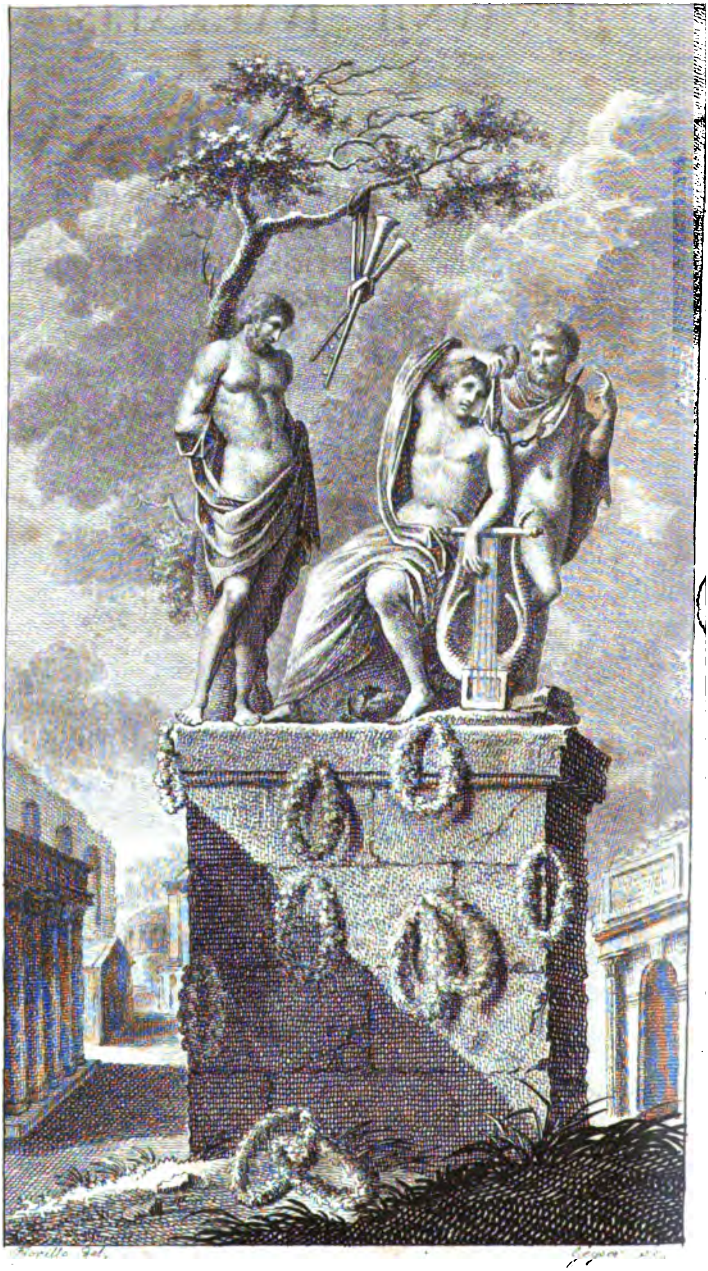

Borillo del.

D. IVNII IVVENALIS
AQVINATIS
SATIRAE XVI
AD

OPTIMORVM EXEMPLARIVM FIDEM RECENSITAE VARIETATE LECTIONVM PERPETVOQVE COMMENTARIO ILLVSTRATAE ET INDICE VBERRIMO INSTRVCTAE

A

GE. ALEX. RVPERTI

VOLVMEN PRIMVM

CONTINENS

PROLEGOMENA SATIRAS IVVENALIS VARIETATEM LECTIONIS ET INDICEM VERBORVM

LIPSIAE

SVMTIBVS CASPARI FRITSCH

MDCCCI

John S. Lawrence Estate

gt

4-11-1925

2-Vols.

EXCELLENTISSIMO ILLVSTRISSIMOQVE

DOMINO

EBERH. IVLIO WILH. ERNESTO

DE MASSOW

AVGVSTISSIMO BORVSSORVM REGI
AB ADMINISTRATIONE INTERIORI
REI PVBLICAE ET IVSTITIAE
ECCLESIIS SCHOLISQVE REGIIS
PRAEFECTO CET.

VIRO MVSIS AMICO
STVDIOSOS AMANTI FOVENTI
PROVEHENTI
VTILIVM LITERARVM ARTIVM
SCIENTIARVMQVE IAM SENESCEN-
TIVM
REDVCTORI AC REFORMATORI

IVVENALEM MEVM
MEQVE IPSVM
TRADO ADDICO CONSECRO.

Quis tibi Maecenas? quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par erat ingenio pretium; tunc utile multis
Pallere, et vinum toto nescire Decembri.
Nunc quot poenituit vanae sterilisque cathedrae?
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac: circumspicit et stimulat nos,
Materiam ac sibi MASSOVI indulgentia quaerit.

Iuvenal. Sat. VII.

D. IVNII IVVENALIS

AQVINATIS

SATIRAE

VOLVMEN PRIMVM

PRAEFATIO.

Quam in Silio carmine cura mea quali-cunque emendando illuſtrandoque verſarer, iam tum apud animum conſtitueram, ſi neceſſariis augerer opibus et praeſidiis, eamdem aliquando operam Iuvenali inpendere; neque deerant, qui me et promiſſis et cohortatione ad id, quod intendiſſem, perficiendum incitarent: ſed per totum illud tempus magis de ſilva rerum obſervationumque congerenda, quam digerenda ſollicitus eram. Illo deinde labore, ante hos tres annos, exantlato, ad novam hanc provinciam pro virili parte adminiſtrandam me adcinxi. Quam etſi non ignorabam multo maioris operae eſſe; neutiquam tamen mente et cogitatione proſpexeram tantam difficultatum, tam externarum quam internarum, multitudinem atque varietatem, quantam re vera expertus ſum. Ad illas feliciter ſuperandas opus eſt vita, tum dulci otio, tum multis circumfluente oppor-

tunitatibus, quibus ego quam maxime careo. Gravis enim haec ſolet eſſe muneris ſcholaſtici conditio, ut, qui eo rite perfungi, et ſimul ſamiliam alere cupiat, multis variisque occupationibus distineatur, et longe maximam diei partem iuventuti, publice privatimque in ſtudiis humanitatis ac literarum erudiendae, addicere ipſa neceſſitate cogatur. Quam ob cauſam non niſi aliquid ſubſecivi temporis, gravioribus negotiis ſubtractum, Iuvenali meo dicare mihi licuit: quod ipſum quoque ſaepius pluribus, quos ſuſceperam, laboribus, et curis, vel domeſticis vel aliis, interpellabatur. Huc adcedit, quod huius poetae editori neceſſe eſt ad manum eſſe tum codices eius ſcriptos et editos, quorum magnus eſt numerus, tum optimas ceterorum antiquioris aevi auctorum editiones, multosque alios libros et commentarios, quibus et recenſio et interpretatio illius adiuvari queat. Huius vero ſupellectilis librariae, quae et tanta eſt, et mihi quidem, qui ab omni tam publicae, quam privatae bibliothecae, copiis literariis inſtructae, uſu excluſus ſum, paene omnis aliunde conligenda fuit, vel minimam partem conquirere quam difficile fuerit, facile intelligitur. Illuſtris quidem HEYNE, quae generoſa eius benevolentia eſt, mihi etiam ultro librorum.

quibus carerem, usum obtulit. Sed omnem meam operam lectoribus minus probari iisque haudquaquam satisfacere malui, quam, quoties Viri Summi, tot tamque gravibus negotiis districti, ope indigerem, eam inplorare. Quod tamen ad codices Iuvenalis tum manu scriptos tum editos adtinet, plane indignus forem benevolentia celeberrimorum humanissimorumque, quos aetas nostra tulit, virorum, nisi gratissimo profiterer animo, me tantam illorum copiam ei adceptam referre, ut decimam vix partem cuiquam contigisse crediderim, qui adcesserit ad poetam nostrum edendum. Misit ad me HEYNE codicem Kulenkamp., Schurzfleischii spicileg. animadverss. in Iuvenal. et editt. Aldinas tres, Rom. pr., Venet. 1475. 1478. 1482. 1486. 1487. 1492. 1494. 1501. 1515. Vicent. 1480. Brix. 1486. Norimberg. 1497. Lugd. 1507. 1560. 1564. Paris. 1528. 1535. 1544. 1545. 1616. Cracov. 1529. Antverp. 1565. HARLES variet. cod. et Fragm. Erlang. DE HALEM (ex Biblioth. Sereniss. Ducis Oldenburg.) edit. Lugd. 1501. et Brix. 1501. NOTHNAGEL auctore KOENIG varr. lect. cod. Schwarz. et editt. Ven. 1491. 1512. Brix. 1501. Lips. 1504. Argent. 1527. LANGER codd. Guelferbyt. quatuor, DEGEN varr. lectt. duorum codd.

Schönborn. VEESENMEYER varietat. cod. Vlmensis, GEISLER et DOERING codd. duos Gothanos et Plathneri Lectt. Iuvenal. BECK et KVINOEL cod. Lips. et editt. Lips. 1497. 1507. Ven. 1498. Argent. 1518. Heidelberg. 1590. LICHTENSTEIN et FREVDENTHEIL lectt. cod. Hamburg. et editt. Aug. Vindel. 1599. Basil. 1546. Lugd. 1556. Paris. 1561. 1613. Hanov. 1603. al. WOLTERSTORF (V. D. M. apud Seedorfenses prope Lenzen. in Prignitzia) edit. Lugd. 1511. HENSLER, Archiater Reg. edit. Lond. 1716. MANNERT et SEYBOLD varr. lectt. trium codd. Norimberg. et ed. Lips. 1502. LÜLLMANN (V. D. M. apud Hollerenses prope Stadam) ed. Lugd. 1505. HEREL observatt. quasdam criticas, HERBELL coniecturas MSS. Schraderi et Withofii, BORHECK, LENZ et alii nuntios literarios. *Si spiro et placeo, Vestrum est*, Fautores generosi! Insignis benignitas Vestra rarique exempli humanitas saepe animum mihi iam labantem confirmavit, eique praecipuum editionis meae ornamentum debeo. Dum itaque vivam, gratissima eius memoria numquam ex meo effluet animo.

Remota sic magna saltem parte externorum, quibuscum mihi conflictandum erat,

impedimentorum, restabant alia longe maiora, quae ipsa operis suscepti difficultas adferebat. Nam, quod ex Ind. Editt. adparebit, nullum fere antiquorum poetarum viri docti magis neglexerunt, quam Iuvenalem, qui hac tamen contemtione et incuria minime paene omnium dignus erat, nullum interpretes argutiis vanaque doctrina ita obscurarunt et veluti obruerunt. Desideratur adhuc editio, in qua tum contextus, quam et adcuratissime et modestissimo potissimum iudicio fieri possit, ad fidem veterum exemplarium constituatur, tum Satirae ipsae cum sensu poetico et plena latinarum literarum scriptorumque satiricorum cognitione inlustrentur commentario perpetuo satisque idoneo, qui doceat adolescentes cum fructu, voluptate et sensu pulcri eas legere, et non modo in singulis, quae tam argumentis, quam eorum tractatione ita differunt, ut alii subinde sensus concipiendi sint interpreti, qui in ea se insinuare velit, quaevis intelligere, sed etiam cuiuslibet summam universamque praestantiam ac virtutes cognoscere, quae non tam singulis rebus, earumque enuntiatione atque inventione, quam illarum tractatione, vel partium inter se convenientia, et ad totum consiliumque primarium conspiratione continentur. Ad eiusmodi editionem

curandam me adſpiraſſe haud diſſimulo: ſed quam parum ad talem conatum rite perficiendum vires meae ſubficiant, me magis in dies ſenſiſſe, non ficta quadam modeſtia, ſed ex animo profiteor.

Omnium vero, quos umquam exhauſi, laborum longe moleſtiſſimi fuere partim lectio commentariorum, qui temporis iacturam fructu inde percepto neutiquam compenſabant, et in Henniniana editione ad quemvis verſum ſingulatim erant evolvendi, partim collatio tot codicum et ſcriptorum et editorum, quorum multo maximam partem ipſe a principio ad finem comparavi, quum nondum a quoquam id factum vidiſſem, partim denique confectio Indicis rerum verborumque uberrimi.

Tot tantasque difficultates ſi quis reputaverit, non mirabitur profecto, nondum fuiſſe quemquam, qui tantum ſibi oneris, quantum ego receperim, imponi pateretur, et in eodem conſtanter perſeveraret, multosque, quos infra in Ind. Editt. extr. laudabo, a conſilio edendi Iuvenalis, iam diu mente agitato, deſtitiſſe. Neque ego telam, centies inpatientia abruptam, qualicumque ratione detexuiſſem, niſi tum verecundia obſtitiſſet, quo minus fidem tot tantisque viris datam

fallerem, opesque ab illis frustra mihi subpeditatas, nullique plane usui poetae fuisse sinerem, tum ipsa gravitas ac multitudo eorum, quae conatibus meis inpedimento fuissent, certam mihi iucundamque fecissent spem veniae alicuius ac indulgentiae virorum doctorum; quibus meliora et nunc forte dedissem, et olim darem, si contingeret mihi esse tam felici, ut non usum modo bibliothecarum, ad quas iis, qui scholasticis funguntur muneribus, aditus plerumque non patet, sed plus quoque otii haberem: quarum rerum iucundissima spes praesentis fortunae solatium est.

Haec pauca non unam ob caussam praemonenda censui, priusquam huius editionis indolem et consilium declararem, quod nunc breviter expediam. Quum vero eadem paene usus sim ratione, quam in Silio edendo sequendam duxerim; easdem quoque res iisdem plerumque verbis exponere mihi liceat, ita tamen, ut resecentur nonnulla, quae huc non spectent, et adiiciantur alia.

Prima utique et perpetua cura fuit haec, ut, quicumque mea editione uteretur, aliam non magnopere desideraret, sed in ea reperiret, quidquid boni et praeclari ad poetam emendandum inlustrandumque interpretes con-

tulissent. Semper enim mihi displicuit mos et consuetudo eorum, qui ubivis lectores, etiam obscuris in locis ac rebus, ad alias remittunt editiones, adeoque hanc iis necessitatem inponunt, ut, quot sint unius scriptoris editiones a viris doctis curatae, tot habeant et coemant, si, quaecumque ad eius sive lectionem, sive interpretationem adiuvandam ab editoribus conlata sint, cognoscere cupiant. Quod profecto non minus habet incommodi, quam si, superiorum temporum vitio, Variorum notas, vel excerptas vel integras, tuis adiungas, quo fit, ut praeter recta, bona et utilia, etiam permulta, sive falsa et a posterioribus interpp. iam confutata, sive vulgaria et aliena, nec semel tantum, sed saepius legenda sint, et ipse auctor in notarum mole, tamquam cymba in Oceano, natare videatur. Ego mediam ingressus viam, quae bona alii habent, cum delectu excerpenda,*) et, ut eo

*) Heyne in Praef. ad Virgil. T. III. „Vtilissima, „inquit, haud dubie ope-„ra a viris doctis pone-„tur in hoc, ut plurium „editionum bona, cum „dilectu tamen prudenti „et diligenti, in unam „conferant, eaque bona „novis opibus, quas no-„stri in his literis profe-„ctus, nostrae aetatis ra-„tiones postulare forte vi-„dentur, locupletent, qui-„bus iterum alii singulas, „quas conferre se posse „putent, adoessiones ad-„iiciant: ut, in molesta

lucidior esset series adnotationum nostraque facilius ab alienis discerni possent, illa Commentario subiicienda censui, hunc vero, quum

„hac diversarum editionum, quae singulae aliquantum bonae frugis habent, copia perveniatur aliquando eo, ut iis, quae ante hos ducentos vel centenos annos usum forte habere poterant aliquem, nunc autem aut omnino habent nullum, aut saltem exiguum, spretis ac reiectis, utilissima et optima quaeque in uno libro comprehensa habeamus. Nisi enim literarum antiquarum studio hac aut simili alia ratione subcurratur, qua resecentur inutilia et a nostri saeculi cultu ac genio aliena, adiiciantur autem ea, quae huic literarum luci, huic poetices et artium expolitioni, acumini philosophiae melioris et historiae subtilius tractatae, varietati et copiae doctrinae, consentanea sint; nisi minuantur porro sumtus in tot editiones, quas nisi omnes ad manum habueris, sapere non licet, inque tantum librorum auxiliarium adparatum faciendi; revocentur vero virorum doctorum studia ad certum ac definitum finem et usum, constituanturque omnia sic, ut et iis capiendis par sit animus et vero etiam caeteris disciplinis percipiendis satis recte vacare possit: haec, inquam, nisi mature provideantur, vereor, ne studium hoc graecarum et latinarum literarum in dies in maiorem contemtum adducatur a viris prudentibus, seu qui sibi prudentes videntur, qui omnia ad vitae usum referre volunt, nec literis, nisi ex utilitatis messe; quae cum ipsa satione statim coniuncta sit, pretium statuunt."

prolixior esset, quam ut, ad exemplum Virgilii Heyniani nostrique Silii, criticis subnecteretur notis, ab iis seiungendum curavi et separatim typis exprimendum. In easdem notas, commentario adspersas, conieci tum exempla dictionis alicuius aut elegantiae, tum loca veterum scriptorum, in rebus historicis, geographicis ac mythicis a me laudata. Horum forte non deerunt qui nimiam reprehendant copiam: eam tamen ex vano eruditionis ostentandae studio profectam existimari nolim, et res iustam excusationem habere videtur. Primum enim haud dissimilo, me omnem dedisse operam, ut quam plurimis satisfacerem; neque vero ignorabam, permultos etiam hodie esse viros doctissimos, quibus haec rerum verborumque inlustrandorum ratio adrideat, quae olim Nicol. Heinsio, Burmannis, Broeckhusio, Schradero, Drakenborchio aliisque magni nominis hominibus probabatur: quorum tamen vestigia non ita sequutus sum, ut exempla tantum exquisitioris loquendi formae cumularem, nulla habita ratione originis eius vel causae, indolis ac significatus, nec admonito de iis lectore, nisi forte illa vel ex locis adscriptis satis intelligi et legentibus iam hac compendiaria via, qua chartae parcitur, in memoriam revocari pos-

ſent, vel ibi ab aliis, quorum editiones ac libri omnium fere manibus teruntur, iam explicata eſſent. Deinde in doctiſſimo poeta interpretando verſabar, in quo adhibendae talis eruditionis facultas et maior erat, et aptior atque utilior. Praeterea id egi, ut non tirones modo, ſed eruditos quoque homines et iuventutis potiſſimum magiſtros meam Iuvenalis editionem conſuluiſſe haud omnino poeniteret, atque iis, qui longiores disputationes de tot exquiſitis dicendi formulis, rebusque hiſtoricis, mythicis ac geographicis, ubivis in doctiſſimo poeta obviis, requirerent, (quales paſſim inveniuntur) non laterent uberiores, unde eas peterent, fontes, et quidem plerique vel adeo omnes, ut, ſi hunc vel illum adire non poſſent, (quae triſtis multorum ſors eſt) ad alios confugerent. Denique iis etiam, qui talia non deſiderant, eo proſpexi, quod illa redegi in formam notarum, quas praeterire poſſunt.

Praecipua quoque cura mihi fuit haec, ut non modo editio mea iuvenibus, bonarum literarum ſtudioſis, quibus eam potiſſimum deſtinavi, plus, quam ulla alia, ad poetam legendum intelligendumque proficeret, nec quidquam in ea omitteretur, quod crucem iis figere poſſet; ſed doctiores etiam, in locis

certe obscurioribus, illam inspexisse non prorsus pigeret; iisque si non ingenium rectumque iudicium, saltem studium probarem, varietate lectionis e tot codicibus excerpta. Duobus itaque animadversionum generibus hanc editionem instruendam putavi; quorum alterum spectaret ad veram Iuvenalis lectionem investigandam, (quo etiam *Excursus* pertinent, in quos proliriores critici argumenti observationes reieci), alterum vero ad rerum verborumque difficultates removendas. Etenim neque eorum ratio institutumque probandum videtur, qui non nisi in textu auctoris alicuius corrigendo laborant, satisque habent variarum lectionum farraginem undique in unum congessisse locum; neque eorum, qui res tantum et verba scriptoris inlustrare instituunt. Illud per se quidem bonum et utile est, nec tamen sufficit ad librum cum fructu legendum; hoc autem, nisi legitimam crisin adhibeas, qua de vera lectione constet, saepissime parum procedit: nam frustra interpretari conaberis ante, quam corrupta emendaveris. Neque vero criticae notae ab hac editione alienae propterea censendae sunt, quod iuventuti ea in primis consultum volui. Nam ad Iuvenalem cum fructu legendum ii demum admittuntur, qui mentem iam ali-

quantum literarum antiquarum ſtudiis excoluere, adeoque criticam rationem et ſubtilitatem animis adſequi poſſunt. Adoleſcentes quoque, generoſioris ſaltem indolis, criticae alicuius facultatis copiam, qua nemo quidem, qui ad ingenuae doctrinae gloriam ſolidamque eruditionem adſpirat, ſine inſigni et ſuo et cuiuscumque disciplinae, cui operam dat, damno carebit, ſibi comparare et ad hanc iudicandi rationem ſenſim inſtitui, formari et acui neceſſe eſt. Tum etiam id egi, ut non ſolis iuvenum, ſed doctorum quoque virorum uſibus qualicumque opera mea inſervirem. Neque Iuvenalis ſatirae ita iam ſubſidiis librorum doctorumque ingeniorum ſtudiis expolitae ſunt, ut critica in iis opera plane ſupervacua ſit. Si vero quis ſcriptoris alicuius edendi conſilium animo agitat, id primum contendat neceſſe eſt, ut contextum eius quam emendatiſſime exhibeat, et labes maculasque, librariorum vel ſtupore vel ſocordia ei adſperſas, una cum laciniis deleat et pannis, quos inepti interpolatores illi adſuiſſe videri poſſunt.

Fortaſſe tamen viri docti iure meritoque nimiam meam in ea re vituperandam iudicabunt induſtriam: amplius enim octoginta codices, vel manu ſcripti vel editi, et plerique

quidem tum a principio ad finem, tum a me ipſo, tum adcuratiſſimo ſtudio, comparati ſunt. Quantum moleſtiae exhauſerim in conquirenda excutiendaque tanta lectionum farragine, facile intelligent, qui vel unum codicem diligenter contulerint. Quum vero longe maxima varietatis huius pars ad inanes quisquilias, et librariorum vel ſtuporem vel negligentiam redeat; exiguum profecto fructum inde et Iuvenalis et lector percipere poteſt, isque maximo mihi redimendus fuit taedio, ſumtu, opera et dispendio temporis. Quo labore Herculeo expertus ſum, quam vera ſint, quae monuit Heyne in Praefat. ad Virgil. T. III. „Virorum doctorum iudicia ſu„per varietate lectionis et codicum compara„tione plerumque ea ſunt, ut nihil omitten„dum eſſe putent, quod in aliquo libro ſcri„pto, vel ex ſcriptis edito, aliter, quam vulgo „legitur, exaratum ſit. Si tamen in Virgilio „hoc forte concedi poteſt, tamquam in poeta „principe, in quo nihil nimis leve eſſe poſſit, „et in quo critices rudimenta facienda ſint „adoleſcenti: nolim tamen cuiquam eamdem „rationem probari in aliis minoris dignitatis „ſcriptoribus. Si enim in Virgilio, ut dixi„mus, eſſe poteſt utilitas aliqua variae lectio„nis diligentius etiam in obſcuris, levibus aut

„solennibus erroribus adscriptae; ut specimi„na habeant adolescentes festinationis et stu„poris librariorum: quae tandem in aliis, et „ubique, esse potest utilitas enotatae varieta„tis, quae, si vere dicas, varietas nulla est, „sed mera librariorum aberratio, millenis „exemplis dudum nota, modo ab incuria, „modo ab ignorantia, modo a saeculi inscitia profecta? in qua nihil novi obcurrat; „nihil quod, non sexcenties observatum sit; „nihil quod aliquem fructum habeat aut ha„bere possit. In primis autem in iis auctori„bus, qui iam critica arte et ad meliorum „librorum exemplaria emendati sunt, quam „utilitatem studii exspectare potest is, qui „iterum vulgarem aliquem et diobolarem co„dicem aut editionem a somnolentis operis „depravatam sedulo excutiat, sphalmata et „errores adnotet, et sic novam se editionem „adornasse putet? Nonne turpe est, brevem „huius vitae fructum in haec impendere? in „tam late subcrescente rerum discendarum „segete operam in nugis his consumere? „Verum est ea multorum opinio, nullo animi „iudicio explorata, ut putent satis esse, si „modo codicem vel editionem veterem con„ferendam habeant; id autem, quod primo „loco considerare debebant, sitne is liber

„novae, aut emendatioris lectionis, fons vel „adiumentum, vix in animum admittant. „Atqui, ut hoc exemplo utar, Virgilii tre„centos codices et editiones veteres hoc re„spectu vix dignas habebit, quas inspiciat, „is, qui non ad vulgarem opinionem iudi„cium sibi mentis constituendum putet." Alia, non minus digna quae legantur, in eam rem disputavit Heyne in Praefat. novae edit. Virgil. T. I. pag. XXVIII sq. ubi etiam pag. LXVI. haec laudavit verba Plantini in Praefat. ad Iul. Caesarem: „Quae enim finis — quousque paginas omnes obsidebunt variae et vanae saepe lectiones? Exeutiuntur profecto scriptores ipsi e manibus, dum avida iuventus ad haec deverticula abit et πάρεργα ista curat velut ἔργα. Quam multi iam qui libros tantum legunt, ut emendent? ut illos meliores faciant, non ut sese? Itaque toti in voculis aut syllabis aliquot examinandis sunt; et segetem illam uberem rerum sententiarumque subter habent, paleis modo lectis."

Quae quum ita sint, nonne consideratius egisse viderer, si variarum lectionum aliquem delectum fecissem, et ita summum levassem taedium, quod in iis excerpendis mihi devorandum fuit? Id quoque mihi ab initio pro-

positum fuisse et constitutum haud diffiteor. Sed multas consilii mutandi rationes habui, quae, si non subficiunt ad causam meam defendendam, veniae tamen spem, aliquam certe, mihi ostendunt. Nam primum eiusmodi delectum cum iudicio subtili adhibere omnino difficillimum, et multo facilius est, ut in plerisque rebus, ita et in hac, utiles egregiasque leges ferre, quam servare et ad usum transferre. Deinde, quod iam supra professus sum, id curare et volui et debui, ut, qui hanc sibi pararet editionem, reliquis omnibus carere posset. Tum noveram, non deesse, qui omnem lectionis varietatem desiderarent: quam plurimis autem sive prodesse cupiebam, sive gratum facere, et non adolescentibus tantum, sed eorum etiam magistris, aut omnino eruditioribus longiusque in his literis provectis, operam meam diligentiamque probare; qua effeci saltem hoc, ut quales sint libri, quorum mihi facultas fuerit, plane perspici, et, si quis post me Iuvenalem denuo recensere velit, labore eorum conferendorum supersedere possit. Quin iuvenum quoque, qui iam aliquantum profecissent in literis, et ad animum potius poliendum, quam ad victum quaerendum, studia referrent, magni interesse arbitrabar, aliquam de cuiuslibet

variae lectionis ratione, origine, usu et dignitate, iudicandi facultatem consequi, et medicinae corruptis locis adhibendae sagacitatem, criseosque faciendae gustum sibi parare. Praeterea nondum quisquam editorum hunc sibi laborem sumsit, ut multos codices vel scriptos vel editos Iuvenalis, eosque adcurate inter se conferret, et de indole ac pretio eorum dispiceret. Ego primus tantum mihi oneris inponi passus, et in ea quoque re adiutus sum ope virorum doctorum, qui haud vulgari humanitatis exemplo tot poetae exemplarium vel varietatis eorum, ab ipsis excerptae, copiam mihi fecere; qui opiparus adparatus ne frustra mihi contigisse videretur cavendum erat. *) Novam quoque recensio-

*) Ernesti in Praefat. ad Tacitum p. V. VI. „Superioribus, inquit, saeculis, qui ad recensendos scriptores veteres adcedebant, satis habebant, Codices scriptos et editos consulere in locis iis, ubi haererent ipsi, et difficultatis aliquid obiectum esset. Itaque tantum lectiones librorum, ad ea loca fortasse profuturas, petebant, non universam lectionis varietatem. Ea re commiserunt, non modo ut iidem libri consulendi essent his, qui post eos ad recensendos eosdem scriptores adcederent, si quid alicubi vitii subodorarentur, sed multa etiam intacta ipsi relinquerent, quae ex iisdem libris poterant emendari. Etenim nemo est ita lynceus, ut omnia lectionis vulgatae vitia sua sponte videat,

nem adornare conabar, eamque promisi in titulo libri. Haec vero sine adcurata omnium, certe plurimorum, codicum conlatione neutiquam perfici potest *). Huc adcedit, nec interdum pro rectis probet, quae vitiosa sint, aut velut plana ac perspicua transeat, in quibus alii aut parum aut nihil intelligant. Casaubonus quidem (ad Suetonium) fatebatur, sibi saepe adcidisse, ut, quae clarissima putasset, in iis haereret, quum plana et perspicua eorum interpretatio peteretur. Inde etiam fit, ut subinde viri docti, aut, vitio lectionis animadverso, coniecturis se exerceant, aut explicare laborent, quod vitiosum est; nihil laboraturi, si librorum veterum lectiones omnes notatas haberent ab iis, quibus eorum facultas fuisset. Itaque utiliter hoc institutum est a recentioribus Criticis, ut e codicibus scriptis editisque omnis lectionum varietas, etiam manifesta scripturae vitia notarentur: unde quantum utilitatis redundaverit ad scriptores veteres, non ignorant, qui in his literis diligenter sunt versati. — Historia autem editionum ea demum utilis est, quae docet, unde cuiusque textus ductus sit; utrum ex alia superiori repetitus, an e scriptis editisque libris ab idoneo auctore emendatus: quibus ignoratis, nihil editionum notitia, neque ad delectum in emendo, neque ad usum in emendando interpretandoque, prodesse potest."

*) Digna sunt, quae huc transscribantur verba Ill. Wolfii ex Prolegom. ad Homer. §. 1. „Pauci novarum recensionum auctores ita agunt, aut eam laboris patientiam adferunt, ut ex locis satis saepe reconditis et disparatis, in primisque ex veteribus

quod plurimum intereſt, quibus locis manifeſta operarum vitia enotentur. Vbi certiſſima eſt lectio, recte omitti poſſunt, et a nobis fere omiſſa ſunt; non vero, ubi illa eſt

exemplaribus, omnem varietatem lectionis contrahant, qua deinde cum vulgatis comparata, conſtantem emendationem adgrediantur. Immo conſiſtunt fere tum demum, ubi inpeditior ſenſus vel ipſa ſpecie manifeſtum vitium obiicitur; iam ad varias lectiones aut ad vetus exemplar confugiunt, ſurda plerumque oracula, niſi conſtanter conſulentibus. Neque multum diverſa ratio eſt eorum, qui, quantumvis interdum docti ac ſolertes, omnem emendationem ex aliquot librorum MSS. fide ſuſpenſam eſſe volunt, aut qui texta, quae vocantur, plane edunt ad unius exemplum; velut iſti tandem libri ad ſcriptoris ſalutem fatis deſtinati eſſent. Ab hoc leviore et quaſi deſultorio genere plurimum

discrepat iuſta, perpetua et certis artis legibus nixa recenſio. In illo nihil prope aliud, quam paſſim exſtantia aliquove libro prodita vulnera ſanare volumus; transmittimus plura, ad ſenſum quidem bona et tolerabilia, ſed ad auctoritatem nihilo meliora peſſimis. Iuſta autem recenſio, bonorum inſtrumentorum omnium ſtipata praeſidio, ubique veram manum ſcriptoris rimatur; ſcripturae cuiusque, non modo ſuſpectae, teſtes ordine interrogat, et quam omnes adnuunt, non niſi graviſſimis de cauſis loco movet; alia, per ſe ſcriptore digniſſima, et ad veritatem ſeu elegantiam ſententiae optima, non niſi ſubfragatione teſtium recipit; haud raro adeo, cogentibus illis, pro venuſtis infert minus venu-

dubia: tum enim multum valent ad veram lectionem, cuius vestigia in iis latent, vel eruendam vel confirmandam. Denique ea, quam sequutus sum, ratione, brevissima scilicet

sta; emplastris solutis ulcera nudat; denique non monstrata solum, ut mali medici, sed et latentia vitia curat. Hac in ratione tametsi ingenio et arti coniectandi minime locus deest, tamen quoniam omnis veteris scripturae fides ab incorruptis monimentis pendet, ante omnia est elaborandum, id quod fieri certe nequit sine ingenio, ut fontium, unde cuiusque scriptoris textus hauriatur, proprietates et singularem naturam scrutemur; varios testes, per classes et familias dispositos, ex sua quemque indole metiamur, atque calliditate quadam, nec illa tamen cupida, eorum tamquam voces et nutus excipere discamus. Etenim in plurimis rebus et Critico, et quicumque sibi rem historicam exquirendam sumsit, imitanda est boni iudicis consuetudo et prudentia; qui prius, quid testes adferant, lente explorat, et omnia veritatis argumenta colligit, quam rei gestae coniecturam suam interponere audeat. Ac ne potest quidem fieri, ut qui paucis codicibus, quales vulgo obcurrunt, fretus coniecturam quamvis sagacissime exerceat, in multis veterem ac germanam scripturam adsequatur. Nam ut in rebus iudicandis tabularum et literarum penuriam ingenium compensare nullum potest; ita acerrima eius vis, non temperata et subacta adsiduo usu librorum, in historicis et criticis rebus frustra laborat. Quippe hae utraeque res magis nomine quam genere inter se differunt, nec diversis te-

cet notatione codicum, quos non modo deſignavi numeris, ſed etiam, quoties plures, ordine ſe excipientes, v. c. viginti priores, inter ſe congruebant, hac nota „1 - 20." laudavi, efficere poteram, ut rerum forte inutilium mole paucae tantum complerentur plagulae. Ita ſperabam fore, ut non modo multis, qui omnem lectionum varietatem cuperent enotatam, ſatis facerem, ſed ab iis quoque, quibus magna criticae ſylvae, a me congeſtae, pars nulli plane uſui eſſe videretur, veniam inpetrarem, quod huic periturae non peperciſſem chartae; utque adeo aliorum gratiam diligentia et ſtudio, aliorum vero ſumma brevitate mihi conciliarem.

nentur iudicandi regulis. Itaque ut ingenium, ſicut par eſt, membranaceis theſauris longe praeferas, plurimum tamen intereſt ipſius ingenii, quam plurimos codices comparari, quorum teſtimoniis iudicium de vera lectione nitatur, et multis modis adiuvetur divinatio. Quare quo frequentius ſcriptor aliquis ad codicum conlationem vocatus eſt, eo magis iuſta illa et conſtans recenſio locum habet: in ceteris, qui adhuc paucitate ſubſidiorum laborant, haud ſcio, an multiplicandis textorum formis haec ſtudia, nimis per ſe operoſa, inpediantur potius quam ornentur. In tales nempe *recognitio* quaedam, non veri nominis *recenſio* cadere videri poteſt."

. . . . .

In codicum MSS. et editionum indice me viris eruditis minime satis fecisse, facile praevideo. Adcuratum plenumque eiusmodi recensum conficere utilissimum quidem est in re critica, sed difficillimum quoque ac taedii plenissimum, in primis in Iuvenale. Nam non ipse modo poeta innumeris in membranis, quae passim in bibliothecis, tam publicis quam privatis, servantur, descriptus, et a typographicae inde artis primordiis quovis fere anno, et nonnumquam bis terve, typis expressus est: sed nondum etiam editorum quisquam hoc in se laboris suscepit, ut sive de codicum MSS., a se ipso vel ab aliis conlatorum, quamvis paucorum, pretio atque aetate iudicium subtile ferret, et vel ex uno omnem lectionum varietatem notaret; sive editiones ad usus criticos apte describeret, adcurata omnium, certe antiquarum optimarumque, comparatione instituta, in eorum ordines et classes, stemmata et cognationes, stirpes et familias vel propagines solerter inquireret, quantique adeo quaevis aestimanda, quidve ex ea vel ad crisin, vel ad interpretationem praesidii exspectandum sit et petendum, diligenter examinaret: utque ita textus et lectionis vulgatae iustam prope historiam, atque, ut ita dicam, genealogiam necteret, aut ex

quo fonte ea ducta, quousque progressa esset, quandoque cursum mutasset, perscrutaretur. Opera editorum, etiam eorum, qui optime de recensendo Iuvenale meriti sunt, Stephani, Pulmanni, Pithoei, Rigaltii, Henninii et Maittarii, in eo substitit, ut paucas easque memorabiles lectiones aliquot librorum, quibus usi essent, excerperent, hosque nominarent tantum, nec ulterius describerent; aliorum vero, qui pleniores editionum annales condere adgressi sunt, Maittarii, Fabricii, Ernesti et sodalium Bipontinorum, in eo, ut solos earum titulos, et ne quidem omnium, nec satis adcurate, recenserent: unde vere dixit Ernesti in Praefat. ad Tacit. p. XLII., homines plerumque nescire, quid sibi velint, quum de *vulgata* sive *recepta lectione* loquantur. Ego novam eamque lubricam ingressus viam, quamvis eo, quo tenderem, me perventurum spes nulla esset, procedere tamen conatus sum, quo usque licuit per itineris difficultatem, per praesidiorum copiam, per otium, et per ingenium meum, quod talis rei literariae subtilitas numquam valde vel exercuit vel iuvit. Fortasse haec opera admodum inperfecta et manca, iunctis praecipue ac praecedentibus multorum studiis, aliquando, vel ab aliis, vel a me ipso, si plus et

otii et subsidiorum nactus fuero, perfici poterit, aut saltem continuari et corrigi.

Quod ad contextum poetae adtinet, editionem quidem Bipontinam, quae tota fere ex Henniniana, ut haec e Schreveliana, expressa est, operis librariis excudendam tradidi, verum sexcenties, ubi criticae rationes id omnino suadere, vel potius iubere videbantur, non modo interpunctionem, quae ad sententiam tum expediendam, tum turbandam plurimum valet, sed ipsas quoque lectiones mutare ausus sum; ut itaque haec recensio plane nova videri possit. In qua quidem ita versatus sum, ut omnes lectiones, in quibus varietas esset, ad bonorum librorum fidem et ad vera ac recta linguae artisque praecepta solerter exigerem, easque ita vel servarem ac defenderem, vel eiicerem, vel revocarem. Illam enim multorum morositatem et quasi superstitionem, quae religioni sibi ducit, verba vel manifesto conrupta et idoneo sensu carentia cum sanis, aptis et poeta dignis permutare, non minus probandam puto, quam aliorum in hoc conatu temeritatem. Quî vero in Iuvenale recensendo et castigando elaboraverunt viri docti, permulta nondum recte constituisse ac sanasse videntur, quin saepe ne satis quidem perspicui librariorum erroris

ſuſpicionem habuere. Quotusquisque enim eſt tam lynceus, ut omnia vitia ipſe ſua ſponte deprehendat, omnibusque horis ſatis acute videat, neque pro veris ac ſanis nonnumquam probet, quae falſa ſint et corrupta, aut tamquam plana et facilia praetermittat, quae vel alii non ſatis intelligant, vel ipſe difficilia explicatu eſſe tum demum ſentiat, quum aliis ea adcurate et perſpicue interpretari conetur.

Praeter loca, quae ex fide codicum correxi, permulta reperientur, quae vel ſpuria et adulterina eſſe ſuſpicatus ſum, vel, quoniam librorum ope ſanari non poterant, qualicumque ingenio meo emendandi periculum feci. Illa potiſſimum ſunt Sat. I, 167. V, 91. VI, 188. 274. 558. 559. 640. VIII, 7. 194. IX, 123. X, 37. XII, 50. XIV, 229. XV, 34. haec vero Sat. I, 40. 67. 133. 134. 145. 157. II, 17. 159. III, 12. 90. 91. 186. 196. 231. VI, 91. 117. 150. V, 9-11. 117. VI, 18. 56. 65. 66. 116 ſq. 188. 194. 197. 316. 423. 464. 501. 584. 604. 606. 656. VII, 37. 120. 124. 194. IX, 53. 63. 106. 121. X, 5. 55. 150. 177. 183. 291. 323. 326. XI, 28. 97. 106. 114. 148. 193. XII, 31. 44. 53. 55. 102. 117. XIII, 44. 141. XIV, 102. XV, 20. 43. 44. 45. 104. 114. 134 ſeq. XVI, 56. Eam tamen,

uti fas erat, moderationem adhibui, ut neque versus suspectos e contextu eficerem, neque in eum reciperem coniecturas meas, nisi vel lectio, quae in vulgatis libris circumferretur, plane inepta esset, et editores poetas iam aliam in eius locum substituissent, certe substituendam docuissent, vel etiam evidentia esset tanta, ut cuivis hanc illative correctionem probatum iri confiderem, qui usum rei criticae haberet, et non linguam modo latinam probe calleret, sed poeticum quoque, et praecipue satiricum sermonem sibi familiarem reddidisset. Commemoravi etiam emendationes et coniecturas tam editorum Iuvenalis, quam antiquiorum recentiorumque criticorum, ex variis eorum scriptis excerptas; ineditas quoque Herelli, Schraderi et Withofii. Nullus autem dubito, quin non modo harum numerus et copia admodum augeri queat ab iis, quibus maior, quam mihi, supellex sit libraria, sed etiam, si quis criticae artis peritus, et tam subsidiis large instructus, quam ingenio poetico iudicioque, adsidua Iuvenalis poetarumque satiricorum lectione formato atque subacto, ornatus Satiras has novis curis castigandas suscipiat, neque, ut ego, operas tantum subsecivas et tumultuarias huic negotio impendere cogatur, sed quantum satis est

otii habeat, larga adhuc laudis comparandae messis ei proposita sit.

Quum in eo fere adquieverint interpretes Iuvenalis, ut notas passim adspergerent, quae saepissime in iis ipsis locis, qui desiderium nobis alieni faciunt auxilii, nos eo destituunt et spem penitus fallunt, in aliis vero, in quibus nemo earum opem desideret, ad fastidium copiosae sunt et doctae: his finibus qualemcumque operam meam circumscribi haud passus, sed perpetuis poetam commentariis inlustrare conatus sum. Vnicuique Satirae satis amplum praemisi Argumentum, ut, quae summa eius est, qui sententiarum ordo et nexus, confestim in oculos incurreret, neque opus haberem, quoties Iuvenalis ad alia progrederetur, in notis id indicare. In Commentario hoc potissimum egi, ut, quaecumque nondum ab aliis aut recte, aut satis perspicue exposita essent, pro facultate mea adcuratius enuclearem, nec quidquam inexplicatum relinquerem, in quo haerere possent ii, qui ad Iuvenalem legendum admitterentur, hoc est, iam aliquantum in hoc literarum genere versati et provecti, neque tamen eruditi. Atque in obscurioribus locis eam fere rationem sequutus sum, ut et ipse, quomodo nodus expediri possit, ostenderem, et aliorum simul explicationes paene omnes sub-

mitterem, lectorum iudicio, quibus suas ubivis sententias, tamquam unice veras, obtrudere velle, magnae profecto adrogantiae est. In universum vero, et in Argumentis Satirarum, et in Commentario, id operam dedi, ut non modo poetam grammatice interpretarer et ex historia illorum temporum, mythologia, scientia antiquitatis et geographia inlustrarem, sed etiam ad ea, quae sive pulcra et apta, sive prava et aliena essent, ad inventorum fontem, ad rerum verborumque ornamenta, ad poetae doctrinam et artem in inveniendis tractandisque rebus, ad partium inter se convenientiam et ad commune consilium conspirationem, mentem lectorum intenderem. Omnia quoque ad sensum meum explicare conatus sum, antequam interpretes consulerem. Quoties autem, quae alii iam occupaverant, notavi, semper monui, quibus ea deberem: nam aliorum scrinia compilare, et instar graculi superbi, pennis pavonis exornati, alienis bonis gloriari, longe a moribus sensibusque meis abhorret. Sed furti invidia mihi deprecanda est, si quis forte obsenderit nonnulla, vel vulgaria et eruditis certe hominibus notissima, quae igitur facile pluribus sponte in mentem incidere possunt et hinc a pluribus quoque notata sunt, vel minus obvia, quae ab aliis iam alicubi obser-

vata meminerit: omnes enim virorum doctorum libros et commentarios, in quibus unus et alter poetae nostri locus illustratur, neque mihi comparare rei familiaris angustia patitur, neque excutere vel vacat vel lubet. Hinc quoque veniam mihi dent oro, qui non memorata viderint quaedam a se vel aliis animadversa in singularibus libellis, vel versionibus Iuvenalis, vel commentariis in alios poetas, quibus copiis haud dubie mea penus admodum locupletari poterit.

Non dubito tamen, fore permultos, qui in opera mea brevitatem, insignem interpretis virtutem, valde desiderent: neque diffiteor ipse, me passim monuisse, quae tenuia et vulgaria videri possint viris doctis, harum rerum intelligentibus. Sed primum mihi ita constitutum erat, ut quam plurimis prodessem, ut omnibus satisfacerem, et ut quaedam non adeo necessaria inrepere mallem, quam omitti ac negligi necessaria, et huic vel illi sive obscura sive ignota, quae moneri et illustrari non omnium quidem, sed quorumdam tamen lectorum interesset. Deinde hac aetate nostra, qua in tanta, quae iactatur, literarum luce summa rerum utilium ignorantia in dies longius serpit et diffunditur, infinitarum autem rerum notitiae vel crudae vel inutiles vel noxiae latius

spargtintur, qua, qui disciplinas tradunt, ab omni subtilitate descifcunt, et, qui iis addiscendis operam dare videri volunt, angustioribus quotannis terminis studia circumscribunt, et utilitatem praestantiamque omnis doctrinae liberalis unice quaestu et lucro, quod ex ea quam primum facere possint, metiuntur, quaque in locum adcuratae et solidae eruditionis, ad quam maiores nostri adspirabant, popularis, quae dicitur, scientia vel ieiuna et insipiens sapientia subcedere coepit, et ingenia luxu enervata sive otio, nugis, rebus ludicris deliciisque pascuntur, sive ab iis, quae cognosci possunt ac debent, ad rerum portenta ac monstra vel puerilia oblectamenta, quae intelligi nec licet nec prodest, deflectunt; hac, inquam, aetate sexcenties mihi usu venit, ut non iuvenes tantum, sed ipsos etiam eorum magistros, quique docti et sibi viderentur homines et ab aliis haberentur, in iis haerere, eaque vel ignorare, vel non satis perspicue et adcurate explicare viderem, quae tamen facilia iisque notissima putaram. Itaque quid illi scirent et intelligerent, non quid scire et intelligere deberent, respiciendum duxi, memor verborum Christi: ȣ χρείαν ἔχȣσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατρȣ̃, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Praeterea permultis, etiam satis doctis, adcidere solet, id quod sibi adci-

disse saepenumero Casaubonus et Ernesti fatebantur, ut, dum ipsi legunt sibi verba auctoris, facillima sibi videantur, quae difficilia explicatu et obscura esse intelligant tum demum, quum aliis eorum vim ac sensum distincte planisque verbis interpretandi periculum faciant. Huc adcedit, (ut verba Ill. Heynii in Praefat. ad Virgil. T. I. II. et III. mea faciam) quod multa mihi monenda fuere, quum interpretum aliquem et virum doctum, quamvis a me non nominatum, in hoc vel illo loco, et verbo haesisse aut lapsum esse viderem; quae tamen monui fere verbo tantum, plerumque nulla alia re, quam vera interpretatione subiecta, ut adolescens, qui in similem errorem aut difficultatem aut in eumdem interpretem incideret, statim haberet, quo eum redargueret: tum formula loquendi per se forte erat satis nota, quum cumulassent alii exempla, sed caussa et ratio talis elegantiae, ut in plerisque fieri solet, minus erat seu observata seu perspecta; hanc digito monstrare volui: tandem et multa in hoc genere esse solent satis obvia, si semel ab aliquo observata et explicata fuerint, non raro tamen evenit, ut illa ipsa facillima ratio, antequam monstrata esset, plerorumque oculos fugeret.

Vita Iuvenalis chronologica, a me ipso concinnata, brevissima quidem est, et rerum

magis temporumque, ad quae ille reſpexit, quam vitae eius hiſtoriam complectitur. Huius vero rei culpa non in me reſidet, ſed in eo, quod tam pauca, quae ad vitam, conditionem, fortunam moresque poetae ſpectant, vel ab ipſo memorata ſunt, vel ab aliis certa atque explorata fide tradita. Neque vel ſic haec opera, etſi ſatis manca et exilis, inventuti ſaltem, videbatur nulli plane uſui eſſe: nam lectio cuiuslibet ſcriptoris, et poetarum praecipue ſatiricorum, magnopere adiuvatur accurata cognitione aevi, quo vivebant, conditionis rei publicae et morum, quae ipſis ante oculos obverſabatur, et hominum eventorumque, quorum mentionem faciunt. Harum rerum, ab ipſo poeta cognoſcendarum, ſi vel primae, ut a nobis factum eſt, lineae ducuntur, et ſumma ſatirarum et ſingulae earum partes aliquantum lucebunt. Ad quas quum non adtenderent viri docti, perverſas de vita Iuvenalis animo inbiberunt opiniones, quas poſt Lipſium iam refutarunt Salmaſius et Dodwellus, quorum commentationes praemittendas cenſui, ut eo brevior eſſe poſſem, nec alienis rivulis prata mea inrigaſſe viderer.

Index rerum et verborum, quem ſummo eoque moleſtiſſimo ſtudio, quum nemo mihi otium feciſſet, ipſe confeci, longe copioſior eſt

iis, quos alii concinnarunt; de quibus vid. quae dixi ad edit. Friburg. 1608. Lugd. 1664. Lond. 1716. 1723. et Bipont. 1785. Memorabiles res, voces ac dictiones continet omnes, et praeterea locutiones tam proverbiales quam morales cursivis, quas vocant, literis indicat. Malui quoque nimiam mihi copiam, quam brevitatem exprobrari posse, et quaedam tenuia neque adeo necessaria inrepere, quam quidquam praetermitti, quod, si non omnibus, certe nonnullis notatu dignum videri possit.

Enimvero satis diu lectores tenui, quorum iudicio universam nunc operam meam, quamvis timide, submitto. Quod si aequum fuerit et benevolum, gaudio mihi erit et incitamento ad maiora olim audenda et maturiora melioraque forte danda; sin iniquum et nimis severum, neque huius me poenitebit, dum modo in veritatem ipsumque poetam meum aliqua inde utilitas redundaverit. Scrib. Stadae, Cal. April. A. R. S. MDCCC.

GE. ALEX. RVPERTI,
Gymn. Stadensis Rector.

D. IVNII IVVENALIS

V I T A

QVAE VVLGO TRIBVITVR SVETONIO.

Suetonium ſcripſiſſe libellum de poetis, et in hoc vitas eorum expoſuiſſe, vix eſt quod dubitemus. v. Iſidor. Origg. VIII, 7. Rol. Mareſii Epiſtol. pag. 473. edit. Lipſ. et Voſſ. de imitat. c. VII. §. 9. Vtrum vero haec Iuvenalis vita ſit Suetonii, quod plerique exiſtimant, an Probi, cui una cum antiquis ſcholiis in Iuvenalem a Valla et aliis tribuitur, (de quo Probo v. inf. in Ind. Editt. ad a. 1585.) an denique Grammatici alicuius ſerioris; non ſatis conſtat. Salmaſius in commentatione, quae hanc vitam excipit, (ad Solin. pag. 320.) confidenter adfirmat, eam Suetonio adſignandam eſſe, et ſtylum id plane evincere, nec repugnare aetatem. Sed quam infirmum ſit eiusmodi argumentum, e dictionis convenientia ductum, praeſertim in comparatione tam brevis ſcripti, facile intelligitur. Vix quoque crediderim, Suetonium, qui Iuvenali aequalis fuit, (v. Plin. Ep. I, 24. X, 95. 96. Spartiani vit. Hadriani c. 11.) tam pauca, et tam incerta, (nam ne compertum quidem habuit, num poeta libertini locupletis filius fuerit, an alumnus) traditurum fuiſſe. Quisquis vero auctor fuit huius vitae, ea ſaltem ceteris omnibus et antiquior eſſe videtur et fide dignior. Etenim non in plerisque tantum iisque optimis legitur membranis, ſed in multis etiam vel plenius vel contractius confecta invenitur. Ex quo probabile fit, illam, ſi non a Suetonio, certe ab antiquo aliquo Grammatico profectam eſſe, et ſeriores deinde Grammaticos ſeu monachos, eam transſcribentes, alia omiſiſſe, alia vero de ſuis adtexuiſſe: cuius generis plurimas interpolationes exhibet codex Voſſianus; quas ab Henninio, et, qui eum ſequuti ſunt, ſodalibus Bipontinis, receptas eſſe mireris, quum vel ieiunae ſint vel ineptae. Praeterea multae quidem aliae Iuvenalis vitae reperiuntur in codicibus eius tam ſcriptis quam editis; ſed omnes, mutatis tantum verbis, ex hac expreſſae ſunt et tamquam ex fonte ductae, ut et reliquae, quas Gyraldus, Crinitus et alii concinnarunt: quare in iis colligendis exſcribendisque bonam horam perdere nolui. Subficiat duas adpoſuiſſe, a quibus reliquae non multum abhorrent. Altera exſtat in cod. MS. Voſſii,

Iunius Iuvenalis, libertini [1] locupletis, incertum filius, an alumnus, [2] ad mediam fere aetatem declamavit, animi magis caussa, quam quod scholae se [3] aut foro praepararet. Deinde [4] pau-

et *Ael. Donati* nomen prae se fert, sed, recto Henninii iudicio, Cornuti potius, aut Probi, aut Asperi, aut Euanthii, aut similis compilatoris Grammatici fetus est. *Iuvenalis iste Aquinatis* (immo Aquinas) *fuit, id est ex Aquinio* (Aquino) *oppido, temporibus Neronis Claudii Imperatoris. Prima aetate siluit, ad mediam ferme aetatem declamavit, unde et quasi diu tacuit. Fecit quosdam versus in Paridem pantomimum, qui tunc temporis apud Imperatorem plurimum poterat. Hac de causa venit in suspicionem, quasi istius Imperatoris tempora notasset. Sic obtentu militiae pulsus urbe. Tandem Romam quum veniret, et Martialem suum non videret, ita tristitia et angore periit anno aetatis suae altero et octuagesimo:* Altera deprehenditur in fronte cod. Kulenkamp. *M. Iunius Iuvenalis ex municipio Aquinati ordinis, ut fertur, libertinorum: Romae literis operam dedit; declamavit non mediocri fama, ut ipse scribit:* Et nos consilium dedimus Syllae. *Extremis Domitiani temporibus missus in exsilium expertus est, quantum unius histrionis ira valeret. Exsulavit in Aegypto sub specie honoris, nec inde a novis Principibus revocatus est. In exsilio ampliavit satyras et pleraque mutavit. Invehiturque in cineres Domitiani. Decessit longo senio confectus exsul Antonino Pio imperante.*

1 Ita recte in 31. 44. 47. 48. 49. 55. 59. al. vulgo autem perperam *liberti* legitur. *Liberti* quidem iidem sunt qui *libertini*; sed illi tantum ex relatione ad patronum, hi ad ordinem suum, ita dicuntur: quod vel tironibus notum est.

2 In 44. (cod. Voss.) post voc. *alumnus* haec addita: *ex Aquinio,* (immo Aquino) *Volscorum oppido, oriundus, temporibus Claudii Neronis.* Mox *ferme* pro *fere* legit auctor Vitae modo adscriptae, quae sub Donati nomine circumfertur.

3 Τὸ *se* adieci e cod. Vallae. Vulgo simpl. legitur *praepararet,* unde *se pararet* emend. Ernesti in edit. Sueton. et *se praepararet* Nic. Heins.

4 Post voc. *Deinde* in cod. Voss. inserta sunt haec verba: *ad Poetices* (forte poeticen) *se adplicavit, et postquam diu tacuit, uberiori vitiorum iam gliscente contagione ab indignatione incepit:* Semper ego auditor tantum? *De-*

eorum versuum Satira non absurde composita in Paridem pantomimum,[5] poetamque[6] eius semestribus militiolis tumentem,[7] hoc[8] genus scripturae industriose[9] excoluit. Et tamen diu[10] ne modico quidem auditorio quidquam committere est ausus. Mox magna frequentia magnoque successu bis ac ter auditus est, ut ea quoque,[11] quae prima[12] fecerat, inferciret[13] novis scriptis:[14]

Quod non dant proceres, dabit histrio. tu Camerinos,

hinc paucorum cet. Quae videntur esse laciniae, ab interpolatore aliquo adsutae.

5 *in Paridem Domitiani pantomimum* c. Voss. quod vulgatae lectioni praeferendum putabat Hennin. coll. Suet. Domit. c. 10. qui locus vel nihil probat, vel ipsi saltem non favet.

6 *poetamque* simpl. exhibent 31. 47. 48. 49. 55. 59 et al. In quibusdam libris rectius forsan legitur *poetamque P. Statium*; in aliis *poetamque Claudii Neronis*; (forte *Calvi Neronis*, h. e. Domitiani, qui ita vocatur Iuven. Sat. IV, 38.) in MS. Voss. *Paridem Domitiani pantomimum et aulae histrionem semestribus tumentem vibrata, poetamque P. Statium composita hoc genus scripturae industriose excoluit*; in cod. Vallae, *in Paridon pantomimum poetamque semestribus militiolis emitante* (forte *emicantem* vel *insultantem*) *hoc genus scripturae industrie excoluit.*

7 Conf. Sat. VII, 89. et ibi Comment.

8 *hoc* revocavi ex 31. 44. et al.

9 *industrie* 31. 48. 49. prob. Hennin. quia frequens haec vox isto sensu Suetonio in Vitis.

10 *bene diu* 31, in quo mox omittitur *est*. Illud adrisit Henninio, qui etiam monet, sapienter Iuvenalem *ne modico quidem auditorio se committere primo esse ausum*, utpote qui scripserit in eos, qui vel potuerint proscribere, vel aure tyranni in suam perniciem abut.

11 *quoque* abest 47. 48. 55. 59 al.

12 *primo* legendum putabat Hennin. cui cur vulgata displicuerit scriptura non adsequor.

13 *infert* 31.

14 *scripturis* 47. 48. 55. 59.

Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.
Praefectos Pelopea facit, Philomela tribunos.[15]

Erat tum[16] in deliciis aulae histrio:[17] multique fautorum eius[18] quotidie provehebantur.[19] Venit ergo Iuvenalis in suspicionem, quasi tempora praesentia[20] figurate[21] notasset, ac statim per honorem militiae,[22] quamquam octogenarius, Vrbe submotus, missusque ad praefecturam cohortis, in extrema Aegypti parte tendentis.[23] Id supplicii genus placuit, ut levi atque ioculari delicto par esset. Verum intra brevissimum tempus angore et taedio periit.[24]

15 Hi sunt versus 90. 91. 92. Sat. VII. In cod. Voss. exstat tantum versus 88. et hemistichium 90.

16 *tunc* 49. *tamen* 47. 48. 55. 59 al.

17 *Historio* 31.

18 Suspicari possis: *favore eius*. Sed vulgata quoque lectio bene se habet.

19 *promovebantur* 31. quod ab ingenio indocti monachi profectum videtur.

20 Vocem *praesentia* e cod. Vallae restituit Hennin. quem sequutus sum.

21 *figura* 31.

22 *militiolae* 31 forsan rectius, et aptius. Eadem vox etiam supra adhibetur, et recepta est ab Henninio.

23 In libris non tantum omnibus verba ista hoc ordine iunguntur: *in extrema parte tendentis Aegypti*, quem ingratum ordinem mutavi. Huic emendationi favent 51, et 43. (codices Vallae et Divaei) in quibus tamen alio sensu legitur: *in extremam Aegypti partem tendentis*, quod probavit Hennin.

24 Extrema haec verba in cod. Voss. sic interpolata sunt: *Verum intra brevissimum tempus* Θεὸς αὐτὸς *adscribitur Divorum choro, reverliturque Iuvenalis Romam, qui tandem ad Nervae et Traiani principatum supervivens senio et taedio vitae confectus properantem spiritum cum tussi exspuit.* Mireris etiam ista inepti interpolatoris commenta ab

CL. SALMASII

in Iuvenalis vitam, a Suetonio, ut vulgo putant, ſcriptam Commentarius, qui legitur in eius Exercit. Plinianis in Solini cap. 32. pagg. 319 ſqq. (al. 449 ſqq.)

Satiras Iuvenalem in loco exſilii ſcripſiſſe, hoc eſt in Aegypto, atque ibi deceſſiſſe placet plerisque veterum: miſſum autem per ſpeciem honoris in Aegyptum ad praefecturam cohortis ſub Domitiano, quod Paridem Pantomimum in aula tunc gratioſum ſcripto ſatirico laeſiſſet, tradunt Dio, Suidas, et vetus Schol. ad Sat. IV, 38. Hoc ultimum ſi veritati conſentaneum eſt, oportet eum rediiſſe poſt Domitiani exceſſum: nam et Romae vixiſſe poſt Domitianum, et ſcripſiſſe multa ſunt, quae faciant fidem. Martialis lib. XII. Epigrammatum, quae ſub Traiano compoſita

Hennimo recepta eſſe, qui tamen haec, recte adnotavit: „Verba Θεὸς αὐτὸς *adſcribitur Divorum choro* videntur de Domitiano dici, qui *Dominus Deusque* adpellari voluit. Sed vero videtur repugnare Iuvenalis aetas, iam octogenarii, quum Vrbe ſubmoveretur; quumque paulo poſt reditum perierit, quomodo a Domitiano extendere aetatem potuit ad Nervae et Traiani principatum? ſane ita decem et plures ſupra centum annos expleſſe oportet. ait et Crinitus, ſe necdum reperiſſe apud auctores fide dignos, Iuvenalem ſub Domitiano pulſum. Quod ſi forte Θεὸν αὐτὸν intelligas *Antinoum*, aut pro αὐτὸς legas Ἀντίνοος, repugnabunt ſequentia, quibus dicitur *Romam reverſus ad Nervae et Traiani principatum ſupervixiſſe*, quos demum excepit Hadrianus. Videntur autem verba *ad Nervae et Traiani principatum ſupervivens* ex margine in τὸ κείμενον librariorum incuria intruſa, adeoque delenda. Neque ſane ad Traiani aetatem, ſed et Hadriani pervenit; ſub quibus, rara illa temporum felicitate, videtur pleraque ſcripſiſſe.“

et conlecta sunt, Romae eum tunc fuisse aperte ostendit Epigramm. 18. *Dum tu forsitan inquietus erras Clamosa Iuvenalis in Subura, Et collem dominae teris Dianae* cet. Ergo Romae erat, non in Aegypto, quum Satiram XV. de superstitionibus Aegypti ludebat, et falsum dicit vetus interpres, qui scriptam in Aegypto adserit. Hadriani temporibus elaboratam arguunt ista ex eadem Sat. v. 27.

Nos miranda quidem, sed nuper Consule Iunio Gesta.

Ita libri omnes, non *Vinco* vel *Iunco*. Dissyllabum est *Iunio*, ut *Vindemiator* tetrasyllabum Horatio, et *Nasidienus*; ut *tenuia* trisyllabum Lucretio, Virgilio, Martiali. *Q. Iunium Rusticum* intelligit, qui Consul fuit cum Hadriano tertio eius imperii anno, urbis autem conditae DCCCLXXII. itaque paulo post consulatum Iunii scripta illa Satira. Vir doctus errat, qui ad consulatum Appii Iunii Sabini haec referre malebat, anno V. C. DCCCXXXVII. quo is collega fuit Domitiani. Etenim exstincto iam Domitiano omnes has Satiras scriptas fuisse, ipsae de se clare clamant, et alii iam probarunt. Tredecimam quoque sub idem ferme tempus compositam ipsa dicet. Ad Calvinum directa est, quem *Fonteio* consule natum sexaginta iam annos post se reliquisse disertim scribit. Duo tantum sunt *Fonteii* consules, qui hic locum habere possint. Prior *C. Fonteius Capito*, qui collega Vipsanii fuit ad a. V. C. DCCCXII. a cuius consulatu si sexaginta annos numeres, in annum incides, qui praecessit Iunii consulatum. Sed dicit iam eum *reliquisse post terga* sexaginta annos. ergo uno plus anno habuerit: quod tempus incidit in ipsum Iunii consulatum, quo et scriptam fuisse constat Sat. XIII. et illa in Aegypto addidisse inter Tentyritas et

Ombitas, quae Sat. XV. narrantur tamquam *nuper gesta*, *consule* scil. *Iunio;* ut hinc liqueat, XIII compositam sub consulatum Iunii, XV autem paulo post eiusdem consulatum. De priore igitur hoc Fonteio Iuvenalem interpretamur. Alter fuit *L. Fonteius Capito*, qui collegam habuit in consulatu C. Iulium Rufum octavo anno post C. Fonteii consulatum. Ex his nos certum et compertum habemus, quatuor postremas Iuvenalis Satiras initio imperii Hadriani contextas fuisse, reliquas fortean sub Traiano, certe post mortem Domitiani. Nec dubium habeo quin Traianum designet Sat. VII. pr.

Et spes et ratio studiorum in Caesare tantum.

Neronem hoc versu palpari notat vetus interpres. Inepte nec aptius est, quod in eadem Satira versum hunc:

Praefectos Pelopea facit, Philomela Tribunos

de Nerone adcipit, et propter hunc versum in exsilium a Nerone missum poetam scribit. Atqui tradunt eaedem glossae ad Sat. IV, 38. a Domitiano relegatum eum fuisse sub specie honoris in Aegyptum ad cohortis curam, ut hinc clarescat, non eiusdem auctoris esse glossularum illarum compilationem. Male etiam, quantum equidem iudico, scriptum in vita Iuvenalis, auctore veteri scriptore, quem Suetonium videri suadet stilus, illum *Paridem*, propter quem pulsus est Iuvenalis, *Claudii Neronis Pantomimum* fuisse. Sic enim ibi scribitur: *deinde paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem Pantomimum poetamque Claudii Neronis, eius semestribus militiolis tumentem, genus scripturae industriose excoluit.* Haec verba innuunt, Paridem pantomimum et poetam fuisse Claudii Neronis, quod falsum et absurdum. Nec tempora congruunt, sed recte in veteri-

bus quibusdam desunt illa *Claudii Neronis*, quae adtexta sunt ab aliquo sciolo, qui Paridem pantomimum temporibus Neronis legerat. Scribe igitur: *paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem pantomimum, poetamque eius semestribus militiolis tumentem.* Confirmatur haec lectio a Iuvenale ipso Sat. VII, 88. 89. his versibus, quos adludit auctor ille:

Ille et militiae multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.

De Paride loquitur, nec de pantomimo Neronis, sed Domitiani, cui et hoc nomen fuit, adcipiendum esse arguunt praecedentia de Statio: v. 86. 87.

sed quum fregit subsellia versu,
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.

De Thebaide Statii sermo est, quam elaboravit ille sub Domitiano, ut et reliqua poemata. Carmine etiam certavit in Agone Capitolino, quem Domitianus instituit, nec vicit, quod eum tunc totum sibi vindicaret sua Thebais. *Poetam Paridis* eum vocat Suetonius, quod Agaven Paridi vendidisset. De eodem Iuvenalis ibidem v. 93.

Haud tamen invideas vati, quem pulpita pascunt:

vates enim pantomimi, qui carmina scriberet histrionibus desaltanda, et scenicis ea venderet. *Semestribus militiolis tumentem* dicit, qui favore et suffragio Paridis semestrem tribunatum emeruerat. Legisse ergo videtur apud Iuvenalem:

Ille et militiae multis largitur honorem
Semestris, vatum digitos circumligat auro.

Per *militiam semestrem* intelligit tribunatum semestrem, cuius mentio apud Plinium Ep. IV, 4. qua rogat Sossium, ut Calvisium Nepotem *tribunatu se-*

mestri splendidiorem faciat: *Per digitorum aurum* annulos aureos et dignitatem equestrem. Sed quod Iuvenalis separavit, in unum iungit auctor ille, ut fortasse legeris:

Ille et militiae multis largitus honorem
Semestri vatum digitos circumligat auro.

Nam vatem *semestri militia tumidum* dicit, non equestri dignitate. Fuere, *Tribuni Laticlavii*, qui in spem senatorii ordinis Tribunatum gerebant. Horum mentio frequens apud veteres. nam senatorii ordinis insigne latus clavus. Fuere ergo et *Angusticlavii*, quasi secundi ordinis Tribuni. Angustus clavus Equitum nota, ut et annuli aurei. Ex eo genere et nota fuisse constat Tribunatus semestres, qui Equitibus tantum, aut equestri dignitate donatis conferebantur. Ita poetis suis Paris Pantomimus semestres tribunatus et ius annulorum simul donabat. Ideo huius generis Tribunorum *semestre aurum* vocat, quia ut dignitas eorum semestris, ita et insigne. Ridiculus porro vir magnus est, qui *semestre aurum* idem esse docet, quod ab eodem poeta *aestivum aurum* dicitur Sat. I, 28. Multum sane inter utrumque est. Delicatus et mollis, quia vix *ferre* poterat paulo *maioris ponderis gemmam*, annulos faciendos curabat ex auro leviore, per aestatem praesertim gestandos, ne digitos in sudorem darent graviores. Hoc in Crispino Satiricus notat, et carpit, quasi inauditae et inusitatae mollitiei argumentum, non quod moris esset, alios per aestatem annulos, per hiemem alios gestari. *Aestivum aurum* de levibus annulis, ut vestes sericae *levitate aestiva* Plinio, et *aestive viaticatus* Plauto, qui levi viatico instructus est. Praeterea non *semestre* aestivum illud aurum diceretur, sed *trimestre*. nec enim sex totos menses durat

aestas, ut nec semestris est hiems. At *semestre aurum* annuli sunt, quos gerebant Tribuni semestres, pro insigni suae dignitatis. Diximus Suetonium videri auctorem vitae Iuvenalis, quam alii Probo adscribunt. Stilus id plane evincit, nec repugnat aetas. Adolescentulum se fuisse testatur Suetonius sub Domitiani imperii finem, quum exhaustus operum ac munerum impensis ille princeps omnium bona confiscaret, et praeter ceteros Iudaicum fiscum acerbissime exigeret, quo tempore Iuvenalis mediam aetatem iam excesserat. Vitam illam hic paucis examinabimus, ut quantum discrepent, quae ibi de Iuvenale traduntur ab his, quae alii tradunt, constare possit. Dicit Iuvenalem *ad mediam fere aetatem declamasse, animi tantum causa.* Quum *octogenario* maior obierit, media aetas eius quadraginta circiter annis definienda est. Tantumdem erit, etiamsi triginta vel minus etiam ponas. *Deinde,* inquit, *paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem pantomimum poetamque eius semestribus militiolis tumentem, hoc genus scripturae industriose excoluit.* Post mediam itaque aetatem ad scribendam satiram animum adpulit. Paris ille sub Domitiano floruit. Poeta eius Statius est, quem Paridi Agaven tragoediam a se compositam, ne esuriret, vendidisse ea Satira VII, 86 sq. dicebat Iuvenalis. Tota ergo illa Satira Iuvenalis, quam primam omnium scripsit, in Paridem pantomimum vibrata est, quam et paucis versibus constitisse dicit auctor. Hic notandum est, non dicere illum, propter eam Satiram Iuvenalem in exsilium actum fuisse, quod tamen alii omnes scriptum reliquerunt, Dio, Suidas, Sidonius Apollinaris (Carm. IX, 270.) hoc versu, qui Iuvenalem designat:

Irati fuit histrionis exsul.

Atqui id erat hoc loco non omittendum, quum altum de ea re silentium sit, eo maxime loco, quo taceri non debuit, inde conligere licet, non tunc temporis, nec propter id Vrbe submotum fuisse. Sequentibus hoc magis probabitur. Quum Satirae faciendae auspicium duxisset a Paride Pantomimo, *genus hoc scripti postea studiose excoluisse* memorat. Quod factum non fuit, si poenam potius quam gloriam in auspicio scriptionis nactus esset. Nemo sanus quod semel nocuit, tanta industria expolit. Sequitur; *et tamen diu ne modico quidem auditorio quidquam committere est ausus.* Ergo Romae diu vixit post illam primam satiram, multumque temporis dedit procudendo ingenio in illo scripti genere, priusquam quidquam auditorio committeret, hoc est priusquam publice recitaret. *Mox, inquit, magna frequentia, magnoque successu bis ter auditus est, ut ea quoque, quae prima fecerat, inferciret novis scriptis.* Scripta sua tum recitavit publice, hoc est satiras illas, quae hodie exstant, quibus etiam ea inseruisse dicit, quae prima fecerat. et subiicit auctor hos versus:

Quod non dant proceres, dabit histrio. tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas:
Praefectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.

Haec igitur de illis sunt, quae in prima Satira posuerat, adversus Paridem composita, cum aliis, quae de poetis et Statio Agaven suam Paridi vendente leguntur, nunc Satira VII. cui insulta sunt ab auctore, quo tempore scripta sua recitavit et edidit. Positis his versibus adnectit Suetonius haec verba: *Erat tum in deliciis aulae histrio, multique fautorum eius quotidie provehebantur. venit ergo Iuvenalis in*

suspicionem, quasi tempora figurate notasset: ac statim per honorem militiae, quamquam octogenarius, Vrbe submotus, missusque ad praefecturam cohortis in extrema parte tendentis Aegypti. In his cardo rei vertitur, quia ex his verbis hallucinandi ansam adripuerunt omnes, qui scripserunt, Iuvenalem sub Domitiano in exsilium pulsum, quod offendisset Paridem, et in Paride Domitianum. Nam et hos versus de Paride primum factos esse constat, et propter hos versus hoc loco diserte scribit auctor, Vrbe submotum fuisse Iuvenalem, qui in suspicionem venerat, quasi figurate tempora taxasset. Sed nec ordinem vitae et scriptorum Iuvenalis, nec mentem Suetonii adtendisse videntur, qui in hunc lapidem inpegerunt. Hic disertim tradit, octogenarium tum fuisse poetam, quum Vrbe submotus est. Quadragenarius erat, aut etiam natu minor, certe mediae aetatis, quum primam illam Satiram composuit, qua Paridem laesit. Demus circa initia imperii Domitiani scriptam esse, et quadraginta annorum tum fuisse Iuvenalem, si id quod illi superfuit aevi usque ad octogenarium computes, in sextum Hadriani annum devenies: non igitur sub Domitiano, sed sub Hadriano in exsilium actus est. Hoc enim necessario concluditur, quandoquidem octogenarius et mediae aetatis Domitiano imperante simul esse non potuit. Certe octogesimum aetatis annum Domitiani aevo adtigisse non est verisimile, quum verum sit penultimam Satiram ab eo scriptam fuisse post Iunii Rustici consulatum, id est post tertium Hadriani annum. Quare si octogenarius Vrbe pulsus est, nec a Domitiano pulsum, nec in gratiam Paridis, constanter adseverare possumus. Praeterea clarissime testatur Suetonius, Vrbe exactum eum propter illos quidem versus, quos superius adtulimus, sed quum iam eos infulsisset novis

ſcriptis, ex prima nempe Satira, qua Paridem tetigerat, translatae. At Satira illa ſeptima, cui inſerti ſunt et inſerti, quaeque hodie legitur, ſicut ab eo recitata poſtremum eſt atque vulgata, Domitiano iam pridem extincto prodiit. Nempe et quarta ſimiliter eo mortuo emanavit, ut ex his conſtat: (Sat. IV, 37. 38.)

Quum iam ſemianimum laceraret Flavius orbem
Vltimus, et calvo ſerviret Roma Neroni.

Rem ibi narrat, quae longe ante, ut adparet, adciderat, Domitiano nimirum imperante. Eamdem Satiram ita clauſit:

Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Coeperat:

quod de Domitiano dictum eſt. Ex his omnibus colligi non abſurde, immo veriſſime poteſt, corpus Satirarum, quale hodie exſtat, ſub Hadriano frequenti auditorio recitatum a poeta publicatumque fuiſſe, quum ſatis utique conſtet, tredecimam et decimam quintam, quae penultima eſt, initio Hadriani ſcriptas eſſe, ad tertium regni eius annum. Tum *in ſuſpicionem venit, quaſi tempora figurate notaſſet,* propter illa verba, quae leguntur Satira ſeptima: (v. 90.)

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio.

Singulae hae voces Suetonii ponderandae ſunt, *in ſuſpicionem venit,* et *quaſi figurate tempora notaſſet.* Quum enim tota illa Satira res et homines anterioris temporis carpere videatur, et nominatim Paridem adripiat, qui ſub Domitiano floruit, et potuit multum in provehendis ſuis fautoribus, *figurate* tamen etiam praeſens tempus notare tum viſus eſt, quo ſimiliter et hiſtrio quidam potens, et ſcenicae gratioſae

militias, tribunatus et praefecturas, fautoribus suis conciliabat. Hoc nec abludit a moribus Hadriani, qui varius in omnibus fuit, nam et psallendi canendique studio tenebatur, et comoedias tragoediasque semper in convivio exhibebat. Licet autem nihil tale scripserint auctores vitae Hadriani, qui hodie exstant, non dubitanter tamen id possumus adfirmare, tot certis argumentis et testimonio Suetonii, quod omnia superat, inducti. Finge vero, verba illa, *quod non dant proceres, dabit histrio*, de temporibus Domitiani dici, et in Paridem pantomimum illius aevi, nulla tunc erit figura, nullum σχῆμα, nullum oblique dictum: nam districte ac directe tempora Domitiani taxant, et Paridem aperte nominant, et nimiam eius potentiam notant. Nihil ergo istic *figuratum*, si temporibus Domitiani, quod dictum est, sicut recte convenit, et expressum est, adcommodemus. Sed si in personam Paridis dicta, et in Domitiani imperium directa, tacite in historiam Hadriani, et ad tempora eius culpanda torqueantur, tum figuratae orationis et notationis instar id obtinebit. Etenim figura est, quum sub alterius persona, quem nominamus, alterum aeque vitiosum, qui ita designatur, ut auditori relinquatur inveniendus, fatigamus. Sic Iuvenalis sub nomine Paridis Domitiani Pantomimi carpere ac notare figurate voluit Hadriani imperium; sub quo et potens aeque histrio exstitit. Si non hoc voluit, certe in suspicionem hanc venit. Quintilianus: *Schema vocatur, in quo per quamdam suspicionem quod non dicimus adcipi volumus.* inde *figurate dicere* et *figuratae controversiae.* Atque ideo *per speciem honoris ad praefecturam cohortis in Aegyptum missus*, atque Vrbe submotus. non relegatus in *Oasa*, ut quidam volunt, nec *Pentapolim*, ut alii, sed *Syenen*, quae urbs Aegypti ultima, in qua

tes cohortes praetendebant. *Id supplicii genus*, inquit Suetonius, *placuit ut levi atque ioculari delicto par esset.* Sed inquiet aliquis, si Vrbe relegatus est sub moderato Principe, qualis erat Hadrianus, eo tantum nomine, quod figurate tempora eius taxare visus esset, cur Domitianus adeo inhumanus et immanis Princeps sine noxa poenaque dimisit eum, a quo adeo aperto rectoque telo per latus Paridis petitus fuisset? Praeter alia multa unum hoc praecipue respondere est. Satiram illam, quam primam omnium in Paridem Domitiani fecit Iuvenalis, *paucorum versuum* fuisse, nec auditam publice, nec editam, sed paucis si forte scholasticis hominibus et doctis visam. Ita hoc verisimile est, ut nihil sit verius. Nam post hoc experimentum quum diu multumque se in eo scribendi genere exercuisset, senex admodum sub Hadriano scripta sua auditorio frequenti bis terque commisit, atque in vulgus emisit, satiras, nempe has omnes, quae hodie exstant, in corpus unum digestas, quibus etiam *inseruit ea quae prima fecerat*, ut illa in Paridem. Sic pars earum sub Domitiano composita, pars sub Traiano, quaedam sub Hadriano factae, omnes autem Hadriani aevo recitatae et publicatae, quo tempore *in suspicionem venit, quasi sub specie taxandorum Domitiani temporum praesentia denotare voluerit.* Atque ob id *Vrbe remotus iam octogenarius.* Haec scire Suetonius potuit, qui eadem fere aetate vixit, nec quisquam alius praeter eum singularia illa de vita et scriptis Iuvenalis nosse quiverit et in literas referre. a quo hauserunt omnes, qui postea vitam huius poetae exposuerunt, Dio, Sidonius, Suidas, et veteres scholiastae. Sed ex male intellectis Suetonii verbis errarunt, quum a Domitiano pulsum in gratiam Paridis, quem satirico morsu perstrinxerat, dixerunt. Sic et *ultimam Aegypti partem*

alii de Pentapoli acceperunt, alii de Oasis. Praeter haec omnia Iuvenalem non ivisse in exsilium temporibus Domitiani, quemlibet idoneo teste potentius evincit Martialis, qui libellis illis Epigrammatum, quos sub Domitiano scripsit, frequenter Iuvenalem compellat, quasi in Vrbe tunc cum maxime agentem, cui et nuces mittit saturnalicias Lib. VII. Ep. XCI. Pertendere aliquis etiam posset, sub Traiano potius, quam sub Hadriano relegatum fuisse. Sed illud impedimento est, quod postremas satiras scriptitasse eum sub Hadriano constat. Suetonius autem scribit, *intra brevissimum tempus periisse*, postquam in Aegyptum missus est, ibique statim *languore ac taedio vitam finisse*, quod non mirum est de octogenario. Falsum est igitur, quod tradit vetus interpres, poetam in exsilio satiras suas composuisse; atque ibi etiam tum fuisse, quum propter superstitionum diversitatem Ombitae et Tentyritae internecivis caedibus sese invicem contuderunt. quasi a temporibus Domitiani usque ad initia Hadriani imperii in exsilio suo permanserit atque etiam obierit. Quod enim dicit in ea Satira, (XV, 45.) *notatum sibi*, barbaras nationes superioris Aegypti luxurie non cedere Canopitis et Alexandrinis, hoc non referri debet ad illud tempus, quo Satiram eam scribebat, quasi in re praesenti tunc fuerit, quum ea gesta sunt, quae ibi describit. Quippe Romae scriptam esse multa arguunt. Nec rursus ad id tempus referenda videntur, quo in Aegypti partem ultimam a Domitiano missum volunt, quod prorsus falsum esse ostendimus. An non alio tempore atque alia de caussa Aegyptum lustrare iuvenis potuit Iuvenalis? animi nempe gratia καὶ τῆς κορίας χάριν, ut urbes regionis illius populorumque mores cognosceret? Tunc de luxurie Ombitarum et Tentyritarum ea notaverit, quae ibidem refert. Certe scriptis

omnibus Satiris et publicatis octogenarium eiectum Vrbe in Aegyptum fuisse per speciem honoris, ibique intra brevissimum tempus taedio periisse Suetonio credendum.

VITA IVVENALIS

quam persequitur Dodwell. in Annal. Quintilian. §. XXXVII — XLI.

Iuvenalem scripsisse ante Plinium sub Domitiano et a Paride actum esse in exsilium, recepta est, etiam apud Eruditos, opinio. Inde nimirum oriunda, quod *irati histrionis exsulem* illum adpellet Sidonius Apollinaris. (Carm. IX, 270.) *Iratum* illum *histrionem Paridem* intelligunt, et quidem *posteriorem* illum *Paridem*, propter adulterium cum Domitia occisum a Domitiano. Ab illo credunt Paride, propter *paucos* quosdam Satirae, quibus illum perstrinxerit, *versus*, pulsum fuisse in exsilium Iuvenalem, *missum* nimirum *per speciem honoris ad praefecturam cohortis in extrema parte tendentis Aegypti*; inde numquam *rediisse*, verum *intra brevissimum tempus angore et taedio periisse*. Haec si vera essent, sic *ante repudium Domitiae*, quo tempore Paris occisus est, oportuit scripsisse Iuvenalem. Aliquot certe annis ante *consecrationem Iuliae*, quae anno periit, ut vidimus, Aerae nostrae XCI. multis certe ante finem Domitiani annis, cui adeo ipse *superstes* esse non potuit. Ita *periisse* necesse erat, antea quam scriberet Plinius, tantas illas *Quintiliani divitias*. (v. Iuven. Sat. VII, 188 sqq. coll. cum Plin. Ep. VI, 32.) Quo tandem, quaeso, illius *merito*? Quo etiam *infesto Principe*, quum Domitiani gratia esset florentissimus? Vbinam ergo *beatitudo* eius illa, quam adeo in illo

celebravit discipulus *Plinius?* Mirum est profecto, nondum vidisse Eruditos, quam haec omnia inepte invicem cohaereant. Atqui illud ipsum suspectam hanc sententiam facere potuit, quod longe verisimilius est *a modicis* illis *facultatibus*, quas memorat Plinius, ad *divitias* nostrum (quarum meminit Iuvenalis) adscendisse, quam vicevessa illum a divitiis ad modicas facultates recidisse. Ita certe cum nullo prorsus insigni infortunio notatum observarunt veteres.

Sed miri sunt in hac universa causa tam recentiorum quam etiam veterum errores. *Paridem* illum *seniorem* intelligunt vitae Iuvenalis auctor Anonymus, et vetus ille, quem habemus, Iuvenalis interpres, Claudii nimirum Neronis libertum, a Patrono ipso, ut Dio lib. L. et Suetonius Ner. c. 54. testantur, interfectum. Proinde ad Neroniana tempora illa refert Scholiastes (ad Sat. VII, 92.) in quibus Paridis mentionem fecit Iuvenalis. Ita *Domitiani* tempora pertingere Iuvenalis non potuerit, qui paulo *post exsilium* obierit, quod tamen, vel ex ipso Satirarum opere, constat esse falsissimum. Atqui *iuniorem* illum fuisse *Paridem* a Domitiano caesum, quem perstrinxit Iuvenalis, vel inde constat, quod *Statium* poetam dicat, post recitatam cum laude Thebaidem, Agaven suam tragoediam Paridi illi vendidisse. Hic sane Statius ab eo, quem habemus, alius esse non potuit. Ediderat ille Thebaidem suam paulo antea quam primum ederet Sylvarum librum. Probatam nimirum antea recitationibus. Ita post initium Domitiani, et tamen ante Paridis caedem et repudium Domitiae, Agaven vendiderit oportet Statius. Adeo praeterea certum est, *post caedem Domitiani* Satiras scripsisse Iuvenalem, ut mirum sit profecto, monitos a Lipsio, (lib. IV. Epist. Quaest. Ep. 20.) et Salmasio de eo amplius dubitare posse viros eruditos. Non repeto hic

argumenta, iam ab illis olim observata. Novum addo, quod illos fugerat, sed vero longe certissimum. *Marium* ille *Priscum* dicit (Sat. I, 47 sqq. et VIII, 120.) *nuper Afros discinxisse*, proinde *exsulem* factum damnatum repetundarum; sic tamen ut *Diis* ipse *iratis frueretur*, *provincia* autem *victrix ploraret*. Hanc ipsam Afrorum causam coram Traiano tertium Consule Plinius egit mense Ianuario anni C. et quidem eo eventu, ut rapta *fisco* addicerentur, quae causa erat *provinciae plorandi*, reliquis ipse *in exsilio frueretur*. (v. Plin. Ep. II, 11. 12. et Paneg. c. 76.) Sunt et illa Iuvenalis de Domitiano verba: (Sat. IV, 37. 38.)

Quum iam semianimem laceraret Flavius urbem
Vltimus, et calvo serviret Roma Neroni.

Haec verba ad *exsilium* poetae retulit vetus Scholiastes. *Propter quod*, inquit, *sub specie honoris relegatus est ad cohortis curam in Aegypto, Hoasa, ubi mortuus est*. Sed mitius fingitur *Domitiani*, quam fuit, ingenium, quum verba illa *exsilio* expiata credunt, et quidem *tali exsilio*, quod *speciem* haberet *honoris*, quod *praefectura* potius quam *exsilium* adpellaretur. Fuit quidem Iuvenalis in *exsilio*, etiam in *Aegypto*, ut e Satira eius colligitur XV, v. 45. non tamen certe sub *Domitiano*. Imo Iuvenalem in ipsa *Subura* memorat Martialis, (Ep. XII, 18.) anno postquam in patriam rediisset, (quod Traiani tertio Consulatu factum) ad minimum Aerae nostrae Christianae CIII, post caedem *Domitiani VIII*. quum tamen *taedio et angore* (exsilii scilicet) *mortuum* testetur vitae Auctor Anonymus, numquam redierit oportet, qui *taedio exsilii et angore sit mortuus*. Fieri tamen vix potuit quin *redierit*, *Nerva* exsules *revocante*, qui a *Domitiano* fuisset relegatus, si quidem *Domitiano* fuisset *superstes*. Praesertim ille,

qui per *speciem honoris* exsulaverat. Ita pugnant omnia, quo minus vera esse possit recepta illa sententia.

Sed vero a *Sidonii* illo testimonio pendent recepti illi errores, *irati histrionis exsulem Iuvenalem* adpellantis. Addit praeterea manifestum, ut putat, Suidae Auctorisque veteris, qui *vitam Iuvenalis* conscripsit, Ryckius. Atqui non idem dicunt illi, ut mox videbimus, quod putat ille dicere Sidonium. Ego potius vicissim ex *illis* explicandum existimo *Sidonium*. Sic autem se rem illam totam habuisse censeo. *Exsul* erat, uti iam dixi, *Iuvenalis*, quum Satiram scriberet XV. Hoc confirmat etiam in v. 27. Scholiastes: *De se*, inquit, *Iuvenalis dicit*, *quia in Aegypto militem tenuit*, *et ea promittit se relaturum quae ipse vidit*. Proinde rixae illi ipse adfuit, quam describit inter Ombitas et Tentyritas. Tempus autem ipse designavit rixae illius, quum et *nuper* illam contigisse dicit, et quidem *Consule Iunio* Sat. XV, 27. Scio quidem, *Vincum* nonnullos, *Iuncum* alios in loco illo legere. Id quoque scio, in Inscriptionibus, non tamen horum temporum, obcurrere *Aemilium Iuncum*. Sed, quicumque demum is fuerit Consul, *Ordinarium* certe fuisse verisimillimum est. *Designatis* enim *Consulibus* res extra Italiam gestas signare non solebant, teste Dione lib. L. *Iuncum* autem aut *Vincum* nullum prorsus adnoscunt horum temporum Fasti inter Consules Ordinarios. Rectius ergo *Iunium* reponunt *Codices* et *fide* pariter et *numero* potiores, ne quidem *metri* ratione refragante, ut iam olim observavit Salmasius. Et quidem *Iunium* duplicem habent Fasti coaevi Iuvenali, alium Domitiani in X. Consulatu Collegam, *Appium Iunium Sabinum*, anno Domini LXXXIV., alium Hadriani in suo itidem Consulatu III. collegam *Q. Iunium Rusticum*. Quo minus

prior intelligi possit, obstant illa omnia, quae in his ipsis Satiris obcurrunt, *Domitiani* temporibus recentiora. Posteriorem ergo intellexerit oportet anno Aerae receptae CXIX. Hoc ergo anno erat in exsilio *Iuvenalis* testis earum, quas deridet, rixarum. Sed vero *Roma* illum eiicere non potuit *Traianus*, qui ab anno usque CXII. Romae ipse non adfuit, nec etiam ante annum CXVIII. quo Romam venit Imperator, *Hadrianus*. Romae enim nata est *exsilii occasio*, quod *Romae Satiras* recitaverit, quod *Romae* secundis omnium suffragiis exceptus fuerit, quod *Romae* Princeps ille, quicumque fuerit, *ingeniis faverit*, *praefecturisque* poetas remunerari solitus fuerit, et quidem interpellantibus (qui Paridis in loco videri possent) seu *amicis*, seu *libertis*. Inde enim factum, ut quae in *Paridis* olim *defuncti* opprobrium scripsisset Iuvenalis, ea Princeps in suam amicorumve aut etiam temporum suorum contumeliam adceperit. Inde nimirum, ut *levi* atque *ioculari* delicto, ut observavit vitae Auctor, par etiam poena decerneretur. *Semestres Paridis militias*, *Tribunatus* scilicet, *Poetis* venditas exprobrat Iuvenalis Sat. VII, 88. 89. 90. Ita nimirum, ut *Praefectos Pelopea*, *Tribunos Philomela* fecerit. Proinde ipse *cohortis praefectura* donatus est, quasi Satirarum praemio. Plane hoc pro indole *Hadriani* satis *ioculari*; et *poenae* loco, et in *speciem honoris*. Obiectat ille *venalia* illa poemata emtorum nomine edita, captatosque adeo ab illis alienorum operum honores. Nescio an proinde *ingenii sui* fetus sub *libertorum* nomine ediderit Hadrianus; (hoc enim de eo testatur Spartianus) quo se adeo alienum ostenderet a convitio illo captandi debitos alienis operibus honores, ut contra sua alienis nominibus subposuerit, et quidem, qualis *Paris* fuerat, *libertorum*. Itaque et *Romae*

fuerit, oportet, ut suae indolis experimenta dederit in literatos munificentissimae, quum Iuvenalis illa in se dicta suspicari posset Hadrianus. Sic ante anni CXVIII. finem, aut CXIX. initium, mitti vix potuit in exsilium Iuvenalis. Erat autem, quum relegaretur, *octogenarius*. Proinde *natus* fuerit vel anni XXXVIII. fine, vel XXXIX. initio. Inde reliqua Iuvenalis tempora erunt arcessenda.

Ait vitae Auctor, *ad mediam fere aetatem declamasse, animi magis caussa, quam quod scholae aut foro praepararet.* Suffragatur et ipse, quum ait *se consilium dedisse Sullae, privatus ut altum dormiret.* (Sat. I, 16.) Plane *declamatorium* illud erat argumentum. Inde *facundiae* nomine illum celebrat Martialis. (Epigr. VII, 91, 1.) Recte nimirum ille, satisque, pro temporum ratione, congrue. *Media* enim *aetas Iuvenalis* incurret in annum, pro nostris hisce calculis, LXXVIII. vel LXXIX. multis antea annis, quam scriberet illa Martialis. Sed nulla adhuc memoratur eius celebritas a re poëtica, ne quidem a *Quintiliano*, ubi agit de scriptoribus Satirarum. Non equidem, ut suspicatur Rigaltius, quasi illum laesisset hoc ipso Satirarum opere Iuvenalis. Tantum abest, ut id moleste ferre posset noster, ut sane contra nuspiam illius, nisi cum honore, meminerit. Sed monet noster lectorem aliquoties, (v. Quintil. III, 1. et X, 1.) se dedita opera a *nominibus viventium* abstinere. Et multis postea annis scripsit Iuvenalis illas, quas habemus, Satiras. Addit enim vitae Auctor, postea quam *declamationibus* inolevisset: *Deinde paucorum versuum Satira, non absurde composita in Paridem pantomimum poetamque Claudii Neronis, eius semestribus militiolis tumentem, genus scripturae industriose excoluit.* Proinde *unicam* illam fuisse *paucorumque versuum Satiram* innuit, quam *primam*

ſcripſit Iuvenalis: Eam quum *non abſurde compoſitam* ipſe iudicaſſet, inde animos ſumſiſſe *ad genus ſcripturae induſtrioſe excolendum*. Manſit tamen intra privata Auctoris ſcrinia, prima eius illa in hoc genere ſcribendi exercitatio. Adeo nimirum ab eo nondum edita, ut ne quidem Amicorum auditoriis recitanda crederetur. Sic enim ſubiungit Auctor: *Et tamen diu ne modico quidem Auditorio quidquam committere eſt auſus*. Id quod etiam primis *primae Satirae* verbis ſatis aperte ſignificat ipſe Iuvenalis. Nec enim alio ſpectare videntur illa, in quibus queritur, tamdiu ſe fuiſſe Poetarum recitantium *auditorem*, ſemper *clamaſſe Frontonis platanos*, et *convulſa marmora, ruptasque adſiduo lectore columnas*; quum ipſe ſcilicet nondum in eo ſcripti genere aliorum patientiam exercuiſſet. Tam longe aberant illa a *Paridis ira* concitanda, ſi vel ſuperſtite Paride fuiſſent ſcripta, eum irritare non poſſent, quum nondum emanaſſent *in publicum*. Nec tamen veriſimile eſt *ante caedem Paridis* vel illam *paucorum verſuum Satiram* ſcripſiſſe Iuvenalem. Nihil, fateor, de ſcriptionis *tempore* adcuratum tradidit, quem unicum habemus de his rebus teſtem, vitae Auctor Anonymus. Id unum indicat, *poſt mediam aetatem* ad illa Iuvenalem ſtudia deflexiſſe. Sed nihil plane de ſtudiis eius poeticis Poeta Martialis. (Ep. VII, 24.) Is tamen ſe ita Iuvenali familiarem fuiſſe gloriatur, ut non magis Pyladi amicus fuerit Oreſtes, aut Theſeus Pirithoo, ne vel arcana Iuvenalis ſtudia Martialem latuiſſe ſuſpicemur. Imo a mortuis ille (Sat. I. extr.) prudenter abſtinendum eſſe cenſet. Tantum abeſt ut *vivum Paridem* vel in *prima* illa *Satira* laceraret. Iuniorum ergo Auctorum iſta ſunt tantummodo *ratiocinia*, non autem e veterum monimentorum coaeva fide depromta teſtimonia. Quum vero *genus ſcripturae induſtrioſe*

excoleret; tum et reliquum *Satirarum corpus* ſcripſit, inque illam, quam retinent hodieque, formam redegit, et *ea quoque, quae prima fecerat, novis ſcriptis inſeruit.* Sunt enim illa Auctoris Anonymi verba: *Mox magna frequentia magnoque ſucceſſu bis ac ter auditus eſt, ut ea quoque, quae prima fecerat, inferciret novis ſcriptis.* Recitavit, ni fallor, omnia, emiſitque in publicum, anno CXVIII. poſtquam Romam veniſſet Hadrianus, quem ille Principem a benevolo eius in haec ſtudia animo in hac ipſa Satira (VII, 1.) in qua occurrunt verba illa de Paride, commendat. Inde, ni fallor, animos ſumſit ſcripta ſua in publicum emittendi. Inde tantus ille recitantium numerus, de quo in prima Satira, quum ſpes illa lucri appareret, ditante profeſſores, uti vidimus, Hadriano. Omnes ergo Satiras ſub Hadriano editas exiſtimamus, non poſtremas tantummodo, ut voluit Salmaſius. Paratas enim ad editionem uno eodemque tempore fuiſſe vel illud arguit, quod *bis illas terque recitarat.* Non ſcilicet ſeorſim, ſed unis continuisque recitationibus, quas quidem ante exſilium ſcripſerat, univerſas. Quumque diu ſe a recitatione continuerit, proinde anni CXVIII. fine, feriis fortaſſe, quas recitationibus plerumque dabant, vindemialibus, non autem aeſtivis, recitavit. Vltimas Satiras a XIII. tum certe ſcriptas nota illa ſexageſimi a Fonteii conſulatu anni docet, etiam obſervante Salmaſio. Ad Traiani etiam tempora exeuntia ſpectabant *terrae motus* illi, quorum mentio occurrit in Sat. VI, 409. 410. obſervante Lipſio. Erat enim terrae motus ille anno pro noſtris calculis CXIV. exeunte, pro receptis autem CXV. itidem exeunte. Et *Frontonem* illum, cuius platani et marmora perpetuis poetarum recitationibus ſonabant, ut nos docet Iuvenalis ipſe Sat. I. initio, non alium exiſtimo a celeberrimo Oratore *M. Cornelio Frontone,*

Marci Luciique Antoninorum Magiſtro, qui ſub Hadriano praecipue et Pio et Marco floruit, neque ad tempora Hadriano antiquiora poſſit commode referri. Vidit illum certe audivitque ſub Pio Gellius. (Noct. Att. XIII, 28. XIX, 8. 10. 13.) Conſulatum autem ſub diſcipulo geſſit, ut videtur, Marco. Erant, fateor, alii quoque illis temporibus *Frontones*, ut obſervavit olim ad locum iunioris Plinii Catanaeus. In illis etiam Fronto Catius ſub Traiano Orator et ipſe et Senator Plinio ipſi coaevus et ab eo non uno in loco memoratus. (Ep. II, 11. IV, 9. VI, 13.) Illum grandaevum admodum fuiſſe oportet, ſi Marci tempora attigerit, ſi Plinii tempore aetate fuerit ſenatoria. Eundemque ſane credidit Catanaeus. Neſcio an recte. Sed temporum ratio, et favor in illum Hadriani, et par adeo illius in literatos ſtudium id efficiunt, ut non alium illum fuiſſe veriſimillimum ſit a Marci praeceptore, de quo loquitur Iuvenalis. Id tamen praecipue ſuadet, uti dixi, tantus *ille recitantium numerus*, temporibus Hadriani convenientior quam Traiani. Traiano certe imperante Romam ita reliquit Martialis, ut in patriam diſceſſerit, nec inde unquam poſtea redierit. Non alia, ut videtur, cauſa, quam quod lucri e ſtudio Poetices quaerendi ſpes omnis deinceps penitus decollaverit. Proinde veriſimilius exiſtimo, qui anno CXVIII. Hadrianum offenderit, miſſum proinde in exſilium initio anni CXIX. *Erat tum*, inquit vitae auctor, *in deliciis aulae hiſtrio, multique fautores eius quotidie provehebantur. Venit ergo Iuvenalis in ſuſpicionem, quaſi tempora figurate notaſſet.* Nempe illa in *Paridem* dicteria *hiſtrionem*, in *ſuum* (cuius nomen non prodidit Auctor) hiſtrionem dicta interpretabatur Hadrianus, et *ſe* magis in illo quam *hiſtrionem* ipſum, in hiſtrionis *ſui* perſona notatum, quod honores ſuos viris literatis conceſſiſſet interpellante

histrione. Ad Principes enim ipsos pertinebant laudes illae temporum, aut convitia. Idque frequentissime illis obiectum, si quid personis vilioribus in reipublicae administratione tribuissent. Servorum libertorumque gratia nihil fere contumeliosius. Sexto Pompeio hoc obiectum legimus, et Imperatori Claudio. Et multa istiusmodi exempla, si opus esset, adduci possent. Nec tamen *libertorum* dignitas minori erat in pretio quam *histrionum*. Inde Iuvenali exsilii causa. Scripsit ergo in exsilio Satiram XV. et XVI. si tamen vere et illa Iuvenalis fuerit, quod negatum a plerisque testatur vetus Scholiastes. Sed quum *nuper Consulem Iunium* fuisse dicat, iam sane quum Satiram illam scriberet XV. *elapsum* illum *Consulatum* innuit. Is ergo quum Consul fuerit anno CXIX. proinde ante annum ad minimum CXX. scribere illa non potuit Iuvenalis. Nec vero postea scripsisse, exinde colligimus, quod *intra brevissimum* exsilii *tempus angore illa et taedio perierit*.

D. IVNII IVVENALIS VITA
PER ANNOS PROBABILIBVS CONIECTVRIS DIGESTA.

A. V. C. Varr. 795. *Christi* 42.
Iuvenalis 1.

Probabilius est, Iuvenalem non ante, quam eum post hunc annum in lucem editum esse. Satiram enim decimam tertiam annis LXI. post consulatum *Fonteii*, adeoque, si ille C. Fonteius Capito est, qui a. V. c. 812. consul fuit, (non L. Fonteius Capito cos. a. V. c. 820.) a. V. c. 873., eodemque anno, vel potius

sequente, satiram XV. scripsit; (v. ad Sat. XIII, 16. 17. XV, 27. et inf. ad a V. c. 874.) in Aegyptum autem, quum octogenarius esset, missus est, ibique intra brevissimum tempus angore et taedio periit, si fides habenda Suetonio: nam ita brevitatis causa incertum Vitae supra adscriptae auctorem adpellare liceat. At vix crediderim, poetam, octoginta iam annos natum, satiris adhuc conficiendis operam dedisse, nedum in Aegypto, ubi aegritudine et moerore ita adflictus est, ut paulo post adventum e vita discederet. Quae in contrariam partem laudantur verba poetae Sat. XV, 45. ad priora quoque vitae eius tempora referre licet. Quoquo autem modo se res habeat, quae profecto ad liquidum perduci neutiquam potest, non multum certe a vero aberrabimus, si natalem Iuvenalis in annum V. c. 795. conferimus. (v. inf. ad a. V. c. 874.)

Eodem anno *Quintilianum*, clarissimum rhetorem, (v. ad Sat. VI, 75. et 280.) Iuvenalem vero a. V. c. 791. Christi 38. natum esse, suspicabatur Dodwellus in Annal. Quintil. Regnabat tunc temporis (ab a. V. c. 794-807. Christi 41-54.) Tib. *Claudius* Drusus; ante quem (ab a. V. c. 790 - 794. Chr. 37 - 41.) imperium tenuerat C. Caesar *Caligula*, qui a. V. c. 791. Chr. 38. accepto a Caesonia uxore philtro in furorem coniectus erat, (cf. Sat. VI, 615 sq.) et a. V. c. 793. Lugduni instituerat certamen Graecae Latinaeque facundiae, (v. ad Sat. I, 44. et VII, 147 sqq.) quo etiam tempore ab eo forsan in exsilium missus *Secundus Carrinas* rhetor, de quo v. ad Sat. VII, 204. Hic vero Caligula successerat *Tiberio*, de cuius secessu Capreensi, (a. V. c. 780-790.) tyrannide et amicorum principe Seiano, huiusque potestate ac morte, v. Sat. X, 56-113.

De parentibus poetae nostri nihil memoriae proditum reperitur, praeter id, quod tradit Suetonius:

Iuvenalis libertini locupletis, *incertum filius*, *an alumnus*.

Praenomen Iuvenalis *Decimum* esse, non *Decium*, praeter alios docuit Lud. Carrio Emendatt. cap. 1. Ab antiquis eum librariis communiter *Ethicum* cognominari, (haud dubie propter plurima morum praecepta, quae satiris suis interuit) ut Martialem *coquum*, Propertium *nautam*, Ovidium *Getam*, Statium *Aquilinum*, Prudentium *amoenum*, monet Barth. Advers. VI, 1. Eodem nomine passim laudatur a Petro Blaesensi in Epistolis, Io. Sarisberiensi, Vincentio Bellov. aliisque huius aevi scriptoribus, qui et reliquos poetas satiricos vocare solent *ethicos*, quoniam ἤθη potissimum ab iis tractantur. Cf. Dan. Heins. de Sat. Horat. lib. I. p. 48. et Nicol. Antonii Bibl. Vet. Hisp. lib. I. pag. 62.

Patriam poetae fuisse *Aquinum*, (Volscorum oppidum, quod πόλις μεγάλη Strab. lib. V. p. 164. nunc autem *Aquino* dicitur, et patria quoque fuit Thomae de Aquino, celebris Scholasticorum parentis) probabili iudicio conligitur e Sat. III, 319. Hinc in omnibus fere Iuvenalis codicibus, et scriptis et editis, recte cognominatur ille *Aquinas*, in nonnullis vero vitiose *Arpinas*. In vetustiss. cod. Pithoei ad initium Sat. I. haec verba leguntur: „Iuvenalem aliqui Gallum propter corporis magnitudinem, aliqui Aquinatem dicunt."

A. V. C. 801. Christi 48.
Iuvenalis 7.

Messalina, inpudicissima Claudii Imp. uxor, palam nuptias facit cum C. Silio, formosissimo iuvene, et cum eo interficitur consilio ac iussu *Narcissi*, ditissimi potentissimique libertorum Claudii. v. ad Sat. VI, 115-132. X, 329-345. et XIV, 329 sq. Praeter Narcissum *Pallas* et *Posides* liberti plurimum gratia

valebant apud eumdem Claudium Imp. Cf. ad Sat. I, 109. et XIV, 91.

A. V. C. 802. Christi 49.
Iuvenalis 8.

De praeceptoribus Iuvenalis nihil potest certa et explorata fide tradi. Henninius quidem, Criniti aliorumque auctoritatem sequutus, ad vitam Iuvenalis, quae Suetonio tribuitur, notat, eum Frontone Grammatico (quem etiam Sat. I, 12 innui quidam putant) magistro usum esse et ab eo summa diligentia institutum: hunc enim docuisse illis temporibus Romae magna cum nominis celebritate, teste Gellio. Eamdem ob caussam fuere etiam, qui Iuvenalem in disciplinam traditum esse Quintiliano suspicarentur. Sed quam infirma sit haec ratio, facile intelligitur. Nam non modo Romae alii quoque tunc temporis iique celebres fuere Grammatici et Rhetores, quorum scholas frequentare potuit Iuvenalis, quum puer esset, sed multo quoque probabilius est, eum quorumvis potius aliorum institutione formatum fuisse, quam Frontonis illius et Quintiliani. Hic enim, quod supra diximus, vel eodem, quo poeta noster, anno, vel aliquot, ille autem multis annis post eum natus videtur. Marcus certe Cornelius Fronto, clarissimus Rhetor, cuius passim mentionem facit Gellius, (Noct. Att. II, 26. XIII, 28. XIX, 8. 10. 13.) praeceptor fuit duorum Imperatorum, M. Antonini Philosophi, (qui ei statuam in senatu, consulatum in duos menses aliosque honores contulit) et Veri. (v. Capitolin. in vita Anton. Philos. c. 2. et Veri c. 2. Auson. in grat. act., Macrob. Sat. V, 1. et ipsius Frontonis Epist. ad Marcum ap. Charis.) Antoninus vero ille regnavit a. V. c. 914-933. a. Chr. 161-180. et natus est a. V. c. 874. Chr. 121. aliquot forte mensibus vel adeo annis post mortem Iuvenalis, qui ad summam

vixit senectutem. Quis itaque sibi persuadeat, utrinque praeceptorem fuisse Frontonem illum?

Ceterum si pater poetae nostri *locuples libertinus* fuit, filium artibus liberalibus honestisque, quibus nobilium, saltem ingenuorum, liberi instituebantur, inbuendum curare poterat; idque omnino curasse videtur.

A. V. C. 804. *Christi* 51.
Iuvenalis 10.

Ostorius in Britannia bellum gerit adversus Brigantas. Cf. ad Sat. XIV, 196.

A. V. C. 807—821. *Christi* 54—68.
Iuvenalis 13—27.

Claudio Imp., qui Agrippinae uxoris fraude necatur boleto venenato, (v. ad Sat. V, 147. et VI, 620 sq.) in imperio subcedit *Nero*, cuius et Domitiani temporibus maxima morum conruptela inmaniaque vitia vigent et flagitia, quae in primis Sat. I. II. III. VI. et VIII. adumbrantur. Ex iisdem intelligitur, Neronem fuisse tyrannum, aurigam, cantorem, citharoedum, histrionem, popinarum frequentatorem, paedicatorem, incendiarium, Troicorum scriptorem. v. Index et Sat. VIII, 193-230. Famosi delatores huius aevi Matho, Heliodorus, Demetrius, Egnatius Celer, Regulus, Massa, Carus, Latinus. Cf. ad Sat. I, 32-36. Nero dicitur *Domitius* Sat. VIII, 228.

A. V. C. 810. *Christi* 57.
Iuvenalis 16.

Si recte Iuvenalis natalem definivimus, hoc anno togam ille virilem sumsit, quippe quae anno aetatis XVI ineunte sumi solebat illo aevo. v. Massoni vita Ovidii et Horatii, nec non Noris. Cenotaph. Pisan. p. 115 sq. Eodem anno Cossutianus *Capito*, Tigellini

gener et Ciliciae praefectus, de pecuniis repetundis postulatus a Cilicibus et damnatus est. Cf. ad Sat. VIII, 93.

A. V. C. 812. *Christi* 59.
Iuvenalis 18.

C. Fonteio Capitone et Vipsanio Coss. nascitur Calvinus, amicus Iuvenalis. Cf. ad Sat. XIII, 17.

A. V. C. 815. *Christi* 62.
Iuvenalis 21.

Hoc forte anno primam poeta posuit barbam. Cf. ad Sat. I, 25 sq. XIII, 56 sq. et Dodwelli Annal. Quintil. p. 180.

A. V. C. 816. *Christi* 63.
Iuvenalis 22.

C. Sofonius *Tigellinus*, Burro mortuo, praetorianis cohortibus praeponitur a Nerone, apud quem plurimum gratia valet propter similitudinem morum. v. ad Sat. I, 155 sqq. Eodem anno, et aetatis tricesimo, P. Mario Celso, L. Asinio Gallo consulibus, moritur A. *Persius* Flaccus poeta; (v. Sueton. in eius vita) et Nero uxorem ducit *Poppaeam* Sabinam, quae ita diffluebat luxuria, ut, quocumque iret, sexcentas secum asellas duceret, (nam lacte asinino utebantur molles homines, ut teneresceret cutis et candesceret) et unguenta suavissimi odoris ab ea dicerentur *Poppaeana*. Cf. ad Sat. II, 107. VI, 462. 468 sqq.

A. V. C. 817—834. *Christi* 64—81.
Iuvenalis 23—40.

Iuvenalem ad mediam fere aetatem declamasse, animi magis causa, quam quod scholae se aut foro praepararet, tradit Suetonius. Cf. ad Sat. I, 15 sq. Hinc etiam Martiali Epigr. VII, 91. *facundus* dicitur,

nec ulla est satira, quae non redoleat ingenium, declamandi exercitio, pro more illius aevi, plane formatum, et diutius, quam par erat, occupatum.

A. V. C. 818. *Christi* 65.
Iuvenalis 24.

Occiditur C. Calpurnius *Piso*, auctor coniurationis in Neronem, vir bonus, ditissimus, liberalis doctorumque hominum patronus, qui a. V. c. 801. cum Lucio Vitellio Consul fuerat subfectus. De hoc et aliis Pisonibus, qui illis temporibus vixere, v. ad Sat. V, 109. Cum eo pereunt etiam alii, qui et praedivites erant, et inpliciti Pisonianae coniurationi, Plautius *Lateranus*, (Consul designatus et Messalinae adulter) L. Annaeus *Seneca*, et M. Annaeus *Lucanus* poeta. Vid. ad Sat. V, 109. VII, 79 sq. (ubi Lucanus *Serrano* et *Saleio* Basso, pauperibus horum temporum poetis, opponitur) VIII, 147. et X, 15 sq. Eodem anno prima fuit eaque saevissima persecutio Christianorum, qui iussu Neronis tunica molesta aliorumque tormentorum inusitato genere conficiebantur; quo respexit poeta Sat. I, 155 sq. et VIII, 235.

A. V. C. 819. *Christi* 66.
Iuvenalis 25.

Hoc anno a Nerone damnatur *Thrasea Paetus*, socer *Helvidii Prisci*, quae insignia erant virtutum liberiorisque animi exempla. Cf. inf. ad A. V. C. 823. et ad Sat. V, 36. 37.

A. V. C. 820. *Christi* 67.
Iuvenalis 26.

L. *Fonteio* Capitone et C. Iulio Rufo consulibus (v. ad Sat. XIII, 16. 17.) P. Egnatius Celer Stoicus falso testimonio adiuvat damnationem *Bareae* Sorani, discipuli amicique sui, qui exemplar erat virtutum,

et Proconsul Asiae fuerat. v. ad Sat. I, 33. III, 116 sq. et VII, 91.

A. V. C. 821. *Christi* 68. *Iuvenalis* 27.

Neronis scelera et ineptias, quae Sat. VIII, 193-230 notantur, vindicant *Virginius*, *Vindex* et *Galba*. v. Sat. VIII, 221. 222. Eo caeso summa imperii defertur ad Servium Sulpicium *Galbam*, qui post octennium ex Hispania Romam redierat. Ab hoc *Quintilianum* ex Hispania Tarraconensi, cuius opp. Calagurris eius patria fuit, admodum adolescentem hoc anno Romam perductum esse, tradit Hieronymus in Chron. Quae si vera sunt, et Quintilianus, de quo vix dubitare possis, Hispanus fuit, nec Romanus, quod Nic. Gedoyn, Gallicus eius interpres, contendebat; probabile est, illum iam Romae fuisse ante imperium Galbae, quippe qui ipse nos docet Inst. Orat. X, 1. et XII, 11. a se iuvene auditum esse Domitium Afrum, summum oratorem, quem iam a. V. c. 813. Christi 60 mortuum esse, ex Tac. Ann. XIV, 19 cognoscimus. Quoquo modo se res habeat, constat certe, Quintilianum exinde viginti annos Rhetoricam in schola publica Romae professum esse. v. Dodwelli Annal. Quintil. §. 12. 13. 15. et conf. ad Sat. VII, 188-198. Eius praeceptor *Palaemon*, (v. ad Sat. VI, 452.) et discipuli clarissimi fuere Plinius iunior et C. Caelius orator.

A. V. C. 822. *Christi* 69. *Iuvenalis* 28.

Galba occiditur a M. Salvio *Othone*, homine mollissimo, qui ita diffluebat luxuria, ut in ipsis castris uteretur speculis et faciem madido pane lineret. Idem paulo post, copiis suis a *Vitellio* victis in pugna Bebriacensi, gladio pectus sibi transfigit. vid. Sat. II,

99-109. et VI, 559. Amicus eius erat *Seleucus* astrologus. v. ad Sat. VI, 559.

A. V. C. 822—832. *Christi* 69—79.
Iuvenalis 28—38.

Vitellio interfecto regnat *Flavius Vespasianus*, Imperator bonus, sed tam avarus, ut urinae etiam vectigal comminisceretur. Cf. ad Sat. XIV, 204.

A. V. C. 823. *Christi* 70.
Iuvenalis 29.

Helvidius Priscus, gener Thraseae Paeti, damnatur a Vespasiano. Cf. sup. ad a. V. c. 819.

A. V. C. 828. *Christi* 75.
Iuvenalis 34.

Ex Italia abire iubetur *Berenice*, pulcerrima Agrippae maioris, regis Iudaeorum, filia, (ut quidam putant, Herodis filia et uxor Ptolemaei, regis Aegypti) quae amorem Titi Caesaris iam inde ab a. V. c. 823. in se adcenderat; et cum fratre, *Agrippa* minore, ultimo Iudaeae rege, incestum fecit. Cf. ad Sat. VI, 156 sq. Pro Berenice regina et apud eam se causam dixisse tradit Quintilian. Inst. Or. IV, 1.

A. V. C. 830—838. *Christi* 77—85.
Iuvenalis 36—44.

Britannia et *Orcades* insulae expugnantur ab Agricola, qui tamen *Hiberniae* occupandae consilium exsequi non potest; sed revocatus a Domitiano in otio vivit, ut tyranni insidias effugiat, et moritur a. V. c. 846. veneno necatus, quod vulgo saltem credebatur. Cf. ad Sat. II, 159 sq. IV, 127. XIV, 196. XV, 124. *Gallia caussidicos docuit facunda Britannos* Sat. XV, 111.

A. V. C. 833. *Christi* 80.
Iuvenalis 39.

Iuvenalis, qui ad mediam fere aetatem declamaverat, ab hoc tempore, paucorum versuum Satira non absurde composita in Paridem et Statium,[1] hoc genus scripturae industriose excolit; sed diu ne modico quidem auditorio quidquam committere audet, propter tyrannidem Domitiani. Ita Suetonius in Vita.

A. V. C. 834—849. *Christi* 81—96.
Iuvenalis 40—55.

Imperium obtinet T. Flavius Sabinus *Domitianus*, qui *ultimus Flavius*, *Nero calvus* et *Pontifex summus* dicitur Sat. IV, 37. 38. 46. 137. Aevum eius simile Neroniano, (v. ad a. V. c. 807.) et insigne copia delatorum in dies erescente, e quibus famosissimi erant *Regulus*, (v. ad Sat. I, 33 sq.) *Bebius Massa*, (Sat. I, 35.) *Metius Carus*, (Sat. I, 36.) *Palfurius Sura*, (Sat. IV, 53.) *Armillatus*, (ibid.) *Pompeius*, (Sat. IV, 110.) *Catullus Messallinus*, (Sat. IV, 113 sq.) et *Fabricius Veiento*, (Sat. III, 185. IV, 113. 124. VI, 113.) Huius Fabricii, senatoris hominisque adulandi peritissimi, uxorem *Hippiam* cum Sergio gladiatore in Aegyptum migrasse, narratur Sat. VI, 82-113. Praefecti Vrbi sub Domitiano erant *Pegasus* et *Rutilius Gallicus*, v. ad Sat. IV, 75 sq. et XIII, 157.

A. V. C. 836. *Christi* 83.
Iuvenalis 42.

Domitianus ridicula expeditione in Cattos facta a Senatu triumphum et cognomen *Germanici* adcipit. Cf. ad Sat. VI, 205.

A. V. C. 837. *Christi* 84.
Iuvenalis 43.

Domitianus X. et App. Iunius Sabinus consules.

Hunc Iunium nonnulli perperam innui putant Sat. XV, 27.

A. V. C. 838. *Christi* 85.

Iuvenalis 44.

Domitianus, repudiata Domitia occisoque propter adulterium eius *Paride* histrione, (Sat. VII, 87.) palam tamquam cum uxore consuescit cum *Iulia*, Titi fratris sui filia, Sabino nupta, quae coacta a se conceptum abigere moritur, et a. V. c. 844. Chr. 91. consecratur. Eodem tempore Domitianus severas de adulteriis et pudicitia leges, *Iuliam* et *Scatiniam*, revocat. Cf. ad Sat. II, 29-44. et Dodwell. Annal. Quintil. §. 24.

A. V. C. 838—845. *Christi* 85—92.

Iuvenalis 44—51.

Bellum geritur adversus *Dacos*, in quo App. Iunius Sabinus et Corn. *Fuscus* pereunt. Domitianus tandem annuo tributo promisso pacem ab hoste emit, et tamen de victoribus falsum agit triumphum cognomenque *Dacici* sumit. Cf. ad Sat. IV, 111. VI, 205. et Dodwelli Annal. Quintil. §. 22. et p. 190. ubi suspicabatur etiam, eodem tempore ridiculum Patrum consilium de inusitatae magnitudinis rhombo a Domitiano habitum esse, (si verum fuit, non fictum) ante quam in *Dacos* mitteretur *Fuscus*, et quum tristes tam e *Britannia*, (cuius rex praeter alios fuit *Arviragus* Sat. IV, 127.) quam de *Cattis* et *Sygambris* nuntii venissent. Cf. ad Sat. IV, 37 sqq. 111. 126. 147. Ei consilio adfuisse dicuntur *Pegasus* ICtus celeberrimus, qui sub Vespasiano Consul fuit subfectus cum Pusione, et postea Praefectus Vrbi, (v. ad Sat. IV, 75 sq.) *Vibius Crispus*, senex iucundi et mitis ingenii, (Sat. IV, 81 sq.) *Acilius Glabrio* cum filio, (Sat. IV, 93-103.) *Rubrius*, (ibid. v. 104 sq.) *Montanus* abdomine tardus,

(v. 107.) *Crispinus*, matutino sudans amomo, (qui servus olim fuerat Aegyptius, sed a Domitiano ad dignitatem provectus equestrem luxuria diffluebat, de quo v. ad Sat. I, 26 sq. IV, 1 sq. 108. 109.) *Pompeius* delator, (Sat. IV, 110.) Corn. *Fuscus*, (ibid. v. 111. 112.) *Catullus Messallinus* et *Fabricius Veiento*. (v. ad Sat. IV, 113 sq. et sup. ad a. V. c. 834.)

A. V. C. 839. *Christi* 86.
Iuvenalis 45.

Agones Capitolini a Domitiano instituuntur in honorem Iovis Capitolini, et *Britannia* insula circumvehitur ab Agricola, octavo praefecturae eius in Britannia anno. Cf. ad Sat. VI, 387. VII, 86. et Dodwell. Ann. Quintil. §. 22.

A. V. C. 845. *Christi* 92.
Iuvenalis 51.

Quintilianus, Rhetor celeberrimus, idemque ditissimus, institutioni filiorum sororis a Domitiano praeficitur, et forte per patrem eorum, Flavium Clementem, ornamenta inpetrat consularia. v. ad Sat. VII, 188-198.

A. V. C. 846. *Christi* 93.
Iuvenalis 52.

Baebius *Massa* adcusatur a Plinio iuniore et Senecione, ac damnatur. v. ad Sat. I, 35.

A. V. C. 847. *Christi* 94.
Iuvenalis 53.

Domitianus philosophos Vrbe Italiaque submovet. Cf. not. ad Argum. Sat. II. et Dodwell. Ann. Quint. §. 14. et 26.

A. V. C. 848. *Christi* 95.
Iuvenalis 54.

Acilius Glabrio, qui cum Traiano consul fuerat,

iussu Domitiani occiditur cum Herennio Senecione, L. Iunio Rustico, (v. ad Sat. XV, 27.) Sallustio Lucullo, Aelio Lamia, Metio Pompesiano et aliis. v. ad Sat. IV, 94 sq. 154. Eodem forte tempore Iudaeis, a Domitiano, ut quondam a Claudio, Roma pulsis locatur lucus Camenarum, a Numa his sacratus, unde in Vrbem mendicatum vaticinatumque veniunt. Cf. ad Sat. III, 13 sq. et VI, 542 sq.

A. V. C. 849. *Christi* 96.
Iuvenalis 55.

Domitianus, qui omni nobilitate exstincta iam in plebem quoque saevire coeperat, trucidatur. v. ad Sat. IV, 153. 154. Eodem anno moritur P. Papinius *Statius* poeta, qui a Domitiano et Paride divitiis honoribusque auctus erat. Cf. ad Sat. VIII, 82-93.

A. V. C. 849 – 851. *Christi* 96 — 98.
Iuvenalis 55 — 57.

M. Cocceius Nerva Imperator est, ad quem forte spectat initium Sat. VII.

A. V. C. 851 — 870. *Christi* 98 — 117.
Iuvenalis 57 — 76.

Regnat M. Vlpius Nerva *Traianus*, ad quem nonnulli referunt principium Sat. VII.

A. V. C. 853. *Christi* 100.
Iuvenalis 59.

Marius Priscus, direptis Afris, quorum caussam agit Plinius iunior, repetundarum damnatur (v. ad Sat. I, 47 sq. et VIII, 120.) hoc anno, quo tertium cum Traiano consul erat M. Cornelius *Fronto*, orator insignis et patronus virorum doctorum, qui, ut *Maculonus*, alius dives homo huius aevi, poetis recitaturis aedes suas commodabat. v. ad Sat. I, 12. 13. et

VII, 40. Eodem anno Traianus consulem sibi subfecit Plinium iuniorem.

A. V. C. 854. *Christi* 101.
Iuvenalis 60.

Hoc forte anno *Martialis*, quem poetae nostro familiarissimum fuisse, ex eius epigr. 24 libri VII intelligitur, obiit in patria, (Bilbili, Celtiberiae opp.) quam senex, relicta Roma a. Chr. 100., (v. Massoni vit. Plin. iun. p. 112 sq.) vel, si Dodwello (Ann. Quint. §. 38.) fides habenda, a. Chr. 103. repetiit, et ubi paulo post mortuus est. Ibidem scripsit epigr. 18. libri XII. unde Salmasius et Dodwellus recte conlegerunt, Iuvenalem tunc temporis Romae fuisse, non in Aegypto. — Eodem anno, Traiano VI. Sex. Articuleio Paeto Coss., Praetor fuit P. Iuventius *Celsus*, ICtus celeberrimus, qui a. V. c. 882. secundum gessit consulatum regnante Hadriano. v. ad Sat. VI, 245. et VIII, 194.

A. V. C. 867. *Christi* 114.
Iuvenalis 73.

Terrae motus Antiochiam et vicina loca concutit; quo tempore Traianus expeditionem susceperat in Armenios et Parthos. Cf. ad Sat. VI, 407-411. et Dodwell. Ann. Quint. §. 40.

A. V. C. 870. *Christi* 117.
Iuvenalis 76.

P. Aelius *Hadrianus*, ab exercitu Antiochiae Imperator salutatus et Augustus, Romam venit; quo tempore Quintiliano data esse ornamenta consularia, multosque poetas recitasse, in his quoque Iuvenalem, suspicabatur Dodwell. Ann. Quint. §. 36-41. Cf. ad Sat. I, 1 sq. et VII, 188-198. Hadrianus imperavit paene annos XXI. et Princeps fuit omnibus literis perpolitus doctorumque hominum amantissimus; unde ad

eum videntur pertinere, quae Sat. VII pr. leguntur, et ad haec tempora, quae refert Suetonius: *mox magna frequentia magnoque successu bis ac ter auditus est* Iuvenalis, *ut ea quoque, quae prima fecerat, inferciret novis scriptis*, v. c. Sat. VII, 90-92.

A. V. C. 872. *Christi* 119.
Iuvenalis 78.

Iunio Rustico consule gesta sunt, quae Sat. XV, 27-92 memorantur de Ombitis et Tentyritis.

A. V. C. 873. *Christi* 120.
Iuvenalis 79.

Hoc anno Iuvenalis scripsit Satiram XIII, quod ex eius v. 16. et 17 intelligitur.

A. V. C. 874. *Christi* 121.
Iuvenalis 80.

Satira XV hoc forte anno scripta, non superiore; nam si tam recens factum esset, quod in ea narratur, poeta, opinor, v. 27. simpliciter dixisset *nuper*, neque adiecisset *consule Iunio*.

Si recte annum V. c. 795 natalem Iuvenalis statuimus, ille hoc anno, quo tum octogenarius fuit, in suspicionem venit, quasi Sat. VII, 90 sq. tempora praesentia figurate notasset, ac statim per honorem militiae Vrbe submotus est, et, ad praefecturam cohortis, in Aegyptum missus, ubi intra brevissimum tempus angore et taedio periit. Sed poeta forte extremis demum Hadriani temporibus, non primis, in exsilium actus est, et initio imperii eius sexagenarius fuit, satirasque tantum non omnes et fecit et recitavit; quod minus convenit octogenario. Cf. sup. ad a. V. c. 795. Ceterum de loco exsilii ambigitur. Salmasius putabat, eum fuisse *Sienen*; Io. Malalas vero in Chronogr. T. I. p. 341. cuius verba repetiit Suidas, *Pentapolin* Libyae,

h. e. Cyrenaicam, de quo v. Plin. V, 5 pr. vetus Schol. ad Sat. IV, 38. *Oasa* s. *Oases*, de quibus docte et copiose egit Michaelis nota 54 ad Abulfedae descript. Aegypti p. 21-33. ubi docet, tres Oases, et prope maiorem fuisse praesidium Rom., hunc autem esse exsilii locum, e iure Romano et historia ecclesiastica (v. c. de Nestorio) notissimum, in quem, ut in insulas, deportati olim sint rei et relegati.

DE
SATIRA ROMANORVM.

Adcurata huius argumenti et copiosa pertractatio aliena est a consilio nostro, neque paucis absolvi potest verbis ac paginis. Qui eam desiderant, iis consulendi sunt virorum doctorum libri, in quibus omnia, quae huc spectant, quoad per magnam rerum obscuritatem veterumque testimoniorum paucitatem fieri potuit, tam diligenter excussa sunt et subtiliter, ut novis vix curis coniecturisque locus sit relictus.[1] Equidem officio meo satis fecisse

[1] Conferendi in primis sunt: CASAVBONI *de Satyrica Graecorum Poesi et Romanorum Satira Libri duo*, Hal. 1774. ed. RAMBACH. qui praeter suas et CRENII notas adiecit etiam pag. 331-400 SPANHEMII Diss. *sur les Césars de Julien et en général sur les ouvrages satyriques des Anciens*, quam is praefixerat versioni gall. Caesarum Iuliani Amst. 1728. 4. DACIER in *Préface de l'origine et du progrès de la Satyre des Romains et de tous les changemens qui lui sont arrivés*, in edit. Horat. T. VI. Paris. 1709. et in Mémoires de l'Acad. des Inscr. et de belles lettres T. II. p. 199 sq. IOS. SCALIGERI *Castigat. ad Manilium* v. 468. pag. 283. IVL. SCALIGER *de arte poetica* L. I. c. 12. DAN. HEINSIVS *de Satyra Horatiana*, in ed. Horat. L. B. 1612. VVLPIVS *de Satyrae latinae natura et ratione, eiusque scriptoribus qui supersunt, Horatio, Persio, Iuvenale* Patavii 1744. 8. DRYDEN in *Essay concer-*

mihi videor, si, quae alii tum recte tum copiose praeceperunt, in epitomen redegero, et capita adtigero harum rerum, quarum veras notiones mentibus informatas

ning the origin and progress of Satyr, cuius commentat. versio germ. reperitur in *Sammlung vermischter Schriften zur Beförderung der schönen Wissenschaft. und freyen Künste V Bd. 2 Stück.* Berol. 1762. BRUMOY *Discours sur le Cyclope d'Euripide et sur le spectacle satyrique* in *Théatre des Grecs* T. VI. p. 357 sq. et T. X. pag. 18 sq. MASCOVII *Exercitat. I. in Horatii Satiras.* Lips. 1714. RIGALTII Diss. *de Satira Iuvenalis*, in edit. Iuven. Hennin. Prolegom. Sect. III. DVSCH in *Briefen zur Bildung des Geschmacks.* P. VI. pag. 1 - 77. BRESCIANO *della Satira* in *Lettere scelte di varie Materie* T. III. Venet. 1753. ROBORTELLI *lib. de Satyra*, adiunctus Paraphrasi eius in Horat. A. P. Patav. 1548. COOKE *Grundf. der dram. Kritik.* HEYDE *de satyrica poesi Graecorum et satira Romanorum*, in eiusd. vers. Persii Lips. 1738. CLODIVS in *Versuche aus der Literatur und Moral. 1 St.* p. 123 sq. Lips. 1767. FLÖGELS *Geschichte der komischen Literatur* T. I - III. inpr. Tom. III. Liegnitz 1784. SVLZERS *Theorie der schönen Künste und Wissenschaften* T. I. v. *Comoedie* et *Aristophanes*, et T. IV. v. *Satire.* BLANKENBVRGS *Anm. z. Sulzer l. l.* ESCHENBVRGS *Theorie und Literatur der schönen Wissensch.* Berol. 1785. BVHLE *Progr. de fabula satyrica Graecorum* Goetting. 1787. 4. MEINERS *Geschichte des Ursprungs, Fortg. und Verf. der Wissensch. in Griech. u. Rom* T. II. lib. VI. c. 2. EICHSTAEDT *de dramate Graecorum comico-satyrico, inpr. de Sosithei Lytiersa*, Lips. 1793. 8. CONZ *über die Satyre der Römer und über Iuvenal*, in s. Museum für die griech. und röm. Literatur III St. p. 31 - 49. Zürich u. Leipz. 1795. MANSO *über die römischen Satiriker*, in Nachträgen zu Sulzers allg. Theorie d. sch. Künste. IV B. 2 St. §. 409 - 496. KOENIG *de Satira Romana eiusque auctoribus praecipuis*, Oldenb. 1796. 8. Multi quoque editores Horatii, Persii et Iuvenalis in Prolegom. de Rom. Satira, sed parum subtiliter et brevissime, disputarunt. Mihi quidem non omnes, quorum titulos memoravi, ad manus fuere libelli, at praecipui tamen, quo refero eos, quos scripsere *Casaubonus, Eichstaedt, Manso* et *Koenig*, quorum diligentiae et acumini me plurimum debere gratus profiteor, quorumque nomina tantum infra passim laudasse sufficiet.

habere multum intereſt iuventutis, cui potiſſimum opera mea conſulere volui.

Ridendi et cavillandi mos communis eſt hominibus, quippe qui ipſa natura et hilaritate ad eum invitantur. Hinc idem quoque obtinuit in primis eorum conventibus, in laetiſſimis iisdemque vetuſtiſſimis feſtis, quae poſt meſſem et vindemiam, ruſticis laboribus vertentis anni exactis, in honorem deorum ruralium, Cereris potiſſimum et Bacchi, agebantur. In iis pubes ruſtica, curis vacua et genio indulgens, non modo diis gratias agere et primitias offerre, ſed rudem quoque et cum geſticulatione coniunctum edere ſolebat cantum. Is primum ad laudes deorum heroumque ſpectabat, deinde, inter et poſt epulas, ad dicteria deflectebat ſalſa verſibusque plerumque alternis et incomtis ſ. extemporalibus (αὐτοσχεδιάσμασι) expreſſa, quibus agricolae, vino pleni, et praetereuntes et ſe invicem laceſſebant, animorum remiſſione et temulentia excuſante iocandi et irridendi licentiam.[2] Senſim vero ars adhiberi coepit, ruſticique homines ad numerum (ῥυθμὸν, μέτρα καὶ ἁρμονίαν) et canere et geſticulari ſeu ſaltare diſcebant. Inde *chorus*, qui principio e Satyris ut plurimum componebatur, ipſaque poeſis (θεατρικὴ μουσικὴ) originem duxit.[3] Duplex autem illud canticorum genus paulatim ſcenicam dramaticamque Graecorum artem, et alterum quidem *tragoedias*, (τραγῳδίας ſ. τρυγῳδίας) alterum *comoedias* (κωμῳδίας) peperit.[4] Ex illis praeterea choris Satyrorum, quos priſcis temporibus ruricolae, vino gaudioque exſultantes, omnique dicacitatis et petulantiae genere riſum cientes, agebant, natae ſunt *Satyricae* Graecorum *fabulae*, quae, quum argumento

2 Cf. loca claſſ. Virg. Ge. II, 385 ſqq. Horat. Epiſt. II, 1, 139 ſqq. et Tibull. I, 7, 35 ſq. II, 1, 51 ſq. Scurrilitatis illius exempla nota ex Horat. Sat. I, 5, 51 ſq. 7, 1 ſq. 28 ſq. Virg. Ecl. III.

3 Conf. Ariſtot. Poet. c. 4. Tibull. l. l.

4 v. Ariſtot. l. l. et Athen. II. p. 40. ed. Caſaub. Blankenburg. T. I. p. 504 ſq.

tragoediis, compositione comoediis proximae essent, illarum severitatem harum hilaritate temperabant, et non ita multo post Thespidis inventoris tempora in scenicis tragicorum poetarum certaminibus s. τετραλογίαις, quae tribus festis Bacchicis vel Liberalibus (Διονυσίοις τοῖς ἐν Λίμναις, τοῖς κατ᾽ ἄστυ et τοῖς κατ᾽ ἀγροὺς) celebrabantur, trinis tragoediis, ab eodem propositis poeta et argumento fere haud disparibus, eum in finem subiungi solebant, ut quidquid tristitiae ex illis forte haustum esset, his relaxaretur.[5] Praeter has vero *fabulas tragico-satyricas*, e quibus una tantum, Cyclops Euripidis, integra superest, fuere etiam *comico-satyricae*,[6]) non a tragicis, sed comicis scriptae poetis, (nam quae his tribuuntur dramata satyrica non tragica fuisse sed comica, vel ex eo intelligitur, quod quilibet poeta Graecorum non nisi unum poeseos genus tractare et excolere solebat) quae, illis iam deflorescentibus, diu adhuc viguere, sed raro et inscriptionis tantum, non argumenti ratione habita memorantur, et vel simpl. nominibus Satyrorum insignitae,[7] vel variis titulis designatae,[8] vel communi comoediarum genere comprehensae videntur: unde difficillimum dictu, quae vera comicae Graecorum Satyrices fuerit indoles, et quibusnam in rebus a tragica discrepaverit.[9]

5 Conf. Casaub. lib. I. c. 2-6. inpr. p. 117-125. Buhle l. l. Eichstaedt p. 25 sq. Flögel T. I. p. 337 sqq. Potteri Arch. Gr. T. I.

6 Id quidem non fugit Casaubonum et Spanhemium, sed leviter tantum (ille pag. 154. hic pag. 346.) rem tetigerunt, quam prolixe primus et non minus ingeniose quam docte tractavit Eichstaedt l. l.

7 Sic Athenaeus laudat Anaxandridam ἐν Σατύρῳ, Cratinum, Ecphantidem et Phrynichum ἐν Σατύροις, (quae vox plurium. saepe unam tantum fabulam significat, quo res magis turbatur) Timoclis Ἰκαρίους Σατύρους et Δημοσατύρους.

8 Cl. Eichstaedt eo refert Κωμῳδοτραγῳδίαν Alcaei, Ἱλαροτραγῳδίας Rhintonis, et *Tragico-comoediam* in Plauti Prol. Amphitr. v. 59 sq. ubi poetae menti Amphitruonem Rhintonis obversatum esse suspicatur.

9 Eichstaedt l. l. p. 46-85. coniecturis, non certis quidem, at probabilibus, saltem ingeniosis,

In his Graecorum fabulis satyricis, praecipue comicorum poetarum, et comoediis, antiqua in primis et media, harumque choris, (quorum cantus, cum musica et saltatione coniuncti, non sermones, cum actione potissi-

ductus, haec inter utrumque satyricae poeseos genus discrimina intercessisse arbitratur. 1) Tragici poetae, uti tragoediarum, ita satyricorum quoque dramatum, materiem e cyclo mythico petiere, qui plurimum iis praestabat et commoditatis ad fingendi probabilitatem, et varietatis ad spectatorum delectationem. Quae argumenta licet comici poetae non prorsus adspernarentur; multi tamen e vita communi maluerunt quotidianaque consuetudine ea repetere: in quo utique diversum sunt a Tragicis consilium secuti. Nimirum a Comoediis scribendis quoniam ad fabulas adcesserant satyricas, ad has ita quasi transfudisse videntur Comoediae indolem, ut quum alii maledicendi licentiam ex ea adsumsissent, alii in tragoediarum essent perversa et ad risum composita imitatione occupati, prosеminarentur duae velut familiae, multis ornandae fabulae generibus sociae, in hoc quidem certe aliquantum disiunctae, quod delectationem spectatorum adprobationemque *diversa argumenti tractatione* quaererent. Etenim qui in domesticis argumentis habitarunt, priscae Comoediae os dicacitatemque aemulati, dicteriis in populares coniiciendis risum excitare voluerunt. Contra qui ad mythicum se orbem contulerant, non tam id unice et inprimis animo videntur intendisse, quod perficere Tragici studebant, ut actionis quadam et orationis ridiculа commixtione spectatorum hilararent animos, et Satyrorum protervitate delectarent, quam hoc, ut tragoedias turpicula imitatione deformarent, earum et argumenta, iuvante mythorum varietate, ad ludum et iocum converterent, et personas populo deridendas proponerent. Quamvis enim media, quam vocant, Comoedia hanc sibi provinciam tamquam propriam vindicavisset: comica tamen Satyrice eam et crebrius invalit, et obtinuit diutius. — Comica Satyrice, quod e Romanarum Atellanis, eius imitatricibus, concluditur, aeque ac tragica, priscam quidem retinuit adornationis simplicitatem, ita ut fabulae nec implicatae essent, nec valde productae; sed in notandis civibus licentia ei dissimilis fuit. Haec enim pristinam maledicendi libidinem etsi non exsuit, tamen temperavit. Ista vero ratio omnis populares cavillandi in Attica scena transmissa est ad Comicos, — quibus proprium hoc puto fuisse, ut non solum aequalium mores et

mum copulati, mediae comoediae temporibus conticuere, postquam publica lege non chorus, sed maledica eius licentia sublata erat, et ingentes sumtus, in illius adparatum inpendendos, ultra subpeditare recusaverant ii, quos

instituta carpendi malevolam libertatem adsumerent, sed omnis generis scurrilitatem et licentiam amplexarentur. Equidem Tragicos dixerim severitati aptiores, virilem sapientiam ac sententiarum gravitatem Satyrorum iuvenili hilaritate temperasse; Comicos, animo ad irridendum nato, ad solutissimas descendisse iocationes, ac subabsurda quaevis et ridicula versibus effutiisse. Quippe illi delectationem spectatorum cum utilitate quadam copulabant; hi, plebis tantum modo favori velificati, adhibere animis voluptatem, eosque dare iucunditati volebant. — 2) Tragici poetae, antiquae retinentissimi simplicitatis, Satyrorum saltantes choros introduxere, comici aut excluserunt plane, aut, serioribus certe temporibus, vicem eorum et munus irrisionis causa ad alios detulerunt. Quos enim superstitio in Bacchi quoddam quasi satellitium adsciverat, Sileni Satyrorumque chori, quum rudi agricolarum imitatione repraesentati primordia dedissent istis fabulis, inter caetera Dionysiorum solemnia celebratis: Tragici paene necessariam iudicaverunt hanc Satyrorum inductionem, et antiquitatis satis lo ga consuetudine probatam, et ad relaxandos animos, tragicarum forte rerum atrocitate paulo adfectos vehementius, mire quam adcommodatam. Limata subinde haec ratio arte poetarum, adcepit aliquam suavitatis velut adcessionem, quae perseverantiam eius retinendae adferret. Longe alia fuit in dispari consilio Comicorum ratio, qui iocularibus fundendis ita peragrabant per animos hominum, ita sensus mentesque permulcebant, ut opus non esset isto novae et aliunde arcessitae choragio delectationis. Multi quoque Comici res, e vita communi petitas, adeoque non eas consectati sunt, in quarum communionem quamdam Satyri possent probabiliter adduci: ut taceam, neque de choris Satyrorum in fabulis comicosatyricis, neque de choris earum in universum quidquam relatum inveni. — Quemadmodum vero poetae comico-satyrici, qui contumeliae et irrisionis causa fabulosa sumserant a Tragicis argumenta, heroibus prisci aevi mores tribuere inhonestos, et ridiculum habitum adfingere solebant, qui Satyrorum paene turpitudinem exaequaret: ita in fabulis, ad domesticae vitae imaginem adumbratis, si civi cuipiam inludere vellent atque incommodare, haec videtur non

ille saepius acerbiusque perstrinxerat; de quo v. Eichstaedt de dram. Graec. comico-sat. p. 73.) maxime dominabatur intemperans illa cavillandi civiumque deridendorum libido. Eandem vero spirabant non modo *dramatica* Graecorum carmina, sed etiam *epica*, (v. c. illud, quod inscriptum est Μαργίτης, et perperam Homero tribuitur; de quo v. Fabric. Bibl. Graec. Vol. I. p. 383. ed. Harles.) *lyrica* vel *iambica*, (ut Archilochi, quem, ut verbis Horat. Ep. ad Pis. v. 79. utar, *proprio rabies armavit iambo*, [10] et Hipponactis, inventoris versus iambici scazontis, qui amaritudine carminum quosdam ad

raro fraus versata esse, ut eum Satyri personam et mores gestu iuberent atque habitu referre. Quod quidem poetarum institutum mediae in primis ac novae Comoediae temporibus mirifice iuvabatur insigni illa personarum seu larvarum, quibus instructi histriones prodibant, et varietate et deformitate. Quo magis autem Satyri tum corporis vitiis, tum lascivie omnique dedecore erant infames: eo amplior subpetebat poetis ad iocandum maledicendumque materies, eoque ducendum erat ignominiosius, Satyrorum habitu indutum exagitari in theatro. — 3) Aliud discrimen cernebatur in loco actionis deligendo, scenaque dramatis instruenda. Nam quum tragici poetae, priscum morem secuti, Silenis ac Satyris primarias quasdam partes detulissent: consentaneum, uti erat, ita putabant, scenam ruri aperire, eamque ornare arboribus, speluncis, montibus reliquisque agrestibus rebus, in topiarii operis speciem deformatis, quoniam Bacchus eiusque socii silvestres colere regiones ac frequentare credebantur. Maior erat hac in re libertas Comicis permissa. Hi enim ut, Satyris expulsis, vetere et tradito quasi ornatu denudarant Satyricen, nihil obstabat, quo minus actionem fabulae ex agris in urbem deducerent, scenamque ad comoediae similitudinem compararent. — 4) Quum tragica Satyrice plausum esset consecuta celebritatemque, non sustinebat in scenam prodire, nisi ad publicam communitatem cum tragoediis consociata. Comica solam sese et sine praeeunte comite obferre populo nihil verecundabatur. Tametsi enim comicis poetis aeque ac tragicis artis quaedam erant certamina; ea tamen, ob diversum poetarum consilium, non eodem fuerunt instructu fabularum comitatuque ornata.

10 Ex his verbis male quidam conligunt, Archilochum fuisse inventorem Iambi s. iambici versus, qui iam multo ante

laqueum compulisse credebatur, teste Plin. 36, 5. quod etiam de Archilocho praeter alios tradit Horat. Epod. VI, 13. et Epist. I, 19, 25.) et *didactica*, ut Simonidis poema de mulierum moribus, et *Silli*; Σίλλοι s. Σιλλοὶ, carmina maledica, non a dicacibus Σιλήνοις, sed a σίλλειν vel σιλλαίνειν, per ludibrium oculos agitare et dicteriis aliquem proscindere, sic dicta, (unde etiam σιλλὸς scomma et dicacitas vocatur) qualia Timon Phliasius Ptolemaei Philadelphi aetate et Xenophanes Lesbius heroicis, iambicis et elegiacis versibus scripsere: nam plurium Sillographorum vix nomina innotuere, et horum quoque pauci tantum versus restant, a Diogene Laertio Sextoque Empirico memorati, et ab Henr. Stephano, (in Poesi philos.) Langheinrich (in Diss. II. de Timone Lips. 1720. 1721.) Casaubono (de Sat. Rom. p. 222. 223.) et Brunckio (in Anal. V. P. T. II. p. 67 sq.) conlecti, quibus philosophi cuiuscumque generis dicaciter inluduntur, et a Timone graves saepe et magnificae Homeri locutiones, ut in παρῳδίαις fit, transferuntur ad res ludicras. Quae Xenophanes praeterea γέγραφε ἐν ἔπεσι καὶ ἐλεγείας καὶ ἰάμβους (forte ἐλεγείαις et ἰαμβοῖς) καθ' Ἡσιόδου καὶ Ὁμήρου, ἐπικόπτων (f. ἐπισκώπτων) αὐτῶν τὰ περὶ θεῶν εἰρημένα, si Laertio IX, 18 extr. fides habenda, interciderunt.

A Graecorum carminibus maledicis iam progrediamur ad Romana, et simul a Graecae poeseos primordiis et incrementis, quae paucis delibavimus, ad similem, neque a Graecorum imitatione, (quae tunc demum coepit, quum ingenium arte formaretur) sed a natura profectam originem lentumque progressum Romanae poetices. Ex locis classicis Virg. Ge. II, 385 seq. et Horat. Epist. II, 1, 139—167 intelligitur, priscis temporibus ab agrestibus Latii Liberalia et festos dies post messem conditam eodem fere modo, quo a Graecis, eademque ludicra per

ad dicteria adhibitus, iisque *conviciari*, et ἴαμβος *carmen* proprius fuit; unde ἰαμβίζειν *maledicum*.

pagos acta esse; eos in deorum ruralium honorem cecinisse hymnos, et non modo oscilla sive larvas e corticibus factas arboribus adpendisse, ut his Bacchi imaginibus vento quaqua versus agitatis maxima agrorum ubertas diffunderetur; sed iis quoque ora obduxisse sua; eosdemque ita personatos et vino graves praetereuntibus sibique invicem ingessisse dicteria et probra, versibus ut plurimum inconditis, amoebaeis et extemporalibus (*αὐτοσχεδίοις ᾄσμασι* s. *ποιήμασι*, *Inpromptus*, *Improvisare*) temere ac sine arte adumbrata. Tales versus erant *Saturnii*, i. e. prisci ac rudes, et *Fescennini*, a Fescennia, Etruriae oppido sic dicti; obscoenis illi procacibusque iocis pleni, nec ullis vel honesti et decori, vel metri legibus adstricti, quamvis rhythmi non plane expertes, quos, ut verba Ennii mea faciam,

olim Fauni vatesque canebant,
Quum neque Musarum scopulos quisquam superarat,
Nec dicti studiosus erat.

Horum versuum usus frequens et diuturnus fuit Romae, tum in festis, tum in aliis solennibus, praecipue nuptiarum et triumphorum,

Libertasque recurrentes adcepta per annos
Lusit amabiliter, donec iam saevus apertam
In rabiem verti coepit iocus, et per honestas
Ire domos inpune minax. Doluere cruento
Dente lacessiti; fuit intactis quoque cura
Conditione super communi; quin etiam lex
Poenaque lata, malo quae nollet carmine quemquam
Describi. vertere modum, formidine fustis
Ad bene dicendum delectandumque redacti.

Haec est lex illa XII Tabularum, et quidem Tab. VII, *Si qui pipulo* (publice, vel convicio) *occentasit* (al. actitavisset) *carmenve condisit, quod infamiam faxit flagitiumve alteri, fuste ferito.* [11]

11 De versibus *Saturniis* et *Fescenninis* cf. Casaub. p. 177. et Wieland ad Horat. Epist. II, 1. not. 22. et 23.

Eorumdem versuum usus *Saturam* s. *Satiram* Romanorum, et primum quidem *dramaticam*, deinde vero *didacticam* quoque procreavit. Illud docet insignis de origine rei scenicae locus Livii lib. VII. c. 2. quem adponere liceat et paucis adnotationibus inlustrare. *Et hoc et insequenti anno*, (a. V. c. CCCXC.) *C. Sulpicio Petico et C. Licinio Stolone consulibus, pestilentia fuit. Eo nihil dignum memoria actum, nisi quod pacis Deum exposcendae caussa tertio tum post conditam urbem lectisternium fuit.* (Primum a. V. c. CCCLVI. et eamdem ob caussam factum esse, tradit idem Liv. V, 13.) *et quum vis morbi nec humanis consiliis nec ope divina levaretur, victis superstitione animis, ludi quoque scenici, nova res bellicoso populo, (nam Circi modo spectaculum fuerat) inter alia coelestis irae placamina instituti dicuntur. Ceterum parva quoque (ut ferme principia omnia) et ea ipsa peregrina res fuit. Sine carmine ullo, sine imitandorum carminum actu, ludiones ex Etruria adciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Tusco dabant.* [12] *Imitari deinde eos iuventus, simul inconditis inter se*

12 Etrusci *ludiones* vel *histriones*, h. e. Mimi, (quae propria illorum verborum vis est, et hinc translata ad omnes fabularum actores, qui simul erant Mimi) ad tibicinis tantum *modos* (numeros, ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν) *saltabant*, h. e. gesticulabantur vel mimum agebant, (nam saltatio veterum magis fere manuum, quam pedum motu artificioso continebatur) *sine ullo carmine*, cantu et declamatione, *sine actu*, dramatica et mimica repraesentatione *carminum*, eorum, quae canenda, declamanda et *imitanda*, scita imitatione aptisque gestibus exprimenda erant: nam *carmen* h. l. est, quidquid canitur et declamatur, quo sensu etiam mox *suorum carminum*, dramatum, *actor* dicitur. Hoc est primum ac rude mimorum genus, sine verbis actum: postea enim iis propria fuit coniunctio sermonis cum gesticulatione, vel actio ad modos et tibiam facta; quam mox saltationi adiunxisse dicitur *iuventus* Romana. Qua in re potissimum *Mimi* differebant a *Pantomimis*, qui non sermone, sed sola gesticulatione utebantur, ac praeterea exquisitiori cum arte et psallebant et saltabant, nec nisi Augusti aevo

iocularia *fundentes versibus*, (simul ad tibiam alternis canentes versus Saturnios et Fescenninos, actionemque adiungentes saltationi vel gesticulationi) *coepere; nec absoni a voce motus erant.* (non a cantu abhorrebant gestus) *Adcepta itaque res saepiusque usurpando excitata. Vernaculis artificibus, quia hister Tusco verbo ludio vocabatur, nomen histrionibus inditum; qui non, sicut ante, Fescennino versu similem incompositum temere* [13] *ac rudem alternis iaciebant, sed inpletas modis saturas,* [14] *descripto iam ad tibicinem cantu, motuque congruenti peragebant. Livius post aliquot annos, qui ab saturis ausus est primus argumento fabulam serere,* [15] *(idem scilicet, id quod om-*

celebritatem consequuti videntur. Conf. Ziegler de Mimis Romanorum, Gott. 1788.

13 Legendum crediderim: *Fescennino versui similem, i. e. compositum temere*, nisi malis: *vel compositum temere ac rudem.*

14 Haec est prisca Romanorum *Satura* s. *Satira*, eaque dramatica, (*Farce, Mischspiel*) e Saturniis et Fescenninis versibus enata, vel ad eorum similitudinem efficta, (nam Livius mox dicit, his *versibus ridicula fuisse intexta*, quae *iuventus* Romana *inter se more antiquo iactitaverit*) illisque substituta in scenis, sed minus *rudis* vel *temere composita*, et *inpleta modis*, ad modulos certos legesque rhythmi descripta, et quodam saltationis actionisque artificio constans, *cantu iam* ad tibiarum modos sonumque moderato. Erat quidem fabula, sed rudis adhuc et incondita, neque unius ac certi alicuius, sed mixti argumenti; a cuius etiam varietate, aeque ac posterior et didactica Romanorum *Satira*, nomen traxit, quod infra monebimus. Eaedem *Saturae* postea vocabantur *Exodia*. Cur et quando hoc factum sit, mox docebit nos Livius.

15 L. aut M. *Livius* Andronicus, Graecus, M. Livii Salinatoris libertus, a. V. c. DXIV. C. Claudio Appii Claudii Caeci filio et M. Tuditano Coss. anno ante natum Ennium et post confectum bellum Punicum I. (v. Cic. Brut. 18. et Tusc. Qu. I, 1. Gell. XVII, 21. et ad hh. ll. Intpp.) *ab Saturis*, post Saturas, quae diu in scenis viguerant, *ausus est primus fabulas* (ex Graeco in latinum sermonem versas) *serere*, construere, *argumento*, h. e. scribere, docere et agere fabulas unius eiusdemque argumenti, quae partibus inter se connexis et aptis consta-

nes[16] *tum erant, suorum carminum actor) dicitur, quum saepius revocatus vocem obtudisset,*[17] *venia petita puerum ad canendum ante tibicinem quum statuisset, canticum egisse aliquanto magis vigente motu, quia nihil vocis usus impediebat.*[18] *Inde ad manum cantari histrionibus coeptum, diverbiaque tantum ipsorum voci relicta.*[19] *Postquam lege hac fabularum ab risu*

runt, non, ut Saturae, confunderent et miscerent res plane diversas ac varias. Distinctius haec expressit Valer. Max. II, 4, 4. ubi Livium eascripsit: *A Saturis primus omnium poeta Livius ad fabularum argumenta spectantium animos transtulit.*

16 *omnes* scil. fabularum auctores, vel poetae dramatici. Ellipsis dura est, et verba quoque, parenthesi inclusa, videntur loco suo mota esse, atque post voc. *revocatus* vel *obtudisset* ponenda.

17 *vocem obtudisset*, saepius cantando vocem fecisset infirmiorem et raucam.

18 Livius Andronicus, quum raucus esset factus, puerum adscivit, qui ad modos tibiae caneret s. declamaret, ipse vero *canticum egit motu* scil. manuum et totius corporis; h. e. soliloquium, quod a puero canebatur, histrionum more expressit gesticulatione, (quo sensu etiam *canticum agere* dixit Suet. Galb. 13. ubi v. Ernesti) et quidem multo acriori ac vehementiori, quum non simul cantare vocemque intendere opus esset. Ita quoque Valer. Max. II, 4, 4. haec verba interpretatus est: *Adhibito pueri et tibicinis concentu gesticulationem tacitus peregit.* — *Canticum* Romani vocabant μονολογίαν vel soliloquium, quod scil. ad modos tibiae canitur aut recitatur; *diverbia* autem dialogum s. colloquia duorum pluriumve actorum. Diomedes III. p. 488. collect. Putsch. *Membra* inquit *comoediarum tria sunt, diverbium, canticum, chorus. Diverbia sunt eae comoediarum partes, in quibus diversorum personae versantur. In canticis autem una tantum debet esse persona; aut si duae fuerint, ita debent esse, ut ex occulto una audiat, nec conloquatur, sed secum, si opus fuerit, verba faciat. In choris vero numerus personarum definitus non est.*

19 Interpretes tantum non omnes iunxisse verba *ad manum histrionibus*, eaque pro, *ad manum histrionum* posita accepisse videntur. Gronovius et Rambach. ad Casaub. p. 185 exponunt: tacitae histrionis gesticulationi, quae saltando fiebat et loquaci manu, cantando respondere, et pronunciare modu-

ac soluto ioco res avocabatur, et ludus in artem paulatim verterat; iuventus, histrionibus fabellarum actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula intexta versibus iactitare coepit: [20] *quae inde* exodia *postea adpellata,* [21] *consertaque fabellis potissimum Atel-*

late, quae histrio agat. Turnebus in Animadv. III, 28 et Ferrarius: histriones coeperunt *ad manum*, in promtu, in praesentia, *(zur Seite)* habere, qui cantaret, et quo pronunciante ipsi saltarent. Koenig: Histriones dicebantur, qui saltabant et gesticulabantur, quorum voci etiam *diverbia* (dialogus, das, was gesprochen wurde) relicta erant, *cantica* autem (soliloquia) relata ad tragoedos, qui ad histrionum gestus adcommodate canebant. Ernesti: *Cantare ad manum* dicitur de histrionibus, quum recitantes s. cantantes illud ipsum exprimunt, quod ab saltatoribus gesticulando significatur. Salmasius ad Vopisc. Carin. 19. emendabat *ad manum saltari*, χειρονομεῖν. — Equidem verba *ad manum cantare* eodem sensu capio, quo Livius modo dixerat *canticum agere motu*, ut sententia h. l. sit: Inde ab histrionibus cantica gesticulatione, sola vero diverbia voce s. canendo exprimi coepta.

20 Bene haec παραφράζει Casaubonus p. 182. „Fabularum compositione inventa, refrixit initio Satira; verum hoc tantisper, dum mos obtinuit, ut ipsi poetae suas in scena fabulas agerent: ubi vero agendi partes ad histriones sunt translatae, retulit in scenam ipsa iuventus Romana risus iocosque priorum Satirarum; non quidem, ut fabulas excluderent, sed ut fabulis ipsis, praesertim autem Atellanis, adiungerentur sive insererentur."

21 Satirae quum fabulis adiungerentur, *Exodia (Intermezzi, Nachspiele)* dici coepere. Cf. Iuven. III, 175. VI, 71. Suet. Tiber. 45. et Domit. 10. Casaub. p. 184 sq. „Vt Satyricae, inquit, tragicis dramatis adiectae sunt a Graecis ad temperandam tragoediae moestitiam; sic Satiras, sive Exodia, simillimam ob caussam post tragoedias produci solitas, memoriae quidam prodiderunt. Scholiastes Iuven. III, 175. *Exodiarius apud veteres in fine ludorum intrabat, quod ridiculus foret: ut quidquid lacrymarum atque tristitiae coëgissent ex tragicis adfectibus, huius spectaculi risus detergeret.* — *Exodium* ita dictum, vel quia singulorum diverbiorum fini subiiciebatur, vel quia extremae fabulae semel. Sic inter chorica mele Graecorum dramatum, quod ab introeuntibus in scenam cantabatur, εἰσόδιον dicebant; quod ab exeuntibus, ἐξόδιον." Cf. Eichstaedt p. 84.

lanis sunt: Quod genus ludorum ab Oscis adceptum tenuit iuventus, nec ab histrionibus pollui passa est. Eo institutum manet, ut actores Atellanarum nec tribu moveantur; et stipendia, tamquam expertes artis ludicrae, faciant. In his fabulis, ab *Atella*, Oscorum in Campania oppido, sic dictis, (unde actores earum Osce etiam loquebantur) sermo quidem rudis erat et inpolitus, sed facetus potius et ridiculus, quam obscoenus et lascivus, argumentum quoque castum, et sententiae purae atque honestae: unde Valer. Max. II, 4, 4. dicit, *hoc genus delectationis Italica severitate* [22] *temperatum ideoque vacuum nota* fuisse. Videntur illae prorsus fere congruisse fabulis Graecorum comico - satyricis, tum in argumenti delectu et tractatione, in petulantia, dicacitate et audacia dictionis, in actorum et saltationis indole, et in ipsa actione, tum in eo, quod seorsum, nec adiunctae tragoediis, exhiberentur. (v. Eichstaedt de dram. Graec. com. sat. p. 53. 64. 65. 75 sq. et 84. ubi etiam de noto Diomedis loco lib. III. p. 487. ed. Putsch. ita disputat: „Diomedes Atellanae Romanae a Graecorum Satyris distantiam sic aperuit, utriusque ut Satyrices, a Graecis tractatae, speciem et formam quodam modo indicasse videatur. *Latina*, inquit, *Atellana a Graeca Satyrica differt: quod in Satyrica FERE Satyrorum personae inducuntur, aut si quae sunt ridiculae, similes Satyris, Autolycus, Busiris; in Atellana Oscae personae, ut Maccus.* [23] Quo in loco duo se nobis obferunt digna observatu; alterum, quod Satyrorum inductio ab Atellanis plane aliena iudicatur, alterum, quod eadem Graecorum satyricis fabulis non sine exceptione quadam tribuitur. At vero si fabulas unice respiciamus, a tragicis poetis profectas, ignoraverunt sane hanc exceptionem

22 Hac *Italica severitate* designari Satiram, Atellanis coniunctam, non persuasit nobis Casaub. p. 184.

23 Ita hunc locum emendarunt Casaub. p. 95. 96. Voss. Inst. Poet. II, 35. §. 6. Blankenburg ad Sulzer. T. I. p. 518.

Graeci. " Diomedem itaque arbitror fabulas comico - satyricas simul mente descriptioneque comprehendisse, et sicuti tragicis Satyros, ita his Autolycum et Busiria adscripsisse." Conf. tamen extrema huius Comment. verba.

Praeter illa, quae breviter memoravi, carmina Romanorum maledica, etiam *iambica* [24] ab iis Graecorum exemplo et imitatione scripta, sed sero demum, etsi iam a Catullo, Bibaculo et aliis ante Horatium, qui tamen illorum nomina gloriamque obscuravit, et hinc gloriatur in Epist. I, 19, 23—34. *Parios ego primus Iambos Ostendi Latio,* (in Epodis et Odis quibusdam contumeliosis) *numeros animosque sequutus Archilochi, non res et agentia verba Lycamben* cet. Conf. Horat. Od. III, 30, 13. 14. Propert. III, 1, 3. 4. et ad hh. ll. Intpp. Quintilianus (Inst. Or. X, 1. §. 96.) *Iambus,* inquit, *non sane a Romanis celebratus est, ut proprium opus; a quibusdam interpositus: cuius acerbitas in Catullo, Bibaculo, Horatio: quamquam illi* (Catullo) *epodos intervenire* (h. e. ex interpretatione Gesneri, ἐπῳδούς, versiculos breviores longioribus, dimetros trimetris, *accinentes* quasi s. *succinentes*, i. e. subiunctos, ut in XI prioribus Horatii Epodis) *non reperiatur.*

Ad *Satiram* Romanorum δραματικὴν et διαλογικὴν, quae antiquissima fuit, et tum ante Livii Andronici tempora, tum *Exodiorum* nomine post illa diu viguit, (v. sup. not. 14.) accessit deinde *Satira* διδακτικὴ et διηγηματικὴ, et quidem duplicis generis, *Enniana* et *Luciliana*; nam *Varroniana* commode ad priorem referri potest. Q. ENNIVS, poeta celeberrimus, Graecis literis iam aliquantum imbutus et Scipioni Africano maiori familiarissimus, qui natus est Rudiis, opp. Calabriae prope Tarentum sinumque Tarentinum, [25] et vixit ab a. V.

24 Cf. sup. not. 10.

25 Inde *Rudius homo* dicitur Cic. Arch. 10. *Rudinus* Cic. Or. III, 42 extr. et Auson. Idyll. XII, 17. *Tarentinus* Hieron. Chron. Euseb. Olymp. 135.

c. DXV ad DLXXXV, [26] non modo carminis Romanorum heroici poetarumque epicorum parens fuit, sed etiam Horat. Sat. I, 10, 66. *rudis*, (h. e. novi et adhuc inpoliti) *et Graecis intacti carminis* (Satirae didacticae) *auctor* dicitur. [27] Quot Satiras scripserit, non constat: liber IV a Porphyrione, et VI a Donato ad Terent. Phorm. II, 2, 25. laudatur; (nisi librariorum incuria numeri sunt confusi) et singuli libri singulas comprehendisse videntur Satiras, unde illi plerumque, non hae memorantur. Earum non nisi perpaucae inveniuntur reliquiae, quas e Gell. II, 29. XVIII, 2. Servio ad Virg. Aen. XII, 121. Nonio (in vocc. *obstringillare*, *politiones* et *criminat*) aliisque Grammaticis conlegere Columna, Merula, Hesselius et Casaub. de Sat. Rom. p. 193. 194. ubi nota exhibet duo maiora fragmenta, sed fontem, unde hausta sint, non indicat. Alterum astrologos somniorumque interpretes notat, et Iuvenalis forte menti in Sat. VI, 511—591 obversabatur: alterum venustam libidinosae mulieris descriptionem continet. Illud legitur ap. Cic. Div. I, 58. et ibi Ennio certe tribuitur: utrumque vero e Satiris potius, quam fabulis huius poetae depromtum esse crediderim. Ceterum de indole Satirarum Ennii ab antiquis scriptoribus haud scio an quidquam memoriae proditum sit, nisi quod Quintilianus Inst. Or. IX, 2, 36. tradit, Mortem ac Vitam contendentes ab eo inductas esse, et aliis laudatur Asotus s. Sotadicus, titulus Satirae Ennianae, in qua luxuriosi vel dissoluti hominis imaginem adumbrasse videtur. [28] Ex his tamen indiciis et ex ipsis fragmentis huius poetae probabili iudicio conligitur, Satiras eius fuisse *varios* carminum lusus, magna et metri et argumenti diversitate conspicuos, et non plane quidem respuentes dialogi formam, sed animandis

26 v. Cic. Brut. 18. et de Sen. 5.

27 Casaubonus p. 197 ingeniose suspicatur legendum esse: *Quam Rudius, Graecis intacti carminis auctor.* Cf. not. 25.

28 v. Flögel. T. II. p. 7. et Blankenburg T. IV. p. 143.

tantum orationis coloribus adhibentes, neque comicum derisum, sed risum potius satiricum sectantes [29] in rebus, e vita communi petitis et ad utilitatem communem moresque hominum spectantibus.

Ab hac *Satira Enniana* differebat *Luciliana*, cuius auctor C. LVCILIVS, eques Romanus et magnus avunculus Pompeii Magni, qui a patria, Suessa Aurunca, opp. Campaniae, Iuven. I, 20. *magnus Auruncae alumnus* dicitur, vixit ab a. V. c. DCVI ad DCLI et Satirarum libros XXX (vel totidem forsan Satiras) scripsit, quarum fragmenta tantum, sed non pauca, supersunt. [30] Is enim primum heroico plerumque metro usus est, et raro tantum iambico vel trochaico. Deinde tum facetior et urbanior, tum limatior fuit, quam Ennius et poëtarum seniorum turba. [31] Denique Satira eius ab Enniana

29 Ita *risum* a *derisu* distinxit Eichstaedt p. 62. duce Quintil. I. O. VI, 3. et inpr. Platnero in Nova Anthropol. T. I. p. 389 - 406.

30 Conlecta sunt ea primum a Stephanis, deinde a Fr. Dousa Lugd. Bat. 1597. 4. quam editionem recudendam curarunt Vulpius Patavii 1739. Maittarius in Corp. Lat. Poet., Havercamp. ad calcem Censorini Lugd. Bat. 1743. 8. et editores Bipont. Iuven. et Persii.

31 v. Horat. Sat. I, 4, 7. 8. et 10, 64 sq. Cic. Or. I, 16. II, 6. et ad Div. IX, 15. ubi *antiqua* eius et *vernacula festivitas* laudatur, quae videtur praecipua fuisse caussa, quare Lucilius eiusque Satira Romanis tam diu in deliciis fuerit. v. Wieland ad Horat. Sat. I, 4. not. 1. et Manso p. 419 - 442. Nam idem Horatius ll. ll. Sat. I, 4, 8 sq. et 10, 1 - 30. 46 - 71. contendit, eum fuisse *durum componere versus — pigrum ferre recte scribendi laborem — eum fluere lutulentum, saepe ferentem plura tollenda relinquendis — qui detereret sibi multa, si foret hoc nostrum fato delatus in aevum*, et qui *non magnum fecit, quod verbis Graeca Latinis miscuit*. Hoc iudicium inprobat Quintilianus Inst. Or. X, 1, 93. *Lucilius quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores, ut eum non eiusdem modo operis auctoribus, sed omnibus poetis praeferre non dubitent. Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui* (Sat. I, 4, 11.) *Lucilium fluere lutulentum, et, esse aliquid, quod tollere possis, putat. Nam et eruditio*

discrepat et in materia et in forma, sive in argumento et in ratione consilioque, quod in eo tractando sequutus est: non enim saepe, ut Ennius, sed unice ac semper id egit, ut mores hominum, et quidem acerbissime, notaret, nec vitia tantum, sed personas quoque, iis contaminatas, nominatim et summa libertate, nulla dignitatis ratione habita, perstringeret; [32] quumque veteris Graecorum comoediae studio ingenium eius formatum huiusque veluti succo nutritum esset, illius non modo sermonem quotidianum ac paene pedestrem, qui satiris inde proprius fuit, (v. Horat. Epist. I, 4, 1. et Sat. I, 4, 39—62. II, 6, 17.) sed venenatos etiam sales et dicacitatem aemulatus est. Atque hic est singularis *character Lucilianus* (Varr. R. R. III, 2, 7.) et Satirae Lucilianae, qui tum ex fragmentis eius, tum ex veterum scriptorum testimoniis cognoscitur. Diomedes lib. III. p. 482 ed. Putsch. *Satira*, inquit, *est carmen apud Romanos nunc quidem maledicum, et ad carpenda hominum vitia archaeae comoediae charactere compositum: quale scripserunt Lucilius et Horatius et Persius. Sed olim carmen, quod ex variis poematibus constabat, Satira dicebatur, quale scripserunt Pacuvius et Ennius.* Quintilianus Inst. Or. X, 1, 93. *Satira tota nostra est: in qua primus insignem laudem adeptus est Lucilius.* Plinius in Praef. Hist. Nat. *Lucilius primus styli nasum* (dicacitatem) *condidit.* Horatius Sat. I, 10, 46 sq. *Hoc* (carminum genus, satiricum) *erat, experto frustra Varrone Atacino, Atque quibusdam aliis, melius quod*

in eo mira, et libertas, atque inde acerbitas, et abunde salis. Multo est tersior ac purus magis Horatius, et ad notandos hominum mores praecipuus. Enimvero Horatius easdem ei laudes tribuit, et quae vituperat, recte vituperasse videtur, immo excusare, partem vitiorum tempori inputans. Cf. Wieland et Manso ll. ll.

32 Dousa (in nota p. 185 ed. Havercamp.) monet, in pauculis fragmentis exagitari XVI clarissimos Romanos, et mortuos quoque poetas, Euripidem, Ennium, Caecilium, Pacuvium, Accium.

scribere possem, Inventore minor: neque ego illi detrahere ausim Haerentem capiti cum multa laude coronam. Idem Sat. II, 1, 62—70. *Quid? quum est Lucilius ausus Primus in hunc operis componere carmina morem, Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora Cederet, introrsum turpis; num Laelius, et qui Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen, Ingenio offensi? aut laeso doluere Metello, Famosisque Lupo cooperto versibus? atqui Primores populi adripuit populumque tributim, Scilicet uni aequus virtuti atque eius amicis.* Id. Sat. I, 4, 1—8. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque poetae, Atque alii, quorum comoedia prisca virorum est, Si quis erat dignus describi, quod malus aut fur, Quod moechus foret, aut sicarius, aut alioqui Famosus, multa cum libertate notabant. Hinc omnis pendet Lucilius, hosce sequutus, Mutatis tantum pedibus numerisque; facetus, Emunctae naris* cet. (Conf. Cic. ad Div. XII, 16. Iuven. I, 65 sq. et Perf. I, 114 sq.) Evanthius, seu quisquis auctor fuit libelli de Trag. et Com. (in Thes. Gronov. T. VIII. et in editt. Terent. Westerhov. T. I. p. LV. Lindenbrog. p. 27. et Zeuniana) *Quum poetae abuti licentius stylo* (in versibus Fescenninis) *et passim laedere ex libidine coepissent plures bonos, ne quisquam in alterum carmen infame proponeret, lege* (in XII Tabulis) *lata siluere. Et hinc deinde aliud genus fabulae, id est Satira, sumsit exordium:* (Fescenninis versibus in scena subcessit Satura prisca et dramatica [33] *quae a Satyris, quos inlotos semper ac petulantes deos scimus esse, vocitata est; etsi aliunde nomen traxisse prave putant alii. Haec, quae Satira dicitur,* (et Exodia) *eiusmodi fuit, ut in ea quamvis*

33 Ita obscurum Grammatici locum intelligo, quem alio sensu cepit Casaub. p. 23. alio Blankenb. ad Sulzer. T. IV. p. 126. 138. alio Eichstaedt p. 66. 57. et alio denique Manso p. 410. 411.

duro et veluti agresti ioco, de vitiis civium tamen sine ullo proprii nominis titulo carmen esset. Quod item genus comoediae (Satira dramatica) *multis obfuit poetis, quum in suspicionem potentibus civibus venissent, illorum facta descripsisse in peius ac deformasse genus stylo carminis; quod primo Lucilius novo conscripsit modo, ut poesin inde faceret,* (singulare carminum genus, quod non ageretur in scena, sed legeretur, non dramaticum esset, sed didacticum) *id est, unius carminis plures libros.*

Satira itaque a Lucilio inventa, et praecipue ab Horatio, Persio ac Iuvenale, sed ab unoquoque diversa ratione exculta, est illud carminum genus, quod vivis coloribus imaginibusque mores hominum adumbrare, et tum virtutem praeceptis, quorum gravitas comitate plerumque ac festivitate condita est, commendare, tum errores potissimum ac vitia, luculentis exemplis salibusque modo urbanis modo nigris, vel risui vel invidiae exponere, adeoque multiplici poeseos, dramaticae potissimum, arte argumenta e vita quotidiana depromta tractare, et sic lectores tam delectare, quam docere et emendare conatur. Iam si quaeritur, utrum et nomen et ipsum carminis genus, sive alterutrum, Romanis proprium fuerit, an a Graecis, ut quidquid ad artes scientiasque spectat, petitum, et satyricae eorum poesi cognatum; Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est. Illud propugnarunt in primis Ios. Scaliger, Casaubonus, Spanhemius, Rambachius, Rigaltius, Dacerius, Manso et Koenig; hoc Iul. Caes. Scaliger, [34] Dan. Heinsius, Vulpius, Flögelius,

34 In Art. poet. lib. I. c. 12. *Idcirco falluntur*, inquit, *qui putant, Satyram esse latinam totam: a Graecis enim et inchoata et perfecta primum, a Latinis deinde adcepta, atque extra scenam exculta. Quamobrem non a satura vel lege vel lance dicta est, ut frustra et temere satagunt grammatici: quin has a Satyris dictas puto. Cum lancibus enim prodibant et canistellis pomorum omni genere plenis, quibus Nymphas adlicerent.* Fuere etiam Grammatici, qui *Satiram*

Blankenburg et Conz. Hinc etiam nomen varie ſcribitur; ab his *Satyra*, ab illis vero, quos ſequutus ſum, *Satura* vel *Satira*, (nam utraque ſcriptura in plerisque Satiricorum codicibus MSS. reperitur, et nihil differt inter eas, ut inter *optumus* et *optimus*, *maxumus* et *maximus* al.) quam nonnulli dictam exiſtimant a *ſaturitate* ſive abundantia, (voce et ſignificatione, a Graecis deſumta, quod conligitur ex Heſychio, qui docet, *σατυρους* eſſe *σκαφας βοτρυων*, vaſa racemorum plena, *παρα Λακωσιν*). alii a nomine *ſatur*, (v. c. Iſidorus, qui facete monet: *aut a ſaturis nomen Saturae dictum, qui multa habent; vel ob ea, quae per vinolentiam dicunt, ut ebrii*, quam poſteriorem rationem diſtinctius exponit Porphyrion) plerique autem a *ſatura* ſc. lance, (voce a rebus ſacris ad alias diverſi generis translata [35])

vel potius *Satyram* a *Satyris* dictam putarent, v. c. Evanthius in loco ſupra adſcripto, et Diomedes, qui mox a nobis laudabitur, ſed dubitanter ſcripſit.

36 Caſaub. p. 250-255. „Erat mos antiquorum, quando Cereri, Baccho, aut aliis diis agri annua vota ſolverent pro lato frugum fructuumque proventu, ut primitias rerum conlectarum in lancem congeſtas cuique deo pro ratione eius cultus offerrent. In ritibus Graecorum huiusmodi ſacra miſcella vocantur *πάγκαρπος θυσία*, et *πανσπερμία*, aut *πυανία*, vel *πυανεψία*, quum leguminibus fiebat ſacrum; item *εἰρεσιώνη*. Latini vero lances ita refertas variarum rerum copia *lances ſaturas*, vel ſimpl. *ſaturas* adpellarunt. *Satur* enim pro pleno et cui nihil deeſſet, uſurpabant: ſic *color ſatur*, cui ad perfectionem nihil deeſt, quando lana colorem *δευσοποιὸν* inbibit. A ſimilitudine huius lancis etiam aliarum rerum mixturas adpellarunt *ſaturas*. Verrius Flaccus: *Satura cibi genus, ex variis rebus conditum*. Hoc quoque uberius Diomedes. *Quoddam*, inquit, *genus farciminis multis rebus refertum Saturam dicit Varro vocitatum. Eſt autem hoc poſitum in II libro Plautinarum quaeſtionum. Satura eſt ubi uva paſſa et polenta, et nuclei pinei ex mulſo conſperſi: ad haec alii addunt et de malo punico grana.* Sic et voces *πανσπερμία* et *πάγκαρπος* quamlibet mixtionem e multis diverſisque rebus ac *κυκεῶνα* denotant: — et quum in foro leges unica rogatione ferebantur multorum capitum, aut veteres leges interpolabantur adiectione novorum capitum, *ſaturas* vocabant h. e. miſcellas, quomodo

adeoque a mixtura variarum rerum (vel argumenti, vel metrorum, vel sermonis poetici et pedestris). Quam etymologiam omnibus Satirae Romanae speciebus (antiquissimae, Ennianae, Lucilianae et Varronianae [36]) congruere dicunt, eamque firmant tum verbis Iuven. I, 85. 86.

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est f a r r a g o libelli;

tum testimoniis veterum Grammaticorum; v. c. Diomedis lib. III. p. 483. collect. Putsch. *Satira dicta sive a S a t y r i s, quod similiter in hoc carmine ridiculae res pudendaeque dicuntur, quae velut a Satyris proferan-*

a ICtis lex Iulia Papia Poppaea nominatur *miscella*, quia et multa et diversa capita continebat. Hinc natum proverbium, *per saturam legem ferre*, quum raptim, neque viritim dictis sententiis aliquid senatores decernebant; et ut apud Festum loquitur Laelius, *quasi per saturam sententiis exquisitis*. (Cf. Crenii not. ad Casaub. p. 253. 254. VV. DD. ad Sallust. b. Iug. c. 29. et Ernesti clav. Cic. ad leg. Caeciliam Didiam) — Laudatur etiam Lactant. I, 21. Pescennius Festus in libris *Historiarum per saturam*; hoc est, ut Graeci similes libros inscribere soliti, Ποικίλης ἱστορίας, vel Ἀμαλθείας κέρας, aut Τῶν σποράδην λεγομένων, aut denique, Sosipatro interprete, Πανδέκτης ἱστοριῶν. Propius ad vocem *Satura* adcesserunt, qui libros suos inscripserunt Πίνακας h. e. Lances, (immo tabulas) vel Πινακίδια. Quarum ἐπιγραφῶν exempla in Praef. Plinii et ap. Sueton. in Aurelio Opilio Grammatico." (Cf. Gell. I, 8.)"

36 De Satira Varroniana sermo erit in commentatione seq. De reliquis iam supra egi. Qui vero *Satiram* hinc ita definiebunt, ut sit carmen, cuius argumentum farragine vel mixtura diversorum vitiorum contineatur, nominis potius vim et etymologiam, quam carminis naturam respexerunt; quod recte iam explosit D. Heinsius. Omnino autem notandum, Graecis et Romanis non, ut nobis, distinctas fuisse et adcuratas diversorum poeseos generum carminumque divisiones, neque ex natura semper cuiusque petitas, sed saepe a metro, (unde *Iambi* v. c. dicti) vel aliunde desumtas. Veteres quoque scriptores libros suos plerumque sine titulo in vulgus videntur emisisse, vel de eo non admodum laborasse: et inscriptiones illorum Grammaticis fere debentur. Cf. not. 38.

tur et fiunt; five a Satura lance, quae referta variis multisque primitiis facris Cereris inferebatur; vel a copia et faturitate rei Satura vocabatur: cuius generis lancium et Virgil. in Georg. II, 194. et 394 meminit. Alii dictam putant a lege fatura, quae uno rogatu multa fimul comprehendat, ut fcilicet et Satira carmina multa fimul et poemata comprehenduntur: cuius legis Lucilius meminit in primo: Per Saturam Aedilem factum, qui legibu' folvat. Ifidor. Orig. V, 6. *Satura vero lex eft, quae de pluribus rebus fimul loquitur, dicta a copia rerum et quafi a fatietate, unde et Satiram fcribere eft poemata varia condere, ut Horatii, Iuvenalis et Perfii.* Conf. Feftus in voc. *Satura,* et Acron vel Porphyr. ad Horat. Sat. I, 1. pr.

Meo qualicumque iudicio omnis quidem res, toties et a tam multis in quaeftionem vocata, non magni adeo momenti eft, et quemadmodum Cafaubonus, quique eius fententiam amplexi funt, etymologiae vocis *Satura* vel *Satira,* ita Iul. Scaliger, Dan. Heinfius aliique fimilitudini vocabulorum *Satyrice* vel *Satyri* et *Satira* nimium tribuiffe videri poffunt: at multo probabilius eft, hoc carminum genus, de quo quaeritur, et hinc quoque nomen eius, Romanis proprium fuiffe, quam a Graecis profectum. Nam primum omnem fere dubitationem eximunt teftimonia Horatii (Sat. I, 10. 66. ubi Ennius *rudis et Graecis intacti carminis auctor* dicitur) et Quintiliani, (Inft. Or. X, 1, 93. *Satira tota noftra eft, in qua primus infignem laudem adeptus eft Lucilius*) quae profecto longe digniora funt fide, quam incertae recentiorum Criticorum coniecturae.[37] Deinde illa, quam

37 Wielandi nota 15 ad Horat. l. l. eft haec: „Vermuthlich ift hier der alte Dichter Ennius gemeint. Wie übrigens, nachdem Horaz, der mit der griechifchen Literatur fehr bekannt war, die Satyre fo ausdrücklich zu einer römifchen Erfindung macht, und hierin von einem beyden Sprachen fo kundigen Kunftrichter, als Quintilian war, unterftützt wird, ein

supra dedi, Ennianae et potissimum Lucilianae Satirae descriptio ad nullum, a Graecis excultum, poeseos carminumque genus ita transferri potest, ut non magna deprehendatur dissimilitudo. [38] Aliquam quidem cum illa

moderner Grammatiker sich einfallen lassen konnte, das Gegentheil zu behaupten, würde kaum begreiflich seyn, wenn es nicht Iul. Caes. Scaliger wäre. Iene konnten mit voller Kenntniss der Sache sprechen; denn sie hatten noch alle Producte der griechischen Literatur vor sich. Wir sprechen vom *Margites* des Homer, von den sogenannten *Sillen* des Xenophanes und Timon, *die wir nicht mehr haben*, und also mit den Satyren der Römer nicht vergleichen können, und wollen gleichwohl mehr von der Sache wissen als Horaz und Quintilian! — Hr. Flögel hat diese Materie in s. Gesch. d. kom. Lit. II B. S. 12 ff. mit so vieler Sachkenntniss, als davon zu haben ist, aus einander gesetzt, und gegen die Behauptung des H. und Q. mit vieler Bescheidenheit Zweifel vorgetragen, die, wie mich däucht, blos deswegen nicht aufzulösen sind, weil keine griechische Gedichte mehr vorhanden sind, die mit den Lucilischen, Horaz. oder Iuven. Satyren verglichen werden könnten."

38 Koenig p. 11. „Omnino, inquit, haec vitia, stultitiam et pravos hominum mores ridendi et vituperandi ratio numquam singulare aliquod carminum genus, proprio aliquo nomine insignitum, apud Graecos constituit, sed modo epica, modo lyrica, modo dramatica, modo didactica forma prodiit induta, ita tamen, ut dicacitas semper fere in certos quosdam homines, non in vitia ipsa, a personarum complexu disiuncta, exerceretur." p. 23. „Sed sit nomen vel maxime Graecae originis, quod de multis verbis latinis probabili ratione disputare possis, hoc tamen constat, Graecos eodem ad carminis aliquod genus, praesertim satiricum, numquam fuisse usos, adeoque usus saltem, ad quem Romani illud adhibuerunt, novus est dicendus." p. 24. „Genus hoc carpendi alios et ridendi, verbisque mordacibus incessendi, nusquam Graeci verbo aliquo, a Satyris petito, insigniverunt, sed aliis omnibus potius usi sunt, σκωπτειν, διασυρειν, κωμῳδειν, ιαμβιζειν, ἐφυβριζειν, ipsimque σατυριζειν de lascivia petulanter se exserente, non de mordacitate et subsannatione adceperunt; atque του παιζειν vis et significatio, quod Satyrorum proprium esse dicitur, de petulanti eorum saltatione potius, quam de dicacitate in alios se exserente interpretandum est. Satyri quidem erant salaces, petulantes, saltatores; eos autem dicteriis alios

Satira cognationem habuere fabulae Graecorum satyricae, in primis comicorum poetarum; et maiorem forte Silli, de quibus supra disputavi. Sed illarum et materies et

incessisse, nusquam apud Graecos, eo saltem nondum tempore, quo drama satyricum vigeret, legere me memini, neque hoc in illo dramate, in scena agendo, obtinuisse existimo." p. 25. „Nomen *satirae* ad Ennianas et Pacuvianas satiras, in quibus primum adhibitum est, proprie pertinuit, non ad singula carmina Horatii, Persii et Iuvenalis. Nam ab Ennio et Pacuvio libros integros *Satirarum* nomine insignitos fuisse, non singula librorum segmenta, quorum varietate erant compositi, satis constare videtur ex Varrone, illorum virorum imitatore, cuius satiram eamdem Gellius I, 22 sub *satirae*, et XIII, 11 sub *libri* nomine excitat. (Cf. quae supra de Ennio dixi) Forsan etiam Lucilius libros, non eorum diversi argumenti sectiones, *Satiras* inscripsit. Verum progressu temporis tandem verbum hoc antiquam suam vim amisisse, et ad scribendi genus Lucilianum translatum esse, valde probabile est. Cf. Horat. Sat. II, 1, 1, et Stat. Sylv. I, 3, 103. Sed Horatium singulis carminibus Satirarum nomen non imposuisse, Cruquius in comm. suo ex vetustiss. codd. in quibus haec carmina *Eclogae* inscribuntur, extra omnem dubitationis aleam mihi videtur posuisse. Ex ipsis etiam carminibus constat, singula primum ad amicos esse missa et paucis admodum recitata, Sat. I, 4, 73 sq. deinde vel ab ipso auctore, vel ab alio Venusinae musae amante, (immo a Grammaticis; cf. Heyne de carm. bucol. T. I. edit. Virgil. sec. p. 18.) *eclogae* nomine singulis fortasse indito, in libros conlecta et digesta videntur. In ipsorum numero quaedam quoque sunt, quibus *Satirae* titulus, sive antiquam verbi vim retinueris, sive novam illam subieceris, parum convenire videatur, nisi contenderis, Horatium vel ea carmina, quae certo et finito alicui generi subiungi non potuissent, eadem inscriptione, cui minime responderent, gaudere voluisse. Pari modo *Sermonum* et *Epistolarum* inscriptionem ab Horatio esse profectam, probari nullo modo potest, quamquam ipse huic rei occasionem dederit Sat. I, 4, 39 sq. Epist. I, 4, 1. II, 1, 250 sq. (*Libellos* vocat Satiras Epist. I, 13, 4.) Sed vetustam eam esse probat Sidon. Apollin. Epist. ad Tonant. Etiam grammatici *epistolas* Horatii et *sermones* citant. De Persio quomodo librum suum inscripserit aut singula carmina, nihil certi liquet. Pithoeus in vetusto aliquo cod. in singulis paginis hunc titulum invenisse testatur: *Thebaidorum Persii Satyra*, et in extremo: *Explicuit Theb. P.*

forma fuit diversa: [39] hi vero didactica quidem erant carmina, at differebant argumento eiusque tractandi consilio, quod ad solos vel philosophorum vel poetarum er-

satyra feliciter. Caeterum a Sosippo Charis. p. 66 in collect. Putsch. *Satira* I Persii citatur. In Iuvenale autem libri a grammaticis semper memorantur. — Quia autem Horatius, Persius et Iuvenalis Lucilii scribendi genus, sua tamen quisque ratione, secuti sunt, inter eos auctores, qui saturam seu saturas scripserunt, iure sunt relati, eorumque libris seu carminibus singulis is titulus, cuius ipsi auctores forsan non fuerunt, a librariis est inscriptus." Cf. not. 36.

39 Eichstaedt p. 59-64. „In *tragicis*, inquit, Graecorum Satyris, ad quos revocata fere est omnis quaestio, quemadmodum permulta sunt, quae diversa reperiantur a Romanae ingenio Satirae: ita si hanc conferre cum ea Satyrica instituerimus, quam *comici* Graecorum poetae variis modis excoluerunt, (v. sup. not. 9.) facillime arctiorem quamdam fuisse harum propinquitatem ac necessitudinem, intelligemus. Nam ut omittam nunc Satyrorum choros, quos comica Graecorum Satyrice, aeque ac Romanorum Satira, aut parcius adscivit, aut penitus sustulit; (v. sup. not. 9.) utramque etiam hac in re deprehendimus conspiravisse, quod argumenta peterent e vita quotidiana, quod notarent et designarent turpitudinem domesticam, saepe numero etiam turpiter, quod aequales vi ridiculi vulnerarent. Quorum nihil cadit in tragicam Satyricen. Verum enim vero propter hanc similitudinem equidem non ausim partes illorum sequi, qui graecam Satyricam procreatricem quamdam latinarum Satirarum et quasi parentem iudicaverunt. Nam et gravissimi auctores, Horatius et Quintilianus, inventioni eas Romanorum vindicant, et a veri specie neutiquam abhorret, eas e compositis temere ac rudibus iocis et dicteriis fuisse enatas, quae priscis temporibus iuventus Romana per otium et lasciviam alternis soleret in scena effundere. Praeterea non modo in argumento eiusque tractandi consilio, verum etiam in ipsa tractatione magna reperitur dissimilitudo. Primum enim si *argumentum* spectetur, quod situm est in variis ridiculi generibus, cum fabulis comico - satyricis Graecorum componi nullo pacto potest Horatiana Satira, potest quodam modo Luciliana, quae imaginem referebat antiquae Comicorum dicacitatis. Quippe quam Horatii venusta urbanitas coluit, Persii gravitas acuit, et Iuvenalis austeritas tamquam veneno armavit, Satira, quod a morum integritate severitateque profecta, iudicio de rebus humanis liberali mentisque generosae honesta

rores, non ad vitae quotidianae mores eorumque emendationem spectabat; neque dubito, quin rerum quoque tractationem magnopere discrepasse intelligeretur, si integri superessent Silli, nec potius perpauca eorum frag-

indignatione niteretur, (v. Dusch. Briefe zur Bild. d. Geschmacks P. VI. p. 1-77.) materiem omnem ridiculi repetiit ab istis gravioribus vitiis, quae essent in vita hominum et moribus, quaeque satyricis salibus perfricata, coerceri possent et salutis publicae causa emendari. Graecorum contra Satyrice, dicacitatis laude contenta, non tam risum sectata est satyricum, quam comicum derisum, (cf. sup. not. 29.) et cavillandi magis libidine excitata, quam corrigendi studio inpulsa, modo fortunas civium, modo corporis deformitatem et alia leviora vitia, quae Comicorum solent ludibriis agitari, contumeliarum aculeis lacessivit, ita, ut ne ingenuitatem quidem praestaret et ruborem suum verborum turpitudine et rerum obscoenitate vitanda. Quam quidem ridiculi speciem, in oratione Comicorum velut exuberantem, longe superavit Romanorum poetarum, quos supra nominabam, liberalis festivitas, non illa quidem in celeritate atque dicto posita, sed in perpetuitate sermonis: quamquam propius ad illam adcessisse superiorem Lucilianae Satirae videntur, quarum plerisque par fuit ridendi materies, simile consilium, eadem inpudentia, gemina audacia. — Deinde ubi de *tractandi ratione* quaeritur, deducenda sine dubio erit disputatio ad certas quasdam satyricae poeseos formas, quibus externo etiam habitu, seu componendi lege et artificio, inpressa similitudinis vestigia inveniantur. Iam vero illud perspicuum est, satyrica Graecorum *dramata* non comparari cum Lucilii aliorumque *didacticis* Satiris satis insignite atque commode posse. At tametsi Romani in scribendis Satiris interdum proxime reperiuntur abfuisse a dramatico genere, quod spretis viae angustiis, quibus docendi ratio includitur, liberiore cursu fertur, rerumque tractationi varietatem dialogi inpertit ac subitaneam quamdam vim: tamen omne hoc dramaticae compositionis artificium frequentatum demum est ab iis poetis, qui poliundis Satiris limam adhibuissent suam, et in medio est posita Comoediae Romanae species, arctiore dramaticae actionis vinculo istis Graecorum fabulis adstricta. Atellanae cui non succurrunt fabellae, quas finitimas esse Graecorum Satyris veteres iam universe pronuntiarunt, quorum iudiciis eam licebit moderationem adhibere, ut comicam maxime Satyricen ad comparationem vocemus?"

menta, quae exactam comparationem non admittunt. Non etiam repugnabimus, si quis contenderit, Ennium, et praecipue Lucilium eiusque imitatores duxisse colores quosdam et sales hausisse ex Graecorum vetere comoedia, (v. Horat. Sat. I, 4, 1 sq. 10, 14 sqq. Pers. I, 123 sq.) Iambis, Sillis, et fabulis satyricis. Verum propterea nec Graeci Satiras scripsisse, nec Romani has illis adceptas retulisse censendi sunt. Praeterea Romanam, non Graecam, Satirae originem fuisse, ex historia et ipsa quoque nominis forma probabile fit. Temporibus priscis, quibus nec Satyri et Satyrica dramata, nec ulla graecae poeseos genera, iam innotuerant Romanis, versibus Saturniis Fescenninisque in scena subcessit *Satura*, ut supra vidimus; et haec deinde adpellatio propter similitudinem aliquam, quae argumenti potissimum varietate continebatur, tam ad illa carminum genera, quae ab Ennio, quam ad ea, quae a Lucilio inventa dicuntur, ab auctoribus eorum translata est. Enimvero neque Graecis scriptoribus haec carmina, vel, quae vulgo iis tribuuntur, nomina, *Satura*, *Satira* et *Satyra*, memorantur, neque Romanis aut *Satira* sua umquam *Satyrice*, aut satyrica Graecorum poesis, s. fabula s. dramata *Satirae* vel *Satyrae* dicuntur. Romani quoque vix ullam *satyricarum fabularum*, vel nominis certe huius, mentionem faciunt; neque ab iis carmina eiusmodi scripta, (nisi forte a Lucano, cui satyricae fabulae XIV tribuuntur, quae tamen cuiusmodi fuerint non constat) aut Satyri umquam Romae inducti videntur. Contrarium certe mihi non persuaserunt, qui provocant ad loca Horatii Ep. ad Pis. v. 220—250. Dionysii Halic. VII, 72. (p. 460. ed. Hudson. et T. III. p. 1491 ed. Reisk.) Athenaei VI, 7. (p. 261. ed. Lugd. 1612.) et Marii Victorini lib. IV. p. 2591 collect. Putsch. Horatius l. l. non de Romanorum, sed de Graecorum fabulis satyricis, et de norma, ad quam illae sint exigendae, iudicium fert criticum, docetque, quam rationem *Satyrorum scriptor*, (v. 235.) h. e. si ipse satyrica scri-

beret dramata, ſequendam putaret. [40] Dionyſius, qui et populi Romani et omnium eius rituum originem a Graecis deducit, illos ab iisdem tradit hunc adſciviſſe morem, ut in vetuſtiſſimis triumphorum pompis non modo exercitus victor imperatorem triumphantem, ſed etiam *Satyri* quoscumque ſpectatores iocis dictisque petulantibus laceſſierint, quam κέρτομον καὶ σατυρικὴν παιδιὰν adpellat. Ille vero non a Graecis repetendus eſt, ſed ab antiquiſſimis potius temporibus ſimilibusque priſcorum feſtorum et pomparum ſolennibus, de quibus ſupra dixi, et exinde iam viguiſſe videtur non alius mos, quam notiſſimus ille, quem Dionyſius ſeriori tantum aevo tribuit: νῦν δὲ ποιήματα ᾄδουσιν αὐτοσχέδια, h. e. verſus inconditos et Feſcenninis ſimiles. [41] Praeterea Satyros illos non niſi Mimos fuiſſe, ex his eius verbis cognoſcitur: οὗτοι δὲ Σάτυροι κατέσκωπτόν τε καὶ κατεμιμοῦντο τὰς σπουδαίας κινήσεις, ἐπὶ τὰ γελοιότερα μεταφέροντες. Neque illud mirabitur, qui meminerit, non tantum graecas voces σάτυροι, σατυρίζειν et σατυρικὸς ad omnes perſonas et res ioculares atque hilaritatis parum honeſtae plenas transferri, [42] ſed Mimos etiam et Pantomimos ſaepe tum induiſſe perſonas Satyrorum ridiculas tum egiſſe. Hinc quoque ad mimos potius, quam ad fabulas ſive ſatyricas ſive Atellanas, retulerim loca Athenaei et Marii Victorini, quae ſupra laudavi. Hic adfert verſum iambicum di-

40 Koenig putat p. 24, Horatium loqui de Satyris graecis, latino ſermone imitandis, Hurdius in Comm. ad Epp. Horat. (T. I. pag. 173. verſ. Eſchenb.) Horatii aetate Oſcas perſonas in Romana ſcena Satyris ceſſiſſe; ſed Eichſtaedt p. 78. Horatium, ſcenicae poeſeos, quae inter Romanos viguerit, intelligentiſſimum et cenſorem et emendatorem, ſuaſiſſe id aequalibus, ut relicta Oſcarum perſonarum ignobilitate Graecos Satyros introducerent, paululum tamen illos politos et ad ſaeculi elegantiam formatos; incertum autem eſſe nobis, utrum ea res eventum habuerit, an intra conſilii fines ſteterit.

41 Cf. Nadal in Hiſt. de l'Acad. des Inſcr. T. III. p. 96. Caſaub. p. 244. et Eichſtaedt p. 54. 55.

42 Cf. Caſaubon. pag. 94 95. Heinſ. p. 18. Voſſ. Inſt. Poet. II, 19.

metrum: *Agite, fugite, quatite, Satyri;* quo finem factum esse mimo, probabile fit ex Cic. pro Coelio c. 27. *Mimi iam exitus est, non fabulae: in quo quum clausula non invenitur, fugit aliquis e manibus, deinde scabella concrepant, aulaeum tollitur.* [43] Ille memorat, Sullam insigni favore amplexum esse Mimos, et *patrio sermone* scripsisse κωμῳδίας σατυρικὰς, h. e. mimos, imitatione expressos ex dramate Graecorum comico-satyrico: [44] quae forte explicatio non displicebit ei, qui modo dicta et seriem narrationis expenderit: Σύλλαν φησὶ Νικόλαος (Nicolaus Damascenus, philosophus peripateticus, poeta, orator et historicus, ab Herode M. Iudaeorum rege orator missus ad Augustum Imp.) τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν οὕτω χαίρειν μίμοις καὶ γελωτοποιοῖς φιλόγελων γενόμενον, ὡς καὶ πολλὰ γῆς μέτρα

43 De *scabellis* s. *scabillis* eorumque crepitu v. Ernesti clav. Cic. et Ziegler de Mimis Rom. pag. 26. De versu autem illo, quem ex fabula aliqua satyrica petitum putabant Casaub. p. 243. Koenig p. 24. et alii, ita disputat Eichstaedt pag. 79. „Ille versus primum universe adlatus est, et eo modo, quo Grammatici abuti solent, id est, non indicato fonte, unde ductus sit. Deinde tanto ei minus fidei habendum duco, quanto manifestius est, Marium, ut singula metrorum genera exemplis inlustraret, et alibi suopte ingenio confinxisse versus, qui declaratis numeris responderent, et metra in primis, Graecorum tantummodo poetarum usu nobilitata, latinis numeris expressisse. Cuius rei luculentum exemplum inveni lib. II. p. 2546.“ Ceterum ex Cic. l. l. intelligitur, Mimis, si non unitatem actionis, nexum tamen et solutionem, gravissima fabulae momenta, defuisse; et ex eodem forte loco petenda est lux, quam adhuc desiderare videntur verba Iuvenal. VIII, 187. et XIII, 111.

44 Eamdem explicationem, quam nobis subgessit narrationis series, in *Ien. Allg. Lit. Zeit.* a. 1796. *N.* 191. proposuit vir quidam doctus, cui adceptum referimus iudicium, quod de illo Marii Victorini versu modo tulimus. Atellanas fabulas, hilaritatis minus honestae plenas, designari existimant Eichstaedt p. 77. et Casaub. p. 243. qui tamen p. 94 dubitanter dixerat, fabulas illas vel Atellanas fuisse, vel tabernarias, aut certe mimos quosdam. Ipsa dramata satyrica significari vult Koenig p. 24. ne frigeant verba extrema τῇ πατρῴᾳ φωνῇ.

αὐτοῖς χαρίζεσθαι τῆς δημοσίας. *Ἐμφανίζουσιν δ' αὐτοῦ τὸ περὶ ταῦτα ἱλαρὸν αἱ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαι σατυρικαὶ κωμῳδίαι τῇ πατρῴῳ φωνῇ.* — Quid vero? nonne fabulis Graecorum comico-ſatyricis Atellanas, ab Oſcis inventas, ſimillimas fuiſſe ſupra profeſſi ſumus? Id quidem non diſſimilamus: enimvero haec convenientia, ſi non tota, certe maximam partem, fortuita potius fuiſſe videtur, quam ab imitatione profecta. Ea quoque non niſi ex Grammaticorum (Diomedis III. p. 487. et Marii Victorini II. p. 2527. ed. Putſch.) teſtimoniis, quibus non nimium tribuerim, ſuſpenſa eſt; et neutiquam dubitamus, quin praeter perſonarum diverſitatem (v. ſup. not. 23.) alia quoque deprehenderentur discrimina, ſi vel unius fabulae et comico-ſatyricae et Atellanae exempla haberemus, quae comparare liceret. Quae facultas quum nobis praerepta ſit triſti literarum fato, et illius dramatis vix ulla fragmenta, aut dubia tantum, (qualia ſunt Soſitheanum et alia, quae eo referuntur) huius vero admodum pauca reperiantur; omnis haec disputatio, quamvis doctiſſima et ingenioſiſſima, qualem Cl. Eichſtaedt inſtituit, (cuius praecipua fere momenta ex utriusque fabulae exacta convenientia pendent) incertis nititur coniecturis.

DE
SATIRICIS ROMANORVM
POETIS.

In ſuperiore commentatione oſtendimus, Saturam ſive Satiram Romanorum tum dramaticam fuiſſe tum didacticam, et hanc ſive Ennianam ſive Lucilianam. Iam breviter recenſebimus poetas, qui vel Ennium vel Lucilium imitati, adeoque vel varia argumenta verſibus perſecuti,

vel in vitia saeculi sui invecti sunt; [1] et simul ostendemus, quam varie ab iis tractata sit Satira, et quam diversas inde species induerit. Quod consilium vellem adcuratius perfici posset: sed primum duplex hoc carminum genus, praecipue Lucilianum, quod glifcente morum conruptela sub malorum Principum dominatu et indignatione versum faciente (Iuven. I, 79.) prae ceteris adrisisse non est quod miremur; multorum haud dubie ingenia exercuit, quorum omnis intercidit memoria; deinde plerorumque poetarum, quos memorabimus, nomina tantum nobis innotuere, non carmina quoque relicta sunt; denique novimus quidem, ab his vel illis Satiras esse scriptas, sed ignoramus saepe, utrum Ennianae fuerint illae, an Varronianae, an Lucilianae, an adeo dramaticae. Rem quoque turbarunt viri docti, qui vel in caecam molem congessere carmina omnia, quae satirici quid, h. e. sive miscelli sive dicacis, spirarent, [2] vel recentiora antiquis

1 Cf. inpr. Casaub. de Satyr. Graec. poesi et Rom. Satira Lib. II. c. 2. et 3. p. 198-211. 225-240. at Wernsdorf Poet. Lat. Min. T. III. p. XIII-XXVII. et XLV-LXX. quorum commentationes a nobis modo amplificatas, modo contractas, modo emendatas videbis.

2 Quo refero α) Satiras, in singulares adversarios scriptas, v. c. a *Lenaeo* Grammatico, Pompeii M. liberto, in Sallustium historicum, (v. Sueton Gramm. c. 15.) ab *Ovidio* in adversarium nobis ignotum, quod carmen invectivum Callimachi exemplo *Ibin* inscripsit; ab *Eucheria*, muliere Aquitanica vel Gallica, quae forte Saec. V. vel VI vixit, in servum quemdam, eius nuptias ambientem. (vid. Wernsdorf l. l. p. LXV sq. et ipsam Sat. ibid. p. 97 sq.) Similia carmina famosa sive maledica a multis in multos scripta, v. c. a Sex. Vestilio in C. Caesarem, (v. Tac. Ann. VI, 9.) ab Antistio Sosiano in Neronem, (Tac. Ann. XIV, 48. et XVI, 14.) ab Aelio Saturnino, C. Cominio et Sextio Paconiano in Tiberium, (Dio Cass. lib. LVII. extr. Tac. Ann. IV, 31. et VI, 39.) a Lucano in Neronem et potentissimos eius amicos, (Sueton. in vita Lucani) a Nerone in Afranium Quinctianum (Tacit. Ann. XV, 49.) cet. quae non magis huc spectant, quam epigrammata Martialis aliorumque: β) Carmina detestanda Curtii Montani. (v. Tac. Ann. XVI, 28.) γ) Diras, v. c. Val. Catonis,

auctoribus tribuere, [3] vel ea adeo commenti sunt, quae nemo scripsit. [4] Neque dissimilamus, nos ipsos etiam vereri, ne finibus terminisque ultra, quam satis sit, prolatis, et multis diversisque satiricorum carminum generibus coagmentatis, implicatior facta sit disputatio nostra. Quidquid vero ita peccavimus, iuvenum causa peccatum est eoque consilio, ut hi omnium poetarum latinorum, qui inter satiricos vulgo referuntur, veram indolem perspectam haberent, et, quoties horum nomina vel legerentur ab iis vel audirentur, recte de iis iudicarent.

CN. NAEVIVS, antiquissimus Romanorum poeta, qui bellum Punicum I., quo stipendia fecerat, versibus descripsit Saturniis, Satiram quoque composuit, teste Festo p. 411 edit. Dacerii. Haec vero haud dubie fuit dramatica: nam Naevius iam inde ab a. V. c. DXIX, adeoque quadriennio post natum Ennium, fabulas dedit, (v. Gell. XVII, 21 extr.) et mortuus est a. V. c. DXLIX. v. Hieron. in Chron. Euseb. ad Olymp. 144. ubi etiam tradit, eum ob maledicentiam Scipioni Africano et Metello invisum fuisse, et primum in carcerem a triumviris capitalibus coniectum, deinde in exsilium actum, nec inde rediisse Romam, sed Vticae obiisse. Talem quoque suspicor fuisse Satiram L. POMPONII, quae in sexto Prisciani libro laudatur. Fuit is Bononiensis et clarissimus Atellanarum scriptor, quem Velleius Pat. II, 9. Sullanis dicit temporibus vixisse, ac sensibus fuisse celebrem, verbis rudem,

qui in iis primum agros licentia Sullani temporis amissos, deinde Lydiam amasiam sibi ereptam esse queritur. (v. Wernsdorf. l. l. p. XLVI sq.) qui et carmen ipsum typis recudendum curavit p. 1 sq.

3 Sic Pithoeus, Henr. Stephanus et Casp. Barthius veteri cuidam poetae tribuendam putarunt Epistolam s. *Satiram de Lite*, cuius auctor potius fuit *Mich. Hospitalius*, celeberrimus Franciae Cancellarius et vir summi ingenii, qui a. Chr. 1573 mortuus est. v. Fabric. Bibl. Lat. IV, 1. T. III. p. 244. et Wernsdorf l. l. p. LIV. LV.

4 Ita *Stratonicum* Satirarum scriptoribus adnumeravit Schottus in Indice Auctorum Plinii Maioris Antwerp. 1616. 8. Sed Stratonicus sculptor fuit, qui Satyrum finxit. v. Plin. XXXIII, 12.

et novitate inventi a se operis commendabilem. Atellanae eius memorantur Gell. X, 24. XII, 10. XVI, 6. XVIII, 6. Ad idem forte Satirarum genus referendae sunt illae, quas T. QVINCTIVS ATTA Ciceronis aetate, praeter Togatas fabulas et Epigrammata, scripsisse perhibetur. v. Diomed. et Macrob.

Ennianas Satiras scripsit M. PACVVIVS, poeta tragicus et pictor, Ennii nepos ex sorore, si Plinio XXXV, 4., vel ex filia, si Hieronymo fides habenda in Chron. Euseb. Olymp. CLVI, 3. ubi is hoc anno illum Brundisii natum esse, et prope nonagenarium Tarenti obiisse refert. Vtrum vero pressius Ennii vestigia persequutus, an proprio consilio usus sit, non constat: quin satiricum quoque poetam eum fuisse ignoraremus, nisi id docuisset nos Diomedes lib. III. p. 483. ed. Putsch. cuius verba iam supra laudavimus: *Olim carmen, quod ex variis poematibus constabat, Satira vocabatur, quale scripserunt Pacuvius et Ennius.* Pacuviana quidem servarunt Cicero, (de Div. I, 57. et ad Heren. II, 23.) Gellius (I, 24. II, 26. IV, 17. IX, 14. XIII, 2. 8. 29. XIV, 1.) et alii: sed haec tragoediarum eius vel epigrammatum, non satirarum, fragmenta sunt et tituli. De ingenio illius ita iudicavit Quintilianus I. O. X, 1. *Hic gravitate sententiarum, pondere verborum, auctoritate personarum clarissimus fuit, citra tamen nitorem.*

Quinam poetae praeter Pacuvium Ennianas conscripserint Satiras, non habeo dicere. In eorum forte numerum tum quidam ex iis referendi sunt, quos infra in Lucilii imitatores reposui, tum SAEVIVS NICANOR Grammaticus, qui Varronis aevo, vel non ita multo post vixisse videtur, et de quo haec memoriae prodidit Sueton. de ill. Gram. c. 5. *Fecit praeter commentarios, quorum tamen pars maxima intercepta dicitur, et Satiram quoque, in qua libertinum se ac duplici cognomine per hoc indicat: Saeviu' Nicanor Marci libertu' negabit; Saeviu' Postumianus idem, sed Marcu' docebit.*

Ad Ennianae Satirae similitudinem accessit *Varroniana*, quae tamen non varia tantum metra et argumenta, et seria cum iocis, sed pedestrem quoque sermonem cum poetico, et, ut Luciliana, Graeca cum Latinis miscuit. Quintilianus, qui in Inst. Or. X, 1. f. 93. de Satira Luciliana disputaverat, mox f. 95 haec adiungit: *Alterum illud est et prius Satirae genus*, (scil. Ennianum, quod antiquius est) ⁵ *quod non sola carminum varietate* (sed etiam orationis, prosae et numeris adstrictae, latinae et graecae) *mixtum condidit* M. TERENTIVS VARRO, *vir Romanorum eruditissimus. Plurimos hic libros et doctissimos composuit, peritissimus linguae latinae, et omnis antiquitatis, et rerum Graecarum nostrarumque, plus tamen scientiae collaturus quam eloquentiae.* ⁶ Quod consilium sequutus sit Varro in Satiris suis, quae et *libri* passim dicuntur et

5 Gesnerus ad Quintil. l. l. putabat, *prius genus* hic dici praestantius, vel illud *prius* ex compendio vocis *posterius* ortum esse, nostram vero interpretationem diserte contra dicere iis, quae f. 93. disputaverit Fabius; quod equidem non adsequor; eum tamen non satis perspicue loquutum esse crediderim.

6 Vir et doctissimus fuit, et ingeniosissimus ac πολυγραφώτατος, (v. Dionys. Hal. II, 21. Senec. Conf. ad Helv. 8. Cic. ad Att. XIII, 18.) natus a. V. c. 638. mortuus a. V. c. 726 vel 727. (cf. Plin. XXIX, 4. f. 18.) magistro usus eruditissimo L. Aelio Stilone, (Gell. I, 18. XX, 11. Cic. Acad. Qu. I, 2. et Brut. 56.) in Ciceronis aliorumque virorum clarissimorum familiaritate versatus, (Cic. Acad. Qu. I, 1. et ad Div. XIII, 10.) tribunatu et aliis muneribus functus, Pompeii partes amplexus in bello civili, (Plin. VII, 30. Appian. b. Mithrid. 95.) Caesari reconciliatus et ab eo Bibliothecis comparandis et digerendis praefectus, (Plin. VII, 30.) ab Antonio autem a. V. c. 710 proscriptus. (Appian. b. civ. IV, 47.) Ipse ap. Gell. III, 10 extr. memorat, se iam duodecimam annorum hebdomadam (annum aetatis 84.) ingressum esse, et ad eum diem LXX hebdomadas librorum (h. e. 490 libros) conscripsisse, ex quibus aliquam multos, quum proscriptus esset, direptis bibliothecis suis non comparuisse. (cf. Gell. XIV, 7. et XIX, 14.) Hodie ex iis non nisi libri III de re rustica, sex de lingua latina, et pauca reliquorum fragmenta et tituli restant.

quarum non nisi pauca supersunt fragmenta et tituli,[7] ipse declaravit ap. Cic. Academ. Quaest. I, 2. his verbis: *Quae nemo adhuc docuerat, nec erat, unde studiosi scire possent, ea, quantum potui, (nihil enim magnopere meorum miror) feci, ut essent nota nostris: a Graecis enim peti non poterant, ac post L. Aelii nostri occasum ne a Latinis quidem. Et tamen in illis veteribus nostris, quae, Menippum imitati, non interpretati, quadam hilaritate conspersimus, multa admista ex intima philosophia, multa dicta dialectice: quae quo facilius minus docti intelligerent, iucunditate quadam ad legendum invitati; in laudationibus, in iis ipsis antiquitatum prooemiis philosophiae, scribere voluimus, si modo consequuti sumus.*[8] Varro itaque in hoc opere numeroso et multiplici orationis rerumque, ex omnibus literarum et artium generibus decerptarum, varietate conspicuo, philologiam cum philosophia temperavit, et imitatus est *Menippum*, philosophum Gadarenum, Cynicum et σπουδογέλοιον; unde etiam tum ipse, tum Satirae eius olim dicebantur *Menippeae* et *Cynicae*.[9] Hanc et denominationem et imitationem ad solum scribendi genus eiusque similitudinem spectasse, iam monuit Probus ad Virgilii Ecl. VI. his verbis: *Varro Menippeus non a magistro, cuius aetas longe praecesserat, nominatus, sed a societate ingenii, quod is quoque omnigeno carmine expoliverat satiras suas*, h. e. libros suos, Romanis satiris similes: nam Probus, non ipse Menippus, ita eos adpellasse censendus est.[10]

7 Conf. Gell. I, 17. et 22. III, 16. et 18. VI, 5. VII, 16. XIII, 4. 11. 16. 21. 28. et 30. XV, 19. XIX, 8. Macrob. Sat. I, 7. II, 8 et 11. III, 8 et 12. Fabric. Bibl. Lat. lib. I. c. 7. ed. Ernest. T. I. p. 128 seq.

8 Ita hunc locum ingeniose emendavit Ernesti.

9 Conf. Gell. I, 17. II, 18. XIII, 29. al. 30. Macrob. Sat. I, 11. Strab. XVI. Athenaeus XIV, 7. Casaub. de Sat. Rom. p. 202 seq. Diog. Laert. VI, 99. ibique Menag.

10 Quod quum non reputaret Casaubonus l. l. p. 205 sq. nodum in scirpo quaesivit. Id iam

Menippi et Varronis exemplo etiam alii prosam vario carminis genere tamquam interiectis gemmulis ac stellulis distinxere; v. c. IVLIANVS, tum in libello de Caesaribus, in quo primos perstrinxit Imperatores, tum in Satira, cui titulus est Μισοπώγων s. barbae osor, et in qua acerbe notavit mores Antiochensium, quibus barba, quam alebat, ludibrio fuerat: L. ANNAEVS SENECA, in lepidissimo ludo de morte Claudii Caesaris, in quo confingit, hunc ingentis stuporis hominem non in deos, sed in cucurbitas relatum esse; nam esu venenati boleti, κολοκύντης s. κολοκύνθης, Claudius, huius cibi avidissimus, periisse credebatur, et inepti homines cucurbitis comparari solebant; (cucurbitae caput habere dicuntur Apul. Met. I. p. 109 ed. Elmenh.) unde Seneca libellum suum non *Satiram*, neque ἀποθέωσιν, sed ἀποκολοκύντωσιν facete inscripsit: T. PETRONIVS ARBITER, (Massiliensis, equestri genere natus, consularis, Neroni familiaris et elegantiae *arbiter*, sed artibus Tigellini aemuli ad mortem compulsus, quam sibi lente, incisis venis, intulit; de quo v. Tac. Ann. XVI, 18. 19.) in *Satirico* vel *Satiricon libris*, [11] in quibus mores suae aetatis, praecipue avaritiam, luxum, superbiam aliaque vitia,

monuit Koenig de Sat. Rom. p. 82. et praeterea haec: „Quod Casaubonus de scribendi genere Menippeo dicit, non puto ad omnia eius scripta transferenda esse, inter quae etiam ea poterant esse, quorum stilum Varro sequi potuerit. Hoc quoque cum eo non statuerim, Menippum a Luciano T. I. p. 455 sq. ed. Reiz. epicorum et tragicorum flosculis utentem, ad eius scribendi genus ridendum inductum esse, sed ut illorum poetarum tumorem exagitantem, quod ipse Lucianus multis locis facit.“

11 Casaubonus l. l. p. 259. „Petronii, inquit, libellus mera est Satura Varroniana: ipse tamen *Saturicum* sive *Satiricum* maluit inscribere; quomodo *Commentarium* dicitur pro commentario libro, *Apologeticus* pro apologetico libro. At qui *Satyricon* titulum Petronii reliquiis inposuerunt, ii sine dubio graecam vocis Satirae originem spectabant: cuius rei numquam auctori venisse in mentem, pro certo habeo. De *Martiano Capella* minus ausim adfirmare propter antiquitatem huius erro-

discordias bellaque civilia gignentia et rei publicae conversionem minantia ſtylo mordaci et plano deſcribit, inſertis paſſim carminibus, modo longioribus (impr. de bello civili vel de mutatione rei publicae) modo brevioribus; unde intelligitur, eum non magis Varronem, quam Lucilium ſibi imitandum propoſuiſſe, et novum aliquod mixtumque Satirae genus tractaſſe: (ad quod tamen Iuliani quoque et Senecae libelli modo laudati quodam modo referri poſſunt) MARCIANVS MINEVS FELIX CAPELLA Madaurenſis vel Carthaginienſis, ſcriptor ſemibarbarus, qui Saec. V. temporibus Leonis Thracis vixit, in *Satira* ſua, cuius duo priores libri Philoſophiae ἀποθέωσιν ſive fabulam de nuptiis Philologiae et Mercurii, reliqui vero ſeptem ſingularum artium liberalium, Grammaticae, Dialecticae, Rhetoricae, Geometriae, Arithmeticae, Aſtronomiae et Muſicae, laudes ac praecepta continent: Anicius Manlius Torquatus Severinus BOETHIVS conſularis, (natus Romae a Chr. 455. et ſecuri percuſſus a. 524 quum reus maieſtatis factus eſſet) in libris praeclaris, et tam argumento quam ſtylo conſpicuis, de conſolatione philoſophiae, quos in carcere ſcripſit, in quem iuſſu Theodorici Gothorum regis coniectus erat. — Aliae *Satirae Menippeae* etiam ab aliis tum ante tum poſt renatas literas ſcriptae ſunt, v. c. a P. CVNAEO, ICto Batavo, *Sardi Venales ſeu Satira Menippea in ſui ſaeculi homines inepte*

ris. Et tamen ipſe in cauſa explicanda, cur opus ſuum *Satiram* inſcripſerit, nobiscum facit. Sic enim ait: *Tandem ſenilem Martiane fabulam Miſcillo luſit quam lucernis ſlamine Satira.*" P. Burmannus in Praef. edit. ſuae Petronii libros Graeca forma *Satyricῶν* ſ. *Satiricῶν* ſcil. libros adpellari malebat, ut Ovidii *Metamorphoſeῶν*, Hygini *Poeticῶν Aſtronomicῶν*, Fulgentii *Mythologicῶν*, Solini *Ponticῶν* cet. Eorum vero argumentum plane convenit et temporibus Neronianis et ingenio moribusque illius Petronii; neque ſententiam ſuam nobis perſuaſere, qui auctorem illorum vel Claudii, vel Severi, vel Antoninorum aetate vixiſſe opinati ſunt. Prius P. Burmannus, alterum Statilius, et poſterius Valeſii contenderunt.

eruditos; a IVSTO LIPSIO *Somnium s. Satira Menippea in criticos et poetas inscitos;* a DAN. HEINSIO *Hercules tuam fidem, sive Munsterus Hypobolimaeus, id est Satira Menippea de vita, origine et moribus Casp. Scioppii.*

Sed iam progrediamur ad recensum eorum, qui LVCILIVM et Satirae ab eo inventae genus imitati sunt. Huic Satirae primum novam, plane multoque meliorem induit formam ingenium HORATII, qui maculas et labes, tum incuria auctoris, tum saeculi genio ei adspersas, eluit, verborum contumeliis et petulantiae iocos et sales, orationique subitae et incuriosae, horridae et scabrae, obscoenae et procaci, tersam et limatam, puram et aequabiliter fluentem, facetam et urbanam substituit, et neque Graeca inmiscuit Latinis, neque alium quam heroicum versum adhibuit. Illum sibi exemplar proposuere posteriores poetae satirici, etiam secundi ab eo, PERSIVS et IVVENALIS: at quisque eorum singulari genere dicendi usus est, et diversa ratione, pro ingeniorum temporumque diversitate, argumenta tractavit. Quod intelligetur ex proxima commentatione, in qua de *Horatio, Persio* ac *Iuvenale* seorsum disseremus, et hos poetas satiricos, quorum opera manibus adhuc nostris teruntur, inter se comparabimus. Nunc sufficiat breviter recensuisse ceteros *Lucilii* imitatores, quorum Satirae tantum non omnes interciderunt: quod quo minus gravius doleremus, eo prohibuit fortuna, quod triumviros illos nobis servavit.

Ante *Horatium,* qui a. V. c. 689. adeoque XL fere annis post Lucilii mortem natus est, non defuisse, qui huius quidem exemplo, sed parum prospero conatus successu, ad Satiras scribendas animum adpellerent, ille nos ipse docet Sat. I, 10, 46 seq. *Hoc* (satiricum poema) *erat, experto frustra Varrone Atacino Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem, Inventore minor.* Hic est P. TERENTIVS VARRO, natus cir-

citer a. V. c. 670. et a patria Atace, Galliae Narbonensis vico, (v. Hieron. in Chron. Euseb. ad Olymp. 174. a. 2. vel ab Atace, Narbonensi fluvio, (v. Porphyr. ad Horat. l. l.) dictus ATACINVS. Is praeter Satiras scripsit Argonautica bellumque Sequanicum, et iudicio Quintil. X, 1. f. 87. *in iis, per quae nomen est adsequutus, interpres fuit operis alieni, non spernendus quidem, verum ad augendam facultatem dicendi parum locuples.* Praeter hunc quosdam alios satiricum dicendi genus frustra ante se expertos esse monet Horatius l. l. at quinam hi fuerint ignoramus. Casaubonus huc refert *Saevium Nicanorem* et *Lenaeum* Grammaticos; quorum Satiras forte non Lucilianas fuisse supra diximus. Omisit autem ALBVTIVM, quem nos in horum locum substituimus ex Varrone de Re Rust. III, 2. f. 17. *Nonne item L. Albutius homo (ut scitis) adprime doctus, cuius Luciliano charactere sunt libelli, dicebat in Albano fundum suum pastionibus semper vinci a villa? agrum enim minus dena millia reddere, villam plus vicena.* In optimis Varronis codicibus legitur *Abuccius*, ut et III, 6, 6. sed praenomen forte, non nomen emendandum et reponendum *T. Albutius* f. *Albucius*. Is fuit aequalis Lucilio, qui passim eius meminit in Satiris, (v. c. ap. Cic. Fin. I, 3. et Orat. 44.) Propraetor Sardiniae a. V. c. 648. (Cic. Div. 19. Pis. 38. Off. II, 14. Prov. 7. Brut. 26.) perfectus Epicureus et paene Graecus, qui primum adolescens, et postea exsul Athenis vixit. (Cic. Brut. 35. et Tusc. Qu. V, 37.)

Horatii aetate IVLIVS FLORVS, et, si Porphyr. ad Horat. Epist. I, 3. fides habenda, *hic Florus fuit Satirarum scriptor, cuius sunt electae ex Ennio, Lucilio et Varrone:* adeoque diversa Satirae genera tractavit vel miscuit. Ei inscriptae sunt Horat. Epist. III. lib. I. et II. lib. II. ex quibus (et quidem ex Ep. III, 21. 24. et II, 59. 60.) Casaubonus pag. 230. et Wielandus (ad Horat. Ep. T. II. p. 129.) coniiciunt, eum non nisi Ἐρωτικὰ scripsisse. Ingenium tamen

eius varium fuisse et ad diversa scribendi genera aptum, ex eadem Epist. III, 22 seq. cognoscitur: ex quo loco etiam probabile sit, de eodem Floro loqui Quintil. X, 3, 12 seq. et Senec. Controv. XXV: Hic memorat, eum declamatorem, ille vero, eum principem in eloquentia Galliarum et inter paucos disertum fuisse.

Post Horatium praeter *Persium* et *Iuvenalem*, horumque aetate, multi alii exstitere Satirarum scriptores, *Turnus*, *Lenius*, *Silius*, *Sulpicia*, *Tucca*, *Manlius Vopiscus*, forte et *Iulius Rufus*, *Cornutus*, *Gavius Bassus*, et *Rabirius* s. *Rubrius* aliique, quos fama obscura recondit. (Quintil. X, 1. §. 94. laudatis Lucilio, Horatio et Persio, haec subiungit: *Sunt clari hodieque, et qui olim nominabuntur.*) Tres priores, Auruncae natos, quae Lucilii quoque patria fuit, memorat vetus Scholiastes Iuvenalis ad Sat. I, 20. ubi haec notavit: *TVRNVM dicit Scaevae Memoris tragici poëtae fratrem, qui libertini generis ad honores ambitione provectus est, potens in aula Vespasianorum Titi et Domitiani: vel LENIVM dicit, qui et ipse Satiras scripsit; vel SILIVM, et ipsum sui temporis Satiricum. Qui omnes ex Aurunca fuerunt.* *Lenius* et *Silius*, quod sciam, non aliis laudantur, nisi potius illi nomen fuit *Lenaeo*, de quo supra dixi, et huic cognomen *Basso* vel *Sparso*, qui rhetores fuere. (v. Senec. Controv. III. VI. et VII.) *Turni* autem Satiras amplissimis verbis ornant Martial. VII, 97. XI, 10. Rutil. in Itiner. I, 600. et Sidon. Apollin. Carm. IX excusat. ad Felicem v. 267. Conf. Wernsdorf P. L. M. Vol. III. p. LIX seq. qui non vanis rationibus ductus suspicatur, eum auctorem fuisse Satirae prolixae, quae Neronis vitia scelераque omnia liberius et longo ordine enarrasse videtur, et cuius fragmentum, XXX versus complectens, ex P. Burman. Anthol. Lat. T. II. p. 645. ille cum notis exhibuit ibid. p. 77 seq. Ex eadem vel alia Turni satira petiti duo versus, qui admodum corrupte leguntur in vett. Scholiis Iuven. ad Sat. I, 71. *Ex qua Caesareas*

ſoboles horrida Locuſta Occidit cura ſui verna nota Neronis. Quos varie emendarunt viri docti: Caſaubonus de Sat. Rom. p. 231. *Ex quo C. ſ. homicida L. Occidit, curaeque veneni admota Neroni, eſt;* Barthius Adverſ. XXIV, 11. *Circes vi vernae nota Neroni, vel cura vivaria* (h. e. praedia a Nerone donata) *nacta Neronis;* vir doctus in Miſcell. Obſſ. T. V. p. 264., coll. Suet. Ner. 33. *Et quo Caeſaream ſobolem Locuſta cecidit Horrida, caede ſuis vernae iam nota Neroni;* Wernsdorf l. l. p. 82. *Ex quo C. ſ. horrenda Locuſta Occidit, Circe inter vernas nota Neronis,* vel *curans ſaevi fera vota Neronis.*

SVLPICIA ſ. SVLPITIA, Caleni uxor, praeter carmina amatoria Satiram, de corrupto rei publicae ſtatu temporibus Domitiani, tunc ſcripſit, quum tyrannus ille edicto philoſophos Vrbe expuliſſet. Ea adhuc exſtat, et multis exemplaribus tum Auſonii, (inter cuius carmina primum reperta eſt et edita a. 1500 a Thaddaeo Vgoleto) tum Petronii, Catalectorum, Perſii et Iuvenalis adnexa eſt: recepta quoque a Wernsdorfio in Poet. Lat. Min. T. III. p. 83 ſeq. Ipſa poetria inpenſe laudatur a Martiali X, 35. et 38. et Scaliger in Hypercritico monet, *in ea multum dexteritatis ad ſatiricam amarulentiam adſpirantis eſſe, numeros vero, ut in eo genere poematis, non contemnendos.* Contra Caſaubonus de Sat. Rom. p. 236. *Non erraverit iudicio meo,* inquit, *qui Satiram id poema nominaverit: eruditionem tamen et probitatem nobiliſſimae feminae ex carmine potius laudes, quam acrimoniam et ad ſatiricos morſus εὐφυΐαν; lacertis enim caret oratio et ἀγωνιστικῷ ſpiritu.* Cf. Wernsdorf l. l. p. LX ſq. — TVCCA ineptus fuit Satirographus, et deridetur a Martiali XII, 95. al. 94. et al. 96. e cuius epigr. verſu 7. *(Audemus Satiras: Lucilius eſſe laboras)* Caſaubonus et Wernsdorf perperam conligebant, Martialem, ſi eum ſerio ſcripſerit, ipſum quoque ſatiricorum poetarum choro inſerendum eſſe. Qui totum perlegerit epigramma, non

ita indicabit. — MANLII VOPISCI ingenium et ad alia carmina, et ad Satiras scribendas aptissimum Statius summis laudibus celebrat in Sylv. I, 3, 101 seq. idemque in Epistola ad Stellam, Sylvis praefixa, Vopiscum adpellat *virum eruditissimum, qui praecipue vindicet a situ literas iam paene fugientes.*

Satiricis horum temporum poetis adnumerantur etiam *Iulius Rufus*, *Cornutus*, *Gavius Bassus* et *Rabirius* s. *Rubrius*: sed Rufus nullas forte Satiras, et reliqui alias, quam Lucilianas, scripsere. IVLII RVFI mentionem facit Martialis in disticho, figurae Socratis subscripto, lib. X. epigr. 99. *Si Romana forent haec Socratis ora, fuissent, Iulius in Satyris qualia Rufus habet.* Casaubonus de Sat. Rom. p. 231. existimat, his verbis gravitatem Rufi in Satiris laudari, Crenius autem ibid. in adnot. et Raderus ad Martial. l. l. suspicantur, hunc virum illustrem fuisse et doctum, ad quem Plinius Epist. V, 21. et VII, 25 scripserit. Sed Wernsdorf l. l. p. XVII. iam bene contra eos ita disputavit; „Vt hoc adfirmari vix tuto licet, quum plures Rufos in epistolis memoret Plinius, ita et illud valde dubium, an Satiricam Rufi poesin Martialis laudare voluerit. Nam quum de imagine Socratis sermo sit, quem simo vultu et Silenis simili fuisse, gemmae antiquae docent, potest haec esse sententia Martialis, ut dicat, vultum Socraticum Rufi quasi inter Satyros fuisse, aut eum inrisum a Satiricis poetis." — ANNAEVS CORNVTVS, philosophus Stoicus, tragicus poeta, (v. Sueton. vit. Persii) et praeceptor Persii, (cuius Satira V ei inscripta est) multa scripsit philosophica et rhetorica, (v. Euseb. in Chron. ad a. 2083. Hieron. in Epist. ad Magnum oratorem, et Suidas, qui tamen multa de eo falsa et inepta tradit) forte et libellum de natura deorum, qui Phurnuti vulgo nomen prae se fert, nec non commentaria in Virgilium et libros de figuris sententiarum: (v. Gell. II, 6. IX, 9. et Macrob. V, 19.) a Nerone autem propter liberius de eius carminibus indicium exsilio mulctatus est, (v. Euseb. l. l. et Dio

Caſſ. LXII. extr.) et poſtea interfectus cum Muſonio. (cf. Suidas et Voſſ. de hiſt. lat. I, 26. ubi diverſas narrationes illas ita conciliavit.) Eumdem compoſuiſſe Satiras, colligitur ex verbis Fulgentii Planciadis in expoſit ſerm. ant. *Titivillitium dici voluerunt fila putrida, quae de telis cadunt. Plautus Caſina* II, 5, 39. *Non ego iſtud verbum emſitem titivillitio, id eſt, re admodum viliſſima. Nam et M. Cornutus in Satyra ait: Titivilles Flacce do tibi.* Ita hunc locum exhibuit Muncker. in Mythogr. Lat. T. II. p. 175. Caſaubonus vero de Sat. Rom. p. 234 et 235 ita citavit poſtrema verba: *Titivillitii ſat cedo tibi,* et haec adnotavit: „Fortaſſe legendum: *Titivillitio iſtas cedo tibi.* (Sed v. Gronov. ad Plaut. l. l.) Videtur hic eſſe Annaeus Cornutus: quam ob rem verba Perſii Sat. V, 15. quae ſub perſona Cornuti pronunciantur: *pallentes radere mores Doctus, et ingenuo culpam defigere ludo;* ita puto adcipienda, ut dicat Cornutus, ſe Perſium diſcipulum ſuum in ſcribendis Satiris exercuiſſe, et hac occaſione interdum, velut exempli cauſa, Satiras ſcripſiſſe." — Satira GAVII (non *Galbii* vel *Gabii,* quae ignota ſunt gentium nomina) BASSI, forte eius, quem Traianus Ponticae praefecit orae, (v. Plin. Ep. X, 18 et 32.) laudatur eidem Fulgentio l. l. p. 179. *Veruina iaculi genus longum, quod aliqui verutum nominant. Gavius Baſſus, Satira: Veruina confodiende, non te nauci facio.* Sed Wernsdorf iam bene monuit l. l. p. XIX. vocabulo *Satirae* commentarium fortaſſe miſcellarum obſervationum indicari, quales Baſſi fuerint libri de Diis et de origine verborum, de quibus v. Macrob. Sat. I, 9. II, 14. et Gell. II, 4. V, 7. XI, 17. — RABIRII Satiram memorat idem Fulgentius l. l. p. 183. (ubi in quibusdam codd. *Rubrius* legitur). *Abſtemius obſervans. Rabirius in Satira: Abſtemium merulenta fugit Methenia nomen.* Vulgo putent, C. Rabirium deſignari, poetam epicum et ſecundum a Virgilio; de quo v. Vellei. II, 36. Ovid. Ep. ex Ponto IV, 16, 5. et Quintil. X, 1, 90.

Seriores Satirographi fuere L. APVLEIVS, quem vide in Floridis p. 346. et p. m. 363 edit. Elmenh. — TETRADIVS, Ausonii Burdigalensis amicus, a quo Satirae eius et sales laudantur in Epist. XV. — CAECINA DECIVS ALBINVS, Praef. Vrbi et Tusciae regnantibus Honorio et Theodosio II. aut potius pater eius LVCILLVS vel LVCVLLVS, quem Turno et Iuvenali aequat Rutilius in Itinerario I, 599 seq. et de quo docte ac copiose egit Wernsdorf in Poet. Lat. Min. T. III. p. XXII seq. T. IV. p. 824. et T. V. p. 182. — RVSTICVS ELPIDIVS, Theodorici Italiae regis medicus, qui olim se dolore ob iniurias a quibusdam acceptas incensum Satiras scripsisse, easque postea damnasse profitetur in carmine de Christi Iesu beneficiis p. 757. Poet. eccles. Ge. Fabricii. — CLAVDIVS MARIVS VICTOR Massiliensis rhetor et poeta, mortuus Theodosio ac Valentiniano regnantibus, auctor Epistolae ad Salmonem Abbatem, vel potius *dialogi de perversis suae aetatis moribus.* (v. Wernsdorf P. L. M. III. p. LXVIII sq. et ipsum dialogum p. 103 seq.) — PROBVS, quem Lupus Ferrariensis in Epist. XX et ex eo Barthius Adversf. XLVIII, 16. floruisse dicunt circa a. Chr. 840. et in Satira quadam ostendisse, Christum etiam pro paganis sapientibus mortuum esse. Quae Satira vel non Luciliana fuerit, vel hoc argumentum non solum tractaverit necesse est. (Cf. inf. Ind. Editt. ad a. 1585.) — IOANNES DE GARLANDIA s. *Garlandria,* Anglicus poeta, grammaticus, chymicus, mathematicus et theologus, qui Saec. XI vixit, et cuius Satirarum mentionem fecit Io. Baleus Scriptor. Britan. Cent. II. n. 48. — GODFRIDVS, Wintoniensis in Anglia coenobii Prior, mortuus a. Chr. 1141. cuius *Epigrammata Satirica,* et *libros de diversis hominum moribus* memorat Baleus l. l. Cent. II. c. 59. p. 168. et Io. Pitseus in relatt. hist. de rebus angl. p. 192. 193. — WALO s. GVALO alius Britannus, qui Saec. XII exeunte vixit, et praeter varia carmina Satiram quoque in sacrilegos monachos scripsit,

quae reperitur in Matth. Flacii poemat. doctorum piorumque virorum de corrupto ecclesiae statu. — BERNARDVS, Monachus Cluniacensis initio Saec. XII. qui in tribus Satiris acriter invectus est in clerum et curiam Romanam. (v. Wernsdorf l. l. p. XXVII.) — BERNHARDVS GEYSTENSIS *Palponista*, qui ita inscripsit duos libros de vita privata et aulica, rhythmicis hexametris compositos. (v. Wernsdorf T. IV. p. 826.)

DE DIVERSA SATIRARVM LVCILII, HORATII, PERSII ET IVVENALIS INDOLE, DEQVE FRVCTV EX EARVM LECTIONE PERCIPIENDO.

Declaratis iam variis Satirae Romanae generibus, poetisque satiricis recensitis, superest, ut breviter horum principes, Lucilius, Horatius, Persius et Iuvenalis, inter se conferantur, quaeque cuivis et virtutes et vitia sint propria, ostendatur. [1] Comparatio illa iam a multis est instituta: sed dici vix potest, quantopere inter eos discre-

1 De fructu, ex Horatii, Persii et Iuvenalis lectione percipiendo, pauca tantum infra disputavi, quum de poetici studii utilitate in universum iam multi adcurate atque copiose praeceperint, et pleraque, ad illam rem proprie spectantia, sint talia, ut, nisi quis tardissimi sit ingenii, haec facile ex iis, quae de poetarum illorum virtutibus ac propria indole dixi, colligere possit. Constitueram quoque disquirere, utrum Satira iustum sit poema nec ne. Quam quaestionem ab Horatio propositam Sat. I, 4, 39 - 64. excussere Casaub. de Sat. Rom. lib. II. c. 5. (ubi conf. Rambach.) Wieland ad Horat. l. l. not. 7. et alii, qui in poeseos naturam diligentius inquisiverunt. Ad hos vero remittendi sunt lectores, ne patientia eorum abuti videar.

pot. [a] Neque hoc adeo mirum videri debet. Nam, ut taceam, eum plerumque scriptorem aliis eiusdem generis a nobis anteferri, cuius ingenium moresque cum nostris maxime congruant, quique adeo nobis potissimum in deliciis sit, viri docti non satis reputarunt, illam comparationem fere totam pendere a diversitate temporum, ingeniorum, morum studiorumque cuiusvis poetae. Omnis vero disputatio fluctuet necesse est, si non nisi in universum res aliqua in quaestionem vocatur, neque certa constituitur formula regulaque, ad quam iudicia exigantur.

In diversis Satirae generibus auctoribusque diiudicandis ratio praecipue habenda est saeculi, quo poeta quisque vixit, et morum studiorumque, quae eo viguerunt. Nullum enim poeseos genus est, quod magis sit filia temporis, quam Satira, quae inde depromit argumenta, et omnem fere succum atque colorem ducit. Praeterea dispiciendum est, quod cuivis poetae fuerit ingenium, quae institutio et victus consuetudo.

LVCILIVS, ut de eo primum quaedam et seorsum dicamus, ab obsessa Carthagine ad initium quinti consulatus Marii, in quo Cimbri et Teutones victi sunt, adeoque ea vixit aetate, qua in dies quidem ardescebat quasi certamen, in quod antiqui mores cum novis, probitas cum inprobitate, descenderant, sed virtus pleniore

a Horatio D. Heinsius de Sat. Horat. et Dacierius in Praefat. editioni huius poetae praefixa, Persio Casaub. in Prolegom. in Pers., Iuvenali Scaliger in lib. III. et VI. Poet., Lipsius Epist. Quaest. II, 9. et Rigaltius in Diss. de Sat. Iuven. palmam deferunt. Conf. etiam Vulpius de Sat. lat. c. XI. et XII. Cunaeus in Orat. XI. XII. et alii. Nemo autem vel copiosius vel adcuratius de vera cuiusvis poetae atque propria indole disputavit, quam Manso in libro, qui inscriptus est *Nachträge zu Sulzers Theorie* T. IV. Fasc. II. p. 446-496. (quae tamen commentatio nondum absoluta est, et ad Lucilium tantum Horatiumque spectat) et Koenig de Sat. Rom. p. 34-104. quos libellos legisse neminem poenitebit. Nos primas modo lineas duximus, et neutro iam consulto eadem fere animo nobis informaveramus iudicia.

adhuc ore et palam laudabatur et innocentia a multis protegebatur; qua numerus infirmorum aegrotorumque quotidie gliscebat, sed non deerant medici, quorum remedia si non arcerent contagionem pestemque, ex Asia, Graecia et Macedonia inportatam, saltem vim eius infringerent; qua adhuc bonis potius quam malis artibus, et virtutibus magis quam nobilitate et divitiis summus dignitatis gradus obtinebatur, et iuvenes virique natalium splendore conspicui bonis exemplis, adspectu imaginum et memoria rerum, a maioribus gestarum, ad mores eorum constanter tuendos, et ad ea, quae honesta, praeclara et magnifica sunt, sectanda inflammabantur; qua libertas loquendi scribendique nondum vel legibus vel metu tyrannorum praecisa erat, neque magna vel generis vel ordinis ratio habebatur; qua praeterea Romani, scriptis Menandri aliorumque Graecorum exculti, iam paene exsuerant rusticam iocorum morumque asperitatem, et linguam suam plane ad graecam formare coeperant. Idem poeta Laelii, Scipionis aliorumque summorum virorum consuetudine politus, hilari et promto ad iocandum animo, et ingenii dotibus egregie a natura instructus erat. (v. Horat. Sat. II, 1, 62—74.) Hinc illa audacia magnaque verborum libertas, qua Lucilius sensa mentis palam expromit et explicat, neque tam vitia quam ipsos stultos et inprobos cuiuscumque generis, loci ac dignitatis vel nominatim insectatur; hinc antiqua eius et vernacula festivitas, et sales magis nigri quam urbani, ex auctoribus veteris Graecorum comoediae hausti; hinc incondita orationis asperitas et versus illi, graeca saepe verba latinis inserentes, atque limatiores quidem Ennianis, sed minus politi et comti, quam poetarum, quos Caesaris et Augusti saeculum tulit. (Conf. sup. de Sat. Rom. not. 31. et 32.)

Ab aevo Luciliano multum differebat Horatianum. Statum rei publicae Romanae luxus, avaritia ceteraque vitia, quae una cum divitiis peregrinis inmigraverant, in dies magis labefactarunt, et mirum in modum concussere

primum Gracchanae, Drusianae, Apuleianae aliaeque seditiones tribunitiae, mox bella civilia, proscriptiones, dictaturae perpetuae et triumviratus. Mores enim, antea sensim paulatimque labsi, coeperunt praecipites ire, et abundantes divitiae atque voluptates pepererunt desiderium, per ambitionem atque potentiam audendi perdendique omnia, donec ad ea perventum est tempora, quibus perditi atque profligati homines non amplius vel vitia sua, vel remedia, quae morbo quidem adhibebantur, sed salutem minuebant, pati poterant, aut ferre libertatem, quae, quum a Caesariano inde Pompeianoque bello ad pugnam Actiacam vel septimum Augusti consulatum velut moriens reluctata esset dominatui, tandem ei cedere coacta est. Romani cives, qui olim, quamdiu adhuc parsimoniae paupertatique honos steterat, disciplinam severam, inopem duramque vitam, iustitiam aliasque virtutes coluerant, inde a Sullana aetate opum et coacervandarum et profundendarum inexplebili atque insana cupiditate ardebant; mulieresque non minus turpiter vivebant quam viri. Censura non satis severa erat aut efficax, et institutio liberorum perversa, hominibus saepe vilissimis turpissimisque tradita et a parentibus vel plane neglecta vel pravis vitiorum exemplis corrupta. Cicero non uno loco deplorat summam, in quam prima aetas sua incidisset, perturbationem disciplinae veteris, tam publicae quam privatae, cum qua rem publicam potentiamque Romanorum et stetisse et cecidisse sapientissimi viri iudicarunt; et in Orat. pro Coelio c. 17. continentiam dicit, aliasque Camillorum, Fabriciorum, Curiorumque virtutes non solum non in moribus huius aevi, sed vix iam in libris reperiri: chartas quoque, quae illam pristinam severitatem continuerint, obsolevisse. Exemplum deinde Augusti, principis magnifici et luxuriosi, maxime vero Maecenatis, hominis otio ac mollitiis paene ultra feminam fluentis, (Vellei. II, 88. Iuvenal. I, 66. XII, 39.) opes immensae, ex provinciis Romam confluentes, securitas ac quies imperii, tam diutinis procellis

ac turbulentis tempestatibus vexati, exiguas simplicitatis, magnitudinis animi, aliarumque virtutum morumque veterum reliquias exstinguebant, animosque omnium pronos reddebant ad luxuriam, effeminatum languorem et libidines, quae consiliis Imperatoris novoque civitatis statui quam maxime congruebant, mentem vero abalienabant a studiis severioribus, eiusque vires frangebant. Idem Augustus, ut animos civium a sensu libertatis amissae et diligenti mutatae rei publicae consideratione avocaret, ipse autem potentiae securus esset, callido Maecenatis consilio, servata externa civitatis forma relictisque omnium magistratuum veterum nominibus, commodis, honoribus, omnem ad se trahebat potestatem, et plebem tam congiariorum, quam spectaculorum, munerum ludorumque adsiduitate, varietate et magnificentia in turpem inertiam atque torpedinem resolvebat, homines autem sanioris mentis tum beneficiis honoribusque sibi devinciebat, tum ad studia excitabat artium literarumque, quarum amorem inani laudis cupiditate ductus simulabat. Magna rerum mutatio novam loquendi, cogitandi et agendi rationem inducebat, et in locum liberae vocis, olim vel scriptis expressae, vel toties in concionibus, curiis, foro et rostris auditae, nunc subcedebat oratio adulatorum, calumniatorum et servorum, qui se totos ad domini arbitrium nutumque fingebant. Hinc vera eloquentia Cicerone necato obmutescebat, et poetae tantum non omnes erant imitatores servum pecus. Nihilo tamen secius saeculum Augusti multo melius feliciusque erat extremis liberae rei publicae temporibus. Princeps imperio quietem atque dignitatem, civibusque securam bonorum possessionem reddebat, et multa vitia severe coercebat legibus saluberrimis. Ipse etiam, quamvis in adolescentia dedecorum quorumdam et in triumviratu saevitiae infamiam subierat, postea magnis virtutibus pensabat vitia, et clemens erat dominus ac patronus, amicus comis ac fidelis, bonus paterfamilias et Imperator, neque Patris patriae nomine indignus. Idem artes scientiasque fove-

bat, et cives ad virtutem si non colendam, certe simulandam, praemiis poenisque incitabat. Decor itaque et honestas, iudicium et sensus veri, boni ac pulcri, nondum plane exstincta erant, et acuebantur literarum graecarum studio, quod adhuc vigebat.

Hac aetate (ab a. V. c. 689 ad a. 746.) vixit HORATIVS, homo hilaris ac suavis, comis et humanus, urbanus et facetus, levis et Veneri Bacchoque non minus, quam Musis carus, fidus et candidus, gratus et officiosus, ingeniosus et doctus, patre nec ingenuo nec claro, sed bono et honesto, adsiduo morum filii custode et rectore, virtutumque et praeceptore et exemplo, natus, (v. Sat. I, 4, 105 sq. 6, 65 sq.) praeclara praeditus indole, artibus imbutus liberalibus et honestis, familiaritate Graecorum et multo rerum usu subactus, elegantissimorum summorumque virorum consuetudine politus, gratia Caesaris principumque civitatis florens ac tutus, non adsectator eorum vel adsentator humilis et mancipium, nulla philosophiae disciplina adstrictus, sed modo ex Zenonis, modo ex Epicuri hortis flores decerpens, privatam virtutem, quum nulla amplius publica esset, colens ac praecipiens, fractis Bruti Cassiique opibus et summa rerum ad unum senatus populique consensu delata cedens fortunae et vitam liberam, commodam, nullis vel curarum vel negotiorum publicorum molestiis vexatam, otium liberale securamque mediocritatem sectans, animo, paupertate et gloriae amore ad carmina facienda inpulsus.

Post Augustum valde mutabatur rerum status, et libidines vitiaque, pudore et legibus adhuc refrenata, aut clam magis quam palam exercita, vinculis raptis effuso ferebantur cursu, et vel publica auctoritate exemplisque Caesarum muniebantur. Pessimi imperatores erant *Tiberius*, homo ad saevitiam et omne genus vitiorum, quae vivis Augusto et Germanico Caesare metu dissimilaverat, natura propensus, qui comitiis populo ademtis, castris

praetorianis, extra Vrbem exstructis, et institutis iudiciis maiestatis delationibusque, quibus maxime innocentes ab eo ceterisque tyrannis obprimebantur, dominationem firmabat; *Caius* : *Caligula*, monstrum hominis, cum ratione insaniens; *Claudius*, ingenio praeditus tardo, at uxoribus libertisque addictus; *Nero*, sceleribus non minus infamis, quam ineptiis; *Galba* avarus; *Otho* mollis et delicatus; *Vitellius* saevus, ignavus, et non profundae modo, sed intempestivae etiam ac sordidae gulae. Quo occiso res publica ex tanta quasi fluctuum iactatione in tranquillum quidem redigebatur frugalitate *Vespasiani* et liberalitate *Titi*, amoris atque deliciarum generis humani; sed mox avaritia et crudelitate *Domitiani* iterum profligabatur, neque ferre poterat munificentiam et mansuetudinem *Nervae*, quae contemtui habebantur. Nova ei lux adfulgere coepit inde ab a. V. c. 850. regnantibus *Traiano* et *Hadriano*. Ille libertatem ac salutem, securitatem atque otium universis et singulis reddebat, et imperium tam bene et clementer administrabat, ut senatus decreto et consentiente omnium voce *Optimus* adpellaretur: hic legibus civitatem condebat, provincias et literatos liberalitate sublevabat, iudicia, rem militarem disciplinamque diligentissime constituebat. In illo temporum rerumque statu, ante Vespasianum et Nervam, vix umbra vel frugalitatis, pudoris, magnitudinis animi aliarumque virtutum pristinarum, quibus nec honor nec pretium erat ullum, vel metus legum, libertatis atque religionis, relinquebatur, et vigebant omnia vitiorum genera, nec minus prorupta audacia deorumque contemtus, quam servile obsequium et anilis superstitio. Honores non virtutibus meritisque patebant, sed vel divitiis et nobilitati, vel sordibus artibusque inhonestis. A studiis severioribus plane abhorrebant hominum ingenia, quum luxuria atque libidines non corporis tantum, sed animi etiam vires vigoremque omnem exstinguerent. Qui philosophorum nomen et munus profitebantur, si Senecam et Cornutum, Stoicos, aliosque admodum paucos exceperis, vel volup-

tatum inlecebris capti Aristippi et Epicuri, vel disputandi tantum cupiditate ducti Academiae disciplinam sectabantur, vel sola vanae ostentationis causa Stoicorum praecepta et gravitatem, non vita et moribus, sed verbis, barba, supercilio, vestitu et victus asperitate exprimebant, vel denique nulli sectae addicti, apum instar, quae adriderent, undique delibabant. Eloquentia, libertate primum et deinde comitiis populi a Tiberio sublatis mutatisque moribus ac studiis, a lumine forensi, et caussarum tam veritate quam gravitate, ad iudicia centumvirorum, ad adulatorios panegyricos in senatu habendos, et ad scholarum umbram fictarumque caussarum similacra traducebatur, et sic omnis oratio a naturali pulcritudine ac veritate, a simplicitate, gravitate et sublimitate, ad rhetorum subtiles argutias et puerilem in dicendo ornatum, ad quaesitam quamdam elegantiam et verborum luxuriem, robore nervisque destitutam, ad inanem doctrinae ostentationem adfectationemque artis deflectebat. Poetica oratio, vis et facultas a natura, ingenio rectoque iudicio, a quibus tota pendet, ad artem et praecepta, quae sine illis parum valent, quaeque sensum verum ac pulcrum, acrem et acutum, alere quidem et regere, non vero in illis, quibus a natura denegatus est, gignere et excitare possunt, iam exeunte saeculo Augusteo devertebat, et exinde magis vana eruditione atque Asiatico tumore vel ieiunitate, ornatus verborum phrasiumque aucupio et variatione, servili imitatione aliorum et frigida sermonis ubertate, transitionum audacia et inversionum duritie, dialectico sententiarum acumine rerumque obscuritate et amplificatione, comparationum, figurarum troporumque multitudine et insolentia, verborum vel antiquorum obsoletorumque sectatione, vel vulgarium perplexa structura, declamatoria vanitate et prolixis sine succo ac sanguine disputationibus, quam naturae simplicitate ac venustate, genuino urbanitatis veritatisque colore, nullo fuco inlito, ingenii ubertate atque elegantia quadam admirabili, inventionis pulcritudine ac novitate, imaginum

veritate et proprietate sententiarum ac verborum, argumenti exquisito delectu et scita tractatione, apta serie et conlocatione rerum et orationis ad eas adcommodatione continebatur. Haec conrupti sermonis indoles, haec oratorum poetarumque oratio, consentanea erat genio illius aevi, quo homines in dies magis a natura recedebant, eorumque ingenia non amplius diligenti Graecorum lectione et adcurata humanae naturae rerumque cognitione alebantur, sed grammaticorum rhetorumque, stolidorum plerumque inanis doctrinae ostentatorum, institutione praepostera, et adsidua declamandi recitandique consuetudine formabantur. [3]

3 Digna sunt quae iuvenum caussa adscribantur verba Petronii Sat. pr. „Num alio genere furiarum declamatores inquietantur, qui clamant: Haec vulnera pro libertate publica excepi, hunc oculum pro vobis inpendi — Haec ipsa tolerabilia essent, si ad eloquentiam ituris viam facerent: nunc et rerum tumore, et sententiarum vanissimo strepitu hoc tantum proficiunt, ut, quum in forum venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos. Et ideo ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, quia nihil ex iis, quae in usu habemus, aut audiunt, aut vident; sed piratas cum catenis in litore stantes, et tyrannos edicta scribentes, quibus imperent filiis, ut patrum suorum capita praecidant; sed responsa in pestilentia data, ut virgines tres aut plures inmolentur; sed mellitos verborum globulos, et omnia dicta factaque quasi papavere et sesamo sparsa. Qui inter haec nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant. Pace vestra liceat dixisse, primi omnium eloquentiam perdidistis. Levibus enim atque inanibus sonis ludibria quaedam excitando effecistis, ut corpus orationis enervaretur et caderet. Nondum iuvenes declamationibus continebantur, quum Sophocles aut Euripides invenerunt verba, quibus deberent loqui. Nondum umbraticus doctor ingenia deleverat, quum Pindarus novemque Lyrici Homericis versibus canere timuerunt. Et ne poetas quidem ad testimonium citem, certe neque Platona, neque Demosthenem ad hoc genus exercitationis adcessisse video. Grandis, et, ut ita dicam, pudica oratio non est maculosa nec turgida, sed naturali pulcritudine exsurgit. Nuper ventosa isthaec et enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque iuvenum

His temporibus vixere PERSIVS, qui annos vix duodetriginta natus obiit nono imperii Neronis anno, et IVVENALIS, qui octogenarius ab Hadriano in Aegyptum missus et paulo post mortuus est. Ille Volaterris in Etruria nobili genere natus, opibusque magnis innutritus, postea Romae disciplina usus est Palaemonis primum grammatici et Verginii Rufi rhetoris, ab anno autem aetatis decimo sexto Annaei Cornuti philosophi Stoici, cuius lateri adhaesit perpetuo. Fuit verecundiae virginalis, (si Suetonio vel auctori vitae eius fides habenda) mentis generosae et ad severitatem pronioris, morum sanctissimorum, uni aequus virtuti et constans vitiorum hostis, sed felicior forte Zenonis et Chrysippi, quam Lucilii et Horatii imitator. Satirae eius non, ut Horatianae, mox in vulgus edebantur, sed singulae amicis tantum, quibus eadem erat mens, et de quorum fide ipsi constabat, Cornuto, Basso, Plotio Macrino et aliis, innotescebant, et omnes eo demum mortuo divulgabantur, quam ob causam libere poterat scribere, quidquid indignatio dictaret. Iuvenalis nulli, ut Horatius, philosophorum sectae fuit addictus, [4] nec inferior ingenio, ac superior forsan exquisita rerum cognitione atque doctrina, sed adfectator nonnumquam artis, quam diu diligenterque in rhetorum scholis exercuerat. Idem non funesta tantum rei publicae tempora vidit, sed felicia quoque, quibus ea ex diuturno quasi morbo a Vespasiano primum ac Tito, et deinde a Nerva, Traiano et Hadriano, remediis interdum vehementioribus recreata, omnibus fere partibus convaluit: unde satiras quoque, quas iuvenis scripserat, et diu ne modico quidem auditorio commit-

ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere adflavit, simulque conrupta eloquentiae regula stetit et obmutuit. Quis postea ad summam Thucydidis, quis Hyperidis ad famam processit? Ac ne carmen quidem sani coloris enituit; sed omnia quasi eodem cibo pasta non potuerunt usque ad senectutem canescere cet.

4 v. Horat. Epist. I, 1, 13 sq. et Iuvenal. XIII, 121 sq.

tere ausus erat, tum in vulgus tuto edere, tum politius limare potuit.

Ex his, quae de temporibus, ingeniis, studiis moribusque Horatii, Persii et Iuvenalis diximus, facile vel colligi vel explicari possunt virtutes et vitia eorum tam communia, quam cuivis propria, quae nunc eadem brevitate recensebimus.

Triumviris quidem illis consilium commune erat cum omnibus poetis satiricis: et docere et delectare, moresque hominum tamquam in picta tabula adumbrare, sed varia ratione, pro temporum ingeniorumque diversitate, conabantur. Nam Augusti aetate, rebus adhuc laetis et imperio legibusque vigentibus, ridere licebat; Neronis vero et Domitiani temporibus, quum omnia pessum irent, vitiaque in praecipiti iam starent et acribus aut violentis egerent remediis, (v. Iuvenal. I, 45 sq. 63 sq. 73 sq. 147 sq. II, 25 sq. 121 sq. 162 sq. III, 150 sq.) risu parum proficiebatur, et probi sapientisque hominis mens angebatur dolore, qui diu alteque pressus ad indignationem et iram exardescebat. Praeterea Horatii ingenium elegantissimorum principumque virorum familiaritate subactum, et ad hilaritatem propensius erat quam ad gravitatem. Idem quoque censoriam forte acerbitatem ipse reformidabat; et vario rerum usu intimaque naturae humanae cognitione imbutus didicerat, tum erroribus et animi vel levitate vel infirmitate plura, quam eius pravitate, gigni vitia, tum facilia remedia saepe salubriora esse et efficaciora vehementibus, tum satius esse, tempori servire, et mores hominum humaniter patienterque ferre, quam nimis acrem eorum animadversorem iudicemque severum esse, et sic potius se stultis, quam hos aliis deridendos propinare. (Cf. ei. Sat. I, 10, 7—15.) Quae quum ita essent, Horatius non tam vitia notat, quae publice adhuc coercebantur, quam stultitiam et errores humanos, qui poenis non tenentur. Neque id potissimum agit, ut hominibus huius aevi vel ruborem eliciat, vel vitae officio-

rumque praecepta subtiliter graviterve inculcet, quam ut eos scita, venusta ac iucunda ratione convincat, ipsos non tales esse, quales videri cupiant, neque iis, qui sapiant, inponere posse vel fraudem facere.[5] Hinc etiam stultos fere et ineptos homines, velut aliud agens, ridet, malos vero pugione magis pungit aut stringit, quam alte vulnerat. Quin, ut maiorem sibi iustioremque alios carpendi libertatem vindicet, sibi ipse non parcit, nec melior, quam est, videri cupit.[6] — Persius errores ad Stoicorum placita, vitiaque ad rigidae virtutis regulas exigit, et vel iuveniliter ac generose ardet, vel morose atram bilem effundit. — Iuvenalis sive graviter praecipit virtutem et severi monitoris partes agit, sive, ira et indignatione inflammatus, in ipsa plerumque vitia inve-

5 „Vitia inmania notare suum non erat, sed philosophiam illam, quam non doctorum formulis, sed multa rerum experientia sibi comparaverat, et quae in omnibus vitae partibus plus utilitatis habet, quam omnium philosophorum scrinia, cum aliis voluit communicare, praeceptaque sua in hominum animos cum eorum voluptate inducere: voluit docere, instruere, errores, quibus animi obprimerentur, evellere, opiniones hominum pravas et temere adceptas tollere, aut emendare, rationem, qua optime, secure, tranquille, honeste et cum voluptate vivere possis, ostendere, et haec omnia ita, ut nulla magistri severitate, nullo philosophi supercilio, nulla docti cuiusdam ostentatione obfenderetis, sed ut amico ludenti, aut potius veritati ipsi, habitu cultuque simplici et amoeno, multa cum urbanitate loquenti, operam dare tibi videreris. Ex hoc consilio et ratione, qua id persecutus sit, si eum iudicaveris, palmam sane omnibus, qui in hoc genere eum secuti sunt, praeripiet, non quidem Iuvenali, qui aliud et plane diversum consilium alia et diversa ratione persecutus est. Non magis verum illud videtur: Horatianam rationem, ridendo scilicet errores corrigere, meliorem esse, quam qua Iuvenalis usus sit, ut in invidiam vitia adduceret indignationemque moveret, sed Horatium, quod sibi proposuerit, non tam bene adsecutum esse, quam Iuvenalem, qui feliciori successu in suo genere usus sit; illum nempe raro risum movere potuisse, hunc semper indignationem excitasse." Ita iudicat Koenig de Sat. Rom. p. 62.

6 v. Wieland ad Horat. Sat. II, 3. et 7.

bitur, vel ſcutica caedens, vel tollens cachinnum. [7] Acrimoniam vero Archilochiam ſaepe temperat riſu, et gravitatem comitate condit. Virus quoque acerbitatis in primis potiſſimum ſatiris evomit; in iis, quae viri aetate provectioris maturiorisque ingenii fetus videri poſſunt, irae aeſtus fere deferbuit et frigori ceſſit declamationis: in his etiam rarius ſinguli, et dente minus maledico acutoque carpuntur, ut in Horatii epiſtolis.

Perſius praecepta ac tela tantum non omnia ex porticu petit et ſchola: Horatius et Iuvenalis ex philoſophia vera et populari, quae ex multa rerum experientia atque interiore generis ingeniique humani cognitione hauſta eſt, et ad praeſentem vel animi ſenſum, vel rerum conditionem, vel indolem argumenti ſe et iudicia ſua componit. Ille caeco vitae ac diſciplinae Stoicorum amore captus non videt, quid in hac vel illa displicere poſſit: his philoſophorum, praecipue Stoicorum Cynicorumque, mores, habitus, paradoxa, argutiae, arrogantia, diſſimilatio aliaque vitia largam ridendi iraſcendique materiam praebent. [8] Illius argumentatio eſt ſubtilis et acuta, nec alte in animum deſcendens, horum ſimplex, ad uniuscuiusque captum uſumque adcommodata, ab ipſa veritate ſubgeſta, menti penitus infixa haerens, et eam ſuaviter adficiens. Horatii praeterea philoſophia eſt illa vitae, quae docet, potentiam, divitias, externum ſplendorem, et vulgaria hominum ſtudia contemnere ac deridere, nil

7 „Quum inter eos homines viveret, quorum animi vitiorum diuturnitate callum iam duxerant, ingeniaque obtuſa erant luxuria: urbanitate et facetiis, quae Horatium nobilitaverant, iocisque ſubtilibus et acutis vix poterat uti. Adcedit, quod is, quem indignatio, ex ſceleribus, inprobitate et turpitudine orta, inſtigat, nihil poteſt ſuſpenſo brachio notare, nihil facete inludere; in ſummam invidiam contra adducit, quae vituperanda ſunt, et riſus lenis et iucundus, quo ab animi permotione liber uſus fuiſſet, nunc in cachinnum abit." Koenig l. l. p. 87.

8 v. Iuven. Sat. II. Wieland ad Horat. Sat. I, 3. et Manſo l. l. p. 469 ſq.

admirari, h. e. valde vel metuere vel cupere, tranquillitatem mentis, otium et mediocritatem securam hominis, non in aula, sed in recessu libere ac sibi viventis, summorum bonorum loco putare, rebus suis, etiam exiguis, contentum esse, praesentibus laete frui, non sollicitum de futuris, vel externis obnoxium esse, neque extra, sed intra se veram quaerere felicitatem, fortunam a Deo petere et a se ipso sumere sapientiam animique aequitatem.

Horatius, ut lectores et suavius adficeret et vehementius, multis satiris vel epistolarum, vel dramatici carminis formam induit. Vtramque rationem sequuti sunt Persius et Iuvenalis. Sed, ut taceam, ab his unam tantum alteramque sententiam et argumenti partem, numquam vero illud totum in drama et actionem converti, Persii dialogus poeticae similior est figurae, quam, ut Horatianus, vividae rerum repraesentationi, quae magna sententiarum varietate, gratia ac novitate, ingenioso personarum delectu, et insigni earum cogitandi loquendique proprietate, mirifice delectat. 9 Iuvenalis saepius docentis aut declamantis partes sustinet, quam alios conloquentes inducit: huius tamen artis Horatianae defectum compensat vividis rerum imaginibus, sententiarum veritate et gravitate, dictionisque proprietate. — Ab iisdem poetis, sed a Persio et Iuvenale saepius, quam ab Horatio, induci solent adversarii, ne ficto quidem nomine insigniti. Quae ars non est, quod nobis displiceat: nam pulcrior est imago et efficacior, quae personis animatur. Enimvero multa occurrunt loca, in quibus non satis manifestus est dialogus, et in dubio positum, utrum verba, quae leguntur, sint adversarii aliquid obponentis, an poetae ironice loquentis. — Quod ad epistolas adtinet, Horatianae maxime excellunt urbanitate, argumenti praestantia et eximia arte, qua easdem saepe res varia ratione tractat, lectores diversis excursibus observationibusque vel delectat vel docet, utile dulci miscens, sensus suos

9 v. Wieland ad Horat. Sat. II, 2. 3. 4. et 5.

ſive tectius expromit ſive liberius, et eos, ad quos ſcribit, laudat vel carpit, et hortatur vel dehortatur. Idem Horatius ſatiras epiſtolasque notiſſimis plerumque et clariſſimis inſcripſit viris, Perſius et Iuvenalis ignotis fere et obſcuris. Illud plurimum facit ad fidem et auctoritatem augendam; hoc vero temporum diverſitati tribuendum eſt, neque poetis vitio dandum. Multi praeterea homines, nominibus tantum noti, eorumque ſtultitia aut turpitudo, a triumviris illis uno fere alteroque verbo, a Iuvenale vero paſſim copioſius notantur. Hac ratione nonnumquam vis ſatirica minuitur; illa tenebrae multis obducuntur locis, ad quorum ſententiam penitus perſpiciendam plurimum refert, bene noſſe homines ac res, de quibus agitur. Obſcuritas tamen haec, ex ignorantia multarum rerum, ad quas latenter adluditur, profecta, omnibus poetis ſatiricis eſt communis, neque vitio iis vertenda, quippe qui ſuis potiſſimum popularibus ſcribunt, quibus multa ſunt notiſſima, quae nos ignoramus. [10].

Praeter dramaticae compoſitionis artificium etiam aliud, idque non minus ingenioſum gratumque, Horatio

10 „Iam e ſatiricis noſtratibus, qui Romanos paſſim ſecuti ſunt, quique, quum de rebus loquantur quotidiano uſu tritis, faciliores intellectu nobis ſint neceſſe eſt, coniectura poſſumus adſequi, quam multa in Horatio non ſolum, verum etiam in reliquis obcurrant, quae, etſi animum noſtrum in nullam partem nunc quidem moveant, in popularium mentes magna vi egerint, ſiquidem in ipſis verbis, quae adhibentur, in eorum flexu et collocatione aliqua vis latere poſſit, quae, quum rerum, ad quas tecte adluſum ſit, ignari fuerint, vel veterum grammaticorum ſagacitatem, nedum acumen recentiorum interpretum, qui ſaepe tamen plus viderunt quam veteres, penitus praeterierit. Quid? quod in nonnullis locis plus ſenſu, non illo quidem ſatis explicato, percipere nobis videmur, quam verbis declarare poſſumus. Quibus tamen rebus indagandis, ſi in antiquis monimentis nihil ſit, quo nitaris, non magnopere indulgendum cenſeo, ne in ineptiarum et ſomniorum campum, in omnes partes late patentem, phantaſiae impetu deducaris, unde exitus haud eſt in facili." Koenig de Sat. Rom. p. 95.

paene proprium est in rerum inventione ac dispositione, etsi magis negligentia, quam ars esse videatur. Plerumque enim idonea occasione, a tempore aliquo, vel loco, vel personis, vel cura et cogitatione, in qua versatur, subpeditata, et dissimilata ridendi castigandique voluntate, obliquis orationibus et velut longe aliud agens, errores ac vitia carpit, res varias et sponte subministratas persequitur, missilia inopinato spargit, inprudentes adoritur ex insidiis, subitos obliquosque dat ictus, amoena loca negligenter ac libero cursu pervagatur, saepe de via declinat, quam modo inierat, et vel certum finem consiliumque haud sequi videtur, vel ad metam, si qua ei est, longis ambagibus flexibusque diversis lente contendit, ita ut plurimae eius satirae imaginem exhibeant ambulationis, in qua quaelibet loca devia ὡς ἐν παρόδῳ oculis perlustrantur, et omnis via est recta. Persius et Iuvenalis nonnumquam quidem Horatium etiam hac in re imitati sunt, sed plerumque more philosophorum rhetorumque unam tantum thesin explicant, et recto itinere dirigunt cursum, quo contendunt, raro a via aberrantes: negligentia enim Horatiana, quae in iocoso dicendi genere mirifice nos delectat, a graviore ac sublimi oratione aliena est. Illius satirae sunt poeticae pertractationes propositionis philosophicae, huius vero thematis rhetorici; doctae quidem et interdum ingeniosae, quae tamen magis se commendant arte, qua singula pertractantur, quam poetica inventione, qua prorsus carent illae, in quibus varia tantum unius hominum generis vitia recensentur, v. c. mulierum in sexta satira Iuvenalis.

In sententiarum nexu rerumque ordine et collocatione Horatius non modo negligentiam, eamque gratissimam, ostendit, sed summam quoque artem, quam tamen sedulo dissimilat. Tam naturali enim arctoque vinculo omnia constricta, tam mirifice alia ex aliis apta et nexa sunt, tanta facilitate oratio currit ac fluit, tam scite extrema cum primis et partes cum toto cohaerent, ut sine insigni totius ordinis perturbatione vix quidquam vel

transponi possit vel omitti, utque dubius sis, utrum singula casu ac sponte sint oblata, vel nata repente, et sine studio ac cura ceris mandata, an diligenter ante excussa et quaesita, vel praemeditata. Persii contra oratio passim nos abrupto dicendi genere, audacibus et insolitis transitionibus, inversionibusque duris obfendit, et saepe ad aliena delabitur. Iuvenalis singulas quidem partes magis declamatorio more ac ordine, adcurate nonnumquam (v. c. in Sat. X.) prius designato, copulavit, et alias aliis subiunxit, quam nexu artificioso inter se inplicuit, sed easdem summa cum arte velut in tabula depinxit et exornavit.

Descriptiones, similitudines et exempla Horatii ad summam fere rei spectant et delibant potiora, primis tantum ac praecipuis, ut in ichnographia, lineis ductis. Eadem aptissima sunt, et non vulgares modo res ac notiones, sed subtiles quoque et philosophicas, egregie inlustrant, oculis sensibusque subiiciunt et confirmant. Persius in iis saepe vel sectatur anxie minuta, vel aliena inmiscet, et magis in partibus exornandis amplificandisque, quam summa rei declaranda, occupatus est. Iuvenalis errorum scelerumque imagines ardentissimis plerumque fortissimisque coloribus adumbrat, et in his eximiam artem, in descriptionibus insignem rerum cognitionem, in exemplorum delectu ingenii aciem, in eorum copia exquisitam doctrinam, sed in figuris exornandis nimiam interdum curam ostendit: ita ad vivum resecat omnia, etiam turpissima, et nihil praetermittit, quod vel ad vividum odium, vel ad cachinnum commovendum valere queat.[11]

[1] 11 „Multas obcurrunt descriptiones apud Iuvenalem ingeniosae et varii generis, I, 137 sqq. III, 69 sqq. 86 sqq., V, 52 sqq. 100 sqq. 132 sqq. VI, pr. IX, 12 sqq. 40 sqq. XIII, 209 sqq. XIV, 288 sqq. multa ad indignationem movendam comparata, I, 37 sq. 158 sq. II, 126 sq. III, 67 sq. 154 sq. 184 sq. V, 16 sq. 39 sq. quid gravius illis! I, 47 sq. 99 sq. III, 116 sq. quid contemtui adcommodatius V, 170 sqq. XIII, 150 sqq." Koenig l. l. p. 92.

Horatii genus dicendi vulgare quidem et tenue, (*Musa pedestris* et *sermones per humum repentes* vocantur Sat. II, 6, 17. et Epist. II, 1, 250.) sed tersum, naturale, elegans, purum, rebus ad vitae communis usum et consuetudinem pertinentibus aptissimum, fluens aequabiliter, prae se ferens felicissimam facilitatem, et inexplicabili quadam venustate, gratia et simplicitate conspicuum: Persii grande, tropis refertum, artificiosum, vehemens, minutum, aridum, concisum, durum nonnumquam et saepe obscurum: Iuvenalis doctum, acre, copiosum, pro rerum diversitate varium, et hinc modo facetum, modo grave, modo sublime, modo remissius, at numquam humile.[12] Horatii versus fluunt inlaborati et sine arte ac studio scripti videntur, Persii vero et Iuvenalis maiore cura expoliti, numerosiores et concinniores sunt.

12 Koenig l. l. p. 96. „In Persio, inquit, et Iuvenale, quo longius a vulgari consuetudine dicendi recedunt, eo magis verborum exquisita ratio et delectus in oculos incurrit. Et ille quidem irae et indignationi tantum tribuit, ut saepe, quum gravissima quaeque aucuparetur, ad tropos delatus sit, tam longe petitos, ut rationem eorum ipse animo magis placido vix probasset, adeoque huic rei indulsit, ut vel pudoris sui, quem alias summa cum cura praestare studuit, modo vehementiam sensui suo ardenti consentaneam adsequeretur, rationem habuerit nullam. Non tam inpotens sui Iuvenalis est, quamvis impetu feratur non minori, et sermonis ingenio raro vim infert, quamvis ipsis nominibus, quae rebus inponit, aut in summam invidiam eas rapit, aut subsannationi acerrimae exponit. Ac, quod rerum cognitionem summam, doctrinam non vulgarem et studium in expoliendis suis satiris insumtum declarat, in ipsa verborum ubertate, quae maxima est, nullum fere otiosum deprehendes, nullum non propria et singulari vi praeditum, qua in illorum coacervatione vel plenior et significantior rei notio exprimitur, vel fortior et efficacior designatur." Idem p. 88. „Faciliori negotio artem Horatius, ut fecit, poterat dissimilare, quum rerum natura, in quibus versabatur, sermonem quotidianum non solum admitteret, verum etiam postularet. Altius insurgenti Iuvenali vitiorum inmanitas id non permisit: cothurno erat ei, ut in tragoediis, incedendum, sermoque gravior ab epicis mutuandus, quo plerum-

Horatio propria est venusta vrbanitas et faceta inlusio, Persio gravitas Stoica, Iuvenali austeritas et sarcasmus Archilochius. Persius, qui et natura et institutione totus ad severitatem factus erat, non ridet, sed vel conviciatur, vel insitos frigidosque inmiscet iocos, etsi se profitetur *cachinnonem petulanti splene,* (Sat. I, 12.) et operam dedisse videtur, ut styli Luciliani nasum, vim et inconditam asperitatem Horatiana venustate et elegantia temperaret. Iuvenalis sales saepe non minus urbani sunt et faceti, quam Horatiani, et nonnumquam per totam orationem fusi ac sparsi, (v. c. in Sat. IV. et dimidia Sat. XII.) plerumque vero vel amari et venenati, vel ad cachinnum, non risum movendum apti, vel obscoeni. Lepidi eius ioci spectant praecipue ad vanitatem vel religionis vulgariumque de natura Deorum sententiarum, vel fabularum poeticarum, quarum deridendarum nullam praetermittit occasionem. Cf. Sat. I, 81 sqq. II, 31. 130 sqq. IV, 34 sq. VI, 59. IX, 63 sqq. X, 246. 314. XII, 23. XIII, 34 — 52. 76 sqq. 112 sqq. XIV, 261.

Horatii et Iuvenalis satirae redolent et spirant illam ingenii ubertatem et fecunditatem, quae vel ipsa novi

que etiam apte, raro ambitiose et putide vsus est. Quin ipsa loquendi ratio sublimis et verborum pompa, in rebus abiectis et insigniter turpibus adhibita, miram vim habet et efficacem ad animum lectoris vel ad odium invidiamque torquendum, vel ad eumdem ipsa rerum vehementer inter se discrepantium copulatione risu concutiendum. Ad epicum sermonem pertinent locorum et temporum designationes, Sat. III, 25. 118. 299 sq. IV, 40. 60. V, 23 sq. VI, 83. X, 168. XIII, 40 sq. XIV, 249 sq. notiones rerum fortiter expressae, ut sceleris conscii III, 49. simulatoris II, 5. timiditatis XIV, 199. pubertatis XIV, 216. indignationis XIV, 325. sterilitatis V, 138. contemtus I, 131. tironis V, 153. calumniantis III, 122. camerae sub tegulis III, 201 sq. somniantium III, 238. properantis V, 19 sq. pecuniae XIII, 61. nobilitatis XIII, 241. caecitatis XIII, 249. res in maius elatae I, 12. III, 308 sq. IX, 54 sq. Nonnumquam ex illa ipsa epica ratione ridiculum nascitur III, 6 sqq. ubi ad pericula Vrbis poetae recitantes adiunguntur."

quid parit, et intentata ab aliis tentat, vel inventa aliorum sua facit, ingeniosis non minus ingeniose utens, rudia autem et inchoata poliens, ornans, perficiens. Persius utraque prorsus fere destitutus erat: permulta Horatio adcepta refert, et, si Cornuti aliorumque Stoicorum scripta ad aetatem nostram pervenissent, plura haud dubie vestigia, ab eo pressa, deprehenderemus.

Quod ad sententias adtinet, Horatius facete, prudenter, callide et amice suadet; Persius argute philosophatur, rerum pondera saepe minutissimis sententiis frangens; Iuvenalis vel graviter dissuadet, vel virus acerbitatis suae evomit, at nonnumquam inanem artis doctrinaeque ostentandae cupiditatem prodit et friget, nimis sectans orationis luxuriem (v. c. Sat. IX, 102 sqq. X, 218 sq. XIII, 23 sqq. 34 sq. 40 sq. 62 sq. al.) et rhetorum argutias: quae tamen acuta dicta valde admirabatur Scaliger.

Sententiis salubribus, ad vitam bene, honeste, feliciter atque iucunde agendam, et ad amorem virtutis vitiorumque odium gignendum pertinentibus, refertae sunt tum poetarum illorum satirae, tum Horatii potissimum epistolae, maturioris ingenii fetus. Omnes istae tum veritate, tum praestantia et utilitate quam maxime se commendant. Horatianae tamen naturali quadam simplicitate, Persianae rigore, acumine et subtilitate, et, quas Iuvenalis tradit, gravitate orationis insigniuntur. Ceterum propter horum praecipue praeceptorum multitudinem et praestantiam satiricorum poetarum lectionem utilissimam esse, vix est quod moneam. Ea profecto a poetis comprehensa versibus multo magis et tenebunt delectabuntque lectorum animos, et diutius in memoria haerebunt, quam si ea ex ethico libro, vel tenuiter vel subtiliter scripto, perceperint, aut morum praeceptorem ea docentem et explicantem audiverint. Dici autem vix potest, quantopere illis, memoriae infixis et tempestive in eam revocatis, mens vel curis confecta confirmetur, vel ira aliisque adfectibus turbata contineatur.

Ex his, quae supra de Horatii, Persii et Iuvenalis satiris earumque virtutibus disputavimus, facile intelligitur, plurimum utilitatis ex earum lectione percipi posse, eamque non modo ad ingenium multiplici doctrina variarumque rerum cognitione excolendum, et mollius, suavius facetiusque reddendum, ad iudicium acuendum, ad sensum veri, pulcri, venusti et honesti alendum, ad mentem admiratione ac voluptate perfundendam, ad mores tam Romanorum illius aevi, quam universe hominum penitus cognoscendos, ad venustam urbanitatem, naturalem simplicitatem, gravitatem aliasque et orationis et vitae artes discendas, ad diversam sermonis indolem percipiendam, sed etiam ad mores animosque fingendos, ad veram utilemque philosophiam vitae, huiusque bene, suaviter, tranquille, secure transigendae artem inbibendam, et ad amorem virtutum odiumque vitiorum, argumentis exemplisque propositis, inspirandum et concipiendum; maximam omnino vim habere. Satirae horum poetarum, et Horatii potissimum epistolae, pulcerrimis locis, sententiis, imaginibus et descriptionibus, praestantissimis philosophiae, morum ac vitae praeceptis, diversis facetiarum et sermonis generibus, multarum rerum, scitu tam gratissimarum quam utilissimarum, copia, variisque orationis et poeseos artibus, in inveniendis, disponendis, connectendis et ornandis rebus, in sententiarum ac verborum delectu, abundant; et dignae omnino sunt, quae ab unoquoque, qui non modo sapere plus quam plebs, sed honeste etiam et iucunde vivere cupit, diligenter ac studiose per totam vitam legantur. Quidquid autem vitii vel aetas vel auctorum institutio iis adspersit, facile poterit vitari non tantum a viris, quibus subactum est iudicium et pectus sapientia munitum, sed etiam a iuvenibus, modo non obtuso sint ingenio, aut idonei praeceptoris ope et consiliis destituti. Levia quoque illa vitia tam magnis redemerunt virtutibus, et tanto plura habent, quae laudes et admireris, quam quae inprobes vel potius ignoscas, ut ad nos adhuc hodie plus et voluptatis et

utilitatis ex earum, quam ex aliorum librorum veterum, lectione redundet. Quantopere itaque eas Romanis, illo aevo viventibus, et placuisse, et profuisse putabimus? Nam satirici poetae, qui mores describunt saeculi sui suorumque popularium et aequalium, horum quoque animos maxime percutiunt.

Quid vero? nonne nimium risus facetiarumque pretium est, si honestatis probitatisque inpendio constant? Iam dudum enim audire mihi videor paulo rigidiores morum censores graviter obscoena illa, tamquam ea, quae pudorem obfendant et noceant morum castitati, damnantes, et Persium, qui ab iis, si quartam exceperis satiram, abstinuerit, Horatio propterea et Iuvenali anteferentes. Verum enim vero salva res est, iamque multi causam famamque horum poetarum propugnarunt, [13] et in his nuper Cl. Koenig, (de Sat. Rom. p. 96 seq.) cuius verba nunc mea facere, et aliorum observationibus infra in notis adiectis firmare liceat, ne horum scrinia compilasse videar. Haec autem sunt, quae ille disputavit:

„Ab instituto meo non videtur alienum, paucis ea adtingere, quae multos graves viros, nimiumque in iocis religiosos, a Romanae satirae auctoribus legendis non tam solent deterrere, quam ad eos iuventuti commendandos segniores reddere; [14] quae contra interdum sola latino-

13 De obscoenis multorum scriptorum locis passim disseruit Bayle in Dict. hist. crit. (vid. in ei. Ind. *Obscénitez*) copiose vero T. IV. p. 3007—3024. Edit. Rotterd. 1720. (T. III. p. 3159 sq. Ed. Rotterd. 1702.) in *Eclaircissement sur les Obscénitez*.

14 Hos ita refutavit Fr. Gottl. Barth. in Praefat. ad Propert. p. VI sq. „Serio credimus, etiam adolescentibus lectione librorum paulo licentius scriptorum (a quibus eos frustra retinere conamini, o boni! nituntur enim in vetitum) interdicendum non esse. Ac primo quidem fateor, mihi quodlibet antiquitatis fragmentum, quod e communi literarum naufragio servatum, et ad nostra tempora transmissum fuit, gratissimum omnique veneratione dignissimum videri. Id si sit eiusmodi, ut in rebus turpibus quantum quantum est, versetur, neque praeterea quidquam efficiat aliud, quam pruritum libidinis ut excitet, adeoque iuvenum animis

rum poetarum studium delicatulis et mollibus, quos philosophorum gravitas dignitasque oratorum numquam pellexisset, ad animum suum inpurum pascendum excitave-

certissimam per se pestem adferat, manum non verterim, si quis eiusmodi librum iuvenibus eripiendum et quasi vi extorquendum clamet ac pertendat. Sed idem si liber in quibusdam modo locis bonis iuvenum moribus obsicere posse videatur, praeterea vero multa praeclara, graviter, ornate, venusteque dicta contineat, quae vel severissimi Catones legant, nae maxime et iniurii talis in libri foremus auctorem, et iuvenum rationibus pessime per nos consultum fuisse, quilibet opinionis praeconceptae vinculo non constrictus iudicaret. — Sed fac etiam iuvenes eiusmodi loca obscoena legere, haec non erit nostra culpa. Neque enim aut ipsi illa scripsimus, aut commentariorum luce conlustravimus. Poeta igitur ipse causam dicat suam, et se partim religione sua, partim moribus saeculi, quo vivebat, defendat; nobis, qui eius interpretamur scripta, de eo quidem non adeo laborandum videtur. Neque tamen video, quid rerum cognitio turpium probo iuveni virtutisque verae amanti, detrimenti possit adferre, praesertim ab homine gentili, a veri Dei cultu alieno percipienda. Nam mala quidem nosse, nec tamen ea probare, usque adeo vitiosum aut reprehendendum non est, ut potius is demum nomen ac dignitatem hominis virtute praediti sustinere tuerique mihi posse videatur, qui cuncta mala atque inlecebras eorum omnes cognorit, et nihilo tamen secius recte facta honestatemque totis viribus animoque toto complectatur, eiusque se pulcritudine delectet unice Virtutis verae custos rigidusque satelles Eiusdem sententiae fuit Ianus Gebhardus, antiquior Propertii editor. Praetextatis verbis, inquit, non imbuendas aures iuvenum esse dicunt, et recte: sed an horum lepidissimorum poetarum genius tantum flagitii, tantum corruptelae in lectorum animos admittat, nescio, et sane, Dei virtute dicam, non sensi. Vtinam non obscoenioribus saepius domi dictis teneriorum animi reduraréntur, et quod neque pictum neque fictum in poematis, audiretur, unde puerorum os, oculi, aures foedissime inquinantur moresque pessum dantur. — Omnium historicorum atque Oratorum monimenta a tactu atque oculis iuventutis proscribenda sunt, si credunt, quando vitiorum turpitudines suis verbis exsequuntur, talia in animos teneriores destillare, ibidemque contagium adlinere. Vbicumque dulce est, inquit Arbiter, ibi et acidum invenies. Idcirco provida boni natura sensum fugiendi noxia omnibus animantibus indidit; hominibus quoque discernendi rationem

runt, obscoena ex nostro sensu et turpia. — Vt omittam, ad iudicium, de poeta aliquo eiusque virtutibus ferendum, neque mores eius, neque argumenti, quod tractaverit, rationem pertinere, non semper animo videtur obversatum, pleraque, a quibus cultior aetas abhorreat, rudiori, aut omnino remotiori, neque dictu neque factu turpia fuisse; [15] quumque turpia proprie vocentur,

Poetis nostris inspersa sunt quaedam, quae pravis mentibus adhaerescant, generosos praeterlabantur. Confirmatus ad honesta animus verbum lasciviusculum facile transmittit. — Illa nunc ita toleranda sunt, ut bona confinio malorum discernamus; ita habenda et tractanda, ut nosmet innocentia tutemur.) Praeclare quoque nostram in rem Miltonus in *Paradise lost* V, 117 sq. *Evil into the mind of God or Man May come and go, so unapprov'd and leave No spot or blame behind.* Conf. Heynius in Praefat. ad Tibullum, inpr. §. 2. et 3. edit. pr. ubi ostendit, quale partim pretium huiusmodi poetis, qui certe non sint lasciviores ac lubriciores Gressetis, Grecurtis, Chaulieuis, Lafaris Francogallicis poetis, (ne quid de vernaculis nostris dicam) statuendum sit, partim vero etiam qui fructus ex iisdem legendis percipi possit."

15 *Iani* de moribus Horatii, in edit. huius poetae T. I. p. CIII. edit. pr. „Si cogitemus, inquit, quam dissoluta fuerit Horatianae aetatis licentia; quam prorsus honestus et a vitii crimine liber fuerit amor peregrinarum et libertinarum; quam parum, certe ante legem Iuliam latam, ipse puerorum amor sceleris habuerit; denique, quam multae et notiones et loquendi formae eo tempore dignitatem et honestatem habuerint, quas postea politior usus, ut fit, respuit, et inter inliberales retulit: haec si cogitemus, iam multum ex illo Horatii vituperio perire sentiemus. Loca et carmina Horatii, quae nos hodie obsendunt, eo tempore non ita obfendebant; licet, quod nos hodie in verbis castiores sumus ac delicatiores, non sequatur, ut *ideo* et mores hodierni castiores sint. Adcedit, quod dare possumus, Horatium hominem hilarem et suavem, praesertim in illa saeculi sui indole, ab amore non inmunem fuisse, eius philosophiam morum hac parte laxiorem fuisse, eum arsisse subinde libertina aliqua aut peregrina puella; neque tamen ideo desinet esse is vir magnus, bonus et honestus. Nam numquam amavit matronas aut ingenuas, numquam, quod praeclare Lessingius docuit, pueros amavit, et, sic leges

quae honestati contraria fiant, obscoena vero, quae nauseam moveant, ad honestatis et decoris vim et significationem, quam singulae aetates constitutam haberent, et ad politum sensuum iudicium humanitatisque cultum, quo vel destituti essent homines, vel excellerent, omnem de hac re disputationem esse referendam. Obscoenitatis enim et dedecoris vis et potestas hominibus, in agris silvisque errantibus, nulla fere fuit, ea tantum, quae palatum, oculos, nares male haberent, removebantur e conspectu. Congregatis vero hominibus et in societates collectis, matrimonioque constituto, verecundia tandem nata est et pudor, quo ab eorum, quae remotis arbitris fierent, mentione vel abstinerent, vel vocabulis ea, a similitudine aliqua petitis, et circumlocutione quadam indicarent. Qua in re autem antiquior aetas fastidii tam delicati non erat, id quod ex multis verbis et dictionibus apud Homerum notum est, quibus ad amorem, familiaritatem et consuetudinem vtriusque sexus, nuptias et furtiva gaudia designanda usus est. Quae deinde verba a tragicis et lyricis, quasi auctoris praestantia obscoenitatem amisissent, dignitatemque aliquam vetustate essent nacta, magnam partem sine sensus exquisitioris et politioris obfensione adhibita in vulgari quoque sermonis consuetudine retinebantur. Sed relictis aliis ad ea veniamus, quae communia fuerunt Graecorum et Romanorum, unde multae res et dictiones, quas turpes et obscoenas nunc vocamus, in utrorumque factis et dictis, nisi honestae ac laudabiles essent, tamen sine reprehensione et fierent, et dicerentur. Primum ipsa mythorum et sacrorum ratio, antiquissimis temporibus orta et constituta, multis, ut nunc quidem, lascivis et obscoenis, quae religionis auctoritas quasi sanxerat, mentes et aures castissimas adsuefecit. Deinde Graecis et Romanis vel severioribus,

romanas illasque naturae numquam violavit; potius graviter subinde in adulteria proprie dicta incestosque amores invehitur. Carmina etiam illius amatoria haud dubie saepe lusus poetici, ad hilaritatem facti, saepe et e Graeco poeta expressa sunt."

quum vestimenta nullam fere corporis partem semper celarent, et in exercitationibus gymnicis omnia saepe deponerentur, feminaeque ex gynaeceis in virorum consuetudinem et coetum raro venirent, vt pudori ipsarum fuisset consulendum: multa manserunt honesta, et sine honore praefando dicenda, quae, vestimentorum inmutata ratione, et verecundia in sequiorem sexum, qui nunc non minimam vitae socialis partem constituit, ab ingenue et liberaliter institutis non usurpantur. Porro, quod caput mihi videtur, quum mores civium disciplina publica, maiorum institutis et legibus maxime formarentur, iis autem legibus cives tantum tenerentur: multa, quae turpia fuissent in cives commissa, in peregrinos concessa erant, de quibus igitur libere et aperte loqui nemo verebatur, praesertim in elegantiorum et delicatulorum circulis. Honestatis quidem, decoris et pudoris vi magis exculta, ii, qui gravitati et dignitati studerent, a multis quidem dictis sibi temperarunt, quae multitudinis levitati et petulantiae semper probabantur, ut Periclis tempore Aristophanis ioci inpuri Atheniensibus, quibus honestatis praecepta Socrates tradiderat, quosque pulcri et decoris sensu Phidias imbuerat. Omnino autem inter liberales iocos lasciva quoque et ea habebantur, quorum mentio ingenue instituto nunc ruborem obfunderet, quamquam a philosophorum disputationibus, historicorum gravitate et usu forensi aliena, poetis tamen in primis concessa; eaque ex illis sublata velle, aut vitio illis dare, absurdissimi fastidii arbitror. Quod si igitur Ovidio, Catullo, Martiali, reliquisque poetis ea venia danda est, ab omnibus, qui in legendis priscorum monimentis mente et cogitatione eorum temporum, quibus quisque scripserit, rationem praesentem sibi fingere sciant, ut lascive interdum ludant, parumque pudice loquantur; quanto maiorem excusationem satirici habent, qui in rerum turpitudine exagitanda, id, quod sibi proposuerunt, risu magis et ioco, quam austeritate et severitate consequi queant. Omnia, quae in Horatio obvia sunt, quaeque obscoena

et turpia nunc vocamus, ea cogitemus a vitae elegantia lautiorum Romanorum nequaquam tunc abhorruisse, neque ingenuis et liberalibus viris indigna fuisse existimata; nec ad sanctioris disciplinae praecepta, quae et literae sacrae et emendatior philosophia nobis inculcant, ea revocemus, quae liberior vivendi ratio Romanorum, pudoris legibus non tam adstricta, tulerat. (Quapropter et ii, qui liberius vivendi genus poetis Romanorum exprobraverunt, inique egisse videntur, nec sapientius ii, qui, caussa eorum suscepta, ex scriptis iudicium de moribus alicuius faciendum non esse, perhibuerunt. Quae enim ad honestatis rationem, tunc usu receptam et consuetudine, relata, bono viro et liberali indigna non erant, eorum exprobratio iniusta est, et inepta defensio.) Iuvenalis rerum turpitudinem verborum obscoenitate adeo de industria persequi videtur, ut facile adpareat, id egisse poetam, ut ab illis deterrimis libidinum generibus lectores absterreret, sceleratos et abominandos homines in invidiam adduceret, gravissimamque infamiae notam iis inureret.[16] Huic consilio quoque aptissimum

16 Rigaltius in Diss. de Sat. Iuven. „Dicta Iuvenalis, inquit, sic adcipienda sunt, tamquam profecta ab rigido veritatis cultore, qui naturam ducem sequutus, Virtutem pro summo numine habebat, fucum et imposturas detestabatur. Dares illi alium ducem, illum scilicet veritatis auctorem, ipsiusque Naturae dominum, coelestissimi viri perfectam imaginem absolvisset. At scelera perpetuis tenebris damnanda prodit et exponit, ac pessimo exemplo aperit quae reprehendit. Quin potius optimo exemplo scelera sic reprehendit, ut ea nemo non exsecretur; sic aperit, ut ea nemo non tenebris damnet. Quid faceret? scribebat saeculo Caesarum flagitiis contaminatissimo, legibus una cum elisa magistratuum voce evanidis, Romana illa quondam virtute sopore paene letali marcescente. Ergo quemadmodum lethargicis excitandis picem crudam, lanam sucidam, cepas, galbanum, et similia tetros odores vomentia incendere evocatisque sternutamentis cerebrum concutere medici iubent: sic admotis satirarum facibus fetida ganearum gurgustia et obscoena prostibulorum lupanaria adcendi, noctesque Neronianas inlustrari profuit, ut inde excitata spurcities

fuit, si quid iudico, illud nauseae movendae studium, quod in nonnullis locis elucere videtur, quamquam in literis et artibus elegantioribus huic studio aqua et igni

nares et cerebrum feriret; ac per hoc somniculosius ille marcor, qui Romanorum animos oppresserat, vehementi indignatione, tamquam sternutamento, discuteretur. Nam quod aliud fuisse dicemus consilium sanctissimorum Patrum, qui tot nefanda ac detestanda poeticae theologiae mysteria verbis etiam obscoenissimis aperuerunt? certo non minus pudeat legisse Naevolum, quam in quinta Arnobii disputatione ithyphallorum Graecorum originem. Plerumque autem quos ab rebus turpibus et flagitiosis nec praemia virtuti posita redemerant, nec poenae legibus inrogatae deterruerant, ingens detectae turpitudinis pudor revocavit; et Persarum foedissimam fugam, quam nec disciplinae militaris sacramentum, nec fortia maiorum suorum exempla represserant, matronae Persidea peplos ipsae sibi suos ab imo sustollentes, interrogantesque an illuc, unde ipsi fugacem pedem infantes extulerant, confugere vellent, obiecto pudore in mediam persequentium aciem cum victoria converterunt. Itaque non inutile esse videtur rerum turpiter gestarum turpitudinem sic exprobrare narrando, ut pudorem de frontibus etiam inpudentissimis exprimamus. Immo hoc potissimum quaeritur, isto praesertim satirarum genere, quod morum imitationibus ac descriptionibus constat. Cf. Horat. Sat. I, 4, 2 sq. et II, 1, 62 sq. Quare mirari soleo, Plinium in historiae naturalis opere mirabili ac plane divino sic esse opinatum, ut diceret, mira humani ingenii peste sanguinem et caedes condi annalibus, unde hominum scelera noscantur. Quasi cunctos ab historia dehortari voluerit, qui tamen pessimorum Principum, nec minus quidem ipsius Neronis res gestas libris XXXI a fine Aufidii Bassi conscripserat, quos libros utinam nobis superiora saecula non invidissent, et morem illum veterem, quem ad Pompeii M. tempora mansisse Cornelius Nepos tradidit, revocari placeret, ut historia non nisi ab honestissimo quoque scriberetur: sic enim ad exemplorum fidem accederet eximia scribentis auctoritas, magnum utique rerum gestarum narrationi pondus additura. Id autem eo libentius hic commemoro, quod ut historiam ab honestissimo scribi, sic et morum satiram ab optimo quoque componi addecet; ne aut historia servili mendacio inquinata vanescere incipiat, aut satira in sceleratam auctoris conscientiam retorta prorsus hebescat. Quisquis igitur historicus adpellari meruit, res honestas et turpes uti quaeque gestae sunt exponit; rectene, an secus gestae sint, cu-

interdictum a viris doctissimis video. Ceterum e scholis quidem explicatio istorum locorum, quae in editt. in

rae esse suae vix putat, quum is sit qui ab Aristotele dicitur μέσος καὶ αὐθέκαστος. Satirarum scriptor censuram agit etiam quum narrat; etenim instat ut accusator, disquirit ut iudex, castigat ut vindex. Est autem communis historiae satiraeque παῤῥησία, qua cavetur, ne quid illa veri dicere non audeat, neve quid ista probrosi carpere et notare formidet. Itaque quum ex rerum gestarum cognitione pravorumque morum correctione habeant homines, unde prudentiores ac meliores fiant; utrumque autem ab historia et satira iucundissime conficiatur: non usquequaque perperam fecisse videntur, qui ingeniis una cum imperio Romano senescentibus, quum iam libros animo fastidiente male singulos tangerent, adeoque doctrinas ut venena detestarentur, Iuvenalem et Marium Maximum curatiore studio, ut inquit Ammianus Marcellinus, lectitabant, nulla volumina praeter haec in profundo otio contrectantes: nempe segnitiae suae delicias faciebant, existimabantque ingentem scriptorum turbam negligi inpune atque insuper haberi, dum esset unde et moribus depravatissimis extrema remedia, et temporibus difficillimis exempla convenientissima subpeterent. Numquam enim mihi persuaderi patiar, Ammianum haec ideo notasse, ut Iuvenalis aut Maximi lectionem inter rerum publicarum conruptelas poneret, quum ipse, quoties philosophum agit, non pauca commutatis tantum syllabis ex Iuvenale transscribat: de quo etiam hoc omni adseveratione adfirmetur, et ipsae sedecim satirae clamant, adeo pertinaciter vitiis infensum fuisse, ut cum iis homines una saepissime flagellaret. Marium vero Maximum, etsi opera eius, quae verbosissima et minutis historiis implicata fuisse Flavius Vopiscus autumat, interciderint, tamen strenuum vixisse bonarum partium sectatorem, declarant plurima, quae ex eo Lampridius, Spartianus et alii historiae Augustae scriptores commentariis suis indiderunt. Dicamus igitur, hosce duos auctores ut civilium doctrinarum compendia quaedam illius aevi delicatis maxime placuisse; Marium quidem Maximum, ut copiosa exemplorum varietate locupletem, et omnia Caesarum historica uberrimis septenariis complexum; Iuvenalem vero ut magistrum veteris disciplinae ac totius vitae humanae censorem gravissimum, in arcana ipsa morum summo cum imperio penetrantem. Summum voco imperium, excelsae mentis sublimem stylum, quo se supra mortalium nobilissima erigit, et omnia illa tamquam puerorum pupas et crepundia despicit, ut solius virtutis rationem habendam esse commonstret.“

usum Delphini e textu tam inepte resecata, quam stulte et inprudenter conlecta et ad calcem adiuncta sunt, (v. inf. Ind. Editt. ad a. 1684.) nisi cum gravitate instituti possit, omittenda est, quamquam existimo, ea teneris iuvenum animis non tam pestifera esse, quam quorumdam poetarum nostrae aetatis deliciae et elegantiae, quibus res turpes et ab honestate remotissimae vel liberali et ingenua facie induantur, vel verborum et sententiarum venere et illecebris commendentur. Etenim, ut maxime tecte et ambigue ea enunciando verecundiae et pudori consultum videtur, ita facillime animis castis iisque inprovidis se insinuant, libidines excitant, castitati altissima vulnera infligunt, et corporis ingeniique vires frangunt et debilitant."

INDEX CODICVM MSS.

QVI AD RECENSENDVM IVVENALEM ADHIBITI ET VEL AB ALIIS VEL A NOBIS CONLATI SVNT.

(Memorabimus eos secundum ordinem numerorum, quibus in Var. Lect. designati sunt.)

CODICES THEOD. PVLMANNI.

2. *Noviomagensis*
3. *Pulmanni*
4. *Hadr. Iunii*
5. *Miggrodii.*

Hi a Pulmanno neque adcuratius descripti sunt, neque diligenter conlati. Vid. inf. ad edit. Pulmanni Antverp. 1565.

CODICES HENNINIO LAVDATI.

6. *Iac. Susii.*

7. *Amstelodamensis.*

Henninius, qui ipse neque membranis usus est, neque editiones antiquas, praeter priorem Stephani, contulit, ad calcem Prolegomen. notabiliores dedit lectiones horum codicum, de quorum indole ne unum quidem verbum addit. Illius lectiones editioni Pulmannianae (a. 1565) subiectas, huius ab Almelovenio excerptas esse dicit. Pulmannus vero quatuor tantum codices, nobis modo laudatos, memoravit, neque Susianum memorare potuit: nam Iac. Susius, doctus Iesuita, et Coadiutor spiritualis, anno demum 1588 Brugis natus est, et a. 1639 mortuus Lovanii.

CODICES P. PITHOEI.

8. *antiquissimus Budensis.*

9. *Latiniac.*

De illo vid. inf. ad edit. Paris. 1585. Alterius codicis lectiones subinde enotavit Pithoeus, sed nullam eius notitiam dedit. Aliorum quoque codicum nonnumquam mentionem fecit: qui tamen utrum scripti fuerint, an editi, dicere non habeo.

XVIII CODICES NVNC PRIMVM ET TANTVM NON OMNES A NOBIS CONLATI.

10. *Schwarzianus*, nunc *Altorfinus*,

qui olim fuerat Chr. Gottl. Schwarzio, celeberrimo quondam (ab a. 1709 ad 1751.) Prof. Altorfino, et nunc Altorfii in bibliotheca academica servatur. Lectionum eius specimina dedit Vir. Seb. Beckius in *Obss. philol. in Satyras Iuvenalis duas priores*, (Altorfii 1732. 4.) ubi pag. 3 monet, codicem esse quartae formae membranaceum, haud malae notae, qui cum Schurzfleischiano mirifice consentiat, et cui scholia quaedam tum in calce, tum sparsim in margine Satirae I. adlita sint. Eumdem optime scriptum et conservatum esse, docet auctor Vol. II. Biblioth. Schwarz. Altorf. 1769. et ad Saeculum XIII refert eum Mannert in Miscellaneis, diplomatici potissi-

mum argumenti, german. scriptis editisque Norimb. 1795. Satiram VII ex illo venerabilis academiae Altorf. Senior Will in usum praelectt. suarum typis exprimendam curavit a. 1760. Totum vero codicem una cum quinque editt. antt. (Ven. 1491. 1512. Brix. 1501. Lips. 1504. et Argent. 1527.) a principio ad finem exemplo editionis Bipontinae comparavit Cl. *Nothnagel* Norimbergensis A. L. M. qui, ut honore academico ornaretur, Altorfii d. XXII Iun. a. 1797 publice defenderat XX Theses ad poesin satiricam spectantes, promiseratque, se propediem emissurum esse Dissertat. quae varietatem lectionum ex libris illis excerptam contineret; sed paulo post, quum a Cel. *Koenig* et *Mannert* Proff. Altorff., quos rogaveram, ut mihi impetrarent usum codicum Norimberg. et Altorfinorum, comperisset, a me editionem Iuvenalis parari, iis potissimum auctoribus hoc consilium abiecit, illumque var. lectionum recensum mihi ultro obtulit: quae generosa Virorum humanissimorum benevolentia numquam ex animo meo effluet.

11. *Schurzfleischianus*, s. *Vinariensis*.

Vid. quae infra in fine Indicis Editt. Iuven. de iis, qui *Observationes in Iuven.* scripsere, et de *Conr. Sam. Schurzfleischii Spicilegio Animadverss.* diximus.

12. *Erlangensis*.

Lectiones huius codicis excerpendas benignissime curavit Ill. *Harlesius*. De externa eius forma non certior factus sum. Quod si tamen omnis illius varietas diligenter notata est, videtur ex bono exemplo transscriptus esse.

13. *Vlmensis*.

Integram huius codicis, plane singularis, recensionem debeo humanitati Cl. *Veesenmeyeri* Prof. Vlm. qui iam specimina quaedam lectionum eius var. ediderat a. 1795 in *Commentat. historico-critica de Codice MS. Iuvenalis Satiras complectente*, et externam ibi indolem illius his verbis descripserat: „Adservatur, quem diximus, Codex in bibliotheca, quae ab illustri Schermariorum

gente nomen habet, et conditur in editiori summi templi fornice. Continet praeter Iuvenalis satiras etiam Horatii epistolas, excepta illa ad Pisones scripta, quae sub Artis Poeticae adpellatione notior est, et Prosperi Aquitanici Poematia; de quibus cf. praeter alios Leyser in histor. Poetarum et Poematum medii aevi p. 67. Scriptus in pargamena charta, et forma, quam octavam maiorem nominant, complicatus constat LXV. foliis, quorum XXIII. Iuvenalem exhibent. Quo anno sit exaratus, non adest certum indicium, sed ante medium Saec. XV. scriptum fuisse, et literarum ductus ostendit, et indicat possessoris nomen. In aversa quidem anterioris tegminis parte conspiciuntur verba: *Markwardo de Baldegg Canonico ecclie Meten.* quae sine dubio possessorem innuunt. Baldeggiorum gentem in pago Lucernensi olim floruisse, deprehendimus, quo autem vixerit aevo Markwardus, cum ignarissimis nescimus, ideoque inde nihil certi de tempore possessionis elici potest. Sed ante exordium Iuvenalis conspicitur in folio singulari pictura, quae arma gentilitia refert, clypeum nimirum oblique divisum, cuius dextra pars alba, sinistra nigra, cum albicante cornu cervino. Clypeo subscripta sunt sequentia verba: *felicis Cantorp Thuricen̄ z ppôsiti Solod.* h. e. Felicis Cantoris Thuricensis et Praepositi Solodurensis. Quis iste Felix fuerit, opinamur eruisse; non alium credimus, quam Felicem Hemmerlinum, nobilem Beghardorum obpugnatorem, qui a. 1421 Praepositus Solodurensis, atque a. 1426 Cantor Thuricensis fuerat factus, cuiusque etiam tractatum contra Beghardos et Lollhardos in codice MS. chartaceo habemus. Cf. Allgem. Histor. Lexicon s. voce *Hemmerlên.* Quum vero Malleolus circa a. 1456. in vivis esse desiisset, ut plerique scribunt, (in vivis adhuc erat 1459 teste epistola in Codice modo citato invenienda.) necesse est, tum temporis Codicem istum iam fuisse conscriptum. Literae sunt minusculae Longobardicae, frequentibus, sed constanti ratione pictis vocum compendiis. Distinctionis notae nullae comparent praeter punctum,

comma et interrogationis signum. Prima cuiusque Satirae, loquimur enim tantum de Iuvenalis libro, litera est maiuscula rubra, reliquae versuum initiales atrae, a vocibus, ad quas pertinent, distinctae, ac duabus inclusae lineis deorsum ductis, rubro stigmate sunt notatae. Iuvenalis, Horatii atque Prosperi opera ab una eademque manu scripta, nisi quod a recentiori manu profectae aut in margine, aut inter lineas explicationes sive glossae, sed rarissimae conspiciantur. — Haec sufficiant ad cognoscendam externam Codicis formam. De interna vero eius ratione in universum praecipiendum videtur, eum esse non magis bonitate, quam singularitate, si ita dicere fas sit, memorabilem. Habet enim quamplurimas lacunas, minime ubique ex homoeoteleutia ortas, disiectiones versuum, diductiones, adiectiones. Quae omnia unde sint orta, admodum est difficile dictu. Fluxisse codicis textum ex admodum lacero exemplari, vix persuademur, unde enim tot mutationes? Aliam autem esse textus recensionem ab ipso profectam Iuvenali, quis credet perpendens et Sat. IV. brevitatem in nostro Msto. octo tantum versibus constantis, et mutationum rationem, et veterum Scholiorum silentium. Alium igitur immisisse falcem in Iuvenalis messem, vix est, quod dubitemus. — Quo vero de ipsa Codicis ratione constet, deque ea iudicandi sit facultas ac pronuntiandi harum rerum amantibus arbitris, liceat adferre Syllogen variantium lectionum, in collatione adnotatarum, quam ad editionem, cura M. I. P. Milleri, meritissimi olim Gymnasii nostri Rectoris, Berolini, 1749 vulgatam, utpote in his oris facile obviam aut parabilem, instituimus ea, qua fieri potuit, diligentia, ita quidem, ut ne sphalmata quidem scriptoris omittamus, ut vel inde perspiciatur, qua cura, quave incuria ille scripserit. Abstinemus de industria consultoque, sententiam nostram de iis ferre, quo habeant iuvenes, in quo vires experiantur, etiam in hac humaniorum studiorum parte. Exercitatis vero praeire, quid esset aliud, quam noctuas Athenas?"

14—16. *Norimbergenses* tres, quos, una cum edit. Lipſ. 1502. auctore Cl. Mannerto comparavit Seybold, doctiſſ. Conr. Gymn. Norimb. *Codex primus*, membranaceus, idemque antiquiſſimus emendatiſſimusque, in ſplendida bibliotheca Ebneriana adſervatur, et mutilus eſt: deſiderantur enim in eo Sat. VI, 269—303. VIII, 1—63. X, 9—70. XI, 152—208. Margini eius adſcriptae ſunt gloſſae, ſed literis minutiſſimis, et nonnumquam valde pallidis, vel maculatis, vel adeo raſis, quae eas lectu difficillimas reddunt. Reliqua, quae ad hunc Codicem ſpectant, monere occupavit Mannert in Miſcellan. p. 78. „Ab initio ſitu verminibusque corruptus, et paſſim maculis foedatus eſt. Maiore literarum charactere, qui Saec. XII adhiberi ſolebat, perſpicue quidem, nec tamen eleganter exaratus. Vnciales literae iam more illius Saec. degenerant: pro *ae* plerumque *ę*, raro ſimpl. *e*, et *c* pro *con* ſubſtituitur; *ii* cum apicibus, *i* conſtanter fere ſine puncto legitur; diſtinctionum ſigna ſunt vulgaria illius aevi . ; ; et punctum; lineae usque quaque ſtylo ductae. In duobus foliis paenultimis longe alia eaque purior manus, qualis Saeculo XI propria eſt, deprehenditur; quam tamen conſpicuam faciunt maiores inflexiones, crebra *ii*, ſimpl. *e* pro *ae*, quod interdum obcurrit, unciales cet. In ultimo deinde folio prior redit manus: quod certiſſimo eſt argumento, una cum maiore ſcriptura, quae Saec. XII uſitatiſſima erat, minorem quoque eamque rotundiorem ſuperiorum temporum viguiſſe." Multae eius lectiones ſunt bonae vel memorabiles et ſingulares, plures tamen ſive vulgares ſive vitioſae.

Codices Norimbergenſes *ſecundus* et *tertius* (15. 16.) ſunt chartacei, et ſcholiis inſtructi inter lineas, ſed recentes, e Saec. XV. (v. Mannert l. l.) neque ex optimo ducti exemplo: habent tamen lectiones nonnumquam notabiles et vix alibi obvias. Ille in 4. et nitide in Italia, hic in Fol. et vitioſiſſime omnium ſcriptus eſt.

17—20. *Guelpherbytani* f. *Gudiani* quatuor, membranacei,
quorum mihi usum perhumaniter concessit Ill. *Langer*, Ducali bibliothecae praefectus, et e quibus olim doctus adolescens Mollweide rogatu Cl. Leistii AA. M. et Gymn. Guelferb. Subr. varietatem lectionis, in Sat. X. obviam, enotaverat, quam inserui Syntagmati Commentatt. philol. (Magazin für Philologen, Brem. 1796. Vol. I. p. 170 seq.)

17. *Gudianus primus*, No. 156 notatus, quadrato volumine mai., e bono et vetusto libro, in fine Saec. XII vel initio XIII., descriptus. In altera primi folii pagina, praeter notam veteris possessoris — *Liber iste est fratris Reyneri de Capella. orate pro eo* — quaedam prorsus aliena leguntur, in altera Iuvenalis vita, cui subiuncta est inscriptio, rubra illa et a seriori manu: *Decimi Iunii Iuvenalis liber Satyrarum incipit*; cui respondet subscriptio ad calcem voluminis: *Decimi Iunii Iuvenalis liber explicuit Satyrarum*. In ipso Codice servatur vulgaris divisio in quinque libros, quae tamen bis tantum notata et pro argumentis brevibus, quae reliquis Satiris praefixa sunt, substituta est, in principio Sat. VI. *Dec. Iunii Iuvenalis Lib. I. explicit, incipit II.* et Sat. X. *D. I. Iuv. Expl. Lib. III. Inc. IV.* Eadem manus et textum poetae scripsit, et scholia, eaque breviora inter lineas, uberiora ad marginem, quae plerumque vulgaria sunt et parum utilia, vel scholasticorum acumen sapiunt, v. c. ad Sat. I, 11. „*Monicus* unus Centaurorum fuit, sic dictus quasi monos, unicus, unus unguis, quod unam tantum ungulam habuit.“ ad I, 15. „*Ferulae* usus ideo et in studiis adtributus, quod ferula ignea est et fecunda, et Libero patri dicata, qui amator est literarum, cuius sucus tapsia dicitur; et quia plaga eius plus adurit, quam dolet, et *ignea* dicimus acuta ingenia. ut ergo discipulos suos ad fervorem studii incitent, et percussos minus laedant, ferulis utuntur.“ Qui tamen

otio abundant, eos non plane poenitebit, haec scholia excussisse.

18. *Gudianus secundus*, (No. 119.) eiusdem formae, sed recentissimus quatuor illorum codicum, et mutilus. Desunt Sat. I—VI, 168. XII, 125—130. XIII, 1—10. 23—40. 53—108. 226—249. XIV, 1—54, 66—83. 268—XVI, 60.

19. *Gudianus tertius*, (No. 304.) formae octavae, medio forte Saec. XIV scriptus. Inscriptio eius, minio picta, est: *Iuvenalis Aquinatis liber primus incipit.* In fine legitur: τελως, τελως, τελως, τελως, *Hic Iuvenalis habet completos quinque libellos.*

20. *Gudianus quartus*, (No. 53.) formae, quae *in folio* vocatur, sed recentioris quoque aetatis, cum scholiis brevissimis, quae versibus interscripta sunt. Aetas eius una cum possessore et librario indicatur subscriptione, quae ad calcem libri reperitur: *Hoc opus Iunii Iuuenalis satyrici fuit Gregorii not' de Clericatis de Vinc̃ quod scribi fecit per dominum Andream Rectorem ecclesiae de marano. In millesimo trecentesimo octuagesimo quarto septimae indictionis.* Scholiis quoque subiecta est haec nota: *Expliciunt Glosulae Iuvenalis excerptae de cornuto parisiis regentibus scholas ibi M. petro I. et theodorico et guillelmo acensi; regnante ludouico rege francorum.* Quisnam vero ille *Cornutus* fuerit, dicere non habeo; nisi forte monachus vel librarius perperam harum glossarum auctorem censuit L. Annaeum Cornutum, Stoicum philosophum et grammaticum, Persii et Lucani praeceptorem, cui non modo commentarii in Virgilii Aeneidem, sed a nonnullis quoque Scholia in Terentium Persiumque tribuuntur.

21. et 22. *Schönbornenses* s. *Gaybacenses* duo, membranacei, formae oblongae et quadratae,
qui Gaybaci in tractu Franconiae Steigerwaldensi, et quidem in bibliotheca Illustriss. Comitis de Schönborn, codicum MSS. copia et possessoris humanitate celeberrima, servantur. Horum lectiones variantes adceptas refero

insigni benevolentiae Cl. *Degen*, viri humanissimi et doctissimi, qui specimen earum ipsorumque codicum descriptionem iam dederat in prolusione scholast. quae inscripta est: Einladungsschrift zum gewöhnl. Herbstexamen — Beitrag zu Nachrichten von alten Handschriften; Onolzbach 1785. 4. unde excerpam, quae ad rem nostram spectant, quaeque pag. 4. 5. et 10. 11. traduntur.

21. *Schönbornensis* s. *Gaybacensis primus*, praeclarus, qui memorabiles ac singulares passim subgerit lectiones, et, quantum nos Io. Mabillon (de re diplomatica, Lutet. Paris. 1709. fol.) et Chronicon Gottvicense docent, Saec. XII scriptus est. Foliis LIV constat, et marginem spatiumque inter lineas multae occupant glossae, quarum plurimae in prioribus duodecim foliis doctrinam Saec. XIII redolent. Membrana magis flava est quam alba, sed bene levigata. Scriptura prodit manum, quae summa cura tam puritatem quam exactam convenientiam adfectabat; admodum quoque perspicua est, etsi atramentum iam passim palluit. Literarum forma maiuscula, et ovata magis quam rotunda.

22. *Schönbornensis* s. *Gaybacensis alter*, sine glossis, bene conservatus, et satis perspicue, medio forsan vel exeunte Saec. XIII scriptus. Manipulos habet quinque, quorum tres priores octona, quartus X, et quintus XII folia complectitur. Membrana est candida et mollis, scriptura autem plane congrua cum specimine illo, quod reperitur in Mabilloni tab. XIV. n. 2. sed paulo minor. Quatuor prioribus Satiris recentior manus brevia praemisit argumenta. Codex ipse non eamdem, quam superior, recensionem sequitur, multasque lectiones exhibet tum egregias, tum sibi proprias. In utroque innumera deprehenduntur vocum compendia, et non modo crebrae emendationes secundae manus, sed aliquot etiam varr. Lectt. notationes.

23. et 24. *Gothani duo*, membranacei, qui in bibliotheca Ducali exstant, et summa Virorum Cel. *Geisleri* et *Doeringii* humanitate usibus nostris ob-

lati sunt. Criticus tamen eorum usus vel nullus vel exiguus est, quum indocte et recentiori aevo, (alter exeunte forsan Saec. XIV. alter principio Saec. XV.) neque ex optimo exemplari descripti sint. Varietas inde decerpta ad solennia fere pravae scripturae vitia redit; et, si qua tolerabilis memorabiliorve reperitur lectio, aut ex errore ea est profecta, aut ex aliis codd. iam enotata. Ceterum alter Persium Iuvenali iunctum, et glossas habet, tum inter lineas, tum margini adscriptas, sed parum utiles.

25. *Lipsiensis*,
membranaceus, et recentioris quoque aetatis, neque tamen nullius momenti, quem cum aliquot editt. antt. (Lips. 1497. et 1507. Ven. 1498. Argent. 1518. Heidelb. 1590.) e biblioth. academ. mihi benevole commodavit Ill. *Beck*, meo nomine rogatus ab amiciss. *Kühnöl*, quo neque humaniorem Virum, neque candidiorem terra tulit, neque cui me sit devinctior alter. Eadem manus tum inter lineas, tum in utroque margine multas adscripsit glossas, e quibus tacite quasdam ab Ant. Mancinello transscriptas et pro suis venditatas animadverti. Cf. inf. Ind. Editt. ad Comment. Domitii Calderini ed. a. 1474.

26. *Hamburgensis*, formae octavae,
quem in ipsa bibliotheca senatoria cum edit. Henniniana perhumaniter compararunt S. V. *Lichtenstein* et Cl. *Freudentheil*, collega amicissimus, qui eum Saec. XI. scriptum suspicantur. Sed neque studio librariorum, neque lectionum bonitate insignis est.

27. *Kulenkampianus*,
membranaceus et eiusdem formae, eleganterque scriptus, sed recentior, neque magni pretii, etsi lectiones interdum exhibet in aliis membranis nondum repertas. Consentit plerumque cum Lipsiensi, et ex eodem forsan fonte fluxit. Fuit olim in praeclara b. Kulenkampi bibliotheca; ex qua qui eum emerit ignoro. Paulo vero ante quam haec Goettingae vendebatur, illum benignissime ad me

misit Ill. Heyne, unicus praeceptor meus fautorque generosissimus.

CODEX ROB. STEPHANI.

28. *Codex vetustus Rob. Stephani,*
cuius variae lectiones ad calcem edit. Stephani Lutet. 1544. 8. deprehenduntur, quae bonae quidem plerumque sunt et ab optimis editoribus receptae. Sed Stephanus paucas tantum enotavit, (v. c. in Sat. IX. X. et XII non nisi unam, in Sat. III. et XIII binas, in Sat. II. et VII trinas) neque ipsum codicem adcuratius descripsit.

29. CODEX BASILEENSIS,

e quo varietatem lectionis excerptam dedit Wetstenius in edit. Amstel. 1684. 8. ubi tamen ulterior eius descriptio frustra quaeritur.

ALII CODICES AB ALIIS MEMORATI.

Praeter hos, quos iam recensui, codices viri docti passim in commentariis scriptisque suis laudarunt alios, et varias ex iis lectiones, sed paucas tantum, protulerunt, quas ego, quanto fieri potuit, studio congessi.

30. *Codex Domitii Calderini,*
qui eum in commentariis suis nonnumquam memorat, et certissimae dicit fidei esse ac summae vetustatis.

31 a. *Codex Vallae*
antiquissimus, de quo vid. inf. ad eius edit. Venet. 1486.

31 b. *Alii eiusdem Vallae codices,*
qui in comment. eius nonnumquam laudantur, sed tam parum distincte, ut nescias, utrum scripti fuerint an editi.

32. *Codex Mancinelli unus et alter,*
quorum is aliquoties mentionem facit in Comm.

33. *Codex vetustissimus Lubini,* et

34. *alter eiusdem,*
de quibus vid. inf. ad edit. Hanov. 1603.

35. *Codex vetustus Canteri,*

36. *C. alter eiusdem,*

37. *C. vetustus Carrionis,* et

38. *C. alter eiusdem,*
e quibus quatuor Codd. Lipſius Heinſiusque paſſim lectionis varietatem enotarunt.

39. *Codex antiquiſſimus Caſp. Barthii,* et

40. *alter eiusdem,*
quorum in Adverſariis eius ſubinde mentio fit.

41. *Codex antiquiſſimus Plathneri,* et

42. *alter eiusdem,*
qui paſſim laudantur in eius Lectionibus Iuvenalibus, de quibus vid. inf. Ind. Editt. Iuven. extr.

43. *Codex Divaei antiquus,*
unde aliquot lectiones protulit Lipſius in Operibus ſuis.

44. *Codex antiquiſſimus,* et

44 b. *alter Voſſii,*
qui ab eo in Comment. ad Catullum et al. interdum excitantur.

83. *Codex Leidenſis,* et

84. *C. Perizonii,*
e quibus aliquot lectiones adtulere Nic. Heinſius et Io. Schrader, ille in Comment. in Ovid., hic in Emendationum Libro, et in Obſſ. criticis, quas exemplo Iuvenalis Henniniano adleverat, unde exſcriptas ad me miſit doctiſſ. et humaniſſ. *Herbellius,* qui nunc Franequerae commoratur, et de Silio quoque meo bene meritus eſt.

85. *Fragmentum Erlangenſe*
vetuſtum, quod Sat. VI, 66—197. 264—661 continet, et mecum ab Ill. Harleſio eſt communicatum, qui etiam benevole adiunxit edit. Marſhall. Lond. 1723. cuius margini adſcriptae ſunt variae lectiones codicis MS. qui deſignatur litera *E.* quem tamen Ebnerianum vel Norimbergenſem I. eſſe mox animadverti. Fragmentum plerumque conſentit cum cod. Norimberg. tertio, ſed non paucas quoque lectiones tum alias, tum ſibi proprias exhibet, et nonnumquam non ſpernendas.

Aliis codicibus mſſ. uſi ſunt Salmaſius, Scaliger, Nic. Heinſius, Muretus, Schegkius, Mercer, Brodaeus, Flavius, Pontanus, Ritterſhuſius, Claverius, Scioppius, et alii:

quamque hi in ſcriptis ſuis enotarunt ex illis varietatem lectionis, nos quoque paſſim laudavimus.

Aliorum codicum, qui nondum comparati ſunt cum vulgata ſcriptura, ingens numerus in bibliothecis, non modo publicis, (inpr. Italicis, Gallicis et Anglicis) ſed etiam privatis latet: v. c. in Biblioth. Gersdorfia unus, (v. Ephemerid. liter. Lipſ. 1710.) in Rhedigeriana duo, (v. Fülleborn. verſ. german. Perſii p. V.). Senkenbergiana unus, Thom. Ioſ. Farſetti unus, (v. le Bret Magazin zum Gebrauch der Staaten- und Kirchen- Geſchichte, T. IV. n. 1. Francof. 1774.) Comburgenſi prope Halam Suevorum duo (v. Intelligenzblatt der Ien. Allg. Lit. Zeit. 1796. N. 153.). Permulti alii memorantur in bibliothecarum catalogis commentariisque virorum doctorum, praecipue in Montſauconii Biblioth. MSS. Praeterea variantes viginti codicum lectiones a doctiſſ. *Schwabio* Conr. Gymn. Vinar., a quo conſilium edendi Iuvenalis abiectum eſt, adcepit Cl. *Gurlitt,* Prof. et Director ſcholae Bergenſis, qui in literis ad me datis earum propediem in proluſſ. ſcholaſt. divulgandarum ſpem fecit. Codices illi ſunt: duo Zwiccavienſes, (quorum alter olim fuit Theod. Pulmanni) Noviomagenſis, Miggrodii, Schurzfleiſchianus ſ. Vinarienſis, duo Hamburgenſes, Chemnicenſis, quinque Leidenſes, (Lugdunenſis, Perizon., Philipp. et duo Voſſiani, in Catal. Bibl. Leid. p. 325 b. 494 a. 374 a. 373 a. 378 a.) Rottendorfii ſ. Withofii, Lauhnenſis, (qui quondam fuit Chriſtio Prof. Lipſ., tum Illuſtriſſ. de Zech, et deinde Lauhnio, conſiliario aulico Tenſtadienſi in pago Thuringico) duo Gothani, et tres Argentoratenſes. Octo priores a Gottl. Cortio, et quinque Leidenſes a Io. Schradero diligenter olim excuſſi ſunt, quidam vero iam a nobis vel aliis conlati, et Argentoratenſes non niſi in duabus Satiris prioribus comparati.

Ex tot membranis nondum inſpectis novam eamque ingentem variarum lectionum, vel potius vitiorum errorumque, molem congeri poſſe, non eſt quod dubitemus. Nec tamen crediderim, multum inde ad poetam noſtrum

fructus reditarum esse. Nam codices Iuvenalis longe maximam partem sunt recentiores neque digni, quibus comparandis quidquam temporis et operae inpendas: et in optimis quoque vix memorabilior aliqua lectio reperietur, quae non ex aliis iam enotata sit.

INDEX
EDITIONVM IVVENALIS.

(Editiones, quibus unum asteriscum curavi praefigendum, a me ipso, et quibus duplicem praeposui, a viris doctis, vel sponte vel rogatu meo, non in dubiis locis, sed a principio ad finem cum Henniniana vel Bipontina conlatae sunt.)

SAEC. XV. 1470—1500.

* *Editio Iuvenalis et Persii princeps* videtur esse ea, quae in Fol. sine nota loci, anni et typographi in lucem prodiit, quamque Romae circa annum 1470 typis excusam esse probabili iudicio suspicabantur Maittarius in Annal. typograph. Tom. I. p. 296. et Hamberger in zuverläss. Nachr. von alt. Schriftst. T. II. p. 270. Eadem, ni fallor, memoratur in Catal. Bibl. Hulsianae. Praeter nos eam, nec tamen satis adcurate, contulit Maittarius in ed. Lond. 1716. 12. Cf. Var. Lect. n. 45. Exemplari, quo nos usi sumus, praefixus est titulus: *Iunii Iuvenalis Aquinatis liber primus.* Nulla vero aliorum deinde librorum, et ne numeri quidem satirarum, qui tamen in Persio indicatur, mentio fit, sed satirae parvo tantum spatio disiunguntur. Haec et alia infantiam produnt artis typographicae; etsi charta satis pulcra, et literae sunt luculentae. Ex interna autem indole huius editionis probabile fit, eam non a viro docto curatam, sed a typographo e libro MSto, eoque bonae, quamvis non optimae, notae cum omnibus librariorum peccatis ductam esse, adeoque Codicis scripti auctoritatem obtinere.

Eodem forte anno typis expressa est alia Editio Romana, quae vulgo habetur omnium princeps, et inscripta est:

Iuvenalis Satyrae et Flacci Persii Volaterrani — Romae *apud Vdalricum Gallum* fol. (1470.)

De ea vid. Hamberger l. l. et Maittaire Ann. typogr. T. I. p. 297. qui tamen externam tantum libri speciem, ac ne satis quidem adcurate, describunt, nec de critico eius usu soliciti fuere. Quomodo itaque haec editio a superiore differat, et quodnam ei statuendum sit pretium, dicere non habeo, quum nondum a quoquam cum illa vel vulgatis editt. comparata sit, quod factum vellem.

Veneta I. (In Var. Lect. n. 51.) *Iuvenalis Satyrae, per Simonem Biuilaqua* (al. Beuilaquam) *Papiensem*, Venetiis sine mentione anni fol.

Hanc editionem, a C. G. Schwarzio, academiae quondam Altorfinae Prof., sibi cum aliis, infra memorandis, suppeditatam, inspexit Beckius, ex cuius Dissert. quae inscripta est: *Observatt. philolog. in Satyras Iuvenalis duas priores, quas — praeside M. Vlrico Sebasti. Beckio Norimbergensi publice disquirendas proponit Io. Iac. Haas, Altorfii* 1732. 4. nos nonnumquam in Var. Lect. eam laudavimus. In omnibus, quibus eam Beckius consuluit, locis easdem exhibet lectiones, quae in edit. Locatelli Venet. 1492. reperiuntur, nisi quod Sat. II, 164. in hac *Zelates* legitur, et in illa *Zalates*. Neque etiam prima edit. Veneta esse videtur, etsi ita eam vocavi. Annus in aliis editt. antt. addi, in aliis omitti solet. v. Heyne in Praef. ad Tibull.

1473.

Brixiensis I. *Iuvenalis et Persii Satyrae: iubente Presbytero, Petro Villa, sine notis* — Brixiae fol. 1473.

Haec quoque editio nondum a quoquam, quod sciam, conlata est. Describitur quidem in Specim. literar. Brixiensis P. I. p. 125 sqq. sed non ita, ut criticum eius usum inde cognoscere liceat.

1474.

Mediolanensis I. (in Var. Lect. n. 52.) *Iuvenalis et Persii Satyrae* — Mediolani *per Anton. Zarotum* (Zarothum) *Parmensem* fol. 1474.

Neque huius, neque reliquarum editionum Mediolanensium (de quibus v. Saxii hist. typogr. Mediol.) exempla, etsi diligenter quaesita, invenire mihi contigit. Vellem itaque, ut, si cui ad manus sint, critica cum cura eas excuteret. Si tamen ex illis lectionibus iudicare licet, quas Beckius loco supra laudato ex Mediol. 1474 et 1511 excerpsit, quasque nos in Var. Lect. n. 52 et 53 designavimus, non multum utilitatis ad ipsum Iuvenalem emendandum inde redundaturum esse opinamur. Nihil in iis est, quod aut tollere velis, aut non ex aliis libris iam enotatum sit.

Eodem anno 1474 Romae in vulgus prodiere:

Angeli Sabini paradoxa in Iuvenalem Romae *per Angelum Sachsel de Reichenhal et Barthol. Golsch de Hohenbart Clericos* fol. 1474.

et paulo post:

Domitii Calderini Veronensis Commentaria in Iuvenalis Satyras, Romae fol. 1474.

si fides habenda Fabricio et Sociis Bipontinis, (quae ex parte firmatur subscriptione Ed. Venet. 1475. et Vicent. 1480. quam mox memorabimus) nec potius paradoxa illa iam ante a. 1474 typis expressa sunt. Sabellicus certe (h. e. M. Antonius Coccius, cui illud nomen inposuerat Petr. Calaber, praeceptor eius, qui ipse, solenni illius aevi more, in sodalitio bonarum literarum, Romae a doctissimis Italis instituto, nomen Iulii Pomponii Sabini, vel Laeti, vel Fortunati et Infortunati adsciverat) amicus et municeps Domitii, in Dialogis de latinae linguae reparatione, quos Obertus Gifanius recudendos curavit ad calcem Observatt. linguae lat., tradit, *Sabinum aliquot annis ante Domitium in Iuvenalem Quaestiones quasdam adcuratissime conscripsisse*. Forte tamen quae scripserat, non confestim edidit. Quoquo modo se res

habeat, constat saltem, hos duumviros fuisse primos, qui commentarios in hunc poetam, si non scripserint, certe ediderint. Non carent illi docta subtilitate, temporibus, quibus vulgati sunt, condonanda; sed iudicii sensusque elegantiam fere desideres. *Dominicus de Caldariis*, sive, ut dici maluit, *Domitius Calderinus* (quod cognomen quidam deducunt a Caldara, viculo prope Veronam sito, ubi natus creditur) tantam olim ingenii doctrinaeque famam conlegerat, ut, quum annos nondum XXIV natus esset, a Paulo II Romam evocaretur, artium liberalium publice docendarum caussa, et a Sixto IV ad dignitatem *Secretarii Apostolici* eveheretur. Praeter alia commentarios scripsit in Iuvenalem, Silium, Statii Sylvas, Martialem, Ovidii Ibin, Suetonium, Sappho, Propertium et Ciceronis Epistolas ad Atticum; plura vero, quae moliebatur, inmatura mors intercepit: obiit enim anno aetatis XXX. p. Chr. 1477. Commentaria in Iuvenalem inscripsit Iuliano Medici, et in hac dedicatione profitetur, *se Iuvenalis Satyras nova commentatione explicare conatum, licet in iis interpretandis multi bonarum artium studiosi operam posuerint, qui tamen ingenue fuerint professi, se multa non adsequutos vel carminis obscuritate, vel temporum ignoratione: sine adrogantia autem dictum se velle, multa in Satyris hisce Latinorum Graecorumque auctoritate confirmata se explicasse, quae alii gravioribus studiis occupati neglexerint, et multi literarum studiosi scire magnopere exspectarint; neque id in iis tantum, quae quotidianis disputationibus quaeri solerent; sed et pleraque, quae vel historiae involucro adhuc laterent, vel figurata elocutione remotiora essent, quae tamen pro apertis et expositis in hominum opinionem recepta fuissent: praeterea se subinde non sine ratione ab aliorum interpretatione discessisse; et denique de iis locis, quae adhuc in disceptatione versentur, se ita disputasse, ut labor suus et ignorantibus utilis sit futurus, et iis, qui eadem habeant cognita, probari possit.* Enimvero

Quid dignum tanto tulit hic promiſſor hiatu?
Parturiunt montes: naſcetur ridiculus mus..

Pleni certe ſunt commentarii eius ineptis erroribus, etymologiis et argutiis, etiam in noviſſima eorum recenſione Henniniana, cuius editor multa tamen ab eo perperam vel praeter rem dicta reſecuit. Saepe refellit aliorum explicationes, nec meliores ſubſtituit. Inde conligas, iam tum temporis multos exſtitiſſe, qui Iuvenalem interpretari conarentur, quod etiam ex verbis Domitii, modo adſcriptis, intelligitur: niſi potius haec potiſſimum ad Gloſſas membranarum ſpectant, e quibus tam Domitium, quam Mancinellum et Britannicum, multa tacite deſcripta in rem ſuam convertiſſe, ex uſu et lectione earum cognovi. Nominatim vero paſſim refutavit Tortellium, et inprimis Angelum Sabinum Turrenſem, in quem acerrime nonnumquam invehitur, ut in eius praeceptorem in ſingulari libello, Commentariis ſubnexo, cui titulus eſt: *Defenſio adverſus Brotheum Grammaticum* (ita eum adpellare ſolet, ut Sabinum *Fidentinum*, uſus nomine, quo Martialis quemdam verſuum ſuorum plagiarium traduxit) *calumniatorem Commentariorum Martialis cum recriminatione.* Vſus etiam eſt codicibus ſcriptis, quorum tamen neque numerum, neque indolem declaravit; atque omnino melius meruiſſet de literis, niſi praematura nominis celebritas, et nimia, inde nata, tum ſuperbia et invidia, tum feſtinatio et multa ſcribendi cupido ſtudiis eius obfeciſſet, et prius mortuus eſſet, quam praecox eius ingenium ad iuſtam perveniſſet maturitatem. Recte de eo Coccius loco ſupra laudato iudicavit: *Non me fugit, omnino eſſe aliqua* (immo plurima) *in eius ſcriptis, quae praecipitata potius videri poſſint, quam edita: ſed ſimultas et aemulatio, duo acres ſtimuli, illum ad eorum, quae ſcribebantur, inmaturam compulerunt editionem.* Ceterum non diſſimilandum eſt, commentarios Domitii longe praeſtare iis, quos Sabinus ſcripſerit; unde et hi vix aut ne vix quidem, illi vero mox variis locis, Brixiae, Venetiis et Vicentiae, recuſi

sunt maximoque eruditae Italiae plausu excepti. Saepius quoque Domitius conrupta textus lectione deceptus ad argutias demum delapsus est.

1475.

Domitii Calderini — Commentaria in Iuvenalem — Brixlae *typis Henrici de Colonia* f. 1475.

Cf. sup. ad. a. 1474. et Nachricht von den Büchern in der Stollischen Bibl. T. I. p. 35. §. IV. Servatur etiam in Biblioth. Norimberg.

* Veneta II. (in Var. Lect. n. 46.) *Iuvenalis cum comment. Dom. Calderini* (non Ge. Merulae, quod Socii Bipontini tradunt) Venetiis fol. 1475.

In fine haec leguntur: *Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrarum Libri Impressi Venetiis Diligentissime Arte et Ingenio Iacobi De Rubeis Natione Gallici VIII. KL. Maias Anno Christi MCCCCLXXV. Invictissimo et Inclyto Duce Petro Mocenico. — Domitii Calderini Veronensis Secretarii Apostolici Commentarii in Satyras Iuvenalis ad Clarissimum Virum Iulianum Medicen Laurentii Fratrem Petri Cosmi Filium Florentinum Editi Romae quum ibi publice profiteretur K. Septembris MCCCCLXXIV.* Epistolam ad Iulianum Medicen excipit vita Iuvenalis, quae vulgo tribuitur Suetonio, et Commentarios *Defensio adversus Brotheum Grammaticum calumniatorem Commentariorum Martialis cum recriminatione.*

Haec est prima editio Iuvenalis cum Comm. Domitii Calderini, ex qua haud dubie propagatae sunt Venetae 1482. binae 1483. 1485. 1487. et Vincent. 1480. quae et praeter textum eadem continent, sed in textu tamen passim ab illa, et quidem aliae aliis locis, discrepant, quod ex Var. Lect. intelligetur.

1476.

Mediolanensis II. *Iuvenalis et Persii Satyrae —* Mediolani per Antonium Zarotum Parmensem fol. 1476.

Est repetita editio a. 1474. quae in catalogo editionum Persii memoratur Fabricio Biblioth. lat. T. II. pag. 166. Lips. 1773. Cf. ad a. 1474.

1478.

Ge. Merulae Commentarius bis hoc anno prodiit sine textu poetae, non cum eo, quod in Fabric. Bibl. lat. et hinc in edit. Bipont. traditur,

* Venetiis *per Gabrielem Petri Duce inclyto Andrea Vendramino* fol. 1478,

et paulo post vel ante

Tarvisii *per Barthol. de Confoloneris* fol. 1478.

De hac edit. v. Fabric. l. l. p. 359. Nachricht von den Büchern in der Stollischen Bibl. T. I. p. 96. §. V. et Catal. Bibl. Hasaeanae Brem. p. 503. Continentur his libris: 1) *Commentarius Merulae s. Enarrationes Satyrarum Iuvenalis per Georg. Merulam Alexandrinum ad invictiss. Principem Federicum de Monte Feretro Vrbini Ducem.* 2) *Ge. Merulae Alexandrini libellus adversus Domitii Commentarios in Martialem ad Marcum Antonium Maurocenum Equitem praeclarum.* 3) *Ge. Merulae Alex. Adnotationes in Orationem M. Tullii Ciceronis pro Q. Ligario ad Bernardum Bembum.* 4) *Argumentum Epistolarum Ciceronis ad Lentulum, de vi et ordine suffragiorum in centuriatis et curiatis comitiis; quid praerogativa suffragiorum; et quomodo legis promulgatio, ad Dominicum Sanutum.* Ge. Merlani, qui *Merula* dici malebat, natus in oppido Ducatus Mediolanensis, quod hodie Alessandria s. Alexandria della Paglia vocatur, XL annos in iuventute docenda consumsit Venetiis et Mediolani, ubi LXX annis maior mortuus est a. Chr. 1494. Magnus fuit aetatis suae philologus, qui praeter ea, quae modo memoravimus, etiam Comment. in Statium, Martialem, Plautum, Ciceronem, Virgilium, Plinium, Quintilianum, Ausonium, et auctores de re rustica, Philologicorum lib. X. Antiquitates Vice-Comitum Mediol. et alia scripsit, clarissimosque illorum temporum viros asperioribus facetiis perstrin-

gere amabat. Quam itaque bilem Domitius effuderat in Sabinum Brotheumque Grammaticum, eadem, sed mortuus demum, acerbissime exagitatus est a Merula. Huius tamen commentarius in Iuvenalem non magni est pretii, eiusque interpretatio saepe vel nimis arguta, vel inepta et contorta. Meliora passim in suum Comment. transtulit Britannicus, ne laudato quidem fonte, ex quo hausit. Multorum autem errorum Merulam arguit iam Politian. Epist. XI, 10.

1479.

Iuvenalis cum Comm. Ge. Merulae et notis aliorum, Pinarolii fol. 1479.

Huius edit. mentionem fecit Fabricius, (Bibl. lat. T. II. p. 359.) et quidem tam brevem atque obscuram, ut ea decepti socii Bipontini tradiderint, *hanc editionem factam esse per Iac. de Rubeis*, qui tamen officinam habuit Venetiis, ubi Iuvenalem quoque a. 1475 ab eo excusum supra vidimus.

1480.

* Vicentina s. Vincentina. (in Var. Lect. n. 48.) *Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrarum Libri impressi* Vincentiae *diligentissime per magistrum Henricum Liberarium* fol. 1480.

cum commentariis Domitii Calderini cet. ut in edit. Veneta II. a. 1475. quam plerumque, nec tamen ubivis, sequitur, ut ex nostra Var. Lect. adparet. Videtur emendata passim manu viri docti, vitiisque repurgata esse.

1482.

* Veneta III. (in Var. Lect. n. 47.) *Iuvenalis cum comm. Domitii Calderini.* In fine: Venetiis *per Baptistam de Tortis* fol. 1482.

die III. Augusti.

Recusa mox a. 1483. et 1485. Cf. ad edit. Venet. II. a. 1475.

1483.

* * Veneta IV. (n. 47.) *Iuvenalis Satyrae cum comm. Domitii Calderini* Venetiis *per Magistrum Tho*

mam de Alexandria die XIX Iulii, regnante inclyto Principe Ioanne Mocenigo (al. Mozenico) f. 1483.

✱ ✱ Veneta V. (n. 47.) *Iuvenalis Satyrae cum comm. Domitii Calderini* Venetiis *per Baptistam de Tortis die XXII Iulii* f. 1483.

Vtraque editio conlata est a Maittario in ed. Lond. 1716. 12. unde intellexi, eas numquam fere neque a se invicem, neque a Veneta III. discedere, adeoque ex ea repetitas esse. Hinc etiam in nostra Var. Lect. non seorsum hi testes excitantur.

Mediolanensis III. *Iuvenalis Satyrae* Mediolani *per Leonhardum Pachel et Vldericum Scincenzeler* (al. Vdalrichum Scinczenceller s. *Scinzenzeler*, s. Sinczenzeller) *socios* f. 1483.

Cf. ad ed. Mediol. I. a. 1474. Nomen alterius typographi, qui natione Bavarus fuit, in ed. Mediol. IV. a. 1491. *Vdalricum Sinzeler* scriptum, teste Phil. Wilh. Gercken in *Reisen durch Schwaben, Baiern* cet. T. I. p. 250. n. 3. p. 255. n. 9. Cf. Maittarii Ann. typogr. et Saxii hist. typogr. Mediol.

1485.

Veneta VI. *Iuvenalis Satyrae cum comm. Domitii Calderini* Venetiis *per Baptistam de Tortis* f. 1485.

Nova repetitio Venetae III. si Fabricio fides habenda. Mirari certe licet, quo emtorum studio eiusdem typographi sumtibus trium annorum spatio ter prelo excudi potuerit Iuvenalis, et quidem Venetiis, in qua vrbe praeterea aliorum typis ab a. 1483 ad 1501 toties expressus est.

1486.

✱ Veneta VII. (n. 49.) *Iuvenalis cum comm. Ge. Vallae Placentini* Venetiis f. 1486.

Ad calcem haec subscripta sunt: *Finis in Decio Iunio Iuvenale Aquinate commentarii dn̄i Georgii Vallae Placentini, impressi Venetiis per magistrum Antonium de Strata* (al. Strada) *Cremonensem anno dn̄i MCCCCLXXXVI. die VIII Novembris, Augustino Bar-*

Barico imperante. Haec editio, quam et Maittaire contulit in ed. Lond. 1716., prima est commentarii Ge. Vallae, non Veneta IX. quod putabant socii Bipontini. Ge. Valla, Placentiae natus, Medicus et Prof. Ling. Graec. et Lat. Venetus, idemque clarissimus, praeter multa alia in Iuvenalem commentarium edidit, in quo multa superioribus sublegit interpretibus, nec minus etymologiis verborum indulsit, parum vero novi ac boni, vel adeo praeclari, ipse adtulit. Vsus tamen est antiquo codice MS., qui et Probi, ut putabat, Grammatici interpretamenta continebat, quae postea Pithoeus (v. inf. ad edit. Paris. 1585. 8.) Scholiis Veterum emendandis subplendisque adhibuit. Illud ipse indicat in Prooemio, epistolae ad Ioannem Tuccium Pannonicum subnexo, in quo praeter vitam Iuvenalis brevemque de Satira disputationem, haec leguntur verba: *Sane comperti mihi sunt nuper Probi grammatici in Iuvenalem commentarii, quantum adhuc audiverim, nulli alii cogniti, sed mirae brevitatis, alioquin tamen perquam opportunos aliquando se nobis obtulerunt: obtulissent vero sese adhuc magis, nisi nobis singula rimantibus codicis nimium cariosa invidisset vetustas, et si in omnes libros compositi habeantur, qui vix tertii libri secundam adtigere satyram* — (h. e. Sat. VIII.). *Invigilavimus vero ipsi, si modo id consequi potuimus, ut omnis huius poetae pateret eruditio. Probi interpretamenta cuiusmodi ea fuerunt, quae plane perexigua sunt, ne in minima quidem parte subtraximus aut inmutavimus.* Ceterum Valla in ipso Iuvenale multa subinde correxisse videtur, etsi in plurimis haec editio cum superioribus concinit.

* Brixiensis II. (n. 50.) *Persius cum Comm. Io. Britannici, et Iuvenalis cum comm. Ge. Merulae,* (vel eiusdem Britannici) *typis Iacobi Britannici,* Brixiae f. 1486.

si fides habenda Sociis Bipontinis. Sed in ea editione, qua usus sum, et quae in Biblioth. academ. Goetting.

ſervatur, uterque poeta commentario Io. Britannici illuſtratus eſt, et Iuvenalem excipit Perſius, cui in extrema libri pagina haec nota reperitur ſubiecta: *Impreſſum Brixiae per Iacobum Britannicum Brixianum anno domini MCCCCLXXXVI die XVII Februarii.* Quae ſubſcriptio ſi ad totum ſpectat librum, (in quo commentarius quidem in Iuvenalem paulo maioribus aſperioribusque, quam in Perſium, textus autem utriusque poetae iisdem plane typis expreſſus eſt) Britannici in Iuvenalem commentarius octo menſibus prius prodiit, quam ille, quem ſcripſit Valla, et haec eſt prima eius editio, non, quod credebant Hamberger in zuverl. Nachr. von alten Schriftſt. T. II. p. 270 extr. et ſocii Bipontini, Veneta a. 1499., vel adeo, quod Fabricius exiſtimaſſe videtur, Brixienſis a. 1501. Huic aliam fuiſſe praemiſſam, ex praefat. edit. Aſcenſianae iam docuit Brixiana Literatura p. 145. Venetam autem illam fuiſſe primam, parum probabile eſt. Vix enim adſequor, qui factum ſit, ut commentarius Britannici prius Venetiis ederetur, quam Brixiae, ubi non modo auctor vivebat, ſed etiam cum fratre, ni fallor, typographicam habebat officinam, in qua et Perſium certe ac Iuvenalem cum comm. Io. Britannici, illum iam 1486 et 1500. hunc vero a. 1501 excuſum eſſe conſtat. Non minus tamen mirum mihi videtur, tam inſignem commentarium iam a. 1486 vulgatum, neque prius, quam a. 1499, repetitum eſſe. Neque etiam diſſimulo, exemplum edit. Brix. 1486, quod inſpexi, et quidem primam eius partem, quae Iuvenalem et Comm. Britannici complectitur, mutilatam eſſe, et praeter alia folia (Sat. X, 102—160. et XI, 16—58.) deſiderari etiam extrema, (Sat. XVI, 14—60.) quibus haud dubie impreſſionis locus, annus et auctor fuere notati. Docta manus ad calcem Iuvenalis adſcripſit haec: *Venetiis per Io. Tacuinum de Tridino MDXII die XVIII Aug. Vid. Maittaire Indic. Annal. Typogr. p.* 514. (534) *et confer. cum Lactantio per Io. Tacuinum de Tridino a.* 1502 *et* 1509 *impreſſo.* Quae con-

lectura eo firmatur, quod mutila editio nostra non modo easdem plane lectiones, eundem titulum et quae hunc excipiunt, exhibet, quae Veneta a. 1512. sed etiam, praeter illa, eamdem typorum formam, quam editiones Tacuini de Tridino Venet. 1492 et 1494. Veneta vero a. 1512 ex illa quoque repetita videri potest, neque mihi ipsi ad manus fuit; unde externam utriusque speciem comparare mihi non licuit. Vidi tamen, ad verbum et paginam cum mutilo exemplari illo convenire ed. Venet. a. 1515. unde suspicari possis, vel illam editionem pro eadem habendam, vel hanc certe ex illa, sive sit Brixiensis 1486, sive potius Veneta 1512, expressam esse.

1487.

✱ Veneta VIII. (n. 47.) *Iuvenalis cum comm. Calderini*, Venetiis f. 1487.

In fine legitur: *Impressum Venetiis per Bartolameum de Zanis de Portesia, sub anno domini MCCCCLXXXVII. die vero tertio Octobris, regnante domino Augustino Barbadico inclyto Venetorum Principe ad honorem dei et totius curiae celestis.* Plerumque, nec tamen semper, congruit cum Veneta 1482. et eadem continet, nisi quod non ad Iulianum Medicen, sed ad Ioannem Franciscum, Ludovici Principis Mantuani Filium, Epistola Calderini praefixa est, in qua non minus queritur de calumniatoribus suis.

1491.

Mediolanensis IV. *Iuvenalis Satyrae*, Mediolani *per Vdalricum Sinzeler* f. 1491.

Repetitio ed. Mediol. III. a. 1483. ubi vide quae notavimus.

✱ ✱ Veneta IX. (n. 54.) *Iuvenalis cum comm. Domit. Calderini et Ge. Vallae* Venetiis *per Magistrum Theodorum de Ragazonibus* (al. Ragozzonibus) *de Asula, regnante inclyto Principe domino Augustino Barbadico duce Venetiarum, die XVI Iunii* f. 1491.

In plurimis, nec tamen omnibus, cum superioribus concinit editt. Cf. ad Venet. VII. a. 1486.

1492.

Veneta X. *Persius cum comm. Britannici et Fontii; Iuvenalis cum comm. Merulae et Calderini,* Venetiis *apud Petrum Ioannem de Quarengis* f. 1492.

In Fabric. Bibl. lat. T. II. p. 166. non Merulae, sed Vallae comm. memoratur. In ed. Bipont. consuli iubentur Baueri Bibl. libr. rarior. T. III. p. 185. Mylii Bibl. Ienens. p. 214. n. 522. et Catal. Bibl. Zechianae Lips. 1780. p. 38. n. 530. ex quibus tamen libris nihil praeter titulum huius edit. cognosces; de usu eius critico, quem tamen non adeo magnum esse crediderim, nemo adhuc solicitus fuit.

* * Veneta XI. (n. 55.) *Iuvenalis cum Domit. Calderini Veron. et Ge. Vallae Placent. commentariis* (sine mentione loci, sed haud dubie Venetiis) *per Bonetum Locatellum octavo Idus Martii* f. 1492.

Haec editio in quibusdam locis Sat. I. et II a Beckio, (v. ad Venet. I.) sed tota a principio ad finem a Maittario in ed. Lond. 1716 conlata est. Congruit pleramque cum Veneta VII. a. 1486.

* Veneta XII. (n. 56.) *Iuvenalis cum tribus Commentariis, videlicet Ant. Mancinelli, Domitii Calderini, Ge. Vallae.* — Venetiis *impressum est hoc Iuvenalis opus cum tribus commentis per Ioannem de cereto de tridino* (al. Tacuinum de Tridino) *die secundo Decembris* f. 1492.

Hic typographus primus et commentarium Mancinelli, et Iuvenalem cum tribus commentis prelo excudit. Repetita ab eo est haec editio mox a. 1494. et tribus commentariis deinde quartus Merulae adiectus a. 1498. et 1501. Ab eodem quoque Iuvenalis cum comm. Io. Britannici editus Venet. 1509. et 1512. In Veneta hac XII. titulum, in quo etiam Argumenta Satyrarum Iuvenalis per Anton. Mancinellum leguntur, excipiunt: 1) *Antonii Mancinelli Veliterni* 2) Praefatio ad Reverendum aedis Geminianae Antistitem Divique Marci Canonicum Nicolaum Rubeum patritium Venetum; (cui dedicavit Comm.

suum in Iuvenalis Satyras, quas *almae virtutis perpetuas opes et bona verba* adpellat) b) Iuvenalis commoda; c) de Satyra; d) loca quaedam e plurimis vel intacta vel secus ab aliis exposita. (In his explicandis plurimum posuit studii, et ex eo operam suam vult aestimari.) 2) *Domitii Calderini Veron. Secret. Apostol.* in commentarios Iuvenalis ad clariss. virum Iulianum Medicen Petri Cosmi filium Florentinum. 3) *Ge. Vallae* Epist. ad Ill. Virum Io. Tuccium Pannonicum. 4) Vocum ac rerum Index. — *Mancinellus*, a. 1452 natus Velitris, inde a XXI aetatis anno in pluribus Italiae oppidis grammaticam liberalesque artes docuit, et tum institutione sua, tum multis, quos scripsit, libris magni philologi laudem consequutus est. Sed de commentario eius in Iuvenalem Henninius iam hoc idque verum tulit iudicium: „Nihil non magnificum pollicetur Mancinellus; verum ut, quod res est, dicam, intra fabularum prolixam enarrationem, si quando Iuvenalis eas adtingit, et paraphrases fere subsistit, et rarius in interiora et recondita se penetrat. Verum tempori isti ea condonemus."

1493.

Veneta XIII. *Iuvenalis cum comm. Sabini, Merulae et aliorum*, Venetiis f. 1493.

Huius editionis mentionem, sed brevissimam, fecerunt Henninius, Fabricius et socii Bipontini.

1494.

* Veneta XIV. (n. 56.) *Iuvenalis cum tribus commentis Mancinelli, Calderini et Vallae.* — Venetiis *impressum est hoc Iuvenalis opus cum tribus commentis per Ioannem de Cereto de Tridino, die vero XVIII Ianuarii* f. 1494.

Est mera repetitio Venetae XII. a. 1492. Cf. Lengnichs Beiträge zur Kenntniss seltener Bücher T. II. p. 120.

1496.

Iuvenalis, Parisiis f. 1496.

His paucis verbis memoratur editio illa a sociis Bipontinis, qui forte ita correxerunt notam Henninii, a

quo perperam laudatur *ed. Parif. apud Stephanum* 8. 1496. Sic et in Fabric. Bibl. et ed. Bipont. defignatur editio a.

1497.

Veneta XV. *Iuvenalis*, Venetiis f. 1497. fine commentatorum ac typographi mentione; unde his traditionibus parum tribuo.

* Lipfienfis I. (n. 58.) *Liber Satyrarum Iunii Iuvenalis poetae lepidiffimi ac inter omnes Satyricos utiliffimi.* Lipfiae f. 1497.

Ad Lectorem:

Inter praecipuos fatyrarum compofitores
Recte reponendus hic Iuvenalis erit,
Cuius ob ingenii uires et mentis acumen
Non fatis extolli carmina pulchra queunt.
Itala gens multo hunc laudis veneratur honore,
Verfat et illius carmina in ore frequens,
Et, verum ut fatear, tantum extollit Iuvenalem,
Quod praeferre audet hunc quoque Virgilio.
Hinc quoque ob infignes pulchro fub carmine fenfus
Claufos iure poteft cedere Virgilius.
Illius exemplo gentis doctae atque peritae
Tu lector perames hoc Iuvenalis opus.

Hec werdea.

In fine: *Iunii Iuvenalis aquinatis Satyrarum liber Liptzk impreffus Anno dni* 1497. *finit foeliciter. Laus deo clementiffimo.* Haec eft prima ed. Lipfienfis, quae plerumque convenit cum Veneta III. et a qua raro discrepant, quae eam fequutae funt, Lipfienfes a. 1502. 1504. et 1507.

* Norimbergenfis. (n. 59.) *Iuvenalis, Anto. Manci. Domicius Geor. Val.* (h. e. cum comm. Antonii Mancinelli, Domitii Calderini et Ge. Vallae) *Argumenta Satyrarum Iuvenalis per Anton. Mancinellum.* — Nurnbergae *impreffum eft hoc Iuvenalis opus cum tribus commentis per Antonium Koberger MCCCCXCVII. die vero VI Decembris* f. 1497.

Editio satis obvia. Titulum excipiunt eadem, quae in Veneta XII. a. 1492. ex qua etiam expressa videtur, sed emendatius.

1498.

* Veneta XVI. (n. 57.) *Iuvenalis, cum quatuor commentariis Ant. Mancinelli, Domi. Calderini, Merulae et Ge. Vallae.* — Venetiis *impressum est hoc Iuvenalis opus cum quatuor commentariis per Ioannem de Cereto alias Tacuinum de Tridino* MCCCCXCVIII. die vero XXIIII Iulii f. 1498.

Non mera repetitio Venetae XII. sed nova recensio. Sic v. c. in Sat. VI. versus 233, qui ex illa exciderat, in hac restitutus est, et post v. 614 duo spurii sunt inserti, qui non in alia editione, quod sciam, reperiuntur, quam in Veneta VII. Alia eaque multa variarum lectionum exempla subpeditavimus in notis criticis.

* * Ascensiana I. (n. 60.) *Iuvenalis cum Antonii Mancinelli et Iodoci Badii Ascensii commentariis, et cum vocum ac rerum indice.* — *Impressum est hoc opus pro fido et bono bibliopola Stephano Gueynardo* (non Baynardo, ut Maittaire, vel Guaynardo, ut socii Bipont. scripsere) *cive Lugdunensi, arte et industria Nicolai Wolf Alemanni, ipso Ascensio vitiorum expunctore,* Lugduni *ad 14 Kal. Decemb.* 4. 1498.

Haec editio, conlata a Maittario in ed. Lond. 1716, est prima cum comm. Ascensii, et plerumque concinit cum Veneta XII. Iodocus Badius, natus a. 1462, in vico, prope Bruxellas sito, qui nunc *Assen* vocatur, unde ipse *Ascensii* nomen adscivit; mortuus a. 1535, Professor primum Lugdunensis, deinde vero celeberrimus typographus Parisiacus, socerque trium magni nominis typographorum Mich. Vascosani, Rob. Stephani, et Io. de Revigny, multos auctores classicos et prelo excudit, et commentariis, sed levibus et ieiunis, (*familiarem explanationem* vocat, seu *familiare commentum*) instruxit. Inscripsit Comm. suum in Iuvenalem *Henrico Va-*

luphino, artium bonarum Professori et disertissimo apud Lugdunenses Grammatico, nec non D. Nicesii Canonico. Henninius dicit, eum in Commentariis suis infimum trivii pulverem et exspirantem barbariem olere, verum quia subinde lectionis varietatem, et, quamvis rarissime, forte fortuna mentem Iuvenalis quandoque deprehenderit, excerpendi taedium a se devoratum esse. — Ceterum merae paene repetitiones huius edit. sunt posteriores Ascensianae Lugd. 1501. 1507. 1511. 1512. 1515. Paris. 1505. 1512. et 1519. Ascensianas autem non eas tantum dico, quae Ascensii prelo Parisiis excusae sunt, sed etiam quae eius familiare commentum exhibent: nam nullum fere inter eas intercedit discrimen, siue externam spectes indolem sive internam. Cf. inf. ad Ascens. III. Paris. 1505.

Iuvenalis, cum Merulae et aliorum notis, Parisiis f. 1498.

Huius edit. mentio fit in Fabric. B. L. T. II. p. 359.

Iuvenalis, adiectis Horatii Epistolis, Lipsiae 1498.

Ita Hennin. in Ind. Editt. qui et brevissimus est, (nam nihil fere praeter notam loci et anni, nomenque commentatoris, nonnumquam et typographi, continet) et parum adcuratus; quod ipse his verbis profitetur: „Balbutire mihi in hisce licebit cum Bibliopolis. Crisin in plerasque Editiones adornare tulerat animus; sed nec otii mei, nec festinantis Bibliopolae rationes illam admiserunt: reiicimus itaque illam in aliud tempus."

1499.

Veneta XVII. *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici,* Venetiis f. 1499.

Hoc loco et anno primum Commentarius ille in lucem exiisse putatur. vid. sup. ad ed. Brix. II. a. 1486. *Io. Britannicus* s. Angelus, ita dictus a maioribus, ex Britannia oriundis, natus est in vico, qui nunc Palazzuolo dicitur, nec longe abest a Brixia, in quo oppido liberales ille artes publice docuit, et a. 1510 mortuus est. Vir aetatis suae doctissimus fuit, qui, praeter alia, commentarios in Horatium, Iuvenalem, Persium, Terentium,

Statium et Ovidii Metamorphoses scripsit, ac princeps est omnium, qui ad Iuvenalem interpretandum et ante, et post eum adcessere: nam non modo loca obscuriora notis doctis, grammaticis, antiquariis, historicis, geographicis, mythologicis, criticis, inlustrare conatus est, sed etiam, quae praecipua eius virtus est, studiosissime investigavit mentem consiliumque poetae, et tum summam cuiusvis satirae, tum singularum partium sententiarumque copulationem, vim poeticam, venustatem, facetias ac salem, magna sollertia rectoque elegantiae sensu declaravit. Hanc ob caussam ipsi quoque Grangaeo praeferendus videtur, qui varia quidem, recondita et exquisita doctrina eo superior est, sed inferior bene adcurateque interpretandi arte. Hinc etiam commentarius Britannici saepius sub prelum revocatus est, nec defuere, qui subpresso viri egregii nomine, quae ille primus observavit, tamquam sui ingenii fetus venditarent. Neque tamen insitior, eius doctrinam et interpretationem saepius esse vel minus adcuratam, vel nimis argutam et subtilem, copiosam et supervacuam, alienam et contortam. Dedicavit commentaria sua *Senatui populoque Brixiano:* in qua epistola consilii sui caussas et rationem ita exponit: *Iuvenalis Satyras etsi temporibus nostris a nonnullis aliis egregie literatis commentatoribus, vel cum magna ipsorum laude, enarratae fuerant, adgressi sumus; quod omnino animadverteremus, in toto opere multa ab iis, sive incuria quadam, sive consulto opera, praeterita esse, quod, quae ipsi forte intelligerent, eadem et ceteris perspicua arbitrarentur, multaque etiam longe aliter exposita, quam sensus Auctoris exposceret: hocque eo libentius fecimus, quod Iuvenalem eum esse novimus poetam, qui, veluti flagello atque ense peccantium vitia persequens, saluberrimo carminis sui stilo docet a semita turpitudinum declinandum honestatemque adprehendendam, ita ut in scholis (quando adolescentes poetice instituendi sint) nihil fere utilius fructuosiusve legi queat.*

si enim mihi tum demum probatissimi videntur Auctores, quorum doctrina non tam ad voluptatem, quam ad institutionem nostram refertur. Confido autem, in toto opere, praeter fortasse tria aut quatuor ad summum loca, quae aut ingenii mei imbecillitate, aut morum ignoratione veterum non intellecta altioribus ingeniis enodanda relinquo, nihil prorsus relictum, quod a me non sit optime dilucidatum, multaque etiam longe rectius explicata, quam ab omnibus aliis, qui ante me in hunc poetam scripsere. Hoc quidem nemo facile negabit: sed quod *de tribus aut quatuor ad summum locis a se fortasse non intellectis* dixit, etsi vere magis quam iactanter dictum vellem, (quantum enim tum aliis mihique fecisset otii?) nollem tamen ei excidisset. Quid in eo eiusque doctrina vituperandum sit, iam supra monui.

Iuvenalis, Persius, Horatius, Lucilius, Lugduni Bat. 12. 1500.

Haec editio laudatur in Catal. Biblioth. Francofurti d. 8. Iul. 1799 venditae. Sed numerus anni quin vitiose expressus sit, vix est quod dubitemus.

SAEC. XVI. 1501—1601.

1501.

* Aldina I. Veneta XVIII. (n. 61.) *Iuvenalis Persius;* Venetiis *apud Aldum* sine mentione anni, 8.

Quo anno prodierit, non constat; eam vero primam esse Aldinam, vel ex eo probabile sit, quod Graeca verba, quae Sat. VI, 195. et IX, 37 in reliquis Aldinis leguntur, in ea, ut in Rom. princ., nondum expressa, sed plane omissa sunt. Tres autem esse dumtaxat Aldinas, primam s. a., alteram a. 1501, et tertiam a. 1535 vulgatam, liquido contendere possum, quoniam tot in manibus habui, quae omnes olim in biblioth. praeclara Kulenkampi exstabant, et, antequam illa venderetur, ab Ill. Heynio, quae magna eius benevolentia est, mihi transmissae sunt. A Fabricio nulla memoratur Aldina, in

edit. autem Bipont. una tantum, et quidem his verbis: „(1501) Aldina sine anni nota, 8. Iuvenalis et Persius ex officina Aldi. Eodem anno et prodiit ex off. Aldi Horatius; quocum iuncti memorantur in Solgeri Catal. Bibl. (quae dein accessit ad Bibl. Norimbergensem) T. III. p. 278. n. 1833. ubi adnotatum legitur: *Ob notas MSS. Lazari Spengleri Syndici Norimbergensis doctissimi* († 1534) *in pretio habenda.*" Hasce notas rescivi non magni esse momenti, et ad Horatium maxime pertinere. Aldina autem sine anni nota neutiquam confundenda est cum

* Aldina II. Veneta. XIX. (n. 62.) *Iuvenalis Persius.* — Ad calcem Iuvenalis: *Venetiis apud Aldum*, et Persii: *Venetiis in aedibus Aldi, Mense Augusto MDI.* 8. 1501.

Hoc anno etiam Horatius, et Virgilius eodem prelo typisque minoribus, qui *italici, currentes* et *Aldini* vulgo vocantur, excusi sunt. Quod vero Heyne in Indice editionum Virgilii p. XCI. (edit. alt.) de Aldina tertia dixit: *praeclara et inter praestantissimas facile editio, in qua pleraque, e melioribus codd. constituta leguntur; et quam qui factum sit ut sequentes editores non sequerentur, sed plerumque ad priorem Aldinam redirent, non adsequor*, idem transferri potest ad Aldinam II. Iuvenalis. Emendatissima est editio, ad meliores haud dubie libros, tam scriptos quam editos, recensita. Nihilo tamen secius non modo Aldina III., sed aliae quoque editiones, ex Aldinis ductae, multis in locis eam deseruere, et rediere ad Aldinam I. Vnde autem tanta mutatio, et a quo inducta sit, dicere non habeo. Eadem discrepantia in omnibus Auctorum classicorum editionibus Aldinis deprehenditur, et numquam fere, quod mireris vel Aldus, vel qui post a. 1515, quo ille e vita discessit, posteriores curarunt editiones, vel minimam huius rei mentionem fecerunt. Ceterum editt. Aldinae modo hanc, modo illam editionem antiquiorem sequuntur, passim vero lectiones exhibent, quae non nisi in codd. MSS., et

nonnumquam, quae in ipsis Aldinis primum reperiuntur; quod ex Var. Lect. adparebit. Inde intelligitur, eas ad Codices scriptos fuisse castigatas.

* Ascensiana II. (n. 60.) *Iuvenalis familiare commentum* (h. e. cum comm. Iod. Badii Ascensii) *cum Antonii Mancinelli viri eruditissimi explanatione.* — *Impressum est hoc opus pro fido et bono bibliopola Stephano Gaynardo civi lugdunensi: arte et industria Iohannis de Vingle. Anno salutis christianae Millesimo quingentesimo primo V Idus Maii* Lugduni

4. f. fol. min. 1501.

Exemplar Ascensianae I. Lugd. 1498. descriptum fere sine memorabili mutatione.

* Veneta XX. (n. 57.) *Iuvenalis cum quatuor commentariis Vallae, Merulae, Mancinelli et Calderini.* — Venetiis *impressum est hoc Iuvenalis opus cum quatuor commentariis per Ioannem de Cereto alias Tacuinum de Tridino MCCCCCI. die vero X Decembris* f. 1501.

Repetitio Venetae XVI. a. 1498. Nonnumquam ab ea discedit, et alias editt. sequitur: quam tamen lectionis varietatem excerpere haud operae pretium duxi.

* Brixiensis III. (64.) *Iuvenalis cum comm. Britannici.* — *Impressum hoc opus Brixiae ab Angelo et Iacobo Britannicis fratribus, summa adhibita diligentia ut esset emendatissimum. Anno a Natali Christi quingentesimo primo* fol. 1501.

Titulus libri est: *Commentarii Ioannis Britannici in Iuvenalem, cum gratia a Ducali dominio Venetiarum, ne quis alius eos intra decennium imprimat.*

Carmen Pamphili Saxi.

Tela, faces, laqueos, horrorem, fulmina, morsus,
Verbera, clamores, murmura, dicta, sales,
Qui Iuvenalis avet perspicere funditus, immo
Adfectus, animum, pectora, cor, genium,
Hunc legat: interpres non est, sed carminis auctor
Egregii vatis, vita sed egregia.

Carmina non generat, sed gignit aperta, feremat.
Sensa nec exponens lucida, sed generat.
Increpat, invehitur, castigat, corrigit, urget,
Cogit, sollicitat, ducit, agit, stimulat,
Prosa canit vatis concentu dulciter huius,
Concentus prosa solvitur et loquitur.
Denique sunt unus sub vate Britannicus ipse est
Collectus numeris clausus et exiguis:
Sub se collectus vates extensus in illo est,
Qui legit hunc igitur, cautus utrumque legit.

Cf. de hac edit. ad Brixiens. II. a. 1486. et Venet. 1499.

1502.

* * Lipsiensis II. (n. 58.) *Iuvenalis Satyrae*, Lipsiae f. 1502.

In fine legitur: *Habes, amate Lector, textum Iunii Iuvenalis Aquinatis, Satyrarum scriptoris lepidissimi, iterum atque iterum satis laboriose emendatum, vigilique diligentia Baccalarii Martini Herbipolensis, Lipzensis civis, ibidem a novo pressum. Anno dominicae incarnationis Millesimo quingentesimo secundo. Quinto Kalendas mensis Augusti finitum. Si quid tamen vitii humano errore admissum fuerit, cum benivolentia radito atque inter legendum castigato. Non enim omnia possumus omnes.*

Vid. ad Lipsiensem I. a. 1497.

1503.

Brixiensis IV. *Persius et Iuvenalis cum comm. Britannici*, Brixiae fol. 1503.

Memoratur in ed. Bipont. e Catal. Biblioth. Ludewigianae Hal. P. IV. p. 1457. n. 12604. et Fabric. Bibl. Lat. Ed. 1721. Vol. II. p. 733. In recent. edit. huius Bibl. Lat. nulla eius fit mentio.

1504.

* * Lipsiensis III. (n. 58.) *Iuvenalis Satyrae*, Lipsiae fol. 1504.

In fine eadem leguntur, quae in Lipsiensi II. a. 1502. cuius mera repetitio est. Anni tantum, et diei nota sic mutata est: *Anno dominicae incarnationis Millesimo quingentesimo quarto, Septimo ydus mensis Augusti finitum.* In Catal. Bibl. Vffenbach. T. II. App. Incunab. art. typogr. n. 227. p. 79. laudatur huius edit. exemplum, *copiis* (f. copiosis) *annotationibus et marginalibus MSS. ab anonymo quondam vet. ornatum.*

1505.

* Ascensiana III. (n. 65.) *Iuvenalis familiare commentum* (h. e. Iuven. cum comm. Iod. Badii Ascensii) *cum Antonii Mancinelli viri eruditissimi explanatione. — Impressum est hoc opus rursus in aedibus Ascensianis apud Parrhisios impensis Ioannis Meganc, Ioannis waterloose, et Iodoci Horenweghe flandorum, Anno salutis christianae MCCCCCV, ad Nonas Martias* 4. 1505.

Huius editionis, cuius neque Maittaire, neque Fabricius meminit, titulum tantum, et ne satis quidem adcurate, Henninius, qui eadem usus est in excerpendo Ascensii commento, notavit, et e Catal. Bibl. Vffenbach. I. 1. n. 229. p. 80. descripsere socii Bipontini. In exemplari, quod ad manus habui, Iuvenali iuncta est *Publii Auli Persii familiaris explanatio per Iodocum Badium cum Io. Britannici eruditissima interpretatione. Venundantur Lugduni a Petro Vngre et Anthonio doulcet pfate civitatis bibliopola et cive in vico mercuriali vulgariter En la rue Merchiere.* In fine: *Persius cum duplici commento finit feliciter. Lugduni solerti opera Iohannis de platea et Iacobi myt. Anno salutis MCCCCCX. die vero XX novembris.* Haec tamen editio, quae Paris. 1512 et 1519 recusa est, magnopere spem meam fefellit: est enim mera fere repetitio Ascens. I. et II. Lugdun. 1498 et 1501. Quod si prius animadvertissem, eam non totam contulissem. Nonnumquam tamen eam et ab his, et a Paris. 1512 discrepare, ex Var. Lect. cognosces.

1507.

* Lipsiensis IV. (n. 58.) *Liber Satyrarum Iunii Iuvenalis poetae lepidissimi ac inter omnes satyricos utilissimi.*

Ad iuventutem.

Florea doctiloqui cole scripta canora iuventus
Vatis: praestabunt commoda mille tibi.
Invenies morsus, et fulmina, dicaque dicta,
Crimina, virtutes, multiiugesque sales.
Mordaci in satyra lepidissimus ille poeta
Vertice sublimi sidera summa ferit.

In fine: *Habes, amate Lector, textum Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrarum scriptoris lepidissimi, iterum atque iterum satis laboriose emendatum, vigilique diligentia Iacobi Thanners Lipsensis civis, ibidem a novo impressus. Annoque dominicae incarnationis Millesimo quingentesimo septimo. Siquid tamen* cet. ut in ed. Lips. II. f. 1507.

Non recedit a primis Lipsiensibus nisi in rebus levissimis, et lectionibus vel vitiosis, vel quas ex aliis iam editt. notaveram.

Iuvenalis cum Merulae et aliorum notis, Lipsiae fol. 1507.

Memoratur in Fabric. Bibl. Lat. T. II. p. 359. ed. Lips. 1773. sed forte non diversa est ab ea, quam modo recensui, et titulus vitiose indicatus. In illa certe nullae reperiuntur notae.

* Ascensiana IV. (n. 60.) *Iuvenalis familiare commentum,* (h. e. Iuvenalis cum comm. Iod. Badii Ascensii) *cum Antonii Mancinelli viri eruditissimi explanatione. — Venundatur Lugduni ab Stephano Gueynard. eiusque civitatis bibliopola, et cive in vico mercuriali, vulgariter en la rue merchiere, prope sctm Antonium.* In fine: *Impressum est hoc opus pro fido et bono bibliopola Stephano Gueynardo civi Lugdunensi, arte et industria Stephani Baland, anno salutis*

christianae M. quingentesimo septimo ad VII Kalendas Novembris, Lugduni fol. min. 1507.

Repetitio Ascensianae I. Lugd. 1498.

1509.

Veneta XXI. *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici*, Venetiis *per Ioh. de Tridino* fol. 1509.

Memoratur in Engel. Bibl. selectiss. p. 118. recusa mox 1512. ab eodem typographo, qui Venetas a. 1492. 1494. 1498. et 1501. typis expressit.

1510.

Iuvenalis, Colon. 4. 1510.

Hanc edit. et aliam Colon. a. 1541. 8. servari in Bibl. Helmstad. per literas mihi significavit Cl. Kunhardt, qui tamen interiorem earum indolem non descripsit.

1511.

Mediolanensis V. (n. 53.) *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici*, Mediolani *per Leonardum Vegium* fol. 1511.

Eius mentio fit in Catal. Biblioth. Francof. d. 8 Iul. 1799 venditae p. 17. et in Beckii Diss. Vid. sup. ad Mediol. I. a. 1474.

* Ascensiana V. (n. 60.) *Iuvenalis familiare commentum cum Anto. Manci. viri eruditissimi explanatione. — Venundantur Lugduni ab Stephano Gueynard.* cet. ut in Ascens. IV. Lugd. 1507. — In fine: *Impressum est hoc opus pro fido et bono bibliopola Stephano Gueynardo civi lugdunensi, arte et industria Iacobi sa. Anno salutis christianae M. quingentesimo undecimo, die XXI Kalendas Octobris*, Lugduni fol. min. 1511.

Nil fere recedit a reliquis Ascensianis. Vid. ad Lugdun. 1498.

1512.

Ascensiana VI. *Iuvenalis cum comm. Mancinelli et Badii*, Lugduni 4. 1512.

Exstabat in Bibl. Patrum S. I. Lovanii divendita, et vel repetitio Ascens. V., vel eadem est editio, numero anni vitiose scripto.

* * Veneta XXII. (n. 50.) *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici,* Venetiis *per Io. Tacuinum de Tridino* die XVIII Augusti fol. 1512.

Cf. ad Brix. 1486. Titulus libri est: *Iunius Iuvenalis. Opus quidem divinum, antea impressorum vitio tetrum, mancum et inutile; nunc autem a viro bene docto recognitum, adeoque diligenti castigatione excultum, ut ne punctus, coma, seu interrogatiuncula, cum in textu, tum in commento deficiat, ut facile legentibus videre est. Scribente Ioanne Britannico, viro eruditissimo. Vna cum figuris suis locis apte dispositis. Nec non elegantissima tabula noviter revisa, quae omnia secundum alphabeti ordinem mirifice complectitur.* Haec tabula est index verborum memorabilium, praeter quem etiam Britannici epistola ad Senatum populumque Brixianum, eiusdem Adnotationes quaedam in Asinum Apuleii et Sylvas Statii, (nam hos libros una cum Iuvenale constituerat edere, sed *instantibus impressoribus maiori huius laboris parte se supersedisse* monet) brevis disputatio de Satyra, et vita Iuvenalis, poetae et commentario praefixae sunt.

* * Ascensiana VII. (n. 65.) *Iuvenalis,* Parisiis *in aedibus Ascensianis* 8. 1512.

Vid. sup. ad Ascens. III. Paris. 1505. Conlata est a Maittario in ed. Lond. 1716.

1513.

Iuntina. *Iuvenalis et Persius,* Florentiae *impensa Philippi di Giunta* 8. 1513.

Eius meminere Bauer in Bibl. libr. rariorum T. II. p. 216. Goetze in Merkwürdigkeiten der Dresdner Bibliothek p. 173. n. 213. et Catal. Bibl. I. A. Ernesti Lips. 1782 venditae p. 188. Sed, quod doleo, nondum quisquam fuit, qui criticum eius usum exquireret: neque etiam praeter hanc aliam Iuntinam vidi memoratam. Vix tamen dubito, quin Iunta more suo Aldinas expresserit editiones.

Iuvenalis et Persii Satyrae, Argentorati *per Io. Knoblauch* 4. 1513.

Huius edit. mentio facta in Catal. Bibl. Matth. Fontaine Manhem. 1779. sed annus forte per errorem adscriptus 1513 pro 1518.

1514.

Mediolanensis VI. *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici*, Mediolani fol. 1514.

Iuvenalem excipit Persius *cum pluribus additis elegantissimis et adcuratissimis annotamentis Angeli Politiani, Phil. Beroaldi et Bapt. Egnatii.* Titulus libri est idem, quem Venetae XXII praefixum esse supra diximus, et ad calcem Iuvenalis legitur: *Aureum Iuvenalis opus, novissime infinitis pene erroribus emendatum, maximaque diligentia impressum per Ioannem Angelum Scinzenzeler. Impensis nobilium virorum Io. Iacobi et fratrum de Lignano mercatorum Mediolanensium. Anno Domini* 1514. *die XIII Iunii.* Laudatur haec editio in Fabric. Bibl. Lat. T. II. p. 359. 360. ed. Lips. 1773. et exemplum eius possidet Cl. A. C. Borheck, qui etiam benevole pollicitus est, se non modo variantes ex illa lectiones excerpturum mecumque communicaturum, sed etiam ex bibliothecis Parisiacis Belgicisque critica mihi praesidia amicorum suorum opera comparaturum esse. Vtraque quidem spes mihi facta me fefellit: cuius tamen rei culpa non in humanissimo residet viro, sed tum in multa variaque, quibus ille distinetur, negotia, tum in turbulenta, quibus etiamnunc vivimus, tempora haud dubie conferenda est.

1515.

* Veneta XXIII. (n. 50.) *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici. — Impressum* Venetiis *per Georgium de Rusconibus Mediolan. Anno Domini MDXV. die X Decembris.* fol. 1515.

Huic editioni idem titulus est, qui Venetae XXII. a. 1512. Cf. ad Brixiensem a. 1486.

Ascensiana VIII. *Iuvenalis cum comm. Mancinelli et Badii Ascensii*, Lugduni 4. 1515.

Laudatur in Catal. Biblioth. Francof. d. 8. Iul. 1799 venditae, et variantes lectiones ex ea excerptas a Schwabio, editore Phaedri, adcepit Cl. Gurlitt. Haud dubie non differt a reliquis Ascensianis, quas prorsus fere inter se convenire iam aliquoties diximus.

1517.

Iuvenalis cum A. Mancinelli explanatione, Coloniae 4. 1517.

Memoratur in eodem Catal. p. 42. et forsan non tantum Mancinello iunctus est Badius, sed etiam Iuvenali Persius, qui certe cum novis Commentariis, nec non cum Ecphrasi et Scholiis Io. Murmellii Ruremundensis, eodem anno Coloniae in officina libraria Quentell typis expressus est.

Iuvenalis, Lugduni 4. 1517.

Huius edit. mentionem faciunt socii Bipontini, qui non male suspicantur, eam esse repetitionem ed. Lugd. 1512. nisi forte pro eadem habenda est, et annus vitiose adscriptus 1517 pro 1512. Illa coniectura si vera est, haec editio est Ascensiana nona, vel adeo, si Coloniensis, modo memorata, prius prelo exiit, et tum Badii, tum Mancinelli explanationem continet, decima.

1518.

Veneta XXIV. *Iuvenalis et Persii Satyrae*, Venetiis fol. 1518.

si fides habenda Henniniano indici editt. Iuvenalis.

* (n. 66.). *Iunii Iuvenalis Aquinatis inter latinos satyrographos consumatissimi Satyrae emaculatius impressae.*

H. B. P.

Vergilium ut nemo vicit fera bella canendo,
Regnat ut imparibus Naso poeta modis,
Vtque placet lyricis solus Venusinus in odis,
Musaque ut in lepidis Bilbilitana iocis,

Vtque Vmbro multum debet Comedia Plauto,
Emicat ut Mimo Publius ipse suo,
Paouvius docti famam senis, Accius alti
Vt capit, in tragico clarus uterque pede;
Sic Iuvenale meo (nec verba haec testis egebunt)
In Satyra nullum clarius extat opus.

In fine: *Sedecim Iuvenalis satyrae finiunt* Argentinae *per providum virum Ioannem Knoblouch excusae nonis Ianuariis* 4. 1518.

Praeclara editio et nova Iuvenalis recensio, quae textum quidem Aldinum pro fundamento posuit, sed multa in eo ex antiquis libris correxit. Recusa est a. 1527. sed quis ei praefuerit vir doctus, haud compertum habeo.

1519.

✱ Ascensiana IX. s. XI. de quo v. ad Lugd. 1517. (n. 65.) *Iuvenalis familiare commentum cum Anton. Mancinelli viri eruditiss. explanatione.* — Parisiis *in aedibus Ascensianis* 4. 1519.

Repet. ed. Ascens. III. a. 1505.

1521.

✱ ✱ (n. 78.) *Persius et Iuvenalis,* Lugduni *opera Guilielmi Huyon impressoris* 8. 1521.

Editio haec in multis locis Sat. I. et II. conlata a Beckio in Diss. sup. ad Venetam I. laudata, ex qua intelligitur, eam his locis non nisi semel discrepare ab Aldina II. unde itaque expressa videtur.

1522.

Iuvenalis, Basileae 8. 1522.

Tam paucis verbis haec edit. memoratur a sociis Bipontinis, quibus non habeo quod addam.

1527.

✱ ✱ (n. 66.) *Iun. Iuvenalis una cum A. Persio recogniti.* — Argentorati *Iohannes Cnoblochus excudebat* 8. 1527.

Repetitio ed. Argent. a. 1518.

1528.

* Colinaei. I. (n. 67.) *Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrae decem et sex, cum annotatiunculis in margine adiectis, quae brevis commentarii vice esse possint.* Parisiis *apud Simon. Colinaeum* 8. 1528.

Recusa est a. 1535. et 1542. Editiones Colinaei, ut Curionis, Frobenii, Gryphii, et Rob. Stephani, ex Aldinis fluxere, sed quaelibet etiam bona sibi propria, passimque alias, et nonnumquam meliores, habet lectiones. *Adnotatiunculae* illae, nunc primum, et deinde saepius editae; sunt Scholia Curionis, de quibus vid. ad edit. Basil. 1551.

1529.

* *Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrae decem et sex, ad imitationem Aldini exemplaris emendatae. Praeterea non multo pridem Curionis scholiis margini adpositis, nunc vero satyrae cuilibet subnexis, illustratae, quae vice brevis commentarii esse possunt.* — In fine: *Excussum* Cracoviae *per Mathiam Scharffenbergk expensis honesti viri Marci Scharffenbergk bibliopolae ibidem. Anno ab hominum genere restituto* 1529. 26 *Maii.* 8. 1529.

Qualis sit editio, ex titulo iam satis intelligitur. Aldinam autem plerumque primam et tertiam sequitur.

1530.

Veneta XXV. *Persius cum Iuvenali,* Venetiis *apud Bernardinum Stagninum* 12. 1530.

Laudatur in Fabricii Bibl. Lat. T. II. p. 167. et in ed. Bipont. sed nulla pretii, quod ei statuendum sit, ratione habita.

1531.

* * (n. 79.) *Iuvenalis,* Basileae per *Valentinum Curionem* 8. 1531.

Multis in locis Sat. I. et II. inspecta a Beckero, de quo vid. ad Venet. I. Cf. ad edit. Colin. Paris. 1528.

1534.

Gryphii I. *Persius et Iuvenalis*, Lugduni *apud Seb. Gryphium* 8. 1534.

Vid. ad edit. Colin. Paris. 1528.

1535.

Veneta XXVI. *Persius cum Iuvenali*, Venetiis *apud Bernard. Stagninum* 8. 1535.

Repet. Venet. XXV. a. 1530.

* Colinaei II. (n. 67.) *Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrae decem et sex. Cum annotatiunculis in margine adiectis, quae brevis commentarii vice esse possint.* Parisiis *apud Simonem Colinaeum* 8. 1535.

Repet. Paris. 1528. Num adnotatiunculae illae nunc primum adcesserint nec ne, dicere non habeo. Maittarius, qui primam illam tertiamque Colinaei edit. consuluit, nullam earum fecit mentionem; sed nec Beckius, qui in Diss. supra ad Venetam I. laudata, hanc secundam comparavit.

— * Aldina III. Veneta XXVII. (n. 63.) *Iuvenalis Persius. Aldus MDXXXV. Aldus Manutius Scipioni Carteromacho Suo S.* (Venetiis) 8. 1535.

Vid. ad Aldinam I. et II. a. 1501.

1537.

Iuvenalis et Persius, Lugduni 1537. teste Henninio in ind. editt. Iuvenalis.

1538.

Veneta XXVIII. *Iuvenalis*, Venetiis 1538. si eidem indici Hennin. fides habenda.

Gryphii II. *Iun. Iuvenalis et Auli Persii Flacci Satyrae iam recens recognitae, simul ac annotatiunculis, quae brevis Commentarii vice esse possint, illustratae;* Lugduni *apud Seb. Gryphium* 8. 1538.

In edit. Bipont. ita describitur: „Habet 159 pagg. haec editio pulchrius literis Italicis expressa. Textus fere convenit cum Aldino exemplari, sed et ab eo discedit, maxime orthographica ratione et interpretatione. Bonas subinde lectiones habet, quas Henninius ut in iunioribus

repertas probat. Exempla adfert Cl. Lengnich Beiträge zur Kenntniss seltener Bücher T. II. p. 141 — 148. ubi hanc edit. pluribus describit." Cf. ad ed. Paris. 1528.

1539.

Veneta XXIX. *Iuvenalis Satyrae cum interpr. Io. Britannici et Iodoci Badii Ascensii explanationibus, Venetiis per Bernardinum de Bindonis* fol. 1539.

Excitatur in ed. Bipont. e coll. librorum (Ioach. Chph. Nemeizii Cons. Aulici Bipont.) Argentorati venum datorum 1745.

1540.

Iuvenalis et Persii Satyrae, Antverp. 8. 1540.

Editio laudata Henninio.

1541.

Vid. ad a. 1510.

1542.

* * Colinaei III. (n. 67.) *Iuvenalis et Persius; Parisiis apud Simon. Colinaeum* 12. 1542.

Conlata a Maittario in ed. Lond. 1716. Cf. ad Paris. 1528. et 1535.

1543.

Iuvenalis, Parisiis 1543.

Ita Hennin. in Ind. edd. Iuven.

1544.

* Rob. Stephani I. (n. 68.) *Iunii Iuvenalis Satyrae XVI. A. Persii Satyrae VI. Ad vetustiss. scripta exemplaria emendatae: quorum varias lectiones ad calcem reiecimus.* Lutetiae, *ex officina Rob. Stephani typographi regii* 8. 1544.

In fine: *Excudebat Rob. Stephanus typographus regius Lutetiae Ann. MDXLV III Non. Ian.* Praeterea ad calcem leguntur *variae lectiones*, paucae quidem, sed bonae nonnumquam et receptae, *ex vetusto codice Rob. Stephani*: et haec sunt *vetustiss. scripta exemplaria*, ad quae Satiras a se emendatas esse, in titulo profitetur. Cf. ad ed. Paris. 1528. Nota autem

res est, editiones huius Stephani, aeque ac Aldi, inter emendatissimas esse referendas, et ab utroque iis, qui operarum errores deprehenderent, ingentia saepe praemia fuisse promissa. Hic Robertus Stephanus fuit gener Iod. Badii Ascensii, frater Caroli, et pater Henrici atque Roberti II. Henricus praeter alios liberos filium reliquit Paulum, (patrem Antonii) filiamque eruditam Catharinam, uxorem Is. Casauboni; Robertus vero II. duos filios, Franciscum et Robertum Stephanum III. qui Iuvenalem Paris. 1613 et 1616 typis expressit. Hi Stephani fuere omnes celeberrimi typographi, iidemque doctissimi. v. Almeloveen de vitis Stephanorum, et Maittaire historia Stephanorum.

Persius cum Iuvenali, Francofurti 12. 1544.

v. Catal. Bibl. I. G. Graevii, Trai. ad Rhenum divenditae, p. 229. n. 45.

1545.

* Gryphii III. (n. 71.) *I. Iuvenalis Satyrae iam recens cognitae atque emendatae.* Parisiis, *ex officina Francisci Gryphii* 16. 1545.

Plerumque convenit cum editt. Seb. Gryphii. Cf. ad Paris. 1528. et Lugdun. 1538.

1546.

* *Iun. Iuvenalis, et Auli Persii Flacci Satyrae.* — Basileae *apud Nicolaum Brylingerum* 12. 1546.

Congruit cum Aldinis et Stephanianis.

Gryphii IV. *Iuvenalis Satyrae apud Seb. Gryphium*, Lugduni 12. 1546.

Laudatur Schegk. Prooem. 5.

1548.

Veneta XXX. *Iuvenalis cum comm. Io. Britannici*, Venetiis fol. 1548.

memoratur in Henninii Ind. editt. Iuven., et Veneta huius anni *cum explanat. Iod. Badii Ascensii* in Catal. Bibl. Francofurti d. 8 Iul. 1799 venditae p. 17. Vterque autem commentarius forte iunctus, et haec editio ex Veneta XXIX expressa est.

1549.

* * Rob. Stephani II. (n. 69.) *Iuvenalis et Persius.* — Lutetiae, *ex officina Rob. Stephani typographi regii* 8. 1549.

In hac altera Stephani editione, quam Maittaire in ed. Lond. 1716 contulit, lectio poetae passim ad alios libros antiquiores mutata reperitur. Cf. ad priorem edit. a. 1544.

Veneta XXXI. *Iuvenalis*, Venetiis 1549.

Tam paucis verbis designatur in Hennin. Ind. editt. Iuvenalis.

1551.

* * Frobeniana (n. 80.) *Persii Satyrae cum Comm. Badii, Britannici, Plantii al. Iuvenalis cum comm. Io. Britannici et scholiis Coelii Secundi Curionis,* Basileae *apud Hieron. Frobenium et Nicol. Episcopium* fol. 1551.

Multis locis Sat. I. et II conlata a Beckio. Vid. ad Venetam I. et Paris. 1528. Nunc primum edita sunt haec scholia Curionis, Theologi atque Philologi olim clarissimi, in agro Taurinorum a. 1503 nati, qui primum in Italia, et potissimum quidem Mediolani, Ticini, Venetiis, Ferrariae et Luccae, deinde vero, quum lectis Zwinglii Lutherique scriptis a Pontificia descivisset fide, multisque propterea malis urgeretur, in Helvetia iuvenes publice docuit, ubi Lausanae Rector Collegii, et Basileae, in quo oppido ab a. 1547 ad 1569 vixit, primum Magister liberalium artium, mox vero Professor eloquentiae creatus est. Scholia illa pauca tantum et brevia sunt, sed passim bona et utilia, quae tamen magis Britannico, quam poetae profuerunt. In fronte autem huius edit. *nova* dicuntur, quoniam alia iam prius vulgaverat Curio, eaque brevissima, quae margini editionum Colinaei, Gryphii aliorumque adiecta sunt. vid. ad ed. Paris. 1528. Quae praeterea sunt monenda, iam occupavit Henninius in Praef. commentariis Britannici praefixa, in qua haec leguntur verba: „Vir doctus Coelius Secundus Curio,

quum crederet, Britannicum *non semper poetae sensum esse adsequutum*, ad eius Commentaria adiecit *Scholia, eaque edi ac publico communicari voluit rogatu Frobenii et Episcopii*, typographorum solertiae plurimae et maximae celebritatis, ut ipse indicat in epist. dedicat. ad nobiliss. adolescentem Abrah. Sbaski. Scholia haec in fronte eius libri se iactant *nova, quibus tum praeterita ab aliis explicantur, tum male intellecta corriguntur, tum etiam Graeca, quibus Britannicus in Iuvenalis commentariis usus est, Latinorumque Auctorum loci, quae omnia miris modis corrupta fuerant, restituuntur.* Exinde liquet, quantum sibi iuris in aliena tribuerit Curio; quantum e regione ipsi Britannico praestiterit. Eam Frobenii editionem in recudendis Britannici Commentariis, et inmixtis hisce Curionis Scholiis, ut video, κατὰ πόδα sequutus est Claudius Morellus typographus in edit. Paris. 1602. 4. Hanc et nostri typographi sunt sequuti, postquam prius incredibilem erratorum, operarum incuria admissorum, multitudinem, tamquam ex Augiae stabulo repurgassimus." In textu tamen poetae exprimendo Morellus ante oculos habuit editiones Pithoei, quas raro deseruit.

1556.

* (n. 73.) *Iunii Iuvenalis et A. Persii Satyrae, adnotatiunculis, quae brevis commentarii vice esse possint, illustratae*, Lugduni *apud Antonium Vincentium* 12. 1556.

Textus expressus est fere ex editt. Gryphii, ut in Lugd. 1562 et 1564. Socii Bipontini huius editionis loco memorant aliam, a se conlatam eiusdemque tituli, loci et anni, quae ex rec. Iunii sit, sed prodierit *apud Io. Frellonum:* unde haec alia videtur esse. Nostra tamen plane convenit cum ed. Frellon. Lugd. 1564.

1557.

Iuvenalis et Persii Satyrae, Lugduni 12. 1557.

Prodiit apud Godefridum Beringuarium.

* * *Iuvenalis*, Parisiis *apud Mich. Vascosanum* 4. 1557.

Conlata a Maittario in ed. Lond. 1716. Raro dissentit a recensione Ascensiana.

1559.

Iuvenalis et Persius, cum annotatiunculis in margine, Antverp. 8. 1559.

Memoratur in ed. Bipont.

1560.

* Gryphii V. (n. 72.) *Iunii Iuvenalis et A. Persii Flacci Satyrae, cum vetustissimis, iisque manu scriptis codicibus nunc denuo collatae, summaque diligentia parique fide emendatae*, Lugduni *apud haeredes Seb. Gryphii* 12. 1560.

Nova recensio, quae tamen non multum novavit in textu, quem reliquae exhibent Gryphianae. Auctor eius forte est Ant. Gryphius filius, qui eodem anno *Lugduni apud her. Seb. Gryphii* edidit *Virgilii Opera*, et *undique comparandis multis exemplaribus Maronis, quae calamo et stylo exarata ipsa vetustate probarentur ipsi*, neque sumtibus neque labori pepercisse se profitetur.

1561.

* *Iunii Iuvenalis et Auli Persii Flacci Satyrae, iam recens recognitae, simul ac adnotatiunculis, quae brevis commentarii vice esse possint, illustratae.* Parisiis *apud Hieronymum de Marnef, sub Pelicano monte D. Hilarii* 12. 1561.

Raro discedit ab edit. Gryph. Paris. 1545.

1562.

Iuvenalis et Persius, Lugduni *apud Io. Frellonum* 12. 1562.

Repet. edit. Lugdun. 1556. quod Sodales Bipontini docent ex Engelii Biblioth. sel. p. 40. in voc. *Catullus*.

1564.

* (n. 73.) *Iunii Iuvenalis et A. Persii Satyrae, adnotatiunculis, quae brevis commentarii vice esse possint, illustratae.* Lugduni *apud Ioannem Frellonium* 12. 1564.

In fine: *Lugduni excudebat Symphorianus Barbier.* Cf. ad Lugdun. 1556.

1565.

* Pulmanniana s. Plantiniana I. (n. 75.) *D. Iunii Iuvenalis Satyrarum Libri V. A. Persii Flacci Satyrarum Liber I. Theod. Pulmanni in eosdem annotationes.* Antverpiae *ex officina Christophori Plantini* 8. 1565.

Pulmannus, (Poelmann) quum a pannificio, quod primum didicerat, ad philologiam transiisset, in multos Auctores classicos notas scripsit, in quibus tamen pauca tantum ex ipsius ingenio profecta sunt, et omnia fere ex aliorum libris, praecipue ex Turnebi Adversariis, petita. Huius quoque generis sunt *adnotationes* eius in Iuvenalem, ad calcem huius ed. reiectae, *quibus et castigationum suarum rationem reddit, et loca difficiliora e scriptis doctissimorum hominum explicat.* Praeter illas in margine leguntur Scholia Hadr. Iunii, Medici atque Philologi Batavi, (n. 1511. † 1575.) in quibus et variae lectiones, sed simpl., non designatis codd., qui eas exhibent, recensentur, et loca quaedam obscura paucis, at saepe perperam, explicantur. Mira autem est Pulmanni negligentia, qui lectoribus neque indicavit, cuiusnam illae sint glossae, neque compendia illa literarum *N. P. M. I.*, quibus in *Adnotationibus* suis uti solet, explicuit. De utroque iam certiores nos fecit Henninius his verbis: „Videntur nobis illae literae signare Codd. MSS. *Noviomagensem, Pulmanni, Miggrodii, Iunii,* quibus se usum in Praefatione est testatus. Scholia autem Hadr. Iunii, quorum ibidem iniicit mentionem, nulli dubitamus, quin sint illa, quae Pulmannus ad marginem edit. Plantinianae adiecit, quum in vita Hadr. Iunii, quae

eius *Epistolis* praefigitur, dicatur *scripsisse in Iuvenalem*, quod inter publico data ab eo recensetur. Quum vero nusquam meminerimus visa nobis ea in Iuvenalem a Iunio conscripta, quamvis diligenter inquisiverimus, facile credimus illa ipsa Iunii Scholia esse, quae Pulmannus ad marginem Iuvenalis adiecit, id quod ipse Pulmannus in hac Praefat. innuere videtur, et probant praeterea Scholia in Pulmanni Adnotatt. repetita praeposito nomine Iunii, quae ex marginalibus esse desumta collatio docet, v. g. ad Sat. VI, 158. et 559. quae ipsis verbis exstant ad marginem pag. 43. et 55." Sed iam audiamus ipsum Pulmannum, de ratione consilii sui in epistola ad Io. Flemingum Praefationis loco praemissa sic disputantem: „Iuvenalem ex manuscriptorum codicum fide restitui, auxi, et Adnotationibus ex commentariis clarorum virorum conlectis inlustravi. Vsus autem sum in Iuvenale emendando tribus exemplaribus; uno, *meo*; altero, quod *Iacobus Miggrodius*, omni liberali doctrina et summa humanitate vir praestans (Belga, multarum peritus linguarum) mihi dono dedit: tertio, cuius *Canonici collegii B. Catharinae Noviomagi*, rogatu Henr. Coracolithii, et maxime Ioannis Falkenburgii sororis meae mariti, — mihi copiam fecerunt. Neque sane, quod primo loco dicendum erat, *Hadr. Iunius*, homo et eruditione, et in communicando sua alacritate prope singulari praeditus, parum heic mihi adiumenti adtulit. Nam ex *manuscripto codice suo*, quem cum vulgata editione contulerat, lectionis varietates comprobavit, et loca paulo impeditiora *Brevibus Scholiis*, enodate explicuit, quae omnia, qua fide adcepi, eadem in lucem dedi. Idem, quum in apographo, quod inter mea postremum nominavi, *Iuvenalis* opus non in *Satyras*, sed in *libros* divisum esset, dubitanti, quod potissimum sequi vellem, facile libri sui fide persuasit, ut vulgarem Operis partitionem inmutarem, et in *quinque libros*, distinguerem; praesertim quum et loca a Prisciano adducta idem prae se ferre, et hoc etiam, licet quidam inprobarint, in

Auctoris vita Crinitum adnotare viderem. Satyrarum vero receptum et usitatum numerum, cui testimonia, quae recentiores hinc produxerint, pleraque respondent, in margine adieci, ut longum et molestum inquirendi laborem lectori adimerem.“ Ceterum in conferendis codd. MSS. Pulmannum iam negligentiae arguit Nic. Heinsius in Praefat. ad Claudianum. Haec autem editio mox repetita est a. 1566. 1585. 1587.

1566.

Pulmanniana s. Plantiniana II. *Iuvenalis Satyrarum Libri V. Persii Satyrarum Liber I. Theod. Pulmanni in eosdem annotationes.* Antverpiae *ex off. Chph. Plantini* 12. 1566.

Hac editione usus est Henninius. Cf. quae modo diximus ad Pulman. I. Praeter hanc Sodales Bipontini memorant aliam Pulman. maioris formae, quam librarii *in octavo* adpellare solent.

1576.

Gryphii VI. *Iuvenalis et Persius.* Lugduni *apud* Gryphium 16. 1576.

Huius edit. mentio fit in Hennin. Ind. editt. Iuvenalis.

1583.

Veneta XXXII. *Iuvenalis c. comm. Domitii Calderini* fol. 1583.

Reperitur in Bibl. Guelferbyt.

1585.

Pulmanniana s. Plantiniana III. *Iuvenalis et Persii Satyrae, cum annotatt. Pulmanni.* Antverp. *ap. Plantinum* 24. et 16. 1585.

Editio prioris formae laudatur in Mylii Bibl. Ienens. p. 544. n. 1593. et utriusque in Catal. Bibl. Thuanae P. II. p. 280.

* Pithoei I. (n. 75.) *A. Persii Satyrarum Liber I. D. Iunii Iuvenalis Satyrarum Libri V. Sulpiciae Satyra I. cum veteribus Commentariis* (Scholiis) *nunc*

primum editis. Ex bibliotheca P. Pithoei IC. cuius etiam Notae quaedam adiectae ſunt. Lutetiae *apud Mamertum Patiſſonum* 8. 1585.

Editio praeſtantiſſima, et inter emendatiſſimas referenda. Petrus Pithoeus, frater Franciſci, (qui fratres gemini fuere celeberrimi illius aetatis ICti ſummisque honoribus Pariſiis ornati) de contextu tam Iuvenalis quam Perſii emendando praeclare meritus eſt, adhibitis in conſilium codicibus ſcriptis, et potiſſimum quidem antiquiſſimo Budenſi, qui olim Matthiae Corvino regi Hung. fuerat, et ex quo etiam primus integra edidit *Scholia vetera*, quorum dimidiam tantum partem, ſed non ita diligenter exſcriptam, vulgaverat Valla. v. ſup. ad edit. Venet. VII. a. 1486. De illo codice et de *Scholiis* eorumque auctore Pithoeus in Praefat. ita disputat: „In hac editione illud potiſſimum nobis propoſitum fuit, ut inter plura variaque, nec contemnendae vetuſtatis exemplaria, unius omnium ſane optimi atque antiquiſſimi ſcripturam curaremus exprimi, quod de *Budenſis* cladis reliquiis in Thaſſillonis quondam ducis coenobium relatum fuiſſe, ex *Matthiae* adſcripto nomine facile adductus ſum, ut crederem. Id ad nos tandem pervenit Franciſci fratris cariſſimi dono, cui plura longe ac meliora, ut ſpero, poſteritas debitura eſt. Atque utinam veteris librarii manum omnibus omnino locis adſequi licuiſſet. Verum, neſcio quo, malo genio factum eſt, ut exemplar illud nulla parte melius eſſet, quam qua inperiti lectoris inpio et infelici ſtilo eraſum, infeliciori etiam calamo emendatum, aut mendatum potius et contaminatum fuit: adeo ut mihi recentioris ſcripturae veſtigia quaſi notae indicesque fuerint ad veterem indagandam atque eruendam, quam adiectae paſſim ad utrumque marginem interpretationes interdum ſuppeditarunt, ſaepe nos et ipſae deſeruerunt. Earum porro quem Auctorem nominatim laudem, non habeo, quum nullum praeferat codex ille, quo hac parte uſi ſumus unico:

quamquam non ignoro a plerisque non postremae notae scriptoribus *Probo* tribui commentaria non in Iuvenalem modo, sed et in A. Persii Satyras illa, quorum heic quoque bonam partem emendatiorem damus, usi etiam hac in re consilio iudicioque amicorum, atque in primis Ios. Scaligeri viri incomparabilis, de quo quidquid praeterea dixero, minus erit. Id vero illi an ex veterum librorum fide, an ex coniectura potius faciant, non satis scio. Illud dissimulare non possum, quod *Berytium* nonnulli vocant, frustra eos, et parum critice facere, si ad *Valerium Probum* referre velint, cuius haec aetatem ferre nullo privilegio possunt. Sed nec *Probo* quidem illi tribuam, quem Lupus noster sub Karolo Calvo Imp. in Germaniae saltu liberales disciplinas tractasse, *Satyram* etiam *tentasse* ait. Nam et ista literatioris sunt saeculi, et quod ex Taciti historia *Moysen* repetunt, vereor, ne sit hominis Christiana religione nondum imbuti. At illa sane de *crucis supplicio*, et *Alamanniae* nomen, aliaque eius generis nonnulla, post Constantinum Magnum scripta nemo, nisi historiae ignarus, negaverit. Ego vero, quod ceteris fere Veterum Grammaticorum Glossis et Commentariis, idem et huic nostro adcidisse video, ut ex Variorum diversae, ut aetatis, sic eruditionis Interpretum notis conflatum, instar et ipsum Satyrae esset. Quin et in antiquo exemplari saepe me ab initio ex marginum diversitate, interpretationum etiam diversitatem notasse memini: quam tamen in hac editione repraesentare neque potui, neque, opinor, debui. *Valla* et ipse vir diligentissimus sui nobis *Probi* fragmenta ad Satyras tantum aliquot pro captu atque arbitratu suo exhibuit, quae tamen adiumento non levi plerisque locis fuerunt, quos ex illis vel emendavimus, vel subplevimus, adiecta etiam sua cuique nota, quod heic ab operis praetermissum video. Cetera omnia ex nostro illo unico, exemplari, non sine magno labore ac taedio, expressa sunt, ea plane fide et religione, ut quodammodo verendum nobis videam, ne superstitioni plerique aut negligentiae, nonnulli etiam imperitiae ad-

ſcribant, quod veteris ſcripturae vitia interdum retinere maluimus, quam coniecturis ex ingenio emendare cet." Simile rectumque, opinor, iudicium de *Scholiis* illis alii quoque tulere viri docti, v. c. Henninius, qui non male ea *Veterum Scholia* vocari iubebat, et Erneſti, qui ad Fabricii Bibl. Lat. T. II. p. 360 haec adnotavit: „Non unius auctoris eſſe, quae P. Pithoeus ſub *veteris Scholiaſtae* nomine vulgavit, ſatis eſt perſpicuum. Ante Pithoeum quaedam vulgaverat Ge. Valla, quae *Probo* auctori tribuit. Sed Valerii Probi, Berytii Grammatici, eſſe nequeunt, quae in quibusdam aperte ſapiunt aevum Imperatorum Chriſtianorum. *) Itaque fuerint alterius Probi,

*) Exempla, ad quae Erneſti reſpexit, iam excitarunt alii. Sic Pithoeus, quod ex verbis eius ſupra adſcriptis coniicio, huc retuliſſe videtur Scholia 1. ad Sat. XIV, 102. *Moyſes, ſacerdos, vel rex eius gentis, aut ipſius quidem religionis inventor; cuius Cornelius etiam Tacitus meminit.* 2) ad Sat. XIV, 78. „*partemque cadaveris* hominum. nam antiqui *crucibus* figebant." Ad quae verba Pithoeus contulit Auguſtin. Quaeſt. in Vet. Teſtam. *Antea homines cruci figebantur, quod poſtea edicto prohibitum manet.* Hoc vero edictum Conſtantino tribui monet a Scriptoribus Hiſtoriae Eccleſiaſt. 3) ad Sat. VIII, 170. *Rhenus inter Allamanniam et Gallos Oceano influit.* Ibi Pithoeus adſcripſit verba Spartiani ſub Proculo: *Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur.* — Alia huiusmodi Scholia notavit iam Schurzfleiſch, in Spicileg. Animadverſſ. ad Iuven. Sat. XVI. v. c. illud ad XI, 87. in quo ex uſu aetatis Conſtantini M. *magiſter exercitus* h. e. militum, στρατηλάτης, στρατοπεδάρχης, et duo alia, in quibus *Diocletiani patricii* memorantur; nec non ad Sat. V, 17. „Apud veteres *adcubitorum* uſus non erat, ſed in lectulis *discumbentes* manducabant: tres autem lectuli erant, in quibus discumbebant: unde hodie *triclinia* adpellantur." Ad h. l. Schurzfl. haec adnotavit: "Vetus Schol. monet, veteres non habuiſſe *adcubita* h. e. στιβάδας, ὕψος ἐχούσας, ſedes ad menſam, ad quam adcumbitur, ſed discubuiſſe ad menſas. His verbis puto aevum huius interpretis ſequius indicari, quo iam uſus increbuit ad menſas conſidendi: id enim ſignificatur verbis, *unde hodie triclinia adpellantur*, quum *triclinium* in gloſſis biblicis apud Dufresnium exponatur *tres ordines ſedium.*" Exem-

ſcriptoris chriſtiani, de quo Lupus Ferrarienſis Epiſt. 34. et 20. ubi ſatiram illius memorat, qua Ciceronem ac Virgilium coelo intulit, contendens Chriſtum morte ſua etiam paganis ſapientibus profuiſſe. *) *Petrum Birthium* Scholiorum in Iuvenalem auctorem adpellat Gonſalus de Salas ad Petronium p. 130. **) Sed verius eſt, centonem eſſe e variis et a variis conſutum, *alicubi*, ut ait Pignorius, *ſine delectu*. Et multa alia eiusmodi ſcholia in MSS. libris praeterea obcurrunt, quorum etiam nonnulla adfert in commentario ſuo Domitius Calderinus. Lambecius certe lib. VI. de Bibl. Vindobonenſi p. 243. narrat, ſe in veteribus MSS. reperiſſe ſcholia ad Iuvenalem, quae a Pithoeanis plurimum differrent, ut fruſtra ex iis medelam locis hiulcis ſperaverit: quales etiam ſunt in MSS. Biblioth. Bernenſis, quorum ſpecimina quaedam dedit Sinnerus in Catal. MSS. Bibl. Bern. p. 500 ſqq. Noviſſime Iacobus Follius Iuvenalem edere voluit cum ſcholiaſte vetere, tertia parte auctiore, e Codicibus, vt videtur, Vindobonenſibus." Talia quoque *Scholia*, nondum edita, et a Pithoeanis diverſa, in multis iisque antiquis codd. ſcriptis Iuvenalis tum a nobis reperta ſunt,

plis his adiicerem alia, ſi res iis indigeret. Non vero eiusdem Auctoris eſſe Gloſſarum illarum compilationem, alii quoque inde probarunt, quod nonnumquam ſibi repugnant, v. c. Salmaſ. in Exerc. Plin. ex Schol. ad IV, 38. et VII, 92. Illud eſt: *Hoc condictum in Fl. Domitianum, Titi fratrem, Veſpaſiani filium, iactat, qui calvus fuit, ut Suetonius refert: propter quod Iuvenalis ſub ſpecie honoris relegatus eſt ad cohortis curam in Aegypto, Hoaſa, ubi mortuus eſt.* Hoc vero: *Neronem ſignificat, qui ſcenicis ob turpem libidinem haec petentibus praeſtabat. Propter hunc verſum miſſus eſt in exſilium a Claudio Nerone.* Haec Scholia non ſatis concinunt, etſi ſuſpicari poſſis, in poſter. Domitianum, ut ſaepe in aliis Schol., vocari *Neronem*, et pro *Claudio Nerone* ex Sat. IV, 38 legendum eſſe *Calvo Nerone*.

*) De illis aliisque *Probis* v. Heyne de Edit. Virgilii T. I. p. CXLVIII. edit. ſec. et, quem ille laudavit, Burmann. ſec. Praef. p. 35. et Tom. I. Anthol. p. 739.

**) Cornuto Scholia illa adſignabat Iac. Cuiacius.

tum ab aliis, v. c. a Nic. Heinſio, apud quem ea vidit Henninius, a Lubino, (v. inf. ad edit. Wechel. Hanov. 1603. et Scalig. Epiſt. 424.) Barthio, (in optimo eius MS. de quo v. illius Adverſ. XIII, 13. XIV, 16. XLII, 16. LVI, 3.) Elmenhorſtio, (v. Scalig. Epiſt. 464.) Voſſio, (v. ei. Etymolog. p. 331.) Ferrario, (qui de re veſtiar. II, 1. III, 24. et al. laudat veterem Scholiaſten ineditum in Iuvenalem, quem Mediolani ſervat Bibliotheca Ambroſiana) Alexandro Eſtenſi, (v. Hennin. in nott. Variorum ad Sat. VI, 379.) Ian. Douza, (v. Hennin. l. l. ad V, 89. et XV, 5.) pluribusque aliis. Sed ut ad Scholia Pithoeana revertar, ea primus deſcripſit Ioſ. Scaliger, qui de ea re ita certiorem fecit Iſ. Caſaubonum in Epiſt. II, 104. *Laudo quod Gloſſas veteres ad Perſium adtexueris. Scito illas ita a nobis excerptas, ut Pithoeo editas fuiſſe. Chirographum eorum meum una cum veteribus Gloſſis Iuvenalis, quas itidem ex priſco exemplari Iuvenalis Pithoeano, et ex editione Ge. Vallae collegeram in aedibus meis Aginni, invenies apud Puteanos fratres, ſi modo non periit. Patri enim eorum dedi, et fortaſſe Pithoeus quaedam aliter edidit, ac ego ſcripſi, quod tamen non puto. Ego illarum Gloſſarum omnium eclogarius fui.* Cf. Scaligerana FF. P. P. p. m. 263. v. *Perſe.* Admodum autem corrupte ſcripta fuiſſe Scholia illa, iam ſupra vidimus. Hinc ea emendare conati ſunt Pithoeus, Rutgerſius, Ferrarius, Barthius, Graevius, Rubenius, Voſſius aliique, quorum notas una cum ſuis ad calcem edit. ſuae congeſſit Henninius. Idem ipſa Scholia textui poetae ſubiecit, ſed non rite ac bene tractavit: non enim Pithoei editionem operis librariis excudendam tradidit, in qua omnia, etiam manifeſte vitioſa, fideliter deſcripta reperiuntur, ſed Schrevelii, qui ſaepe, Salmaſiani nominis praetextu uſus, ſuas nobis emendationes obtruſit, quarum iuſtas rationes in notis nec dedit, nec dare potuiſſet. Ceterum Scholiis illis maius fere pretium, quam quod vere illis eſt, conſtituiſſe crediderim Ian. Rutgerſium, qui in Van Lecti.

I, 16. ita de iis iudicavit: „Iam pridem est, quum P. Pithoeus eruditissimum *Iuvenalis Scholiasten* edidit. Quo beneficio vix dici potest, quantum cultioris literaturae studiosos demeruerit. Est enim is Auctor, in quo multa ac recondita antiquitatis vestigia deprehendas, quae non ita aliunde hauriri poterant. Multas easque ignotas nobis adfert historias: multa in Iuvenale explicat, in quibus hactenus, quotquot Interpretes eius exstant, foedissime lapsi sunt. Ac longe plura ex eo disci poterant, nisi tam crudeliter deformatus ad nos venisset, ut vix ulla in eo nota exstet, quae non insigni aliquo mendo turpata sit.“ Non quidem is sum qui neget, Scholiasten Pithoeanum fuisse hominem doctum ac peritum iuris, historiae, religionis rituumque veterum, qui passim poetae mentem recte ceperit, multumque lucis adfuderit locis aliquot obscuris. Neque etiam dissimulo, multas eius adnotationes tum priscam aetatem, tum elegantem pulcri sensum prodere, variasque nobis servasse fabulas, historias et opiniones antiquas, quae alibi frustra quaeruntur. Sed idem quoque recte mihi contendere videor, primum longe plurimas eius explicationes nimis leves ac triviales, tenues et ieiunas, subtiles et argutas, alienas et ineptas, obscuras et contortas esse; deinde, quoties fere Iuvenalis ad ignotos nobis homines vel eventus sui temporis respiciat et inde materiam petat facetiarum, illum, Acronis, Porphyrionis aliorumque grammaticorum exemplo, non alia ac plura nos docere, quam quae ex ipsis poetae verbis cognoscere liceat, vel, quia haec non intellexerit, commentitias inde ac futiles nonnumquam fabulas componere; praeterea eum saepe non notissimas tantum historias et res pluribus exponere verbis, sed veterioribus quoque ac certioribus, quae Tacitus aliique tradiderint, nugas et commenta, ex perversa horum interpretatione enata, sive admiscere, sive substituere. Neque adeo mira haec videbuntur ei, qui tum meminerit, mature satis ineptire coepisse Grammaticos, tum expenderit, quae supra iam observavimus, exemplar Pithoeanum mendosissi

ſime fuiſſe deſcriptum, et huic Scholiaſtae idem adcidiſſe, quod veteribus contigit Grammaticis, tam Graecis, quam Latinis, ut non defuerint, ſeu ſcholaſtici, ſeu monachi et librarii, qui in excerpendis transſcribendisque Scholiis antiqua ac proba modo contraherent omitterentve, modo, innumeris aliis, et plerumque deterioribus ineptisque pannis adſutis, foede corrumperent atque interpolarent. Quae quum ita ſint, parum profecto utilitatis ex hac farragine, quae *veteris Scholiaſtae* nomen prae ſe fert, percipi poteſt, niſi ad eam adceſſeris tam ſubtili ingenio et tam adcurata quoque doctrina inſtructus, ut, quae tollenda, quaeque relinquenda ſint, ſatis exploratum habeas. Ex his ſimul intelligitur, quam parum ille videretur operae pretium facturus, qui infinitam illam Scholiorum multitudinem, multorum Codd. MSS. margini adſcriptam, conligere et Pithoeanis adtexere in animum induceret. Si quis tamen circumſpecto rectoque iudicio adhibito bona ex iis excerpere ac vulgare vellet, non dubito, quin aliquantum inde fructus capi poſſit. Mihi quidem ad hoc conſilium agitandum exſequendumque et animus, et otium, et facultas defuere.

1587.

Pulmanniana IV. *Iuvenalis et Perſius.* Antverp. *ex off. Chph. Plantini* 1587.

Memoratur Henninio.

1590.

Pulmanniana V. *Iunii Iuvenalis Satyrarum Libri V. Perſii Flacci Satyrarum liber unus.* Lugduni *apud Plantinum.* 12. 1590.

v. Catal. Bibl. Haſaeanae. Brem. 1732. p. 639. n. 36.

* Pithoei II. (n. 76.) *A. Perſii Satyrarum Liber I. D. Iunii Iuvenalis Satyrarum Lib. V. Sulpiciae Satyra I. cum veteribus commentariis nunc primum editis. Ex bibliotheca P. Pithoei IC. cuius etiam notae quaedam adiectae ſunt.* (Inſigne Andreanum ſ. Commelinianum.) Heidelbergae (ex officina Sanctandreana) 8. 1590.

Est repetitio ed. Paris. 1585. sed emendatior, in qua Commelinus et distinctionem et lectiones pluribus mutavit locis. Vid. Var. Lect. ad V, 91. 142. VI, 82. 114. 127. 320. 330. 369. 402. 524. 537. VII, 28. 46. 124. 236. VIII, 66. 90. 122. 123. 239. IX, 146. X, 34. XI, 20. XII, 116. XIV, 45. Socii Bipontini haec adnotarunt: „Exemplar huius ed. servatur hodie in Bibl. Acad. Heidelberg. quod ex libris I. G. Graevii a Ser. quondam Principe Electore Ioh. Wilhelmo coemtis et Academiae Heidelb. donatis cum ed. Persii Casaubon. Londini repetita superest. Fuit id ante Graevium possessorem Viri quondam eruditissimi, oratoris, poetae et politici, Dan. *Eremitae* († 1613.) qui et vetera Comm. a Pithoeo edita multis locis emendavit. Quibus emendd. neque Henninius in Iuv. neque Casaubonianae Persii editor Mericus Casaub. usi sunt. — Fuit quoque exemplar ed. Heidelb. in Bibl. perill. Lud. Bernh. de Zech, Lipsiae 1780 divendita, teste Cat. p. 61. n. 1003. quod quondam fuerat I. Fr. Christii, qui sua manu marginibus adnotatiunculas Fr. *Lindenbrogii* descriptas adiunxit." Hoc exemplar, quod nunc in Biblioth. Acad. Lips. est, inspexi et comparavi. In notis Lindenbrogii, (Lindenbruch) praeter varietatem lectionis, quae passim, sed simpliciter et sine indicio auctoritatis vel codicum, e quibus excerpta est, notatur, vicies vel tricies similia veterum scriptorum loca et Turnebi Adversaria excitantur. Sunt itaque pretii admodum exigui, et mihi quidem haud quidquam profuere.

Duae aliae huius anni editiones

Iuvenalis c. n. Pithoei, Paris. *ap. Patisson.* 8. 1590.

et

Iuvenalis c. n. Pithoei, Antverp. 8. 1590.

laudantur Henninio, qui editionem Heidelb. 1590. seorsim memoravit.

1597.

D. Iunii Iuvenalis Satyrarum Libri quinque, locupletissima, nec minus utili, paraphrasi illustrati a Federico Ceruto Veronensi, Veronae 4. 1597.

Haec editio nullum habet usum criticum, neque interpretatio poetae valde iuvatur paraphrasi, quae tamen Augustae Vindel. 1599. 1600. et 1603. repetita est. Tali quoque paraphrasi Cerutus Virgilium et Horatium inlustrare est conatus. *Eam ultra verbalem constructionem raro adsurgere*, iam monuit Henninius.

1599.

✱ *Iuvenalis, cum paraphr. Fed. Ceruti*, Augustae Vindelicorum (non Augustae Taurinorum, ubi liber inpressus dicitur in Fabricii Bibl. Lat.) *ex officina typographica Ioan. Praetorii* 4. 1599.

Repet. ed. a. 1597.

Iuvenalis, Rostoch. 8. 1599.

Memoratur in Hennin. Ind. Editt. Iuven.

1600.

Iuvenalis, c. paraphr. Fed. Ceruti, Aug. Vindelic. 1600.

Exstabat in Bibl. Soc. Ies. Lovan. et Bruxell. Cf. ad a. 1597.

Ed. Raphelengiana (Lugd. Bat. ex off. Plantin. ap. Rapheleng.) 8. 1600.

v. Bibl. Cordesiana p. 500.

SAEC. XVII. 1601 — 1701.

1602.

✱ ✱ *D. Iun. Iuvenalis Satyrae sexdecim cum veteris scholiastae et Io. Britannici commentariis; quibus accesserunt P. Pithoei, Coelii Secundi Curionis et Theod. Pulmanni notae et variae lectiones: ad calcem adiecta est Sulpiciae Satyra de statu reipublicae tempore Domitiani, cum edicto philosophos urbe exegisset.* Lutetiae, *apud Claud. Morellum* 4. 1602.

Editio recusa a. 1613. et utraque conlata a Maittario in ed. Lond. 1716. Cf. sup. ad ed. Froben. Basil. 1551.

Lubini I. *Iuvenalis, c. comm. Eilh. Lubini*, Rostocae 8. 1602.

Landatur Henninio. Vid. mox ad a. 1603.

1603.

Iuvenalis, cum paraphr. Fed. Ceruti, Augustae Vindelic. 4. 1603.

Cf. sup. ad a. 1597. et 1599.

Gryphii VII. *Persii et Iuvenalis Satyrae,* Lugduni *ap. Gryph.* 12. 1603.

v. Catal. Bibl. Zéch. p. 69. n. 1171. et Hennin. Ind. Editt. Iuven. Editio haec servatur in Bibl. Helmstad.

Iuvenalis, Paris. 4. 1603.

Memoratur Henninio l. l.

Iuvenalis et Persii Satyrae cum comm. Theod. Pulmanni et Eilh. Lubini, Lugduni 12. 1603.

Laudatur in Catal. Biblioth. Francofurti d. 8. Iul. 1799 divenditae.

* Lubini II. s. Wecheliana (n. 77.) *D. Iunii Iuvenalis Satyrarum Libri V. ex duobus manuscriptis exemplaribus et vetustiss. manuscripto Commentario plus quam ducentis locis correcti. Praeterea A. Flacci Persii Satyrarum liber unus. Cum analysi et doctissimis commentariis, partim nunc primum, partim de integro editis, Eilhardi Lubini. In fine accessit rerum et verborum index utilissimus.* Hanoviae, *typis Wechelianis, apud Claudium Marnium et haeredes Ioannis Aubrii* 4. 1603.

Lubinus Iuvenalem et ad fidem codicum MSS. recensere, et interpretari conatus est, sed inpar fuit talibus ausis. Raro notavit varietatem lectionis, et modo hanc, modo illam recensionem superiorem, plerumque Stephani, Gryphii et Pulmanni, sequutus videtur. Commentarius autem speciosus verbis, re inanis est, et verbosum prodit nugatorem, qui pleraque non semel, sed bis terve, mutatis verbis παραφράζει, et vanam saepe alienamque ostentat doctrinam, quae multa tum obscura non inlustrat, tum satis clara et perspicua alienis luminibus adfusis obfuscat: quare vix satis mirari possum, quid causae fuerit, quod recentiores interpretes, Prateus, Schrevelius, Marshall aliique, hunc commentarium cete-

ris longe praeferendum, et ad verbum fere repetendum aut unice sequendum, censuerint. Neque meum modo hoc iudicium est, sed Henninii quoque, qui illud his verbis tulit: „Lubinus inter interpretes nostri poetae vulgo celeberrimus est: sed enim loquacissimae illae paraphrases cui bono, nisi terendo apud cirratos otio? Indulgendum tamen fuit bibliopolae, adfirmanti avidissime expeti Lubini commentaria, quare vides me saepissime Lubinum adduxisse. Videtur Lubinus suas Ecphrases in Rostochiensi Academia, ubi professus est humaniores literas, Studiosis in Scholis privatis primum praelegisse; unde adeo turgescere *καὶ ταυτολογεῖν* didicere: ibi namque istud fieri amat. Inscripsit Iusto et Ioanni Bredovicis, Equitibus Marchicis, suum laborem, seque fatetur usum *duobus* optimae notae *mss.* exemplaribus, in quorum altero in membrana adscriptus erat *Commentarius Vetustissimus*, quem in Notis suis subinde his siglis, *V. C.*, indicat: ex his Codd. ait Satyras sibi locis plus minus *centum* (at in fronte libri sui *ducentos* iactat) correctas, seque operam dedisse, *ne Iuvenalis amplius, tamquam Sphingos aliquod aenigma legeretur.*" Titulum et Epistolas, a Lubino praefixas, excipiunt eius oratio de re poetica, et apologeticus pro Iuvenale.

Iuvenalis, in Vol. II. Corp. poet. Lat. editi a Sam. Crispino, Genevae (Aureliae Allobr.) 4. 1603.

Editio recusa a. 1611. et 1627.

1607.

Iuvenalis et Persii Satyrae cum Commentationibus et Paralipomenis B. Autumni. Paris. 1607. *Item Stephani Claverii Commentarius in A. Persii Satyras.* Paris. 1607. *Item Claverii periphrases aenigmaticae in Iuvenalem: adiunctae Ios. Scaligeri, Lipsii et aliorum explicationes;* Parisiis, *apud Rob. Fouet* 8. 1607.

Claverii Periphrases quorumdam locorum Iuvenalis difficiliorum, ab Henninio insertae Notis Selectis, paucae sunt, et exiguo vel nulli adeo usui ad interpretationem

poetae. Cf. Barth. ad Stat. T. I. p. 432. De Autumno recte iam Henninius ita iudicavit: „*Bernardus Autumnus* Nitiobrix, in Senatu Burdigalensi patronus, summa cum pompa promittit *Commentationes, Observationes, Paralipomena* in has Satyras a se ex MSS. (si Diis placet) restitutas, omnesque ante eum Interpretes nominatim mox ab initio iactat castigatos: Verum, sine invidia verum mihi liceat dicere, si singuli sua repetitum venirent, nudus remaneret procul dubio ineptissimus rhapsodus, ut Barth. Adverf. XXVII, 17 aliisque non sine ingenti merito suo dicitur."

Iuvenalis, cum ind. Langii, Friburgi 4. 1607.

Laudatur Henninio, qui tamen annum forsan vitiose adscripsit. Vid. mox ad a. 1608.

1608.

Iuvenalis et Persius, cum Ios. Langii indice omnium vocabulorum, Friburgi 4. 1608.

Ios. *Langii*, Caesaremontani, Rhetorices et Graecarum Lit. Profess. in Academia Friburgensi, opera posita tantum in conficiendo Indice vocabulorum, (et quidem singulorum tantum) non phrasium, absolutissimo, qui ab aliis deinde editoribus, et ab Henninio quoque, receptus est, sed non adeo magnum habet usum. Similis Index iam in antiquis editt. reperitur; hic tamen plenior est.

1610.

Iuvenalis Satyrae, castratae in usum Collegii S. I. Brunsbergensis, Coloniae 8. 1610.

Laudatur Henninio et Fabricio.

1611.

Persius et Iuvenalis in Vol. I. et II. Corp. Poet. Lat. Crispiniani edit. II. Genevae 4. 1611.

Vid. sup. ad a. 1603.

1612.

Iuvenalis et Persius, c. not. et ind. omnium verborum, Genevae 12. 1612.

Iuvenalis et Persius, cum notis Thomae Farnabii, Londini 12. 1612.

Editio memorata Henninio, et saepissime repetita, quia scholarum usibus inserviit. Notae, margini adscriptae, breves sunt, et maximam partem ex aliis interpretibus, non magna iudicii subtilitate, selectae; in textu vero et lectio et distinctio parum proba et adcurata.

1613.

* *Iunii Iuvenalis Satyrae sexdecim, cum veteris Schol. et Io. Britannici commentariis, quibus accesserunt Pithoei, Curionis et Pulmanni notae et variae lectiones — Additus est index geminus rerum et verborum omnium absolutissimus.* Lutetiae, *apud Claudium Morellum, via Iacobaea ad insigne Fontis* 4. 1613.

Vid. sup. ad edit. I. a. 1602.

Iuvenalis et Persius, Coloniae 12. 1613.

Recensetur in Catal. Biblioth. Francofurti d. 8 Iul. 1799 venditae.

Stephani III. Rigaltii I. (n. 70.) *D. Iunii Iuvenalis Satirarum Libri V. Sulpiciae Satira. Cura Nicolai Rigaltii.* Lutetiae, *ex officina Rob. Stephani* III. 12. 1613.

Prima Rigaltii editio, quae in Bibl. Thuana exstabat. Cf. inf. ad edit. II. a. 1616.

1614.

Iuvenalis, cum notis Th. Farnabii, Parisiis 12. 1614.

Laudatur Henninio.

* Grangaei (n. 81.) *Iuvenalis Satyrae cum comm. Is. Grangaei.* Parisiis, *apud Rob. Fouet* 1614. 4.

Iuvenalis cum comm. Bern. Autumni. Paris. 1614.

Iuvenalis c. comm. Dom. Calderini, Paris. 4. 1614.

De *Autumno* vid. ad ed. Paris. 1607. de *Calderino* ad a. 1474. *Grangaei* opera magis ad interpretationem quam ad rem criticam spectat. Commentarius eius est omnium longe doctissimus, in quo tamen magis ad singula verba et res, ad criticas et grammaticas subtilitates, ad difficilia et pulcra, quam ad ipsum poetam, h. e. ad totius carminis descriptionem, partiumque inter se con-

venientiam et ad summam rei conspirationem, in quibus rebus summa poetae virtus cernitur, legentium animi advertuntur, et sexcenties tum frustra quaeruntur, quae monenda erant, tum multa, quae ad poetam nihil faciunt, ad singulas voces et sententias adnotata sunt et operose congesta. Hinc Britannici commentarium, ex quo multa quoque hausta sunt, Grangaeano praetulerim, mallemque illum, quam hunc textui poetae subiecisset Henninius, qui consilium suum vereor ut multis probaverit hac ratione adlata: „*Grangaei*, Gymnasiarchae Vindocinensis, *Synopses* singulis Satyris praefigi fuit visum, et placuit prae ceteris eiusdem *Notas* cum *Scholiis Veterum* sub Textum recipere, quum non solum abstrusiora Iuvenalis feliciter plerumque explicet, sed et vagatus per omne genus Auctorum, Alexandros Neapol., Beroaldos, Brodaeos, Canteros, Cuiacios, Douzas, Egnatios, Erasmos, Flavios, Floridos, Gyraldos, Iunios, Leopardos, Lipsios, Loenses, Magios, Muretos, Parrhasios, Politianos, Ramiresios, Rhodiginos, Turnebos, Victorios, et plurimos alios VV. doctissimos laudet, quorum loca Iuvenalem illustrantia magna cum fide frequentat. Sed audiamus ipsum: *Quum*, ait, *ex multis nullum iuvenibus Iuvenale nostro tum curvis moribus corrigendis, tum rectis instituendis, magis utilem nactus fuissem; attentius solito legi: quumque perobscurior, quam mihi proposueram, legenti obcurrisset, non tamen destiti, sed eo attentius et cum maiori cura volvi iterum, iterumque revolvi, aliquando solum, aliquando Commentariis, ut pannis, involutum, quibus comparandis nulli inpensae, nulli labori peperci; ita ut plures MSS. et omnes commentarios diversorum, qui diversis temporibus in hunc Auctorem scripserunt, triennio quam diligentissime unde quaque exquisiverim; ex quibus, et fere ex omnibus Poetis, Historicis, Oratoribus, Philosophis, quae ad tanti Auctoris explanationem facerent, conlegi, sive ad ea, quae historiam tangunt, respicias, sive ad morum et verborum puritatem: om-*

nes laudans, neminem laedens, nisi cuius error aut inscitia plane sit intolerabilis."

1616.

* Stephani IV. Rigaltii II. (n. 70.) *D. Iunii Iuvenalis Satirarum Libri V. Sulpiciae Satira. Nova Editio, cura Nicolai Rigaltii.* Lutetiae, *ex officina Rob. Stephani* III. 8. 1616.

Editio haec nova utrum a priore a. 1613 differat, nec ne, dicere non habeo. Classica autem est, et superioribus praeferenda omnibus emendatae sanaeque lectionis nomine; simplici quoque elegantia et nitore typographico commendanda. De reliqua eius indole interiore Henninius iam certiores fecit lectores his verbis: „Eleganti et nitidae huic Editioni praefigitur doctissima *Nic. Rigaltii de Satira Iuvenalis* ad Illustriss. Iac. Aug. Thuanum *Dissertatio*, quam et nostrae editioni in limine praefigendam curavimus. Subiiciuntur ad calcem eiusdem Viri Clariss. in Iuvenalem *Notae*, hasque excipiunt *Notae aliquot repetitae lectionis*. Pauculae sunt Notae et breviores, sed quae Prisciani, Servii, Acronis et similium ex Iuvenale citationes, nec non nonnulles MSS. Codicum Variantes Lectiones repraesentent." In notulis plerumque vera poetae mens vel tribus quatuorve verbis, vel conlatis aliorum scriptorum locis declaratur. Variantes lectiones membranarum bis tantum, aliorumque librorum, nescio utrum scriptorum an editorum, toties vel ter laudantur: quod neque saepius, neque adcuratius, libris designatis, factum esse et miror et doleo; quum Rigaltius haud dubie usus sit opibus Biblioth. Regiae Paris. in qua certe in ordinem digerenda adiuvit Casaubonum, cuique post huius mortem praefuit. — Sodales Bipontini duplicem edit. Rigaltinam huius anni, alteram Persii, Iuvenalis et Sulpiciae in 8. e Bibl. Cordesiana p. 499., alteram Iuven. et Sulpic. in 12. e Catal. de la Bibl. du Roi Belles Lettres T. I. p. 318 memorant.

1617.

Persius et Iuvenalis, uterque omni obscoenitate expurgatus, in Alex. Ficheti Choro poetarum, Lugduni 4. 1617.

1619.

Lubini III. f. Wecheliana II. *Iuvenalis et Persius, cum comm. Eilh. Lubini*, Hanoviae, *typis Wechel.* 4. 1619.

Repetitio ed. a. 1603. qua usus est Henninius.

Iuvenalis et Persius (c. n. Farnabii) Amstelodami, *apud Io. Ianssonium* 24. 1619.

1620.

* *Iunii Iuvenalis et Auli Persii Flacci Satyrae, cum adnotationibus* (Farnabii) *ad marginem, quae obscurissima quaeque dilucidare possint. Tertia editio prioribus multo emendatior et auctior.* Londini, *excudebat Tho. Snodham, impensis Ioh. Pyper* 8. 1620.

1621.

* * *Iuvenalis Satyra II.* (Paris.) *ap. Io. Libert.* 4. 1621.

Eiusdem typographi impensis excusae Sat. VI. a. 1622, Sat. XIII. a. 1624., Sat. I. a. 1643., Sat. III. a. 1644., Sat. IV. V. VII. VIII. sine nota anni, et Sat. XII. ap. viduam Libert. a. 1652. Quae editiones conlatae sunt a Maittario in ed. Lond. 1716. et modo hanc, modo illam recensionem, plerumque Gryphianam, sequuntur.

1623.

Iuvenalis et Persius, cum adnotatt. Tho. Farnabii ad marginem Francof. ad M. vel Hanoviae 8. 1623.

1624.

Iuvenalis et Persius (c. n. Farnabii) Amst. 8. 1624.

1626.

Iuvenalis et Persii Satyrae (c. n. Farnabii) Paris. 12. 1626.

1627.

Persius et Iuvenalis in Corp. poet. Lat. Crispiniano, ed. 3. Genevae 4. 1627.

Cf. ad a. 1603. et 1611.

1631.

Iuvenalis et Persius cum adnotatt. Tho. Farnabii, Amsterodami 12. 1631.

1633.

Iuvenalis et Persius, c. n. Farnabii, Lond. 8. 1633.

Iuvenalis et Persius, c. n. Farnabii, Amst. 12. 1633.

1634.

Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii, Amst. 12. 1634.

Eadem ed. repetita a. 1641. et 1642.

1644.

* * *Iuvenalis et Persius,* Parisiis *ex typogr. Regia* fol. 1644.

Editio conlata a Maittario, et splendide excusa prelo Luparensi, ex quo etiam Virgilius, Horatius et Terentius non minore inpensa et nitore exierunt.

Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii, Paris. 8. 1644.

1648.

* *Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii,* Amsterodami *apud Io. Ianssonium* 12. 1648.

Schreveliana I. *D. Iunii Iuvenalis et A. Persii Flacci Satyrae cum veteris Scholiastae et Variorum commentariis, accurante Corn. Schrevelio.* Lugduni Bat. *apud Franc. Hackium* 8. 1648.

De hac edit. vid. inf. ad quartam a. 1664.

1650.

Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii, Amsterod. *typis Io. Blaeu, sumptibus societatis* 12. 1650.

Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii, Lugd. 12. 1650.

1651.

Iuvenalis et Persius, ex doctorum virorum emendatione, Amsterodami *ap. Lud. Elzevirium* 12. 1651.

Editio videtur digna, quae inspiciatur.

1652.

Iuvenalis et Persius cum adnotat. (Farnabii, et forte Amst.) 8. 1652.

Iuvenalis et Persius, Genevae 12. 1652.

Vtraque editio laudatur in Catal. Bibl. Francof. d. 8 Iul. 1799 venditae p. 70. et 103.

1658.

Schreveliana II. vel III. *D. Iunii Iuvenalis et A. Persii Flacci Satyrae, cum Veteris Scholiastae et Variorum Commentariis, accurante Corn. Schrevelio.* Lugduni Bat. 8. 1658.

Repetit. edit. a. 1648. Vtrum vero secunda an tertia sit Schreveliana, dicere non habeo: editio certe a. 1664 est quarta; quod ex Praefat. eius, quam inf. ad a. 1664 adscripsimus, intelligitur.

1662.

Iuvenalis et Persius (c. n. Farnabii) Amst. 12. 1662.

v. Catal. Bibl. Francofurti d. 8 Iul. 1799 venditae p. 103.

1664.

• Schreveliana IV. *D. Iunii Iuvenalis*, (Sulpiciae) *et Auli Persii Flacci Satyrae, cum Veteris Scholiastae et Variorum Commentariis, accurante Corn. Schrevelio*, (M. D. et Gymn. Lugd. Bat. Rectore) Lugd. Batav. et Roterod. *ex officina Hackiana* 8. 1664.

Editio *cum notis Variorum*, quales a Batavis Saec. XVII curari solebant; in quibus multorum notae larga manu, sine iudicio ac delectu, non ubi iis opus erat, sed ubi hic vel ille commentator eas adscripserat, congestae, et saepissime vel eadem, quae plures observarunt, bis terve adposita, vel vulgaria, aliena, ac falsa, excerpta sunt. Eiusmodi quoque editio est illa, quam Henninius a. 1685 curavit, nisi quod tum plures, et suas et aliorum, notas adiecit, neque, quod omnino probandum, *Lubini* et *Farnabii*, (de quibus v. sup. ad a. 1603. et 1612.) sed *Grangaei, Britannici* et *Domitii Calderini* commentarios dedit integros, tum Variorum notas non ad quaevis poetae loca, ad quae spectant, omnes et singulas, sed potius singulatim, ita ut unum Commentarium,

et quidem totum, alter excipiat, descripsit: qua perversa ratione dici non potest, quam molestum difficilemque reddiderit editionis suae usum. Idem in textu et ipsius poetae et Scholiastae Pithoeani exprimendo sequutus est recensionem Schrevelii. Huius itaque operam, in Iuvenale edendo conlocatam, ut penitus perspectam habeant lectores, Praefatio eius digna videtur, quae adponatur. Est vero haec: „Quum hunc Auctorem publici iuris facere decrevissem, aliquot viris nomine ac fama celeberrimis, mentem consiliumque meum aperui, et obnixe petii, ut, si quid in hunc Auctorem observassent; communicare mihi dignarentur, honorificam eorum mentionem pollicitus, quo Auctor hic, reip. literariae bono, auctior tersiorque lucem adspicere posset. Plurimi hoc meum consilium adprobarunt, et currenti, ut ita dicam, calcar addiderunt, promissisque lactarunt, nihil non polliciti. Interim tum, ut et antehac, comperi, verissimum esse quod vulgo fertur: *Promissis posset quilibet esse dives*. Nihilominus quod inceperam, gnaviter absolvere perrexi; et notas variorum Auctorum, quas in meum usum conlegeram, in ordinem digessi, et ad incudem revocavi, conlatis inter se diversorum notis, selectiores selegi, et praecipue quae ad mentem Auctoris recte percipiendam et inlustrandam maxime conducerent. Iam vero quod ad textum Auctoris adtinet; correctissimum et nitidissimum, si umquam ante, tibi trado. Varias etenim adcuratissimasque editiones, conlatis inter se exemplaribus, inspexi, examinavi, et ex illis praecipuas iudicavi *Rob. Stephani* et *Pithoei* editiones; quas etiam prae ceteris tamquam correctissimas elegi. Et quod silentio non involvendum, usus etiam sum duobus exemplaribus MSS. quae Vir nobiliss. ac incomparabilis Cl. *Salmasius* mihi subpeditavit, cui uni fere et soli debeo, si quid nominis ac famae haec nostra editio merebitur: quique insuper veterem Interpretem propria sua manu, multis in locis castigatum emendatumque summa cum humanitate ultro mihi obtulit; et ad quem saepissime tamquam ad Oraculum con-

fugi, si quae loca essent, vel ab Interpretibus intacta, vel intricatiora, candide tum ibi mentem suam aperuit, nihilque quod proposueram celavit, sed semper voti compotem dimisit. — *Gudius* mihi etiam duo MSS. exemplaria commodavit, quae cum hac nostra Editione contuli, et si quid notatu dignum, in textum intuli.' Veterem ergo Scholiasten etiam integrum, et plurimis in locis ita ut diximus emendatum, trado. Inter commentatores omnes, quibus usi sumus, *Lubinus* prae ceteris mihi placuit, et ne quid illius laudibus detrectem, mihique adrogem, ubique fere et citavimus et adduximus, ita ut et illum integrum etiam, sed contractum quasi, exhibeam: ut et *Farnabii* notas etiam integras damus. Interim si quae loca inciderent, quae et plurima sunt, ubi non satis clare mentem Auctoris adsequuti illi sunt, alios subgessimus adduximusque, qui vicem eorum subplerent: inter quos praecipue *Britannicus*, *Grangaeus*, *Turnebus*, *Salmasius*, aliique complures, praesertim *hac quarta Editione*; quorum catalogum post praefationem adiunximus. (In eo praeterea laudantur Alciatus, Alex. ab Alexandro, Brissonius, Brodaeus, Budaeus, Canterus, Calderinus, Carrio, Delrio, Dorleans, Douza, Erasmus, Ferrarius, Flavius, Gyraldus, Iunius, Lipsius, Magius, Mancinellus, Meursius, Muretus, Parrhasius, Pierius, Pithoeus, Pius, Politianus, Pulmannus, Rhodiginus, Rigaltius, Rutgersius, Scaliger, Schegk, Scoppa, Stephanus, Valla, Vossius.) — His adcedunt duo Indices, tum rerum et verborum locupletissimus, (immo valde mancus, et in quo magis fere rerum, etiam earum, quae in notis exponuntur, quam verborum ratio habita) tum et Auctorum in Notis citatorum." Haec est praefatio Schrevelii, quam excipiunt vita Iuvenalis, quae vulgo tribuitur Suetonio, et Testimonia veterum scriptorum de eodem poeta. In textu constituendo felicior fuit editor, (plerumque enim sequutus est recensionem Rigaltii in ed. Stephan. III. varietatem vero lectionis vix quinque vel sex locis notavit, nec fere nisi his verbis: *alii legunt*)

quam in delectu notarum. Scholia autem vetera saepe pro lubitu et perperam emendavit: et tamen Henninius incaute eum sequutus est. v. sup. ad edit. Pithoei I. a. 1585.

1668.

D. Iunii Iuvenalis et A. Persii Flacci Satyrae cum annotatt. Th. Farnabii, Amstelaedami, *typis Io. Blaeu, sumtibus societatis* 12. 1668.

1670.

Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii Amstel. *apud Boomios* 12. 1670.

Qua edit. usus est Henninius.

1671.

D. Iunii Iuvenalis et A. Persii Fl. (nec non Sulpiciae) *Satyrae ex doctorum virorum emendatione.* Amsterodami, *typis Dan. Elzevirii, sumptibus Societatis* 16. 1671.

Repetit. forte edit. a. 1661.

Iuvenalis et Persius cum notis Variorum et Mich. Marollesii, cum eiusd. vers. Gallica, Lutetiae 8. 1671.

1672.

Iuvenalis et Persius (c. n. Farnabii) Lugduni 12. 1672.

Laudatur in Catal. Bibl. Frfti d. 8 Iul. 1799. venditae p. 104.

1680.

Iuvenalis et Persius, Roterod. 12. 1680.

Vid. id. Catal. p. 103.

1681.

Iuvenalis et Persius latine cum versione gallica Valterii (de la Valterie), Paris. 8. 1681.

1683.

Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii, Hagae Com. et Roterod. *apud Leers* 12. 1683.

1684.

Schreveliana V. *D. Iunii Iuvenalis*, (Sulpiciae) *et A. Persii Flacci Satyrae, cum Veteris Scholiastae et*

Variorum Commentariis, accurante Corn. Schrevelio. Amstel. *ex off. I. H. Wetstenii* 8. 1684.

Haec editio prioribus auctior est, adiectis varr. Lectt. cod. Basil. et Graevii notis, sed paucis tantum et criticis. Cf. ad a. 1664. Praeter hanc edit. a sociis Bipontinis alia memoratur h. a. nec nisi his verbis: *Schreveliana*, Amstel. 8. 1684.

* *D. Iunii Iuvenalis et A. Persii Flacci Satirae, interpretatione ac notis illustravit Ludov. Prateus, Rhetoricae Professor emeritus, iussu Christianiss. Regis, in usum Sereniss. Delphini,* Parisiis, *ex typogr. Freder. Leonard, Regis, Sereniss. Delphini, et Cleri Gallicani typographi, via Iacobaea* 4 mai. 1684.

Prateus inter meliores Iuvenalis interpretes eosque, qui in Delphini usum commentati sunt, referendus est, et contextui poetae paraphrasticam *interpretationem*, huic vero copiosas subiecit *adnotationes*, maximamque partem ex aliorum commentariis excerptas, quibus et summam cuiusque satirae nexumque sententiarum, et obscuriora loca, verba ac res explicare conatus est. Multa tamen immiscuit tum vulgaria, tum falsa et aliena; quaeque res postulabat, saepe non monuit: permultos quoque versus, nimio castitatis studio, et exemplo aliorum, (v. ad a. 1610. 1617. 1685. 1689. 1697.) resecuit; sed eosdem perperam et inprudenter in unum locum congestos ad calcem editionis suae reiecit: nam qui his lautitiis pascuntur, eas in tali lance satura adpositas cupide devorant. Praeterea omnis fere opera eius in commentando versata est, non in textu emendando, et passim revocata lectio, quam Pithoeus, Rigaltius aliique iam recte respuerant. Henninius in Praef. sua haec notavit: „Pratei Editio tum demum in has regiones est adlata, quum omnes Notae essent absolutae: quare nihil innovare sustinui; et, ut adparet, ille usus est fere iisdem Commentariis, quos et nos adtulimus.“ Recusa est Pratei editio Rhotomagi 1685. Lond. 1691. 1699. 1708.

1685.

Henniniana I. *D. Iunii Iuvenalis Satyrae, scholiis veterum et fere omnium eruditorum, qui ex professo in eas scripserunt, commentariis tam antea vulgatis, quam novis — illustratae. — Omnia sigillatim recensuit, concinnavit, et sua illis spicilegia adiecit Henr. Christ. Henninius.* Vltraiecti, *ap. Rud. a Zyll.* 4. 1685.

Vid. inf. ad edit. II. a. 1695.

Iuvenalis Satyrae omni obscoenitate expurgatae. Turonibus *ap. Phil. Masson.* 12. 1685.

v. Catal. de la Bibl. du Roi. Bell. Lettr. T. I. p. 419.

Iuvenalis et Persii Satirae in usum Delphini cum interpr. et notis Ludov. Pratei, Rhotomagi 4. 1685.

Huius edit. mentionem fecit Fabric. Bibl. Lat. T. II. p. 362. (Lipf. 1773.) ubi praeterea monet, illam cum notis deinde ac perpetua interpretatione Iof. Iuvencii S. I. prodiisse auctiorem Rothomagi 1709. Mentem eius non cepisse videntur Socii Bipontini, qui observant, Iuvencii editionem ortam esse ab ea, quae Turonibus hoc anno prodierit.

Iuvenalis et Persius, Antverp. 12. 1685.

Ita Catal. Bibl. Frfti d. 8 Iul. 1799 venditae p. 104. Editio haec exstat etiam in Bibl. Ienensi.

1689.

Persius et Iuvenalis cum paraphrasi gall. Tarteroni S. I. Parif. 12. 1689.

In hac quoque edit. omissa sunt loca obscoeniora. Versio Tarteroni repetita Amst. 1695. Parif. 1706. 1729 1737. 1752.

1691.

Iuvenalis et Persius in usum Delphini, cum interpr. et n. Pratei, Londini 8. 1691.

Vid. ad a. 1684.

1695.

Persius et Iuvenalis cum verf. gall. Tarteroni. Amst. 12. 1695.

Ita Fabric. et ex eo alii. Sed Paris. 1695 haec versio repetita est, ut ibidem saepius, si fides habenda Catalogo Bibl. Frfti d. 8 Iul. 1799 divenditae.

Henniniana. II. *D. Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrae, cum Scholiis Veterum et Commentariis integris, selectis et conquisitis fere omnium Eruditorum, ut Grangaei, Britannici — Henninii. Accedit A. Persii Flacci Satirarum Liber. Isaacus Casaubonus recensuit, et Commentario Libro illustravit.* Lugduni Bat. *apud Petrum van der Aa, Bibliopolam* 4. 1695.

Repetitio edit. Vltraiect. a. 1685. quae omnium praestantissima est, et curata ab Henr. Christ. *Henninio,* Historiarum et Eloquentiae in Acad. Duisburg. Professore, qui a. 1706 e vita discessit. Quae ea contineantur, docet haec Tabella, Praefationi subnexa: I. *Prolegomena,* quorum Sectio 1. habet Vitam Iuvenalis a Suetonio scriptam, cum notis Pithoei et Henninii. 2. Testimonia Veterum et iudicia Doctorum de Iuvenale. 3. Rigaltii Dissert. de Satyra Iuvenalis. 4. Indicem (octo) codd. MSS. Iuvenalis; (qui a nobis in Var. Lect. numeris 2—7. 28 et 29 designantur) Editionum tam vulgatarum, quam promissarum; (qui admodum brevis et mancus est, de quo v. sup. ad ed. Lips. 1498.) Versionum; nec non Variantium Lectionum (quae deprehenduntur tum in octo illis codd. mss. tum in editt. Grangaei, ac Stephani I. et II. nam plures editt. non conlatae sunt ab Henninio; et aliorum quidem codicum lectiones, sed, quae perversa eius ratio est, seorsum ab illo memorantur in excerptis Pithoei, Rigaltii, Mancinelli, Vallae, Lubini aliorumque notis). II. *Iuvenalis Satyrae XVI.* cum *Scholiis Veterum,* et *Is. Grangaei* Commentariis, cuius et Synopses singulis Satyris praemittuntur. pag. 1—402. III. *Io. Britannici* Commentaria, in quibus, praeter inmixta Coelii Secundi *Curionis* Scholia, etiam reperiuntur meliora ex Ge. *Merulae* Enarrationibus excerpta, pag. 404—677. IV. *Th. Pulmanni* Adnotationes p. 678—689. V. *P. Pithoei* Variae Lectiones p. 690—696. VI. *Nic. Ri-*

galtii Notae p. 697—708. VII. *Dom. Calderini* Commentaria recognita, in quibus non solum multae veterum MSS. Glossae, sed sine indicio, comparent, verum etiam meliora ex Angeli *Sabini* Quaestionibus super Iuvenale, p. 709—752. VIII. *Notae selectae* ex Ge. *Vallae*, Ant. *Mancinelli*, Iod. Badii *Ascensii* Commentariis, Hadr. *Iunii* Scholiis, *Lubini* et *Autumni* Commentationibus, et denique Th. *Farnabii* adnotatt. p. 753 – 895. IX. *Sylloge Notarum Variarum* If. Vossii, Oct. Ferrarii, Cl. Salmasii, Io. Ge. Graevii, nec non Casp. Barthii, Sam. Bocharti, Steph. Claverii, Lud. Dorleans, Iof. Ant. Gonsalii de Salas, Io. Fred. Gronovii, Nic. Heinsii, Iac. Ouzelii, Phil. Rubenii, Ian. Rutgersii, Iof. Scaligeri, Casp. Scioppii, Ez. Spanhemii, Io. Gerh. Vossii aliorumque quamplurimorum p. 896—940. X. *Theod. Ianssonii ab Almeloveen* animadversiones, (quas tenues esse et ferme extemporales aut sub manu quasi natas, auctor ipse non minus vere, quam candide profitetur.) p. 941—945. XI. *Henr. Christ. Henninii Spicilegia*, (quibus potissimum res historicas vel mores illius aevi, et nonnunquam reconditum Iuvenalis sensum inlustrare conatus est) p. 946—968. XII. *Peplum Notarum ad Scholia Veterum*, contextum ex Notis partim Variorum, Oct. Ferrarii, Io. Ge. Graevii, Casp. Barthii, Sam. Barthii, Lud. Dorleans, Th. Munckeri, Phil. Rubenii, Ger. Io. Vossii aliorumque, partim integris P. Pithoei Notis, Iani Rutgersii Emendatt., Theod. Ianss. ab Almeloveen Animadversis, et Henninii Spicilegiis p. 968 – 980. XIII. *Index* absolutissimus omnium vocabulorum, quae in Iuvenalis Satyris reperiuntur. (et quidem Langianus, de quo v. sup. ad a. 1608.) — Haec est summa vasti huius operis et celebratissimae editionis. Cuius si externam speciem consideres, nitidissima est, si internam indolem, et hic cognosces, non omne quod niteat aurum esse. Vere eam dixeris indigestam vanae speciosaeque doctrinae farraginem rudemque rerum inutilium molem, de qua nihil aptius dici potest, quam quae leguntur in:

Bibliotheque ancienne et moderne, pour ſerver de ſuite aux Bibliotheques Vniverſelle et Choiſie, par Iean le Clerc, à Amſt. 1718. 12. T. IX. p. 113. *Feu Mr. Hennin, qui a fait un abregé de ce, que les Interpretes ont dit, n'a fait que ramaſſer un fatras de bagatelles, dont il eſt même difficile de ſe ſervir, parce qu'il les a miſes à part, à la fin du Poete, ſous le texte duquel il ſ' eſt contenté de mettre l' ancien Scholiaſte et le Commentaire de Mr. Iean des Granges. Il n'y a pas aſſez de notes, pour entendre le Poete, et il y en a beaucoup trop, pour les lire. Quand on trouve un paſſage obſcur, et qu'on ſe donne la peine de chercher ce qu'en ont dit tant d' Interpretes, on a le chagrin de ne trouver rien, qui ſatisfaſſe, ou qui ſoit appuyé par de bonnes preuves.* Conf. *Lengnichii Beiträge zur Kenntniſs ſeltener Bücher* T. II. p. 134—141. et quae nos ſupra monuimus tum de ſingulis commentatoribus, Sabino, Calderino, Merula, Valla, Britannico, Grangaeo, Lubino, Farnabio aliisque, tum de Scholiis veteribus eorumque recenſione ad edit. Pith. a. 1585, et de editionibus Schrevelianis et cum notis Variorum ad a. 1664. Poſteriore etiam loco iam diximus, Henninium non novam nobis dediſſe, neque ipſius poetae, neque veteris Scholiaſtae, recenſionem, quae ipſi in titulis recentiorum editt. tribuitur, ſed, quod ipſe principio Praefationis profitetur, Schrevelianam, paucis tantum locis mutatam, ſequutum eſſe.

1697.

Iuvenalis et Perſius, cum interpret. ac notis Ioſ. Iuvencii (Iouvency) *S. I.* Rothomagi 12. 1697.

Iuvencius aliorum exemplo obſcoena praetermiſit loca, et in Praef. his verbis nos certiores reddidit de conſilio ſuo: „Qui commentarios et notas in Iuvenalem ediderunt, alii, quia breviores, ideo *obſcuri; alii, quia prolixiores, obtundunt potius quam iuvant; alii denique foedos quosdam locos illuſtrare contendunt, quos obſcurare ac premere debuerant. haec*

tria fugere diligenter studuimus." Cf. ad a. 1685. 1709. et 1715.

1699.

Iuvenalis et Persius in usum Delphini, cum interpr. et n. Pratei, Londini 8. 1699.

vid. ad edit. a. 1684.

Iuvenalis et Persius, ex doctorum virorum emendatione, Amstel. *ap. Henr. Wetstenium* 16. s. a.

Haec editio, ut verba Sodalium Bipontinorum mea faciam, imitatur quidem Elzevirianam, (a. 1651 et 1671.) sed et subinde ab eius lectione differt.

SAEC. XVIII. 1701 — 1800.

1702.

Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii, Roterod. 12. 1702.

1705.

Iuvenalis et Persius c. n. Farnabii, Pictav. 8. 1705.

1706.

Persius et Iuvenalis, cum paraphrasi gall. Tartaroni, Paris. 12. 1706.

1708.

Iuvenalis et Persius in usum Delphini, cum interpr. et n. Pratei, Londini 8. 1708.

vid. ad edit. a. 1684.

1709.

Iuvenalis et Persii Satyrae, commentariis Ios. Iuvencii illustratae, cum appendice de Diis et Heroibus poeticis: editio nova, auctior et emendatior, Rothomagi, *ap. Lallemant* 12. 1709.

vid. ad a. 1685 et 1697.

1711.

Iuvenalis et Persii Satyrae, cum notis et metaphrasi Hetrusca, e regione posita. Edidit Camillus Sylvester, Comes ac Nobilis Rhodiginus, Patavii 4. 1711.

vid. Iournal des Savans 1713. Aout p. 231. Annum 1712 memorant alii, nisi haec repetita est editio.

Notae et Diss. sunt doctissimae et potissimum antiquariae, in quibus multae etiam, et antea ineditae, Inscriptiones exhibentur.

1713.

Persius et Iuvenalis in: Operibus et Fragmentis vett. poet. lat. a Maittario editis, Vol. II. p. 884—889. et p. 1142—1166. Londini fol. 1713.

1715.

Iuvenalis et Persius cum comm. Iuvencii, Paris. 12. 1715.

vid. ad a. 1697.

1716.

✱ *D. Iunii Iuvenalis et Auli Persii Flacci Satyrae*, Londini, *ex officina Iacobi Tonson et Iohannis Watts* 12. 1716.

Hanc edit. curavit *Mich. Maittaire*, qui aliquot contulit editiones antiquas, Rom. pr., Vincent. 1480, Venetas a. 1483 duas, a. 1486 et 1492. Nurnberg. 1497. Lugdun. 1498. Ascens. 1512. Colin. 1528. 1542. Ro. Steph. 1544. 1549. 1616. Gryph. 1545. Vascosan. 1557. Pith. 1585. 1590. Morell. 1602. 1613. Paris. 1644. et Libert. quarum varias lectiones ad calcem adscripsit, et nonnumquam breviter excussit. Inde tamen non multum, ne dicam nihil lucis adsulsit contextui poetae, sed saepissime restitutae sunt pravae ac vitiosae lectiones, ab aliis iam emendatae. Dimidiam fere libelli partem capit Index verborum, similis nostro, sed dimidio minor. Iuvenali praemissa est Vita eius ex Antiquorum monimentis a Probo aut Suetonio concinnata, cum Var. Lect.

1723.

✱ *D. Iun. Iuvenalis et A. Persii Flacci Satyrae, ex optimis Codicibus recensuit, notisque selectissimis illustravit Thomas Marshall A. M. Editio nova caeteris emendatior, cui accesserunt nova Argumenta, nec non Dissert. de origine, progressu et regulis Sa-*

tyras. Londini, *prostant venales apud Io. Hooke ad insigne Iridis auratae contra Sti Dunstani templum, in vico vulgo Fleetstreet dicto* 8. 1723.

Quomodo in Iuvenale edendo versatus sit Marshall, ipse in fine Dissert. illius declaravit his verbis: „Textum hic castigatissimum tibi exhibemus, utpote cum correctissimis Schrevelii, Lubini, et aliorum editionibus conlatum, et ad fidem optimorum exemplarium diligentissime revocatum. loca plurima conrupta, quantum potui, emendavi, obscura inlustravi, et diminuta supplevi. Argumenta etiam nova singulis Satyris praefixi, quae in plerisque editionibus desiderantur, et in nullis integre, ut decet, exhibentur. Quod ad Notas adtinet, licet maximam earum partem contexui, non omnes tamen tibi pro meis vendito: multum Grangaeo, multum Britannico, plurimum etiam Lubino me debere profiteor.“ Adiectus est brevis Index vocabulorum et phrasium memorabilium.

1729.

Persius et Iuvenalis cum vers. gall. Tarteroni, nova editio aucta argum. Satyr. Paris. 8. 1729.

1735.

Iuvenalis et Persius, Amst. *ap. Waesberge, Wetstenium et Smith* 12. 1735.

1737.

Persius et Iuvenalis cum vers. gall. Tarteroni, Paris. 12. 1737.

vid. ad a. 1689.

1739.

Iuvenalis Satyrae cum vers. Ital. et notis Camilli Sylvestris, in Corp. omnium vett. poet. Lat. cum eorumdem vers. Ital. T. XXVIII. Mediolani 4. 1739.

1742.

Iuvenalis et Persius, ad fidem optimorum librorum adcurate recensiti. Gottingae, *ex offic. Acad. A. van den Hoek* 12. 1742.

Eodem anno ex illa officina Catullus, Tibullus et Propertius prodiere, et a. 1743 Virgilius. Recusi deinde

a. 1769 Iuvenalis et Persius cura Hambergeri. Editiones istae dignae sunt, quae commendentur, ob curam in vera lectione reddenda positam.

1744.

Iuvenalis et Persius, Londini *typis I. Brindley* 12. 1744.

Non minus nitide excusi, quam eodem anno preloque Virgilius et Horatius.

1747.

Iuvenalis et Persius, ex recogn. Steph. Andr. Philippe, à Paris, *chez Grange* 12. 1747.

1749.

Iuvenalis et Persius cum Chrestomathia I. P. Milleri. Berolini 8. 1749.

Milleri editiones nitidissimae, sed non satis emendatae et parum utiles.

1750.

Iuvenalis et Persius, Glasguae 8. 1750.

Editiones quoque Glasguenses ob nitorem pluris aestimandae, quam ob indolem interiorem.

1752.

Persius et Iuvenalis cum vers. gall. Tarteroni, Parisiis 12. 1752.

vid. ad a. 1689.

1754.

Iuvenalis et Persius ex recogn. Steph. Andr. Philippe, Paris. typis Io. Barbou 8. 1754.

Repetit. edit. a. 1747.

1760.

Iuvenalis Satyra VII ad fidem codicis Schwarziani recusa, Altorf. 8. 1760.

Eam edidit Cl. Will, Prof. Altorf. De cod. Schwarz. v. sup. Ind. Codd. MSS.

1763.

Iuvenalis et Persius, Cantabrigiae 8. 1763.

Omnium editt. nitidissima.

1769.

Iuvenalis et Persius, Gotting. 12. 1769.
v. ad a. 1742.

1777.

* *Iuvenalis Satirae*, cum verſ. german. eaque paraphr. Berol. et Lipſ. 8. 1777.
Cf. inf. verſſ. German.

1780.

* *Iuvenalis Satyrae ex recenſione Henninii, et Perſii Satyrae ex rec. Caſauboni*, Norimbergae, ex offic. Riegel. 12. 1780.

1781.

* *D. Iunii Iuvenalis Aquinatis Satyrae, ex recenſ. Henr. Chriſt. Henninii. A. Perſii Flacci Satyrarum Liber, ex recenſ. Iſ. Caſauboni fideliter expreſſus. Sulpiciae Satyra.* Mannhemii, *cura et ſumptibus Societatis literatae* 8 min. 1781.

Ad calcem adiectae vita Iuvenalis et Synopſes Grangaei: editiones autem Henninii et Caſauboni tam *fideliter expreſſae* ſunt, ut ne manifeſta quidem operarum vitia ſint emendata, et quae Henninius iam ipſe in fine Prolegom. notaverat. De *recenſione Henninii* vide quae ſup. ad eius edit. a. 1695 dixi.

Socii Bipontini memorant edit. *Pariſ.* 1783 *ap. Fournier.* 8. Sed ne dixerunt quidem, utrum Perſii, an Iuvenalis, an utriusque editio ſit.

1785.

* *A. Perſii Flacci et Dec. Iun. Iuvenalis Satirae ad optimas editiones collatae, accedit Sulpiciae Satira. — C. Lucilii Satirographorum principis Fragmenta. Editio accurata.* Biponti *ex typographia Societatis* 8. 1785.

Editio cum a ſimplici elegantia, tum a diligentia ac ſtudio commendanda, quo illi poetae recenſiti ſunt et indices editionum confecti. Poetis praeter vitam eorum, quae Suetonio tribuitur, et notitiam literariam, ex Fabri-

cii Bibl. Lat. petitam, praemittuntur Argumenta Satt. et Index Editt. longe auctior Fabriciano et in quatuor aetates digestus p. XVI—L. Iuvenalis aetas I. natalis 1470—1499. qua Sabinus, Calderinus, Merula, Valla et Mancinellus in eum commentati sunt. II. Britannico — Pulmanniana 1499—1585. III. Pulmanno — Pithoeana 1585—1648. IV. Schrevelio — Henniniana ab a. 1648 ad nostram usque aetatem. — Ad calcem reperiuntur Indices in Persium et Iuvenalem, in quibus tum sententiae proverbiales moralesque, in iis obviae, laudantur, tum verba quaedam obscura ac potissimum nomina propria explicantur.

* * *

Hae sunt editiones, quae quidem mihi innotuerunt, omnes: nam etsi multo plures a me, quam ab Henninio, Maittario, Fabricio, ipsisque Sodalibus Bipontinis, memoratae sunt, non dubito tamen, quin aliae adhuc, mihi nec visae nec cognitae, in lucem prodierint, et passim in bibliothecis, sive publicis sive privatis, lateant. Ex earum Indice adparebit, me in antiquioribus recensendis diligentiorem fuisse, quam in recentioribus: neque enim ea potissimum consilii mei ratio fuit, ut omnes ac singulas, sed ut eas potissimum percenserem editiones, e quibus aliquid vel ad contextum Iuvenalis historiamque eius conficiendam, vel ad interpretationem poetae adiuvandam, utilitatis redundaret. Restat nunc, ut editionibus singulatim enumeratis, universe quaedam tum de stemmatibus et familiis, tum de indole earum subiungam. Quae quidem tela paucis pertexi poterit verbis, quoniam supra iam ad quamvis editionem, quae ad illud consilium meum spectat, monui, ad quod earum genus et ad quam classem ea sit referenda. Quum vero multae editiones, et inter has quaedam memorabiliores, v. c. Mediolanenses et Iuntina, mihi nondum in manibus fuerint, et quae a me sint conlatae, quamvis ingens earum nu-

merus sit, non subficiant ad adcuratam textus Iuvenalis historiam condendam, quumque ista rei literariae subtilitas nec otio, nec animo ingenioque meo satis respondeat: non adcurate et absolute, sed crassa tantum et pingui, ut aiunt, Minerva omnis haec opera a me perfici poterit; quam itaque ut aequi bonique consulant viri docti, etiam atque etiam rogo. Meliora forte et perfectiora tempus dabit, si editiones a me non inspectas, alii diligenter excusserint. Multum tamen inde fructus ad ipsum poetam rediturum esse, vix speraverim.

Romana princeps e codice parum emendato fluxit. Meliores membranae paulo post adhibitae in Venetis, a quibus, ut in Virgilio et Horatio, primum Iuvenalis lectio ita videtur constituta, ut per omnes propagaretur Saeculi XV editiones, quamvis harum fere nulla sit, quae plane conveniat cum superiore aliqua. Magnam potissimum familiam ducit Veneta prima, a. 1475 cum Domitii Calderini, qui etiam codicibus mss. usus est, commentariis vulgata, ex qua expressae sunt Venetae 1482. binae 1483. 1485. 1487. al. Vicent. 1480. Lipsienses 1497. 1502. 1504. 1507 cet. Ad emendandum deinde Iuvenalis textum ope librorum scriptorum adcesserunt *Valla* in Veneta 1486, et *Mancinellus* in Veneta Tacuini de Tridino 1492. Illam plerumque sequuntur Venetae 1491. 1492. (Locatelli). 1498. 1501. hanc vero Veneta 1494. Norimberg. 1497. et Ascensianae novem Lugd. 1498. 1501. 1507. 1511. 1512. 1515. Paris. 1505. 1512. et 1519. nam Iodocus *Badius Ascensius* in textu Iuvenalis, ut et Virgilii Horatiique, parum aut nihil paene operae conlocavit. Eamdem fere recensionem servavit *Britannicus* in Venet. 1499. 1509. 1512. 1515. Brix. 1501. 1503. al. etsi plura in iis novata sunt et correcta. Omnino enim Saeculo XV magis interpretandi studium viros doctos exercuit, quam critica cura: Iuvenalis autem (ut Henninii verba in Praef. ad Domitii Calderini Comm. mea faciam) tantis eo tempore erat in deliciis, ut ille fere doctior haberetur, qui quam plurima acu-

tissimi poetae memoria complecteretur, illumque vel adcuratius explicare posset, vel commentariis inlustrasset; quod etiam intelligitur ex Domitii Calderini Epistola ad Iulianum Medicen a. 1474 scripta, in qua monet, iam tum *in Iuvenale interpretando multos bonarum artium studiosos operam posuisse, sed multa, quod ipsi ingenue fuerint professi, non adsequutos vel carminis obscuritate vel temporum ignoratione — seque igitur subinde non sine ratione ab aliorum interpretatione discessisse.* Hinc etiam Saeculo XV plerique *Commentarii* in Iuvenalem scripti sunt et editi, de quorum indole iam supra in Editionum catalogo sententiam meam dixi; primum *Ang. Sabini* et *Domitii Calderini* Romae 1474. deinde *Ge. Merulae* Venet. et Tarvisii 1478. *Ge. Vallae* Venet. 1486. *Ant. Mancinelli* Venet. 1492. *Iod. Badii Ascensii* Lugd. 1498. et *Io. Britannici* Venet. 1499. Qui commentarii saepius repetiti sunt, tum seorsum, Domitii Calderini Ven. 1475. 1482. bis 1483. 1485. 1487. Paris. 1614. Merulae Brix. 1486. Mancinelli Colon. 1517. Britannici Brix. 1501. 1503. Venet. 1509. 1512. 1515. 1548. Mediol. 1514. tum iunctim, Domitii Calderini et Vallae Venet. 1491. Merulae et Domitii Calderini Venet. bis 1492. Mancinelli, Domitii Calderini et Vallae Venet. 1492. 1494. Norimb. 1497. Mancinelli, Domitii Calderini, Merulae et Vallae Venet. 1498. 1501. Sabini, Merulae, Calderini et Vallae Venet. 1493. Paris. 1498. Mancinelli et Badii Ascensii Lugd. 1498. 1501. 1507. 1511. 1512. 1515. Paris. 1505. 1512. 1519. Badii Ascensii et Britannici Venet. 1539. 1548.

Nouae melioresque textus recensiones Saeculo XVI adornatae sunt ab *Aldo*, *Iunta*, *Colinaeo*, *Gryphio*, *Rob. Stephano*, *Theod. Pulmanno* et *P. Pithoeo*, qui etiam de Virgilio, Horatio, aliisque scriptoribus Romanis bene meriti sunt omnes, praeter Pithoeum, cui tamen plurimum debent Iuvenalis, Persius et Sulpicia. In *Aldinis* fundamenti loco positae videntur Venetae anti-

quiores, in primis a. 1486. Aldina prima prodiit sine nota anni, altera, quae emendatissima est, a. 1501. et tertia, quae ad priorem plerumque rediit, a. 1535. Ex iis, et quidem, quod mireris, magis ex prima, quam secunda, ductae sunt *Iuntina* Florent. 1513., quam tamen nondum a quoquam critica cum cura et subtilitate excussam esse doleo, *Argentinensis* 1518. 1527. egregia editio, Parisinae *Sim. Colinaei* Paris. 1528. 1535. 1542. Venetae *Stagnini* 1530. 1535. Basileensis *Curionis* 1531. *Gryphianae* Lugd. 1534. 1538. 1546. 1560. Pariss. 1545. Lugdunenses *Frellonii* ex rec. *Iunii* 1556. 1562. 1564. quae tamen omnes passim et ab Aldinis, et a se invicem discedunt.

Textum Aldinum expresserunt etiam *Rob. Stephanus* I. in Paris. 1544. 1549. et *Theod. Pulmannus* in Plantinianis Antverp. 1565. 1566. 1585. 1587. Lugd. 1590. sed multa correxerunt ex membranis.

Melior deinde Iuvenali lux adfulsit opera *P. Pithoei* et *Nic. Rigaltii.* Ille eum magna cum cura criticaque solertia recensuit ad fidem codd. MSS. Lutet. 1585. quam editionem Commelinus repetiit Heidelb. 1590. Maxime tamen omnium de integritate contextus Iuvenalis promeritus est *Nic. Rigaltius*, cuius editionem *Rob. Stephanus* III. Lutet. 1613. et 1616. prelo suo excudendam curavit. Is poetae, olim magnopere deformato, si non plane veram ac genuinam, certe venustam reddidit faciem, quae satis placere possit.

Post Pithoeum et Rigaltium, adeoque annis abhinc fere ducentis, non fuit fere quisquam, qui multum operae, vel eam felici successu in Iuvenale recensendo poneret. Antiquiores plerumque lectiones adsciverunt *Eilh. Lubinus*, a quo tres membranae in consilium adhibitae sunt, in editt. Rostoc. 1602. Hanov. 1603. 1619. et *Maittaire* in edit. Lond. 1716. cuius omne pretium ex variarum lectionum elencho et Indice verborum pendet. Recensio autem Rigaltiana tantum non integra restituta est in editionibus *Schreveliansis* Lugd. Bat. 1648—1684.

Henniniana Vltrai. 1685. et Lugd. Bat. 1695. (nam Henninius non novam curavit recensionem, sed exemplum Schrevelianum operis librariis excudendum tradidit, et paucis tantum locis correxit, quod ipse profitetur in Praefat.) *Goettingensi* 1769. et *Bipontina* 1785. quae reliquis emendatiores sunt, nec multum a se invicem discrepant.

Hi fere sunt editores Iuvenalis, qui ingenium doctrinamque ad textum eius emendandum contulere: quorum tamen opera nondum ille integritati suae ita restitutus est, ut critica iam cura supersedere liceat. Praeter eos fuere etiam inde ab initio Saeculi XVI. qui notas et commentarios, sed parum idoneos, in poetam scriberent. Quos nunc breviter laudasse sufficiat, quum iam in Editionum indice de iis eorumque laboribus qualemcunque tulerim sententiam.

Commentarios Badii Ascensii, Britannici et Mancinelli saepius repetitos esse Saeculo XVI. iam supra monui. Iis accessere:

I. ADNOTATIVNCVLAE *Coelii Sec. Curionis*, brevis commentarii vice margini adiectae a Colinaeo, Gryphio et aliis Paris. 1528. 1535. 1561. Crac. 1529. Lugd. 1538. 1556. 1564. Antverp. 1559.

II. SCHOLIA, et quidem 1) eiusdem *Curionis*, quibus tum praeterita ab aliis et potissimum Britannico explicantur, tum male intellecta corriguntur, edita cum Britannici comment. a Frobenio Basil. 1551. et a Morello Lutet. 1602. 1613. 2) Alia, tam critici quam grammatici argumenti, scripta ab *Hadr. Iunio*, et a Pulmanno adposita margini editionis suae Antverp. 1565. 1566. 1585. 1587. Lugd. 1590. 3) *Scholia Vetera* s. *Veterum*, quorum dimidiam fere partem Valla Venet. 1486. evulgaverat, et quae integra edidere primum Pithoeus Lutet. 1585. deinde Commelinus Heidelb. 1590. Morellus Lutet. 1602. 1613. Schrevelius Lugd. Bat. 1648 — 1684. et Henninius Vltrai. 1685. Lugd. Bat. 1695.

III. ADNOTATIONES *Pulmanni* Antverp. 1565 seq. *Pithoei* Lutet. 1585. *Rigaltii* Lutet. 1613. 1616. *Farnabii* Lond. 1612. 1620. 1633. Parif. 1614. 1626. 1644. Amft. 1619. 1624. 1631. cet. Francof. 1623. Lugd. 1650. 1672. Roterod. 1680. 1683. 1702. Hagae Com. 1683. *Almelovenii* et *Henninii* in huius edit. Vltrai. 1685. *Camilli Sylvestris*, *Bahrdtii*, *Abeli*, aliorumque in verfionibus Iuvenalis.

IV. PERIPHRASES aenigmaticae *Claverii* Parif. 1607.

V. PARAPHRASES parum utiles *Feller*. *Ceruti* Veronae 1597. Auguftae Vindel. 1599. 1600. 1603. *Pratei* Parif. 1684. *Anonymi* auctoris verf. german. Berol. 1777.

VI. COMMENTARII *Lubini* Roftoc. 1602. Lugd. 1603. Hanov. 1603. 1619. *Autumni* Parif. 1607. 1614. *Grangaei* Parif. 1614. *Pratei* in ufum Delphini Parif. 1684. Rothomagi 1685. Lond. 1691. 1699. 1708. *Iuvencii* Rothomagi 1697. 1709. Parif. 1715. *Marfhalli* Lond. 1723. *Oweni* et *Madani* in verff. Angl. Lond. 1785 et 1789.

VII. INDICES *Langii* Friburgi 1607. 1608. Genevae 1612. *Maittarii* Lond. 1716. et *Sodalium Bipontinorum* 1785.

VIII. EDITIONES CASTRATAE feu obfcoenitate omni purgatae, *Colon*. 1610. *Ficheti* in Choro poetarum Lugd. 1617. *Pratei* Parif. 1684. *Maffoni* Turonibus 1685. *Tarteroni* Parif. 1689. 1695. 1706. 1729. 1737. 1752. *Iuvencii* Rothomagi 1697. 1709. *Oweni* Lond. 1785. 1786.

IX. VERSIONES.

X. OBSERVATIONES *in Iuvenalem feparatim editae*, et

XI. INEDITA,

quae omnia mox fingulatim memorabimus, fi prius universe pauca dixerimus de his virorum doctorum ftudiis, et de fructu, quem inde poetae interpretatio tulerit.

Toto Saeculo XVI ne unus quidem commentarius novus exiit in vulgus, sed veteres primum saepius et variis locis recusi sunt, hisque substituta deinde Scholia Curionis et Iunii, multarum editionum margini adiecta a. 1528 — 1590. et puerilibus dicata studiis, quae tamen iis valde adiuvari posse nemo facile sibi persuadebit. Neque plus valent vel ad ingenia iuvenum alenda vel ad poetam inlustrandum et Periphrases Claverii Paris. 1607. et Paraphrases Ceruti Veronae 1597. Pratei Paris. 1684. aliorumque, quae omnino, si breves sunt, ad interpretationem nihil faciunt, praecipue in poetis satiricis, qui prosa fere oratione utuntur, si copiosae ac prolixae, non sine summo taedio legi possunt. Adnotationes Pulmanni, Pithoei, Rigaltii, Almelovenii, Henninii aliorumque sive ad rem potissimum spectant criticam, sive uni tantum alterique loco lucem adferunt.

Saeculo XVII novi quidem vulgati sunt *Commentarii* Lubini, Autumni, Farnabii, Grangaei, Pratei, Iuvencii: sed longe maxima eorum pars vel ex antiquioribus, in primis Britannici, depromta est, vel magis doctam prodit subtilitatem, quam iudicii sensusque elegantiam. Intellexere utique viri docti, ad Iuvenalis interpretationem non sufficere unius alteriusve loci explicationem, sed perpetuos requiri commentarios, qui nihil relinquerent obscuritatis. Iidem vero perperam sibi persuasisse videntur, se compendiaria via eo, quo tenderent, pervenire posse, si non suum adhiberent iudicium, sed alienum fere sequerentur, neque ipsi diligenter circumspicerent, quae explicare et monere opus essent, sed selectas ex aliis interpretibus notas singulis vocibus, sententiis locisque adspergerent. Qua ratione etsi parum proficitur, nisi tum ab aliis iam omnia satis inlustrata sunt, nihilque praeteritum est, quod luce aliqua indigeat, tum aptissima tantum et ceteris probabiliora solerter ex iis excerpuntur, non mirum tamen est, eam multis adrisisse, quum tantopere blandiatur et desidiae, et inani famae cupidini, quae alienis gloriari bonis alienisque pennis

ſe exornare amat. Cupidiſſime illam prae ceteris adripuere Batavi, qui eamdem, per ſe iam ſatis commodam ac facilem, multo quoque expeditiorem reddiderunt, invecto more Auctorum claſſicorum vel cum omnibus fere Variorum Notis, vel cum integris virorum doctorum commentariis edendorum. Illam rationem ſequutus eſt Schrevelius inde ab a. 1648. utramque vero Henninius a. 1685. compilatores nimis ſeduli, ne dicam inepti, in quorum editionibus, quae ſuperiores interpretes ad ſingulas voces ſententiasque inluſtrandas obſervaverant, etiam maxime aliena, arguta, vulgaria et abſurda, neque ſemel, ſed ſaepius a pluribus verbisque tantum aliis notata, ſine ullo animi iudicio ac delectu cumulata atque congeſta ſunt, quibus lector oneratur magis, quam adiuvatur.

Saeculo denique XVIII non novos poeta nactus eſt interpretes, praeter Marſhallum, (Lond. 1723.) qui tantum non omnia debet Lubino, et quosdam eruditos Anglos, Italos et Germanos, qui verſionibus ſuis adnotationes ſubiecerunt, in quibus multa quidem inſunt bona, ſed quae non omnibus lectorum deſideriis ſatis faciunt.

Iam ſi omnia, quae a nobis et ſingulatim et univerſe dicta ſunt, conlegeris, facile intelligitur, quam parum adhuc editorum Iuvenalis ſtudia tum in emendationem contextus, tum in ſummam interpretationis profecerint, et quam vere dixerit Fabricius: (in Bibl. Lat. T. II. p. 362. edit. Erneſt. Lipſ. 1773.) „Quum Henninii editio ſit nimis onerata notis, nec ad uſum ſatis apta, quum adeo multis locis ſit quaerendum, ſi ſcire interpretum ſententias velis, omninoque nondum ſatisfactum ſit in hoc ſcriptore: optandum videtur, ut aliquis vir doctus, tum literis latinis egregie inſtructus, tum in Satiricis ſcriptoribus cognoſcendis tritus, ſuſcipiat novam editionem, etiam mole minorem Henniniana, et ad eam bene curandam ante omnia libros ſcriptos et editt. excutiat paulatim, ut materiam ei inſtituto aptam habeat, per quam deinde et purgare Satiras, et inluſtrare deinde poſſit.“

VERSIONES

Omnes Iuvenalis versiones recensere, non est consilii mei. Neque etiam otium mihi fuit et facultas earum cum poeta comparandarum, etsi id, ob notas quoque eruditas, (inpr. Oweni et Madani Anglorum, quibus aegre carui) non sine fructu fieri posse crediderim. Recentiores tantum popularium meorum subinde inspexi, et memoravi praecipuas. Qui plures noscere cupit, consulat *La France literaire, ou Dictionaire des auteurs franc. de 1771 — 1796. par Mr. Ersch. Vol. II.* (Hamb. 1797.) *A View of the english editions, translations and commentaries of ancient writers, by Mr. Brüggemann,* (Stettin. 1796.) *I. Fr. Degen's Versuch einer vollständigen Literatur der deutschen Veberſetzungen der Römer,* Altenb. 1794. et al.

I. ANGLICAE.

Persius and Iuvenal translated, with explanatory Notes, by Bart. Holyday, Oxf. 8. 1616.

Iuvenal, translated by Rob. Stapleton, Oxf. fol. 1644.

Haec versio, quae exhibet tantum VI priores Satiras, cum animadversionibus iconibusque aere descriptis recusa est Londini fol. 1660.

Persius and Iuvenal translated by Holyday, Oxf. 8. 1673.

cum figuris notisque amplissimis.

The Satires of Iuvenalis and of Persius, translated by Mr. Ioh. Dryden. Lond. 8. 1697.

Eadem versio repetita est Lond. 1711. cum fig. aeri inc.

The Satires of Iuvenal, translated into english Verse, with a correct Copy of the Original latin on the opposite page, cleared of all the most exceptionable Passages and illustrated with marginal Notes from the best Commentators. Also Dr. Brewster's Persius, with the Original on the opposite page and notes from Casaubon, to illustrate the design and method as well as the sense of his several Satires, in 2 Vols. By Ed. Owen M. A. Rector of Warrington, and master of

the free School in that Town. London *printed by Lowndes* 8. 1785. 1786.

Vid. Allg. Lit. Zeit. 1786. P. II. p. 581.

A new and literal translation of Iuvenal and Persius, with copious explanatory Notes, by which these difficult Satirists are rendered easy and familiar to the reader. By Mr. Madan. 2 Vols. London, *printed by Beckert* 8. 1789.

Vid. Allg. Lit. Zeit. 1791. P. IV. p. 357.

Stepneum quaedam Iuvenalis Anglico carmine haud inſcite reddidiſſe, monet Fabricius in Bibl. Lat.

II. BELGICAE.

De Schimpdigten van Iovenalis en Perſius vertaald d. Abr. Valentyn. Lugd. Bat. 12 1682.

Haec verſio denuo typis expreſſa eſt a. 1703. Cf. Koenig. Praef. ad poem. Canitz. p. 45.

Belgico etiam carmine expreſſas primum ſingulas Iuvenalis Satiras, (VIII a. 1679. XI. a. 1696. et XIII. a. 1704.) deinde omnes Harlem. 1709. 8. edidere Sodales literariae ſocietatis Amſtel. cui ſymbolum *Nil volentibus arduum*, nec non Laur. *Bake* et Petr. *Nuits*. vid. Boekſaal van Europe 1695. Iul. et Aug. p. 48. tweemaandelyke uyttrekſels 1704. Mai. Iun. p. 539.

III. DANICAE.

Iuvenalis Satiram XIV metaphraſi Danica expreſſam edidit Chriſti. *Falſterus*, addita etiam interpretatione ſive paraphraſi latina notisque, Hafniae 1731. 4. Totum deinde Iuvenalem eodem anno, additis etiam notis, Hafniae 4. 1731.

Vid. Act. Erud. 1733. p. 176. et Biblioth. Germanique T. XXII. p. 184.

Iuvenal og Perſius om Menneskenes Onsker. Ta Satirer overſatte af det Latinske og oplyſte med Anmaerkn. af F. Plum. Udg. ved Selſkabet til de ſkionne Videnſkapers forfremmelſe. Hafniae, *typis Gyldendali* 8. 1790.

Vid. Nyeste Kjobenhavnske Efterredninger om laerde Sager. 1790. Vol. II. p. 568.

IV. GALLICAE.

Les Satyres de Perse et de Iuvenal, traduites en François, avec des annotations, par Andr. du Chesne Tourangeau, à Paris 8. 1607.

Les Satyres de Iuvenal et de Perse, avec des remarques en latin et en françois, par Mich. de Marolles, (Abbé de Villeloin en Touraine) à Paris 8. 1658.

Haec versio recusa a. 1671 et 1675. Auctor eius multos scriptores, et Graecos et Romanos, Gallice, sed parum adcurate, reddidit, et eleganter.

Les Satyres de Iuvenal et de Perse, traduites par Mr. de la Valterie, 2 Vol. à Paris 8. 1681.

Les Satyres de Iuvenal, traduites par Iérome Tarteron, à Paris 12. 1689.

Latinus poetae textus e regione positus est, et omni obscoenitate expurgatus.

Traduction nouvelle des Satyres de Iuvenal en vers françois. Avec des Remarques sur les passages les plus difficiles. Par Mr. de Silvecane, Président en la Cour des Monnoyes cet. A Paris *chez Robert Pepie* (2 Vol.) 12. 1690. 1691.

Les Satyres de Perse et de Iuvenal, traduites par Iérome Tarteron, Iésuite, avec le texte Latin. A Paris (Amst.) 8. 1695.

Repet. edit. a. 1689.

Traduction des Satyres de Perse et de Iuvenal, par Iérome Tarteron, à Paris 12. 1706.

Traduction des Satyres de Perse et de Iuvenal, par Iérome Tarteron, Iésuite, avec le texte Latin. Nouvelle Edition, augmentée d'Argumens à chaque Satyre. A Paris, *par la Compagnie des Libraires* 8. 1729.

Editio haec recusa Paris. 1737. et 1752.

Les Satyres de Iuvenal, traduites par Mr. Dusaulx. A Paris, *chez Lambert* 8. 1769.

Versio haec recusa a. 1770. 1782. 1796. Eius auctor a. 1772 edidit etiam: *Les Satyres de Perse, traduites en vers et en prose, pour servir de suite à la traduction de Iuvenal; avec un discours sur la Satyre.*

Les Satyres de Perse, traduites en vers françois, par Mr. Tuillade d'Hervilliers. Le texte Latin avec une traduction en prose, précédent la traduction en vers. A Paris, *chez Nyon.* 8. 1776.

Persio subiuncta est versio metrica Sat. I. II. et XV. Iuvenalis.

Les Satyres de Iuvenal, traduites par Mr. Dusaulx. Edition II. et nouvelle, avec un Discours sur les Satyriques Latins, suivi de quelques Réflexions sur l'art de traduire. A Paris 8. 1782.

In hac Diss. docetur, Iuvenalem longe praeferendum esse Persio, cuius verba ex vers. Monnieri (*Les Satyres de Perse, avec le texte Latin à coté, et des notes, par Mr. l'Abbé de Monnier,* à Paris, *chez Iombert* 1771.) laudantur. Persii vero vindicias mox scripsit Selisius, (*Disfert. sur Perse par Mr. Selis, Prof. des Belles Lettres au College de Louis le Grand, à Paris chez Fournier* 1783. 8.) qui venuste etiam vertit hunc poetam; *Les Satyres de Perse, traduites en vers françois, avec des remarques par Mr. Selis,* à Paris 1775. 8.

Les Satyres de Iuvenal, traduites par Dusaulx; nouvelle édition généralement corrigée et enrichie de notes par l'Auteur. 2 Vol. gr. en 4. pap. vélin superfin, avec fig. de l'imprimerie de Didot jeune. A Paris, *An V.* 4. 1796.

Les mêmes, 2 Vol. en 4. très-grand papier, avec fig. avant la lettre.

Haec editio decem constat numis Ludovisiis, illa dimidio minoris. Tanti vero sumtus, a typographo inpensi, quanto melius poni potuissent!

V. GERMANICAE.

Antiquior Germanica versio Iuvenalis, sed nimis indefinite, memoratur Henninio his verbis: *Germanica, ut puto, auctore quodam Iohnsonio, qui versu reddidit, mihi paene puero viso, et nonnihil lecta: sed memoria fugit, num omnes Satyras verterit, nec ne; neque annum memini, nec locum inpressionis.*

Versuch einer Uebersetzung der XIII Satyre des Iuvenals, von Nüscheler. Zürch 8. 1768.

Die Satiren des Dec. Iun. Iuvenalis, in einer erklärenden Uebersetzung. Berlin und Leipzig, *bey* G. *I. Decker* 8. 1777.

En Lubinum redivivum! Paraphrasis nimis verbosa est, et saepe aliena, qua conrumpuntur potius iuvenum ingenia, quam formantur et acuuntur.

Iuvenal, übersezt und mit Anmerkungen für Ungelehrte versehen von D. Carl Friedr. Bahrdt, Berlin, *bei Fr. Vieweg dem ältern* 8. 1781.

Nova et emendatior editio in lucem exiit a. 1787. Versio iambicis expressa est versibus et tum elegans, tum plerumque adcurata.

Iuvenals und Sulpizia's sämtliche Satiren, nebst beider Leben und Summarien nach dem beygefügten Henninischen Grundtext in Verse übersetzt und mit Anmerkungen begleitet von Fr. Gottfr. Abel, Lemgo, *bei Meyer* 8. 1785.

Versio maiore cura, quam ingenio poetico elaborata, et variis versuum generibus expressa.

Iuvenals VIIte Satyre, übersetzt im: Museum für die griech. und röm. Literatur, herausgeg. von Carl Phil. Conz III St. Zürch und Leipzig 8. 1795.

Versio elegantior Bahrdtiana, nec minus fida.

Iuvenal an Ponticus vom wahren Adel, übersezt und erläutert von Denis, Wien und Leipzig 1796.

Praeclara versio Satirae VIII. quae etiam inserta est diario, quod inscribitur: *Deutschland I B. III St.* Ber-

lin bei Unger 1796. Quis non dolet, unicam tantum Satiram Germanice redditam esse a tali interprete?

VI. HISPANICAE.

Decima Iuvenalis Satira, versa ab Hieron. de Villegas, edita cum fratris Petr. Ferd. de Villegas versione Dantii, Burgis fol. 1515.

v. D. Luis Iof. Velazquez Geschicte der Spanischen Dichtkunst, überfetzt von Ioh. Andr. Dieze, Goetting. 1769. p. 472.

Iuvenalis Hisp. versus a Diego Lopez, cum commentario. Madriti 4. 1642.

VII. ITALICAE.

Iuvenalis Italica metaphrasi inlustratus a Ge. Summa f. Summaripa Veronensi. Tarvisii fol. 1480.

Sextam Iuvenalis Satiram Italicis versibus reddidit Lud. Dulcis Venet. 8. 1538.

Ita et primas duas vertit *Ascanius Varotarius,* ICtus Patavinus, aliasque *Franc. Rota,* Cremonensis.

Iuvenalis Satirae versibus Italicis redditae a Frid. Nornio Aretino 1692.

Exstant etiam eiusdem Satirae Latinae XVI. cum ingenio feliciter ad Iuvenalis imitationem confectae, in quarum edit. Leidensi *Nomius,* non *Nornius* adpellatur.

Giuvenale e Persio volgarizzati dal Com. Camillo Sylvestri, Padua 4. 1711.

Vid. sup. ad Edit. a. 1711.

Le Satire di Decimo Giunio Giovenale, tradotte dal Com. Camillo Sylvestri, in Corpore omnium vett. poett. Latinorum, cum eorumdem Italica versione, T. XVIII. Mediol. 4. 1739.

OBSERVATIONES IN IVVENALEM.

Animadversiones criticae in Iuvenalem et eius Scholiasten reperiuntur in Obss. Miscell. Dorvill. Vol. V. IX et X. Non magni sunt momenti, ut nec variae lectiones duarum codd. MSS. quae in iis laudantur.

Conr. Sam. Schurzfleischii Spicilegium Animadversionum in D. Iunii Iuvenalis Satyras XVI. cura Henr. Leon. Schurzfleischii (fratris). *Vinariae* 1717. min. 8. Liber doctissimus et utilissimus, in quo tum variae lectiones codicis MS. Schurzfleischiani, tum multae bonaeque inveniuntur observationes auctoris et aliorum, tam critici quam philologici argumenti, in Iuvenalem eiusque Scholiasten. In Praefat. editoris praeter vitam poetae leguntur haec verba: „Frater meus adiutus est non parum Casp. Barthii codice editionis Sanct Andreanae, passim tum in poetae tum in Enarratoris eiusdem veteris paginis, manu ipsius subnotato, et castigationibus interdum, aliquando observationibus erudite aucto. Codicem etiam veterem cum Domitii Calderini scholiis Venet. 1483 excusum adhibuit, manu viri cuiusdam eruditi, cuius nomen quidem ignoramus, hinc inde distinctum, et scholiis e vetusto, ad quem nonnumquam provocat, nescio quo codice aliquando auctum, ex quo interdum Pithoeanum in ordinem redegit interpretem glossasque alias selectas in lucem produxit... Maximum momentum fecit membranaceus noster Iuvenalis codex scriptus in quarta forma charactere eleganti non minus, quam pervetusto, exaratus. Commentaria simul vetera, sive illa Cornuti sint, ut Iac. Cuiacio visum, sive Probi, ut plerisque placet, sive potius scholia sint diversorum neque unius aetatis aut religionis Grammaticorum, reconcinnavit post Pithoeum et Schrevelium." Ille est codex Schurzfleisch. qui a nobis in Var. Lect. (n. 11.) toties laudatur, et tum bonas subinde lectiones, tum Scholia Pithoeana emendatiora exhibet.

Observationes philologicae in Satyras Iuvenalis duas priores, quas — Praeside M. Vlrico Sebastiano Beckio Norimbergensi publice disquirendas proponit Ioh. Iac. Haas. Altorfii Noricorum 1732. 4. Quod consilium sequutus sit Beckius, ipse in Praefamine his verbis declaravit: „Summa Cel. C. G. Schwarzii humanitas codicem aliquem Iuvenalis quartae formae membranaceum

haud malae notae, et cui scholia quaedam in calce, et sparsim in margine Satyrae I. adlita sunt, nobiscum communicavit. Vti vero locupletissima viri laudatissimi bibliotheca inter alios selectos, non paucos adservat libros ab incunabulis typographiae impressos: ita etiam aliquot antiqua Iuvenalis exempla usibus nostris concessit. (Editt. Mediol. 1474. et 1511. Venet. s. a. et 1486. Vincent. 1480. Locatelli 1492. Nurnberg. 1497. Ald. 1501. Lugd. 1521. Basil. 1551. 1551. Antverp. 1585. Paris. 1535. 1613.) — Placuit Schurafleischii codicem cum Schwarziano comparare, quocum mirifice consentit. — Omnium vero locorum variantium, multo minus difficiliorum omnium, curam non habemus, iis solummodo contenti, in quibus a praestantissima Henniniana Schwarzii codex MS. dissentit; quae ita tractamus, ut, quantum fieri potest, tersissimum poetam suae integritati restituamus, non, ut omnia, quae obscura videri possunt, exhauriamus."

Commentatio historico — critica de Codice MS Iuvenalis Satiras complectente. Vlmae 1793. 4. Vid. sup. in Indice Codd. MSS.

Sterkii Observationes in aliquot (quatuor) *Iuvenalis loca*, doctae et criticae, reperiuntur in Actis liter. Societ. Rheno — Traiect. Lugd. Bat. 1793. 8. T. I. p. 173 sq.

Alias virorum Doctorum observationes, per varia dispersas opera, passim laudavi. Plures autem haud dubie inveniuntur in libris, quos consulere mihi non licuit, vel in quorum lectione non obcurrerunt oculis meis.

INEDITA ET PROMISSA.

Multa ex iis iam indicavit Henninius in Proleg. Sect. IV his verbis:

„Praeter ea (Scholia) quae latent in Bibliotheca Mediolanensi aliisque, non possunt non latere hinc inde *Lectiones Publicae* super Iuvenalem, quales Romae *Muretus*, Leidae *Cunaeus*, *Boxhornius* aliique variis in lo-

cis habuere. *Scholas Privatas*, quas vulgo *Collegia* et *Dictata* adpellant, quis enumerabit? Scio tales exstare *Aug. Buchneri*, et aliorum. Qui cirratis hunc Poetam in trivio praelegunt, solent et illi aliquid ad eum adlinere, et talia vidi *Ant. Aemilii* quaedam. Taceo superioris aetatis Glossatores Monachiscos, quales *Philippinus*, *Magister Martinus*, et alii, qui, ut credo, in privatis quorumdam Bibliothecis, praecipue Italicis, latent. Nunc tantum enumerabo illos, qui Publicanda in Aquinatem sunt moliti. I. CASPAR BARTHIVS, quod ipse variis in locis suorum operum testatur, quodque intelligitur ex his verbis Daumii in Epist. XVI. ad Reinef. p. m. 52. *Habeo exemplar Iuvenalis cum Scholiaste Pithoei, adnotatis a Barthio tam diligenter undique Eruditorum locis, qui hunc emendent, explicent, inlustrent Poetam, ut nesciam, quid desiderari possit amplius, nec chartae ullum sit relictum ad plura ingerenda spatium, quemadmodum et pari pacto multos alios Auctores ab eo inlustratos habeo, testarique possum, paene integrum hunc et alios memoria tenuisse, tot et tanta inde recitaverat.* II. ISAACVS CASAVBONVS, ut in Persium, ita et in hunc Poetam est commentatus. Patet id non solum ex iteratis Barthii indiciis, (v. ad Claudian. et Adverf. L, 9.) sed et ex ipsius Casauboni Epistolis: nam Ep. 266. p. 304. et Ep. 260. p. 244 Edit. Graev. promittit Elmenhorstio Collationem cum MSS. suis et Notas. (Cf. Epist. 112. quae a. 1591. scripta est, docetque, eum tribus MSS. a Dionysio Gothofredo suppeditatis usum esse.) Latent hodie eae Notae in Biblioth. Sereniss. Regis Angliae, quae Londini est. III. EBERHARDVS ELMENHORSTIVS, ut ex laudatis Casauboni Epistolis adparet, et ipse Notas in hunc Poetam conscripsit: sed, ne ederet, fecit castigatrix illa Ios. Scaligeri Epistola num. 464. lib. IV. quae *Amico cuidam*, i. e. Eberhardo Elmenhorstio est scripta, si fides habenda Clavi Colomesianae in has Epistolas p. m. 158. IV. OCTAVIVS

FERRARIVS et ipse ad commentandum adcessit, ut fatetur Elect. II, 14. ubi etiam rationes non obscure adfert, quae plenum Commentarium illum domi manere iusserint. V. THOMAS GALE Anglus, ex editis diligentiae speciminibus in rep. literaria iam clarus, ut audio, meditatur novas notas in hunc Poetam; immo, ut rectius loquar, meditatus est, adeo ut, nisi fama mentiatur, eas aliquando simus visuri. VI. PEARSONIVS, ICti celeberrimi et doctissimi illius Episcopi, qui in Apostolicum Symbolum tam erudite scripsit, frater, Animadversiones in hunc Poetam condidit, quae, ut aiunt, latent apud nobiliss. Standlaeum Londini. VII. HADRIANVS VALESIVS quoque in has scripsit Satyras. Sic enim Aegid. Menagius, apud quem etiam hodie audio exstare has, quas dico, Valesii notas, Epigr. 52. p. 89. Edit. 7. Carm. ad Hadr. Valesium canit: *An sensus Iuvenalis ocultos Scripto detegis eruditiore?* Cf. not. Graevii in edit. Schrevel. Amst. 1684. p. 901.“ Haec Henninius, qui et paulo post ista subiunxit verba: „Dabimus forte aliquando Iuvenalem emendatissimum forma minuscula cum Paraphrasi non umbratica, sed luculenta, e regione; in qua editione ad hanc quoad numeros adcommodata ad imam marginem diligentissime adnotabimus Varietatem Lectionis ex variis Codd. mss., ex Excusis, ex Emendationibus, ex Versionibus. Nomina propria, Singularia, et difficiliora in parvulum indicem coniecta breviter enodabimus.“

Praeter eos, quos Henninius laudavit, Iuvenalis editionem pararunt: VIII. IO. BVRDELOTIVS, cuius et *Hadr. Valesii* notas ad Iuvenalem et Persium in lucem prodituras Parisiis scripsit Iac. Bernardus in Novellis Reip. literariae a. 1700. T. I. p. 357. IX. IAC. THOMASIVS, a quo certe Iuvenalem cum cod. MS. et vetere editione conlatum esse, tradunt auctores Ephemeridum literariarum, quae Germanice editae sunt Lips. 1710. p. 608. X. D. CHRISTIANVS REITZER, qui in animum induxerat, Iuvenalem recensere ad fidem codd.

MSS. et Hafniae cum notis edere. XI. IO. GOTTL. SAM. SCHWABE, doctus Phaedri editor, et Scholae olim Buttstadiensis Rector, nunc Gymnasii Vinariensis Conrector, qui iam viginti abhinc annis novam Iuvenalis editionem publice promiserat, sed omne nunc abiecit consilium. De eius adparatu critico vid. sup. in Indice Codd. MSS. XII. CRAMER, Prof. olim Kilon. quem diu iam in Iuvenale edendo laborasse nuper rescivi. — Novam nunc Iuvenalis editionem, quae propediem in collectione poetarum latinorum, in usum scholarum iunctis virorum doctorum studiis sumtibusque Goeschianis Lipsiae edendorum, prodibit, meditatur Cl. *Gurlitt*, Prof. et Director Scholae Bergensis, cuius operam haud dubie praeclaram cupide exspectamus.

Alia Inedita, quae ad Iuvenalem inlustrandum pertinent, sunt: 1) *Observationes quaedam Frid. Brummeri Lipsiensis* et *variae lectiones e codd. Gudianis* adscriptae margini editionis Schrevelianae, quod exemplar olim habebat Fabricius. 2) *Iani Dousae Praecidanea in Iuvenalem*, quae ubi lateant non habeo dicere. 3) *Frid. Lindenbrogii adnotatiunculae*; de quibus v. sup. ad edit. Heidelberg. 1590. 4) *Henr. Schaevii paraphrasis latina*; quam vulgandam receperat Frid. Redtelius, Conr. Scholae Stetinensis; de quo v. Nova literaria maris Balthici a. 1702. pag. 73. 5) *Frid. Rappolti Praelectiones in Iuvenalem et Persium*, quas laudavit Io. Sam. Adamus in Praef. ad germ. metaph. Persii Dresd. 1674. 8. 6) *Reinesii adnotationes ad Iuvenalem* ipsius manu adscriptae ad marginem editionis, quae exstat in Biblioth. Cizensi, cui praeest doctiss. Müller AA. LL. M. et Rector Scholae huius Misnicae. 7) *Guntheri Henrici Plathneri Lectionum Iuvenalium Libri V.* a. 1637 scripti, qui servantur in Biblioth. Gothana, et a Viris Cel. Geislero et Doeringio, quae summa eorum benevolentia est, una cum duobus codd. MSS. Gothanis ad me missi sunt, sed magnopere fefellerunt spem meam. Est enim ventriosum quartae formae volumen, in quo

multa sunt docta, et quaedam utiliter monita, sed pleraque vel falsa, vel nimis arguta et aliena, more istius aevi et ad modum Pithoei congesta; quae magis ad antiquitates Romanas Christianasque exponendas pertinent, quam ad interpretationem poetae, qui vanae tantum eruditionis ostentandae expromendaeque occasionem praebuit. Meliora et aptiora, tam critici quam philologici argumenti, non sine summo taedio excerpsi: unde *Plathnerum* passim a me laudatum reperies. Quaedam ex iis iam antea benevole mecum communicaverat Cl. Augusti AA. LL. M. et nunc Prof. Ien.

TESTIMONIA ANTIQVA DE IVVENALE.

M. VALERIVS MARTIALIS EPIGR. VII, 24.

Cum Iuvenale meo quae me committere tentas,
  Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes;
  Thesea Pirithoi destituisset amor.
Et Siculos fratres, et maius nomen Atridas,
  Et Ledae poteras dissociare genus.
Hoc tibi pro meritis et talibus inprecor ausis,
  Vt facias illud, quod, puto, lingua facis.

IDEM EPIGR. VII, 91.

De nostro facunde tibi Iuvenalis agello
  Saturnalicias mittimus ecce nuces.
Cetera lascivis donavit poma puellis
  Mentula custodis luxuriosa Dei.

IDEM EPIGR. XII, 18.

Dum tu forsitan inquietus erras
Clamosa, Iuvenalis, in Subura,

Aut collem dominae teris Dianae;
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque
Maior Caelius et minor fatigant:
Me multos repetita poſt Decembres
Adcepit mea ruſticumque fecit
Auro Bilbilis et ſuperba ferro.

CLAVDIVS RVTILIVS ITINERAR.
Lib. I. v. 603 — 606.

Huius vulnificis Satira ludente Camenis
Nec Turnus potior, nec Iuvenalis erit.
Reſtituit veterem cenſoria lima pudorem;
Dumque malos carpit, praecipit eſſe bonos.

C. SOLLIVS APOLLINARIS SIDONIVS
Carm. IX. v. 266 ſq. ad Magnum Felicem Coſ.

Non qui tempore Caeſaris ſecundi
Aeterno incoluit Tomos reatu:
Nec qui conſimili deinde caſu,
Ad vulgi tenuem ſtrepentis auram,
Irati fuit hiſtrionis exſul.

AMMIANVS MARCELLINVS
Hiſtoriar. lib. XXVIII.

Quidam deteſtantes, ut venena, doctrinas, Iuvenalem et Marium Maximum curatiore ſtudio legunt, nulla volumina, praeter haec, in profundo otio contrectantes.

PORPHYRIO
ſeu, quisquis eſt, vetus Grammaticus,
in Comment. ad Horat. Sat.

Satyra Horatii inter Lucilii Satyram et Iuvenalis eſt media: nam et aſperitatem habet, qualem Lucilius, et ſuavitatem, qualem Iuvenalis.

SVIDAS IN LEXICO.

ΙΟΥΒΕΝΑΛΙΟΣ ποιητὴς Ῥωμαῖος. οὗτος ἦν ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως Ῥωμαίων. Ὁ δὲ Δομετιανὸς ἐφίλει

τὸν ὀρχηστὴν πρασίνου μέρους τὸν λεγόμενον Πάριν, περὶ οὗ καὶ ἐλοιδορεῖτο ὑπὸ τῆς συγκλήτου, καὶ Ἰουβεναλίου τοῦ ποιητοῦ· ὅστις βασιλεὺς ἐξώρισε τὸν Ἰουβενάλιον ἐν Πενταπόλει ἐπὶ τὴν Λιβύην. τὸν δὲ ὀρχηστὴν πλουτίσας ἔπεμψεν εἰς Ἀντιόχειαν· ὃς κτίσας οἶκον καὶ λουτρὸν ἔξω τῆς πόλεως ἐκεῖ τελευτᾷ.

DIVISIO ET ARGVMENTA SATIRARVM IVVENALIS.

Iuvenalis Satirae ſedecim in multis codicibus, tam ſcriptis quam editis, v. c. in 4. 19. 26. 45. 46. 49. 55. 69. 70. 74. 75., distribuuntur in quinque libros, quorum primus quinque priores, ſecundus ſextam, tertius VII. VIII. et IX., quartus X. XI. et XII, quintus tres ultimas complectitur. Hi libri laudantur iam a Priſciano, et a vet. Schol. ad Sat. III, 240. Hinc diviſionem hanc retinui, etſi parum apta eſt, (nam plerique libri non niſi tres ſatiras, et ſecundus adeo unam tantum continet) et ab ipſo poeta eam profectam eſſe vix crediderim.

SATIRARVM TITVLI ET ARGVMENTA

in codicibus et ſcriptis et editis varia ratione, et vel proſa vel verſa oratione expreſſa leguntur.

SATIRAE I.

Prima docet Satirae cauſam formamque libelli. — Materiam et cauſam (al. cauſas) ſatirarum hac adſpice (al. inſpice) prima. — Praefatio, cur Satiras ſcribat. — Cur ſatiras ſcribat, qui fere ad mediam aetatem declamavit.

SATIRAE II.

Arguitur Satira probitas ſimulata ſecunda. — Carpitur hac Satira probitas ſimulata ſecunda. — Hypocri-

tas damnat; in quos Lauronia clamat. — Dat caussam poenae quod Martem poscit amoene. — Hypocritae. — In s. contra hypocritas. — De Philosophis obscoenis. — De fictis moribus institutis.

SATIRAE III.

Effugit Vmbritius diversa pericula vitans. — Odisti quod Roma bonos, pravos colis, hinc te Effugit Vmbritius diversa pericula vitans. — Ad Vmbritium. — Quare Vmbritius Vrbem deserat. — De digressu Vmbritii. — Vrbis incommoda. — De incommodis Vrbis.

SATIRAE IV.

Vitam Crispinus laudat ventremque Neronis. — Crispini hic lacerat vitam ventremque Neronis, Vt reges avidos carpat regumque sodales. — In Crispinum. — In ingluviem. — In Domitianum vindictae post exsilium. — Catalogus amicorum Domitiani, s. Neronis. — Convivae Domitiani. — De convivio Domitiani. — De rhombo pisce. — De Crispino et rhombo pisce. — De piscis magnitudine.

SATIRAE V.

Quot mala sustineat parasitica vita notato, s. notabis. — In Parasitos, de coenis contumeliosis. — Ad Trebium. — De parasitis ad parasitum.

SATIRAE VI.

Sexta haec infidas mulieres monstrat abunde. — Hac Satira mulieres incestas monstrat, iubetque (al. ut omnem) Vxorem Vrsidius devitet pectore toto. — L. Fursedio Postumo. — Ad Postumum. — Mulierum flagitia et scelera. — In libidinem mulierum. — De vitiis mulierum.

SATIRAE VII.

Mendicant artes, sic Roma coegit avara. — Artium neglectarum querela. — De sterilitate studiorum. —

De poetarum calamitatibus. — Contra divites, qui poetas mendicare patiebantur.

SATIRAE VIII.

Nobilitas propria est virtus, non acta parentum. — Adversus iactatores. — Ad Rubellium Blandum. — Contra illos, qui se de generositate suorum iactant. — De claritate natalium. — De claritate nobilium tractatio ad Ponticum.

SATIRAE IX.

Turpia qui tolerant nona carpuntur iniqui. — Concubitus diri et Sodomitica probra notantur. — Cinaedi. — Querela Naevoli de re inpudica. — In Pathicos. — Ad Naevolum. — Ad Naevolos. — Loquitur ad parasitum quemdam, qui servit regibus.

SATIRAE X.

Arguit haec saturas hominum curas et inania vota. (Sic contra metrum in codd. nonnullis legitur, unde Schurzfleischius emendabat, *Arguit haec fatuas curas* cet. Lipsius autem in Epist. Quaest. IV, 15. *Arguit haec hominum curas* cet. extrusa voce *saturas*, et haec lectio reperitur in cod. 19 et 27.) — Arguit haec Satira et curas et inania vota. (Ex hac lectione illa videtur orta glossatorum opera et stupore librariorum.) — De votis contrariis. — De inutilitate votorum. — In indiscreta hominum vota.

SATIRAE XI.

Lauta reprobamus convivia, parca probamus. — Lauta reprenduntur (al. reprehenduntur) convivia, parca probantur. — *Luxus.* — De comparatione victus. — In luxuriosos in cibo. — Ad Persicum amicum suum. — De superfluo adparatu ciborum.

SATIRAE XII.

Arguit haec avidos nimium nimiumque rapaces. — Heredipetae. — Contra heredipetas. — De reditu Ca-

tulli. — De reditu Catulli ad Corvinum. — In avidos et rapaces.

SATIRAE XIII.

Mens cruciat pravos, (ita pro vulg. *Mors cruciat pravos* legitur in 19. 27. al. et ſic iam correxerat Lipſ. Epiſt. Quaeſt. IV, 15.) ſapiens fert damna modeſte. — Scelera tandem punita. — De fraudibus ad Gabinium, cuius amicus abnegaverat depoſitum. — In fraudulentos. — Ad Calvinum, contra illos, qui de amiſſione temporalium nimis dolent.

SATIRAE XIV.

His docet exemplis natos mala vita parentum. — Inbuit exemplis natos mala vita parentum. — Ad Fuſcinum. — ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΦΟΥΣΚΙΝΟΝ. (ΦΟΙΣΚΙΝΟΝ in Lat. Ex. Pith.) — De inſtitutionibus. — Parentum exempla. — Contra illos, qui filios pravis inſtituunt documentis.

SATIRAE XV.

Obtinet Aegyptus perverſos inpia ritus. — Inmanes ritus Aegyptius incola ſuadet, al. Aegypti incola ſervat. — Religiones peregrinae. — De ſuperſtitione. — De ſuperſtitionibus Aegyptiorum. — De religionibus Aegypti. — Ad Voluſium Bithynicum. — De falſa Deorum cultura et nefario victu Aegyptiorum.

SATIRAE XVI.

Militiae mores et commoda magna videte, ſ. dinumerantur. — Militiae privilegia. — De felicitate militum. — De caſtrenſibus. — Ad Gallum de militia. — De militibus.

Argumenta Satirarum
ab Anton. Mancinello concinnata.

Prima docet Satirae cauſas formamque libelli.
Qui ſimulant Curios, Satira patuere Secunda.

Ex Vrbe Vmbritii digressum Tertia narrat.
Quarta quidem Crispinum odit calvumque Neronem.
Ganeo quae tolerat parasitus, Quinta notavit.
Sexta haec infidas mulieres pandit abunde.
Septima demonstrat Romam nil ferre poetis.
Nobilis Octava propria virtute vocatur.
Turpia qui tolerant, Nona carpuntur avari.
Curae hominum Decima rerumque libido notantur.
Arguit Vndecima vates convivia lauta.
Bissena arguitur Satira captator avarus.
Tertia post decimam solatur damna dolentes.
In Decima quarta dant prava exempla parentes.
Numina diversa Aegypti Penultima monstrat.
Vltima militiae felicis praemia narrat.

Satirae Iuvenalis memoriae caussa
tribus versibus conclusae a Rudolpho. Gittins.

1. Vates. 2. Hypocrites. 3. Roma urbs. 4. Rhombus.
5. Parasitus.
6. Nupta. 7. Ars fordet. 8. Nobilitas vera. 9. Inpia.
10. Vota.
11. Coena. 12. Redux. 13. Deposita. 14. Parens. 15.
Aegyptia. 16. Miles.

INDEX
CODICVM MSS. ET EDITIONVM QVAE NVMERIS NOTANTVR IN VAR. LECT. ET EXCVRS.

Codex MS. Amſtelodamenſis - - - - 7.
— — vetuſtiſſ. Pithoei ſ. Budenſis - - - 8.
— — Latiniac. Pithoei - - - 9.
— — Schwarzii ſ. Altorfinus - - 10.
— — Schurzfleiſchii ſ. Vinarienſis - 11.
— — Erlangenſis - - - - 12.
— — Vlmenſis - - - - 13.
— — Norimbergenſis I. - - - 14.
— — Norimbergenſis II. - - - 15.
— — Norimbergenſis III. - - - 16.
— — Guelpherbytanus ſ. Gudianus I. - 17.
— — Guelpherbyt. ſ. Gudianus II. - 18.
— — Guelpherbyt. ſ. Gudianus III. - 19.
— — Guelpherbyt. ſ. Gudianus IV. - 20.
— — Gaybacenſis ſ. Schönbornenſis I. - 21.
— — Gaybacenſis ſ. Schönborn. II. - 22.
— — Gothanus I. - - - 23.
— — Gothanus II. - - - 24.
— — Lipſienſis - - - - 25.
— — Hamburgenſis - - - 26.
— — Kulenkampianus - - - 27.
— — Rob. Stephani - - - 28.
— — Baſileenſis - - - 29.
— — Domitii Calderini - - - 30.
— — Vallae antiquiſſ. - - - 31 a.
Codices alii eiusdem deſignantur numero - 31 b.
Codex MS. Mancinelli unus et alter - - 32.
— — vetuſtiſſ. Lubini - - - 33.
— — alter Lubini - - - 34.
— — vetuſtus Canteri - - - 35.
— — alter Canteri - - - 36.
— — antiquus Carrionis - - - 37.
— — alter et plures Carrionis - - 38.
— — antiquiſſ. Barthii - - - 39.
— — alter Barthii - - - 40.
— — antiquiſſ. Plathneri - - 41.
— — alter Plathneri - - - 42.

Codex	MS. Divaei	43.
—	— vetuſtus Voſſii	44.
—	— alter Voſſii	44 b.
Editio	Romana princeps	45.
—	Veneta a. 1475.	46.
—	Veneta 1482. utraque 1483. 1485. 1487.	47.
—	Vincentina ſ. Vicent. 1480.	48.
—	Veneta 1486.	49.
—	Brixienſis 1486. ſaltem Veneta 1512 et 1515.	50.
—	Veneta ſine mentione anni	51.
—	Mediolanenſis 1474.	52.
—	Mediolanenſis 1511.	53.
—	Veneta 1491.	54.
—	Veneta 1492 per Locatell.	55.
—	Veneta 1492. et 1494.	56.
—	Veneta 1498 et 1501.	57.
—	Lipſienſis 1497. 1502. 1504. 1507.	58.
—	Norimbergenſis 1497.	59.
—	Lugdunenſis 1498. 1501. 1507. 1511.	60.
—	Aldina ſ. a.	61.
—	Aldina 1501.	62.
—	Aldina 1535.	63.
—	Brixienſis 1501	64.
—	Pariſienſis 1505. 1512. 1519.	65.
—	Argentoratenſis 1518. 1527.	66.
—	Pariſienſis 1528. 1535. 1542.	67.
—	Pariſ. 1544. ſ. Stephan. I.	68.
—	Pariſ. 1549. ſ. Stephan. II.	69.
—	Pariſ. 1613. 1616. ſ. Rigalt. et Stephan. III.	70.
—	Pariſ. 1545. ſ. Gryph.	71.
—	Lugdunenſis 1560.	72.
—	Lugdunenſis 1556. 1562. 1564.	73.
—	Antverp. 1565. ſ. Pulman.	74.
—	Lutet. 1585. ſ. Pith.	75.
—	Heidelberg. 1590. ſ. Pith.	76.
—	Hanovienſis 1603. ſ. Lubini	77.
—	Lugdunenſis 1521. 8.	78.

Parerga scite aere sculpta sunt manu Geyseri, inventa et delineata ingenio et graphide viri praestantissimi Dominici Fiorillo Prof. Gotting.

Quae in ipso titulo conspiciuntur: sunt, numus Claudii Imp. ab utraque facie, et in medio *imago Messalinae*, marmore expressa in Museo Capitolino To. II, tab. 14. cincinnis comae notabilis, quos taeniae complicitae revinciunt. In *numi* anteriore facie Claudii Imp. est imago, in altera Ceres, seu Messalina, Cereris habitu tenens manu duas icunculas, quas Britannicum et Octaviam, liberos e Claudio susceptos, interpretantur. Numi huius generis extant multi Graecarum civitatum et Alexandriae, graece inscripti; Romae excusus nullus. Mirationem itaque facere possunt nomina litteris latinis inscripta; sed, graecis omissis, latina a delineatore adiecta sunt, ne lectorem ea laterent. Adumbratum numum esse video e Morellii Thes. numism. Impp. Claudii tab. IV, 27. 28. Vt autem Messalina in Iuvenalis Satyrarum fronte commode exhiberi posset, acceptum debetur ipsi poetae, qui binis locis ad omnem posteritatem infamem eius memoriam prodidit. Sat. VI, 116 sq. X, 329 sq.

Eadem femina locum dedit invento ingenioso, quod argumentum *tabulae titulo praemissae* constituit.

Vides basin corollis iniectis ornatam, cui insidet Apollo, pone stante ministro; ante deum religatus e pinu Marsyas. Quae quo pertineant, ut intelligatur, tenendum est, in foro Romano fuisse simulacrum Marsyae, ad quod iudicia haberi solebant: quod notum est ex versu Horatiano: *obeundus Marsya:* Serm. I, 6, 120. Ad eundem vero locum noctu convenire solebant feminae corpus vulgantes; easque feruntur, quoties propitiam Venerem habuissent, coronas, tanquam ex voto, statuae appendisse. Narratur Iulia, Augusti filia, noctu ad Marsyam concursu facto, saepe eum coronasse. * Corruptos itaque feminarum mores, quos Iuvenalis, sexta inprimis Satyra, probris proscindit, adumbrat haec pictura.

Iam singularum figurarum exempla unde petita esse videantur, monendum est. Marsyae supplicium et Apollinem tortorem (eo enim nomine impertitum eum esse apparet vel ex Sueton. Octav. 70.) multis antiquae artis operibus exhibitum esse constat. Placuit nostro Fiorillo Apollinem ante oculos ponere sedentem, manu lyrae imposita, altero brachio vertici capitis imposito statum quietis designante; ex anaglypho Candelabri marmorei in Museo Pio-Clement. To. V. tab. IV. in quo Marsyas pendens, adstante puero Olympo lacrimante, Apollo sedens et Scytha redhibentur. Noluit iisdem signis uti Fiorillo in ceteris duobus, sed Marsyam petiit ex Picturis Herculanensibus To. II. p. 125. In Scytha autem antiquitatis exempla deseruit; nam ab ea iste ubique barbari ore et corpore

* Seneca de Benef. VI, 32 Reprehenditur merito ibi Augustus, qui flagitia domus suae imprudenter ipse in publicum emisit; etenim ex his Senecae et Plinii verbis H. N. XXI, 3. f. 6. litteras Augusti ad Senatum scriptas extitisse patet. *admissos gregatim adulteros; pererratam nocturnis comessationibus civitatem, forum ipsum ac rostra, ex quibus pater legem de adulteriis tulerat, filiae in stupra placuisse; quotidianum ad Marsyam concursum: cum ex adultera in quaestuariam versa* (scil. Iulia) *ius omnis licentiae sub ignoto adultero peteret.*

redditus visitur, idemque ferrum acuens; etiam apud Philostratum iun. c. III. in quo plura cum his Apollinis et Marsyae signis comparari possunt. Notum est Athenis, ut Romae, servitia habita esse publica; erant mancipia e barbaris Romam advecta; interque ea vilissima e borealibus Ponti Euxini terris, Scytharum nomine designata; hos igitur servos publicos suppliciis de reis sumendis adhibitos esse constat; quo ipso apparet, Scytham Marsyae excoriandi ministrum Apollini additum esse artificis Atheniensis ingenio. Pendent e pinu tibiae a Marsya inflatae. Fabulam omnem subtiliter interpretatus nuper est ingeniosus auctor (*Attisches Museum* 1 B. 2 *Heft*. sub f.)

D. IVNII IVVENALIS
AQVINATIS
SATIRAE.

D. IVNII IVVENALIS
AQVINATIS
SATIRARVM
LIBER PRIMVS.

SATIRA I.

Semper ego auditor tantum? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theseide Codri?

VARIETAS LECTIONVM.

Sat. I.

2. *tociens* 22. 26. 45. 46. 47. 49 al. *totiens* 14. 15. 16. 21. 23. 24. 60 al. h. l. et passim, ut *quotiens*, *formonsus*, *vicensimus*, *aquonsus*, aliaque in antt. codd. Sed falsam hanc esse scripturam et inde profectam, quod veteres Romani, si Quintiliano fides habenda, apicem sive lineolam superscripserint vocalibus longis, iam dudum ac recte suspicati sunt Lipsius, Cellar. et alii. — *Codri* legerunt vetus Schol., Servius ad Virg. Aen. I. et Priscian. eademque lectio h. l. et inf. III, 203. 208. omnium fere codd. auctoritate firmatur; nec obstat, quod nomen est Graecum, et *Codrus* inf. III, 203 sqq. memoratus, qui pro eodem vulgo habetur homine, Graecus videtur poeta fuisse, quod ex III, 206. probabili conligitur iudicio. Antiquiorem quoque poetam Rom. ita dictum fuisse, cuius Valgius in Elegiis suis mentionem fecerit, docet Servius ad Virg Ecl. VII, 22. sqq. De alio Codro vid. Martial. II, 57. V, 26. *Cordi*

Inpune ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic elegos? inpune diem consumserit ingens
Telephus? aut summi plena iam margine libri
Scriptus, et in tergo, nec dum finitus Orestes?
Nota magis nulli domus est sua, quam mihi lucus
Martis, et Aeoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti, quas torqueat umbras
Aeacus, unde alius furtivae devehat aurum
Pelliculae, quantas iaculetur Monychus ornos,
Frontonis platani, convulsaque marmora clamant
Semper, et adsiduo ruptae lectore columnae.
Exspectes eadem a summo, minimoque poeta.

8 et alii, teste ac prob. Barthio Adverf. I, 21. quod hoc potius nomen sit Romanum. Idem tamen monet, poetis talia esse Κῶφα πρόςωπα, vel nomina suo quodque aevo tantum nota, quae frustra et inepte requiras.

5. *Thelephus* 14. 15. 16. 20. 24. 27. 45. al. Sed Graecis constanter Τήλεφος dicitur, etsi nomen hoc ei inditum ἀπὸ τῆς θηλὴν ὑποσχέσης ἐλάφου inepte fabulantur. — *iam pleno* 13.

6. *a tergo* 29. *nondum* 13. 19. 29.

7 — 14. absunt ab 13. *lucus Martis* coniecit Flavius Coniectan. Cent. I. c. 29. ut Iuvenalis ad Troica (carmen Neronis de Bello Troiano, de quo v. inf. ad VIII, 221.) et ad incendium Romae respexerit. Praestiterit *ludus Martis*, h. e. bella, quae canere solent poetae, et quibus maxime oblectatur Mars, unde *ludus* eius et *spectacula* dicuntur Horat. Od. I, 2, 37. 28, 17. Sed v. Comm.

8. *inclusum* pro *vicinum* legit N. Heinf. ad Sabini Epist. III, 91. et Valer. Fl. V, 642. at memoriae, opinor, labsu.

9. *Volcani* in plerisque codd. legitur, ut *voltus, volgus, volnus, volsus*, quae scriptura pro antiquiore haberi solet, sed iudice Heynio in Praefat. novae edit. Virgil. p. XXII. pronuntiationi, mediae inter fuscam et liquidiorem sequente litera liquida *l*, debetur, quam ex vulgari usu nonnulli male in scripturam traduxerunt —

Et nos ergo manum ferulae ſubduximus, et nos
Conſilium dedimus Sullae, privatus ut altum
Dormiret? Stulta eſt clementia, quum tot ubique
Vatibus obcurras, periturae parcere chartae.
Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo,
Per quem magnus equos Auruncae flexit alumnus,
Si vacat, et placidi rationem admittitis, edam.
Quum tener uxorem ducat ſpado, Maevia Tuſcum
Figat aprum, et nuda teneat venabula mamma;
Patricios omnes opibus quum provocet unus,

Vetus Schol. et alii perperam iunxere *Vulcani quid agant venti.*

10. *furtive* 68.

11. *Monichus* 17. 26. *Monycus* 50. *Monicus* 15. 19—24. 45.

15—17 in 13 ſic exhibentur, omiſſo v. 16. *ut nos Scribamus.* — *Serius* pro *Et nos* 16. — Poſt *ſubduximus* et *Dormiret* ſigna interrogationis, et quidem eius, qua contrarium videamur facere velle, ponenda putabat Britan., ut ſenſus, nimia indignatione interciſus, eſſet: Num didici Grammaticen et Rhetoricen, ut ſileam et nihil ſcribam, quum omnes ſcribant indocti pariter et docti? At vid. Comment.

16. *Sullae dedimus* 24. *Syllae* 17. 20. 21. 22. 24. 60. 64. al. *alte* 16.

18. *occurram* 13. *occurris* 23 a m. pr. *carthae* 45. 47. 48.

19. *Cum* 47. *libeat potius* 12. 61. 62. 63. 67. 68. 71. 72. 73. forte concinnius. *discurrere* 50.

20 et 21 abſunt a 13. *Aruncae* 21. 23. 24. 26. 27. 28. 45. 50. 59. 64. Cf. Heyne ad Virgil. Aen. VII, 206. 727. 795. XI, 318. XII, 94.

22. *Iam* 13. *Menia* 19. *Nevia* vel *Naevia* 13. 23. 27. 45—48. 50. 56. 59. 60. 61. 64. 73. 74. Hoc meretricis nomen eſt ap. Martial. II, 9. et 26. III, 13.

23. *Figit* 13. 46. 48. *ac nuda* 24. *retinet* 13.

24 et 25 a ſec. m. ad marg. ſcripti in 22. et plane abſunt

Quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat;
Quum pars Niliacae plebis, quum verna Canopi
Crispinus, Tyrias humero revocante lacernas,
Ventilet aestivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat maioris pondera gemmae:
Difficile est Satiram non scribere. Nam quis iniquae
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se,
Causidici nova quum veniat lectica Mathonis
Plena ipso? post hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comesa,
Quod superest; quem Massa timet, quem munere palpat
Carus, et a trepido Thymele submissa Latino?

a 7. ut v. 24 — 29 a 13. *provocat* 12.

25. *tundente* 21. *gravi iuvenis* 50.

26. ante v. 24 in 24. et 26-29 ante v. 24 in 17 leguntur. *Quum faex Niliacae plebis* emend. Flavius Coniectan. c. 30. quod poeta inf. III, 61 dixerit, *quota portio faecis Achaei*, quae tamen verba vulgatae potius lectioni favent; nam *pars plebis* est id. qd. *portio faecis*.

28. *Ventilat* 16. 26. Graevius emend. *lacernas Ventilet aestivo digitis sudantibus auro*, ut poeta dicat, Crispinum infirmis tenerisque digitis, qui vel minimo aestivi annuli pondere sudaverint, adsidue ventilasse et sublevasse togam, quo annulos et sardonychatam manum ostenderet. Sed quid tum facies verbis *humero revocante*?

30 — 37 ad duos versus in 13 ita redacti: *Difficile est satiram non scribere, quum tot in urbe Pupillum removent, qui testamenta merentur* cet.

32. *veniet* 14.

33. *et post* pro *post* 25. 46 — 50. 54 — 65. 67. 68. 69. 71 — 74.

34. *comessa* 19. 22.

35. *munere pulsat* 45.

36. *Tymele* 19. 25. *Timele* 20. 24. 26.

Quum te ſubmoveant, qui teſtamenta merentur
Noctibus, in coelum quos evehit optima ſummi
Nunc via proceſſus, vetulae veſica beatae?
Vnciolam Proculeius habet, ſed Gillo deuncem:
Partes quisque ſuas ad menſuram inguinis heres
Adcipiat ſane mercedem ſanguinis, et ſic
Palleat, ut nudis preſſit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quanta ſiccum iecur ardeat ira,
Quum populum gregibus comitum premit hic ſpoliator
Pupilli proſtantis? et hic damnatus inani

39. *veſſica* 19. 46. 47. 48. 50. 56. 59. 61. 62. 64.

40. extruſus e 13. *Proculeus* 19. 21. 22. *Gilo* 19. Conſtructio verborum, quoties hunc locum legi, me obfendit. Forte hic verſus parentheſi includendus eſt, (et tum *Proculeius* videtur vir bonus eſſe et legitimus heres) vel pro *habet* legendum *hebes*, h. e. ad Venerem minus aptus, propter inmoderatum eius uſum iam viribus exhauſtus et enervatus. Ita et haec verba v. 40—44, ut reliqua inde a v. 32 pendent a coni. *quum*, et v. 44 ſignum interrog. ponendum. Vulgo verba v. 42 eo ſenſu capiunt, ut ſit conceſſio ironica, et mens poetae haec: ego ſane non invideo illis hereditatem, ſanguine et pallore partam.

42. *Accipiunt* 13. *ſanguine* 19. 20. *at ſic* 2. *inquit* pro *et ſic* 39 a m. pr. non inprob. Barth. Adverſ. XIII, 13. ut introducatur velut de tabulis loquens vetula teſtatrix. Sed oratio ſic non bene fluit.

43. *Pallent* 13.

44. 46. et 47 eiecti e 13.

46. *premat* 10. 15. 17. 19. 20. 24—27. 45—50. 54—58. 60. 62. 64—68. 71—74. Id praeferrem, niſi mox v. 49 ſequerentur *bibit* et *fruitur*.

47. *Pupilli plorantis* non male emend. Plathner coll.

Iudicio (quid enim ſalvis infamia numis?)
Exſul ab octava Marius bibit, et fruitur Dis
Iratis; at tu victrix prouincia ploras?
  Haec ego non credam Venuſina digna lucerna?
Haec ego non agitem? ſed quid magis Heracleas,
Aut Diomedeas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percuſſum puero, fabrumque volantem?
Quum leno adcipiat moechi bona, ſi capiendi
Ius nullum uxori, doctus ſpectare lacunar,
Doctus et ad calicem vigilanti ſtertere naſo;
Quum fas eſſe putet curam ſperare cohortis,

XV, 134 ſqq. Sed mox v. 50 idem verbum adhibetur, neque probabilis eſt haec lectionis mutatio. *ac hic* 16. *at hic* 10. 11. 15. 17. 19. 20. 24—27. 45—50. 54—58. 60. 62. 64 — 68. 71 — 74. prob. Schurzfl.

48. *Quid, quod obeſt iam ſalvis* cet. 13. *nummis* al. et νουμμος monetae ſpecies fuit in Graecia Magna. At rectius, opinor, *numis* ſcribitur conferturque Graec. νόμισμα, Lat. *numisma* ſ. *nomisma;* quorum tamen vocabul. prima ſyll. conripitur.

49—68. abſunt ab 13.

50. *ac tu* 49.

52. *Heracleas* 1. 31. 32 al. *Herculeas* 19. 24. *Herculeias* 14. 15. 17. 20—23. 26. 27. 45—48. 58.

54. *Aut* 20. 26. *percul- ſum* 15.

55. *bona mecchi* 15. *ſit capiendi* 77. 81. *ſed capiendi* 29. Mutavi diſtinctionem, ut et verſus 55—62, et vſſ. 64 — 68 pendeant a v. 63. Oratio, etiam abrupta illa in v. 64 egregie adfectui convenit indignationis, quem totus hic locus totaque paene Satira ſpirat; oratorem tamen magis, quam poetam decere videtur, inpr. ob frequentiſſimam repetitionem coniunct. *quum.*

57. *ſternere* 7. 21.

58. *putat* 26. *ſpectare* 7. 22. 23. a m. pr. 24.

59. *damnavit* 22.

60. *cum pervolat* 11. *axe rotato* 29.

61. *Flamineam* 21. 22, 65. *Flamminiam* 17. *Flammineam* 45. — *Autume-*

Qui bona donavit praeſepibus, et caret omni
Maiorum cenſu, dum pervolat axe citato
Flaminiam: (puer Automedon nam lora tenebat,
Ipſe lacernatae cum ſe iactaret amicae)
Nonne libet medio ceras inplere capaces
Quadrivio? quum iam ſexta cervice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda paene cathedra,
Et multum referens de Maecenate ſupino
Signator, falſo qui ſe lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, et gemma fecerat uda?
Obcurrit matrona potens, quae, molle Calenum

don 23. 24. 26. *Authomedon'* 20. 21. 22. 45. *Authimedon* 16. *Autromedon* 14.

62. *dum ſe* 11. 24. 45.

64. *Quadruvio* 14. 16. 17. 20.

65. *et nuda* 15.

66. *Mecenate* 46. 60. *Mecaenate* 45. *Mecoenate* 27. 47. 49. 50. 63. 64. 71. 73. 77. *Moecenate* 61. 62. Sed Μαικήνας dicitur.

67. *flere* pro *falſo* 16. *Signator : falſo, qui* cet. diſtinxere Prat. Grang. Hennin. et alii, auctoribus Turnebo (Adverſ. XXVIII, 24.) et Gronovio (Obſſ. II, 24.), ut *ſignator falſo* ſcil. teſtamento dictus ſit, qui ſubpoſititium obſignaverit teſtamentum, ſignator in falſis tabulis. Meo qualicumque iudicio haec locutio duriſſima eſt, et vulgaris diſtinctio praeferenda. Cf. Comm. Suſpicari tamen poſſis, poetam ſcripſiſſe *Signator falſus*, ut Salluſt. b. Cat. 16.

68. *ac gemma* 22. *fecerit* 21. 25. 26. 49. 57.

69. 70. *quae molle Calenum, Porrectura virum, miſcet ſitiente rubeta* corrig. Plathner, ut *ſitiens rubeta* ſit torrefactum eius inteſtinum, quo ſenſu terra arida Virgilio *ſitiens* dicatur, et *porrectura* pro interfectura, quoniam mortui olim in veſtibulo aedium pedibus in publicum porrectis (ad ianuam verſis) conlocati ſint et *porrecti* inde vocati. Cf. Catull. LXVII, 6. Caſaub. ad Perſ. III, 103 ſq. et Kirchman. de fun. Rom. I, 12. Sed vulgata lectio bene ſe habet, et explicationem diſtinctione adiuvi.

Porrectura, viro miſcet ſitiente rubetam,
Inſtituitque rudes melior Locuſta propinquas
Per famam et populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris et carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis: probitas laudatur, et alget.
Criminibus debent hortos, praetoria, menſas,
Argentum vetus, et ſtantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurus conruptor avarae,
Quem ſponſae turpes, et praetextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio verſum,
Qualemcunque poteſt, quales ego, vel Cluvienus.
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus aequor
Navigio montem adſcendit, ſorteſque popoſcit,
Paulatimque anima caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas:

71. 72. in 13 contracti in unum: *Inſtituitque rudes nigros efferre maritos.* — *propinquos* 22. a m. pr.

73. Fuere, qui perperam poſt *brevibus* comma ponerent.

74. *aliquid*, h. e. magnum, vel eximium quid, 10—17. 19—25. 28. 45—60. 64. 65. et duo MSS. viri docti in Miſcell. Obſſ. crit. Vol. V. T. II. p. 265. qui etiam laudat gloſſas mſſ. *ſi vis eſſe alicuius pretii.* Cf. inf. III, 230. Catull. I, 4. Cic. ad Att. IV, 2. ad Div. VI, 50. et de Divin. c. 15. Sic et *εἶναί τι*, et contra *εἶναι μηδὲν*, vel *οὐδὲν*, ut apud Plat. Apol. Socr. c. 33. *Καὶ ἐὰν δοκῶσί τι εἶναι, μηδὲν ὄντες*, et alios, paſſimque in Novo Teſt. Vid. Schleusneri Lexic. N. T. Vol. II. p. 1024. Hindenburg. Obſſ. ad Xenoph. Mem. Socr. I. c. 4. §. 14. Heinſ. et Burm. ad Ovid. Ep. Her. XII, 31. Sententia eſt eadem, ſed doctior lectio noſtra. Cf. Comm.

78. *turpes ſponſae* 21. 22. *ſponſi turpes* 11. et codex mſ. Marii Nigri, qui hanc lect. probavit ad Ovid. Am. I, 14, 33. Eamdem praetulit Schurzfl. ut deſignentur *οἱ τερατευόμενοι* et cinaedi.

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.
Et quando uberior vitiorum copia? quando
Maior avaritiae patuit sinus? alea quando
Hos animos? Neque enim loculis comitantibus itur
Ad casum tabulae, posita sed luditur arca.
Proelia quanta illic dispensatore videbis
Armigero! Simplexne furor sestertia centum
Perdere, et horrenti tunicam non reddere servo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula septem
Secreto coenavit avus? Nunc sportula primo
Limine parva sedet, turbae rapienda togatae.
Ille tamen faciem prius inspicit, et trepidat, ne
Subpositus venias, ac falso nomine poscas.

79. *versus, Qualescumque potest* 19.

80. *Cluviennus* 17. *Cluvienus* 22 a m. sec. *Clivienus* 45. *et* pro *vel* 17.

82. *sortemque* 26.

83. *animas caluerunt mollia saxa* 12. 16. 23. 25. 46. 47. 48. 57. 58. 59. et tres codd. scripti Nic. Heinsii, qui hanc lect. defendit et exemplis firmavit ad Ovid. Met. VI, 312. sed et coni. *Paulatim inque animas caluerunt m. saxa.* — *caruerunt* 13.

85. *agant* 15. 19. 49.

86. *est* extrusum e 19. *et* pro *est* 77. *nostri farrago libelli est* 61. 62. 63. 67. 71. 72. 73.

89. *nec* 15.

90. *causam* 16. 47. 58. *plena* pro *posita* 2. in interstitio. *quoque* pro *sed* 16. *archa* 21. 22. 24.

91. abest a 13. *illinc* 22.

92. *Quis furor est? simplexne furor talia centum* 13. *sextertia* 19. 21. 22. 24.

93. *algenti* pro *horrenti* 22 a m. sec. *tradere* 26.

94. *et fercula* pro *quis f.* 13.

95. *Secreto coenavit avus sub tempore prisco* 13. eiectis vss. 96—109.

98. *Suspectus* 15. *et fal.*

Agnitus adcipies: iubet a praecone vocari
Ipſos Troiugenas. nam vexant limen et ipſi
Nobiscum. Da Praetori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior eſt: prior, inquit, ego adſum.
Cur timeam, dubitemve locum defendere, quamvis
Natus ad Euphraten, molles quod in aure feneſtrae
Arguerint, licet ipſe negem? Sed quinque tabernae
Quadringenta parant. Quid confert purpura maior
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Corvinus oves? Ego poſſideo plus
Pallante, et Licinis. Exſpectent ergo tribuni:
Vincant divitiae: ſacro nec cedat honori,
Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis;
Quandoquidem inter nos ſanctiſſima Divitiarum
Maieſtas: etſi funeſta Pecunia templo
Nondum habitas, nullas numorum ereximus aras,

ſo 17. 19. 20. 21. 25. 26. 27. 45. 47. 50. 54. 56 — 60. 64. 65.

99. *Cognitus* 24. *accipias* 16. *libet* 26.

100. *vexant nomen* 7. *illi* 7. 19. 21.

102. *ego ſum* 62. 66. 67. 71 — 74.

103. *Cur dubitem timeamve* 19.

104. *Euphraten* 16. 61. quod recepi pro *Euphratem*. Cf. Heinſ. ad Virg. Ge. IV, 561.

105. *neget* 16. 45.

106. *Quinquaginta* 26. *Quadraginta* 16. 19. 45. ſolenni errore. Cf. ad II, 117. V, 132. XIV, 326. *parent* 11. — *maius* 7. 11. 15. 21 a m. ſec. 25. 26. 27. 29. 46. 47. 48. 50. 54 — 69. 71 — 74. quod perperam probant Bahrdt et alii, qui *maius* pro *magis* dictum adcipiunt, et poſt *Optandum* notam interr., poſt *oves* vero comma ponunt. *purpurae amator* 4. 81. in marg. et cod. mſ. Marii Nigri, quem v. ad Ovid. Am. I, 14, 33.

107. *in arvo* 15. 21. a m. ſec.

110. poſt v. 118 legitur

Vt colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quaeque salutato crepitat Concordia nido.
Sed quum summus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc est,
Et panis, fumusque domi? Densissima centum
Quadrantes lectica petit, sequiturque maritum
Languida, vel praegnans, et circumducitur uxor.
Hic petit absenti, nota iam callidus arte,
Ostendens vacuam, et clausam pro coniuge sellam.
Galla mea est, inquit. Citius dimitte. Moraris?
Profer Galla caput. Noli vexare, quiescit.
Ipse dies pulcro distinguitur ordine rerum:
Sportula, deinde forum, iurisque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas ausus habere
Nescio quis titulos Aegyptius, atque Arabarches,

in 26. *non* 22. *ne* 17. 19. 45. *nec sacro* 24.

114. *habitat* 19. *exstruximus* quidam, ex interpret.

115. *Concordia* pro *Victoria* 46. 48. 49.

116. *crepitet* 19. 22. *ciconia* pro *Concordia* 2. 11 ad marg. 16. 19. 21 a m. sec. 22. 26. et tres codd. vetustiss. Iac. Susil. Sed haec lectio glossam redolet, et metrum ei adversatur; vulgata etiam longe praestantior est.

117—134. eiecti ex 13. *honos* 27. 60. 64. 65. *computat* 22.

119. *faciant* 14. 16. 17. *comites facient* 24.

122. *vel* pro *et* 26.

123. Praestiterit *notae iam callidus artis*.

124. *Ostentans* 11. recte, opinor, iudice etiam Schurzfl. *validam* pro *vacuam* 15. *clusam* 17. *et sellam pro coniuge clausam* 21.

127. *multo* pro *pulcro* 26.

130. *quos* 16. *aut* pro *atque* 7. 14. 15. 19. 20. 24. 50. *Arabarces* 21. 22. 54. 60. 65. *Arabraches* 16. *Alabarches* 70. 74. v. Excurs. I.

Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est.
Vestibulis abeunt veteres lassique clientes,
Votaque deponunt, quamquam longissima coenae
Spes homini. Caules miseris, atque ignis emendus.
Optima silvarum interea pelagique vorabit
Rex horum, vacuisque toris tantum ipse iacebit.
Nam de tot pulcris, et latis orbibus, et tam
Antiquis, una comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit! Sed quis ferat istas
Luxuriae sordes? quanta est gula, quae sibi totos

131. *mingere* 11. 14. 15. 17. 19. 21. 22 a m. sec. 26. 45.

132. *lapsique clientes* 19.

133. *quamvis* 24. *Votaque deponunt, quamquam longissima, coenae, Spes homini* distinguitur in edd. Grang. et Hennin. ut iungantur *vota coenae*, et *quamquam longissima spes homini*, quae scil. hominem laetum reddat, et semper meliora exspectantem ad mortem usque comitetur; unde proverb. *Aegroto dum anima est, spes est*, et Hadriano interrogante, *quid est longissimum?* Epicteti responsio: *Spes*. Ita quoque Rigalt. h. l. interpretatur, qui tamen sic interpungit: *Votaque deponunt. quamquam l. coenae Spes h.* Tum vero verba potius sic transponenda: *Votaque deponunt coenae, longissima quamquam Spes homini;* quo ordine legenda videri possunt.

134. *hominis* 28 *hominum* 11. 26. 45. 59. 60. 64. 65. Neutrum placet, etsi nec τὸ *homini* satis aptum. Forte reponendum *domini;* vel *dulcissima coenae Spes homini.* — *Caules* 10. 11. 14—17. 19. 20. 22. 23. 24. 27. 48. 54. 59- 63. 65. 67. 68. 71. 72. 73. al. quam formam, quia et insolentior, et auribus h. l. gratior est, tantaque auctoritate firmatur, in locum vulgaris *Caulis* substitui, consilio viri docti in Miscell. Obss. crit. Vol. V, T. II. p. 267.

135. *sylvarum* alii scribunt, forte rectius, a Gr. ὕλη, ut *sus* ab ὗς, *serpo* ab ἕρπω, *sal* ab ἅλς et al. Sed *silva* constanter legitur in libris antiquis (qui tamen τὸ *y* respuere solent) et in-

Ponit apros, animal propter convivia natum!
Poena tamen praeſens, quum tu deponis amictus
Turgidus, et crudum pavonem in balnea portas.
Hinc ſubitae mortes, atque inteſtata ſenectus.
It nova, nec triſtis per cunctas fabula coenas;
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod noſtris moribus addat
Poſteritas: eadem cupient, facientque minores.
Omne in praecipiti vitium ſtetit. Vtere velis;

ſcriptt. ut *ſilveſter, Silvius, Silvia, Silvanus.* — *vorabat* 16.

136. *Rex hominum* 56. 57. *Rex dominus* 13.

137. 138. deſunt 13. 46. 48. 49, ſed in comment. Calder. et Vallae explicentur.

138. *comedit* 45. Sed vulgaris lectio doctior eſt, et talis perſonarum numerique permutatio poetae ſolennis. Cf. inf. ad v. 157 in Exc. II.

139. *ferat* pro *feret* recepi ex 10. 15. 16. 17. 19. 20. 22. 27. 28. 45—50. 54. 55. 59. 60. 64. 65. et cod. viri docti in Miſc. Obſſ. crit. Vol. V., T. II. pag. 267. *ipſas* 22.

140. *totum Ponit aprum* 23. et cod. viri docti modo laudati.

142. *Poena gulae praeſens* 13. *depones* 25. *amictum* 17. 25. 27. 45. 47. 48. 50. 54—60. 64. 65.

145. *Et* pro *It* quidam, Praeſtiterit *Es* vel *Eſt*, vel *Fis*, vel *Fit* — *fabula*, ut ap. Tibull. I, 4, 83. *Parce puer, quaeſo, ne turpis fabula fiam*, et Horat. Epod. XI, 7. *Heu me, per urbem Fabula quanta fui! conviviorum ut poenitet* cet. Cf. ei. Epiſt. I, 13, 9. Tibull. II, 3, 31. 32. Prop. I, 5, 25. 26. II, 24, 1. Terent. Hec. IV, 3, 14. al. et inf. ad X, 167 in Comm. Eodem ſenſu dixit Plaut. Pſeud. I, 5, 4. *filius meus ſermo eſt per urbem*, et Prop. II, 21, (20) 7. *et nunc inter eos ſermo es.* — Mox *menſas* pro *coenas* 26.

148. *capient* 16. *facient cupientque* 19. 22. 23.

149. *Omne in p. v. ſtat, nec valet ultra* 13. in quo etiam vſſ. 150—171 con-

Totos pande sinus. Dicas hic forsitan, unde
Ingenium par materiae? unde illa priorum
Scribendi quodcunque animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoscat Mucius, an non?
Pone Tigellinum: taeda lucebis in illa,

tracti in hos octo: *Quos pungas satira, galeatum sero duelli Poenitet, huic licet eneam rutilumque ferocem Committas. nulli gravis est percussus achilles. Quid refert dictis ignoscat Mucius annon? Pone tigillinum, taeda lucebis acerba. Qui dedit ergo tribus patris aconita, vehatur Pensilibus plumis, atque illinc despiciat nos. Cum veniet contra, digito compesce labellum.*

150. *Dicas hoc* 26.

151. *materiae est* 25. 27. 45. 46. 48. 49. 57. 59. 60. 65. ne metrum laboret. Sed hiatus solennes Iuvenali. Cf. II, 26. III, 70. VI, 274. VIII, 107. IX, 118. X, 11. 54. 281. XII, 36. 110. XIII, 65. XIV, 49. XV, 7. 126 al. Heins. ad Claud. Cons. Stilic. II, 167. et Heyne ad Virg. Aen. III, 211. Vereor tamen; ne pleraque exempla librariorum incuriae debeantur.

152. *liceret* 26. *libertas* 14.

153. *nunc* pro *non* 81 ad marg. prob. Flavio Coniect. Cent. I. *audent* emend. Graevius. Neutrum vero vulgatae lectioni anteferendum videtur.

154. *Mitius* 22. *Nuntius.* 19. *Mutius* 17. 23—27. 45. 46. 47. 49. 50. 57. 60.— 73. Sed dicitur Graec. Μούκιος.

155. *Tigellinum* pro *Tigillinum* reposui, quoniam haec scriptura firmatur optimis libris veterum scriptorum, et Romanorum et Graecorum, quibus constanter Τιγελλῖνος dicitur. Cf. Lips. ad Tac. Ann. XIV, 51. et Ramires ad Martial. III, 20, 16. — *lucebit* 8 a m. pr. idque recepit Hennin. auctore Graevio. Sed neuter nos docuit, quomodo illud explicari possit; nec, quantum video, commodum inde sensum, nisi fidiculis adhibitis, elicies: unde revocavi communem omnium fere librorum lectionem. — *acerba* pro *in illa* 13.

Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media sulcum diducit arena.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Pensilibus plumis, atque illinc despiciat nos?
Quum veniet contra, digito compesce labellum;
Accusator erit, qui verbum dixerit, hic est.

156. *et* pro *qui* 11. *fumat* emend. Ascens. et Voss. ad Catull. p. 42. *pectore fumant* 14. *gurgite fumant* 22 a m. pr.

157. *At* 25. *lautum* 19. diducit 21. et vetus codex Lipsii, laudatus ab eo ad Senec. de Ira III, 3. extr. aliusque (nisi potius idem est) Heinsii, quem vide ad Ovid. Met. IV, 375. Id recepi, quamvis ita non omnis difficultas tollitur. v. Excurs. II. *deducit* 1. 8 a m. pr. 10. 11. 12. 14. 17. 19. 20. 23—38. 45. 46. 47. 49. 50. 54—69. 71—77. *deducis* 8 a m. sec. 28. 70. et MS. viri docti in Misc. Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 268. *deducet* 16. 22. 48. 82. *producit* 15. — *harena* 17. 20. 22. 23. 24.

158 ante v. 157. legitur in 19. *vehetur* 10. 11. 14. 15. 22. 27. 45—50. 54. 55. 64. 68. et codex ms. viri docti in Miscell. Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 267. Parum interest, modo mox reposueris *despiciet*, non, ut alii editores, etiam Henninius, *vehatur* et *despiciet*.

159. *despiciat* 10. 13. 17. 20. 21. 23 24. 25 45. 49. 50. 56. 57 59 60 64—67. 71—74 et alter codex viri docti modo laudati: quos secutus sum. *despiciet* al.

160. *Dum* 20. *veniat* 17. 23. 25. 46. 49. 54. 58. 64. *venerit* 24.

161. *verum dixerit* 7. 10. 11. 14—17. 19—22. 24. 26. 45—48. 50—55. 74. 80. prob. Britan. ut poeta tacitae obcurrat responsioni et sensus sit: adcusabitur non modo, qui mendacio usus fuerit, et falso aliquem notaverit, sed etiam, qui vera dixerit; vel, non deerit tibi adcusator, si verum sequi volueris tuis carminibus, qui dicet: hic est, o Imperator, hic est ille, qui hominum vitia notat. Male! *verum qui dixerit* 23. *verum qui dixerat* 16. Plathner emend. *si verbum dixerit.* Equidem levissima mutatione maluerim: *quum verbum dixerit.* Cf. Comm. — Mox *hic st* vel *st*. h. e. hic tace, nisi perire velis, (nam *st* silentii nota) legendum vi-

Securus licet Aenean, Rutulumque ferocem
Committas. nulli gravis est percussus Achilles,
Aut multum quaesitus Hylas, urnamque sequutus.
Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant praecordia culpa.
Inde irae, et lacrumae. Tecum prius ergo voluta
Haec animo ante tubas. galeatum sero duelli

debatur Lambino, Lubino et Graevio. Id merito, opinor, displicuit Grangaeo, cuius tamen nota non minus aliena est ab h. l. et obscura: „*Hic est*, fit per demonstrationem, quae aut laudi, aut vitio vertitur, pro ratione digiti, quo facta fuit demonstratio: indici enim laus, medio vituperium; unde proverbium, *medium ostendere digitum*, de quo v. inf. ad X, 53.“ Sic quoque Beckius in Obss. philol. in Satiras Iuven. duas priores (Altorf. 1732.) p. 10. „Noster ita capiendus est, ut intendat stilum ad morem veterum Romanorum, quo, qui medio digito monstrabatur, vituperationem, qui indice digito ostendebatur, laudem promeruit; utrique vero adclamatum fuit, *hic est!* Haec adclamatio malo quodam praetereunte si audiatur, reus mox calumniae eris et iniuriae inlatae: quam calamitatem ut subterfugias, melius est tacere, quam dicendo supplicium mereri.“ Sed tum h. l. dicendum erat *si verbum dixeris*, vel *si quis verbum dixerit, hic est*, vel denique *Adcusabitur* aut *reus erit*, *qui cet.*

162. *Aenean* Graeco more scripsi pro *Aeneam*. v. Heins. ad Ovid. Epist. Her. VII, 26. idem et Drakenb. ad Sil. II, 413. *Rutilumque* 13. 14. 15. 16. 17 a m. pr. 19. 20. 21. 23. 26. 48. 54. 55. 59. 70. 71. 75. 76. 77. 82. *Rutulumque* recte 17 a m. sec. 22. 24. 25. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 56. 57. 58. 60 — 69. 72. 73. 74. *Rutulenique* 23.

163. *Cum mittas* 21.

164. *Et* 19.

165. *Lucillius* 19. 56. 57. 60. 65. 75. 76.

168. *ira* 11. 21 a m. pr. et duo codd. mss. viri docti in Misc. Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 267.

Poenitet. Experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

SATIRA II.

Vltra Sauromatas fugere hinc libet, et glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui Curios simulant, et Bacchanalia vivunt.
Indocti primum; quamquam plena omnia gypso

169. *Nec* 58. *Haec anima ante tubas* vel *tubam* alii, teste Ascensio. *Haec animae ante tubas* 66. *Haec anime ante tubam* 51. 55. *Haec anime ante tuba* 54. *Haec anime ante tubas* 49. 61. 62. 63. 65. 67. 68. 71. 74. 78. 79. Priscian. lib. XVIII. et antiquiss. codd. teste Mancinello et prob. Rigalt. ut poeta se ipse adhortetur, ut ap. Quintilian. IX, 2. *dura, anime, hodie dura,* et ap. Pind. Olymp. II, 160. Ἔπεχε νῦν σκοπῷ τόξον, ἄγε, θυμέ. *Haec animante tubas* 80. *Haec animante* (h. e. stimulante) *tuba* 2. 10. 15. 16. 17. 19—28. 45—48. 50. 52. 53. 56—60. 64. 65. 75. 76. *Exanimante tuba* 11. prob. Schurzfl. cuius haec nota est: „Ait auctor, quum tuba iam militem sonitu suo tantum non exanimat, sero nimis in bellum abiisse poenitet; et ita sane videtur Schol. vetus legisse, quum explicat metaphoram: *tarde poenitet indixisse bellum, quum iam pugna commissa.*"

170. *illis* 21. *illo* 22.

171. *Flaminea* 15. 16. 21. 48. *Flamminia* 17. 19. 45.

Sat. II.

1. *decet* pro *libet* 16.

3. *simulant* scripsi pro *simulant*, ulu quidem invito, ac refragg. Diomede I. pag. 362. Gron. Diatr. Stat. c. 6. et Ernesti ad Cic. Invent. I, 28. ad Tac. Germ. 9. et vit. Agric. c. 10. sed etymologia ac vi verbi id postulante, et faventibus libris, nonnumquam omnibus, v. c. in Tac. Germ. c. 9. Adsentiuntur nobis Heyne ad Virg. Aen. XII, 224. Barth. ad Claud. Ruf. II, 81. ad Stat. Theb. IV, 261. Scheller in Lex. et praeceptis styli, ac alii.

4—6 desunt 13. Post *vivunt* v. 3. punctum posui pro commate. v. Comm.

Chryſippi invenias. nam perfectiſſimus horum eſt,
Si quis Ariſtotelem ſimilem, vel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum ſervare Cleanthas.
Fronti nulla fides. quis enim non vicus abundat
Triſtibus obſcoenis? Caſtigas turpia, quum ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa cinaedos.
Hiſpida membra quidem, et durae per brachia ſetae
Promittunt atrocem animum: ſed podice levi
Caeduntur tumidae, medico ridente, mariſcae.
Rarus ſermo illis, et magna lubido tacendi,

5. *invenias* reſtitui pro *invenies* ex 10. 11. 14—17. 19—25. 45—69. 71—74. 77—80. — *eſt* eiectum ex 25. 46. 47. 48. 50. 54—60. 62. 64—67. 71—76.

6. *Pictacon* 10. 22. 45. *Pitacon* 19. 20. 57. 59. 67. *Pithacon* 26. *Pytacon* 25. *Pyctacon* 24.

7. *pluteum*, v. Excurſus III. — *Cleanthos* 54. 58. 75. 76. *Cleahtas* 60. 64. 65. *Cleantes* 25. *Cleantos* 47. 50. *Cloanthas* 13. 26. 27. *Cloantas* 10. 16. 17. 19—24. 45.

8. *Fronti* pro *Frontis* repoſui ex 46. 48. 49. 50. 56. 59. 60. 64. 65. 69. 73. Certe doctius eſt.

10. *Sotadicos — cinaedos* emend. Leopardus Emendd. XIII, 10. ut ita dicti ſint a Sotade, obſcoeno ſcriptore, ὡς ἦρξε πρῶτος κιναιδολογεῖν, de quo vid. Strab. XIV. Athen. XIV. Suidas, Thyſ. ad Gell. VII, 9. Columna ad Ennii Fragm. pag. 291. Martial. II, 86, 2. et Intpp. Plin. Ep. V, 3. Sed vulgatam lect. praeter alios tuetur Rutgerſ. Var. Lect. VI, 13. quum *Socraticum dogma* exagitarit etiam Martial. IX, 47. al. 48. et *Socraticos paedicones* ex aſtris arceſſiverit Firmic. VII, 14. Socrates autem olim παιδεραστίας inſimulatus ſit, quod notum ex Laert., Plat. in Apol., Luciano, Senec. Ep. CIV. et de vita beata c. 27.

12. *levi* ubivis ſcripſi pro *laevi*, quoniam reſpondet Graeco λεῖος, ſi prima ſyll. producitur.

13. *mariſſae* 13. *macaſtae* 16.

14. *Raro* 67. *libido* 17. 19—22. 25. 57. 58. 60. 64—67. 75. 76. Nil intereſt.

Atque supercilio brevior coma. Verius ergo,
Et magis ingenue Peribomius. hunc ego fatis
Inputo, qui vultu morbum, incessuque fatetur.
Horum simplicitas miserabilis; his furor ipse
Dat veniam: sed peiores, qui talia verbis
Herculis invadunt, et de virtute loquuti
Clunem agitant. Ego te ceventem, Sexte, verebor?
Infamis Varillus ait. quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Aethiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?

16. *Verius hiis vivit Peribomius* 13. omisso v. 15. *Perhibonius* 26. *Peribonius* 4. 5. 6. 11. 19. 23. 24. 25. 27. 45—48. 50. 54—69. 71—74. *Peribomius* 1. 2. 3. 10. 12—17. 20. 21. 22. 49. 70. 75. 76. 77. Nomen forte effictum ex Gr. *περιβώμιος*, qui circa aram est, (Archigallus) non ex *βωμολόχος*, scurra, quod Calder. putabat. Vetus Scholion est: „nomen Archigalli cinaedi, quem *magulum* (forte *gallum* f. *gallulum* vel potius *matulam*) *conspurcatum* dicimus, qui publice inpudicitiam perpessus (f. professus) est."

17. *quem* pro *qui* legendum crediderim: *hunc morbum, quem vultu incessuque fatetur, ego fatis inputo*. Cf. Comm.

18. *Huius — huic furor* 13. *iis furor* 22. *et furor* 25.

21. *ceventem te* 21. 22. *verebar* 16. Ex hoc versu in 13 duo facti: *Clunem agitant, venerisque novo merguntur in actu. Vituperans ego te ceventem, Sexte, verebor.*

22. *Virillus* 13. *Varilus* 73. *Verillus* et *Barillus* al. *cum deterior sit* 13.

24 ante v. 23 legitur in 19. et plane excidit ex 17. et 20. quoniam sequens versus idem principium habet; quod millies factum docent Burm. ad Lucan. IX, 907. Dorvill. ad Chariton. VI. 4. p. 552. Drakenb. ad Liv. IX, 11, 11. et Schrader in Obss. p. 7. Conf. inf. ad III, 69. VI, 191. 483. VIII, 159. 160. X, 294. 295. et XVI, 9. — *Gracos* 22. *Graccos* 64. ut passim in numis, unde hanc scripturam probabat Nic. Heins. ad Sil. IV, 495. Sed vid. quos

Quis coelum terris non miſceat, et mare coelo,
Si fur diſpliceat Verri? homicida Miloni?
Clodius adcuſet moechos? Catilina Cethegum?
In tabulam Sullae ſi dicant diſcipuli tres?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu, qui tunc leges revocabat amaras
Omnibus, atque ipſis Veneri Martique timendas,

ibi Drakenb. laudavit, Cic. Orat. c. 48. Quintil. Inſt. Orat. I, 5. et Chariſ. Inſtit. Gram. I. p. m. 78. Adſpiratio uſu recepta. — *loquentes* pro *querentes* 15.

26. Poſt *Verri* inſeritur *ſi* in 45. *aut* in 13. 65. et *atque* in 68. 70. Sed hiatus Iuvenali frequens. Cf. ſup. ad I, 151.

27. *Cladius* 13. *Claudius* 11. 13 a m. ſec. 15. 21 a m. ſec. 22. 45. non inprob. Schurzfl. quia talia narret Sueton. Sed famoſum illum P. *Clodium* notari, vix eſt quod dubitemus. *Clodii* autem ex eadem gente *Claudia* fuerunt. Veteres enim Romani *au* plerumque pronuntiarunt *o*: unde nomina illa nihil differunt, et ſaepe permutantur. Cf. mox ad v. 36.

28 abeſt a 13. *tabula* 16. *Scyllae et ſi* 14.

29. *Nuper erat tragico quidam p. a.* 13. — *tragico nuper* 10. 16. 17. 19 — 22. 26. 74. quod concinnius videtur.

30. *revocaret* 16. *revocarat* 10. 11. 14. 15. 17. 19. 20. 22 — 25. 27. 46 — 50. 54 — 69. 71 — 74.

31. *ipſi* 13 a m. ſec. 63. *Marti Venerique* 16.

32. *Dum* 60.

36. *hypocritam* pro *ex illis* 13. — *Laronia* 4. 6. 14 — 17. 20. 21. 22. 23 a m. pr. 27. 46 — 55. 58. 61 — 82. ut ap. Martial. II, 32. et Gruter. Inſcr. p. DCXLVI. 2. *Latonia* et *Latronia* quidam libri, neſcio qui, ſi fides habenda Aſcenſio, et Turnebo Adverſ. XV, 17. qui poſterius probabat, quod etiam apud Martial. l. l. in libris mſſ. reperitur. *Lauronia* 2. 3. 5. 10. 11. 13. 19. 23 a m. ſec. 24. 25. 26. 45. 56. 57. 59. 60. 65. duo codd. mſſ. viri docti in Miſc. Obſſ. crit. Vol. V. T. II. p. 269. et quidam libri in Martial. l. l. ubi v. Rader. Beckius in Obſſ. philol. in Iuven. Satt.

Quum tot abortivis fecundam Iulia vulvam
Solveret, et patruo ſimiles effunderet offas?
Nonne igitur iure ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, et caſtigata remordent?
Non tulit ex illis torvum Laronia quemdam
Clamantem toties: Vbi nunc lex Iulia? dormis?
Ad quem ſubridens: Felicia tempora, quae te

duas priores (Altorf. 1732.) p. 15. „*Lauronia*, inquit, in *Laronia* facillime permutari potuit tribus quidem modis, quibus *au* in *o*, u, *ao* inmutari poteſt. Sicut *caudex* in *codex*, *caulis* in *colis*, *ſaurex* in *ſorex*, ita *Lauronia* in *Loronia* mutatum, ex quo *Laronia* procul dubio factum eſt. (Cf. ſup. ad v. 27. et inf. ad III, 112. et VI, 345.) Pro *claudo* veteres dixere *cludo*, quod adhuc legitur in codd., et ex compoſitis *occludo*, *concludo*, patet; hinc *Luronia* quoque, pro quo propter ſimilitudinem τȣ̃ *a* et *u* in literis minuſculis lectum *Laronia*. *Laomedon* nunc eſt pro *Laumedon*, *Laodicea* pro *Laudicea*, obſervante Voſſ. in etymol. ita forte *Laoronia* pro *Lauronia*, quod inperitus librarius eiecta litera *o* in *Laronia* contraxit. *Lauron* vero eſt urbs Hiſp. Tarrac. ubi Pompeius a Caeſare victus eſt caeſus. *Lauronia* itaque civem huius urbis, vel inde oriundam, ſignificat: nam poetis ſolenne eſt, victis perſonis a loco nativitatis nomen inponere, ut *Sybaris* apud Horat. Od. I, 8.“ — *quondam* 26.

37. *lex nunc* 15.

38. *Atque ita ſubridens* 14. 17. 19. 20. 21. 26. 68. 70. 75. 76. 82. *Ad quem ſubridens* 10. 15. 23. 24. 25. 45—67. 69. 71—74. 77—80. ut ap. Virg. Aen. X, 742. quam lectionem revocavi, quia et doctior eſt, et optimorum librorum auctoritate firmatur: niſi forte ex Virg. l. l. margini adſcripta et textui deinde inlata videri poſſit. *Ad quem ita ſubridens* 11. 16. 68. prob. Schurzfl. et omnino ſuſpicari licet, ex hac lectione reliquas eſſe ortas. Sed noſtram Beckius l. l. non male ita defendit: „Quum ſcriptum eſſet antiquitus, *ad quem ſubridens*, ſuperflua vox *ita* vel intelligenda tantum, vel naſutulo cuidam neceſſaria viſa, poſtea ipſis poetae verbis inſerta

Moribus obponunt! Habeat iam Roma pudorem!
Tertius e coelo cecidit Cato. Sed tamen unde
Haec emis, hirſuto ſpirant opobalſama collo
Quae tibi? ne pudeat dominum monſtrare tabernae.
Quod ſi vexantur leges, ac iura, citari
Ante omnes debet Scatinia. Reſpice primum,
Et ſcrutare viros: faciunt hi plura; ſed illos
Defendit numerus, iunctaeque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia. Non erit ullum
Exemplum in noſtro tam deteſtabile ſexu.
Taedia non lambit Cluviam, nec Flora Catullam:
Hiſpo ſubit iuvenes; et morbo pallet utroque.

fuit: deinde elidente eo, qui dictabat, ſyllabam *quem*, ſcribens audivit *atquita*, et ſic *atque ita* ſcripſit." — *Ad quae ſubridens* 27. quod exquiſitius videtur, et in quibusdam libris etiam legitur ap. Virg. l. l. probante Nic. Heinſ. — *Adque* 22.

39. *exponunt* 73. *pudores* 47. 55.

41. *tibi ab* pro *emis* 13.

42. *nec pudeat* 23. *non pudeat* 26.

43. *Quid ſi* 13. *et iura* 23. 46. 48. 49.

44. *Scatinia* recepi e 10. 11. 13. 15. 17. 19. 20. 21 a m. ſec. 22. 23. 25. 26. 27. 45. 49. 50. 52. 53. 56. 57. 59—62. 64—69. 71. 72. 73. 79. 80. probantt. Chriſtio in hiſt. legis Scatin., Hoffmanno (Comm. ad leg. Iul. de adult. I, 26.), Beckio l. l. et al. *Scantinia* 1. 46. 47. 48. 51. 54. 55. 58. 63. 70. 74—78. 82. probb. Britan., Lubino, Grang. et Schurzfl. Cf. Ferrar. ad Cic. Phil. III, 6. et Interpp. Sueton. Dom. 8. et Quintilian. Inſtitut. IV, 2. VIII, 4. *Statinia* 16. *Schatinia* 24.

45. *faciunt ii plura* 11. prob. Schurzfl.

46. *vinctaeque* 23 a m. pr.

48. *fragili* pro *noſtro* 13.

49—62 deſunt 13. *Tedia* 27. 60. 64. *Tedea* 16. *Toedia* 17. *Teclia* 21. *Media* 75. 76. — *Cluvam* 23 a m. pr. *Cliviam* 23. a m. ſec.

50. *Hippo* 1. 56. 70. 74. 81. 82. Sed *Hiſpo* reſtitui ex 10. 11. 15. 16. 17. 19. 20. 21 a m. ſec. 22. 23. 24. 26. 27. 45—55. 58. 61—69.

Numquid nos agimus cauſas? civilia iura
Novimus? aut ullo ſtrepitu fora veſtra movemus?
Luctantur paucae; comedunt coliphia paucae.
Vos lanam trahitis, calathisque peracta refertis
Vellera; vos tenui praegnantem ſtamine fuſum
Penelope melius, levius torquetis Arachne:
Horrida quale facit reſidens in codice pellex.
Notum eſt, cur ſolo tabulas inpleverit Hiſter
Liberto; dederit vivus cur multa puellae.
Dives erit, magno quae dormit tertia lecto.
Tu nube, atque tace: donant arcana cylindros.
De nobis poſt haec triſtis ſententia fertur.

71. 72. 73. 77—80. Hoc nomen memoratur a Tac. Ann. I, 74. Gruter. Inſcript. DXCVII, 1. forte et Cic. ad Div. XIV, 1. Cf. Comm. *Iſpo* 14. 25. 57. 59. *Hyspo* 21 a m. pr. *Ipſo* 60. 65. 75. 76. — *ſubdit* 47.

52. *fora noſtra* 23.

53. *colliphia* 61. 62. 63. 68. 69. 71. 73. *colyphia* 23. 24. *colephia* 49. *caliphia* 77. *colunphia* 16. *luctilia* 15.

54. *trahitis lanam* 21. 22. 68. *calatisque* 21. 22.

56. 57 transpoſiti in 21. *melius levius* 28 et al. *melius, melius* 46. 48. 49. 61. 62. 63. 65—69. 71—74. *melius meliusque* 19. — *Aragne* 21. 22. 26.

57. *cortice* 2. 3. 5. 6. 7. *corthice* 16. *cotice* 19.

58. *ſoli* 19. 20. 22. 23 a m. ſec. 26. 45. 50. 59. 64. 68. 74. — *Hyſter* 21 a m. pr. 23. 24. 45. *Iſter* 22.

60. *Dives eris magno quae dormis tertia lecto* 1. Non male!

62—78. Hi verſus in 13 contracti in tres: *Da veniam corvis, vexat cenſura columbas. De parvis vitiis triſtis ſententia fertur: Sed magis alta nocent; dedit hinc contagio labem.* — Farnabius, Bahrdt et alii poſt *fertur* colon ponunt, ut ſenſus ſit: poſtremo, vel ſi porro ita fiet, de nobis valebit, quod vulgo proverbii loco dicitur, *dat veniam corvis* cet. Bahrdt vertit: *Uns trifft zuletzt der harte Spruch: Die Tauben fängt man ein, die Raben läſst man laufen.*

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.
Fugerunt trepidi vera, ac manifesta canentem
Stoicidae. quid enim falsi Laronia? Sed quid
Non facient alii, quum tu multicia sumas,
Cretice, et hanc vestem populo mirante perores
In Proculas, et Pollitas? Est moecha Fabulla:
Damnetur, si vis, etiam Carfinia. talem
Non sumet damnata togam. Sed Iulius ardet;
Aestuo. Nudus agas! minus est insania turpis.

64. *trepidae* — *Stoicides* forte l. *loquentem* quidam pro *canentem*. Sed v. Comm.

65. *Lauronia* 10. 11. 15. 16. 19. 22. 23 a m. sec. 24. 26. 45. 59. 60. v. sup. ad v. 36.

66. *faciant* 14. 17 a m. pr. 45. *faciunt* 47. 58. — *multitia* 21. 60. 64. ut 21. 27. inf. v. 76., et 19. 59. inf. XI, 186.

67. 68 *transpositi* in 19. *Critice* 10 a m. pr. et inf. v. 78. in 10. 23 a m. sec. et 67. Id Calderino aliisque legendum videbatur, sed ab h. l. alienum est et metri legibus adversatur. *peroras* 16. 22.

68. *Pollutas* pro *Pollitas* 7. 26. *Pollucis* 19. *Pollucas* 14. 45. *Polluces* 15. *Pollucas* 11. 17. 19. 22. 23. *Polliucas* 10. *Pelvicas* 24. *Pelluicas* 27. *Pulluitas* 16. *Polluvicas* 21. *Pollineas* 25. 49 — 57. 59 — 74. 78. 79. 80. *Pollineas* 46. 47. 48. 58. *Pollenias* coni. Beckius in Obss. philol. in Iuven. Satt. duas priores, quia nomen *Pollenius* obvium aliquoties in antt. marmm. v. c. ap. Gruter. Inscr. p. DCCCXVI, 3. — *Fabulla* 1. 70. 75. 76. 77. 81. 82. quae lectio firmari videtur Martial. I, 65. et XII, 93. al. 94. et 95. *Labulla* 10. 11. 14 — 17. 19 — 27. 45 — 69. 71 — 74. 78. 79. 80.

69. *Damnetur etiam, si vis* 11. 26. *Carphinia* 10. 21. 22. 45. 46. 49. 54 — 57. 60. 62. 66 — 69. 71 — 74. *Carphinia* 47. 50. 58. 64. *Corvinia* 25. *Calphinia* 27. *Calphurnia* 24.

70. *sumat* 16.

71. *Ah aestuo* 16. *nude* 47. 58. *infamia* 24. 26. 81. Non male, ut sensus sit: minus turpis infamia, si nudus perores, quam multicia indutus. Sed *insania* et auctoritate et vi praestat, quam-

En habitum, quo te leges, ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, et illud
Montanum positis audiret vulgus aratris.
Quid? non proclames, in corpore iudicis ista
Si videas? Quaero, an deceant multicia testem?
Acer, et indomitus, libertatisque magister
Cretice perluces. Dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures; sicut grex totus in agris
Vnius scabie cadit, et porrigine porci,

vis Grangaeus albis dentibus ridendos iudicaverit, qui ita legerent. Conf. Comm.

72. *et* pro *ac* 16.

73. *populi* 45.

76. *deceat* 16. 26. 75. 76. *multitia* al. Cf. ad v. 66.

77. *Critice* quidam. v. ad v. 67. *pelluces* 17 a m. sec. 19. 22—25. 27. 46. 47. 49. 50. 54—58. 60—69. 71—74. 77. *polluces* 45. — *tabem* 19. 25. 57.

80. *prorigine* 10. 11. 48. 49. 51. 55. 80. *prurigine* 13—16. 17 a m. pr. 19. 27. 44—47. 54. 56—58. prob. Turnebo. Eadem lectionis varietas deprehenditur in simili loco Colum. R. R. VII, 5. ubi *porriginem* praeferebant Vrsinus coll. Celso de med. II, 7. VI, 2. Graevius (in Sylloge Burm. T. IV, p. 295. et ad Iustin. XXXVI, 2.) Keuchen. et Burm. (in poet. lat. min.) ad Seren. Sammon. de medic. III, 35. Beckius in Obss. philol. in Iuven. Satt. duas priores haec notavit: „Isidorus in cutis vitiis Etym. IV, 8. *Prurigo*, inquit, *vocata a perurendo et ardendo*. Hoc sensu rectissime usurpatur de suibus, quoniam ob prurientem cutem luto volutantur, et quibusvis lapidibus ac truncis sese adfricare gaudent. Celsus contra VI, 2. *porriginem* describit, ut sit, *ubi inter pilos quaedam quasi squamulae surgunt, eaeque a cute resolvuntur; et interdum madent, multo saepius siccae sunt.* At enim vero si paulo post edocearis, *fere id in capillo fieri, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio;* qua ratione suibus capillos, barbam, supercilia, adfingas? Vetus glossa *porrigo* vertit πιτυρίασις, πίτυρα τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ. *Porrigo* autem et *prurigo* differunt tamquam genus et species, quorum

Vvaque conſpecta livorem ducit ab uva.
Foedius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpiſſimus. Adcipient te
Paulatim; qui longa domi redimicula ſumunt
Frontibus, et toto poſuere monilia collo,
Atque Bonam tenerae placant abdomine porcae,
Et magno cratere Deam. ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat femina limen.
Solis ara Deae maribus patet. Ite profanae!

haec totum corpus, illud caput tantum adficit.“

81. *conſecta* 14. *contacta* 48 a m. ſec. et Sarisber. quod etiam malebat Marſhall, ut commodior eſſet ſenſus et apertior. At v. Comm. *compacta* non nemo emend. teſte Hennin.

82. *aliud* pro *aliquid* coni. Lubin.

83—170 in 13 contracti in quinque: *Nemo repente fuit turpiſſimus, immo moroſe Quae ſecreta placent, liceat modo vivere, fient Cuncta palam, cupient homines in acta referri. Dii melius, quod nil animis in corpora iuris Natura indulget, nec obedit parva volenti.* — *fit* 19. 45. *fiat* al. *venit* pro *fuit* vett. codd. Rigalt. et Pontani, quem v. ad Macrob. Sat. III, 10. Illud omnino doctius, quam ut librariis debeatur, hoc ex gloſſa ortum videri poteſt. *Venire*, ut ἔρχεσθαι, gravius verbum pro *eſſe*. v. ad VII, 29 in Comm. Satirici tamen poetae doctiora non ſectari ſolent, et illud *venit* a docta forte manu margini adſcriptum ac textui poſtea inlatum eſt.

86. *bonam Cererem* 16. *temere* 60. 65.

89. *profani* 71. 73.

91. *caluerunt* 45.

92. *Ceropiam* 60. 65. *Cetropeam* 17. *Cyclopiam* 26. — *iuſſi* pro *ſoliti* 46. 48. *buptae ſoliti* 20. — *Battae* 14. 26. *bate* 19. *balte* 21 a m. ſec. 22. 24. — *laxare* 45. — *Cotitto* 67. *Cotyto* 74. *Cotyton* 1. 49. 56. 57. 59. *Cotytton* 50. 70. *Cocyton* 10. 11. 17. 19. 20. 21. 23. 24. 25. 27. 45—48. 51. 52. 54. 55. 58. 75. 76. quod male defendit Domit. Calder. cuius nota eſt haec: „Ceres

Clamatur: nullo gemit hic tibicina cornu.
Talia secreta coluerunt Orgia taeda,
Cecropiam soliti Baptae lassare Cotytto.
Ille supercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu, pingitque trementes
Adtollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus inplet,
Caerulea indutus scutulata, aut galbana rasa,
Et per Iunonem domini iurante ministro.

ita dicta est a verbo Attico, quod *lugeo* significat, quamvis alterum *c* elidatur, ut conripiatur syllaba: nam Cererem raptu Proserpinae moestam, qualis apud Arcades lugubri habitu colitur, ut scribit Pausanias, lacrimis et gemitu placasse dicuntur: inde reddita agris fertilitate, instituta sunt illius sacra a *Cocyto*: Aviam et antiquissimam familiae auctorem Attici *Cocyam* adpellarunt, auctore Suida: nam et *Cocyto*, h. e. Ceres, deorum sacrorumque antiquissima et prima dicitur Ovid. Fast. I, 349. et ut ex Varr. de R. R. discitur, *Initia* dicuntur sacra Cereris, quoniam prima fuerunt." *Cociton* 14. 15. *Coccyton* 16. *Cocithon* 26. *Cochiton* 22.

93. *taotum* 2. 3. 5. 17. 19. 20. 21 a m. pr. 26. 47. 58. 61. 62. 67. 70—79. 81. 82. *tinctum* 10. 11. 14. 15. 16. 21 a m. sec. 22—25. 27. 45. 46. 48—57. 59. 60. 64. 65. 66. 68. 69. 80. Sed illud exquisitius est, hoc glossam redolet. v. Comm. *tectum* 63. *fuctum* legebat Gonsal. ad Petron. p. 271. et 366.

94. *tingitque* suspicari possis coll. Plin. XI, 37. s. 56. *Mulieribus tanta est decoris adfectatio, ut tinguntur quoque oculi.* Sed praestat vulgata lectio, quia modo praecessit *taetum*, h. e. tinctum.

97. *galbina* 1, 48. 70. 75. 76. 82. ut in optimis libris Martialis, Petron. c. 56 et 64. Vopisci, probb. Ferrar. R. V, III, 22. Scalig. et aliis. *galbana* 10. 11. 14—17. 19—25. 27. 45. 46. 47. 49—69. 71—74. 77—81. Recte, si color hic a galbano, resina ferulae Syriacae, dictus est. v. Comm.

98. *domino* 14.

Quadringenta dedit Gracchus sestertia, dotem
Cornicini; sive hic recto cantaverat aere.
Signatae tabulae: dictum Feliciter! ingens
Coena sedet: gremio iacuit nova nupta mariti.
O proceres, censore opus est, an haruspice nobis?
Scilicet horreres, maioraque monstra putares,
Si mulier vitulum, vel si bos ederet agnum?
Segmenta, et longos habitus, et flammea sumit,
Arcano qui sacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. O pater Vrbis,
Vnde nefas tantum Latiis pastoribus? unde
Haec tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?

staceis et lapideis. Conf. Comm. infra ad VI, 514. (ubi verbum *secare*, ut passim, de eadem re adhibetur) et Heyne ad Tibull. I, 4, 70. Sed *abscindere* glossam redolet, et *abrumpere* aptius videri potest, si lapideis, non ferreis, cultris se castraverunt Galli. v. not. ad VI, 514.

117. *Quadraginta* 11. 14. 15. 16. 17 a m. pr. 19. 23. 24. 26. 45—49. 55. 57. 58. 59. Cf. ad I, 106.

118. *cantaverat* 2. 3. 5. 10. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 26. 46. 48. 56. 61. 62. 63. 65—77. 81. 82. *cantaverit* 11. 14. 22. 23. 24. 25. 27. 45. 47. 49. 50. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 64. 65. et duo codd. mss. viri docti in Misc. Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 271.

119. *dictum est* 47. 48. 54. 55. *feliciter est* 58.

120. *marito* 26. *ingens Coena, sedet: gremio* cet. distinguendum putabat Pithoeus. *ingens Coena: sed et gremio* cet. emend. Lips. Epistol. Quaest. IV, 25. At vulgata et distinctio et lectio exquisitior. v. Comm.

121. *aurispici* 21. *aruspice* 23. 24. 61. 62. 63. Sed *haruspex* in lapidd. legitur, dictusque non ab *ara*, sed *haruga* sive *harviga*, hostia in *hara*, stabulo, includi solita, et *inspicienda*, si fides habenda Festo, et Donato ad Terent. Phorm. IV, 4, 28.

124. *flammea* 14. 15. 16. 17. 19. 21. 22. 24. 58. 61. 62. 63. 64. 67—73. *flamea* al. v. Comm.

125. *migrantia* 16.

126. *Sudabit* 17 a m. pr. — *pater orbis* 16.

Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir:
Nec galeam quassas, nec terram cuspide pulsas,
Nec quereris patri? Vade ergo, et cede severi
Iugeribus campi, quem negligis! Officium cras
Primo sole mihi peragendum in valle Quirini.
Quae causa officii? Quid quaeris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modo vivere: fient,
Fient ista palam, cupient et in acta referri.
Interea tormentum ingens nubentibus haeret,
Quod nequeunt parere, et partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget. Steriles moriuntur, et illis

129. *ac opibus* 10.

130. *nec tempora cuspide pulsas* in quodam cod. msf. legit Lipsius, nec inprobavit in Epistol. Quaest. II, 9. ubi monet in more militari fuisse, hastis scuta galeamque concutiendi in ira. Hinc leviori mutatione Plathner coni. *nec parmam cuspide pulsas*. Non male! Sed nec vulgata lectio spernenda.

131. *Et quereris* 24. — *et* deest 15.

133. *in valle Quirini est* 21. Suspicabar olim *in colle Quirino*, h. e. Quirinali, ubi ap. Ovid. Met. XIV, 836. et nunc invenio *in valle Quirina* in 11. Sed *collem Quirini* dixit etiam Horat. Epist. II, 2, 68. unde h. l. coniicere possis *in colle Quirini:* nisi potius τὸ *valle* doctius est.

134. *causa est officii* 22. *causa officii est* 21.

135. *Nec adhibet multos* 45. *fiant* 45.

137. *obstat* pro *haeret* 14.

139. *Dii melius* 13. — *in corpore* 2. 3. 5. 10. 14. 15. 16. 25. 45 — 50. 55 — 61. 63. 65. — 69. 74. prob. Schurzfl. ut Graeco more dictum sit. Sed *in corpora* 4. 6. 7. 8. 9. 17. 19 — 24. 26. 27. 54. 62. 64. 65. 70. 71. 72. 73. 75. 76. 77. 81. 82. et tres codd. msf. Nic. Heinsii, qui ad Ovid. Am. I, 1, 5. hanc lect. recte defendit post Turneb. Advers. XV, 17.

140. *morientur* 10. 14. 15. 17. 19. 20. 21. 24. 26. 45.

Turgida non prodest condita pyxide Lyde,
Nec prodest agili palmas praebere Luper
Vicit et hoc monstrum tunicati fuscin
Lustravitque fuga mediam gladiator ar
Et Capitolinis generosior, et Marce
Et Catulis, Paullique minoribus,
Omnibus ad podium spectantibu
Admoveas, cuius tunc mune
Esse aliquid Manes, et su
Et contum, et Stygio ran

141. abest a 75. *condi* *pyxide Lyde* 2. 4. 63. 69. 70. 71. 73.—77. 8 prob. Turneb. l. l. *c* *in pyxide Lyde* 10. a m. sec. 22. 23. 24. 49. 65. et cod. viri docti in Misc. Obss. crit. Vol. V. T. II. pag. 271. *in pyxide condita Lyde* 15. 16. 47. 50. 54—59. 61. 62. 64. 65. 66. 68. 72. *nec pyxide condita Lyde* 46. 48. *nec condita pyxide Lyde* 45. *in condita p. L.* 27. — Plathner laudat coniect. C. Bachmanni, pro *Lyde* substituentis *lite*, quod medicamenti nomen sit.

142. *Nec potest* 45. *Non* 16. 19. 20.

146. *Catuli* 75. 76. *Paulique minoribus* 22. 70. 75. 76. 77. 81. 82. ut iam emend. Lips. Epistol. Quaest. IV, 25. In reliquis libris *Paulisque minoribus*, prob. Beckio in

gente
per Roma
Calderinus: duo,
re Pauli columina
alter qui ad Cannas ceci
alter qui Persea vicit; et hic *minor* dictus. — *atque Fabinis* pro *et Fabiis*, et 6.

147. *iis* pro *his* 21. — *ipsam* 26.

148. *Admoneas* 46. 48. 50. 54. 60. 64. 73. probb. Calder. et Iunio, ut sensus sit: potes haec verba, scil. quae sequuntur, referre ipsi Imperatori; si crederet esse inferos is, cuius iussu tot millia trucidantur, non exhiberet gladiatores cum tanta carnificina, sed certe cre-

Atque una transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lavantur.
Sed tu vera puta: Curius quid sentit, et ambo
Scipiadae? quid Fabricius, manesque Camilli?
Quid Cremerae legio, et Cannis consumta iuventus,
Tot bellorum animae, quoties hinc talis ad illos
Vmbra venit? Cuperent lustrari, si qua darentur
Sulfura cum taedis, et si foret humida laurus.
Illuc, heu! miseri traducimur. Arma quidem ultra

deret, si saperet. Male! — *nunc* 26. — *retia servat* 14. *retia pulsat* ex MS. emend. Schegkius ad Vellei. I, 13.

149. *Esse aliquos* omnes libri praeter 11. v. Excurs. ad h. l.

150. *pontum* et *cantum* alii. v. Excurs. ad h. l.

151. *vana* pro *una* 16.

152. *Haec* 24. *Nec credunt pueri qui nondum aere lucrantur* 16.

153. *quod* 47. 50. 57. 60. 65.

154. *quod* 16. 17. 56. 57. 59. 60. 65. *et quid* 45. *Fabritius* 21. 23. 24. 27. 57. 60. 64. 65. Sed in marmorr. *Fabricius*, et Graecis Φαβρίκιος dicitur, A *fabricando* nomen huic genti inditum putatur.

155. *quod* 17. 19. 45. 60. 65.

156. *Tot bellatorum* 24.

158. *Sulphura* 26. 60. 65. forte rectius; quoniam *sulpur* scribitur in Vatic. cod. Virg. ut *triumpus* et alia eiusmodi vocabula, quibus, convicio aurium flagitante, adspirationem datam esse docet Cic. Orat. c. 48. Vox tamen nostra est latina, non graecae originis. — *umida* 21. ut *umens*, *umectare*, *umerus* et al. in antt. codd. Cf. Quintilian. Inst. Orat. I, 5. Broekhus. ad Tibull. I, 4, 44. Drakenb. ad Sil. II, 125.

159. Semper putavi, legendum esse *Illic*, in inferis: et nunc video, id exstare in 21. 22. 23 a m. pri Tum verbum *traduci* eo sensu capiendum, de quo dixi in Comm. ad Sat. VIII, 17. — *Arma quid ultra Britannos?* 2. 3. 5. 10. 11. 26. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 56. 57. 58. 60—69. 71. 72. 73. 74.

Litora Iuvernae promovimus, et modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos:
Sed quae nunc pópuli fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus. Et tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti sese indulsisse Tribuno.
Adspice, quid faciant commercia! venerat obses,
Hic fiunt homines. nam si mora longior Vrbem
Indulsit pueris, non umquam deerit amator:

160. *Littora* scribunt alii. De origine ac propria vi vocis v. Ernesti ad Suet. Tib. c. 40. — *Iuvernae* revocavi e 2. 3. 5. 10. 14. 15. 17. 20. 21. 23. 24. 25. 27. 45—51. 54—69. 71. 72. 73. 74. 78. 79. 80. 81. Ita scriptum ap. Mel. III, 6. et Ptolem. in cod. Palat. Ἰουερνία; nam in vulgatis eius libris legitur Ἰουερνία, ut ap. Agathem. II, 8. *Iubernae* 1. 16. 26. 70. 75. 76. 77. 82. *Vivernae* 11. 29. probb. Schurzfl. et Beck. qui hoc nomen, addito duplici digamma, (FIFEPNH) effictum putant ex Gr. Ἰέρνη, quo Hiberniae nomine utuntur Arist. de mundo, Strabo lib. II. et IV. Claudian. Conf. Hon. IV, 33. et de laud. Stilic. II, 252. *Invernae* 53. *Vibernae* 52. *Hyverne* 22 ad marg. *Hiberniae* 19. *Laverne* 22.

161. *Archadas* 45. *Orchadas* 10. 17. 19—24. 49. 60. 65. Sed in optimis exemplarr. Romanorum scriptorum *Orcades*, et Gr. Ὀρκάδες dicuntur. — *et* pro *ac* 10. 20.

162. 163 absunt ab 60. 65. *Si* pro *Sed* 72. — *fiunt populi* 11.

163. *ipsi* 45. — *vincimus* 21 a m. pr. Post *vicimus* maiorem posui distinctionem. v. Comm. — *attamen* 16.

164. *Zalaces* 17. 21. 24. 52. 70. 75. 76. 81. *Zelates* 23 a m. sec. 26. 49. 55. 60. *Zelaces* 14. 19. 23 a m. pr. *Celates* 10. *Zalaches* 22. *Galaces* 45. *Talaces* 10. *Ielaces* 20. *Galathes* 15. *Galates* 16. *Zelotes* 54. prob. Sabino, qui hos Armeniae populos esse monet. Sed *Zalates* h. l. est potius nomen propr. obsidis.

166. *venerat hospes* 26.

167. *Sic* 4. *Hic fiunt omnes. si mora* cet. 14.

168. *nonnumquam* 10. 49. 63. *numquam* 17. 24.

Mittentur bracae, cultelli, frena, flagellum.
Sic praetextatos referunt Artaxata mores.

SATIRA III.

Quamvis digressu veteris confusus amici,
Laudo tamen, vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet, atque unum civem donare Sibyllae.
Ianua Baiarum est, et gratum litus amoeni
Secessus. Ego vel Prochytam praepono Suburae.

169. *bracae* 23. 24. 45. 46. 48. 49. 56. 59. 61. 62. 63. 68. 69. 71. Gr. ἡ βράκα et τὸ βράκος, ap. Diodor. II, 30. Strabon. et al. *braccae* alii; eaque scriptura usitatior. *brachae* 47. *bracchae* 27. 60. 65. — *clitellae* ingeniose coniec. Schrader. *Cultelli* certe male iunguntur cum *bracis*, *frenis* ac *flagellis*. Cf. Comm.

170. *Si* 4. *Hic* 61. Possis suspicari *Hinc*, h. e. Roma, et *referent*. Sed vulgata quoque lectio bene se habet.

Sat. III.

1 — 20 omissi in 13.

2. *sedem ponere Cumis* 24.

3. *Destinat* 26. rectius, opinor. *domare* 65.

5. *Prochyten* forte scribendum. *Prochitam* 17. 19. 20. 26. ut plerumque *i* pro *y* in MSS. *Prochyte* dicta ἀπὸ τῦ προχύναι, (v. Serv. ad Virg. Aen. IX, 715.) vel, si Straboni V, p. 247. al. 379. et Plin. III. 6. fides habenda, *quia profusa ab Aenaria erat*, h. e. terrae motu avulsa et in altum velut proiecta. — *Suburae* 17. 19. 20. 21. 22 a m. sec. 24. 56. 57. 60. 65. 68. 69. 70. 74. 75. 76. *Suburrae* alii, etiam Hennin, qui tamen inf. X, 156. XI, 51. 141. *Subura* edidit. De orthographia et origine vocis, quae et *Sucura* scribitur, unde dicta tribus *Suburana* (ita legitur in Inscr. v. c. Gruter. p 104. n. 6. et p. 293. n. 3.) vel *Sucusana*, et *Succusana* v. Quintil. I, 7, 28 et Schweighaeuser ad Appian. b. Civ. I, 58. Varro L. L. IV, 8. *Sacrae*, inquit, *viae pars haec sola vulgo nota, quae est a foro eunti proximo clivo. Eidem regioni adtributa* SVBVRA, *quod sub muro terreo Carinarum. In ea est Argeorum sacellum sextum.* SVBVRA *Iunius scri-*

Nam quid tam miſerum, tam ſolum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia, labſus
Tectorum adſiduos, ac mille pericula ſaevae
Vrbis, et Auguſto recitantes menſe poetas?
Sed dum tota domus rheda componitur una,
Subſtitit ad veteres arcus, madidamque Capenam;
Hic, ubi nocturnae Numa conſtituebat amicae.
Nunc ſacri fontis nemus, et delubra locantur
Iudaeis, quorum cophinus, foenumque ſupellex.

bit ab eo quod fuerit ſub antiqua urbe: cui teſtimonium poteſt eſſe, quod ſubeſt ei loco, qui terreus murus vocatur. Sed ego a pago potius Sucuſano dictam puto Sucuſam. Nunc ſcribitur litera B, non C. Pagus Sucuſanus, quod ſuccurrit Carineis. Feſtus v. *Subura: Verrius a pago Succuſano* (ei regioni Vrbis vicino) *dictam ait, itaque adpellatam et regionem Vrbis et tribum a ſtativo praeſidio, quod ſolitum ſit ſuccurrere Esquiliis, infeſtantibus eam partem Vrbis Gabinis, indicioque eſſe, quod adhuc ea tribus per C literam, non B ſcribatur.*

6. *et tam ſolum* 25. 46. 48. 49. 57. 59. 60. 61. 63. 64. 65. 66. 67.

9. ſcriptus ad marg. 10. ab alia manu.

10. *cum* pro *dum* 25. 26. 27. 46. 47. 48. 50. 54—59. 61—69. 71. 72. 73. 74.

11. *Capennam* 63.

12. *Hic ubi nocturna Numa conſtertebat amica* (h. e. cum ea dormiebat) coni. Dorleans. Ego potius pro *Hic*, quod alienum videtur ab h. l. quoniam lucus iſte a porta Capena aliquantum aberat, legendum crediderim *Hinc*, ut ſenſus ſit: Hinc progreſſus Vmbricius ſubſtitit paululum ad lucum Camenarum.

15. *Omni* 45. *populus* 16. *ſolvere* pro *pendere* 21. 22. 24.

16. *Camoenis* ſcribunt alii: neſcio quare, quum origo vocis prorſus nos lateat, et noſtra ſcriptura maiori nitatur auctoritate veterum libb. quibus tamen parum in his fidendum eſt,

Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, et eiectis mendicat silva Camenis.
In vallem Egeriae descendimus, et speluncas
Dissimiles veris. Quanto praestantius esset
Numen aquae, viridi si margine cluderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Hic tunc Vmbricius, Quando artibus, inquit, honestis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,

quia diphthongos non exprimunt.

17. *atque speluncas* 22. ut subourratur forte metro, quod tamen ita potius laborat.

18. *Quanto praesentius esset Numen aquae* recte, puto, emend. Heins. ad Ovid. Met. XIII, 757. et iam ante eum Grang. ad h. l. ubi monet, antiquitatem sub Numa Deos credidisse *praesentiores*, h. e. magis propitios, quum nihil natura passa fuisset ab arte. Vulgatam lectionem eodem sensu cepit Britan. cuius nota est haec: *quanto praestantius esset*, i. e. excellentius, et proinde praesentius, si in natura sua mansisset, et non marmore incrustatum esset, ut ostendat, Deos rebus humanis non capi, sed bona sinceraque hominum voluntate gaudere; unde ait Seneca ad Lucil. *Cogita Deos, quum propitii essent, fictiles fuisse.* Ceterum Deos propitios ac faventes poetis dici *praesentes*, nota res est. v. Cerda et Heyne ad Virg. Ecl. I, 42. Georg. I, 10. et Aen. IX, 404. Quamdiu enim speciem divinae naturae ad humanam accommodavit antiquitas, omnem fere vim eius ac potestatem a praesentia deorum pendere credidit.

19. *cluderet* ἀρχαϊκῶς 17. 19. 20. 22. 26. 27. 48. 54. 55. 56. 61. 63. 64. 70. 74. 75. 82. *clauderet* 14. 15. 16. 21. 23. 24. 25. 45. 46. 47. 49. 50. 57. 58. 59. 60. 62. 65—69. 71. 72. 73. Cf. ad Sil. VI, 451. et sup. ad 2, 36. inf. ad v. 131. VII, 26. XIV, 322.

21. *Vir bonus Vmbritius* 13. *tum* 22. *Vmbritius* 13. 21. 23. 27. 45. 46. 47. 49. 56. 61. 62. 63. 64. 68. 69.

Res hodie minor eſt, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas ubi Daedalus exuit alas,
Dum nova canities, dum prima, et recta ſenectus,
Dum ſupereſt Lacheſi, quod torqueat, et pedibus me
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacillo.
Cedamus patria: vivant Artorius iſtic
Et Catulus: maneant, qui nigrum in candida vertunt,
Quis facile eſt aedem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad buſta cadaver,
Et praebere caput domina venale ſub haſta.

Sed Ὀυβρίκιος dicitur Plut. in Galba.

24. *Deterit* 21 a m. pr. *aliquis* 68. 71. 73. *aliquid ſub tempore digno* 13. — *ergo* pro *illuc* 26.

25. 26 extruſi e 13. ut mox v. 28.

26. *recta et prima* 22.

27. *torqueat a maledicta* 13.

29. *patriae* 15. — *vivat* 15. 27. 47. 48. 54. 58. — *Arturius* forte rectius 10. 14. 15. 16. 19. 21. 26. 27. 45. 46. 47. 48. 50. 54. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 68. 69. 71. 72. 73. *Artarius* 22. *Arctorius* 49. *Arcturius* 17. 20. 23. 24. 65. *Archturius* 13.— *iſtuc* 16. *aſt hic* 14.

30. *Catuli* 21 a m. ſec. *vertant* 14.

31—38 obelo transfixi in 13. *Quis* pro *Queis* ſcripſi. v. Drakenb. ad Sil. I, 14. Broekhuſ. ad Prop. II, 10, 47. et Intpp. Virg. Aen. I, 95. — *aedes* 26. et ita omnino legendum, ſi Grammaticis fides habenda, qui docent, *aedem* conſtanter dici templum aedificiumve ſacratum aut inauguratum, *aedes* vero privatam domum. Iis adſtipulatur Bentl. ad Horat. Epiſt. II, 2, 90 ſqq. ubi magno eruditionis adparatu hoc diſcrimen tuetur, quod diligenter etiam obſervavit poeta noſter inf. VII, 37. et 40. Eius tamen non ſemper

Quondam hi cornicines, et municipalis arenae
Perpetui comites, notaeque per oppida buccae,
Munera nunc edunt, et verso pollice vulgi
Quem libet occidunt populariter: inde reversi
Conducunt foricas. et cur non omnia? quum sint,
Quales ex humili magna ad fastigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari.
Quid Romae faciam? mentiri nescio: librum,
Si malus est, nequeo laudare, et poscere: motus
Astrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec possum: ranarum viscera nunquam
Inspexi. Ferre ad nuptam, quae mittit adulter,
Quae mandat, norunt alii. me nemo ministro

ratio habita, ne a scriptoribus quidem saeculi Augustei. v. Iani ad Hor. Od. I, 30, 4.

33. *dominis* suspicari possis. Sed vulgata lectio doctior videtur. v. Comm.

34. *ii* pro *hi* 22. *hic* 64. idque coni. Britan. ut sensus sit: cornicines fuere et Romae et in municipiis. Male!

35. *notae erant oppida* 15.

36. *vulgus* 1. 2 in interstitio, 4. 17. 22. 48. 54. 55. 70. 75. 76. 82. Vetus Scholion est: ab his populus occiditur, quos ante populus iubebat occidi. Immo *vulgus* scil. gladiatorum, h. e. omnes gladiatores sine discrimine. Sed haec quoque ratio dura est; nec munerarius, sed populus, pollice verso occidit vel occidi iubet gladiatores. *vulgi* 2. 3 5. 10. 11. 14. 15. 16. 19. 20. 21. 23 — 27. 45. 46. 47. 49. 50. 56 — 69. 71. 72. 73. 74. 81. Cf. Comm.

37. *Quem libet* 2. 3. 5. 10. 11. 14 — 17. 19 — 21. 23. 24. 26. 27. 45 — 50. 54. 55. 57. 59 — 69. 71. 72. 73. 74. 77. 81. *Quum* vel *Cum libet* 1. 25. 56. 58. 70. 75. 76. 82. *Quidlibet* 22.

38. *phoricas* 23. *quare* pro *et cur* 11.

39. *Viles* 13.

44. *in viscera* 24. 45.

45. *misit* 19.

46. *mandant* 26. 74. —

Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tamquam
Mancus, et exſtinctae corpus non utile dextrae.
Quis nunc diligitur, niſi conſcius, et cui fervens
Aeſtuat occultis animus, ſemperque tacendis?
Nil tibi ſe debere putat, nil conferet unquam,
Participem qui te ſecreti fecit honeſti.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Adcuſare poteſt. Tanti tibi non ſit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare volvitur aurum,
Vt ſomno careas, ponendaque praemia ſumas
Triſtis, et a magno ſemper timearis amico.

nbrint 48. 61. 62. 63. 66. 67. 68. 69. 71. 72. 73. quod praeferendum videtur. — *magiſtro* 13.

47. *comes haereo* 26.

48. *Manco* 65. *exſtincta* 48. *exſtincta — dextra* praeſtiterit. *exiſtens corpus* legit Honorius Auguſtod. Praef. ad lib. IV. de philoſ. mundi.

49. *ſemper* pro *fervens* 26.

50. *viciis* pro *animus* 22. quem errorem haud dubie gloſſa peperit.

51. *conferat* 12.

52. *Qui te participem* 22.

53. *in tempore* 45.

54. *non ſit tibi* 14.

56. *careas ſomno* 22. — *horrendaque praemia* coni. Schrader.

57. *tenearis* 24. *metuaris* 11. *verearis* 21.

58. *Quae non — noſtris?* 27. 46. 47. 48. 54. 58.

59 — 74 in 13 ita contracti: *Inter Romanos non poſſum ferre Quirites Graecam urbem, et linguam et eum tybicine cordas Obliquas, nec non mores et tympana gentis, Et totidem ad circum iuſſas proſtare puellas. Iam pridem Syrus in tyberim defluxit Orontes.*

61. *Achaeae* 23. 24. 25. 45—50. 54. 57—69. 71. 72. 73. 77. *Achivae* 10. 11. 15. 16. 19. 20. 21. 26. Sed *Achaei* recte 14. 17. 22. 55. 56. 70. 74. 75. 76. 82. 83. 84. probb. Schradero et aliis. Cf. Comm.

Quae nunc divitibus gens adceptiſſima noſtris,
Et quos praecipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obſtabit. Non poſſum ferre, Quirites,
Graecam urbem, quamvis quota portio faecis Achaei?
Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, et mores, et cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana ſecum
Vexit, et ad Circum iuſſas proſtare puellas.
Ite, quibus grata eſt picta lupa barbara mitra.
Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, aſt hic Amydone relicta,

62. *Nam* 16. *in Tiberim Syrus* 11. 20. 21. 26. 27. 45. 46. 47. 48. 50. 54 — 60. 64. 65. ſed *Syrius* emend. Britann. ut metro conſuleret. *Tyberim* multi, et *Tibrim* 21. *Thybrim* ſuſpicarer, quae doctior vocis forma eſt, ex Graec. Θύμβρις et Θύβρις, ſi in epico poeta vel lyrico verſarer. — *Oruntes* 21.

63. *tubicine* 23.

65. *proſtrare* 16. 27. 47. *tabellas* 77.

67. *trechedipna* 1. 28. 69. 70. 74 — 77. 81. 82. *trechedimpna* 22. *trechedimna*. 50. 64. *trechedigna* 21. *rhechedipna* 11. 23 a m. pr. *rhichedipna* 23 a m. ſec. *rechedipna* 14 — 17. 20. 49. 61. 62. 63. 66. 67. 71 — 73. *rechidipna* 45. 65. *rechepidna* 68. *rechidinna* 58. 59. 60. *rechydimna* 24. *rechedimna* 19. *rechidimna* 19 ad marg. 25. *recedimna* 46. 48. *recidimna* 27. 47. 54. 55. 57. 58. prob. Calder. *retidinna* 26. *raehaedipna* 9 a m. ſec. *rithedeva* 19. *rhechedimna, trechedinna, rechedinna, rehaedippa* alii. *chirodita* emend. Sabin. ex Gellio. Male!

68. *ceromatico* 48. *caeromatico* 46. 49. 50. 64. *cereumatico* 10. 15. 45. — *niciteria* 60. 65. *niciterea* 45. νικητήρια 19 ad margin. *nicheteria* 17. 26. *nychiteria* 24. *nitheteria* 10. 21. *micenteria* 19.

69. 70 in 22 ita coaluere:

Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Esquilias, dictumque petunt a vimine collem,
Viscera magnarum domuum dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, sermo
Promtus, et Isaeo torrentior. Ede, quid illum
Esse putes? quem vis hominem, secum adtulit ad nos:
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, schoenobates, medicus, magus: omnia novit.

Hic alta Sitione, ast hic trallibus aut alabandis. Cf. ad II, 24. *Sitione* 17. 19. 21. 22. 45. *Sycione* 49.

70. De hiatu h. l. v. sup. ad I, 151. *Tralibus* 23. 27.

71. *Esquilias* optimi libri, ut et meliores Livii, Cicer., Plinii, Ovidii al. *Exquilias* 23. 24. 25. 45. 56. 57. 59. 60. 65. 72. rectius, si mons dictus est ab *excubiis*, quas Romulus, Tatio Sabinorum regi diffisus, ibi habuit. vid. Ovid. Fast. III, 245 ibique Interpp. *Aesquilias* 27. 46—50. 58. 61—64. 66. 67. 68. 71. 73. Sic et variant Graeci. Ἠσκυλῖνος λόφος et Ἠσκυλίνη πύλη ap. Strab. V. p. 234. Ἐσκυλ. et Ἰσκυλ. ap. Dionys. Halic. Αἰσκυλ. ap. Plut. in Sulla p. 457 D. Hinc *Esquylias* saltem dicendae.

73. *Ingenium est velox, audacia prodita* 16.

74. *Ysaeo* 22. *Ipseo* 10. *Ipsaeo* 45. *Ypseo* 24. *hypseo* 23.

75. *Per Grecos* pro *Esse putes* 13. *quemvis* vulgo una voce scribitur. — *tulit* 19.

76. *geometra* 24. 26. *geometer* 11. 13. 15. 16. 19. 20. 27. 31 b. 32. 45. 47. 54. 58. Duae syll. priores voc. *geometres* (γεωμέτρης) per synaeresin s. *συνίζησιν* in unam contrahendae. Cf. ad Sil. II, 353. III, 16. 495 al.

77. *schoenabotes* 75. 76. *scoenobates* 20. 27. 45. 47. 48. *scenobates* 14—17. 21. 22. 58. 59. *schenobates* 60. 65. 66. 73. *senobates* 19. *cenobatos* 13. *xoenobates* 26. — *magnus* 73.

78. *esuriens coelum si iusseris* 47. 5[?] *in coelum si iusseris* 45. 54.

79. *erit* 26. *nec Sarmata* 27. 46. 48. 49. 61. 62. 63. 68. 71—74. 77.

80. *pennas sumsit* 21.

Graeculus eſuriens in coelum, iuſſeris, ibit.
Ad ſummam, non Maurus erat, neque Sarmata, nec Thrax,
Qui ſumſit pennas, mediis ſed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit? fultusque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna et cottana vento?
Vsque adeo nihil eſt, quod noſtra infantia coelum
Hauſit Aventini baca nutrita Sabina?
Quid, quod adulandi gens prudentiſſima laudat

pinnas 8 a m. pr. — *Achivis* 8 a m. ſec.

81 — 85 eiecti e 13. et *ego* e 4. *numquid* pro *non*. 16. — *concilia* coni. non nemo teſte Plathnero. *convivia* malebat Schrader. et mox *Coenabit* pro *Signabit*. Non male! Sed quis ſibi perſuadeat, haec ita a librariis corrupta eſſe?

82. *Signavit* 14. 22 a m. pr. *Signa dabit* (h. e. imperabit modum bibendi, rex ſ. magiſter bibendi erit) emend. Plathner, quoniam h. l. de convivio agitur. Sed etiam de aliis rebus. — *recumbit* 14. 16. 26.

83. *cottana* 3. 23 a m. pr. 24. ut et legitur ap. Plin. XIII, 5. ſ. 10. Athen. lib. IX. et Heſych. quos ſequutus ſum. Cf. Comm. *cottona* 26. 70. *cotana* 11. *coctana* 2. 5. 10. 19—22. 23 a m. ſec. 25. 27. 46. 47. 48. 50. 54. 56—59. 64. 65. 81. *coctona* 14. 15. 17 a m. ſec. 49. 55. 61. 62. 63. 65—74. 77. 82. *cotrona* 75. 76. *quotona* 45. *octana* 17 a m. pr. *poma et cidonia* 16. *prima et octava* 60.

84. *nil* 16.

85. *Aventinum* 10. 21. 22. 23 a m. pr. *baca* pro *bacca* recepi e 17. 21. 22. 63. 68. prob. Nic. Heinſ. ad Sil. III, 596. VIII, 134. XV, 535. quibus locis Drakenb. monet, utroque modo ſcribi poſſe, non deeſſe tamen, qui ita diſtinguant, ut *bacca* ſit fructus arboris, *baca* vero gemma ſ. unio. Vtrumque in antiquiſſ. codd. MSS. plerumque *baca* dicitur, ut *belua*, *anulus* et al. nam literae non geminari ſolebant a vett. Romanis. Cf. ad IV, 121. Origo tamen vocis ignota eſt. *bacha* 19. 20. 47.

86. *Quidquid* 13. 16.

Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum invalidi collum cervicibus aequat
Herculis, Antaeum procul a tellure tenentis?
Miratur vocem anguſtam, qua deterius nec
Ille ſonat, quo mordetur gallina marito.
Haec eadem licet et nobis laudare: ſed illis
Creditur. An melior, quum Thaida ſuſtinet, aut quum
Vxorem comoedus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipſa videtur,
Non perſona loqui: vacua et plana omnia dicas
Infra ventriculum, et tenui diſtantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Haemo.

88. *validi* 17 a m. pr.

90. 91. v. Excurſ. ad h. l.

92. 93 in 13 excipiunt verſum 103. In omnibus fere libris interpungitur, *ſed illis Creditur, an melior cum Thaida ſuſtinet* cet. At v. Comm. *illi* emend. Schrader. quod non neceſſe eſt: nam *gens* v. 86 eſt nomen collect. et cur numeri permutatio nos obfendat?

93. *hic melior* coni. Schrader. — *an cum* ſ. *quum* 25. 45. 46. 49. 50. 54 — 57. 60. 64. 65. Non male! *at cum* 47. 58.

94 — 99 deſunt 13. *agat* 47. 58. Plathner et, quem is laudat, Aug. Buchnerus non intelligebant, cur Doris *nullo* palliolo culta dicatur, quum tamen Graecula notetur, Graecisque propria fuerint pallia. Hinc ille pro *nullo* coni. *molli*, h. e. Coo; hic vero *pullo*, quod pulla veſtis ſervorum propria, et *Doris* ſit ancillae nomen, quale ſervis a patria detur. Sed v. Comm.

95. *Fultam* 20. — *namque* pro *nempe* 46. 49. *ipſe* pro *ipſa* 16. 60. 65.

96. *vacua omnia planaque* 45. 46.

97. *et* abeſt ab 46. 49.

98. *Nec tantum* 16. et ita coni. Schrader. *Anthoicus*, non 16. *Antilochus* 26. *minus erit mirabilis* 10. *nec eris laudabilis illic*. 11. *ille* 61.

99. *Stratodes*. 19. — *Ho-*

Natio comoeda est. Rides? maiore cachinno
Concutitur: flet, si lacrumas conspexit amici,
Nec dolet: igniculum brumae si tempore poscas,
Adcipit endromidem: si dixeris, aestuo, sudat.
Non sumus ergo pares: melior, qui semper, et omni
Nocte, dieque potest alienum sumere vultum,
A facie iactare manus, laudare paratus,
Si bene ructavit, si rectum minxit amicus,
Si trulla inverso crepitum dedit aurea fundo.
Praeterea sanctum nihil est, et ab inguine tutum:
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipse
Sponsus levis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum si nihil est, aviam resupinat amici.

mo 20. *Hoemo* 19. 45. 61. 62. 63. 66. 67. 70. 74. *Oemo* 49. 56. 57. 72. *Emo* 58. 60. 65. Cf. ad VI, 198.

100. *ridens* 22 a m. pr.

101. *aspexit* 45. 63. 65. 68. 69. 74.

102. *Non* 16.

103. *endromadem* 12. 13. 15. 26. 45. *endromydem* 46. 49. 61. 63. *endromedem* 23. 24. *endromeden* 22. *eudromidem* 27. *andromydem* 60. 65. *andromedem* 11. *andromadem* 19. *andromidem* 20. Malim *endromiden.*

104. *Creditur. est etenim melior* 13.

105. *aliena sumere vultum A facie* emend. Markland.

107. *recte* 24. 26. *bene minxit* 45. *ructum m.* 59. *lectum minxit* corrig. Ianus Parrhas. Epist. 36. ex Horat. Sat. I, 3, 90. At ibi de ebrio agitur.

108. *in verso* 45. *aerea* 16.

109. *Iam Romae sanctum nihil est, vel ab i. t.* 13. *est* desideratur in 14. 15. *nil aut ab* 17. *nihil aut ab* 23. *nihil est aut i. t.* 24.

110. *nec ipse* 22. 45.

111. *adhuc laevis* 14. *adhuc levis* 17. *lenis* 21. *levis* 17. 27. 66. *laevis* al. Sed v. ad II, 12.

112. *ast* pro *est* 49. *aulam* pro *aviam* inepte 10. 11. 13—17. 19—27. 45—50. 54—60. 62—69. 71—74. 77.

Scire volunt ſecreta domus, atque inde timeri.
Et quoniam coepit Graecorum mentio, transi
Gymnaſia, atque audi facinus maioris abollae.
Stoicus occidit Baream, delator amicum,
Diſcipulumque ſenex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delabſa eſt pinna caballi.
Non eſt Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Hermarcus,
Qui gentis vitio numquam partitur amicum,
Solus habet. Nam cum facilem ſtillavit in aurem
Exiguum de naturae patriaeque veneno,
Limine ſubmoveor: perierunt tempora longi

quod magnopere torſit interpretes. Britannicus exponebat: *aulam,* omnia, quae in domo ſunt, *reſupinat,* evolvit et evertit, ſcrutans ſecreta domus ac domini. Curio *aulam* pro *olla* dictam putabat, quemadmodum *Aulularia* Plauti nomen adceperit ab Euclionis *aula,* h. e. olla argenti plena defoſſa, ut ſenſus ſit: ollam pecuniae plenam ac defoſſam evacuat et vertit.

113. Hic verſus Rigaltio conlocandus videbatur poſt duos proxime ſequentes. Sed, ni fallor, aptiſſimus eſt loco, quem obtinet, et menti poetae; quae quomodo capienda ſit, v. in Comm. *Eſſe volunt* malebat Schrader.

114—120 eiecti e 13. *Sed* 22. *quando coepit* 46. 48. 49. 56. 57. 59. 60. 65.

116. *Barream* 15. *Bapream* 20.

118. *penna* 10. 11. 17. 19—29. 45—50. 54—69. 71—74. 77. Nil intereſt. Conf. ad IV, 149. et inpr. XIV, 76.

120. Poſt hunc verſum in 13 inſertus alius, ex ingenio, neſcio cuius, profectus: *Non eſt Romano Romae locus, aſt alieno.* — *Protegenes* 12. *Prothogenes* 20. — *Diphylus* 45. *Dyphilus* 23 a m. ſec. *Dyſilus* 24. *Diffilus* 14. 17. 19. 20. *Limphidus* 23 a m. pr. *Lunphidus* 16. — *Hermarchus* 70. 81. *Herimarchus* 49. *Erimarchus* 23. *Erimachus* 10. 21. *Eri-*

Servitii. nusquam minor est iactura clientis.
Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
Pauperis hic meritum, si curet nocte togatus
Currere, quum praetor lictorem inpellat, et ire
Praecipitem iubeat dudum vigilantibus orbis,
Ne prior Albinam, et Modiam conlega salutet?
Divitis hic servi cludit latus ingenuorum
Filius: alter enim, quantum in legione Tribuni
Adcipiunt, donat Calvinae, vel Catienae,
Vt semel, atque iterum super illam palpitet: at tu,
Quum tibi vestiti facies scorti placet, haeres,
Et dubitas alta Chionen deducere sella.

macus 17. *Erymanthus* 24. 74. *Erimanthus* 10. 15. 26. 27. 46. 47. 48. 55. 59—63. 66—69. 71. 72. 73. 77. *Erimantus* 19. 20. 22. 25. 50. 54. 56. 57. 58. 64. 65. *Herimanthus* 45. *Helimachus* 14. *Climanthus* 16.

121. *partitus* 21 a m. pr.

122. *nam tum* 26. *stillabit* 14.

125. *nunquam* 14. 77.

126—136 extrusi e 13. *nec nobis* 20. 22.

127. *curret* 21 a m. pr. 22. 23. 46. *currit* 27. 47. 48. 50. 54. 55. 57. 58. 64. *currat* 60. 65.

128. *tum* 48.

129. *dudum iubeat* 19. 20.

130. *Alpinam* 20. *aut Modiam* 17. 19. 20. 46. 48. 49. 57. 61. 62. 63. 66—69. 71—74.

131. *claudit* 15. 16. 21. 22. 25. 26. 46. 50. 57. 60. 65. 66. 67. 77. *claudet* 49. 58. *claudat* 45. Cf. sup. ad v. 19.

133. *Cationae* 17 a m. pr. *Calcyenae* 24.

134. *illa* 15. *illum* 21 a m. pr. — *ac tu* 19.

135. *bene* pro *tibi* 22.

136. *Chionen* recepi pro *Chionem* ex 56. 60. 61. 65. 70. 74. *Chyonem* 24. *Clionem* 21. *Cionem* 22. — *cella* pro *sella* coni. Farnab. et Pignor. de Serv. pag. 137. 281. coll. inf. VI, 122. idque expressit Bahrdt. Sed cellae meretricum non *altae* esse, neque hae inde *deduci* solebant. *arcta sella* vel *cella*,

Da testem Romae tam sanctum, quam fuit hospes
Numinis Idaei: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex aede Minervam:
Protenus ad censum, de moribus ultima fiet
Quaestio. Quot pascit servos? quot possidet agri
Iugera? quam multa magnaque paropside coenat?
Quantum quisque sua numorum servat in arca,
Tantum habet et fidei. Iures licet et Samothracum,
Et nostrorum aras; contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Dis ignoscentibus ipsis.
Quid, quod materiam praebet causasque iocorum
Omnibus hic idem, si foeda et scissa lacerna,
Si toga sordidula est, et rupta calceus alter
Pelle patet; vel si consuto vulnere crassum,
Atque recens linum ostendit non una cicatrix?
Nil habet infelix paupertas durius in se,
Quam quod ridiculos homines facit. Exeat, inquit,

quippe quae magis deceat scorta sordida ac famelica, emend. Chimentellus de honore Bisellii c. 24. p. 122. At v. Comm.

139. *tepidam* 45. et ita corrig. Iac. Nic. Loensis Miscell. Epiphyl. IX, 2. languidum verbum substituens acuto ac satirico.

140. *Protenus* scripsi pro *Protinus*: v. ad XII, 102. et Heyne ad Virg. Ecl. I, 13. Georg. IV, 1. et Aen. III, 416. V, 485. IX, 337.

141. *quot servos pascit* 11. 13.

142. *magna multaque* 24. *parapside* 2. 3. 5. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 17 a m. pr. 21. 22. 23. 25. 33. 34. 47. 54. 55. 58. probb. Lubino, Turnebo ac Schradero. *Parapsis quadrangulum et quadrilaterum vas, id est, paribus absidis*, Isidor. in Orig. Conf. Hesych. et du Fresne Glossar. lat. barb. T. II. p. 151. *parascide* 19. 20. *parasside* 24. *parafide* 27. *paraxide* 26. 45.

144. *iuret* 15. 24.

145. *flumina* 13. 21 a m. pr. 24 a m. pr.

Si pudor est, et de pulvino surgat equestri,
Cuius res legi non subficit, et sedeant hic
Lenonum pueri quocumque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi praeconis filius inter
Pinnirapi cultos iuvenes, iuvenesque lanistae.
Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.
Quis gener hic placuit censu minor, atque puellae
Sarcinulis inpar? quis pauper scribitur heres?
Quando in consilio est Aedilibus? Agmine facto
Debuerant olim tenues migrasse Quirites.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi; sed Romae durior illis
Conatus: magno hospitium miserabile, magno
Servorum ventres, et frugi coenula magno.
Fictilibus coenare pudet, quod turpe negavit
Translatus subito ad Marsos mensamque Sabellam;

147. *materiem* 21. *causamque* 21. 22.

148. *pauper* pro *idem* 13.

149. *si rupta* 26. *calceus ater* vel *alte* coni. Schrader.

150. *paret* 16. *patet: si consuto de vulnere* 21.

151. *Aut* 46. 48.

153. *faciat* 13. 16. *faciat atque loquaces* 13.

154—159 eiecti e 13.

157. *Sic* 19. 20. *plaudet* 15. *pediconis* 57. *intra* 19. 20.

158. *Pinnarapi* 24. *iuvenemque* 12. 17. 20. 23. 45.

159. *Sic placitum* 24.

160. *plaudit* 22. *censum* 19.

162. *concilio* 22.

163. *tenues olim* 11.

165. *ipsis* 19. 20.

166. *mirabile* 14. *miserabile constat* 13.

167. Versus ab alia manu scriptus in 10. et totus abest a 16. et 25.

168—170 eiecti e 13. *Camillus* pro *negavit* 21 a m. pr. *negabit* corrigendum videbatur Grangaeo, Ferrar. Elect. II, 9. et Schradero, ut haec verba generaliter

Contentusque illic veneto, duroque cucullo.
Pars magna Italiae eſt, ſi verum admittimus, in qua
Nemo togam ſumit, niſi mortuus. Ipſa dierum
Feſtorum herboſo colitur ſi quando theatro
Maieſtas, tandemque redit ad pulpita notum
Exodium, quum perſonae pallentis hiatum
In gremio matris formidat ruſticus infans.
Aequales habitus illic, ſimilesque videbis
Orcheſtram, et populum: clari velamen honoris,
Subficiunt tunicae ſummis Aedilibus albae.
Hic ultra vires habitus nitor: hic aliquid plus,
Quam ſatis eſt, interdum aliena ſumitur arca.
Commune id vitium eſt. Hic vivimus ambitioſa

intelligerentur. Sed eam ob cauſam non ſollicitanda vulgata lectio. v. Comm.

170. *Contentus* 15. *Contectusque* emend. Schrader. *cuculo* 64.

171. *eſt* non exſtat in 15. 23. *amittimus* 22 a m. pr.

172. ſumſit 13. *ſubiit* 22 a m. pr.

173. *aliquando* 15.

174. *tantumque* 72.

175. *Exordium* 23. 64.

176. *gremium* 19. 20.

177. *Aequalis* 12. *ſimilemque* 11. 15. 23 — 25. 46 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77.

181. *aliena interdum* 10.

184. *Quoſſum* 13 a m. pr. *Quonſſum* 13 a m. ſec.

185. *recipiat* 26. *conſpiciat* 19. — *cluſo* 17. *Vegento* 13. *Veiente* 19.

186. *amanti* 11. Male! Sed vix dubito, quin *amatus* pro *amati* reponendum, et verba hoc ſenſu capienda ſint: ſi vel *ille* ſervus ſ. puer *amatus*, domino dilectus, *barbam*, vel *hic crinem* ponit, *plena domus libis*, multa a clientibus munera mittuntur ſervis, ut ſcil. eorum, et per illos dominorum gratiam ſibi concilient. Sic apud Martial. IX, 17. *Conſilium formae ſpeculum dulcesque capillos Pergameo poſuit dona ſacrata deo Ille puer tota domino gratiſſimus aula.* Vulgatae

Paupertate omnes. Quid te moror? Omnia Romae
Cum pretio. Quid das, ut Cossum aliquando salutes?
Vt te respiciat clauso Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis venalibus. Adcipe, et istud
Fermentum tibi habe: praestare tributa clientes
Cogimur, et cultis augere peculia servis.
Quis timet, aut timuit gelida Praeneste ruinam,
Aut positis nemorosa inter iuga Volsiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. Nam sic labentibus obstat
Villicus, et veteris rimae contexit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.

lectio expeditu difficillima. v. Comm.

187. *libris* 9. (sed addita glossa *panibus*) 14. 17 a m. pr. 73. 81. *libis venalibus* (h. e. quae a servis venduntur, peculium inde sibi comparaturis) 9 — 17. 19 — 27. 45 — 50. 54 — 74. 77. *libis genialibus* (ut IV, 66. et X, 334. ad quae loca v. Comm.) 75. 76. 82. Non male! Sed illud servis aptius videtur, et communis fere omnium librorum lectio est, quam librariis deberi vix crediderim. — *illud* 10 — 17. 19 — 25. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54 — 58. 60. 61. 63. 65. 66. 67. 74. 81. Forte legendum: *Adcipe et istud* vel *illud, Fermentum ac tibi habe: praestare* cet.

188. *praestant* 10. 12. 13. 14. 17. 19. 21 — 25. 27. 45 — 48. 50. 54. 55. 57 — 67. 71. 73. *praestantque* 23 a m. sec. *et praestant* 15. *clienti* 16.

189. *Cogimus* 19 a m. pr.

191 — 196 desunt 13. *numerosa* 14. *Vulsiniis* 16. *Volsinis* 45 — 49.

192. *parui Tiburis* 16. *Tyburis* 60. 65. 71. 72. 73.

193. *incolimus* 22.

194. *si* 61. 63. 66. 67. 74.

195. *cum texit* 14. 17 ad marg. 20. 22. 27. 45. 49.

196. *Securus* 27. 47. 48. 57. 59. 60. 65. *dormire iubet pendente ruina* 11. 14.

Vivendum eſt illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus. Iam poſcit aquam, iam frivola transfert
Vcalegon: tabulata tibi iam tertia fumant:
Tu neſcis. Nam ſi gradibus trepidatur ab imis,
Vltimus ardebit, quem tegula ſola tuetur
A pluvia, molles ubi reddunt ova columbae.
Lectus erat Codro Procula minor, urceoli ſex,
Ornamentum abaci; nec non et parvulus infra
Cantharus, et recubans ſub eodem marmore Chiron;
Iamque vetus Graecos ſervabat ciſta libellos,
Et divina opici rodebant carmina mures.

24. Oratio fluet, ſi *iubens* reſcripſeris pro *iubet*. Quis enim dicet, *obſtat — et contexit — iubet?*

197. *et* pro *eſt* 15. *multa incendia, multi Nocte metus* non male emend. Schrader, ut de Roma ſermo ſit.

198. *poſcat* 14. *aquas* 24.

199. *Vcaleon* 13. v. Interpp. Virg. Aen. II, 312.

200 — 202 deſunt 13. *iam* 45.

202. *pluuiis* 24.

203. *Cordo* 49. Cf. ſup. ad I, 2.

204. *et abaci* 19. *abici* 14.

205. *Cantarus* 21. 23. 24. 64. *Carcorus* 22. — *Schiron* 13.

206. *Graecus ſervabit* 16.

207. *Opiti* 21. *Apici* auctor vet. Gloſſar. bilinguis, ab H. Stephano editi: *Apicus*, ὀπικιυςής, ὡς Ἰεβενάλιος. — *uires* 22.

208. *Cordus* 8 a m. ſec. et 49. v. ſup. ad I, 2. — *neget* 11. Non male!

209. *nil* 61. 62. 63. 68. 71 — 74. *hic eſt* pro *autem* 13.

210. *ac* 10. 12. 23. 45. *fruſtra* 10. 12. 17 a m. pr. 19. 20. 21 a m. pr. 22 a m. pr. 24. 44 — 47. 49. 64. 65. 68. 69. 74. Vetus ſcholion eſt: *fruſtra*, ſine cauſa; aut *fruſta*, i. e. panem. Poſterius unice verum, illud ab h. l. alienum eſt, certe languet: nam eum *fruſtra* rogare, quem nemo iuvat, per ſe intelligitur. Cf. Martial. XI, 28, 3. et III, 40. ubi v. Raden.

Nil habuit Codrus. quis enim negat? et tamen illud
Perdidit infelix totum nihil: ultimus autem
Aerumnae cumulus, quod nudum, et frusta rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoque iuvabit.
Si magna Aſturici cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia Praetor,
Tunc gemimus caſus Vrbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc, et iam adcurrit, qui marmora donet,
Conferat inpenſas. Hic nuda, et candida ſigna,
Hic aliquid praeclarum Euphranoris, et Polycleti,

211. *iuvabat* 16. 19. 25. 27. 56. 57. 59. 66.

212. *Aſturici* 2. 4. *Artu-rici* 21 a m. pr. 22 a m. ſec. *Aſturii* 15. 16. 23. 45. 55. 65. (Pariſ. 1512.) *Aſturi* 14. 17. 19. 20. 74. in quo vitioſe *Aſtari* legitur. *Arturii* 3. et ita coni. Farnab. coll. ſup. v. 29. *Arcturii* 5. 50. *Ar-turi* 26. 46. 48. 56. 58. 59. 60. 64. 65. 70. *Arcturi* 25. 27. 28. 47. *Arthuri* 24. *Archturi* 13. *Acturi* 10. *Aſtyrii* 49. 54. 57. 61—63. 67. 68. 69. 71. 73. *Aſſyrii* 72. *Oſturici* 22. a m. pr. *Oſtorii* ſuſpicabatur Pulman. et noti ſunt e Tacito P. Oſtorius Scapula, M. ſilius eius, et Oſtorius Sabinus. Sed talia praeſtat in ambiguo relinquere.

214. *Nunc* 54. 57. *gemi-mus* 15. 16. 45—48. 50. 69. 71. 72. 73. 75. 76. *urbis caſus* 46. 47. 50. — *ignes* 24. *odimus urbem* 25.

215. *Ardet dives adhuc occurrens m. d.* 13. *etiam* 14. *iamque* pro *et iam* 22 a m. ſec. — *currit* 45. *ac-curret* 16. *occurrit* 10. 12. 21—27. 46—50. 54. 55. 57—60. 63—69. — *donat* 12. 45. *domet* 47. 50.

216. Verſus ab alia manu ſcriptus in 10. *Confert* 16. *Conferet* 13.

217. 218 abſunt ab 13. *Euphanoris* 45. *Eupheno-ris* 26. *Eufanoris* 20. *Eu-frinoris* 19. *Efranoris* 22. — *aut Polycleti* 24. *Polidecti* 19. *Pollideti* 21 a m. pr. *Poludeti* 22. *Policheo* 17 a m. pr.

Haec Asianorum vetera ornamenta Deorum,
Hic libros dabit, et forulos, mediamque Minervam,
Hic modium argenti. Meliora, ac plura reponit
Persicus orborum lautissimus, et merito iam
Suspectus, tamquam ipse suas incenderit aedes.
Si potes avelli Circensibus, optima Sorae,
Aut Fabrateriae domus, aut Frusinone paratur,
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum.
Hortulus hic, puteusque brevis, nec reste movendus,
In tenues plantas facili diffunditur haustu.

218. 219 transpositi in 22. *Haec Asianorum* 1. 8. 11. Recte, puto; ut significentur simulacra deorum aliaque templorum ornamenta, variis temporibus ex Asia Romam deportata. Pro *Haec* suspicari possis *Hic*; sed utriusque sexus studium ac opera designari videtur. *Fotasianorum* 17. *Phecasiorum* 23 a m. pr. *Fecasianorum* 8 a m. sec. 14—16. 19. 22. 45. *Phecasianorum* 10. 20. 23 a m. sec. 24. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. *Phaecasianorum* 81. Hos putant esse deos Graecorum, phaecasius indutos; unde forsan *Phaecasiatorum* rectius scriberetur. Φαικάσιον rustici Atticique calceamenti genus, a quo et *Phaecasii* dicti sacerdotes Atheniensium et Alexandrinorum. Cf. Hesych. h. v. Polluc. VII, 22. Appian. B. Civ. V, 11. et 76. Plut. vit. Anton. p. 930. Petron. 67. et 82. (*in exercitu vestro phaecasiati milites ambulant*) Sen. Ep. 113. et de Benef. VII, 21. Heins. ad Ovid. A. A. III, 271. Turneb. Adverf. X, 7. et 27. Balduin. de Calc. c. 19.

220. *modulum*, h. e. modum, pro *modium* coni. Plathner coll. inf. v. 310. Horat. Sat. II, 6, 1. et Epist. I, 7, 98. — *ac* pro *et* recepi e 10. 17. 20—25. 27. 45—50. 54—69. 71. 72. 73. — *reponet* 10. *reportat* malebat Schrader.

221. *Qui modo perdiderit lautissimus ut merito iam* 13. — *ut* pro *et* coni. Lindenbrog.

222. *incenderet* 14. 15. 16. 19. 48.

Vive bidentis amans, et culti villicus horti;
Vnde epulum poſſis centum dare Pythagoreis.
Eſt aliquid, quocumque loco, quocumque receſſu,
Vnius ſeſe dominum feciſſe lacertae.

Plurimus hic aeger moritur vigilando; ſed illum
Languorem peperit cibus imperfectus, et haerens
Ardenti ſtomacho. Nam quae meritoria ſomnum
Admittunt? Magnis opibus dormitur in urbe:
Inde caput morbi. Rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, et ſtantis convicia mandrae

223—225 eiecti e 13. *evelli* 12.

224. *Frabrateriae* 22. — *Fruſione* 15. 22. 23. 24. 45. *Fruſimane* 16. *Friſinone* 46. *Friſone* 47. 48. 58. *Furſine* 12. — *paretur* 12. 17. 21 a m. pr. 22.

226. 227 in 13 poſiti poſt v. 231. *Ortulus* 15. 16. 45. *Hortus huic* 54. — *teſte* 19. 20.

227. Verſus ab alia manu ſcriptus in 10. *teneras plantas* 24. *diffunditur* pro *defunditur* reſtitui ex 14. 15. 16. 21. 22. 27. 56. 61. 63. 65. 74. et poſtea vidi, Schraderum ita legendum coniecisse. Forte etiam principio huius verſus excidit *Qui*, quod ob comp. ſcrib. vel eliſionem dictantis facile fieri potuit.

228. *bibentis* 25. — *orti* 13. 15. 16. 45.

229. *epulas* 26. *cibum poſſis* 20. *Pythagoraeis* vulgo ſcribunt. Sed Gr. Πυθαγόρειος dicitur.

231. v. Excurſ. ad h. l.

232. *ipſis* pro *illum* 29. *ipſum* 10. 12—17. 19—24. 26. 45.

233. *Langorem* 22. 45—50. 60. 63. 64. *adhaerens* 16.

234. *namque et meritoria* 15.

236. *redarum transitus orto* 13. *arto* 13 a m. ſec. 21. 22. ut in optimis quibusque exemplaribus ſcriptorum Rom. v. Harleſ. ad Cellar. Orthogr. p. 180. Stoeber. ad Manil. p. 525. Drakenb. ad Sil. VI, 194. et VII, 280. ubi laudat Pier. ad Virg. Aen. I, 293. II, 146. Broekhuſ. ad Tibull. I, 5, 53. Gron. ad Sen. Oed. 277 et al. Rectius tamen *arctus* ſcribi crediderim ab *arcere*, h. e. conti-

Eripient ſomnum Druſo, vitulisque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Dives, et ingenti curret ſuper ora Liburno,
Atque obiter leget, aut ſcribet, vel dormiet intus.
Namque facit ſomnum clauſa lectica feneſtra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obſtat
Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos,
Qui ſequitur. ferit hic cubito, ferit aſſere duro
Alter; at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox undique magna
Calcor, et in digito clavus mihi militis haeret.
Nonne vides, quanto celebretur ſportula fumo?

nere; *coercere*, contrahere, concludere.

238. *Eriperent* 24. *Eripiant* 60. 65. Neutrum ſpernendum. *Eripiunt* 10. 14. 15. 23. 25. 27. 45—50. 54—59. 62. 64—69. 71—74. *ſomnos urſo* 45 a m. ſec. 50. 64. v. Excurſ. ad h. l.

239. *vacat* 22 a m. pr. 77.

240. *curet* 15. 16.

241. 242 extruſi e 13. *Aut abit aut leget* 16. *ſcribet aut leget* 211 *vel ſcribet* 27. 45—50. 54—59. 61. 62. 64. 66. *aut dormiet* 17. 22. 24.

243. *Praevenietque inops, nobis* 13. *veniat* 17. *venit et* 22.

244. *Turba prior* coni. Lubin. vulgare verbum ſubſtituens poetico et exquiſitiori. *magno populi* 17. *populus magno* 16. 20.

245. *premit hic cubito* 22.

246. *et hic* 23. 24. 45. *lignum capiti* 13. 17. 21. 22. 26. 29. 45. *capiti lignum* 20.

248. *mihi clavus* 45.

249—259 eiecti e 13. *iaculetur* pro *celebretur* 15.

251. *turres* pro *tot res* 26.

252. *quot* pro *quas* rectius 50. 64. 73. 74. 77.

254 legitur ante v. 262 in 19. *ſartae tunicae* 20.

255. *Sarrago* 26. 45. *Sar-*

Centum convivae: sequitur sua quemque culina.
Corbulo vix ferret tot vasa ingentia, tot res
Impositas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix, et cursu ventilat ignem.
Scinduntur tunicae sartae: modo longa coruscat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plaustra vehunt, nutant altae, populoque minantur.
Nam si procubuit, qui saxa Ligustica portat
Axis, et eversum fudit super agmina montem,
Quid superest de corporibus? quis membra, quis ossa
Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver

tago 24. *Sarraco* 19. *Serraco* 2. 17. 21. 74. ut et ap. Sidon. Ep. IV, 18. et inf. V, 23 in plerisque membranis et edd., etiam Hennin. in qua tamen h. l. *Sarraco* exstat, quae scriptura firmatur auctoritate Serv. ad Virg. Aen. I, 164. librorumque fere omnium h. l. et apud Vitruv. X, 1. extr. Quintil. VIII, 3, 21. Capitol. in Antonin. Philos. c. 13. et Non. 3. n. 35. Glossae: *Sarracum*, ἅμαξα. Origo tamen vocis incerta. *Soracum* ubique scribendum putabant Grang. ad h. l. et Meurs. Exerc. Crit. P. II. c. 5. pag. 117. 118. quibus favere videntur Festus et Hesychius. Ille monet, *Soracum* dici, *quo ornamenta portantur scenicorum* cet., hic vero, Σώρακον, ἀγγεῖον, εἰς ὃ σῦκα ἐμβάλλεται ἢ ξυλοκανθήλια. Sed *sarracum* vehiculi potius genus, et altera syll. voc. σώρακον brevis est, ut τῷ *soracum* ap. Plaut. Pers. III, 1, 64. — *Veiente* pro *veniente* legendum videbatur Autumno et aliis. — *at quae altera* 83. — *pinus* 24.

256. *micant* pro *nutant* 16. *alte* 46. 49. 50. 60. 65. 81. Sed τὸ *altae* doctius, scil. *abies* et *pinus*.

258. *fundit* 16. 19. 22.

260. 261 ita in 13 coaluere: *More animae obtritum vulgi perit omne cadaver*.

More animae. Domus interea ſecura patellas
Iam lavat, et bucca foculum excitat, et ſonat unctis
Striglibus, et pleno componit lintea gutto.
Haec inter pueros varie properantur: at ille
Iam ſedet in ripa, taetrumque novicius horret
Porthmea, nec ſperat coenoſi gurgitis alnum,
Infelix, nec habet, quem porrigat, ore trientem.
Reſpice nunc alia, ac diverſa pericula noctis:
Quod ſpatium tectis ſublimibus, unde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa et curta feneſtris
Vaſa cadunt; quanto percuſſum pondere ſignent,
Et laedant ſilicem. Poſſis ignavus haberi,
Et ſubiti caſus inprovidus, ad coenam ſi

261. *Morte* 29. — *puellas* 76.

262—264. eiecti e 13. *buca* 21.

263. *Strigilibus et pleno* 2. 3. 5. 10. 14—17. 19—24. 54. 55. 74 77. Putant eſſe proceleusmaticum, et quatuor ſyllabas breves reſpondere duabus longis ſeu ſpondeo: nam prima ſyll. voc. *ſtrigilis* corripitur, v. c. a Perſ. V, 126. Horat. Sat. II, 7, 110. Plaut. Stich. I, 3, 77 et al. *Striglibus et pleno* 21. 24. 49. (in qua tamen ed. *Strigibus* vitioſe ſcriptum) 70. quod recepi, ut metro conſulatur. *Strigilibus*, *pleno componit* 11. 25. 26. 27. 45—48. 50. 56—69. 71. 72. 73. 82. *Strigilibus*, *pleno et* ed. Bipont. Cf. Turneb. Adverſ. X, 27.

265. *Dum* 13. *novitius* 27. 60. 65. et ſic vocabula tantum non omnia, in *itius* exeuntia, v. c. *tribunitius*, *aedilitius*, *adventitius*, *gentilitius*, cet. ſcribi iubent Scaliger et alii, qui ea a *novitate*, *aedilitate*, *gentilitate*, *adventitate*, deducunt. Sed numi et lapides, maxime capitolini, in illis ſemper *icius* exhibent, probb. Priſciano et Manutio; et ad pleraque huius modi vocabula, v. c. *latericius*, *ficticius*, *patricius*, *emiſſicius* cet., non transferenda eſt illa ratio.

266. *Porthinea* 10. 45.

Inteſtatus eas. Adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te praetereunte, feneſtrae.
Ergo optes, votumque feras miſerabile tecum,
Vt ſint contentae patulas defundere pelves.
Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit,
Dat poenas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidae, cubat in faciem, mox deinde ſupinus.
Ergo non aliter poterit dormire? Quibusdam
Somnum rixa facit: ſed, quamvis inprobus annis,
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina laena
Vitari iubet, et comitum longiſſimus ordo:

46 47. *Pothmea* 14. 15. 16. *Phormea* 13. — *ſuperat* 70. 74.

267 in 13 poſitus poſt v. 260. *qui* 74.

268 — 277 deſunt 13. *Aſpice* 15. *mortis* pro *noctis* 22 a m. pr.

269. *ſpatium eſt tectis* 11. *tectis ſpatium* 23.

271. *cadant* 14. 16. 17. 23. 25. 46. 47. 48. 56 — 60. 65. *percuſſum* 17 a m. pr. *pondere ſindant* coniec. Schrader.

272. *laedunt* 16. *poſſes* 23. *poſſisque* 25. 27. 46 — 50. 54 — 60. 64. 65. — *ignarus* 21. 26.

277. *diffundere* 2. 3. 10. 12. 14. 16. 19. 20. 24. 45. *effundere* 5. 11. 15. 23. 25. 27. 46. 47. 48. 50. 56 — 69. 71. 72. 73. 83. 84. prob. Schradero. At praeſtat *defundere*. Cf. Turneb. Adverſ. X, 27.

278. *quia nullum* malebat Lubinus. Sed vulgata lectio doctior.

279. *noctem et patitur* 20.

280. 281 ita coaluere in 13. *Pelidae carum, ſed quamvis i. a.* — *Pelidae* 27. 60. 64. 65.

281. Interrog. notam primus poſuit Grang.

282. *inprobus armis* 13.

283. *vino fervens* 24. — *lana* 21 a m. ſec. 22. 45. *lena* ſcribunt quidam. Sed Gr. χλαῖνα dicitur.

Multum praeterea flammarum, et aenea lampas.
Me, quem Luna solet deducere, vel breve lumen
Candelae, cuius dispenso et tempero filum,
Contemnit. Miserae cognosce prooemia rixae,
Si rixa est, ubi tu pulsas, ego vapulo tantum.
Stat contra, starique iubet; parere necesse est.
Nam quid agas, quum te furiosus cogat, et idem
Fortior? Vnde venis? exclamat: cuius aceto,
Cuius conche tumes? quis tecum sectile porrum
Sutor, et elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi respondes? aut dic, aut adcipe calcem.
Ede, ubi consistas, in qua te quaero proseucha?
Dicere si tentes aliquid, tacitusve recedas,
Tantumdem est: feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt. Libertas pauperis haec est:

285 deest 13. *ac* pro *et* 17. *atque* 15. 25. 27. 46. 47. 48. 50. 54—69. 71. 72. 73. ut metro consulatur. Sed vox *aênea* est quadrilitera. Male *enea* 2. 5. et *ahenea* 49. Conf. inf. ad VIII, 86. XIII, 115. XV, 81. Gell. II, 3. Drakenb. ad Sil. V, 606. VII, 642. Intpp. Hor. Od. I, 35, 11. et Virg. Ge. I, 296. et Aen. II, 470. *aerea* 23.

286. *et* pro *vel* 14. 15. 46—49. 54. 55. *aut* 17.

288. *cognoscit* 15. *cognoscere* 45. *cognosco* 16. *cognoscas* 21. 46—48. 58. cognoscite 23. *vim noscite* 23 a m. sec. — *praemia* (eventum, et effectum) 11 a m. sec. 14. 16. 17. 19. 20. 22 ad marg. 23 a m. pr. 24. 26. 47. 48. 64. 66. 71. 72. 73. prob. Bahrdt. *proelia* 11. non inprob. Schurzfl. ut Graeca sit positio. Sed neuter percepit mentem poetae. v. Comm. *proemia* 60. 65. *primia* 15. *prohoemia* 49. 56. 57. *phoemia* 25. *somnia* 22 a m. pr.

291. *cogit* 11.

293. *concha* 14. 15. 19. 23. 26. 45. 46. 61. 62. 63. 66. 67. *conca* 16. 17. 20. 22. *comca* 21. *cocche* 24.

295. 296 electi e 13.

296. *Adde* 20. *consistas* 22. *proseuca* 15. 16. 22. 45.

Pulsatus rogat, et pugnis concisus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen haec tantum metuas: nam, qui spoliet te,
Non deerit, clausis domibus postquam omnis ubique
Fixa catenatae siluit compago tabernae.
Interdum et ferro subitus grassator agit rem,
Armato quoties tutae custode tenentur
Et Pomtina palus, et Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes, tamquam ad vivaria, currunt.
Qua fornace graves, qua non incude catenae?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marrae, et sarcula desint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas

297. *temptes* 14. 15. 16. 45. *seu* pro *si* legendum putabat Schrader.

298. *pariter feriunt* 25. 27. 46—49. 54—60. 64—67.

299. *Iratos, certe faciant* malebat Schrader.

300. *et* abest ab 23. *conscissus* 16. *contusus* 26. 48.

302. 303 in 13 sic coaluere: *Non deerit domibus clausis quoque qui spoliet te.* — *hoc* 10. 21. 25. 46. 48. 49. 56. 59—63. 65. 67. 73. 74. *metuas tantum* 14. *metues* 26. *quis* 46—49. *spoliat* 16. 23. 26. 46. 47. 49. 54. 55. 57. 58.

303. *Nec* 45.

304 abest ab 13.

305. *crassator* 45—50.

306. 307 eiecti e 13.

307. *Promptina* 20. *Pontina* 10. 11. 14. 15. 16. 19. 21—25. 27. 45—60. 54—. 69. 71—74. 77. *Pomptina* 17. 70. 75. 76. 81. 82. v. Comm. — *Callinaria* 74.

308. *Namque inde* 13. *homines* pro *omnes* 11. *vinaria* 13.

311. *marne* 46. 47. *ac* 15. *ut* 16.

312. *pravorum* (hominum nunc male viventium) aliquot libri, nescio qui, teste ad prob. Bahrdt. Recte, opinor. — *dicis* 14.

Saecula, quae quondam sub regibus, atque tribunis
Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, et plures subnectere caussas:
Sed iumenta vocant, et sol inclinat: eundum est.
Nam mihi commota iam dudum mulio virga
Adnuit. Ergo vale nostri memor, et quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoque ad Helvinam Cererem, vestramque Dianam
Converte a Cumis. Satirarum ego, ni pudet illas,
Adiutor gelidos veniam caligatus in agros.

316. *declinat* 21, *includit* 22.

317—322 desunt 13. *Iam* 19. 20. *iamdudum commota* 20. *commotam — virgam* 11.

318. *Innuit* 20—22. 25. 45. 46. 48—50. 55. 56. 57. 59—69. 71—74. 77. 81. *vade* 17 a m. pr. *mei* pro *nostri* 22. ex emendat. vel comp. scrib. *ri*.

319. *reddit* 14. 16. 25.

320. *Elvinam* 17. 19. 20. 21. 23—27. 45—48. 50. 55—58. 60—69. 71—73. *Elivam* 22. *Eleusinam* 7. Recte forsan, modo praepos. *ad* ante *Cererem* inseratur. — *veramque* 19.

321. *Convelle* 10. 11. 14—17. 19—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. forte rectius, et maiore cum vi.

322. *Auditor* 2. 21. 75. 76. 77. *Audax Hesperios* coni. Turneb. Adv. XXVII, 31. et *satirarum ni pudet, illuc Auditor veniam* non male Plathner.

Sat. IV.

1. *adest* (quasi in scena) pro *et est* 2. 3. 5. 6. 7. 10. 11. 15. 16. 19 — 22. 25 — 28. 56 — 60. 65. *adest et est* 45. Sed nostra lectio doctior. Subintell. *adest* vel *vocandus in partes est*.

2. *In* 14. *nulla monstrum* 10. concinnius.

SATIRA IV.

Ecce iterum Criſpinus, et eſt mihi ſaepe vocandus
Ad partes, monſtrum nulla virtute redemtum
A vitiis, aeger, ſolaque libidine fortis:
Delicias viduae tantum ſpernatur adulter.
Quid refert igitur, quantis iumenta fatiget
Porticibus? quanta nemorum vectetur in umbra?
Iugera quot vicina foro, quas emerit aedes?
Nemo malus felix; minime corruptor, et idem
Inceſtus, cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc vivo terram ſubitura ſacerdos.
Sed nunc de factis levioribus: et tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub iudice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio Seioque, decebat

3. *aegrae ſolaque libidine fortes Deliciae, viduas* cet. 8.

4. *ſpernatur* 1. 8. 56. 70. 74. 75. 76. 82. Vera, opinor, lectio, et mutata, quod non alius eo verbo uſus eſt, quum tamen deponens eſſe poſſit, ab act. *ſpernere* deductum. *aſpernatur* 11. 14—17. 19—27. 45—50. 54—69. 71. 72. 73. 77.

5—53 extruſi e 13. *Qui* 8. *quantus* 21 a m. pr. *quantis igitur* 10. *fatigat* 14.

6. *vertetur* 16. *iactetur* 22.

7. *emeret* 12. 14. *emerat* 22.

8. *Hymenis corruptor* malebat Schegk. *mimae corruptor* ſuo periculo legi iubebat Scoppa Veriſ. IV, 10. Neutrum nobis adridet.

9. *qua* 16. *vitata* 11. 27. 47. *victata* 16. 22.

10. *terra* 17.

11. *tunc* 63. 67. 68. 71—74. *at tamen* 22.

12. *vindice* 26.

13. *Ticio* 14. 22. *Dicio* 25. — *Serioque* 9. 10. 14—17. 19. 20. 21. 45. 49. 54. 56. 57. 59—63. 65. 67. 68. 69. 71. 72. 73. quod non temere reiiciendum videbatur Pithoeo. Sed gens *Seia* notiſſima eſt, non *Seria*. *Seroque* 22. *Selioque* 55.

Criſpinum. Quid agas, quum dira, et foedior omni
Crimine perſona eſt? Mullum ſex millibus emit,
Aequantem ſane paribus ſestertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Conſilium laudo artificis, ſi munere tanto
Praecipuam in tabulis ceram ſenis abstulit orbi.
Eſt ratio ulterior, magnae ſi miſit amicae,
Quae vehitur clauſo latis ſpecularibus antro.
Nil tale exſpectes: emit ſibi. Multa videmus,
Quae miſer et frugi non fecit Apicius. hoc tu

14. *ferior* 45.

15. *mulum* 45. 56. 59. 62. 68. 71. 72. 73. Conf. ad V, 92.

16. *inſane*, h. e. inſano pretio, coni. Graev. qui frigere putabat τὸ *ſane*, quod tamen longe venuſtius eſt, (v. Comm.) et h. l. iungendum verbo *aequare*, non *emere* vel *vendere*.

18. *in* pro *ſi* 14. 15. 17. 20. 22. *ſi in* 21. *qui in* 45. Praeſtiterit: *ſi in munere tanto Praecipuam e tabulis ceram* cet.

21. *lautis ſpeculantibus* 16. *luſo latis* ſ. *auro* emend. Schrader.

23. *Apitius* 21. 23. 60. 65. *o tu* 22.

24—27. vid. Excurſ. ad h. l.

25. *pretium* al. v. Excurſ. *ſquammae* 23. 24.

27. *vendet* 12.

28. 29 transpoſiti in 19. *nunc* 17. 22. 45. Non male; idque coni. Schrader. *inglutiſſe* 10. *putemus* pro *putamus* recepi e 25. 46. 48. 56. 59. 60. 61. 63. 65. 66. 67. 74.

29. *Endoperatorem* 11. 74. quod reſtitui h. l. et inf. X, 138. pro vulg. *Induperatorem*: nam veteres Romani *endo*, (Gr. ἔνδον) non *indu* vel *inde*, (quae librarii in medio aevo ſubſtituere) pro *in* dicebant. v. Feſtus voc. *ſtruere*, *endoitio*, *endoplorato*, et *endoprocinctu*, Gifan. Ind. Lucret. voc. *endo*, Cicer. Legg. II, 8 pr. Gell. V, 19. XX, 1. Enn. ap. Non. 4. n. 385. ap. Cic. Div. I, 48. et ap. Macrob. Sat. VI, 1. Salmaſ. de mod. uſur. p. 819.

31. *ructaret* 10. 11. 12. 14. 21—25. 27. 48. 54. 56—

Subcinctus patria quondam, Crispine, papyro?
Hoc pretio squamae? potuit fortasse minoris
Piscator, quam piscis, emi. Provincia tanti
Vendit agros; sed maiores Appulia vendit.
Quales tunc epulas ipsum glutisse putemus
Endoperatorem? quum tot sestertia, partem
Exiguam, et modicae sumtam de margine coenae,
Purpureus magni ructarit scurra Palati,
Iam princeps Equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes pacta mercede siluros?

61. 63. 65. 66. 67. 74. 77. *palate* 14. Pro *magni Palati*, h. e. aulae Caesareae vel Imperatoris, etiam *magni palati*, i. e. gutturis seu voracitatis egregiae, non male legi posse, iam monuit Hennin.

32. *qui magna* 14. *et magna qui* 15. *voce siluros Vendere — solebat* 22.

33. *facta de merce* 9. 70. Reliqui, quos consului, codices, et scripti, et editi, exhibent inepte *fracta de merce*, quod vetus Schol., Lubinus et Autumnus interpretantur fracto vase; Farnab. e fracto vase, vel ex aliena merce subreptos; Britan. quos minutatim vendebat more vilissimi cetarii; Grang. quos pretio vili aut nihilo sibi comparaverat a piscium mercatoribus, qui per viam aliquos casu aut alia ratione fregerant; Gronov. siluros chartaceo cucullo involutos, qui ruptus erat. In aliis MSS., nescio quibus, *pacta, faria, furta* et *fracta*, legi monent viri docti: et Salmas. in Exerc. Plin. pro *faria* non male coni. *Pharia*, h. e. Aegyptia, prob. Plathnero, qui librarios ex *faria* fecisse *facta*, et deinde *fracta*, suspicabatur. Nos cum Henninio *pacta mercede* edidimus ex ingeniosa emendat. Graevii, ut τὸ *de* transpositum sit a librariis, et Crispinus mercedulam sibi olim pepigerit pro opera aliis praestita in vendendis siluris. Marshall reposuit *pacta de merce*, idque eodem adcepit sensu, qui tamen durius ita expressus est. *pacta cum merce* malebat Schrader.

Incipe, Calliope, licet et considere: non est
Cantandum, res vera agitur. Narrate, puellae
Pierides; prosit mihi vos dixisse puellas.

Quum iam semianimum laceraret Flavius orbem
Vltimus, et calvo serviret Roma Neroni;
Incidit Adriaci spatium admirabile rhombi
Ante domum Veneris, quam Dorica sustinet Ancon,
Inplevitque sinus: neque enim minor haeserat illis,
Quos operit glacies Maeotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad ostia Ponti
Desidia tardos, et longo frigore pingues.

34. *libet* 20. 23. 24. *hic* pro *et* rectius forsan; 10. 11. 14 —17. 19—25. 27. 45—50. 54 — 69. 71. 72. 73. 77. *consistere* 11. 19. 24. 45. Non male, si reposueris *libet hic consistere*, h. e. aliquamdiu subsistere, inmorari placet in re tam memorabili et honorifica Imperatori, quae non leviter obiterque tractanda est. Sed exquisitior videtur nostra lectio. v. Comm.

35. *parete puellae* 22 ad marg. Nimis imperiose!

36. Versus ab alia manu scriptus in 10.

37. *semianimem* 11. 15. 19. 21. 22. 24. Nil interest. Vox autem per συνίζησιν efferenda, ut *semiustus*; *semiambustus*, *abiete* et alia. v. Bentl. ad Hor. Sat. II, 8, 1. Intpp. Virg. Aen. III, 578. V, 697. X, 396. Drakenb. et nos ad Sil. III, 16. 495.

39. *Hadriaci* pro *Adriaci*, ut *Hiberia*, *Hannibal*, *Hamilcar*, *Hasdrubal* al. propter auctoritatem antt. codd. et numorum, scribere iubent Drakenb. ad Sil. I, 39. 54. VIII, 439. Broekhus. ad Prop. I, 6, 1. Cellar. Geogr. I, 2, 9. et Orthogr. lat. T. I. pag. 109. 145 ed. Harles. Corte ad Sall. b. Iug. 5. Intpp. Corn. Nep. Ham. 1. et Horat. Od. I, 3, 15. 16, 4. Sed auctoritas illa fere par est, et h. l. in libris tantum non omnibus *Adriaci* legitur. Graeci etiam sine adspirat. scribunt Ἀδρίακος et Ἀδρίας, ut Ἰβηρία, Ἀννίβας, Ἀμίλχας, Ἀσδρούβας cet. — *rombi* 21.

Destinat hoc monstrum cymbae linique magister
Pontifici summo. Quis enim proponere talem,
Aut emere auderet, quum plena et litora multo
Delatore forent? Dispersi protenus algae
Inquisitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitivum dicere piscem,
Depastumque diu vivaria Caesaris, inde
Elabsum veterem ad dominum debere reverti?
Si quid Palfurio, si credimus Armillato,
Quidquid conspicuum, pulcrumque est aequore toto,

22. 48. 64. Cf. inf. ad v. 68. 119. et XI, 121.

40. *Doricha* 46. 47. 50. *Dorida* 21 a m. sec. — *Anchon* 14. 27. 46—50. 60. 64. 65. 68. 71.

41. *sinum* 24. — *nec* 17. *maior* 14. — *hic erat* pro *haeserat* coni. Schrader, vulgare verbum substituens poetico et exquisitiori.

43. *hostia* 14—17. 19—22. 45. 46. 47. 49. 50. 62. 63. 64. 73. — *ostia Nili* 26.

45. *Destinet* 14. 58.

46. *praeponere* 21. 45.

47. *audebit* 10. — *haec litora* 21. 26. *ea litora* 59. 60. 65. 69. Vulgo post *auderet* signum interrog. ponitur, et mox post *forent* colon vel semicolon.

48. Versus ab alia manu scriptus in 10. *dispensi* 68. 71. 73. *dispersi* (immo *dispersae*) *protenus alni* (h. e. navium naufragarum et dispersarum) *Inquisitores*, quales erant Palfurius et Armillatus, emend. Graevius. Praestiterit *alti*, h. e. maris, *inquisitores*, vel *alto*, in mari, per mare etiam dispersi, vel *aulae Inquisitores*, i. e. delatores Caesaris. Sed vulgata lectio aptissima. v. Comm.

51. *vinaria* 45. 59. *convivia* 46. 48. 49. 55. 57.

53. *Palphurio* 56. 60. 65. 74. *Parfurio* 17. 19—22. *Parphutio* 11. — *vel creditur* 11. — *Armilato* 60. *Armiliato* 10.

54. *ex aequore* 10. 14. 27. 45. 57. 74. *in aequore* 15. *aequore toto est* 12. *ex aequore toto est* 19. 20.

Res fiſci eſt, ubicumque natat, donabitur ergo,
Ne pereat. Iam letifero cedente pruinis
Auctumno, iam quartanam ſperantibus aegris,
Stridebat deformis hyems, praedamque recentem
Servabat; tamen hic properat, velut urgueat Auſter.
Vtque lacus ſuberant, ubi, quamquam diruta, ſervat
Ignem Troianum, et Veſtam colit Alba minorem,
Obſtitit intranti miratrix turba parumper.
Vt ceſſit, facili patuerunt cardine valvae.

21. 23. 24. 25. 46—50. 55. 58. 61. 63—69.

55. *natet* 26.

56—69 eiecti e 13. In omnibus, quas vidi, editt. poſt *pereat* comma, et poſt *aegris* punctum reperitur, quo prorſus turbatur vera h. l. ſententia.

57. *Auctumno* ſcripſi pro *Autumno*, quoniam vox deſcendit ab *augere* vel *auctum*, ut et *auctor* et *auctoritas*, ap. Dion. *αὐκτώριτας*. Adcedunt lapides et inſcriptt.

58. *hyems* rectius ſcribitur quam *hiems*, a Gr. *ὕω* *pluo*, unde propr. eſt pluvia ac triſtis tempeſtas.

59. *hinc* 49. 50. — *urgueat* repoſui pro *urgeat*, quoniam ita in optimis libris et numis reperitur, ut *tinguo*, *unguo* al. v. Pier. ad Virg. Aen. V. 202. et Drakenb. ad Sil. VI, 265.

60. *lucus* 65. *ſuberant* 1, 28 al. *ſuberat* 15. *ſubeunt* 17 a m. pr. *ſubeant* 14. 17 a m. ſec. *ſuperant* (h. e. transeunt, ſcil. piſcator et inquiſitores) 2. 3. 5. 11. 68. 74. Sed v. Comm. — *numquam* 14. *tamquam* 47. 57.

61. *ac* 27. 47. 48. 50. 64. *veſtem* 16. 60.

63. *Exceſſit* 14. 29. *Et ceſſit* 10. 11. 15. 16. 17. 19—25. 45—50. 54—70. 74. *At* vel *Sed ceſſit* emend. Schurzfl. Ego ſolam diſtinctionem mutavi. Piſcatori *intranti parumper obſtitit turba miratrix*; ſed *ut ceſſit* ei haec turba, ſtupore remiſſo, facilis illi patuit aditus. — *faciles* 26. Parum intereſt. *fragili* 45.

Excluſi ſpectant admiſſa opſonia Patres.
Itur ad Atridem. Tum Picens, Adcipe, dixit,
Privatis maiora focis: genialis agatur
Iſte dies, propera ſtomachum laxare ſaginis,
Et tua ſervatum conſume in ſaecula rhombum.
Ipſe capi voluit. quid apertius? Et tamen illi
Surgebant criſtae. Nihil eſt, quod credere de ſe
Non poſſit, quum laudatur Dis aequa poteſtas.
Sed deerat piſci patinae menſura. Vocantur
Ergo in conſilium proceres, quos oderat Ille;
In quorum facie miſerae magnaeque ſedebat

64. *exſpectant* 17. 20. 21. 23. 26. 27. 29. 45—50. 54—56. 59. 60. 61. 63. 64. 65. 74. prob. Prateo, qui h. l. ita interpretatur: „Patentibus valvis introducti, qui munera portabant, excluſis etiam Senatoribus, qui Domitianum comitati fuerant, quique interim foris ſtant, et exſpectant, quid inde ſiat." At v. Comm. — *obſonia* ſcribunt et ediderunt multi. Sed eſt Gr. ὀψώνιον.

65. *tunc* 21. 22. 27. 45—47. 49. 50. 60. 61. 63. 65. *Piceus* 15. *Pierus* 16. *Piſcens* 21 a m. ſec. 22.

67. *Iſta* 22. *laſſare* 22. — *ſaginam* 1. 9 a m. pr. Vetus ſcholion eſt: „Alii *ſagittis*, ut ſit ſenſus, *acutis curis*, ut exercitatione ſagittarum. Digeſtioni, inquit, et harenis, (forte leg. *ſagittarum*, digeſtionem invita. *Alii* SAGENIS) quibus vectari illum debere dicit, ob cibum futurum. Legitur et *ſaginis*, i. e. eſcis futuris ſtomachi indigeſtum (legend. ſtomachum digeſtioni) praeparare."

68. *tempora* pro *ſaecula* 14. — *rombum* 21. *rumbum* 16. 22. 27. *rhumbum* 23.

69. *Ille* 19. *rapi* 16. — *at tamen* 23.

70. *Sic opus eſt nihil, quod* 13.

72 — 154 eiecti e 13. *ſpatium* pro *menſura* 84 a m. pr. Manifeſtum gloſſema, quod vel e violatis metri legibus intelligitur.

73. *concilium* 14. 21 a. m. ſec. 46. 48. 56. 59. 60. 63. 65. 77. Male, ſi verum eſt, *conſilium* et *concilium*

Pallor amicitiae. Primus, clamante Liburno,
Currite, iam ſedit, rapta properabat abolla
Pegaſus, attonitae poſitus modo villicus Vrbi.
Anne aliud tunc Praefecti? quorum optimus, atque
Interpres legum ſanctiſſimus, omnia quamquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iuſtitia. Venit et Criſpi iucunda ſenectus,
Cuius erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium. maria, ac terras, populosque regenti
Quis comes utilior, ſi clade, et peſte ſub illa
Saevitiam damnare, et honeſtum adferre liceret
Conſilium? Sed quid violentius aure tyranni,

ita differre, ut hoc de coetu hominum, qui audiendi, illud de conventu (βȣλῇ) eorum, qui deliberandi cauſa conveniant, dicatur; quod monent Erneſti in Clav. Cic. Gron. ad Liv. XLIV, 2. Iani ad Horat. Od. III, 25, 6. Heyne ad Virg. Ge. I, 25. et Aen. VI, 433. IX, 227. X, 2. XI, 234. 304. 469. Crediderim tamen, voc. *concilium* (a *concieo*) de omni conventu adhiberi poſſe, neque in eo ineſſe vim audiendi. Cf. inf. v. 145. et Heinſ. ad Claudian. in Eutrop. II, 325. — *oderat ipſe* 21. Rectius forte, ut *Ipſe* eo ſenſu capiatur, de quo dixi in Comm. ad I, 62. Eodem tamen et *Ille* capi poteſt.

75. *clamante tribuno* 24.

76. *ſedet* 12. 14—17 a m. ſec. 19. 22—24. 45. 49. *cedit* 60. — *et rapta* 22. 23. *obolla* 65.

77. *urbis* 60. 65.

78. *tum* 11. 17. 19. 26. Praeſtiterit *nunc*. Sed vid. Comm. — *hic* ante *quorum* additur in 20. 21. et poſt *atque* in 19. *utque hic* 29. 59. 60. 65. 68.

81. *et* abeſt ab 11.

84. *ac peſte maligna* 22.

85. *Saevitiem* 16. — *ferre* 12. 14—17. 19. 20. 22—27. 45—49. 54—60. 64. 65.

86. *et ſi quid* 19.

87. *de nimbis, aut aeſtibus, aut pluvioſo* edidit Marshall, neſcio qua auctoritate motus.

91. *Verba animi* Iuvenalem dixiſſe vix crediderim, etſi non ignoro, in antiquiſſima rudiumque populorum

Cum quo de pluviis, aut aeſtibus, aut nimboſo
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur numquam direxit brachia contra
Torrentem; nec civis erat, qui libera poſſet
Verba animi proferre, et vitam impendere vero.
Sic multas hyemes, atque octogeſima vidit
Solſtitia. His armis illa quoque tutus in aula,
Proximus eiusdem properabat Acilius aevi
Cum iuvene, indigno, quem mors tam ſaeva maneret,
Et Domini gladiis tam feſtinata; ſed olim
Prodigio par eſt cum nobilitate ſenectus;

lingua *cogitationes animi* vocari *verba*, et *loqui* ſimpl. (ut hebr. אמר) vel *loqui in corde* (אמר בלבו) idem eſſe, quod ſentire ſ. cogitare. Legendum forte *animo proferre*, vel *Senſa* pro *Verba*, ut haec vox e marg. irrepſerit.

92. *adque* 22.

93. Vulgo non male comma poſt *Solſtitia*, et punctum poſt *aula;* ſed perperam comma poſt *armis* in omnibus, quas vidi, editt. ponitur: nam iungenda verba, *tutus his armis*, et in voce *illa* magna vis ineſt, quae forte augetur, ſi ei τὸ *quoque* iunxeris.

94. *Acillius* 23. *Achilius* 22. *Atilius* 11. 46. 48.

95. *indigne* 16. Suſpicabar aliquando *indignus*. At v. Comm. *quod mors* 22. *manebat* 14.

96. Verſus ab alia manu ſcriptus in 10. *gladiis domini* 21. *iam deſtinata* 11. 12. 14—17. 19—27. 45—49. 54—63. 65. 66. 67. 71—74. adverſante metro: nam ſecunda ſyll. voc. *deſtinata* brevis eſt. Hinc Lipſius Epiſtol. Quaeſt. Lib. IV. Ep. 25 vel *tam feſtinata*, vel *iam deſignata* reponi iubebat. Alii editores hoc, alii illud recepere, ne laudato quidem emendationis auctore. *iam deſignata* 69. *iam feſtinata* 33 a m. ſec. 50. 64. 68. *iam feſtinata* 28. 70. 75. 76. 77. 81. 82.

97. *Par eſt prodigio* 22. *in* pro *cum* 7. 10. 11. 14—17. 19—25. 45—50. 54—63. 65—70. 74.

Vnde fit, ut malim fraterculus eſſe gigantis.
Profuit ergo nihil miſero, quod cominus urſos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. Quis enim iam non intellegat artes
Patricias? quis priſcum illud miretur acumen,
Brute, tuum? Facile eſt barbato inponere regi.
Nec melior vultu, quamvis ignobilis, ibat
Rubrius, offenſae veteris reus atque tacendae,
Et tamen inprobior ſatiram ſcribente cinaedo.
Montani quoque venter adeſt abdomine tardus;
Et matutino ſudans Criſpinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera; ſaevior illo
Pompeius tenui iugulos aperire ſuſurro;
Et, qui vulturibus ſervabat viſcera Dacis,
Fuſcus, marmorea meditatus proelia villa;
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,

98. *Vt non ſit* 22. *mallem* 16. — *gigantis* 3. 4. 5. 10. 12. 13. 14. 17. 19—24. 45. 47. 49. 54. 57. 58. 70. 75. 76. 82. *gigantum* 11. 15. 16. 25. 46. 48. 50. 55. 56. 59—69. 71—74. 77. 81.

99. *quo minus* 15.

100. *Numidos* 22 a m. ſec. *harena* 14. 21. 22.

101. *iam* abeſt a 14. 15. *intelligeret* 14. *intelligit* 15. 77. *intellegat* pro *intelligat* 17. Rectius; unde receptum.

102. *miretur* pro *miratur* revocavi ex 25. 46. 48. 49. 54. 55. 56. 59. 60. 62. 64—74. quoniam exquiſitius eſt, et praeceſſit *intellegat*.

105. *Claudius* forte ſ. *Clodius* ſubſtituendus in locum Rubrii, et haec verba ex iis explicanda, quae Suet. Domit. c. 1. de Clodio Pollione et poemate Neronis *cinaedi* memoriae prodidit.

109. *non* pro *vix* 22 a m. ſec.

112. *praedia* 16.

113. *Vegnento* 22. *Vegento* 26. Cf. ad v. 123.

116. *e ponte*, ut inf. XIV, 134 *aliquis de ponte*, malebat Nic. Heinſ. ad Ovid. Ibin v. 420.

Qui numquam viſae flagrabat amore puellae:
Grande, et conſpicuum noſtro quoque tempore monſtrum!
Caecus adulator, diruſque a ponte ſatelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque devexae iactaret baſia rhedae.
Nemo magis rhombum ſtupuit: nam plurima dixit
In laevam converſus; at illi dextra iacebat
Belua. ſic pugnas Cilicis laudabat, et ictus,
Et pegma, et pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento; ſed, ut fanaticus, oeſtro
Percuſſus, Bellona, tuo divinat, et, Ingens
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi:
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Arviragus. peregrina eſt belua. cernis

117. *mendicabat* 25. *Aricinas — ad arces*, h. e. ad collem ſ. clivum Aricinum, (v. Comm. ſup. ad III, 192.) quin corrigendum ſit vix dubito. *Axem* certe poetis dici collem editum, non mihi perſuaſere Plathner et Scalig. ad Prop. IV, 1, 125. ubi Paſſerat. ex vet. libro recte reſtituit *arcis*.

119. *ſtupuit rhombum* 15. *rhumbum* 64. *rumbum* 21. 22. 27.

120. *laevam* (ut mox *dextra*) 16. 24. 25. 27. 28. 45—50. 54—60. 64. 65. unde reſtitui. *laevum* alii.

121. *Belua* pro *Bellua* 21—25. 27. 45. 47. 56. 59. 60. 65. quam ſcripturam ſervavi, quia in antiquiſſ. membranis obvia eſt, etſi inprob. Cellar. Orthograph. lat. T. I. p. 188 ed. Harleſ. Cnf. ſup. ad III, 85. — *pugnans Cilices* 11. *pugnam* 45. *iactabat* 21.

122. *Vt* 22. *paegma* 62. 68. 71. 72. Eſt Gr. πῆγμα.

123. *Vegento* 17. 19. 21. 22 a m. ſec. Cf. ad v. 113.

125. *clari magnique* 16. 20.

126. *ut* pro *aut* 19.

127. *Excidit* 12. 17. 20. 21. 22. 26. 29. 33. cuius

Erectas in terga ſudes? Hoc deſuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret, et annos.
Quidnam igitur cenſes? conciditur? Abſit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait: teſta alta paretur,
Quae tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinae ſubitusque Prometheus.
Argillam, atque rotam citius properate: ſed ex hoc
Tempore iam, Caeſar, figuli tua caſtra ſequantur.
Vicit digna viro ſententia. Noverat ille
Luxuriam imperii veterem, noctesque Neronis

Schol. exponit: mortuus eſt et de regno expulſus; tamquam vaticinentur de re praeſenti, vel quaſi iam facta. — *Armiragus* 19. *Arguragus* 21 a m. ſec.

128. *Ereptas in tergo* 45.

129. *rumbi* 45. 46. 47.

130. *ceſſes* 65. — *conſciditur* 16.

131. *teſta illa* 20. 21 a m. pr.

133. *patinae magnus* 11.

134. *totam* 45. *cives* pro *citius* 22.

135. *iam figuli, Caeſar* 26. *ſequuntur* 16.

140. *Circeiis* 60. 65.

141. *Ritupinove* 24. *Ruptupinave* 45. *Ruptupinone* 23. *Rutupinoque* 20. 25. 27. 46. 47. 48. 55—60. 64. 65. *Ruptupinoque* 17 a m. pr. 19. *Rutipinoque* 15. *Rutupino vel* 14. *ruptoque pinoque* 16.

142. *deprehendere* 17. 22. 24. 27. 64.

143. *ſimul* 17 a m. ſec. *dicebat litus* 14. *echinni* 19. 46. 47. 58.

145. *Conſilio* 17. 20. 21 a m. pr. 23. 24. 27. 45. 47. 50. 57. 64. quos libros ſequutus ſum. *Concilio* reliqui. v. ſup. ad v. 73. — *qua* 50. — *ad arcem* 66.

146. *Texerat* 22. *attonitus* — *coactus* 16.

147. *Catis* 55. *Cathis* 54. *Getis* 10. 12. 14—17. 19—22. 25. 27. 46. 47. 48. 56—63. 65. 66. 67. 69. contra hiſtoriam et metri leges. *Ge-*

Iam medias, aliamque famem, quum pulmo Falerno
Arderet. Nulli maior fuit usus edendi
Tempestate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad saxum, Rutupinove edita fundo
Ostrea, callebat primo deprendere morsu;
Et semel adspecti litus dicebat echini.
Surgitur, et misso proceres exire iubentur
Consilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat adtonitos, et festinare coactos,
Tamquam de Cattis aliquid, torvisque Sygambris
Dicturus, tamquam et diversis partibus orbis
Anxia praecipiti venisset epistola penna.

ticis (scil. negotiis) 11. 24. 26. 71—74. 77. *Gethis* 45. *Gathis* 49. *Gotis* 23. *Dacis* 68. *Giatis* Lubini vet. Commentator, qui etiam monet, *Giatas* esse Scotos. — *tortisque* malebant Valla, Grang., Schegk. in Praemissis, et Ramires ad Martial. de Spect. Epigr. IV, 9. *Crinibus in nodum tortis venere Sygambri*. Cf. etiam inf. XIII, 165. et Smetii ant. neom. p. 70. ubi XII Sygambrorum capita, vultu truci ac severo, crinibusque in nodum tortis, expressa videbis. Sed vulgata lectio multo aptior est h. l. et *anxietati* Imperatoris. v. Comm. — *Sycambris* 11. 17. 24. 60. 65. *Sigambris* 14 a m. pr. *Sicanbris* 21. Vulgo *Sicambris*. Ego *Sygambris* edidi, quae scriptura auctoritate tum antiquiss. codd. Ovidii, Claudiani aliorumque, tum Graecc. auctorum firmatur: nam Dioni et Ptolemaeo constanter dicuntur Σύγαμβροι, Straboni IV. p. 194. et al. Σύγαμβροι, ut *Sugambri* Tac. Ann. II, 26. IV, 47. XII, 39. Cf. Heins. ad Ovid. Am. I, 14, 49. Oudend. ad Suet. Aug. 21. Duker. ad Flor. IV, 12. Iani ad Horat. Od. IV, 2, 36.

148. *de* pro *et* 45. *et* abest ab 10. 11. 14. 16. 21—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

149. *penna* 11. 14—17. 19. 20. 23—26. 45—50. 54—69. 71—74. Conf. ad III, 118.

Atque utinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſaevitiae, claras quibus abſtulit Vrbi,
Illuſtresque animas inpune, et vindice nullo!
Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Coeperat. hoc nocuit Lamiarum caede madenti.

SATIRA V.

Si te propoſiti nondum pudet, atque eadem eſt mens,
Vt bona ſumma putes, aliena vivere quadra;
Si potes illa pati, quae nec Sarmentus iniquas
Caeſaris ad menſas, nec vilis Galba tuliſſet;
Quamvis iurato metuam tibi credere teſti.
Ventre nihil novi frugalius. Hoc tamen ipſum
Defeciſſe puta, quod inani ſubficit alvo:

150. *nugis potius* 15. 20. 21. 77. — *ille* pro *illa* reſtitui ex 7. 17. 20. 21 a m. ſec. 22. 29. Inportuna vox *illa*, quam nemini diſpliculſſe mireris.

151. *clarae* 60. 65. *orbi* 22.

152. *Illuſtres* 25. 27. 46. 47. 48. 56 — 60. 64. 65. *indice* 21.

Sat. V.

1. *Sic* pro *Si* v. 1. et 3 legendum cenſebat Lubinus, ut interrogatio eſſet, coniuncta cum exclamatione et indignatione, hoc modo: Siccine te nondum — pudet? itane vero in turpi tuo propoſito perſeveras? Sed ita verſus 5 non bene cohaeret cum verbis praecedd. Nec tamen cenſendus eſt in ſcirpo quaeſiſſe nodum: quem certe interpretes, quod ſciam, nondum ſolverunt. v. Comm. — *eſt* omittunt 13. 15. 22. 25. 45. 59.

3. 4 eiecti e 13.

4. *aut* pro *nec* 16. *Gabba* 1. 9. 11. Vetus ſcholion eſt: Apicius Gabba ſub Tiberio ſcurra nobilis fuit. Sed forte leg. *Galba*. Cnf. Comm. ad I, 56. 57. et ad h. l.

5. *reddere* 29. *Teſti* quidam male ſcribunt, ut ſit vocat. et Teſtius Caballus

Nulla crepido vacat? nuſquam pons, et tegetis pars
Dimidia brevior? Tantine iniuria coenae?
Tam ieiuna fames? quum pol ſit honeſtius, illic
Et tremere, et ſordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu diſcumbere iuſſus
Mercedem ſolidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiae magnae cibus. inputat hunc rex,
Et, quamvis rarum, tamen inputat. Ergo duos poſt
Si libuit menſes neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo ceſſaret culcita lecto;
Vna ſimus, ait. Votorum ſumma! Quid ultra
Quaeris? Habet Trebius, propter quod rumpere ſomnum
Debeat, et ligulas dimittere, ſollicitus, ne
Tota ſalutatrix iam turba peregerit orbem

ſcurra intelligatur, ex Martiali notus: in cuius optimis exemplar. non *Teſtius* dicitur, ſed *Tectius*.

6. *frugalius eſſe modeſto* 13. a quo abeſt v. 7.

10. v. Excurſ. ad h. l.

12. 13 eiecti e 13. *finge* 25. 27. 48. 57. 59. 60. 65. 68.

13. 14 leguntur ante v. 12 in 24. *ſolitam* 7. 21. 22. 28. 45. 68.

14. *Fructus a. m. cibus. ergo quid ultra* 13.

15. *raro* 11. 14. 15. 26. Vetus Schol. *ubi et hoc, quod vile eſt, inputat:* unde Schurzfl. ſuſpicabatur, eum pro *rarum* legiſſe *macrum*, vel ſimile quid. *duas — menſas* 16.

16. 17 abſunt ab 13. *libuit* 27. 47. 50. — *accire* 25. 56. 57. 59. 60. 65. Sed doctius τὸ *adhibere*.

17. *culcitra* 11. 15. 16. 19. 20. 21 a m. ſec. 22 — 25. 27. 45 — 50. 54 — 67. Sed *culcita* 2. 10. 14. 17. 21 a m. pr. 26. 68 — 77. recte, ſi fides habenda Feſto, Nonio, Varroni, Manutio in Orthogr. et Torrent. ad Suet. Tib. 54.

21. *Turba ſalutatrix iam tota* 11. — *urbem* 13.

Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri sarraca Bootae.
Qualis coena tamen? Vinum, quod sucida nolit
Lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Iurgia proludunt; sed mox et pocula torques
Saucius, et rubra deterges vulnera mappa,
Inter vos quoties libertorumque cohortem
Pugna Saguntina fervet commissa lagena.
Ipse capillato diffusum consule potat,
Calcatamque tenet bellis socialibus uvam,
Cardiaco numquam cyathum missurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de

22. 23 desunt 13. et post v. 19 ponendi videbantur Schurzfl.

23. *serraca* 1. 10. 14. 17. 19. 20. 21. 23—26. 45—47. 49. 50. 54. 55. 57. 58. 64. 65. (Paris. 1512.) 66. 67. 69. 70. 74—77. 82. *sarraca* 11. 15. 16. 22. 27. 48. 56. 59—63. 65. 68. 71. 72. 73. 81. v. sup. ad III, 255. — *boëtae* 15. 16. 21—24.

24. *sucida* pro *succida* reposui e 17. 19. Ita etiam *sucus*, *sucosus*, *suculentus* in antiq. codd. et glossis Philox. recte scribitur, a *sugendo*. Cf. Heins. ad Sil. VII, 169. Pier. et Heyne ad Virg. Ecl. III, 6. inf. ad XI, 76. *succina* 13. 16. — *nolet* 57. *nollet* 11. 15. 16. 19. 24. 25. 27. 28. 45—50. 54. 55. 56. 58. 59. 60. 64. 65.

26. *procedunt* 2. *deludunt* 24. *praeludunt* 27. Sed v. Comm. — *torquens* 19. *ut pocula portas* coni. Schrader. et v. 27 *at* pro *et*.

27. *detergens* 14. *deterges* 16.

28—48 extrusi e 13. *nos* 61. *liberorumque* 27. 47.

30. *defusum* 23.

32. *Cordiaco* 19. *Cardiaco cyathum non porrecturus amico* in quodam exemplari, nescio quo, invenit Lubinus.

34. Verba *cuius* — *Delevit* absunt a 22.

35. *Delinit* 60. 65.

36. *Trasea* 21. 22. 24. — *Elvidiusque* 21. 22. 45. *Elvidius* 23. *Elidius* 15. *Elvinusque* 24. — *bibebat* 22. *biberent* 14. *solebant* (scil. *bibere*) 25. 27. 46. 47. 48.

Setinis, cuius patriam, titulumque senectus
Delevit multa veteris fuligine testae:
Quale coronati Thrasea Helvidiusque bibebant,
Brutorum et Cassi natalibus. Ipse capaces
Heliadum crustas, et inaequales beryllo
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum;
Vel, si quando datur, custos adfixus ibidem,
Qui numeret gemmas, unguesque observet acutos.
Da veniam: praeclara illic laudatur iaspis.
Nam Virro, ut multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis, quas in vaginae fronte solebat

56—60. 65. quod doctius videri potest et a poeta profectum, nisi glossa forte fuit *bibere solebant*, et pars eius in textum inrepsit.

37. *Casii* 46—49. *in natalibus* 15.

38. *Eliadum* 22. 24. 45. *Apiarum* 14. *Beliadum* vet. Schol. coll. Virg. Aen. I, 729. Male! — *inaequales beryllos* perperam 10. 12. 15. 17. 19—22. 27. 45—50. 55. 56. 59. 60. 61. 63. 65. 74. 77.

39. *Viro* 46. 48. *Virrho* 17. *Vyrro* 20. *Vero* 21. *Gnirro* 22. Cf. ad v. 43.

40. *ibidem est* 22.

41. *numerat — observat* 16. 22. 45. — *ungues* 14—17. 19. 20. 21. 23. — *aenos* 20. *aduncos* 49. 55. 56. 57. 59. 60. 65. *amicos* 4. 12. 14. 17 a m. pr. 23 a m. pr. et cod. Leid. teste ac prob. Nic. Heins. ad Ovid. A. A. I, 585. et Trist. I, 9, 65. ubi Ovidio similiter *amica* dici monet *pectora, limam, caussam* ac *ventum* A. A. III, 737. ex Ponto II, 4, 17. Trist. I, 8, 65. et Met. XIII, 440.

42. *illic* (h. e. in poculo) revocavi ex 1. 7. 10. 11. 14—17. 19. 21. 22. 25. 26. 27. 45—50. 54. 55. 57. 58. 59. 63. 64. 77. *ibi* 20. *illi clauditur* 61. 62. vitiose. *illi laudatur* 23. 24. 56. 60. 65—76. 81. 82. — *hiaspis* 27. 45. 46. 47. 50. Gr. Ἴασπις.

43. *Viro* 27. 46—49. *Guirro* 22. Cf. ad v. 39. — *confert* 22.

Ponere zelotypo iuvenis praelatus Iarbae.
Tu Beneventani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor, ac iam
Quaſſatum, et rupto poſcentem ſulfura vitro.
Si ſtomachus domini fervet vinoque ciboque;
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar:
Vos aliam potatis aquam. Tibi pocula curſor
Gaetulus dabit, aut nigri manus oſſea Mauri,
Et cui per mediam nolis obcurrere noctem,
Clivoſae veheris dum per monimenta Latinae.
Flos Aſiae ante ipſum, pretio maiore paratus,
Quam fuit et Tulli cenſus pugnacis, et Anci,
Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
Frivola. Quod quum ita ſit, tu Gaetulum Ganymedem

45. *iuvenum* 26. — *Iarbae* recepi e 17. 21. 24. 45. 81. *Yarbae* 19. 20. *Hyarbae* 27. 46. 47. 48. 50. 56. 59 — 65. 68. 71. 73. *Hiarbae* 1. 14. 15. 16. 22. 23. 25. 26. 49. 54. 55. 57. 58. 65. 66. 67. 69. 70. 72. 74 — 77. 82. Cf. Intpp. Virg. Aen. IV, 36. 196. et Sil. I, 417.

47. *vaſorum* 10. 16. 26. 54. 71. 72. 73. — *et iam* 15. 77. *at iam* 23. *aut iam* 21.

48. *et* abeſt a 19.

51. deeſt 13. *nobis* 26. 47. 54. 58.

52. *pocula furvus Gaetulus dabit* coni. Schrader coll. Horat. Sat. II. 8, 14 *procedit fuſcus Hydaſpes Caecuba vina ferens.*

53. *Getulus*, et v. 59. *Getulum* ſcribunt nonnulli. Sed dicuntur Gr. Γαιτȣ̃λοι.

54. Verſus ab alia manu adſcriptus in 10. — *nolles* 19. 22. 27. *nolens* 16. *non vis* 14.

55. *monimenta* (a *monitum* dicta) ſcripſi pro *monumenta*. Cf. Schelleri praecepta ſtyli bene lat. T. I. p. 35. et Cellarii Orthogr. Nugatur Servius ad Virg. Aen. XII, 945. putans, *mo-*

Reſpice, quum ſities. Neſcit tot millibus emtus
Pauperibus miſcere puer: ſed forma, ſed aetas
Digna ſupercilio. Quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adeſt calidae gelidaeque miniſter?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quodque aliquid poſcas, et quod ſe ſtante recumbas.
Maxima quaeque domus ſervis eſt plena ſuperbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidae iam mucida fruſta farinae,
Quae genuinum agitent, non admittentia morſum.
Sed tener, et niveus, mollique ſiligine factus,
Servatur domino. dextram cohibere memento.
Salva ſit artoptae reverentia. Finge tamen te

numenta eſſe memoriae, *monimenta* vero a mentis admonitione dicta.

56 poſt v. 60 legitur in 13.

57 — 59 eiecti e 13. *cenſus Tulli* 24.

59 61 in 13 ita contracti: *Proſpice cum ſities tu Getulum Ganymedes Pauperibus miſoere puer tot millibus emtus.*

60. Verſus ab alia manu ſcriptus in 10.

61. *ſervire* pro *miſcere* 15. *puer formoſus, et aetas* 14.

62. 63 eiecti e 13.

63. *rogatus adeſt* 10. — *caldae* 50. 61. 63. Conf. Quintil. I, 6.

64. *Neſcit ut indignans, veteri* cet. 13. — *indignatus* 22. *parare* 17 a m. pr. *ſervire* 45.

65. *Quique* 46. 48. — *aliud* 16.

68. *fractum, et ſolidae* 11. — *muſcida* 13. 16. 21 a m. ſec. — *fruſtra* 21. 22. 47. 48. 57. 58. 60. 65.

69. *geminum* 13. 23 a m. ſec. 45. — *agerent* 24.

71. *Si tener — domino, dextram* 11.

72. *artoptae* 1. 70. 75. 76. 82. *artocopi* 10 — 12.

Inprobulum, ſupereſt illic, qui ponere cogat.
Vis tu conſuetis audax conviva caniſtris
Inpleri, panisque tui noviſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod, ſaepe relicta
Coniuge, per montem adverſum, gelidasque cucurri
Eſquilias, fremeret ſaeva quum grandine vernus
Iupiter, et multo ſtillaret paenula nimbo!
Adſpice, quam longo distendat pectore lancem,
Quae fertur domino, ſquilla, et quibus undique ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat convivia cauda,

14—17. 20—27. 45—50. 54—69. 71—74. *arthocopi* 13. 19. v. Comm. — *fingis amentem* 14.

73. *illi* 20. — *rogat* 16.

74. *Vis tu* 10. 11. 24. 26. 28. 31 b. 50. 62. 70—73. 75. 76. 82. *Vix tu* 12—17. 19—23. 25. 27. 45—49. 54—61. 63—68. 74. *Vin' tu* 77. *Vix te* 69. Ferrarius Elect. II, 10. putabat, ſive *Vis*, ſive *Vin* legatur, concinnam ſententiam aut verum ſenſum elici neutiquam poſſe, neque aliter mentem poetae intelligi, niſi *Vix* legamus, et *audeas* pro *audax* duarum vocalium conliſione, ut ipſe poeta ad paraſitantem loquatur. Sed haec vocalium E A conliſio ſ. συνίζησις inſolita eſt, ſenſusque h. l. planiſſimus. v. Comm. Hinc etiam non neceſſaria eſt, etſi melior, emendatio Plathneri: *Vis tu non ſuetis a. c. c. Inpleri? panisne tui vis noſſe colorem?* Perperam Mancin. poſt *Vix* ſubplebat *dignus es*.

76. *fuerit* 28.

78. *Aesquilias* 27. 46. 47. 48. 50. 58. 63—69. 71. 73. *Aesquillias* 61. *Exquilias* 23. 24. 56. 57. 59. 60. 62. 65. *Aexquilias* 25. v. ſup. ad III, 71. — *quum ſaeva* 11. 20.

79. *Iuppiter* vulgo perperam ſcribitur: nam vox *Iupiter* contracta ex *Iovis pater*, primaque eius ſyll. ubivis producitur.

80. *longe* 11. — *distentet* 2. 3. 22. *deſtendat* 16.

Quum venit excelsi manibus sublata ministri.
Sed tibi dimidio constrictus cammarus ovo
Ponitur, exigua feralis coena patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at hic, qui
Pallidus adfertur misero tibi caulis, olebit
Laternam. Illud enim vestris datur alveolis, quod
Canna Micipsarum prora subvexit acuta;
Propter quod Romae cum Bocchare nemo lavatur,
Quod tutos etiam facit a serpentibus Afros.
Mullus erit domini, quem misit Corsica, vel quem
Tauromenitanae rupes, quando omne peractum est,

discentat 14. *distinguat* 49. 75. 76. 81.

81. *scylla* 49.

83. *Dum* 10. 11. 13. 17. 19. 23. 24. 45. 49. 54. 57. — *excelsis* 20. 27. 46—49. 54— 57. 59. 60. 65. — *porrecta* pro *sublata* 14. et 83.

84. *constrictus* 73. prob. Plathnero, quia veteres ovis non tantum inchoaverint coenam, sed etiam reliqua construxerint et coronaverint fercula, de quo v. Lips. antiq. lect. Lib. III. Casaub. ad Athen. II, 16. Martial. X, 48, 11. XI, 53, 8. Plaut. Men. I, 1, 26. — *gammarus* 10. 11. 16. 17. 20. 24. 27. 45—49. 54. 55. 57. 58. 61. 62. 63. 65. 67. 68. 71— 73. *gamarus* 13. 19. 21. 22. 23 a m. pr. *grammarus* 66. *gambarus* 23 a m. sec. Sed Κάμμαρον Graeci dicunt. v. Harduin. Plin. XXVII, 3.

86—102 electi e 13. *Venefrano* 15. 19. 21 a m. sec. 23. 27. 45. 46. 47. 58. — *perfudit* 19. *perfundit piscem* 20.

87. *offertur* 27. 46. 47. 48. 50. 54. 58. 61. 62. 63. 65—69. 71—74. 77. *confertur* 22.

88. *Laterna* 14. 15. 16. *nostris* 26. *auleolis* 45. Cf. ad VII, 73.

89. *Micissarum* 19.

90. 91. v. Excurs. ad h. l.

92. *Mulus* 62. 68. 71. 72. 73. *Murus* 11. — *domino* 10. 19. 20. 21. 23. 24. 25. 27. 45—50. 54—69. 71— 74. 77.

93. *Maurominitanae* 20. *Tauromitanae* 24. *Tauromimitunnae* 47. *Tauro-*

Et iam defecit noſtrum mare, dum gula ſaevit,
Retibus adſiduis penitus ſcrutante macello
Proxima, nec patimur Tyrrhenum creſcere piſcem.
Inſtruit ergo focum provincia: ſumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muraena datur, quae maxima venit
Gurgite de Siculo: nam, dum ſe continet Auſter,
Dum ſedet, et ſiccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longae cognata colubrae,

minitanae 10. 14. 16. 17. 19. 21. 22. 23. 25. 27. 45. 46. 48. 49. 54—69. 71—74. 81. ut paſſim, et *Tauromenium* ap. Cicer. et al. Sed *Tauromenitanae* 1. 11. 12. 15. 26. 50. 70. 75. 76. 77. 82. ut *Tauromenium* in antt. codd. Plin. III, 8. Gr. Ταυρομένιον, Strab. Ταυρομένια, et in numis TAVROMEN. et TAYPOMENITAN. Cf. Heinſ. ad Ovid. Faſt. IV, 475.

94. *Ac* 17. *Et iam nunc deficit* 19. *deficit* 16. 57. *mare noſtrum* 16.

96. *ne* 22. *petitur* 11. *patitur* (ſcil. gula) 15. 16. 17. 19—25. 27. 45—50. 54—60. 62—69. 71—74. 77. Nihil intereſt.

97. *illic* 22. 59.

98. *emit* 16. — *Lenes* 22. *Lenas* quidam, vulgari errore librariorum, qui lineolam ſaepe literae *n* perperam inponunt. — *Aureola* 16. — *vendit* 16. 22.

99 in 13 legitur poſt v. 103. *murraena* 22. *murena* quidam, ut in faſtis Capitol. ap. Gruter. p. 295 et in antt. codd. in quibus tamen vel raro vel numquam exprimuntur diphthongi. Licinii quoque cognomen *Murena* ap. Cic. et Μουρήνας in Appiani bello Mithrid. c. 32. 43. 64 ſq. Sed piſcis dicitur μύραινα et μύραινες Suidae, Athenaeo, Heſychio, Ariſtoph. et aliis. — *proxima* pro *maxima* 14. — *cum ſit* pro *venit* 16.

100. *Gurgite de Siculo titulis et faſcibus olim* 13. ex v. 110.

Aut glacie adſperſus maculis Tiberinus, et ipſe
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et ſolitus mediae cryptam penetrare Suburae.
Ipſi pauca velim, facilem ſi praebeat aurem.
Nemo petit, modicis quae mittebantur amicis
A Seneca, quae Piſo bonus, quae Cotta ſolebat
Largiri; namque et titulis, et faſcibus olim
Maior habebatur donandi gloria: ſolum
Poſcimus, ut coenes civiliter. hoc face, et eſto,
Eſto, ut nunc multi, dives tibi, pauper amicis.
Anſeris ante ipſum magni iecur, anſeribus par
Altilis, et flavi dignus ferro Meleagri

101. *Cum* 14. *iacet* pro *ſedet* 21. — *madidas ſiccat* 27. 46 — 49. 54. 55. 57. 58. 64. contra leges metricas. Hiatus tamen ſolennes Iuvenali. v. ad I, 151.

102. *luna* 16. *ligna* 61. — *carybdim* 64. *caribdim* 17. 19. 20. 22. 23. 24. 60. 65.

104 — 109 deſunt 13. *varie* pro *glacie* coni. Schraden.

105. *torpente* invita Minerva emend. Rutgerſ. var. lectt. II, 17. v. Comm.

106. *foveam* pro *cryptam* 22. ex interpret. *Suburrae* 19. 23. 24. 27. 45. 47. 49. 50. 58. 62. 64 — 69. 71. 72. 73. v. ſup. ad III, 5.

107. *facilis* ſuſpicari poſſis coll. Horat. Sat. I, 1, 22. et Prop. II, 21, 15. Librarii etiam epitheta ſubſtantivis adcommodare ſolent. Sed vulgata lectio non ſpernenda.

109. *Cocta* 17. 19 — 23 a m. pr. 45. 46. 48.

110. *nam* 15. *in titulis* 14.

111. *dominandi* 14. — *gratia* 29. — *ſolum hoc* 15. 19.

112. *vivas* pro *coenes* 16.

113. *Vt nunc ſunt multi* 45.

114. *Ante ipſum dominum magni* 16. *Ponitur ante ipſum* 22.

115. Epitheton *flavi* otioſum videbatur Heinſio ad Ovid. medicam. fac. v. 85. ubi emend. *navi* ſ. *gnavi*, et *validi*, ex quo *flavi* ortum putabat, quum τὸ *di* geminare librarius neglexiſſet. Sed v. Comm. — *ferro dignus* 11. 17. 19. 21.

Fumat aper: poſt hunc tradentur tubera, ſi ver
Tunc erit, et facient optata tonitrua coenas
Maiores. Tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye; disiunge boves, dum tubera mittas.
Structorem interea, ne qua indignatio deſit,
Saltantem ſpectes, et chironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magiſtri
Omnia: nec minimo ſane diſcrimine refert
Quo geſtu lepores, et quo gallina ſecetur.
Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,

116. *Spumat* 70. Male! — *raduntur* 2. 3. 14. 15. 17 a m. ſec. 22 — 25. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. 81. ut inf. XIV, 7. (ubi v. Comm.) probb. Pulm. Britann. Grang. et Heinſ. ad Ovid. medic. fac. v. 85. *radentur* 17 a m. pr. 19. 20. 21. 26. probb. Almelov. et Graev. Mihi utrumque alienum videtur ab h. l. ubi non de cibis adparandis coquendisque, ſed iam paratis et in menſa adponendis, ſermo eſt. *rodentur* 16. *traduntur* 10. 13. 48. Non male!

117. *Non* pro *Tunc* legendum eſſe probabile fit ex loco Plinii, in Comm. laudato: nam de *maioribus* agitur tuberibus, quae verno potius tempore tenerrima ſunt. — *faciunt* 17 a m. ſec.

118 — 120 abſunt a 13. *Aledius* 21. 23. 24. 25. 27. 57. 58. 60. 62 — 68. 71. 72. 73. *Alcedius* 22. *Alvedius* 14. *Alidius* 17. *Alichius* 4. *Atilius* 30. prob. Calder. Similis varietas in Cic. ad Att. XII, 4. 24. 27. Forte legendum *Atedius*, (cuius luxum notat Tac. Ann. I, 10.) vel *Aſellius*, (de quo Acron ad Horat. Sat. II, 2, 50. *Aſellius quidam praetor fuit, qui uſum ciconiarum condendarum primus reperit*) vel *Aſinius*, (de cuius prodigentia v. Plin. IX, 17. ſ. 31.) vel denique *Vedius*, de cuius luxuria v. Dio LIV. p. 536. Tertull. de pall. p. 119. Sen. de ira III, 40. et de clem. I, 18. Plin. IX, 23. ſ. 39. Tac. Ann. I, 10. ubi cf. Lipſ. et Gron.

119. *Lybie* 60. 61. 64. 65. *Libya* 45 — 49. *Lybia* 17. 57. 58. *Libia* 14. 15. 16. 20. 21. 22. 26.

120. *fiat* pro *deſit* 14.

Et ponere foris, si quid tentaveris umquam
Hiscere, tamquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi, sumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis vestrum temerarius usque adeo, quis
Perditus, ut dicat regi, bibe? Plurima sunt, quae
Non audent homines pertusa dicere laena.
Quadringenta tibi si quis Deus, aut similis Dis,
Et melior fatis donaret, homuncio: quantus

121. *spectas* 13. 17. 19. 20. 22. 23. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. *videas* 14. 21. 24. — *chironomunta* 11. 31. b. 46. 49. 54. (Cf. Gifan. Ind. Lucret. v. *Acherunta*) *chironomanta* 14. 15. 22. 23 a m. pr. 27. 47. *chironomenta* 45. *chiromanta* 19. *chyromonta* 16.

122. 123 in 13 ita coaluere: *Cultello: sed nec minimo discrimine refert.* — *peragat mandata* 6. *magister* 29.

123. *ne* 19. 23. — *differt* 20.

124. *gustus* 14 — *secatur* 54.

126. *foras* 17. 20. 21 a m. sec. — *quis* 47. 48.

127. *Discere — nomina. Plurima sunt quae* cet. 13. *Discere* 13. 22. — *quamquam* 22. idque non male coniecerant Bigalt. et Graev. ut sensus sit: quamquam sis nobilis, (vel potius ingenuus s. civis, de quo v. Comm.) si tamen pauper es, in divitis mensa non audebis hiscere, nisi velis eiici. Iis adstipulatur Schurzfl., qui monet, errorem ex antiqua script. *cancam* ortum esse, et vetus scholion in suo cod. ita legi: *Sed melius sio: quamquam nobilis sis, et habeas tria nomina, ut Cneus Cornelius Scipio et si quid simile.*

129. *nostrum* 14. — *adeo, et quis* 23.

131. *discere* 13. *lana* 13. 19. 22.

132—145 eiecti e 13. *Quadraginta* 19. 20. 24. 27. 46—50. 54. 56. 58. 64. Male! v. ad I, 106.

133. *deferret* pro *donaret* 16. Male distinguitur in omnibus fere editt. etiam Hennin. *donaret homuncio: quantus* cet. Nam

Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio, pone ad Trebium. Vis frater ab ipsis
Ilibus? O numi, vobis hunc praestat honorem,
Vos estis fratres. Dominus tamen, et domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aula
Luserit Aeneas, nec filia dulcior illo.
Iucundum, et carum sterilis facit uxor amicum.
Sed tua nunc Mycale pariat licet, et pueros tres

diminut. *homuncio* contemtim dicitur, ut *homullus*, *homunculus* et *homullulus*, neque adeo verbis *similis Dis et melior fatis* iungi potest.

134. *quantus fieres* 11. 14 — 17. 19 — 22. 45. 59. 60. 65. — *Vironis* 22. 46 — 48.

135. *istis* 16. 48. 65. 68. 69. 77. *illis* 27. 46. 47. 50. 58. 62. 64. 66. 67. 74. *fis frater ab illis Ilibus* perperam corrig. Plathner putans verbum *vis* ab h. l. alienum esse, et non tantum propinationes honoris causa institutas, sed et fraternitatis poculum antiquis non incognitum fuisse, unde Xiphilin. in Tiberio: *ἐν γὰρ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ παρά τε τῷ Τιβερίῳ ἑστιάθη καὶ φιλοτησίας ἔπιε.*

136. *praestant* 21 a m. pr. 24 a m. pr. *vos hunc praestatis honorem* 2.

137. *tunc* pro *tamen* 16.

138. *tu vis* 16.

139. *Iusserit* 22.

141. *si* pro *nunc* 23. — *Mycale* in plerisque libris exstat, estque nomen magae ap. Ovid. Met. XII, 263. et promont. urbisque Ioniae ibid. II, 223 et al. *Mychale* 27. *Micale* 7. 17. 19. 21. 24. 45. *Michale* 20. 23. 46. 47. 48. 50. 58. 64. *Macale* 22. *Mygale* 1. 75. 76. 77. prob. Lubino, ut nomen fictum sit a concubitu vel commixtione, a *μυγνημι*, quod verbum nihili est. Immo *Migale* a *μίγνυμι* s. *μιγνύω*, *coeo.* Ita legendum censuit etiam d'Orville ad Chariton. I, 7. pr.

142. *effundat* 23 a m. sec. — *semel* 75. — *illa* 19.

143. *viridemque* 16. 17 a m. pr. 19 a m. sec. contra leges metricas. *et thoraca*

In gremium patris fundat simul: ipse loquaci
Gaudebit nido; viridem thoraca iubebit
Adferri, minimasque nuces, assemque rogatum,
Ad mensam quoties parasitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; sed quales Claudius edit
Ante illum uxoris, post quem nil amplius edit.
Virro sibi, et reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum solo pascaris odore;
Qualia perpetuus Phaeacum auctumnus habebat,

77. Recte, opinor. Post *nido*, et v. 145 post *infans* signum interrog. ponunt nonnulli, ut sensus sit: Si uxor tua pepererit, putasne eum inde voluptatem capturum esse, et munera infantibus daturum? immo nihil iis donabit, et, quoties illos viderit, indignabitur. Non male! Sed tum pro *licet* v. 141. reponerem *fac*, quod facile in *licet* mutari poterat, quoniam *et* sequitur. At v. Comm.

144. 145. Pro vulg. *Auferri* et *Ac mensam* restitui *Adferri* ex 10. 11. 14—17. 19. 27. 45—50. 54—60. 62. 64—69. 71. 72. 73. 77. et *Ad mensam* ex 10. 11. 14—17. 19. 20. 23. 24. 27. 45—50. 54. 55. 59. 60. 62. 65—69. Ita legendum esse iam coniecerat Graev. — *axemque rogatum* 19 a m. pr. 27. 46. 47. 48. 62.

146. Versus ab alia manu adscriptus in 10.

147. *qualem* 11. 14. 15. 27. 50. 62. 65—74. 77. Doctior est nostra lectio. Haec vero contra poetae mentem dici putabat Schurzfl. et verba in hunc ordinem redigenda esse: *Boletus Domino, fungi ponentur amicis Vilibus ancipites, sed quales Claudius edit.* At sententiam h. l. non percepit, quae plana est. vid. Comm.

148. *postquam* 22. *nihil* 17. 19. 45. 49.

149. 151. 154. 155. 165. 170—173 extrusi e 13. *illa videbit* 22. 23 a m. pr. 45.

150. *piscaris* 11. unde Schurzfl. coni. *quorum solum piscaris odorem.* Sed ipse fatetur, eam lectionem videri duriorem.

151. *habebit* 12. Praestiterit, *alebat*; ut ap. Hom.

Credere quae poſſis ſubrepta ſororibus Afris;
Tu ſcabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma, et galea, metuensque flagelli
Diſcit ab hirſuta iaculum torquere capella.
Forſitan inpenſae Virronem parcere credas.
Hoc agit, ut doleas. Nam quae comoedia, mimus
Quis melior plorante gula? Ergo omnia fiunt,
Si neſcis, ut per lacrumas effundere bilem
Cogaris, preſſoque diu ſtridere molari.
Tu tibi liber homo, et regis conviva videris:
Captum te nidore ſuae putat ille culinae:

Idyll. η, 119. *αἰεὶ Ζεφυρίη πνείουσα τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει.*

153. *fruere* 61. 63. 66. 67. 71. 72. 73. — *malis* 13 a m. ſec. — *rodis* 13. *prodit* 4.

154. *flagellum* 22. At vi Comm.

155. *Diſcat* 26. *hirſuto* — *Capello* 11 (cuius certe gloſſa eſt: *a ſene magiſtro campidoctore*) 76. et edit. Maittarii, probb. Scalig., Schurzfl., Lindenbr. et Lipſio Mil. Rom. V, 14. Huic tamen *Capella* laniſtae nomen eſſe videbatur, quod flagellum militi non ſatis conveniret: illis nomen centurionis vel campidoctoris. Noti ſunt plures *Capellae*, v. c. Marcianus C. e Fabric. Bibl. latin. Lib. III. cap. 17. Statilius C. ex Suet. Veſp. 3. poeta ex Ovid. e P. IV, 16. orator e Lamprid. Comm. 1. aliique ex Martial. XI, 32. Grut. Inſcriptt. p. 350. lin. 5. et al.

156. *credis* 21 a m. pr.

158. *plorante gula melior* 14. 16. 20. *gula eſt ergo* 13.

162. *nitore* 17 a m. pr.

167. *Comeſum* 15. *aut aliquid* 14. 19. 20.

168. *vos* 13. 16. 23 a m. ſec. et al. v. Markland. ad Stat. p. 235 ſq. et Oudend. in Miſc. Obſſ. N. T. X. pag. 465. — *inde peracto* 21.

Nec male coniectat. Quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Etruſcum puero ſi contigit aurum,
Vel nodus tantum, et ſignum de paupere loro?
Spes bene coenandi vos decipit. ecce dabit iam
Semeſum leporem, atque aliquid de clunibus apri.
Ad nos iam veniet minor altilis. Inde parato,
Intactoque omnes, et ſtricto pane tacetis.
Ille ſapit, qui te ſic utitur. Omnia ferre
Si potes, et debes. Pulſandum vertice raſo
Praebebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, et tali dignus amico.

171. *Qui potes* 16. *Sic potes* 47. — *ut debes* emend. Graev. putans, copulam ab h. l. alienam eſſe. Enimvero τὸ *et* pro *etiam* poſitum, et ſic ſententia aptiſſima eſt atque graviſſima.

D. IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATIRARVM LIBER SECVNDVS.

SATIRA VI.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, viſamque diu, quum frigida parvas
Praeberet ſpelunca domos; ignemque, laremque,
Et pecus, et dominos communi clauderet umbra:
Silveſtrem montana torum quum ſterneret uxor
Frondibus et culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus; haud ſimilis tibi, Cynthia, nec tibi, cuius
Turbavit nitidos exſtinctus paſſer ocellos;
Sed potanda ferens infantibus ubera magnis,

Sat. VI.

2. *dum* 26.

4 abeſt a 14. *communis* 22.

6—13. eiecti e 13.

7. *aut ſimilis* 22. 45. *Cinthia* 17. 19. 20.

8. *Turbabat* 28. *Turpavit* coni. Schurzfl. et Schrader; idemque et nobis in mentem venit. Sed vulgata quoque lectio bene ſe habet.

9. *magis* pro *ferens* 15.

10. *ruminante* 16. *luctante* 22.

11. *tunc aliter* 15.

13. *Compoſitique* 10. 17. 19—23. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

15. *exſtiterant* 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

16. *necdum* 26.

18 abeſt a 13. *aut pomis* 25. 27. 46—50. 55—69.

Et saepe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe novo, coeloque recenti
Vivebant homines; qui rupto robore nati,
Compositive luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiae veteris vestigia forsan,
Aut aliqua exstiterint, et sub Iove; sed Iove nondum
Barbato, nondum Graecis iurare paratis
Per caput alterius, quum furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis, et operto viveret horto.
Paulatim deinde ad superos Astraea recessit
Hac comite, atque duae pariter fugere sorores.
Antiquum et vetus est alienum, Postume, lectum
Concutere, atque sacri genium contemnere fulcri.
Viderunt primos argentea saecula moechos.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit aetas.
Conventum tamen, et pactum, et sponsalia nostra
Tempestate paras, iamque a tonsore magistro
Pecteris, et digito pignus fortasse dedisti.

71—74. 77. *ac pomis* 10. 12. 17. 21—24. 26. 45. — *et aperto* legitur in omnibus mss. et editt. ante illam Henninii, qui ex emendat. Barth. Advers. XXII, 7. reposuit *Caulibus et pomis; sed aperto viveret horto.* Neutrum h. l. convenit: nam subiectum est *nemo*, quod cum *aperto viveret horto* neutiquam iungi potest. Ego levissima mutatione *operto* scripsi, quo omnis difficultas tollitur. v. Comm.

20. *abiere* pro *fugere* 14.

21. 22. et 25—47 eiecti e 13. *Postume* 14. 21. 22. 23. *Posthume* in reliquis libris. Sed v. Cellar. Orthogr. lat. p. 318. ed. Harles. *o Postume* 14.

22. *et sacri* 77.

23. 24. Hi versus transpositi sunt in omnibus libris praeter 13. Sed error ma-

Certe ſanus eras! uxorem, Poſtume, ducis?
Dic, qua Tiſiphone, quibus exagitere colubris?
Ferre potes dominam ſalvis tot reſtibus ullam?
Quum pateant altae caligantesque feneſtrae?
Quum tibi vicinum ſe praebeat Aemilius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum puſio dormit?
Puſio, qui noctu non litigat, exigit a te
Nulla iacens illic munuſcula, nec queritur, quod
Et lateri parcas, nec, quantum iuſſit, anheles?
Sed placet Vrſidio lex Iulia: tollere dulcem
Cogitat heredem cariturus turture magno,
Mullorumque iubis, et captatore macello.
Quid fieri non poſſe putes, ſi iungitur ulla
Vrſidio? ſi moechorum notiſſimus olim

nifeſtus eſt, et recte notatus a Schradero in Emendatt. libro p. 139. 140. — *pertulit* 22. 24. *contulit* 16.

28. *o Poſtume* 14. Cf. ad v. 21. *duces* 12. 15—17. 19—22. 45.

29. *exagitere* pro vulg. *exagitare* revocavi e 12. 17 a m. pr. 19 a m. ſec. 23. 26. *agitere* 24.

32. *vicinus* 45.

34. *putes* 45. *Pugio* pro *puſio* coni. Valla, ut ſit nom. propr. Vetus ſcholion eſt: *Puſio a facto nomen:* unde aliud quiddam latere non male ſuſpicabatur Rutgerſ. Var. Lect. II, 17. et quidem *pygio*, verbum efſictum a πυγή, *nates, clunes*, unde πυγαῖος *ſalax* ſ. cinaedus.

35. *nocte* et *exigat* 16.

37. *ne* 61. *et quantum* 24.

38. *Vrcidio* 48. *Vrſiodo* 16. *L. Furſedio Poſtumo* inſcripta eſt haec Sat. in 8. Sed metricae leges *Furſedii* nomen non admittunt. — *ducem* 16. 22.

41. *putas* 21. — *illa* 4.

42. *moechorum turpiſſimus* edidit Maittaire, quod neſcio unde habeat.

43. *porrigat* 77.

44. *periturum* 16. et 83. prob. Schradero.

46. *nimiam* 17. 21.

Stulta maritali iam porrigit ora capiſtro;
Quem toties texit perituri ciſta Latini?
Quid? quod et antiquis uxor de moribus illi
Quaeritur. O medici mediam pertundite venam.
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
Pronus, et auratam Iunoni caede iuvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucae adeo Cereris vittas contingere dignae,
Quarum non timeat pater oſcula. Necte coronam
Poſtibus, et denſos per limina tende corymbos.
Vnus Iberinae vir ſubficit? Ocius illud
Extorquebis, ut haec oculo contenta ſit uno.
Magna tamen fama eſt cuiusdam rure paterno
Viventis. Vivat Gabiis, ut vixit in agro;

48. *Cernimus auratam* 13. *bidentem* pro *iuvencam* quidam, forte quia noverant, bidentem Iunoni ſacrum eſſe. Sed *auratis cornibus hoſtias maiores dumtaxat inmolatas eſſe* praeter alios docet Plinius XXXIII, 3.

49. *contingit* 22 a m. pr. *captis* 13.

50. *ſunt* pro *adeo* 13. *dignae Cereris contingere vittas* 14.

51. *oſcula tangere caſtus* 13.

52. et 55 — 93 eiecti e 13. *necte* pro *tende* 15. 16. 17. 25. 26. 45 — 48. 55 — 61. 63. 64. 65.

53. *Yberinae* 21. 22. *Hiberinae* 17. 19. 49. *Hyberinae* 13. 20. 45. Poſt *ſubficit* Grangaeus et alii vel punctum vel ſignum exclam. non interrogat. ponunt, ut ſint verba Poſtumi *unus Iberinae vir ſubficit*, h. e. mea uxor caſta erit, et erras, qui nullam putas inveniri pudicam.

55. *cuiusquam* 73.

56. *Gabiis vivat* 10. Suſpicabar olim legendum eſſe: *Vivet Gabiis*, (h. e. vivetne in oppidis, quamquam parvis ac deſertis, nedum Romae) *ut vixit in agro? Vivet ita Fidenis? Et agello* cet. Cuius coniecturae nunc

Vivat Fidenis! Et agello cedo paterno:
Quis tamen adfirmat, nil actum in montibus, aut in
Speluncis? adeo ſenuerunt Iupiter et Mars?
Porticibusne tibi monſtratur femina voto
Digna tuo? cuneis an habent ſpectacula totis
Quod ſecurus ames, quodque inde excerpere poſſis?
Chironomon Ledam molli ſaltante Bathyllo
Tuccia veſicae non inperat: Appula gannit,
Sicut in amplexu: ſubitum, et miſerabile, longum
Adtendit Thymele; Thymele tunc ruſtica diſcit.
Aſt aliae, quoties aulaea recondita ceſſant,
Et vacuo clauſoque ſonant fora ſola theatro,

quoque me nondum poenitet. Mutata tamen diſtinctione expeditiorem feci ſententiam h. l. de qua interpretes parum fuere ſolliciti.

57. *Vindemiis* 16. *cede* 20. 61. 77.

58. *actum montibus* 60.

63. *Cironomon* 21. 22. 61. 63. — *Luedqm* 17. — *Bathillo* 17. *Batyllo* 50. 64. *Batillo* 19. 21. 22. 27. 45 — 47. 60. 61. 63. *Bacillo* 20.

64 — 66. Cf. Excurſ. ad h. l.

67. *ceſſent* 17 a m. pr.

68. *ſonant aulaea theatro* 26.

69. *plebeis* 17. 19 — 22. 27. 60. 65. *phebeis* 85. *Magaleſia* 19. 20. 27. 46. 47. 49. 85.

70. *thyrſumque petunt* 19. *Arci* 27. 47. *Anci* 21. *Axi* 16. *Accum* 22. *Acne* 75. 76. *Aene* 1. *Actii* 23. Nam varie ſcribebatur *Accius, Actius, Attius, Atius*: de quo v. Burm. ad Virg. Aen. V, 568. et ad Sueton. Aug. c. 4.

71. *Ruſticus* 26. *riſum induet* 22. — *Attellanae* 45 — 48. 50. 59. 60. 61. 63. 64. 65. *Attelanae* 27. *Athellanae* 24. *Athelanae* 23. 85. *Athellenae* 15. *Athelionae* 16. *Acceliano* 22.

Atque a plebeiis longe Megaleſia, triſtes
Perſonam, thyrſumque tenent, et ſubligar Acci.
Vrbicus exodio riſum movet Atellanae
Geſtibus Autonoes: hunc diligit Aelia pauper.
Solvitur his magno comoedi fibula. ſunt, quae
Chryſogonum cantare vetent. Hiſpulla tragoedo
Gaudet. An exſpectas, ut Quintilianus ametur?
Adcipis uxorem, de qua citharoedus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambroſiusque choraules.
Longa per anguſtos figamus pulpita vicos:
Ornentur poſtes, et grandi ianua lauro,
Vt teſtudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
  Nupta Senatori comitata eſt Hippia Ludium

72. *Authonoes* 21—24. *Antonoes* 19. — *Helia* 21. 22. 27. 47. 85. *Elya* 45.

73. *Solvitur hinc* 26. *fabula* 73.

74. *Criſogonum* 21. 85. *Criſognum* 22. *Crisgonum* 19. — *vetant* 15. 16. 17 a m. ſec. 19. 22. 45. — *Hiſpula* 19. 20. 60. 65. *Iſpulla* 14.

75. *exſpectes* 14. 26. *aſpectas* 45.

76. *Ethion* 48. 85. *Ethyon* 45.

77. *Gravirus* 16. *Claphirus* 61. *Glafilus* 11. 22. — *fiet* 21. *coraules* 21—23. 85.

78. *anguſtos* 17. 20. 48. *figantur* 77. — *lucos* 26.

80. *Et* 20. — *canopeo* 23. 24. 27. 45. 47. 48. *canapeo* 16. 19 a m. pr. 85. *canopeio* 19 a m. ſec. *et conopoeo* 17.

81. *Eurialum* 10. 14. 45. 47. 65. *Vrialum* 19. 20. *aurialum* 85. — *mirmilonem* 11. 27. 46. 47. 48. 60. 64. 85. *et mirmilonem* 11. *aut mirmillonem* 10. 14—17. 19—23. 25. 27. 45—49. 54—60. 64. 65. *aut myrmidonem* 24.

82. *Ippia* 17. 19. 20. 45. *impia* 21. *hyppia* 85. — *ludum* 10. 11. 14—17. 19—24. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 55. 62. 64. 72. prob. Salmaſ. quem in Comm. lau-

Ad Pharon, et Nilum, famoſaque moenia Lagi,
Prodigia et mores Vrbis damnante Canopo.
Inmemor illa domus, et coniugis, atque ſororis,
Nil patriae indulſit; plorantesque inproba natos,
Vtque magis ſtupeas, ludos Paridemque reliquit.
Sed quamquam in magnis opibus, plumaque paterna,
Et ſegmentatis dormiſſet parvula cunis,
Contemſit pelagus: famam contemſerat olim,
Cuius apud molles minima eſt iactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateque ſonantem
Pertulit Ionium conſtanti pectore, quamvis
Mutandum toties eſſet mare. Iuſta pericli

davi, ut *ludus* dicatur pro *ludio*, quemadmodum *regna* pro *regibus*, et ſimilia paſſim obvia. Sed *ludum* repoſuiſſe videntur librarii metro timentes. *Ludium* vero δισσύλλαβος vox eſt propter συνίζησιν. Cf. XI, 20. et ſup. ad IV, 37.

83. *formoſique* 16. *formoſaque* 22. 85.

84. *clamante* 46. 47. 48. 58. facili ſolennique permutatione literarum *cl* et *d*.

87. *ludum* 14. *Paridem ludosque* 25. 27. 46. 47. 48. 54 — 60. 64. 65.

88. Verſus abeſt a 14. et *in* a 16.

90. *contemſerit* 16.

91 — 97 in 13 ita mutati: *Fortem animum praeſtat rebus, quas turpiter audet Femina, et ex facili famam contempnit honoris, Cuius apud molles minima eſt iactura cathedras. Turpe timore caret mulier. iuſta pericli Si ratio eſt et honeſta* cet. — *nimia* 26.

93. Bentleius ad Horat. Epod. X, 19. haec notavit: „*Ionium* mare Graecis et vincta oratione et ſoluta ὁ Ἰόνιος dicitur, ſubaudito πόντος. At Latini neutrum magis amant, quippe quibus *mare* ſubintelligitur. Maſculino genere effertur h. l. ſed aut refingi fortaſſe debet *lateque ſonorum*, aut ex verbo praecedente ſubſtantivum

Si ratio est, et honesta; timent, pavidoque gelantur
Pectore, nec tremulis possunt insistere plantis:
Fortem animum praestant rebus, quas turpiter audent.
Si iubeat coniux, durum est conscendere navim;
Tunc sentina gravis, tunc summus vertitur aer.
Quae moechum sequitur, stomacho valet. Illa maritum
Convomit: haec inter nautas et prandet, et errat
Per puppem, et duros gaudet tractare rudentes.
Qua tamen exarsit forma, qua capta iuventa est
Hippia? quid vidit, propter quod Ludia dici
Sustinuit? nam Sergiolus iam radere guttur

sibi adsciscere potest *fluctum*, aut certe ob raritatem non temere Horatio adfingendum est." Sed mare etiam Romanis *pontus* dicitur, et cum Horatius tum Iuvenalis docte ac Graece loqui amant.

95. *timet* 74. *pavidaeque* 26. Fuere qui legere mallent *pavidaeque gelantur Pectora* inprob. Schurzfl. qui laudavit Ian. Bernart. ad Stat. p. 129.

96. *Corpore* 85. *possint* 82. *consistere* 14.

98. *Si iubeat sponsus* 6. *adscendere* 24. *navem* 45. 46—50.

99. *dum summus* 14. *et summus* 21. *summis* 45.

101. *Evomit* 26. *Cognovit* 16.

102. *puppim* 11. 65.

103—106 absunt a 13. *iuventa est* 10. 11. 12. 14. 15. 21—25. 45—50. 54—60. 62. 64—69. 71—74. In reliquis libris non legitur *τὸ est*, quod tamen facile excidere potuit propter compend. scrib. quodque nos inseruimus, ne quatuor certe ὁμοιοτέλευτα iungantur.

104. *Hippia* 23. 27. 45—50. 56—74. 77. *Ippia* 21. 22. *Yppia* 24. *Hyppia* 25. *Eppia* 82. *Appia* 85. Cf. ad v. 114.

105. *iam Seriolus nam* 14.

Coeperat, et secto requiem sperare lacerto.
Praeterea multa in facie deformia; sicut
Adtritus galea, mediisque in naribus ingens
Gibbus, et acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat. facit hoc illos Hyacinthos:
Hoc pueris, patriaeque, hoc praetulit illa sorori,
Atque viro. ferrum est, quod amant. Hic Sergius idem
Adcepta rude coepisset Veiento videri.
Quid privata domus, quid fecerit Hippia curas?
Respice rivales Divorum: Claudius audi
Quae tulerit. Dormire virum quum senserat uxor;
Ausa Palatino tegetem praeferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Augusta cucullos,

106. *fesso* pro *secto* 14.

107. *multa sunt* 15 e glossa. *faciem* 25. 27. 46 — 50. 55 — 63. 65 — 69. 71 — 73. 77. — *sinit* pro *sicut* 85.

108. *mediis* 13. 15. 16. 85.

109. *Gippus* 14. *cibbus* 61. *graviter* pro *semper* 14. *saepe stillantis* 11 ad marg. 17 a m. pr. 21. 22. 23. 26. 45. prob. Schurzfl. qui monet, ita etiam legisse Nic. Ferretum opusc. gram. p. 3. et mutationem ex eo ortam videri, quod librarii versum ruere putaverint, si *saepe* legeretur, quum debuerint meminisse, Graecam positionem hic locum habere. Cf. ad VIII, 107. XVI, 22. Drakenb. et nos ad Sil. Ital. VII, 618. IX, 575. et XVII, 547. ubi multis exemplis probavimus, syllabam finalem, per se brevem, sequentibus duabus vel tribus consonis, modo conripi, modo produci.

110 et 113 — 132 eiecti e 13. *hiacynthos* 46. *hiacyntos* 60. 65. *iacynthos* 27. 47. *yacinthos* 24. *iacinthos* 23. *iacinctos* 22. *yacinctos* 21. *Iyacinctos* 14. *Zacynthos* 45.

111. 112. *Et patriae et pueris, et praeponuntur honesto Saepe viro. ferrum est, quod amant, quod carpitur, ardent* 13.

113. *Vegento* 17. 19.

114. *fecerat* 22 a m. pr.

Linquebat comite ancilla non amplius una,
Sed nigrum flavo crinem abscondente galero.
Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque ſuam. tunc nuda papillis
Conſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcae,
Oſtenditque tuum, generoſe Britannice, ventrem.
Excepit blanda intrantes, atque aera popoſcit;
Et reſupina iacens multorum abſorbuit ictus.
Mox, lenone ſuas iam dimittente puellas,
Triſtis abit; et, quod potuit, tamen ultima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidae tentigine vulvae,
Et laſſata viris, nec dum ſatiata receſſit:
Obſcurisque genis turpis, fumoque lucernae
Foeda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

Hippia 23. 27. 45—50. 56. 57. 59—74. 76. 77. 85. *Ippia* 17. 20. 21. 22. 26. *Yppia* 19. 24. *Hyppia* 25. 58. *Eppia* 1. 75. 82. Cf. ad v. 104.

116—120. v. Excurſ. *ſenſerit* 12. 15. 16.

117. *Palentino* 47. 48. *conferre* 26.

120. *Et* pro *Sed* 10. 17. 19—22. 24. 25. 27. 46 - 50. 54—69. 71—74. 77. 85. *nigro flavum* 11. *et flavo* 22.

122. *tum* 11. rectius, puto.

123. *Proſtitit* 1. 24. et MS. Schegk. qui id probat in Praemiſſ. Epiſt. V. Eſt utique vocab. propr. ſed idoinco e marg. forſan inrepſit.— *Liciſcae* 24. *Lyciſſae* 47. 48. 64. 85. *Liciſſae* 14—17. 19. 23. 25. 45. *Luciſce* 12. *Lyciſae* 61.

124—126. v. Excurſ. ad h. l.

127. *demittente* 23 a m. pr.

128. *quoad et potuit* 24. *ſed* pro *et* 10. 11. 15. 19. 22. 23. 25. 27. 46—50. 54 - 69. 71—74. 76. 77. 85.— *tandem* 16. *tantum* 11. 46. 47. 48. 50. 55. 57. 58.

130. *laxata* 19. *nondum* 14. 15. 19. 22. 46—50. 54—69. 71—74. 85. *ſed non*, pro *necdum* 45.

131. *Obſcenisque* ſuſpicari poſſis. *lacernae* 14.

Hippomanes, carmenque loquar, coctumque venenum,
Privignoque datum? faciunt graviora coactae
Inperio ſexus, minimumque libidine peccant.
Optima ſed quare Ceſennia, teſte marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam,
Nec Veneris pharetris macer eſt, aut lampade fervet:
Inde faces ardent; veniunt a dote ſagittae.
Libertas emitur: coram licet innuat, atque
Reſcribat, vidua eſt, locuples quae nupſit avaro.
Cur deſiderio Bibulae Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.

133. *Hippomanes carnemque loquar* 11. 16. unde Schurzfl. coni. *Hippomanis carnemne.* Idem tamen recte monet, antiquam lectionem retinendam, alteramque e gloſſa ortam videri. Fortaſſe haec etiam ſtupori vel incuriae librariorum debetur.

135. *nimiumque* 16. 22.

136—138 eiecti e 13. *Ceſennia* 14. 15. 26. 27. 61—63. 65. (Pariſ. 1512.) 66. 67. 70—74. 82. *Caeſennia* 81 et al. Alterutra lectio videtur probanda. Gens certe *Ceſennia* nota eſt e Tac. Ann. XV, 6. (ubi v. Lipſ.) Cic. Phil. XII, 9. Ioſeph. B. Iud. p. 818. et *Caeſennia* e Cic. Caecin. 4. et 8 ſq. Montfauc. Antiquit. expl. T. V. pag. 110 ſqq. et Gruteri Inſcr. vid. Ryck. et Erneſti ad Tac. Ann. XIV, 29. *Cenſennia* 3. 11. 20. 21. 75. 76. *Cenſonia* 2 in interſtit. 10. 16. 17 a m. pr. 19. 25. 45—48. 56—60. 65. 85. *Caeſonia* 17 a m. ſec. 28. 49. 50. 54. 55. 64. 68. 69. Gens *Caeſonia* memoratur a Cic. in Piſ. 6. in Verr. I, 10. II, 18. ad Att. I, 1. XII, 1. a Tac. Ann. XIV, 29. (ubi v. intpp.) XV, 71. et al. Sed hoc nomen forſan e v. 616 huius Sat. huc translatum eſt. v. ibi not. *Ceſſennia* 17 a m. ſec. *Ceſſania* 22. *Ceſenia* 24. *Cyeſenia* 2. *Ceſſamina* 23. *Cenſoria* 5. *Cezonia* al.

138. *pharetris Veneris* 10. 11. 12. 14—17. 19. 21—

Tres rugae subeant, et se cutis arida laxet,
Fiant obscuri dentes, oculique minores:
Conlige sarcinulas, dicet libertus, et exi:
Iam gravis es nobis, et saepe emungeris, exi
Ocius, et propera: sicco venit altera naso.
Interea calet, et regnat, poscitque maritum
Pastores, et ovem Canusinam, ulmosque Falernas.
Quantulum in hoc? pueros omnes, ergastula tota,
Quodque domi non est, et habet vicinus, ematur.
Mense quidem brumae, quo iam mercator Iason
Clausus, et armatis obstat casa candida nautis,

27. 45—49. 54—60. 64—70. 75. 76. 85. *est* perperam omissum in 61. 62. 66. 67. *haud* pro *aut* 19. 23.

139. *Sed mechi quid agant. veniunt* cet. 13. *venient* 21.

141. *His cupidis vidua* cet. 13. e quo eiecti v. 140. 142 et 144—161.

143. *Lascivisque viris facies, n. u. a.* 13. *Si verum inspicias* 14. *excucies* 85.

144. *si* pro *se* 26. 27. 46—48.

146. 147 absunt a 14. *dicit* 17. 23.

147. *ut saepe emungeris!* non male emend. Heins. ad Claudian. Cons. I. Stilic. II. 327.

148. abest a 22.

151. *omnes pueros* 19.

152. *non est domi* 15. *sed habet* 14. 22. *quod habet* 15. *vicina* 16. *amatur* 22.

153. *Mense quidem Numae* 4. et sic legit Sidon. In 4 reperitur vetus hoc scholion: Ita Februarius dictus, quem Februo i. e. Plutoni consecravit Numa. Idem vero rex Ianuarium quoque instituit Ianoque consecravit. Sed quis umquam hunc vel illum mensem Numae propterea dixit? *cum* pro *quo* 10. 11. 14—17. 19 in marg. 20. 21. 22. 25. 27. 45—50. 54—63. 65—69. 71—74. 77. *in aedem* pro *Iason* 16.

Grandia tolluntur cryſtallina, maxima rurſus
Myrrhina, deinde adamas notiſſimus, et Beronices
In digito factus pretioſior: hunc dedit olim
Barbarus inceſtae, dedit hunc Agrippa ſorori,
Obſervant ubi feſta mero pede ſabbata reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.

Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formoſa, decens, dives, fecunda, vetuſtos
Porticibus diſponat avos, intactior omni
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabina;
(Rara avis in terris, nigroque ſimillima cycno)
Quis feret uxorem, cui conſtant omnia? malo,

155. *Candida* 19. Pro *tolluntur* forte leg. *poſcuntur*,

156. *Myrrina* 27. 46. 47. 59. 64. *Mirrina* 23. 24. 45. 60. 65. 85. *Myrina* 48. *Myrrhia* 50. *Murrhina* 74. quae ſcriptura forte rectior. — *Berenices* 49. 61. 62. 63. 65 — 69. 71. 72. 73. 77. quae vulgarior eſt ſcriptura. Sic etiam quibusdam ſcriptoribus Graecorum Βερονίκη, et aliis Βερενίκη dicitur. *Beronicis* 12. 15. 17. 19. 20. 21. 27. 45 — 47. 85. *Beronice* 16. *Büricis* 22.

161. *Vllane* 23. Non male, ut haec quoque poetae, non Poſtumi, verba ſint.

162. *facunda* 22. 85. — *venuſtos* 47. 48.

165. *cycno*, non *cygno*, 20. quam ſcripturam revocavi, quia Graecis κύκνος dicitur.

166 — 169 in 13 ita contracti: *Quis feret uxorem, quae dotibus his ſuperaddit Grande ſupercilium, aut numeret cum dote triumphos.* — *ferat* 16. 26.

168. *Graecorum* 85. v. ad II, 24. — *ſi cui* 50.

169. cum dote 13. 46. 47. 48. 50. 64.

170 180 eiecti e 13. *Annibalem* 22. v. ſup. ad IV, 39.

171. *Cartagine* 22. 85. et *Kartagine* 21. ſine adſpirat. ut in quibusdam inſcriptt. Cicero in Orat. c. 48. *Quin ego ipſe*, inquit, *quum ſcirem, ita maiores loquutos eſſe, ut nusquam, niſi*

Malo Venusinam, quam te, Cornelia mater
Gracchorum, si cum magnis virtutibus adfers
Grande supercilium, et numeras in dote triumphos.
Tolle tuum, precor, Hannibalem, victumque Syphacem
In castris, et cum tota Carthagine migra.
Parce, precor, Paean, et tu Dea pone sagittas,
Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem!
Amphion clamat: sed Paean contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum, ipsumque parentem,

in vocali, adspiratione uterentur, loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumpos, Kartaginem *dicerem: aliquando, idque sero, convicio aurium quum extorta mihi veritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reservavi.* Non convenit etiam inter viros doctos scriptura *Carthago* et *Karthago*. In numis, inscriptt. et marmor. orthographia variat, neque tanta est auctoritas eorum, ut certa scribendi regula inde repeti queat. *K* non vera litera, sed *quorumdam nominum nota* dicitur Quintil. Inst. Or. I, 4, 9. ubi v. Spalding. Cf. Drakenb. et nos ad Sil. I, 3.

172. *tu Dea pone sagittas* ex emendat. Graevii recte, opinor, edidit Hennin. quem sequuti sumus. In libris tum scriptis tum editis legitur, *tu depone sagittas*, et pronom. *tu* vulgo ad eamdem deam Dianam refertur, quae ratio admodum dura est.

173. *faciant* 47. 48. 58. — *confingite* 15. 47. 48. 85.

174. *exclamat* 10. 15. 16. 27. 58. 85.

175. *Sic tulit* 22. — *gregem* 11. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. 85. *ipsamque parentem* 11. 14. 15. 27. 57. 61. 62. 63. 66. 67. quod probarunt Schurzfl. et viri docti in edit. Iuven. cum notis Variorum Amst. 1684. ne Amphion se ipse extulisse dicatur. Enimvero verbum *extulit* non referendum ad Amphionem, sed ad Nioben,

Dum ſibi nobilior Latonae gente videtur,
Atque eadem ſcrofa Niobe fecundior alba.
Quae tanti gravitas, quae forma, ut ſe tibi ſemper
Inputet? huius enim rari ſummique voluptas
Nulla boni, quoties animo conrupta ſuperbo
Plus aloes, quam mellis habet. Quis deditus autem
Vsque adeo eſt, ut non illam, quam laudibus effert,
Horreat, inque diem ſeptenis oderit horis?
Quaedam parva quidem; ſed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quam quod ſe non putat ulla
Formoſam, niſi quae de Tuſca Graecula facta eſt?

quae liberos ipſumque eorum parentem, qui omnes innoxii luerunt noxam Niobes, extulit, ante quam in ſaxum verteretur.

176. *Cum* 20.

177. *Niobe ſcrofa* 14.

180. 181. in 13 ita mutati: *Plus aloes quam mellis habet corrupta ſuperbo Ex animi vitia cuius cum bile voluptas Summi nulla boni eſt: quis enim vir deditus ulli* cet.

182. *ullam quam laudibus affert* 85.

183. *dies* 13. 15. 17. 20. 21. 22. 25. 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. *dia* 12. 16. 18. 19. 24. 85. — *oderis* 22.

184 abeſt a 13. et 22.

parca 25. 46. 48. 49. 54. 57. 59. 60. 65. idque coni. Lubin. ut ſenſus ſit: quaedam mulier parca quidem eſt, non ſumtuoſa, ſuperba et magnifica; ſed tamen non toleranda eſt, quod Graeco utatur ſermone, ut blandior videatur. *Quaedam parva loquar* emend. Pontan. ad Macrob. Sat. III, 10. perperam coll. Tibull. II, 6, 11. Vulgata lectio bene ſe habet.

185. *Et quid* 13. *putet* 11.

186. *Thuſca* 46. 47. 49. 64. *ouras* pro *facta eſt* 22. *eſt* omittit 85.

187 et 188 abſunt a 13. et 187 — 189 a 22.

188. v. Excurſ. ad h. l.

De Sulmonensi mera Cecropis? Omnia Graece,
* Quum sit turpe magis nostris nescire Latine.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta. quid ultra?
Concumbunt Graece. Dones tamen ista puellis:
Tune etiam, quam sextus et octogesimus annus
Pulsat, adhuc Graece? Non est hic sermo pudicus
In vetula, quoties lascivum intervenit illud,
ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ. modo sub lodice relictis
Vteris in turba. Quod enim non excitet inguen
Vox blanda, et nequam? digitos habet. Vt tamen omnes.

189. *placent* pro *pavent* 13.

191 — 194 eiecti e 13. *Concumbunt Graece: non est hic sermo pudicus* 22. omissis v. 192. 193. Error inde ortus, quod et v. 191 et 193 voc. *Graece* legitur. Cf. ad II, 24.

192. *Tunc* 47. 50.

194 sq. Miror neminem haesisse in his verbis, quorum iunctura admodum inportuna, et scabra est oratio. Suspicari possis, poetam scripsisse: *Non est hic sermo pudicus, Si vetula toties lascivum interseris illud Ζωη και Ψυχη, et modo sub lodice relictis* (verbis) *Vteris in turba.* Haec certe est sententia h. l. cui tamen lenior vellem medicina adhiberi posset.

195. Versus ab alia manu scriptus in 10. *Zoe ypsice non est bene sermo pudicus* 13. Ζωὴ καὶ μȣ Ψυχὴ 11. ΣΥΚΗ 21. *cai dice* 22. Graeca absunt a 18. 27. 45. 61.

196. 197. in 13 ita contracti: *Vox blanda et nequam digitos habet. et movet inguen.* — *quid* 17. 18. 20. 45. — *excitat* 11. 15. 16. 18. 19. 23. 24. 27. 45. 49. 54. 61. 62. 63. 66 — 74. 77. — *ignem* 23. 60.

197. *sit tamen* 19. Locus perplexus, qui valde torsit interpretes. Lucebit, opinor, modo *et* pro *ut* substitueris: *et tamen omnes*

Subſidant pennae; dicas haec mollius Haemo
Quamquam et Carpophoro: facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam iunctamque tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Cauſa: nec eſt, quare coenam, et muſtacea perdas,
Labente officio, crudis donanda; nec illud,
Quod prima pro nocte datur, quum lance beata
Dacicus, et ſcripto radiat Germanicus auro.
Si tibi ſimplicitas uxoria, deditus uni
Eſt animus: ſubmitte caput cervice parata
Ferre iugum: nullam invenies, quae parcat amanti.

Subſidant pennae, dicas — Carpophoro: (nam) *facies tua computat annos.* vid. Comm.

198 abeſt a 13. *Subſideant* 26. — *pinnae* 1. Vetus ſcholion eſt: *Subſidant* longa aetate *pinnae*, metaphora, quia vetulae flacceſcunt. Lubinus: „Metaphora, inquit, ab avibus. Ingenii nervi vel pinnae quaſi ex ſuperiori loco deorſum vocentur. Poſſumus etiam *pinnas* h. l. intelligere in cacumine turrium rotundos apices. Quamvis illa, quae ſuprema ſunt, ſermone tuo quaſi deorſum voces." — *dicas hoc* 24. — *Haemo* 77. *Hoemo* 14. 17. 18. 27. 45. 47. 57. 64. *Hemo* 15. 16. 19. 20. 21. 23. 24. 58. *Hoeemo* 46. 48. *Oemo* 56. 59. *Emo* 60. 65. *Aemo* alii, etiam Hennin. qui tamen *Haemo* edidit ſup. III, 99. ubi v. not.

199. *Et ſi diſſimiles facies* cet. 13. *computet* 12. 16. 22.

200 — 205 extruſi ex 13. *vinctamque* 4. *victamque* 22.

202. *muſtacea* 1. 28 al. *muſtacia* 16. 64. *muſtatia* 14. 15. 17. 18. 19. 21. 47. 49. *muſtitia* 22. *muſcacia* 46. *muſcatia* 48.

205. *Dacius* 15. 16. 20. 24. 25. 56. 57. 58. 66. *Datius* 18. 19. 21. 22. 27. 45. 47. — *ſculpto radiat G. auro* 57. *ſcutilo r. G. auro* et vet. cod. ſuo legit Pontan.

Ardeat ipſa licet, tormentis gaudet amantis,
Et ſpoliis. Igitur longe minus utilis illi
Vxor, quisquis erit bonus optandusque maritus.
Nil umquam invita donabis coniuge: vendes
Hac obſtante nihil: nihil, haec ſi nolet, emetur.
Haec dabit adfectus: ille excludetur amicus
Iam ſenior, cuius barbam tua ianua vidit.
Teſtandi quum ſit lenonibus atque laniſtis
Libertas, et iuris idem contingat arenae;
Non unus tibi rivalis dictabitur heres.
Pone crucem ſervo. Meruit quo crimine ſervus
Supplicium? quis teſtis adeſt? quis detulit?
Audi,

ad Macrob. Sat. III, 10. ubi monet, *ſcutilum* propr. eſſe variegatum inſtar telae aranearum. Cf. ſup. Comm. ad II, 97. — *radians* 20. *Germanius* 22.

206—208 in 13 ita coaluere: *Si tibi ſimplicitas uxoria complacet, erras: Nam penitus nullam invenies, quae parcat amanti.* — *ac deditus* 18. Recte forſan. Poſſis etiam *Et* pro *Eſt* legere, vel interpungere: *Si tibi (ſimplicitas uxoria) deditus uni Eſt animus.*

208. *parcit* 23.

210. *illis* 25.

211. *erat* 21 a m. pr.

213. *nollet* 27. *nolit* 13—17. 21. 22. 24. 25. 45. 49. 50. 54—62. 65—69. 71—74. 77. Nil intereſt. *voles* 18 a m. ſec. 23. 46. 48.

214. *Haec* recepi ex 17—25. 27. 45—50. 54—63. 65—74. 77. et *excludetur* ex 10. 13. 15. 16. 21. 22 a m. ſec. 26. 27. 46. 47. 48. 50. 55—74. 77. *Hac* et *excludatur* in aliis libris, etiam ed. Hennin. — *dedit* 23. *effectus* 12. 19. 22. 47. 48.

216—218 eiecti e 13.

217. *viris* 64. *contingit* 16. 27. 46. 47. 48. 58.

218. *rivalis tibi* 27. 46. 47. 48. 58. *Non tibi rivalis unus* 19. — *ditabitur* 11. ex raſura, 15. 18. 23. 29. 45. 49.

219 abeſt ab 22.

220. *qui — qui* 17. 20.

Nulla umquam de morte hominis cunctatio longa eſt.
O demens, ita ſervus homo eſt? nil fecerit, eſto:
Hoc volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.
Inperat ergo viro: ſed mox haec regna relinquit,
Permutatque domos, et flammea conterit: inde
Advolat, et ſpreti repetit veſtigia lecti.
Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, et adhuc virides in limine ramos.
Sic creſcit numerus; ſic fiunt octo mariti,

221. *Nulli* emend. Heinſ. ad Ovid. Met. VII, 453. *eſt* abeſt a 12 et 16.

223. *Sic volo* 19. 27. 28.

224 — 230 extruſi e 13.

225 — 227 abſunt ab 18. *domus* 14. 16. 48. — *flammea* 22. 45 — 50. 62. 64. 65. 68. 69. 71. 72. 73. *flamea* al. Cf. Comm. ad II, 124.

226. *Evolat* 20. *Avolat* (a novo marito diſcedit) 29. 50. 65. 69. et cod. viri docti, quem v. in Miſcell. Obſſ. Crit. in Auctores vett. Amſt. 1734. Vol. V. T. I. p. 122. *lecti repetit veſtigia ſpreti* 21. *refugit veſtigia* conl. Schrader.

227. *Ornatus* 46. 48. 61. — *liquit* 16. *linquet* 65.

228. *vel* pro *et* 11. 14. 16. 19.

230. Poſt hunc verſum in 16 inſertus eſt alius: *Si fierent comites citius, quam nuberet uxor.*

231. *ſalva eſt* 16. *eſt ſalva* 27.

232. Verſus ab alia manu ſcriptus in 10. et abeſt ab 22.

233. Verſus excidit e 46. 48. 49. 56. 59. 60. 65. Cauſam v. ſup. in Comm. ad II, 24. *libellis* 16.

234. *nil ſimplex* 19. 22 a m. pr. 23. 24. 25. 27. 46 — 50. 54 — 66. 68. 71 — 74. 77. *deſcribere* 60.

235. *nunc* 13.

236. *Archigenen* recepi e 60. 65. et 68. *Archigenem* alii. Sed quamvis non ignoro, hiatus frequentes eſſe Iuvenali, (v. ad I, 151.) vereor tamen, ne illi ſine neceſſitate ei ab inperitis li-

Quinque per auctumnos: titulo res digna sepulcri.
Desperanda tibi salva concordia socru:
Illa docet spoliis nudi gaudere mariti;
Illa docet, missis a corruptore tabellis,
Nil rude, nec simplex rescribere: decipit illa
Custodes, aut aere domat: tunc corpore sano
Advocat Archigenen, onerosaque pallia iactat.
Abditus interea latet et secretus adulter,
Inpatiensque morae pavet, et praeputia ducit.
Scilicet exspectas, ut tradat mater honestos,

brariis passim obtrusi sint: et illa vocis forma doctior est.

237. 238 eiecti e 13. *in terra* 16. 21 a m. pr. *et secretus* revocavi, tamquam lectionem omnium fere librorum, ex 1. 10. 11. 12. 14 — 26. 45. 46. 48. 49. 50. 54 — 63. 65 — 77. Languet tamen, quoniam synonyma *abditus* et *secretus* iunguntur. *et securus* 27. 47. 64. non inprob. Schurzfl. modo mox vs. seq. *silet*, non *pavet* legatur. *accersitus* e coni. reposuit Marshall, rectiusque *arcessitus* Hennin. ut mens poetae sit: Interim, dum medicus arcessi fingitur, moechus sub persona medici veniens clanculum intrat, atque ita custodes decipit. Sed illas lectiones ex *accersitus* degenerasse, non mihi persuasit Hennin.

238. *pavet* restitui ex 1. (cuius glossa certe est *metuit*) 10. 12. 14. 15. 17 — 23. 25. 26. 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. et tribus MSS. Nic. Heinsii, qui ad Sil. Ital. XVI, 432 hanc lectionem probat monetque, *pavorem* esse aliquid medium inter spem metumque, et hinc *laetum pavorem* ac *horrorem* dici Stat. Theb. I, 493. Sil. III, 215. XVI, 432. eumque describi a Stat. Theb. VI, 392 sq. 802 sq. *silet* 16. 24. 70. 75. 76. 82. — *discit* pro *ducit* 12. 14. 17. Vetus Schol. docet, totum hunc versum in quibusdam codicibus non legi: et lubens eum deleverim propter obscenitatem, quae tamen ipsa illius rei caussa fuisse videtur.

239. *Nam licet* 20. *exspectes* 20. 26.

Atque alios mores, quam quos habet? utile porro
Filiolam turpi vetulae producere turpem.
Nulla fere caussa est, in qua non femina litem
Moverit. adcusat Manilia, si rea non est.
Componunt ipsae per se, formantque libellos,
Principium atque locos Celso dictare paratae.
Endromidas Tyrias, et femineum ceroma
Quis nescit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat adsiduis sudibus, scutoque lacessit,
Atque omnes implet numeros; dignissima prorsus
Florali matrona tuba; nisi si quid in illo

240. *Aut* 13. 14. 21. 22. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74.

242—267 eiecti e 13.

243. *Manulia*, *Mamilia* et *Mamilla* legitur in bonis libris Gell. IV, 14. ubi vid. Gronov.

245. *Ceso* 46. 48.

246. *Endromydas* 46. 47. 49. 50. 54. 65. *Endromadas* 10. 15. 45. *Endromedas* 16. 22. 23. 24.

247. *aut* pro *vel* 12. 14. 15. 16. 23. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. prob. Schurzfl. quum verba quarti ordinis in tertiis personis, etiam extra perfecti contractionem, saepius producantur. Hiatus etiam amat Iuvenalis. v. ad I, 151. Nec tamen illi temere ei videntur obtrudendi.

248. *rudibus* pro *sudibus* coni. Lips. Mil. Rom. V, 14. ut nos Sil. VIII, 552. At v. Comm.

249. *numeros implet* 19. 45. *implent* 65.

250. *ni* 21. 22.

251. *agitat* pro *agitet* restitui ex 10—12. 14—27. 45—50. 54—76. nam *paratur* mox sequitur. *paretur* 16. 21.

252. Possis etiam ita distinguere: *Quem. p. p. m. g. pudorem? Quae fugit a sexu, vires amat.* Nisi forte reponendum: *pudorem, Quae fugit a sexu, et vires amat?* Nec tamen respuenda vulgaris et interpunctio et lectio.

253. *viros* 16. 24. *et* pro *haec* 26.

Pectore plus agitat, veraeque paratur arenae.
Quem praestare potest mulier galeata pudorem,
Quae fugit a sexu? vires amat. Haec tamen ipsa
Vir nollet fieri. nam quantula nostra voluptas?
Quale decus rerum, si coniugis auctio fiat,
Balteus, et manicae, et cristae, crurisque sinistri
Dimidium tegimen: vel si diversa movebit
Proelia, tu felix ocreas vendente puella.
Hae sunt, quae tenui sudant in cyclade, quarum
Delicias et panniculus bombycinus urit.
Adspice, quo fremitu monstratos perferat ictus,
Et quanto galeae curvetur pondere, quanta

254. *nolet* 23. 46. 47. 50. 64. *tantula* 22. — *vestra voluptas* 11. non inprob. Schurzfl. ut sit ἀνθυποφορὰ mulieris galeatae. Sed idem recte praetulit vulgatam lectionem.

255. *fiet* 16. 19. 45. Haec verba etiam ita distingui possunt: *Quale decus, rerum si* cet.

256. *manicae, cristae* 11. 24. *tunicae* pro *manicae* vetus Schol. cuius glossa est haec: *balteus et tunicae* Retiarii scilicet, si personam aut officium eius susceperit. Huic lectioni favet locus Livii, in Comm. laudatus, Lib. IX. c. 40. ubi inter arma Samnitium recensentur etiam *tunicae*.

257. *tegimen* 21. 22. 45. ut in optimis membranis ubique, unde recepi pro vulg. *tegmen*. Cf. Nic. Heins. ad Sil. I, 402. qui tamen ad Virg. Aen. III, 594. et VII, 666 utramque scripturam damnat, et ubivis *tegumen* reponendum censet. *movebis* 27. 46. 47. 58.

258. *tum* 25. 27. 46—50. 54—60. 64. 65.

259. *Haec* 61. 62. 63. 67. 71. 72. 73. prob. Pulmanno, ut sit enallage, ut inf. v. 592. et ap. Terent. in Eun. III, 5, 34. Andr. IV, 1, 32. in Heautont. IV, 4, 4. et in Phorm. V, 8, (al. 10.) 23. quibus tamen locis meliores libri *Hae* vel *Haecine* exhibent.

261. *praeferat* 47. 58. 66.

262. *quanta — curetur* errores operarum in edit. Hennin. quos tamen fideliter

Poplitibus ſedeat, quam denſo faſcia libro,
Et ride, ſcaphium poſitis quum ſumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, caecive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quae ludia ſumſerit umquam
Hos habitus? quando ad palum gemat uxor Aſyli?
Semper habet lites, alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.
Tunc gravis illa viro, tunc orba tigride peior.
Quum ſimilat gemitus occulti conſcia facti,
Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat,
Vberibus ſemper lacrumis, ſemperque paratis

expreſſerunt editores Manhem.

263. *Poplicibus* 45—48.

264. *ſcaphium poſitis* pro *poſitis ſcaphium* 27. 46—50. 54. 55. 58. 61—69. 71—74. quos ſequutus ſum.

265. *coecique* 16. 19. 24. 85. *caecive* 27. 61. 63. *Creteive Metelli* (ut mox *Gurgitis Fabii*) 3. 4. non inprob. Nicol. Heinſ. ad Ovid. Met. VII, 223. ut innuatur Q. Metellus Creticus Coſ. a. 674. qui Cretam expugnavit; de quo v. Dio Caſſ. XXXVI. pag. 8. et Salluſt. B. C. 29. Poſſis etiam ſuſpicari *Calvive Metelli*, h. e. L. Metelli Calvi Coſ. a. DCXI. Sed vulgata quoque lectio bene ſe habet.

267. *gemit* 11. 12. 14. 15. 16. 18. 19. 21—24. 26. 46—50. 54. 55. 59. 60. 64. 65. 85. — *Aſili* 17. 19. 21—24. 27. 45—48. 50. 64. 85. *Aſyli* 49. 60—63. 65. 68. 71. 72. 73. 77. *Aſilli* 20. *Aſſili* 18.

269—303. abſunt a 14. quia folium excidit. *nimium* 16.

270. *Tunc* revocavi ex 10. 13. 17—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 85. *Tum* 11. 77. *Cum* 14. 15. 16. 26. 70. 75. 76. 82. — *tum orba* 11.

271. *Conſimilat* 13. *Tunc ſimulat* 21 a m. ſec. 27. 46—49. 58. Non male, ſi minorem diſtinctionem poſueris in fine verſus praeced.

272. *iam ficta* 16. *flicta paelice* 9. in quo et ſup. II, 57 *paelex* pro *pellex* legitur.

274. *atque ſpectantibus* 12. *ſemper ſpectantibus* 2.

In ſtatione ſua, atque exſpectantibus illam,
Quo iubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc curruca places, fletumque labellis
Exſorbes; quae ſcripta, et quo lecture tabellas,
Si tibi zelotypae retegantur ſcrinia moechae!
Sed iacet in ſervi complexibus, aut equitis. Dic,
Dic aliquem, ſodes, hic Quintiliane colorem:
Haeremus. dic ipſa. Olim convenerat, inquit,
Vt faceres tu, quod velles; nec non ego poſſem
Indulgere mihi: clames licet, et mare coelo
Confundas, homo ſum. Nihil eſt audacius illis

ac ſemper ſpectantibus 17. *ipſis ſpectantibus* 29. 45. *ipſisque ſpectantibus* 26. *atque ipſis ſpectantibus* 10. 15. 16. 19. 21. 23. 85. *atque illis ſpectantibus* 18. *atque ſuis ſpectantibus* 22. *ipſis exſpectantibus* 3. 74. *atque ipſis exſpectantibus* 27. 47. 54. 64. *atque iis exſpectantibus* 24. *velut exſpectantibus* 13. Sed *atque exſpectantibus* 5. 14. 20. 25. et editt. tantum non omnes. Haec lectio mutata videtur ab iis, qui metro metuebant, nec memores erant multorum in Iuvenali hiatuum. v. ſup. ad I, 151. Vix tamen dubito, quin poeta ſcripſerit: *atque exſpectantibus, illa Quo iubeat manare modo;* niſi totus potius verſus, qui ſalvo ſenſu efici poteſt, acumen interpolatoris redolet.

275. *manere* 13. 16. 17. a m. pr.

276. *Tu tibi tum* 2. 22. *Tu tibi tu* 21. *Tu tibi nunc* 16. *Tunc tibi tu* 3. *tunc* abeſt ab 15. 19. — *labelli* 26. De *curruca* v. Excurſ. ad h. l.

277. *et quot* pro *et quas* revocavi ex 7. 10. 11. 13. 15. 17—20. 22—25. 29. 45. 47—50. 54—60. 64. 65. 75. 76. 85. v. Comm. *quod* 16. *quot lecture tabellis* 47. *quas viſure tabellas* 77.

279—286 eiecti e 13. *Sexii* pro *ſervi* 22. *atque equitis* 46.

280. *dic* pro *hic* 12. 15—25. 27. 45—50. 56—69. 71—74. 85. Sed idem verbum iam bis poſitum eſt, et mox denuo repetitur.

282. *quod tu velles* 16. 85. *poſſum* 85.

Deprensis: iram atque animos a crimine sumunt.
Vnde haec monstra tamen, vel quo de fonte requiris?
Praestabat castas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva sinebant
Tecta labor, somnique breves, et vellere Tusco
Vexatae duraeque manus, ac proximus Vrbi
Hannibal, et stantes Collina turre mariti.
Nunc patimur longae pacis mala. saevior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciscitur orbem.
Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perIt: hinc fluxit ad istos

285. *Deprehensis* 15. 18. 27. 47. 49. 56. 63. — *animum de crimine sumunt* 85. — *ducunt* 19.

286. *aut quo* 17. *de quo fonte* 15. 19. 25. 27. 46—50. 55. 57—60. 64.

288. *coniungi* 7. 29. *sinebat* 11. 15—23. 25. 27. 45—50. 55. 57—63. 65—69. 71. 72. 73.

290. *Vexataeque manus durae* 21. *et proximus* 77. 85.

291. *in turre* 11. 25. 50. 56. 57. 59—63. 65—69. 71. 74. 85.

292. *longe* 46. 47.

293. *ulciscimur* 29.

295. *fluxit ad Istros* 19. 20. 25. 49. 56. 57. 59—62. 65. 66. *Histros* 10. 12. 15—18. 26. 45—48. 50. 54. 55. 58. 64. 67—69. 71—74. 85. *Hystros* 13. 21. 24. 27. *Histos* 22. *Instros* 23. *Indos* 9. 75. 76. non inprob. Pithoeo, si mox suadente Iac. August. Thuano reponatur *Rhodon et Mileton*, ut sensus sit, paupertatem Roma excedentem fluxisse ad illas civitates, quae ante deliciis et voluptatibus insignes fuerint. Sed *istos* idem Pithoeus, et iam ante eum Hieron. Nogarola ap. Parrhas. in Quaes. per Epist. 28. et Balbus ad Valer. Fl. III, 555 recte, opinor, coniecerunt, idque receptum in 70. et 82. Librarii saepe quidem nomina propria in adpellativa, sed et passim haec in illa corruperunt, iis potissimum

Et Sybaris colles, hinc et Rhodos, et Miletos,
Atque coronatum et petulans madidumque Tarentum.
Prima peregrinos obfcoena Pecunia mores
Intulit, et turpi fregerunt faecula luxu
Divitiae molles. Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, et capitis quae fint discrimina, nefcit;
Grandia quae mediis iam noctibus oftrea mordet,
Quum perfufa mero fpumant unguenta Falerno,
Quum bibitur concha, quum iam vertigine tectum
Ambulat, et geminis exfurgit menfa lucernis.
I nunc, et dubita, qua forbeat aera fanna,
Tullia quid dicat notae conlactea Maurae,

locis, ubi plura nomina propr. recenfentur, ut h. l. Conf. Schrader. Emendatt. pag. 8. Drakenb. ad Sil. IX, 117. et Broekhuf. ad Prop. III, 2, 45. 3, 5. 37. 7, 44.

296. 297 eiecti e 13. *hic Rhodos* 60. 65. *hinc Rhodos* 15. 24. 27. 64. *hinc ad Rhodos* 45. 46. 49. 54. *ad Rodos* 21 a m. fec. 22. 85. *ad Rados* 23. — *atque Miletos* 47. 50. 58. 64. 73. Sed prima fyll. voc. *Miletos* longa eft.

297. *et* abeft ab 25. 27. 46—50. 54—61. 64. 65. 85.

301. *funt* 16. 21. 22. 85.

302—346 extrufi e 13. *Grandiaque a mediis* 16. *forbet* pro *mordet* 11. 16.

303. *percuffa* 16. 85. *fpument* 75. 76.

304. Verfus ab alia manu fcriptus in 10.

305. *furgit* 16. *exfurget* 17. 45. *exurgit gemma* 85.

306. *qui* 19. *forbent* 75. 76. *aere* 27.

307. Verfus hic ante v. 308 legitur in 22. et plane abeft ab 8. (in quo recentior manus eum adfcripfit) et aliis codd. tefte Pulmanno. Eo quoque extrufo haud quidquam h. l. defideratur, nec nomen *Maurae* bis obcurrit. Hanc tamen ipfam ob rationem, non fatis idoneam, deleri potuit, nec ullum vidi librum, in quo non legeretur. *nocte* 19. 23. *conlactea* f. *collactea*

Maura Pudicitiae veterem quum praeterit aram.
Noctibus hic ponunt lecticas, micturiunt hic,
Effigiemque Deae longis ſiphonibus inplent,
Inque vices equitant, ac luna teſte moventur.
Inde domos abeunt: tu calcas luce reverſa
Coniugis urinam magnos viſurus amicos.
Nota Bonae ſecreta Deae, quum tibia lumbos
Incitat, et cornu pariter vinoque feruntur
Adtonitae, crinemque rotant, ululantque Priapi
Maenades. O quantus tunc illis mentibus ardor

2—5. 8. 10. 11. 14—16. 18. 20—25. 27. 28. 45—50. 54—60. 64. 65. 68—70. 74. 85. unde recepi, prob. etiam Hennin. v. Comm. *col-lactia* 17. *collatea* 19. *col-laccea* 63. *collaccia* 66. 67. *Collacia* 26. 61. 62. 65. 71. 72. 73. 75. 76. 77. 82. Tum poſt *Tullia*, non poſt *ſanna* comma ponendum.

308. *veterum* 16. *iam* pro *quum* 16. 85.

310. *ſimphonibus* 19. 21—24. 45. 85. *ſymphonibus* 15. 27. 46—48. 61. 65. *ſyphonibus* 49. 50. 55. 64.

312. *domus adeunt* 85.

314. *Nota deae* ſ. *Bonae* 23.

315. *cornu periunt* (forte *feriunt*) *vinoque fruuntur* 23.

316. *ululantque Priapi Maenades* 1. 70. 75. 76. 81. 82. *ululante Priapo* 10. 11. 12. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 85. quod Britann. exponit: ſacerdote Priapi edente ſonos et ululatus muſicis inſtrumentis, ne ſcil. quiritantis vox, per vim ſtuprum patientis, exaudiretur. *ululantque Priapo* 44. 83. 84. ut coni. Bahrdt, a quo tamen haec lectio eodem ſenſu capta, quo recepta a nobis. v. Comm. Ita vero malim *ululantque Priapum*, ut *quem ululat Gallus* ap. Martial. V, 42, 3. et *ululare triſtia* ap. Lucan. I, 567. unde *ululata Hecate* et *Lucina* dicitur Virg. Aen. IV, 609. et Stat. Theb. III, 158.

320. *Saufeia* 1. 61. 70. 75. 76. 77. Romae fuit *Saufeia* gens, notique *Saufeii* e Plin. VII, 53. et Cicer. Rabir. Perd. 7. et Epiſt. ad Att. I, 3. II, 8. IV, 6. XIV, 18. XV, 4. XVI, 3. *Laufeia*

Concubitus! quae vox saltante libidine! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas posita Saufeia corona
Provocat, et tollit pendentis praemia coxae.
Ipsa Medullinae fluctum crissantis adorat.
Palmam inter dominas virtus natalibus aequat.
Nil ibi per ludum similabitur: omnia fient
Ad verum, quibus incendi iam frigidus aevo
Laomedontiades, et Nestoris hernia possit.

60. 64. *Lausera* 17 a m. pr. 20. 22. *Lausela* 14—17 a m. sec. 18. 21. 27. 46. 47. 48. 58. 85. *Lausella* 10. 11. 19. 23. 24. 25. 45. 49. 54—57. 59. 60. 62. 63. 65—69. 71—74. 77. Eadem lectionis varietas est inf. IX, 117. et ap. Martial. III, 72.

321. *et tollit* revocavi ex 10. 11. 14—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. *attollit* 70. 75. 76. 77. 82.

322. *Ipse* 27. 46—49. 57. *Medulinae* 23. — *fluctum* 1. 75. 82. *frictum* 18. 19 a m. sec. 20. 21 a m. sec. 23. 24. 25. 27. 46—50. 54—74. 76. 77. 85. forte rectius. Britann. „*adorat frictum*, quia genibus ad frictum incurvatur.“ Farnabius: „*γυνὴ ἀνακλινομένη τρίβει λειχεῖτε.*“ Inde tribades dictae *frictrices*. v. Comm. ad v. 311. *fructum* 17. 21 a m. pr. 22. 45. *factum* 19 a m. pr. — *crisantis* 1. 17. 21. 22. 23. 46. 47. 48. 64.

323. *densas* pro *dominas* 22. *virus* (h. e. sucus genitalis, ut ap. Virg. Ge. III, 281. *lentum destillat ab inguine virus*) pro *virtus* coni. Schrader et Bahrdt, qui ita h. l. exponit: lascivi suci abundantia ei maius videtur bonum, quam nobilitas. Nobis tamen neque coniecturam, neque interpretationem hanc persuasit.

324. *tibi* pro *ibi* 10. 16. 20. 23. 24. 54. 65. 68. 71. 72. 73. *similabitur* scripsi pro *simulabitur*. v. sup. ad II, 3. *fiunt* 19.

325. *Ad versum* 22. *Ad forum* 16.

326. *Laumedontiades* 19. 23. 45. 46. 47. 50. 64. *Laumeduntiades* 11. 18. *Laomedunciades* 22. *vel Nestoris* 77. *hirnea* 9. quod vasis potorii genus est. Cf. Intpp.

Tunc prurigo morae inpatiens, tunc femina ſimplex,
Et toto pariter repetitus clamor ab antro:
Iam fas eſt; admitte viros. Iam dormit adulter,
Illa iubet ſumto iuvenem properare cucullo.
Si nihil eſt; ſervis incurritur. abſtuleris ſpem
Servorum, veniet conductus aquarius. hic ſi
Quaeritur, et deſunt homines; mora nulla per ipſam,
Quo minus inpoſito clunem ſubmittat aſello.
Atque utinam ritus veteres, et publica ſaltem
His intacta malis agerentur ſacra: ſed omnes
Noverunt Mauri, atque Indi, quae pſaltria penem
Maiorem, quam ſunt duo Caeſaris Anticatones,

Virg. Catal. IV, 8. ubi eadem deprehenditur lectionis varietas. *poſcit* 19 a m. pr.

327. *Tum prurigo* 15. 46. 47. 49. 50. — *tum femina* 27. 60—63. 65. 68. 71. 72. 73.

328. *It* 48. 55. 57. *pariter toto* 10. 11. 18. 20. 22. 23. 26. 26. 59—63. 65. 66—69. 71. 72. 73. 77. *clamor repetitus* 10. 19. 23. 26. 85. *repetitur* 45. 56. 57. 60. 65. 67. 68. 71. 74. *reperitur* 73, *reparatur* 69. 72.

329. *dormitat* pro *iam dormit* 10. 11. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 85. prob. Schurzfl. *ſi iam dormit* 9 a m. pr. *ſi dormit* 9 a m. ſec. Non male! Sed vulgata forte lectio exquiſitior eſt, et illud *ſi* ortum e gloſſa ac ſubplendum: (unde comma pro puncto poſui poſt *adulter*) niſi potius haec verba ſunt aedituae reſpondentis, vel etiam earumdem feminarum, cum interrog. legenda. *ſt! dormit adulter?* emend. Voſſ. ad Catull. p. m. 139 ut *ſt!* ſit ſilentii nota. Cf. ad I, 161.

330. *iuvenem ſumto* 16. 85. *cuculo* 27.

331. *ſervas* 22. — *abſtulerit* 85.

332. *veniet* recepi ex 7. 10. 14—16. 21—25. 27. 45—50. 54—75. 77. 85. *venit et* 76. 82. *veniat* 11. rectiſſime, iudice Schurzfleiſch.

333. *et ſi deſint* 16. *et ſi abſunt* 19. — *illam* 16. 85.

Illuc, testiculi sibi conscius unde fugit mus,
Intulerit, ubi velari pictura iubetur,
Quaecumque alterius sexus imitata figuram est.
Et quis tunc hominum contemtor numinis? aut quis
Simpuvium ridere Numae, nigrumque catinum,
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat? Sed nunc ad quas non Clodius aras?

Audio, quid veteres olim moneatis amici:
Pone seram; cohibe. Sed quis custodiet ipsos
Custodes? Cauta est, et ab illis incipit uxor.
Iamque eadem summis pariter minimisque libido:

334. *supponat* 15. ex interpret.

337. *Noverint* 14. *saltria* 15. 16. 21. 22.

338. *sint* 15. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 56. 60—65. 68—74. 77.

339. *Illic* 27. 45—49. 58. 60.

340 in 7 post v. 337 legitur, et una cum vs. seq. abest a 16. *versari* 19.

341. *est* non exstat in 25.

342. *Sed quis* 24. *Ecquis* 25. 57. 60. — *nunc* 45. — *et quis* 77.

343. *Simpuvium*, v. Excurs. ad h. l. *Numen* 7. — *nigrumve* 2. 3. 10. 11. 14—17. 20—24. 45. 85. Parum interest. *priscumque* legebat Hadr. Iunius Animadv. II, 1.

344. *Aut* 16. 85.

345. *Claudius* 10. 14—17. 19—24. 27. 45—48. 85. Vetus Schol. haec notavit: „*Clodius* pro *Claudius*: licet nam per communionem, ut *Clodius* et *Claudius*, ut *cotes* et *cautes*, ut *origa* et *auriga*.“ Hinc Rutgers. Var. Lect. II, 17. colligit, eum *Claudius*, et Valla, eum *lodius* vel *ludius* legisse. Sed monet tantum, veteres etiam *Clodium* dixisse pro *Claudio*, quod vel tironibus notum. Cf. sup. ad II, 36.

347. *nuptae* pro *cohibe* 13. *custodiat* 45. 60. 85. Forte rectius.

348. *accipit* 21 a m. pr.

349. *Namque* 17 a m. pr. *libido est* 77.

Nec melior, ſilicem pedibus quae conterit atrum,
Quam quae longorum vehitur cervice Syrorum.
Vt ſpectet ludos, conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, ſellam, cervical, amicas,
Nutricem, et flavam, cui det mandata, puellam.
Haec tamen argenti ſupereſt quodcumque paterni
Levibus athletis, ac vaſa noviſſima donat.
Multis res anguſta domi: ſed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec ſe metitur ad illum,
Quem dedit haec, poſuitque modum. Tamen utile quid ſit

350. *pedibus ſilicem* 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. *verterit* 13 a m. ſec. *vertitur* 13 a m. pr.

351. *Quamquam* 46. 47. *cervice virorum* 13.

352—356 eiecti e 13. *ſpectat* 45. *cum ducit* 45. *Oculnia* 10. 14. 15. 17—21. 24. 25. 49. 54—59. 65. 85. *Oculnea* 11. 16. *Oculina* 23. 27. 45—48. 50. 60. 64. *Ocullina* 22. Nota eſt gens *Ogulnia* e Livio et aliis.

353. *ſellas* 77.

354 abeſt ab 26. *faveam* pro *flavam* coni. Scalig. ad Prop., Vulcan. et Wouwer. ad Petron. *Favea* ſ. *fabea* et *abra* in Gloſſ. vett. dicitur puella, quae dominae in deliciis erat. Sed non adſequor, cur vulgata lectio displiceat, et poetae obtrudenda ſit vox inſolita ac fortè recentioris originis. — *dat* 85.

356. *Levibus* ſcripſi pro *Laevibus*. v. ad III, 111. *et vaſa* 10. 14. 17—24. 45. 77. 85.

357. *domi eſt* pro *domi* 13. 14. 18. 19 a m. ſec. 22. 25. 46. 48. 49. 56. 57. 59—63. 65. 66—69. 71—74. 77.

359. *Quae* 45. 46. 49.

360. *Aſpiciunt* 13.

361. *quidem* 12. 47. 90. *Formica quidam tamen* 24.

362. *ſenſum* 22. 60.

363. *Et* 85. *Ac* 11. 13. 21—25. 45. 47. 49. 50. 56—60. 64—68. 72. Neutrum male, ſi v. 365 *reputat* legatur. — *recidivus* pro vulg.

Profpiciunt aliquando viri: frigusque famemque
Formica tandem quidam expavere magiftra.
Prodiga non fentit pereuntem femina cenfum:
At, velut exhaufta recidivus pullulet arca
Numus, et e pleno femper tollatur acervo,
Non umquam reputant, quanti fibi gaudia conftent.
Sunt, quas eunuchi inbelles, ac mollia femper
Ofcula delectent, et defperatio barbae,
Et quod abortivo non eft opus. Illa voluptas
Summa tamen, quod iam calida matura iuventa

redivivus reftitui ex 15. 27. 46. 47. 48. 50. 64. tamquam difficiliorem exquifitioremque lectionem, quae ab indoctis librariis paffim corrupta eft. v. Comm. Feftus *redivivum* exponit: ex vetufto renovatum, v. c. aedificium f. lapis. Cnf. Ernefti clav. Cic. Sed ifta notio ab h. l. aliena; neque etiam παλίμβιος eft *nummus*, sed παλιμβλαστής seu παλίμβλαστος, h. e. πάλιν βλαστάνων, iterum quafi *pullulans*. — *archa* 13. 21. 22.

364. *Numinis et pleno* 65. *et e magno* 77. *femper tollatur* pro *tollatur femper* recepi ex 10. 11. 14 — 25. 27. 45. 47. 49. 50. 54 — 69. 71 — 74. 85. *femper tollantur* 46. 48.

365. *Nonnumquam* 1. 60. 61. 62. 68. *Non repetunt umquam* 26. *Non reputant umquam* 10. *reputat* 60. 65. *repetent* 13. *repetunt* 1. 7. 12. 14. 16. 17. 20 — 23. 26. 29. 85. *fua* pro *fibi* 13. 17. 19 — 22. 25. 45. 57. 59. 60. 65. 85. *iam* pro *fibi* 27. 46. 47. 48. 50. 58. 64. *conftant* 85. — Vetus eft fcholion: Hic verfus in quibusdam non eft. Eum quoque transfigendum obelo, et v. 363 *Dat* pro *At* fcribendum, vel potius verfum 362 ponendum effe poft v. 364, fufpicabatur Schurzfl.

366 — 401 eiecti e 13. *et mollia* 77. 85.

367. *delectant* 10. 11. 12. 16. 85.

368. *voluntas* 11.

369. *quando* pro *quod*

Inguina, traduntur medicis, iam pectine nigro.
Ergo spectatos, ac iussos crescere primum,
Testiculos, postquam coeperunt esse bilibres,
Tonsoris damno tantum rapit Heliodorus.
Conspicuus longe cunctisque notabilis intrat
Balnea, nec dubie custodem vitis et horti
Provocat, a domina factus spado. Dormiat ille
Cum domina: sed tu iam durum, Postume, iamque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
 Si gaudet cantu; nullius fibula durat
Vocem vendentis praetoribus: organa semper
In manibus; densi radiant testudine tota
Sardonyches: crispo numerantur pectine chordae,

iam coni. Schrader. *calida quod iam* 10. *et matura* 50. 56. 59—63. 65. 68. 69. 71—74. 77.

370. *tradantur* 14. *tradentur* 16. — *pectine magno* 85.

371. *exspectatos* 11. 14—25. 27. 45—47. 49. 50. 54—58. 61—69. 71. 72. 73. 76. 77. 85. Male, et solenni varietate. v. Intpp. Virg. Aen. VI, 687. *et iussos* 60. 65. 77.

373. *tantum damno* 10. 11. 14—24. 45. 85. *Eliodorus* 22. 23. 24. 45. 85.

376. *dormiet* 19. 21. *dormitat* 18. 85.

377. *durum iam* 21. *Postume*, non *Posthume*, 17—22. 85. quos sequutus sum. Cf. sup. ad v. 21.

378. *Tondendum* revocavi ex 14—24. 56. 60. 62. 64. 65. 68. 69. 70. 72. 77. *Tundendum* in plerisque editt. etiam Hennin. *eunuchum* 16. *Bormium* 22. *Bromium* 85.

379. *dura est* 25. 57. 59. 60. 65. quo sensum non mutari putabat Ascens. *nullius fabula durat* emend. Plathner. ut sensus sit: nullius mimi, in theatro cantantis vel personam suam saltantis et canendo exprimentis, fabulam longam videri illis, qui cantu gaudeant mulierculis.

382. *Sardoniches* 56. 57. 74. *Sardonyces* 63. 71. 72. 73. *Sardonices* 10. 17—24. 27. 45—47. 49. 50. 58. 60. 61. 62. 64—67. 85. —

Quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet; hoc se
Solatur, gratoque indulget basia plectro.
Quaedam de numero Lamiarum, ac nominis alti,
Cum farre et vino Ianum Vestamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, et fidibus promittere. Quid faceret plus
Aegrotante viro? medicis quid tristibus erga
Filiolum? Stetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput; dictataque verba
Pertulit, ut mos est, et aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quaeso, dic antiquissime Divum,

crispae 56. et ita corrig. Plathner. ut indicetur tremor chordarum, dum gradatim pectine pulsentur, et veluti numerentur. *pectore* 16. *cordae* 21. 22. 45.

383. *Hidymeles* 18. 61. 62. *Hydimiles* 17. 85. *Hidimeles* 20. 45. 46. 48. *Hydimeles* 10. 24. 57. 66. *Hydymeles* 25. 60. *Idimeles* 19. 23. 26. *Hidimenes* 21. 22. — *operam* 24. 25. 27. 46—50. 55. 57—69. 71. 72. 73. 77.

385. *et nominis* 77. 85. *nominis acti* 22 a m. pr. *nominis Appl* 1. Non male, quia gens Claudia, in qua Appii fuere, antiquissima nobilissimaque fuit, et apte cum *Lamiis* coniungitur. *nominis Aeli*, vel, ut in vetustis numis ac marmoribus frequenter scribitur, *Aili* pro *Aelii*, ingeniose coni. Heins. ad Ovid. Fast. IV, 305. quia *Lamiae* cognomento *Aelia* gens dicta. Cf. Iani ad Horat. Od. III, 17, 1. Vulgata tamen lectio h. l. non sollicitanda videtur. v. Comm.

386. *Cum farre* pro *Et farre* restitui ex 10. 11. 14—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. 77. 85. *ac vino* 11. — *rogabant* 18 a m. pr. *tolebat* 22.

388. *faciat* 19.

389. *quoque* pro *quid* 16. *testibus* 10.

392. *Protulit* 10. 16. 18. 19. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. 85. quod probat Dorleans, quia agatur de proferendis voti verbis

Reſpondes his, Iane pater? Magna otia coeli:
Non eſt, ut video, non eſt, quod agatur apud vos.
Haec de comoedis te conſulit: illa tragoedum
Commendare volet: varicoſus fiet haruſpex.
Sed cantet potius, quam totam pervolet urbem
Audax, et coetus poſſit quam ferre virorum,
Cumque paludatis ducibus praeſente marito
Ipſa loqui recta facie, ſtrictisque mamillis.
Haec eadem novit, quid toto fiat in orbe;
Quid Seres, quid Thraces agant: ſecreta novercae
Et pueri: quis amet, quis diripiatur adulter.
Dicet, quis viduam praegnantem fecerit, et quo

ſolennibus. Ego malim *Retulit* ſ. *Rettulit*, h. e. repetiit. At v. Comm.

395. *quid* 11. 16. 22. 24 25. 45—50. 54—69. 71—74. 85.

396. *comedo* 24.

397. *fiat* 14. *aruſpex* 21. 22. 64. Cf. ad II, 121.

398 *potius cantet* 22. *tutam* 22. *orbem* 16.

399. *poſſet quae* 17. 23. 45. *quae poſſet* 14. 22. *quae poſſit* 18. 26. *poſſit perferre* 19 a m. pr. *quam ferre* pro *quae ferre* recepi ex 10. 24. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77.

401. *Illa* 16. 85. *ſecta facie* 47. 48. — *ſiccisque mamillis* 1—4. 14. 17. 20. 21. 22. 29. h. e. ſine lacte materno. Vtraque lectio explicari videtur vet. ſcholio: *adhuc nudis* (quae vox in cod. Schurzfl. additur) *exſtantibus, vel ſine ſudore.*

402. *Nupta loquax novit* 13. *fiet* 15. 16. 18. *toto quid fiat* 24. *tota — urbe* 27. 47. 85.

403. *Senones* pro *Seres* legiſſe vet. Schol., cuius nota eſt, *Galliarum gentes aut Scythae*, vel ſic iterum utramque expoſuiſſe lectionem, ſuſpicabatur Schurzfl. *Thraces quid* 16. 85. *agunt* 22.

404. *diripiatur* 1. 15. 16.

Menſe: quibus verbis concumbat quaeque, modis quot.
Inſtantem regi Armenio, Parthoque cometen
Prima videt: famam, rumoresque illa recentes
Excipit ad portas: quosdam facit iſſe Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio: nutare urbes, ſubſidere terras,
Quocumque in trivio, cuicumque eſt obvia, narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quam quae
Vicinos humiles rapere, et concidere loris
Exorata ſolet. Nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni; fuſtes huc ocius, inquit,
Adferte, atque illis dominum iubet ante feriri,

26. 61. 63. 70. 75. 82. *decipiatur* ſcil. ab ea, quam amat, 10. 12. 13. 14. 17—25. 27. 45—50. 54—60. 62. 64—69. 71—74. 76. 77. 85. Non male! Sed illa lectio videtur praeferenda, nec tam facile pro hac, quam haec pro illa, ab indoctis librariis ſubſtitui poterat.

405 extruſus e 13. *Dicit* 16. *Diſcet* 21.

406. *concumbant* 24. *concumbunt* 25. 48. 56. 57. 59. 60. 65.

407. *Armeniae* 77. *cometem* 60. 65. *cometam* 19. 21. 77.

408. *Primo* 23. *flammam* 29. *ille* 58. *eſſe* pro *illa* 50.

409. *a portis* 21. *Nifaten* 17.

410. *ſimul* pro *illic* 21. — *arma* 9. 81.

411. *mutare* 23. 27. 47. 85. *vitare* 16. — *valles* pro *terras* 21.

413. *hoc vitium* 77. *vitium eſt magis* 21. — *quam quod* 10. 11. 13. 14. 17. 19—25. 27. 29. 45. 47. 50. 54—58. 60—69. 71—74. 77. prob. Schurzfl. *quam quo* emend. Schrader. At doctior videtur noſtra lectio.

414. *homines* pro *humiles* 16.

415. *Exhortata* 29. 49.

416. *Rumpantur* 16.

417. *ferire* 14. 16.

Deinde canem. Gravis obcursu, teterrima vultu
Balnea nocte subit: conchas, et castra moveri
Nocte iubet: magno gaudet sudare tumultu,
Quum lassata gravi ceciderunt brachia massa,
Callidus et cristae digitos inpressit aliptes,
Ac summum dominae femur exclamare coegit.
Convivae miseri interea somnoque fameque
Vrguentur. tandem illa venit rubicundula, totum

418. *teterrima visu* 11. prob. Schurzfl. ut duo supina, *obcursu* et *visu*, coniungantur. — In omnibus fere editt., etiam Hennin., post *canem* colon positum.

419—434 eiecti e 13. *spondas* pro *conchas* coni. Schrader.

421. *Et lassata* 77. *Dum* emend. Schrader.

422. *Calidus* 47. *aut cristae* 85. *christae* coni. Plathner et alii, ut unguentum sit; quod tamen Graece non χρίστη, quae vox nihili est, sed χρίσμα dicitur: nisi forte poeta hoc verbum effinxisse censendus est. — *impellit aliptes* 22.

423. Poeta forte scripsit: *Ac cunnum dominae simul exclamare coegit.*

424. *interea miseri* 16.

427. *a pedibus* 64. *sestarius* 25. 28. 48. 56 — 60. 62. 65. 66 — 69. 71. 72. 73. *sestorius* 85.

428. *rapidam* 45. 60. 65. *oresim* 23. *vomitum* pro *orexim* 22. ex interpret.

429. *Cum* 20. 22. *reddit* 17 a m. sec. 19. — *et loto terram* 1. 9. 11. 12. 17. 70. 75. 76. 77. 82. *et luto terram* 15. *et terram luto* 10. 18 — 21. 23 — 25. 27. 45 — 50. 54 — 69. 71. 73. 85. *Luto* antique dictum pro lavato, lauto, loto. Cave intelligas oletum, vel sordes et excrementa; nam de vomitu agitur, et leges metricae repugnant, nisi forte reponas *atque luto terram*, vel *terramque luto*. Illud exstat in 21 a m. sec. et 22. hoc in 14. 17. aliisque libris, quos vidit Pithoeus, qui comparavit verba Salv. IV. ad Eccl. Cath. *Natant tricliniorum redundantium pavimenta vino Falerno nobili lutum faciunt, mensae eorum ac toreumata mero iugiter madent.* — *ad ter-*

Oenophorum ſitiens, plena quod tenditur urna
Admotum pedibus, de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, et loto terram ferit inteſtino,
Marmoribus rivi properant, aut lata Falernum
Pelvis olet: nam ſic, tamquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, et vomit. ergo maritus
Nauſeat, atque oculis bilem ſubſtringit opertis.

ram luteo 26. *et terram luteo* 16. 74. prob. Pulmanno, qui perperam dicit hanc ſynizeſin eſſe, ut inf. X, 133. *et terram lato* 72. *epoto* pro *et loto* coni. Schrader. Plathnerus vero ita legendum h. l. diſtinguendumque putabat: *Tandem illa venit rubicundula totum Oenophorum ſitiens: plena quod funditur urna Admotum pedibus*, h. e. vinum crudum ſ. crucium, inſuave, quod ſervi bibunt, admotumque pedibus domini, ad quos ſervi coenitant, (v. Iſidor. III, 20. et Senec. de conſtant. ſap. c. 15. pr.) *de eo ſextarius alter Ducitur, ante cibum rabidam facturus orexin*, (nam vinum crucium ſumebant Romani, ſi adpetitus excitandi cauſa vomere vellent, quod etiam Seneca taxat Conſ. ad Helvid. c. 9.) *Dum redit et terram luto ferit inteſtino*, h. e. flavo, propter bilem; quo ſenſu *lutum* dicitur Virg. Ecl. IV, 44. et Tibull. I, 8, 52. (ubi vid. Broekhuſ. et Heyne.)

430. *aut lata* reſtitui ex 7. 10. 11. 14. 15. 17—21. 23—27. 45—50. 54—69. 71—74. 85. *aut lauta* 16. *ut lata* 22. *aurata* 12. 70. 75—77. 82. Sed ita deeſt copula verborum, et aptior eſt h. l. *lata*, h. e. ampla *pelvis*, vomitione repleta. *abluta* coni. Schurzfl. quum literae *V* et *B* frequenter a librariis permutentur: quod vereor ut multis adrideat, quia modo vox *loto* praeceſſit. — *Falerno Pelvis olet* 10. 18. 19. 27. 45—50. 54—57. 60—67. 85. Verbum *olere* et quarto et ſexto caſui iungitur. v. Heinſ. ad Ovid. Ep. Her. XV, 76.

431. *nam ſit* 21.

432. *Exciderit* 16. *maritos Nauſent* 85.

433. *ſubſtrinxit* 85. — *apertis* 15. 23. 24.

Illa tamen gravior, quae quum discumbere coepit,
Laudat Virgilium, periturae ignoſcit Eliſſae,
Committit vates et comparat; inde Maronem,
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.
Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet: nec cauſidicus, nec praeco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis;
Tot pariter pelves, tot tintinnabula dicas
Pulſari. iam nemo tubas, nemo aera fatiget:
Vna laboranti poterit ſubcurrere lunae.
Inponit finem ſapiens et rebus honeſtis.
Nam quae docta nimis cupit et facunda videri,
Crure tenus medio tunicas ſubcingere debet,

434. *iam* pro *eum* 21 a m. pr. *quo cum* 85.

435. *Vergilium* 60—62. 65. 71. 72. 73. 85. De qua nominis ſcriptura v. Heyne in vita Virgilii per annos digeſta p. CLXXXIII edit. ſec. *Eliſſae* recepi ex 10. 17. 18. 20. 21. 22. 25. 27. 46. 47. 48. 54. 56—60. 64. 65. *Eliſae* 11. 12. 14. 15. 16. 19. 23. 26. 49. 50. 55. 61. 62. 63. 65—77. 82. *Elyſae* 85. *Elyſſae* 24. 45. Sed Graece Ἔλισσα dicitur, eamque ſcripturam optimi ſcriptorum Rom. codices confirmant, et origo nominis. v. Heinſ. ad Virg. Aen. IV, 335. ad Ovid. Epiſt. Her. VII, 1. et ad Claudian. laud. Seren. v. 147.

437. *alia ex parte* 11. 16. prob. Schurzfl.

438—442 eiecti ex 13. *rhetores omnes* 10.

439. *tacet* 21. 22. — *loquetur* 14. 15. 17. 18. 19 a m. ſec. 20. 21. 46—49. 64.

441. Pro altero *tot* legitur *aut* in 16. *ac* in 10. 14. 15. 17. 21—24. 45. *et* in 25. 27. 46—50. 54—63. 65—69. 71. 72. 73. 77.

442. Hic verſus abeſt a 57. et poſt v. 443 legitur in 47. et 85. *tubas nemo* 15. *nemo iam* 22. *atque aera* pro *nemo aera* 11. 12. 14—27.

Caedere Silvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quae iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes:
Sed quaedam ex libris et non intellegat. Odi
Hanc ego, quae repetit, volvitque Palaemonis artem,
Servata ſemper lege et ratione loquendi,
Ignotosque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris opicae caſtigat amicae
Verba. Soloeciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,
Quum virides gemmas collo circumdedit, et quum
Auribus extentis magnos commiſit elenchos.

45—50. 58—69. 71. 72. 73. 77. 85. — *fatigat* 14. 18 a m. pr.

443. *Luna l. p. ſ. rannae* 47. (*ramae* in Ven. 1487.) — *potuit* 85.

444. *Impoſuit* 11. — *a rebus* 45.

445. *Nam quia* 17. *Nam ſi docta* 25. 27. 46—49. 54—60. 64. 65. 77. *verbis* pro *nimis* 16.

446—459 extruſi e 15. *Subſtringere* malebat Scaliger. Sed vulgata lectio bene ſe habet.

447. *Credere* 19.

449. *haud* pro *aut* 15. — *curvum* 2. 3. 10. 11. 12. 14—22. 24. 26. 28. 45. 49. 75. 76. 81. 82. Sed *curtum* 23. 25. 27. 46. 47. 48. 50. 54—74. 77. probb. Graevio, et Heinſ. ad Ovid. Faſt. II, 408. ubi hanc vocem in multis veterum ſcriptorum locis reſtituit. vid. Comm. *currum* 85.

450. *enthimema* 19. 20. 45. *entimema* 22. *enthimena* 17. *enthimemia* 21. *enthumema* 18 a m. pr.

451. *intelligit* 25. 27. 46—50. 58. 61. 66.

453. *eo* pro *et* 15. *at* 85.

454. *teneat* 61. 62.

455. *Haec* 85.

459. *extenſis* 7. 10. 11.

Intolerabilius nihil eſt, quam femina dives.
Interea foeda aſpectu, ridendaque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppaeana
Spirat, et hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad moechum lota veniunt cute. Quando videri
Vult formoſa domi? moechis foliata parantur.
His emitur, quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, et tectoria prima reponit:
Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,

14 — 24. 27. 29. 45 — 50. 54. 55. 56. 59 — 65. 68. 69. 71 — 74. 85. ut inf. XII, 5. — *magno* 7. 29. — *committit* 7. 14. 17. 21. 22. 29.

460. *nil* 68.

461. *teterrima vultu Pane* cet. 77. quae verba ex v. 418 neſcio-quo caſu huc translata.

462. *Poppeana* 50. 54. *Popaeana* 21. *Popeana* 17. 18. 20. 25 — 27. 45 — 48. 55 — 59. 64. 74. 85. *Poppeiana* 10. 60. *Popeiana* 19. *Pompeiana* 13. 16.

463. *hic* 47. 50. *viſcatur* 22. *viſcuntur* 16.

464. *Ad moechumque venit lota cute* 16. *veniunt lota cute* 13. 27. 46 — 49. 54. 57. 58. 64. 85. *veniet luto* 62. 68. 69. 71. 72. 73. *veniet lota cute* 25. 50. 56. 59. 60. 61. 63. 65. 66. 67. 74. 77. et ſic forte poeta ſcripſit, vel potius *lota veniet cute:* nam doctior quidem eſt et ſolennis perſonarum permutatio, ſed h. l. parum placet, ubi tot verba in ſing. num. iunguntur. — Hunc vero verſum et duos ſeqq. ſemper putavi alieno loco a librariis poſitos eſſe, et poſt v. 470 legendos. Nunc video, ordinem verborum diſplicuiſſe etiam Gonſal. ad Petron. p. m. 81. 82. qui tamen vſſ. 464. 465. 466. poſt v. 473 ponendos cenſebat. At illa ratione ſingula melius, opinor, cohaerent, et mens poetae planius percipitur.

465. *famoſa* 65. *parentur* 16.

466 — 470 eiecti e 13. Tranſpoſiti vſſ. 466. 467 in 19. *Emitur his* 46 — 50. 54. 55. 57. 58. 61 — 64. 66. 67. 68. 71. 73. 85.

468. *illo tunc lacte* 10.

Exſul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.
Sed quae mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctaeque ſiliginis offas
Adcipit et madidae, facies dicetur, an ulcus?
Eſt pretium curae penitus cognoſcere, toto
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus
Averſus iacuit; periit libraria, ponunt
Coſmetae tunicas, tarde veniſſe Liburnus
Dicitur, et poenas alieni pendere ſomni
Cogitur; hic frangit ferulas, rubet ille flagellis,

16. 19. 23. 24. 27. 47. 54. 57. 58. 64. 85.

469. *conducit* 16. *deducit* 77.

470. 471 abſunt ab 22.

473 deeſt 26. *madidae facies* mutata diſtinctione recepi ex 11. 17. 18. 19. 21. 22. 23. 25. 27. 28. 45—50, 56—69. 71—74. 77. ut ſiligo dicatur *madida* lacte aſinino. *Adcipit, et facies madidae* (mulieris, pane madido oblitae et unguentis delibutae) *dicetur* cet. 12—16. 20. 24. 26. 54. 55. 71. 75. 76. 82. Sic inportunum certe eſt τὸ *et*, ſi vel pro *etiam* dictum adceperis. — *dicatur* 22. 28. 77.

474—628 eiecti e 13. *Eſt operae pretium* 10. 11. 14—25. 27. 45—50. 54. 55. 57—60. 62. 64—69. 71. 72. 73. 77. 85. prob. Schurzfl. qui tamen malebat *Eſt operae, curas penitus cognoſcere,* et vetus Scholion ita legendum putabat: *Eſt operae,* operae pretium eſt. Sic *eſt operae* (ſcil. pretium) dixere Liv. IV, 8. XXI, 9. Perſ. VI, 9. et Plaut. Caſ. V, 2, 5. Sed ita non cohaerent reliqua verba poetae: neque adſequor, cur vox *curae* minus quam *operae* (quae vulgaris formula eſt) placeat, et vetus ſcholion (*Eſt pretium curae,* operae pretium eſt) mutandum ſit. Vox *operae,* non *pretium,* ex gloſſa inrepſit, et deinde *pretium* a librariis poſt *operae* poſitum eſt, ut metro caverent.

475. *faciunt* 17. *facient* 19. — *agitantque* 18 a m. pr. 23. *agitentve* 77.

476. *Adverſus* 11. 21. 26. 85. contra mentem poetae.

477. *Comēte* 19.

478. *ac* pro *et* 15.

479. *flagellis* pro *flagello*

Hic scutica: sunt, quae tortoribus annua praestent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictae vestis considerat aurum,
Et caedit; longi relegit transversa diurni,
Et caedit, donec lassis caedentibus EXI
Intonet horrendum, iam cognitione peracta.
Praefectura domus Sicula non mitior aula.
Nam si constituit, solitoque decentius optat

revocavi ex 10. 11. 12. 14 — 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77.

480. *praestant* 11.

481 sqq. Schurzfleisch. suspicabatur, hunc locum ita emendandum, versuumque ordinem, a librariis inversum, restituendum esse: *Hic frangit ferulas, rubet ille flagellis, Hic scutica; donec, lassis caedentibus, EXI Intonet horrendum iam cognitione peracta. Processura domo Sicula non mitior aula est; Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas, Et caedit; longi relegit transversa diurni, Aut latum p. v. c. aurum, Et caedit. Sunt, quae tortoribus annua praestent. Quod si constituit solitoque decentius optat* cet. Quis vero sibi persuadeat, a librariis omnia tantopere turbata esse? et quae praecipua huius suspicionis causa est? quod *lassi* dicuntur *caedentes* v. 484, et ipsa tamen matrona *verberat* et *caedit*? Sed quod per alium quis facit, ipse fecisse putatur, et *verberat* v. 481. ac *caedit* v. 483 et 484 bene vulgarique loquendi usu dici potest pro verberandos curat, verberari vel caedi iubet.

483. Versus hic post v. 484 legitur in 11. 12. et, quia idem principium habet uterque, excidit e 17. v. ad II, 24. *Adsidue* pro *Et caedit* coni. Schrader. *Et caedens* 16. 18. 20. 22 — 27. 46. 48. 49. 54 — 69. 71 — 74. 77. *cedens* 47. 85. *caedet* 10. — *longe* 12. *repetit* ed. Marshall. nescio qua auctoritate. — *transsumta* 12. *transacta diurni* 25. 27. 46 — 49. 54 — 63. 65 — 69. 71 — 74.

Ornari, et properat, iamque exſpectatur in hortis,
Aut apud Iſiacae potius ſacraria lenae;
Disponit crinem laceratis ipſa capillis,
Nuda humero Pſecas infelix, nudisque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? taurea punit
Continuo flexi crimen facinusque capilli.
Quid Pſecas admiſit? quaenam eſt hic culpa puellae,
Si tibi displicuit naſus tuus? Altera laevum
Extendit, pectitque comas, et volvit in orbem.

77. 85. Ita dici putant rationes diei transactae. *diei* 77.

485. *Intonat* 16. 25 — 27. 46 — 50. 54 — 67. 71 — 74. 77. 85. *parata* pro *peracta* 71. et alter cod. Schegkii.

486. *Praefectura domus* 1. 12. 14. 15. 16. 28. 31 b. 44. (v. Voſſ. Gramm. II, 19.) 49. 54. 55. 69. 70. 72. 74 — 77. et cod. Schegkii, quem vide in Prooem. 5. *Praefectura domo* alter cod. Schegk., edd. Gryph. a. 1546. et Farnab. *Perfectura* 26. *Profectura domo* 10. 11. 17 — 20. 23. 25. 27. 32. 45 — 48. 50. 56 — 68. 71. 73. 85. contra metri leges, unde *Proceſſura domo* emend. Schurzfl. et Ferrettus. v. Voſſ. l. l. *domo* 11. 17 — 27. 32. 45 — 48. 50. 56 — 68. 71. 73. — *auro* 85.

488. *et* abeſt ab 23. 24. *in ortis* 15. 16.

490. *Disponit* 1. 12. 58. 59. 70. 75. 76. 77. 82. *Componit* 10. 11. 14 — 27. 45 — 50. 54 — 57. 60 — 69. 71 — 74. 85. Nil intereſt.

491. *Nuda humero* 1. 10. 11. 12. 14. 20. 21. 22. 24. 54. 55. 70. 75. 76. 82. *Nuda humeros* 15 — 19. 23. 25. 26. 27. 45 — 50. 56 — 69. 71 — 74. 77. 85. Id doctius eſt. Sic tamen malim *Nuda humerum.* — *Phecas* 18 a m. pr. 21 a m. pr. 24. 26. 32. 46. 56. 85. *Pheca* 20 a m. pr. *Fecas* 19. *Phecax* 45. *Secas* 16. *Sececas* 15. CYERac 22.

494. *non* pro *quaenam* 16. 85. *hic eſt* 28. *eſt* non exſtat in 21. 24. *haec culpa* 45.

496. *plectitque comas* (h. e. complicat et concinnat in annulos) malebat Ruben. Elect. II, 27. et *flectitque comas* Almelov. ut *co-*

Est in consilio matrona, admotaque lanis
Emerita quae cessat acu: sententia prima
Huius erit; post hanc aetate, atque arte minores
Censebunt, tamquam famae discrimen agatur,
Aut animae: tanta est quaerendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput. Andromachen a fronte videbis:
Post minor est: credas aliam. cedo, si breve parvi
Sortita est lateris spatium, breviorque videtur
Virgine Pygmaea, nullis adiuta cothurnis,
Et levis erecta consurgit ad oscula planta?
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet

mam in gradus frangere ap. Quintil. *cogere nodo comam* ap. Senec. et *flexilis coma* ap. Valer. Fl.

497. *concilio* 85. *materna* pro *matrona* 14. 17. 70. 75. 76. ut sit nutrix a matre data. *amotaque* Sch. Cadurc. teste Pith. et 85.

498. *cesset* 14.

499. *ac arte* 22.

501. *Atque* 16. 85. *tanti* 10. 15. 22—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. *quaerenda* 16. *quarendi est* 22. *Tanti anquirendi est cura decoris* MS. liber Schegkii (v. eius Praemiss. Epist. V.) prob. Grangaeo, qui et inf. XIV, 223 recte, opinor, legi existimabat, *quae terraque marique Anquirenda putes*, quemadmodum Stewechius ad Veget. infra XIV, 238 *divitias anquirere*, quod probabat Plathner tamquam efficacius. Hae lectiones omnino adridere possunt: nam *anquirere* est circum circa, ubivis quaerere; idemque verbum etiam significat investigare, inquirere, cognoscere in iudicio, quae notio h. l. aptissima. Malim tamen *Tanta anquirendi* vel *inquirendi cura* vel *est cura decoris*.

504. *aliam credas* 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77.— *cedo sibi* 45. *credo* 9. *cito* pro *cedo* coni. Schrader.

506. *subnixa cothurnis* 77. *adiuncta cothurnis* vetus liber Sciopp. qui in Verisi.

Damnorum: vivit tamquam vicina mariti.
Hoc ſolo propior, quod amicos coniugis odit,
Et ſervos, gravis eſt rationibus. Ecce furentis
Bellonae, matrisque Deum chorus intrat, et ingens
Semivir, obſcoeno facies reverenda minori,
Mollia qui rupta ſecuit genitalia teſta
Iam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, et Phrygia veſtitur bucca tiara.
Grande ſonat, metuique iubet Septembris, et Auſtri
Adventum, niſi ſe centum luſtraverit ovis,

IV, 10. id multo elegantius eſſe iudicat confertque verba Cicer. *quis meum generum adligavit gladio?*

507. *in oſcula* 77.

508. *interea cura* 15. 16. 27. 46—50. 54. 55. 57. 58. 64. *Nulla fieri interea eſt cura* 85. *fiat* 19.

509. *nihil* pro *vivit* 71. *vicina marito* 10. 12. 14. 15. 18. 19. 23—27. 46—50. 54—61. 63—69. 74. 77. forte rectius.

510. *proprior* 47. *amicas* 19.

511. Nimis abrupta eſt oratio, et unus forte alterque verſus excidit culpa librariorum. Verba enim *gravis eſt rationibus* ne copula quidem reliquis iunguntur, et in extrema huius verſus parte repente, ſine ulla transitus nota, progreditur Iuvenalis ad aliud argumentum, quodque copioſiſſime omnium, usque ad verſ. 592, pertractatur. — *ecce feruntur* 85.

514. *molli* 45. *quae* 15. 85. — *rupta* reſtitui pro *rapta* ex 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. probante Plathnero, qui tamen quoad ſenſum ad *genitalia* hanc vocem referendam putabat, non ad *teſtam* Samiam, quae acuta fuerit. Sed illa notio iam verbo *ſecuit* exprimitur, et *rupta* ſ. fracta *teſta* etiam acuta eſſe poteſt. *fracta* malebat Ramir. ad Martial. III, 81. quod tamen ſynon. eſt.

517. *aut Auſtri* 16.

Et xerampelinas veteres donaverit ipsi,
Vt quidquid subiti, et magni discriminis instat,
In tunicas eat, et totum semel expiet annum.
Hibernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, et ipsis
Verticibus timidum caput abluet: inde Superbi
Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus. si candida iusserit Io,
Ibit ad Aegypti finem, calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut spargat in aedem

519. *Et* abest ab 47. *xerampelinas* 1. 10—14. 17. 25—28 al. *xerumpellinas* 15. *xerapellinas* 23. 45. 60. 65. *xerupelinas* 18. 56. 59. *xemrampelinas* 63. *ſerapellinas* 16. 19. 24. *ſerapelinas* 20. 21. *ſerampelinas* 22. *xylampelinas*, h. e. vestes xylinas s. lineas ampelini coloris, adversante metro coni. Britann. coll. Plin. XIX, 1. — *veteres* 1. 10. 11. 12. 14. 15. 19—22. 25. 26. 31 a. 48. 49. 54—57. 59—63. 65—73. 75—77. 82. 85. *vestes* 16. 17. 18. 23. 24. 27. 28. 45. 46. 47. 50. 58. 64. 74. Non male: nam Archigallum novarum magis, quam veterum vestium fuisse cupidum, quis dubitet? At τὸ *veteres* ad modestiam petentis referri potest. — *donaverat* 85. — *illi* 22. 24. *igni* pro *ipsi* Pulmannus monet legisse Canterum Nov. Lectt. III, 6. ubi hanc notam frustra quaeres. Eo tamen respicere videtur nota Voss. ad Catull. pag. 168. „Male vulgo haec corrigunt, ac si moris fuisset istis Cybeles sacerdotibus, vestes matronarum igni cremare lustrationis gratia."

520. *Et* 20. 23. *magni et subiti* 16.

521. *simul* 7. *expiat* 14. *expleat* 21. *explicat* 4.

522. *descendit* 16. 61. *descendat* 22.

523. *mergatur* 20. 22. *mergeatur* 10.

524. *Verticibus* 17. 45. 85. recte forsan pro *verticibus*, quae antiqua est scriptura, ut *vorsus*, *vortere* cet. Falsum certe est, *verticem* dici cuiusvis rei summitatem, κορυφὴν, *vorticem* vero

Iſidis, antiquo quae proxima ſurgit ovili.
Credit enim ipſius dominae ſe voce moneri.
En animam et mentem, cum qua DI nocte loquantur!
Ergo hic praecipuum ſummumque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, et grege calvo
Plangentis populi currit deriſor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abſtinet uxor
Concubitu ſacris obſervandisque diebus;
Magnaque debetur violato poena caduco.

aquam fluvii omnemque aliam rem in orbem actam, δίνην ſ. δῖνον. Quintil. Inſt. Or. VIII, 2, 7. *Vertex*, inquit, *eſt contorta in ſe aqua, vel quidquid aliud ſimiliter vertitur: inde propter flexum capillorum pars eſt ſumma capitis; et ex hoc, quod eſt in montibus eminentiſſimum.* Idem tamen memorat I, 7, 25. Scipionem Afric. primum fuiſſe, qui pro *vortice* dixerit *verticem.* Conf. Intpp. Virg. Aen. I, 117. VII, 31. 567. Heinſ. ad Valer. Fl. VIII, 332. et Cellar. Orthograph. lat. T. II. p. 85 ed. Harleſ. — *tumidum* 20. 46—49. 57. 58. 77. *abluat* 16. 22. 85. *abluit* 54. 58.

525. *et* pro *ac* 11. 19. 85.

526. *Ereptet* 75. *Sed candida iuſſerat* 16.

527. *fines* 26. *calidasque* 7. 10. 12. 14—22. 24. 25. 27. 29. 45—50. 54—67. 69. 71—74. 85.

528. *in aede* 61. 62. 66. 67. 68. 71—74.

530. *moveri* 16. 24. 45. 46. 48. 49. 57.

531. *Et* 71. 73. *ac mentem* 85. — *dii* 12. 21. 85. — *loquatur* 20. *loquuntur* 12. 18. 22. 24. 25. 46—50. 54—60. 62. 65—69. 71—74. 85.

533. *lanigero* 1. 9. 11. 12. 14—24. 27. 45. 85. et duo codd. Pithoei, qui id male probabat. Vetus ſcholion eſt: „*lanigero; ſic enim ſymmyſtae, quando Oſirim quaerunt.*“

537. *inviolato* 12. *caduco* 22. *caduoco* 21. 59. *caduccaeo* 12. *caduceo* 11. 12. 14—20. 23. 24. 25. 27. 45—48. 56. 58. 60—63.

Et moviſſe caput viſa eſt argentea ſerpens:
Illius lacrumae, meditataque murmura praeſtant,
Vt veniam culpae non abnuat, anſere magno
Scilicet, et tenui popano conruptus Oſiris.
Quum dedit ille locum; cophino, foenoque relicto,
Arcanam Iudaea tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, et magna ſacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuntia coeli;
Inplet et illa manum, ſed parcius aere minuto.
Qualiacumque voles Iudaei ſomnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi

65—69. 71. 72. 73. 85. cod. Pontani, (quem v. ad Macrob. Sat. I, 20.) et libri Pulmanni, probb. Autumno, Mancin. et aliis, ut Anubis deſignetur, qui, ut Mercurius, laeva manu caduceum gerat, de quo v. Apul. Met, XI. p. 373. vel p. 262 ed. Elm. Male, et contra metrum!

538. *monuiſſe* 59. 60.

539. *lacrimis* 10. 12. 14—26. 85. *lachrymis* 11. 45. 46. 47. 49. 50. 54—58. 64—68. 71. 73. 74. 76. — *praeſtent* 60. 65.

540. *culpae veniam* 22.

541. *pepono* 11. 14. 15. 17. 19—22. 27. 45—48. 85. *pepano* 16. *peponae* 23. 24.

545. *et ſummi* 18. 22. 77.

546. Vulgo maiorem diſtinct. ponunt poſt *parcius*, iunguntque verba *aere minuto qualiacumque v. I. ſ. v.*

547. Henninius et alii poſt *vendunt*, et v. 550 poſt *tractato* colon ponunt, ut verba *Spondet amatorem — Tractato* ad praecedd. et Iudaeos referantur. Sed Iudaei h. l. ſunt ſomniorum interpretes, et verba *calidae pulmone columbae tractato* ad haruſpicem potius ſpectant, adeoque cum ſeqq. iungenda videntur.

550. *Cummagenus* 15. *Cogamenus* 16. *Cormagenus* 19. *Comagenus* 18. 21. 22. 25. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 57. 58. 60. 61. 63—67. ut in plerisque libris Plinii et Taciti. Sed Graecis Κομ-

Testamentum ingens, calidae pulmone columbae
Tractato, Armenius, vel Commagenus haruspex;
Pectora pullorum rimatur et exta catelli,
Interdum et pueri: faciet, quod deferat ipse.
Chaldaeis sed maior erit fiducia: quidquid
Dixerit Astrologus, credent a fonte relatum
Hammonis; quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Praecipuus tamen est horum, qui saepius exsul,
Cuius amicitia, conducendaque tabella
Magnus civis obIt, et formidatus Othoni.

μαγήνη dici solet. Cf. Cellar. Geogr. ant. P. II. p. 400.

551. *rimatur et* pro *rimabitur* restitui ex 10. 11. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 85. Ita certe oratio fit concinnior, copula non omissa. — *catellae* 45. Cf. ad v. 654.

552. *faciat* 16.

554. *Astronomus* 77. — *credet* 46. 47. 49. 50. 55. 64. *credunt* 85. — *de fonte* 77. *a fronte* 1. 11. 12. 14. 15. 16. 21. 22. 45. 62. 67. 68. 69. 71. 73. 74. 85. quod mireris etiam placuisse Schurzfl. qui exponit: a cornibus, h. e. ex ipso ore. Alii haec verba eo spectare putant, quod Iupiter Hammon nutu et signis responsa dederit, non verbis, ut Apollo Delphicus. Plathnerus credebat, a poeta exotico huic Iovi cornua exprobrari arietina.

555. *Ammonis* 21. 85. — *cessent* 60.

556. Pro *damnat* poeta forte scripsit *cruciat*, vel *vexat*, vel aliud, nescio quid, quod magis congruit.

557. *horum est* 23. 45—50. 54. 55. 57. 58. 64. *horum est hic qui* 11. 45. 85. *horum hic est* 10. 12. 16. — *sequitur exul* 12.

558. 559. Hi versus ex ingenio forte interpolatoris profecti. Alia certe manu additi sunt in 8. iisque obelo transfixis sententia bene procedit: neque Seleucum *saepius exsulem* fuisse, alii, quod sciam, tradunt.

559. *obiit* 85. *obit civis* 22. *formidandus* 6. 15.

Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro
Laevaque, ſi longo caſtrorum in carcere manſit.
Nemo mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui paene perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, et parva tandem caruiſſe Seripho.
Conſulit ictericae lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua: quando ſororem
Efferat, et patruos; an ſit victurus adulter
Poſt ipſam? quid enim maius dare numina poſſunt?
 Haec tamen ignorat, quid ſidus triſte minetur
Saturni, quo laeta Venus ſe proferat aſtro,
Qui menſis damnis, quae dentur tempora lucro.
Illius obcurſus etiam vitare memento,

560. *arti* pro *artis* revocavi ex 10. 17. 20. 21. 22. 25. 26. 27. 46—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. 77. Cf. Ovid. A. A. III, 791. Poſt *ferrum* interpungunt alii, etiam Hennin.

561. *longa* 9. *in* abeſt ab 22. 45. et *ſi* ab 85.

562. *indamnatus* 12. 16. 17. 19. 21. 22. 85.

563. *cyclade* 17. 20. 21. 27. 47. *ciclade* 12. 19. 22—24. 45. 85.

564. *latuiſſe* pro *caruiſſe* coni. Schrader. *Serypho* 60. 65. *Seriffo* 17. *Secipſo* 16.

565. *hictericae* 14—17. 19—22. 26. 85. *hyctericae* 24. *hitterice* 45. *hunc tetrice* 23. — *longo* pro *lento* 45.

568. *dare maius* 25. 46—49. 54—56. 58. 59. 60. 64. 65.

569. *Haec eadem novit* emend. Schrader, audacter et invita Minerva. *quod* 16. 24. *ſidus quid* 18. — *minatur* 23. 25. 27. 45—49. 54—60. 65. 85.

571. *Quis* 16. 21. 22. 45. *menſes* 4. 59. 60. 65. *damno* 10. 15. 25. 27. 46. 47. 48. 50. 54—63. 65—68. 71—74. 77. *dantur* 16. 85. *Quis detur menſis damno, quae t. l.* 11.

573. *ſeu* 21. 65. *ſucida* 17. 18.

574. *ephimeridas* 18. 23. 45. *ephymeridas* 19. 24. *ephimerides* 85.

575. *petenti* 14. 16.

In cuius manibus, ceu pinguia ſuccina, tritas
Cernis ephemeridas: quae nullum conſulit, et iam
Conſulitur: quae caſtra viro patriamque petente
Non ibit pariter numeris revocata Thraſylli.
Ad primum lapidem vectari quum placet, hora
Sumitur ex libro: ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit.
Aegra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.
Si mediocris erit; ſpatium luſtrabit utrimque
Metarum, et ſortes ducet, frontemque, manumque

576. *Traſylli* 22. *Traſilli* 17. 18. 20. 23. 24. 45. 85.

577. *ſi* pro *quum* 20.

578. *ſic* 20.

579. *colliria* 17 — 20. *collicia* 16. *coliria* 27. 48. *colyria* 45. 47. et ita ſcribendum putabat Grangaeus, quoniam vocis origo deducenda ſit ἀπὸ τῦ κωλύειν τὸν ῥῦν, i. e. a prohibenda fluxione, non ἀπὸ τῦ κολλᾶν. Neutra etymologia videtur probanda, et κολλύριον dictus forte globulus balſaminus a κολλύρα, ſpecie panis, forſan ovata. — *poſcunt* 9.

580. *capiendi — cibi* 49. 55.

581. *Petoſiris* reſtitui ex 10. 18. 19. 54. 64. 85. nam Πετόσιρις dicitur Suidae, Plinio, Firmico et aliis: unde tamen ſuſpiceris, ſyllabam penult. brevem eſſe. *Potoſiris* 20. *Pethoſirius* 26. *Petoryſis* 16. *Petoſyris* edit. tantum non omnes, etiam Hennin.

582 — 584. Hos verſus Bahrdt et alii iungunt cum antecedd. in quibus tamen de muliere agitur, *quae nullum conſulit et conſulitur*. Equidem malim verſus 585. 586 et 587 ante v. 582 legere, ne poeta v. 588 ſqq. ad plebeias ſ. pauperes mulieres redeat, repetatque eadem. — *Sed* 22. *utrumque* 10. 11. 14—25. 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. 85.

583. Hic verſus poſt v. 590

Praebebit vati crebrum poppyſma roganti.
Divitibus responſa dabunt Phryx augur, et Indus
Conductus, dabit aſtrorum, mundique peritus,
Atque aliquis ſenior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in circo poſitum eſt, et in aggere fatum.
Quae nudis longum oſtendit cervicibus aurum,
Conſulit ante phalas, delphinorumque columnas,
An ſaga vendenti nubat caupone relicto.
Hae tamen et partus ſubeunt discrimen, et omnes
Nutricis tolerant fortuna urguente labores;
Sed iacet aurato vix ulla puerpera lecto.

legitur in 85. et *ducit* pro *dabet*.

584. *Vati praebebit* 11. *nati* 61. — *poppisma* 50. 73. *popysma* 11. 21. 22. 25. 49. 54. 59. 63. 66. 67. 68. 71. *popisma* 10. 17—20. 23. 24. 27. 45—48. 58. 64. 65. 85. Legendum crediderim *crebrum ad poppysma roganti*.

585. *dabit* 19. 21. 22. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 77. *reſponſa feret* 10. 12. 17. 18. 45. — *ac* 10. 12. 45. *Phryx augur, et inde* (e Phrygia) *Conductus* cet. 1. 10. 11. 12. 14. 16. 17. 20. 21. 22. 24. 25. 27. 47. 49. 54. 55. 58. 61. 62. 63. 65—69. 71—77. non improbant. Schurzfl. quod mireris. *aut inde* 85.

587. *Atque alits* 60. 65. 85. — *fulmina* 19. — *credit* 15. *curat* 77.

588. *Plebeum* 45. — *fatum*, 18 a m. pr.

589. *oſtendet* 12. *nullis* pro *nudis* coni. nonnulli; et *annum* pro *aurum* Voſſ. ad Catull. p. 304. ubi haec adnotavit: „*Aurum* vulgo inepte legitur, et ineptius exponitur. *Longum annum* vocat, quem longum et taediosum faciat frigus. Hanc emendat. confirmant sequentia, ubi muliercula iſta quaerit, num rectius factura ſit, ſi caupone relicto nubat negotiatori ſagario, qui nempe

Tantum artes huius, tantum medicamina possunt,
Quae steriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit. Gaude, infelix, atque ipse bibendum
Porrige, quidquid erit. nam si distendere vellet,
Et vexare uterum pueris salientibus, esses
Aethiopis fortasse pater: mox decolor heres
Inpleret tabulas, numquam tibi mane videndus.
Transeo subpositos, et gaudia, votaque saepe
Ad spurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices Salios, Scaurorum nomina falso
Corpore laturos. Stat Fortuna inproba noctu,

frigus arceat. Sic Martial. X, 5. *Decembrem* vocat *longum*, quem triste frigus extendat. Iam vero omne tempus taediosum est longum, praecipue miseris, ut ea ratione et Catullus *longam* sibi adscripsisse *aetatem* videri queat." Neutra emendatio est probanda.

590. *falas* 64. *pharas* 22. *Considit ante phalos* 85.

592. *Haec* 63. 74. v. sup. ad v. 259.

596. *sterilem* 14. 15. 16. 20. 25. 49. 56. 57. 60. 65. *et quae* pro *atque* 22. et ita emend. Lubin. ut duae, venefica ac nutrix, veneficam *conducens* notentur. Sed non cepit vim verbi *conducit*. v. Comm. Suspicari possis *necandos Condocet*. *At gaude infelix* cet. Vox *at* facile excidere poterat ob ὁμοιοτέλευτα. Sed vulgata lectio forte praestantior. Cf. Comm.

598. *descendere* 16.

602. *semper* pro *saepe* 29. solenni varietate, de qua v. Schrader. Emendatt. p. 14.

603. *delata* pro *decepta* 10. 15. 45. — *peritos* 47. 48.

604. *Pontifices alios* 47. Vulgo post *Pontifices* distinguunt: sed ellipsis copulae *et* dura est. Poeta *Pontifices Salios* posuisse videtur pro, Salios summos sacerdotes; quo tamen sensu nemo

Adridens nudis infantibus. Hos fovet omnes,
Involvitque ſinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretumque ſibi mimum parat. hos amat, his ſe
Ingerit, utque ſuos ridens producit alumnos.
Hic magicos adfert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeat mentem vexare mariti,
Et ſolea pulſare nates. quod deſipis, inde eſt;
Inde animi caligo, et magna oblivio rerum,
Quas modo geſſiſti. Tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Caeſonia pulli

Pontifices dixit. Forte legendum *Pontifices altos*, h. e. maximos. Cf. ſup. ad v. 295.

606. *blandis* pro *nudis* 77. — Vox *omnes* aliena ab h. l. videtur: nam non omnibus expoſitis infantibus contingit tam felicibus eſſe, ut in nobiles recipiantur familias, ſed plerique fame pereunt. Praeſtiterit *alma*, vel *alis*.

607. *nunc* 60. — *porriget* 47. 64.

608. *nimium parat* 22. *minimum* 46. 48. 59. 60. *numum* 23. 24. 45. — *hic ſe* 46. 48. 56. 59.

609. *atque ſuos* 11. 12. 15. 16. 18 — 20. 23. 24. 25. 27. 45 — 50. 57 — 63. 65 — 69. 71. 72. 73. *ſemper* pro *ridens* 7. 11. 12. 14 — 24. 26. 45. 49. Haud probo; etſi nec verbum *ridens* ſatis placet, quia mox praeceſſit *adridens*, et *ſecretum ſibi mimum parat*. Diſplicuit etiam Schurzfleiſchio, qui non male ſuſpicabatur, in ant. exemplari fuiſſe: *utque ſuos . . . . . producit alumnos*, et librarios pro lubitu hanc lacunam expleviſſe.

611. *mentem valeat* 16. 22. *valeant* 25. 49. 54. 56. 57. 59. 60. 61. 63. 65. 66. 67.

612. *decipis* 61. — *eſt* non exſtat in 16. 22.

614. Poſt hunc verſum tres ſpurii: *Semper aquam portes rimoſa ad dolia; ſemper Iſtud onus ſubeas, ipſis manantibus urnis; Quo rabidus noſtro Pha-*

Infudit: quae non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, et fracta compage ruebant,
Non aliter, quam ſi feciſſet Iuno maritum
Inſanum. minus ergo nocens erit Agrippinae
Boletus: ſiquidem unius praecordia preſſit
Ille ſenis, tremulumque caput deſcendere iuſſit
In coelum, et longam manantia labra ſalivam.
Haec poſcit ferrum, atque ignes, haec potio torquet:
Haec lacerat mixtos Equitum cum ſanguine Patres.
Tanti partus equae! quanti una venefica conſtat?

larim de rege dediſti, inſeruntur in 1. (in quo legitur *Quod rabidum*) 31 a. 41. 49. (in quo *roſtro* pro *noſtro*) et 57. (in quo *roſtro Phalari* exſtat.)

616. *Caeſonea* 16. *Ceſonia* 19. 20. 60. 85. *Coeſonia* 18 a m. pr. *Ceſſenia* 23. *Ceſſonia* 57.

617. *Infundit* 47. 48. 58. 85.

620. *fuit* pro *erit* 19.

622. *deſcendere ſuaſit* 46. 47. 48. 58. 64. 85.

623. *longam manantia labra ſalivam* pro *longa manantia labra ſaliva* reſtitui ex 10. 11. 14. 15. 23—27. 45 — 50. 54 — 67. 69. 71 — 74. 77. 85. quoniam illa et doctior eſt, et maiori auctoritate firmatur, in hac autem tot ὁμοιοτέλευτα aures obſendunt. Conf. inf. ad XV, 136. et inpr. Heinſ. ad Ovid. Met. VI, 312. ubi multis exemplis docet, verba *manare, flere, pluere, ſtillare, rorare* et ſimilia nunc quarto caſui, nunc ſexto iungi.

624. 625 transpoſiti in 17. *et potio* 16. *portio* 20.

625. *miſtos* 68. 71. 72. 73.

626. *quantum* 12. 45. *quantum venefica* 85. Vulgo male diſtinguitur: *Tanti partus equae, quanti una venefica conſtat?* vel *conſtat.* Sed quocumque modo interpungantur haec verba, parum placent, et ſemper putavi, poetam ſcripſiſſe: *Tanti partus equae! tanti una venefica conſtat!* In qua repetitione voc. *tanti* magna vis ineſt, ut ſup. v.

Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet: iam iam privignum occidere fas est.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplior est res,
Custodite animas, et nulli credite mensae.
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat ante aliquis, quidquid porrexerit illa,
Quae peperit: timidus praegustet pocula pappas.
Fingimus haec, altum Satira sumente cothurnum
Scilicet, et finem egressi legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, coeloque Latino.
Nos utinam vani! sed clamat Pontia, Feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,

595. (qui locus similis est) et inf. VII, 31. Nunc video ita legi in 50. et 64. atque ita iam h. l. emendasse Britan. Ascens. Rigalt. Prat. et Schurzfl.

627. *nemo repugnat* 16. 85. *nemo recusat*, *Nemo vetat* 77. Sed ipsa vel dubitatio, vel optatio longe venustior est.

629. *pupillos* 77. — *quis amplior est res* 46. 48. 59. 60. 65.

632. 633 a secunda manu additi sunt in 8. eosque a pluribus codd. abesse, monent vetus Schol. et Valla. Nec tamen ab h. l. et poetae ingenio abhorrent. — *Sordeat* 11. unde *Sorbeat* coni. Schurzfl. sed male: nam verbum *mordeat* ad cibos venenatos, et *praegustet* ad *pocula* veneno ferventia spectat.

633. *tumidus* 11. 46. 48. 49. 77. — *pappas* restitui ex 23. 49. 64. Est Gr. *πάππας*. *papas* in reliquis libris.

634—637 eiecti e 13. *autem* pro *altum* 16.

635. *Scilicet egressi et finem* 10. 17. 18. 21. 22 45. 46. 48. *Scilicet egressi finem* 11. 14. 15. 16. 19. 20. 24—27. 47. 49. 50. 54—60. 64. 65. 85. multo aptius et recte, iudice Schurzfl. qui et v. 637 post *Latino* interrog. notam vulgo poni probabat. Ego minorem distinct. post *cothurnum* delevi.

Quae deprenſa patent. facinus tamen ipſa peregi.
Tune duos una ſaeviſſima vipera coena?
Tune duos? Septem, ſi ſeptem forte fuiſſent.
Credamus tragicis, quidquid de Colchide ſaeva
Dicitur, et Procne: nil contra conor. et illae
Grandia monſtra ſuis audebant temporibus; ſed
Non propter numos. minor admiratio ſummis
Debetur monſtris, quoties facit ira nocentem
Hunc ſexum, et rabie iecur incendente feruntur
Praecipites; ut ſaxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.

637. *Rutilis* 22. 23. 24. 61. 62. 85.

638. *Nos autem vani* 24 a m. ſec. — *Poncia* 85.

640. *deprehenſa* 15. 27. 63. 64. *tantum* pro *tamen* coni. Guietus, quod et mihi in mentem venit. Sed totus forte verſus ab interpolatore profectus.

641. 642 tranſpoſiti in 22.

642. *ſeptem, ſeptem ſi* 27.

643. *Credatur* 16. *magicis* pro *tragicis* inepte 4. 14. 16. 21. 26. *de Colchide terra* 77. *de Colchide torva* 10 — 24. 27. 45 — 50. 54. 55. 56. 59 — 65. 68 — 71. 73. 74. 85. *torvae* 72. *ſaeva* 1. 25. 26. 58. 65 — 67. 75. 76. 77.

644. *Progne* 13. 17 — 25. 57. 58. 60. 64 — 67. 85. ſed Gr. Πρόκνη dicitur. v. Heinſ. ad Ovid. Met. VI, 428. *contra haec conor* 15. 23. — *aut illae* 16. *ille* 46. 47. 49. 60. *ipſe* 45. *at ille — audebat* 85.

647. Poſt *monſtris* multi male punctum poſuere, etiam Hennin.

648. *Nunc* 61. *et rabie* reſtitui ex 14 — 25. 45. 56. 57. 59 — 61. 63. 65. 66. 67. 74. Copulam et eiecerunt Hennin. et alii. Tum certe poſt *ſexum*, non poſt *monſtris* maior diſtinctio ponenda videtur. *rabiem iecur impendere* 9.

649. *aut* 20.

Illam ego non tulerim, quae computat, et ſcelus ingens
Sana facit. Spectant ſubeuntem fata mariti
Alceſtim, et, ſimilis ſi permutatio detur,
Morte viri cupient animam ſervare catellae.
Obcurrent multae tibi Belides, atque Eriphylae:
Mane Clytaemneſtram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Inſulſam et fatuam dextra laevaque tenebat:
At nunc res agitur tenui pulmone rubetae;
Sed tamen et ferro, ſi praeguſtabit Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

651. *Illam non tulerim* 11.

652. *ſpectat* 13. 24.

653. *Alceſtin* 13. *Alceſtem* 21—24. 45—49. 64. *Alceſten* 85.

654. *cupiant* 12. 14. 17. 18. 20—23. 25. 27. 45—48. 56—74. 85. forte concinnius. *cupiunt* 15. 16. 49. *cuperent* 77. — *catelli* 21. 22. 26. 27. 47. 48. 58. 85. Cf. ad v. 651.

655. *Occurrunt* 18. 27. 47. 48. 58. *tibi multae* 46—49. 54. 58. 64. 85. — *Belidesque Eriphylae* 14. *Bellides* 27. 46—49. 57. 58. — *Eryphilae* 60. 65. *Eriphyllae* 49. 54. *Eriphyle* 74. *Eriſilae* 23. 24. *Eriphilae* 10. 85. *Eriphillae* 27. 46. 47. 58. *Heriphylae* 21. *Erighillae* 48. *Horiphille* 22.

656. *Clitemneſtram* 13. 60. *Clitemnaeſtram* 74. *Clytemneſtram*, et *Clytemnaeſtram* alii, et poſterius etiam Hennin. et qui eum ſequuti ſunt. Sed dicitur Κλυταιμνήστρα. — *habebat* 23. — Vox *Mane*, quoties hunc locum legi, ſemper me obfendit. Poeta forte ſcripſit *Paene*. Nullus paene vicus non habebit C.

657. *differt* 16.

658. *Inviſam* 7. 13. 19—22. 24. 29. — *et vacuam* 16. — *laeva dextraque* 25. 27. 46—50. 54—65. 68. 71. 72. 73. 85.

659. *Ac* 60.

660. *praeguſtavit* 70. *praeguſtaret* 10. 13—27. 45—50. 54—67. 74. 77. 85.

D. IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATIRARVM LIBER TERTIVS.

SATIRA VII.

Et ſpes, et ratio ſtudiorum in Caeſare tantum:
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camenas
Reſpexit, quum iam celebres, notique poetae
Balneolum Gabiis, Romae conducere furnos
Tentarent; nec foedum alii, nec turpe putarent
Praecones fieri, quum, deſertis Aganippes
Vallibus, eſuriens migraret in atria Clio.
Nam, ſi Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Oſtendatur, ames nomen victumque Machaerae,

Sat. VII.

1—26 eiecti e 13. *Vt ſpes* 27. *Eſt ſpes* 60. 65. *Sed ſpes* 16. — *tantum eſt* 10. 11. 16.

3. *noti celebresque* 11. 14—22. 24. 49. 55. 77.

5. *turpe alii foedumque* 16.

6. *Aganipes* 18. 19. 21. 22. 60. 65.

8. *arca* pro *umbra* 10. 12. 14—17. 19. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. et *archa* 18. 20—24. 26. prob. Grang. ut ſenſus ſit: ſi componis, ut ait ille, *carmina nullos referentia numos.* Sed noſtra lectio exquiſitior eſt et venuſtior, illa ſcioli ſcholaſtici acumen ſapit.

9. *victum nomenque* 16. 11. — *Machaetae* 48. *Macerae* 21. 22.

Et vendas potius, commissa quod auctio vendit
Stantibus, oenophorum, tripodas, armaria, cistas,
Alcyonem Bacchi, Thebas et Terea Fausti.
Hoc satius, quam si dicas sub iudice, Vidi,
Quod non vidisti. faciant equites Asiani,
Quamquam et Cappadoces faciant, equitesque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen studiis indignum ferre laborem
Cogetur posthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.
Hoc agite, o iuvenes: circumspicit, et stimulat vos,
Materiamque sibi Ducis indulgentia quaerit.
Si qua aliunde putas rerum exspectanda tuarum

10. *commissa* 45. — *actio* 21. 22.

11. *tripodas* pro *tripodes* revocavi ex 20. 23. 24.

12. v. Excurs. ad h. l.

13. *Haec* 11. 45.

15. *et* abest ab 46. 47. 48. Prima syll. voc. *Bithyni* anceps est, ut multae aliae, h. l. brevis, at longa inf. X, 162. *Britani* 19.

16. *udo* 48. *traducat* 73. *traduxit* forte rectius. *Gallica* coni. quidam, quod perperam probavit Rigalt. coll. Gloss. antt. *Galliculae*, *τροχάδες*.

18. *post haec* 16. 21. 22. 24.

19. *nodis* 16. — *laurusque* 12.

20. *Huc agite* quidam, non inprob. Lubino, ut sensus sit: huc vos ad Imperatorem unum, vestrum patronum, conferte, et laborem inpendite studiis. — *o* abest ab 27. 47. 48. 58. — *nos* 14. 17. 18. 19. a m. sec. 21. 22. 23. 27. 45. 46. 47. 58.

22. *exspectanda* pro *spectanda* restitui ex 10. 11. 14 — 19 a m. sec. 20 — 25. 45. 50. 55. 56. 57. 60 — 63. 65 — 69. 71 — 77. 81.

23. *crocea not. tabella* 75. *crocea membrana tabella* legisse videtur Casaub. ad Pers. III, 10.

Praeſidia, atque ideo croceae membrana tabellae
Inpletur: lignorum aliquid poſce ocius, et, quae
Componis, dona Veneris, Theleſine, marito;
Aut claude, et poſitos tinea pertunde libellos.
Frange miſer calamos, vigilataque proelia dele,
Qui facis in parva ſublimia carmina cella,
Vt dignus venias hederis, et imagine macra.
Spes nulla ulterior; didicit iam dives avarus
Tantum admirari, tantum laudare diſertos,
Vt pueri Iunonis avem. Sed defluit aetas
Et pelagi patiens, et caſſidis, atque ligonis.
Taedia tunc ſubeunt animos, tunc ſeque, ſuamque
Terpſichoren odit facunda et nuda ſenectus.
Adcipe nunc artes, ne quid tibi conferat iſte,

24. *aliquid poſcas tibi, iamque* 12. *qua* 77. *ocyus* vulgo ſcribitur. Sed eſt Gr. ὠκίων, ὤκιστος, ὤκιστα.

25. *Conſcribis* 7. 10. 12. 14. 16—19 a m. ſec. 20 a m. pr. 22. 23. 24. 45. ſed interpretamentum ſeu gloſſam redolet. — *Teleſine* 21. 54. *Taleſine* 22.

26 abeſt ab 77. *claude* 10. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 25. 45—50. 54—60. 64. 65. Cf. ad III, 19.

27. *calamum* 13. *vigilanti* 21.

28. *Quid* 13. *Quae* 17. — *ſella* malebat Valeſ. in Valeſianis p. 181. ubi monet, honeſtiores olim Romae in lecticis, tenuiores in ſellis ſedentes ſcripſiſſe.

30. *didicit nam* 13. 22. 23. 25. 27. 46—50. 55—60. 64. 65. 69. *nam didicit* 16. *didicit nunc* 24.

32. *ſi defluit aetas* coni. Schrader.

34. *Tedia* 60. 64. *nunc ſubeunt* 13. 20. 22. *nunc — nunc* 17.

35. *Terpſicorem* 45. 57. *Terpſicoren* 17. 18. 19. 23. *Therſicorem* 24. *Terſicorem* 27. 46. 47. *Terſicoren* 14. 16. 21. 22. 58. — *facundia* 13. 23. *ac nuda* 24.

36—44 abſunt ab 13. *nunc* pro *tunc* revocavi ex 14—20. 25. 27. 45—50. 56.

Quem colis, et Muſarum, et Apollinis aede relicta.
Ipſe facit verſus, atque uni cedit Homero
Propter mille annos; et, ſi dulcedine famae
Subcenſus recites, Maculonus commodat aedes.
Haec longe ferrata domus ſervire iubetur,
In qua ſollicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte ſedentes
Ordinis, et magnas comitum diſponere voces.
Nemo dabit regum, quanti ſubſellia conſtent,

63. 65—74. 77. *Adſpice nunc artes* malebat Schrader. — *tibi quid* 16. *nec quid* 19. *quod* 45.

37. Alii aliter interpungunt. v. Comm. Pro *relicta* forte legendum *reiecta*, ut ſenſus ſit is, quem nonnulli ex recepta lectione eliciunt, contemto iudicio doctorum hominum cet.; vel *receptus*, ut poeta ſignificet, patronum, quamvis invita Minerva verſus faciat, tamen receptum eſſe in numerum doctorum, quibus imagines dedicatae ſint ac ſtatuae in templis Muſarum et Apollinis, ex pravo illius aetatis iudicio, quod hunc honorem et indignis et dignis, quin illis ſaepius quam his, deferebat.

39. *ſed ſi* 16. *at ſi* 15. 21 a m. ſec. 24. 25. 45. 49. 50. 54—57. 59—63. 65—69. 71—74. *aut ſi* 10. 17—20. 22. 23. 27. 46. 47. 48. 58. 64. Non male!

40. *Incenſus* 24. *Contentus* 23. — *recitet* perperam, ni fallor, emend. Lindenbrog. et Schrader. — *Maculonus* reſtitui ex 10. 11. 17—24 a m. ſec. 25. 27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 73. *Maculonis* 1. 12. 14. 15. 16. 24 a m. pr. 26. 56. 70. 74—77. 82. Vetus ſcholion eſt: *alii, ſordidas aedes; alii, pictas.* Ad quam gloſſam Schurzfl. ingenioſe haec notavit: „*Maculatas* forte legit, ſi recte emendatus eſt. Pithoeus edidit, *Alii ſordibus dixit, alii pictas.* Poſſis etiam *illitas ſordibus.* Emblema vermiculatum alii, puto, ceperunt *maculas*, et expoſuerunt *pictas.* Cf. Caſaub. ad Theophr. p. 173."

41 abeſt ab 11. *Ac* 10.

Et quae conducto pendent anabathra tigillo,
Quaeque reportandis posita est orchestra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere sulcos
Ducimus, et litus sterili versamus aratro.
Nam si discedas, laqueo tenet ambitiosi
Consuetudo mali: tenet insanabile multos
Scribendi cacoethes, et aegro in corde senescit.
Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale moneta,

14. 15. 17—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74.

42. *mutatur* 46. 47.

45. *quantum* 13. *constant* 11—22. 24.

46. *anabatra* 17. 19. 21. 22. 49. *anabrata* 13. 20. *anabratha* 14. *anabactra* 23. *anabetra* 75. *anabaethra* 76. *anabethra* legit Vales. in Valesianis p. 208. Sed Gr. ἀνάβαθρα dicuntur, et recte Schol. vetus, cuius glossa ad hoc verbum, non ad *subsellia* spectat: „A Graeco tractum, i. e. subsellia, super quae altius sedeatur, gradus superiores scansiles.“

48 abest ab 22., et 48. 49 ab 13.

49. *hoc* pro *et* 22. *sterilique in pulvere sulcos Ducimus, et litus tenui versamus aratro* 11. quae lectio valde adridebat Schurzfl. qui adlusum putabat ad Virgilianum *in tenui labor* Georg. IV, 6. *tenui* pro *sterili* 27. 46—50. 54. 55. 57. 58. 61—67. 71—74. *sterili littus* 15.

50. *Sed si* 13.

51. *Consueto* 14. — *insatiabile* 13. 24.

52. *cachoetos* 27. 48. *cachetos* 47. *cacohethes* 49. 55. *cacethes* 23. *cacetes* 19. *chachetes* 24. *cachetes* 10. 15. 16. 20. 21. 22. 48. *cachoetes* 17. *cathetes* 12. 13. *oatethes* 11. *cathecos* 45. *cacoethos* legendum putabat Ascens. — *et in aegro* 19. *atque aegro* 20. *aegroque* 11. 12. 13. 18. 21 23. 24 45. *aegre* reponendum esse non dubitabat Graev. ut sensus esset: difficulter, et vix umquam scribendi carmina cupiditas expellitur. Sed vulgata lectio haud dubie praestat.

55. *faciat* 16.

Hunc, qualem nequeo monſtrare, et ſentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Inpatiens, cupidus ſilvarum, aptusque bibendis
Fontibus Aonidum. neque enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumve poteſt contingere ſana
Paupertas, atque aeris inops, quo nocte dieque
Corpus eget: ſatur eſt, quum dicit Horatius, Euoe!
Quis locus ingenio, niſi quum ſe carmine ſolo
Vexant, et dominis Cirrhae, Nyſaeque feruntur
Pectora veſtra, duas non admittentia curas?
Magnae mentis opus, nec de lodice paranda
Adtonitae, currus, et equos, faciesque Deorum

56. *Nunc* 18. 21 a m. pr. — *neſcio* 27. 46—49. 54—58. 64. non inprob. Maittario, ut ſyll. *ne* conripiatur ante literam *ſ* liqueſcentem, vel antipodia admittatur.

59. *nec* 16. 21.

60. *thyrſumque* 1. 18. 23 a m. ſec. 45. — *ſana* plerique libri, quos ſequutus ſum, 10. 11. 15. 17. 19—27. 45—50. 54—69. 71—74. forte et vetus Schol. qui ita h. l. interpretatur: „Inſanire pauper non poteſt aut moveri ad ſcribendum, quia familiaribus rebus conſulere cogitur: dicunt nam, niſi inſanum, poetam eſſe non poſſe.“ *ſaeva* 7. 14. 16. 18. 21 ad marg. 29. prava, ſed facili aberratione. *moeſta* 12. 13. 70. 75. 76. 77. 82. quae indocti hominis emendatio eſſe videtur.

61. *inops, nocteque* 27. 46. 47.

62. *Oratius* 13. 22. 23. 24. De voc. *Euoe* v. Excurſ. ad h. l.

63. *ingenuo* 16.

64. *Niſae Cyrraeque* 24. *Cyrrhae* in plerisque edd. etiam Hennin. et *Niſaeque* in quibusdam legitur. Sed Κίῤῥα et Νύσα dicuntur.

65. *Pectora noſtra* 7. 10. 14. 16. 16. 19. 23. 24 a m. ſec. 25. 26. 45. 49. 50. 54—69. 71—74. 77. Non male, ut et *nos* ſup. v. 48. Sed bene etiam τὸ *veſtra*, ut Iuvenalis poetas adloquatur. *veſtrum* 22. — *voces* pro *curas* 27. 46. 47. 48.

68. *rutilum* 13. *confundit* 15. *confudit* 11. 16—

Adſpicere, et qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam ſi Virgilio puer, et tolerabile deeſſet
Hoſpitium, caderent omnes a crinibus hydri;
Surda nihil gemeret grave buccina. Poſcimus, ut ſit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cuius et alveolos, et laenam pignerat Atreus.
Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillae quod donet, habet; nec defuit illi,
Vnde emeret multa paſcendum carne leonem
Iam domitum: conſtat levior belua ſumtu,
Nimirum, et capiunt plus inteſtina poetae.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis

Erinnis 23. *Erinis* 24. 45. *Erynnis* 27. et al. Sed Ἐριννὺς dicitur.

69. *deſit* 10. 11. 14—18 a m. ſec. 19. 20. 22. 23. 25. 27. 46—60. 54—69. 71—74. 77. Emendatio ſcholaſticorum, metro timentium.

70. *hydrae* 77.

71—95 eiecti e 13. exceptis vſſ. 74. 75. 76. et 81. qui poſt v. 97 leguntur. *bucina* 17. 20. 21. 22. quae ſcriptura rectior eſt, ſed in optimis codd. non reperitur.

72. *Rubeus* 16. *Rubienus* 24. *Rabienus Lappa* coni. Dorleans, ut deſignetur poeta quidam, qui propter amarulentum ingenium *Rabienus*, et *Lappa* ob mordacitatem dictus ſit. — *Lapa* 46. 47.

73. *albeolos* 2. *albiolos* 3. 6. 14—25. 27. 45—49. 54—66. 72. 77. Illud Valla, hoc Mancinellus et Lubinus probarunt. Ille interpretatur tabulas luſorias, hi vero tabulas ſcriptorias, eaſque *albas* ſ. *albeas*, h. e. gypſatas. Cf. Turneb. Miſcell. XXIV, 4. Neutra lectio probanda, et utraque orta ex vulgari permutatione literarum *V* et *B*, de qua v. ad Sil. VIII, 473. et 543. — *pignorat* 27. 48.

74. *mittit* 16. *quod donet amico* 24.

75. *Quinctillae* 74. *Quintilae* 27. 60. 65. *Quintiliae* 11. — *donat* 16. — *deficit* 19.

77. *belua* 17. 19. 60. 64. Vulgo *bellua*. v. ad IV, 121.

78. *cupiunt* 14.

79. *iaceat fama* 26. *taceat* 11. 12. 23 a m. pr. 24.

Marmoreis: at Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet quid erit, si gloria tantum est?
Curritur ad vocem iucundam, et carmen amicae
Thebaidos, laetam fecit quum Statius urbem,
Promisitque diem. tanta dulcedine captos
Adficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur: sed, quum fregit subsellia versu;
Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.
Ille et militiae multis largitur honorem,
Semestri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit histrio. tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Praefectos Pelopea facit, Philomela tribunos.

80. v. Excurs. ad h. l.

81. *tantalibet* 11. — *est* non exstat in 12. 16. 20. *nisi gloria tantum* 20.

83. *fecit quum* recepi ex 14. 15. 17. 18. 19. 46. 47. 48. 50. 58. 61—68. 71—77. *cum fecit* 10. 12. 20. 21. 23—27. 45. 49. 54—57. 60. 70. *cum facit* 16. *facit cum* 22.

85. *Adlicit* laudavit Heins. ad Ovid. ex Ponto III, 35. sed haud dubie memoriae vitio.

87. *ni* 21. 22. *Paridine vendat* 11. vitiose pro *Paridi ni v.* — *Agavem* 64.

88. *honores* 15. *largitus* emend. Schrader. Recte, opinor, nisi mox malis *Semestri et vatum* cet.

89. *Semenstri* 1. 11. 14. 21 a m. sec. *militiae multis largitur honorem Semestrem, vatum* cet. emend. Ruben. Sed exquisitior vulgata lectio. Vt dignitas Tribunorum semestris fuit, ita et insigne. Conf. Comm. et Salmas. Exerc. Plin. p. 450 cuius verba sup. in Proleg. adposui.

91. *Bareas* 10. 11. 14—25. 27. 45—50. 54—69. 74. 77. et Sueton. in vita Iuven. quos secutus sum, quia cum *Camerinos* iungitur. *Baream* 70. 75. 76. 82. *Barcas* 73. *Boreas* 71. — *cura* malebat Schrader.

Haud tamen invideas vati, quem pulpita paſcunt.
Quis tibi Maecenas? quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium: tunc utile multis
Pallere, et vinum toto neſcire Decembri.
Veſter porro labor fecundior, hiſtoriarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus:
Namque oblita modi milleſima pagina ſurgit
Omnibus, et multa creſcit damnoſa papyro.
Sic ingens rerum numerus iubet, atque operum lex.
Quae tamen inde ſeges? terrae quis fructus apertae?

92 abeſt ab 16. *Philomena* 18. 19. 21—24. 27. 45—49. 55.

94. *Quid* 45. *Moecenas* 27. 49. 61. 63. 64. *Mecoenas* 45. 50. v. ad I, 66. — *et* pro *aut* 22.

95. *Cocta* 17—20. 22. 23. 24. 45. 46. 48. 59. 61. 62.

96. *Par olim pretium* 13. *nunc utile multis Pallere* cet. 67. 68. 71. 73. 77. quod vulgo explicatur: nunc ſtudiorum utilitas omnis huc redit, ut *palleas*, curis conficiaris, et vino abstineas vel in ipſo Decembri, in quo Saturnalium tempore omnes, etiam continentiſſimi, genio indulgere ſolent: vel, nunc diſcendum, ſive utiliſſimum eſt, eſurire et abstinere vino. Bahrdt vertit: *Iezt iſt am beſten dran, Wer hungern — kann.* Non male, ſed minus convenienter uſui loquendi, quam ſatirico ingenio.

97. *toto vinum* 10. 12. 13. 16. 18. 24. 45.

98—105 eiecti e 13.

99. *petitur plus* 56. 59. 60. 65. — *aut olei* 16.

100. *Nullo quippe modo* 33. 77. *modis* 46. 47. 48.

101. *Ominibus* 11. *Talibus* 20. — *multum* 21. *multa creſcit* pro *creſcit multa* recepi ex 11. 23. 24. quia gratius eſt auribus.

102. *operis.* 77.

Quis dabit hiſtorico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod lecto gaudet et umbra.
Dic igitur, quid cauſidicis civilia praeſtent
Officia, et magno comites in faſce libelli?
Ipſi magna ſonant: ſed tunc, quum creditor audit,
Praecipue, vel ſi tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.
Tunc inmenſa cavi ſpirant mendacia folles,
Conſpuiturque ſinus. veram deprendere meſſem

105. *ignavum eſt, quod* 22. — *tecto* pro *lecto* 10. 12. 14—20. 23—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. Non male; ſed noſtra lectio et concinnior eſt, (nam notio *tecti* vel aedium iam continetur voce *umbra*) et admodum probabilis fit ex locis ſimil. Horatii et Ovidii. v. Comm., Lipſ. ad Senec. Ep. 67. et Caſaub. ad Suet. Aug. c. 78.

106. *praeſtant* 10. 12—17 a m. pr. 18. 19. 21. 22. 24. 27. 45. 47. 48. 54. 55.

107—134 extruſi e 13.

108 *tum* 11. Pro *audit* maluerim *audet* ſcil. magna ſonare, vel *ardet* ſcil. ira. Tum adverſus creditorem dicere cenſendi ſunt cauſidici.

109. Plathner emend. *ſi tetigit latus,* admonuit, ut *tangere cubitu* ap. Cicer., *acrior ille* ſcil. pragmaticus, cauſidicorum quaſi poſticus et ſubgeſtor.

112. *veramque* 12. *verum* 60. 65. Non male! *Ipſi magna ſonant* — cauſidici in foro cauſas perorant ingenti vocis intentione: *verum deprendere meſſem* cet. ſed nullus inde ad eos fructus redundat. At τὸ *veram* maiorem habet vim, et oratio concinnior eſt. — *deprehendere* 12. 15.

113. *Sic* 23.

114. *ruſſati* vel *Ruſſati* in omnibus legitur libris, et ſcriptis et editis, niſi quod *rus ſati* vel *Sati* diviſim exhibent 11. 14. 15. 16. 21—24. 30. (in cuius marg. notatur, *Sati* eſſe nom. propr. aurigae) et 33. probb. Grangaeo et Calder. Ille coll.

Si libet: hinc centum patrimonia caussidicorum,
Parte alia solum russati pone Lacernae.
Consedere Duces: surgis tu pallidus Aiax
Dicturus dubia pro libertate, bubulco
Iudice. Rumpe miser tensum iecur, ut tibi lasso
Figantur virides, scalarum gloria, palmae.
Quod vocis pretium? siccus petasunculus, et vas
Pelamydum: aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi:
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenae.
Si quater egisti, si contigit aureus unus,

III, 231 *rus lacertae* dici putabat rus, in quo reponatur lacerta, adeoque brevissimum: hic ita interpretatur h. l. „non conferas omnes villas, sed unum tantum rus, atque id breve — nam *lacerta* est brevis mensura terrae sup. III, 231. — *Attici Sati* Equitis Rom. qui eloquentiam in foro numquam exercuit." Sed quis sibi persuadeat, poetam *rus lacertae Sati*, et hoc sensu dixisse? Nec probabilior aliorum sententia, qui rus s. villam divitis Romani, cui *Sato Lacertae* nomen fuerit, significari credunt. Perperam quoque *rus Sisapone lacertae* coni. Beroald. in lib. Adnotatt. ut sensus sit, *rus lacertae* h. e. exiguum, non in Italia, sed in provincia, et quidem longinqua, (nam *Sisapo* opp. Hispaniae Baeticae) tantumdem valere, quantum patrimonia centum caussidicorum. — *Lacernae* 1. 12. 14. 15. 16. 70. 75. 76. *Lacertae* 10. 11. 17 — 25. 27. 30. 33. 45 — 50. 54 - 69. 71 — 74. 77. quae lectio nata forte ex III, 231. ad marg. scripto.

116. *dubia de l.* 16.

117. *laxo* 4.

118. *Fingantur* 24. 47. 60.

119. *vatis pretium* 16. *premium* 21 a m. pr.

120. v. Excurs. ad h. l.

121. *Tyberi* 27. 63. *Tiburi* 17 a m. sec.

122. Nonnulli verba, *si quater egisti*, ad praecedd. referunt, et post *egisti* διαστίζουσι. Non male! Vox *quater* etiam ad quatuor munuscula, modo memorata, spectare potest.

Inde cadunt partes ex foedere pragmaticorum.
Aemilio dabitur, quantum licet, et melius nos
Egimus: huius enim stat currus aeneus, alti
Quadriiuges in vestibulis, atque ipse feroci
Bellatore sedens curvatum hastile minatur
Eminus, et statua meditatur proelia lusca.

123. *Tibi* pro *Inde* coni. Schrader. *in foedera* 16. 64. *in foedere* 10. 11. 12. 14. 15. 17. 19 – 24. 27. 45—50. 54. 55. 56. 59—63. 65. 68. 69. 71—74. 77. Bahrdt colon ponit post *partes*, et punctum post *pragmaticorum* positum tollit, ut h. l. sententia sit: Si contigit aureus unus, ille non integer datur causidico, sed dividitur: nam Aemilio pro conducta pragmaticorum opera, quantum *petit* sive postulat, dandum est.

124. *petit* pro *licet* 11. 17 a m. sec. 24. 45. *petet* 7. 10. 14—17 a m. pr. 18—23. 25. 26. 27. 46—50. 54—69. 71—74. 76. Vetus Schol. „Qui hoc, inquit, pacto quintas adciperet, in pretium consiliatorum (f. consultorum) clientum.“ Hinc Schurzfl. suspicabatur, eum non male legisse, *Aemilio dabitur quintum, ut petet*; hoc sensu: Tu quater egisti, et vix unum extorsisti aureum, quum pauper sis: venit Aemilius, nobilis causidicus; ille quintum agit, nec satis bene, non certe tam bene, quam tu egeras, et adcipit, quantumcumque poscet, quia scilicet tria nomina habet. Idem tamen Schurzfl. lectionem *quantum petit* vel *petet* probabat, et illud *quantum licet* Satirici credebat menti disconvenire. Ego potius vix dubito, quin hoc, tamquam difficilius nec minus aptum, omnino a poeta, illud vero a manu emendatoris profectum sit. v. Comm. Pro *et* malim fere *ut*, h. e. quamvis, vel ut ut, quomodocumque, de quo vid. Gronov. Obss. III, 6. *Aemilio dabitur, quantum licet*, (vid. Comm.) *ut*, quamvis *nos*, pauperes causidici ac patroni, *melius egimus*, peroravimus causas: *huius enim stat* cet. An legendum *at*? et mox *τὸ enim* positum pro *enimvero*, Gr. δή, γάρ τοι? v. Heyne ad Virg. Aen. V, 580. VI, 52. VIII, 84. X, 874.

125. *aheneus* 25. 49. 57. 60—63. 65—68. 71. 72. 75. v. sup. ad III, 285. *albi*

Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic eſt
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui ſolet, et vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum iuvenes longo premit aſſere Medos
Emturus pueros, argentum, murrhina, villas.
Spondet enim Tyrio ſtlataria purpura filo.

ſuſpicari poſſis: currui enim triumphali quatuor iungebantur albi equi. Sed epitheton *alti* exquiſitius eſt. v. Comm.

129. *Matho deiicit* coni. Lubin. ut ſenſus ſit: divites cauſidici, tenuiores *conturbant*, confundunt, et *deiiciunt*, ſubplantant, ſuperant, vincunt in iudiciis. *Mathonem* certe ditiſſimum fuiſſe, probat ex I, 32. Sed v. ibi Comm.

130. 131 tranſpoſiti in 45. *rinocerote* 21. 27. *renocerote* 22. *rinoceronte* 23 a m. ſec. 24. 45. *rhinoceronte* 16.

132. *Moeſos* non male emend. Lipſ. Epiſt. Quaeſt. IV, 25. quoniam Medi et Parthi ſervitutis Romanae expertes, et lecticarii plerumque fuerint robuſtiſſimi ſervi ex Moeſia vel Syria. Huic coniecturae favet alius Iuvenalis locus infra IX, 142 ſqq. Pro *Moeſis* facile ſubſtitui poterant *Medi*, quoniam hi librariis notiores erant, et diphthongi raro legantur in antiquis codd. Sed vulgata etiam lectio defendi poteſt. Nam *Media* tam lato poetis ſenſu dicitur, ut Aſſyriam quoque aliasque Aſiae regiones complectatur. Praeterea *Medi* vel *Maedi* etiam Thraciae populus. v. Plin. IV, 1. et 11. Strab. VII. p. 318. Ptol. III, 11. Liv. XXVI, 25. XXVIII, 5. XL, 21. Ariſtot. H. A. IX, 45. et Steph. Ad *Medos* vero utrum *iuvenes*, an *pueros* referas, nil intereſt.

133. *Emturos* 49. 55. 61. 62. 63. 67 71. 73. *Emturus puero cryſtallina, murrhina, villas* leg. Rigalt. Cnf. VI, 155. 156. *murrina* 22. 50. 64. *ſmurrina* 21. *myrrhina* 49. 62. 63. 66—69. 71. 72. 73. *myrrina* 14. 17—20. 23 a m. ſec. 25. 56. 57. 59. 60. 61. 65. *mirrhina* 15. 16. *mirrina* 24. 45. *mirina* 23 a m. pr. 27. 46. 47. 48. 58. v. ſup. ad VI, 156.

134. *ſtlattaria* 14. 17. *ſclataria* 49. 55. *ſtalataria* 22. *ſtaltaria* 19. *thalataria* 15. *ſtataria* 20. 21 a m.

Et tamen eſt illis hoc utile: purpura vendit
Cauſidicum, vendunt amethyſtina: convenit illis
Et ſtrepitu, et facie maioris vivere cenſus.
Sed finem inpenſae non ſervat prodiga Roma.
Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit numos, niſi fulſerit annulus ingens.
Reſpicit haec primum, qui litigat, an tibi ſervi
Octo, decem comites, an poſt te ſella, togati
Ante pedes. ideo conducta Paulus agebat

ſec. 23 a m. pr. 73. *ſchalataria* 24. *ſolataria* 45. *tartarea* 16.

135. *Vtile cauſidicis ornari, purpura* cet. 13. *Attamen* 45. — *illis eſt* 14. *eſt ipſis* 12. 16. 45. *hoc ipſis eſt* 25. 27. 46 — 50. 54 — 63. 65 — 69. 71 — 74. 77.

136. *amethiſtina* 10. 18. *ametiſtina* 17. 19. 20. 24. 45. *amethyſina* 50. 64.

138. *finem non ſervat impenſae* 12. Verſum parentheſi includendum putabat Schrader.

139. *Vt redeant veteres* (h. e. quamvis in vitam redeant veteres illi iique ſummi oratores Romanorum, Craſſus, Hortenſius, Antonius, Cicero et alii) pro *Fidimus eloquio* 10. 11. 13 — 21 a m. pr. 22. 25. 26. 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. Quae lectio, ſi non vera, certe profecta eſt ab ingenio non indocti hominis, explentis lacunam codicis ſui. Noſtra tamen lectio etiam bene ſe habet, (cf. ad v. 150.) et firmatur auctoritate Priſciani. *Vt veteres redeant* 24. *At redeant veteres* 23.

140. *niſi fluxerit* 13.

141. *hoc* 10. 11. 22. 25. 27. 45—50. 56—65. 68. 71—74. 77.

142. *an poſt te ſella* 2. 3. 4. 11. 18. 21. 25—27. 57. 58. 70. 75. 76. *poſt te an ſit ſella* 5. 27. 46. 47. 48. 50. 55. 56. 59—69. 71—74. *poſt te ſit ſella* 49. 54. *ſit poſt te ſella* 10. *an poſita ſella* 12. 14. 15. 17. 19. *poſita an ſit ſella* 22. 45. et cod. vet. Rittershuſ. prob. Sciopp. Veriſim. IV, 10. *poſita eſt an ſella* 13. 20. 24. *poſita eſt aut ſella* 16. *poſtea ſella* 23.

Sardonyche, atque ideo pluris, quam Coſſus agebat,
Quam Baſilus. Rara in tenui facundia panno.
Quando licet Baſilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Baſilum ferat? Adcipiat te
Gallia, vel potius nutricula cauſidicorum
Africa, ſi placuit mercedem ponere linguae.
Declamare doces? O ferrea pectora Vectl,
Quum perimit ſaevos claſſis numeroſa tyrannos.
Nam quaecumque ſedens modo legerat, haec eadem ſtans

143. *Antepedes* ſuere qui mallent. v. Comm.

144. *Sardoniche* 25. *Sardonyce* 63. 65. 67. *Sardonice* 17—22. 27. 45—48. 58. 60. 64. — *Coſſus* 10. 11. 14. 15. 17—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. adeoque libri tantum non omnes, quos ſequutus ſum. *Gallus* 70. 75. 76. 82. *Cuſſus* 16. — *habebat* pro *agebat* 21.

145. *eſt* pro *in* 24.

146. *flentem Baſilo* 10. 25. 27. 45—50. 54—69. 71. 72. 73. 77. — *deducere* 10—25. 27. 45—50. 54—58. 60. 64. 65.

147—156 eiecti é 13. *feret* 16. 21.

149. *imponere* 10. 11. 17—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. Sed *ponere praemia* docte dicitur, ut Gr. τιθέναι ἄεθλα, pro proponere, ſtatuere, conſtituere.

150. *Vecti* 14—25. 27. 45—50. 55—58. 60. 61. 63. 64. 65. 67—69. 71—74. ut in optimis libris Plin. XXIX, 1. Hinc *Vectl* ſcripſimus, ut ſecundus ſit caſus, non quintus. *Vectii* 62. 66. *Victi* 59. *Vetti* vel *Vettl* in reliquis, etiam Hennin. — In omnibus, quotquot vidi, libris ita diſtinguitur: *Declamare doces, o ferrea pectora Vecti, Quum* cet. vel *D. doces, o f. p. Vettl; Quum* cet. Sed poeta, ni fallor, eodem orationis colore uſus eſt, quo ſup. v. 139. *Fidimus eloquio? Ciceroni nemo* cet. Ita et exquiſitior vividiorque eſt dictio, et melius cohaerent, quae ſequuntur. Rei gravitatem et permotionem animi declarant interrogatio et reſponſio addita, eaque exclamatione expreſſa. *Declamare doces?* Rhetor es? vel rhetorem te eſſe pro-

Proferet, atque eadem cantabit verſibus iisdem.
Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.
Quis color, et quod ſit cauſae genus, atque ubi ſumma
Quaeſtio, quae veniant diverſae forte ſagittae,
Noſſe velint omnes, mercedem ſolvere nemo.
Mercedem adpellas? quid enim ſcio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quod laeva in parte mamillae
Nil ſalit Arcadico iuveni, cuius mihi ſexta
Quaque die miſerum dirus caput Hannibal inplet;
Quidquid id eſt, de quo deliberat, an petat Vrbem
A Cannis, an poſt nimbos, et fulmina cautus

ſiteris aut gloriaris? *O ferrea* ſint neceſſe eſt *pectora Vettii, quum* cet.

153. *Proferet* revocavi ex 23 a m. ſec. 24. 25. 27. 47. 50. 54—58. 60—68. 71—74. 77. *Proferat* 16. *Perferet* alii, etiam Hennin. quod ab h. l. alienum, certe minus aptum videtur, neque explicatum ab iis, quibus probatur. — *vocibus* 16. *iisdem* 15. *hisdem* 14. 16—19. 21.

154. v. Excurſ. ad h. l.

155. *Qui* 73. *Quis color eſt, quid ſit* 26. *aut quid* 45. — *aut ubi* 26. 45.

156. *diverſae parte* 49. *adverſa parte* 16. *diverſa parte* 10. 11. 15. 18—22. 25. 27. 29. 45—48. 50. 54—74. 77. *diverſa e parte* 7. 14. 17. *diverſa a parte* 24. Recte, opinor, et ſic quoque emend. Lindenbr. Sed *diverſae ſagittae* exquiſitius dictae pro: quae a diverſa vel adverſa parte veniunt.

157. *Scire* 50. 61. 62. 63. 65—68. 71—74. 77. *volunt* 10—28. 45—50. 54—69. 71—74. 77. Vtrumque probavit Lindenbrog. at *velint* exquiſitius eſt. — *reddere nemo* 23.

159. *Scilicet arguitur ſextertia cuique magiſtro* 13. *mihi parte* 16. — *papillae* ſuſpicari poſſis coll. loco Plinii, in Comm. laudato. Sed nil intereſt.

Circumagat madidas a tempestate cohortes.
Quantum vis stipulare, et protenus adcipe, quod do,
Vt toties illum pater audiat. Haec alii sex,
Vel plures uno conclamant ore Sophistae,
Et veras agitant lites, raptore relicto;
Fusa venena silent, malus ingratusque maritus,
Et quae iam veteres sanant mortaria caecos.
Ergo sibi dabit ipse rudem, si nostra movebunt
Consilia, et vitae diversum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica descendit ab umbra,
Summula ne pereat, qua vilis tessera venit
Frumenti. quippe haec merces lautissima. Tenta,

160—186 eiecti e 13. *sapit* coni. quidam male. Cnf. Barth. ad Stat. Sylv. I, 2, 210. — *Arcadia* 59. *Archadio* 15. *Archadico* 17—22. *Archidico* 11. Ἀρχίδικος dicitur, qui causae vel iudicio praeest: quod tamen alienum est ab h. l.

161. *Quoque* 20. — *durus* (h. e. cuius nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat, ut utar verbis Livii XXI, 4.) suspicari possis coll. Horat. Od. II, 12, 2: ubi v. Iani. Sed epitheto *dirus* maior h. l. vis inest, ut ap. Horat. Od. III, 6, 36. et IV, 4, 42. ad quae loca v. idem Iani. — Post *inplet*, et *cohortes* v. 164 vulgo puncta ponuntur. Ego post *inplet* distinctionem reposui minorem. Neque tamen magnopere repugnarem, si maior ei substitueretur, sublato puncto post *cohortes*, ut apodosis esset: *quantum vis stipulare* cet.

163. *fulgura* 11. *flumina* 16. 23. 29.

164. *hac* pro *a* 21.

166. *Ast alii sex Et plures* 10. 11. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

167. *cum clamant* 27. 46. 47. 50. 58. *declamant* 45, *condemnant* 66.

171. *ille* 16. — *monebunt* 21.

175. *hic* 11. 16. *haec quippe* 10. — *latissima* 11.

Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.
Balnea ſexcentis, et pluris porticus, in qua
Geſtetur dominus, quoties pluit. anne ſerenum
Exſpectet, ſpargatque luto iumenta recenti?
Hic potius: namque hic mundae nitet ungula mulae.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, et algentem rapiat coenatio ſolem.
Quanticumque domus, veniet, qui fercula docte
Componat; veniet, qui pulmentaria condit.
Hos inter ſumtus ſeſtertia Quintiliano,
Vt multum, duo ſufficient. res nulla minoris
Conſtabit patri, quam filius. Vnde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? Exempla novorum

laetiſſima emend. Schurzfl. ut εἰρωνικῶς dictum ſit pro: haec merces tanta eſt, ut et de ea adcepta laetandum ſit. Immo, uberrima, largiſſima, ut *laeta flumina, ſegetes* cet. apud Virg. et al. Non male, quoniam mox *lautorum* ſequitur.

176. *Griſogonus* 21. 45. *Criſogonus* 19. 20. 22. 23. 24. *Criſſogonus* 17. *Griſonus* 16.

179. *Geſtatur* 26. *Vectetur* 24.

180. *Exſpectent ſpargantque* 15. *Exſpectat ſpargitque* 16. *ſpargatve* praeſtiterit.

181. *Hoc potius ut ſordes hic* 16. *Hac* 21. *Hinc* 22.

183. *Surget* 22. — *rapiat* 22. *capiat* 15.

184. *domum* 22. *veniat* 45.

185. *Componet* 15. *Componit* 14. 18. 20. 21 a m. ſec. 22. 25. 46. 48. 49. 55. 56. 57. 59—63. 65—69. 71—74. 77. — *veniat* 58. — *condet* 18. *docet* 45. *condat* h. e. faciat, (a *condere*, non *condire*) rectius, opinor, 15. 19. 24. 27. 47. 58. 64.

Fatorum transi: felix, et pulcer, et acer:
Felix, et ſapiens, et nobilis, et generoſus
Adpoſitam nigrae lunam ſubtexit alutae:
Felix, orator quoque maximus, et iaculator:
Et ſi perfrixit, cantat bene. diſtat enim, quae
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, et adhuc a matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore conſul:
Si volet haec eadem, fies de conſule rhetor.
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud, quam
Sidus, et occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis Fata triumphos.
Felix ille tamen corvo quoque rarior albo.
Poenituit multos vanae, ſterilisque cathedrae,

Dura certe h. l. eſt modorum variatio.

186. *ſextertia* 16. 19. 21. 22. 63.

187. *ſufficiunt* 13. 16.

188. *filius erudiendus* 13. in quo tum hoc ordine ſequuntur vſſ. 200. 201. 197. 198. 191. 202. 203. extruſis vſſ. 189. 190. 192—196. 199. 204—227.

191. *eſt nobilis* 11.

192. *Oppoſitam* 4.

193. *ioculator* 7. 47. 48. 84.

194. *Etſi* una voce ſcribendum crediderim, ut ſenſus ſit: quamvis ſit raucus, tamen bene declamat. — *diſcat* 16. *dictat* 84. non inprob. Schradero.

195. *accipiant* 27. 47. 48. 54. 58. 64. 66.

196. *ex matre* 11.

197. *fies de conſule rhetor*, et v. 198. *fies de rhetore conſul* 10. 16. 21. 25. 46. 48. 49. 55. 56. 57. 59.

199. *Vendicius* 16. — *an* 19. 20. 22. 45. — *aliquid* 47. 48. 58.

201. *triumphos* recepi ex 11. 12. 14—22. 24. 25. 27. 45—50. 55—69. 71—74. 77. *triumphum* 70. 75. 76. 82.

202. *colvo* 21. Mendum

Sicut Thrasymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis: et hunc inopem vidistis, Athenae,
Nil praeter gelidas ausae conferre cicutas.
Di, maiorum umbris tenuem, et sine pondere terram,
Spirantesque crocos, et in urna perpetuum ver,
Qui praeceptorem sancti voluere parentis
Esse loco. Metuens virgae iam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: et cui non tunc
Eliceret risum citharoedi cauda magistri?
Sed Rufum, atque alios caedit sua quaeque iuventus:
Rufum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Enceladi, doctique Palaemonis adfert
Quantum grammaticus meruit labor? et tamen ex hoc

h. l. latere suspicabatur Schurzfl.

204. *Thrasymachi* 1. 10. 12. 17. 18. 25. 26. 46. 48—50. 54—58. 61—73. *Trasymachi* 8 a m. pr. 59. 60. 65. 75. *Thrasimachi* 27. 47. *Thramasychi* 81. *Thresimachi* 14. 15. 17 in marg. 20. *Thersimachi* 24. 45. *Tarsimachi* 19. *Tersimachi* 11. 16. 23. *Tersimaci* 21. 22. *Lysimachi* 8 a m. sec. Primam syll. fuisse detritam in cod. primo, et ex ingenio deinde a librariis subpletam, putabat Schurzfl.

205. *Carinatis* 45—47. 50. 56. 60. 65. 74. *hinc* 65.

206. *ausae donare* 22. — *praeferre* 26. *cui ferre* coni. Schrader.

210. *magnus Achilles* 22.

211. Pro *tunc* suspicari possis *nunc*, ut sensus sit, Chironem ab Achille summo honore cultum esse, etsi talis eius forma ac species fuerit, ut nunc vel cuilibet risum moveret. Sed vulgatae lect. maior forte vis inest. v. Comm.

212. Quidam pro signo interrog. perperam ponunt punctum, ut τὸ *cui* ad Achillem referatur.

Quodcumque eſt (minus eſt autem, quam rhetoris aera)
Diſcipuli cuſtos praemordet Acoenonöetus,
Et, qui diſpenſat, frangit ſibi. Cede, Palaemon,
Et patere inde aliquid decreſcere: non aliter, quam
Inſtitor hibernae tegetis, niveique cadurci,
Dum modo non pereat, mediae quod noctis ab hora
Sediſti, qua nemo faber, qua nemo ſederet,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dummodo non pereat totidem olfeciſſe lucernas,
Quot ſtabant pueri, quum totus decolor eſſet
Flaccus, et haereret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quae cognitione tribuni

213. *Ruffum* 25. 27. 47. 49. 57. 58. 61 — 68. 71. 73. 77. *Rutum* 23. — *quemque* 11. 14 — 17. 20. 21. 22. 72.

215. *Enceladi* reſtitui ex 11. 17. 25. 27. 46—50. 54 — 69. 71 74 *Encheladi* 10. 14. 15. 16. 18. 20 — 24. 45. *Hencheladi* 19. *Celadi* 70. 75. 76. 82. Quod tamen ex his nominibus Grammatico, et quidem celebri, fuerit, non conſtat.

217. *minor* 24. *certè* pro *autem* 22. *multo* pro *autem* 26.

218. v. Excurſ. ad h. l.

219. *franget* 11. 14. 17 — 20. 23. 25. 26. 27. 46. 47. 48. 57. 58. 59.

222 — 224 abſunt a 19. *ne pereat* 10. 20. 21. 22. 60. 65. *qui* pro *quod* 16. 26. — *umbra* pro *hora* 7. quae vera forte lectio eſt, certe elegantior.

223. *ſedebat* 10. 11. 12. 14 — 18. 20 — 25. 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77.

225. *ne pereat* 10. *pareat* 71.

226. *dum* 15.

227. *haerebat* 11.

228 *Rara datur merces* 13. — *cognatione* 22.

Non egeat. Sed vos ſaevas inponite leges,
Vt praeceptori verborum regula conſtet,
Vt legat hiſtorias, auctores noverit omnes,
Tamquam ungues, digitosque ſuos: ut forte rogatus
Dum petit aut thermas, aut Phoebi balnea, dicat
Nutricem Anchiſae, nomen patriamque novercae
Anchemoli; dicat, quot Aceſtes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite, ut mores teneros ceu pollice ducat,
Vt ſi quis cera vultum facit: exigite, ut ſit
Et pater ipſius coetus, ne turpia ludant,

229. *leges imponite ſaevas* 16. 19. *ſcaevas* 49.

230 et 231. *Et* 27.

232 — 236 eiecti e 13.

233. *Cum* 20. *plebi balnea* 69. 65.

234. *patriam nomenque* 45.

235. *Anchemoli* recepi ex 25. 27. 46. 47. 48. 50. 56—60. 64. 65. 77. Serv. et plerisque libris Virg. Aen. X, 389. v. Comm. *Archemoli* 45 a m. sec. *Anthenoris* 16. *Archemori* in reliquis libris.

236. *Siculis* 75. *Siculi* 76.

237. *ſeu* 13. *cum pollice* 29. *ducant* 17. 20. 21. 22. 29.

238. *in cera* 15. *cerae* Caſaub. ad Perſ. V, 40. — *ut ſint Et pater et pueri, ne turpia ludat* 13.

239. *nec* 16. *ut turpia* 61. *laudant* 23.

240. 241. Valla et alii monent, hos verſus non legi in codd. ſuis et ſpurios eſſe. Exſtant tamen in 8. omnibusque, quos contuli, libris. Laudantur etiam a Servio ad Virg. Ecl. III, 8. et propter obſcenitatem haud dubie a monachis quibusdam deleti ſunt. — *Et faciant* 13. *leve eſt* 12. *nec eſt* 19.

241. *patrantes* pro *trementes* coni. Durantius Caſellius Var. Lect. I, 9. et alii coll. Perſ. I, 18. ubi v. vet. Schol. et Caſaub. Sed vulgata lectio non eſt ſollicitanda.

242. 243 eiecti e 13. *curas, et* 10. 12. 14—22. 24. 26. 27. 45—49. 54. 55. 58. 64. 65. 66. 70. *curas, ſed*

Ne faciant vicibus. non est leve tot puerorum

Observare manus, oculosque in fine trementes.

Haec, inquit, cures, et quum se verterit annus,

Adcipe, victori populus quod postulat, aurum.

SATIRA VIII.

Stemmata quid faciunt, quid prodest, Pontice, longo

Sanguine censeri, pictosque ostendere vultus

Maiorum, et stantes in curribus Aemilianos,

Et Curios iam dimidios, humerosque minorem

23. *cura, sed* 82. *cures, et* 11. 25. 50. 56. 57. 59—63. 65. 67. 68. 69. 71—77. Hos sequutus sum: semper tamen, fateor, mihi displicuit τὸ *inquit,* propter praec. plur. *vos inponite* cet. v. 229. et *exigite* v. 237. Nunc video, Schurzfl. bene haec adnotasse: „*At vos, Haec cura: sed quum* cet. in Cod. meo. Recte; vel saltem *Inquitis, haec cura.* Sed prior lectio elegantior est et plane satirica, utpote qua obiectioni praeceptorum, *Non est leve* cet., nihil aliud respondere finguntur parentes, quam *Hoc cura,* de mercede videlicet non sollicitus: *sed quum* annus praeterlabsus, et magistri salaria repetunt, indignabundos ait eosdem dicere, *Adcipe aurum* cet." Recte, opinor; et facile ex illa lectione, *At vos, Haec cura: sed quum* cet. reliquae nasci poterant. *Inquitis* enim vel *inquit* glossa fuit, verbis *At vos* adscripta, quae deinde in textum inrepsit, extrusis illis verbis. — Illa vero, *victori populus quod postulat,* videntur poetae verba esse, et parenthesi includenda.

243. *quot* 65.

Sat. VIII.

1. *Schemata* perperam emend. Alciat. de verb. signif. lib. IV. et Parerg. II, 30. probb. Voss. Inst. Or. V, 1. et Grang.

2. *pictos* 11. 13. 17—22. 24. 45.

4. 5 eiecti e 13. *dividuos,*

Corvinum, et Galbam auriculis naſoque carentem?
Quis fructus generis tabula iactare capaci
*Corvinum, poſthac multa contingere virga
Fumoſos Equitum cum Dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis male vivitur? Effigies quo
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox
Ante Numantinos? ſi dormire incipis ortu
Luciferi, quo ſigna duces, et caſtra movebant?
Cur Allobrogicis, et magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius lare, ſi cupidus, ſi
Vanus, et Euganea quantumvis mollior agna;
Si tenerum adtritus Catinenſi pumice lumbum
Squalentes traducit avos, emtorque veneni

h. e. fiſſos, malebat Nicol. Heinſ. ad Sil. III, 42. — *humerosque minorem Corvinum* 8. 9. 14. 70. 75. 76. 82. *naſuque minorem Corvinum* 26. *naſumque minorem Corvinum* 7. 29. *naſumque minorem Corvini* 10. 11. 12. 15 — 25. 27. 45 — 50. 54 - 69. 71 — 74. 77. Male! nam *naſo carentem* mox ſequitur. *humeroque minorem Corvinum* repoſuit Prat. obfenſus forte plurali *humeros*. Sed is pro ſing. poſitus, ambiguitatis quoque vitandae cauſa, et doctior eſt, ut et quartus caſus. v. Comm.

5. *Gallum* 29.

6. *Qui* 50.

7. v. Excurſ. ad h. l.

8. *Famoſus* 24. *Famoſos* 10 — 13. 15 — 23. 25. 27. 28. 45 — 49. 54 — 60. 65. Mancinellus exponit illuſtres, Aſcenſius glorioſos et optimae famae, peſſime Calderinus infames. Sed male ita legitur.

11 — 18 eiecti e 13. *Ante matutinos — ortus* 21 a m. pr. 26. *Ante Numantinos — ortus* 12. 15 — 25. 27. 45 — 49. 55 - 59. 61. 62. 63. 65. 66. 67. 71. 73. probb. Valla et Mancin. *ortu* 68. 69. ſed puncto poſt *pernox* poſito, non poſt *Numantinos*. — *praecipis* 22.

14. *cupidus ſit* 16. 27. 47.

16. *Catanenſi* 64.

Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent undique cerae
Atria, nobilitas ſola eſt atque unica virtus.
Paulus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:
Hos ante effigies maiorum pone tuorum:
Praecedant ipſas illi te Conſule virgas.
Prima mihi debes animi bona. ſanctus haberi,
Iuſtitiaeque tenax factis dictisque mereris,
Adnoſco procerem. ſalve, Gaetulice, ſeu tu
Silanus, quocumque alio de ſanguine, rarus
Civis et egregius patriae contingis ovanti.
Exclamare libet, populus quod clamat, Oſiri
Invento. Quis enim generoſum dixerit hunc, qui

17. *traducit* 1. 14. 15. 47. 50. 61—76. *producit* 2. 5. 7. 10. 11. 16—19. 23—26. 29. 45. 46. 48. 49. 55—60. 65. 77. *perducit* 12. *producat* 15. 20. 21. 22. — *emtoque* 19.

18. *oſtendit* pro *funeſtat* 21.

20. *eſt ſola* 27. 46. 47. 48. 54. 60. 65. prob. Maittario, ut nihil duabus vocibus *ſola* et *unica* interſit praeter copulam.

21. *Paulus, et Coſſus, et Druſus* 11. *aut Coſſus, aut Druſus* 17. utrumque contra metrum. *vel Druſus, vel Coſſus* 16. *Caſſus* 22.

22. *effigiem* 24.

23. *Procedant* 27. 46. 47. 48. quod ab h. l. alienum eſt, etſi de ſolenni Conſulum pompa adhibetur, qua primo initi magiſtratus die ex aedibus ſuis in Capitolium deducebantur; unde et dictae proceſſiones Catholicorum Romanenſium. Cf. ſup. ad I, 39 in Comm. — *ipſas ipſi* 13.

26. *Getulice* vulgo male ſcribitur. Nam Γαιτῦλοι dicuntur, a quibus devictis cognomen adcepit Lentulus.

27. *Sillanus* 17. 20. 21. 22. 50. 58. *Syllanus* 18. 23. 24. 25. 45—49. 57. 59. 60. 62. 64—69. 71. 72. 73. *Scyllanus* 19. — *quorumve* recte, puto, emend. Schrader. Vulgaris certe iunctura ver-

Indignus genere, et praeclaro nomine tantum
Inſignis? nanum cuiusdam Atlanta vocamus:
Aethiopem cycnum: pravam extortamque puellam
Europen: canibus pigris ſcabieque vetuſta
Levibus, et ſiccae lambentibus ora lucernae,
Nomen erit pardus, tigris, leo, ſi quid adhuc eſt,
Quod fremat in terris violentius. ergo cavebis,
Et metues, ne tu ſis Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui? tecum eſt mihi ſermo, Rubelli
Blande. Tumes alto Druſorum ſtemmate, tamquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes,
Vt te conciperet, quae ſanguine fulget Iuli;

borum dura eſt, etſi poſt *ſanguine* diſtinxi. v. Comm.

31. *eſt* pro *et* 60. 65.

32 abeſt a 24. *gnanum* 13. — *Athalanta* 21. 22.

33 — 45 eiecti e 13. *cygnum* 17. 18. 19. 60. v. ad VI, 165. — *pravam* 16. 17. 20. 23. 33.

34. *Europam* 10. 15. 16. *Europem* 18. 19. 20.

35. *Levibus*, non *Laevibus* 60. 64. Recte. v. ad II, 12. — *lacernae* 72.

36. *tigris, pardus, leo* 25. 56. 57. 59. 60. 64. 65. *leo, et ſi quid* 22. 45. *ſeu quid adhuc eſt* recte, opinor, corrig. Schrader.

37. *fremit* 11. 17. 20. 21. 25. 27. 45 — 48. 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. — *in terra* 17.

38. *metuas* 16. 27. 47. 48. 58. — *ne ſis tu* 11. *ne tu ſic*, (eadem inriſione) vel *ne ſic tu* ſcil. dicaris, non male emend. Iunius. Illud etiam coni. Schrader, et recepit Prat. Poſſis quoque ſuſpicari *ne ſic tibi* ſcil. nomen ſit. *ac Camerinus* malebat Schrader.

39. *Hic* 71. *eſt* non exſtat in 48.

40. *Blande* reſtitui ex 1. 10. 11. 12. 15 — 24. 26. 27. 28. 45 — 49. 54. 55. 70. 75. 76. 77. *Blance* 58. *Planco* 25. 50. 56. 57. 59 — 69. 71 — 74. *Plaute* repoſuere Grang. et Hennin. ex emendat. Lipſ. ad Tac. Ann. XIII, 19. ubi

Non quae ventoſo conducta ſub aggere texit.
Vos humiles, inquis, vulgi pars ultima noſtri,
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis:
Aſt ego Cecropides. Vivas, et originis huius
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem.
Facundum invenies. ſolet hic defendere cauſas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata,
Qui iuris nodos, et legum aenigmata ſolvat.
Hic petit Euphraten iuvenis; domitique Batavi
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius: at tu
Nil, niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Hermae.
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quam quod

conf. Ryckius, qui eam in dubium vocavit. In locis tamen Taciti, quos in Comm. laudavi, libri tantum non omnes patri dant *Blandi*, et filio *Planti* cognomen. — *tumens* 57. 59. *Druſorum ſanguine* 10. 11. 17. 19. 20. 23. 25. 26. 27. 45 — 50. 54 — 67. 71. 72. 73.

43. *ſub aëre* 11. 16. 19. 24. 27. 45 — 50. 55. 58. 61 — 64. 66. 67. 69. 71 — 74. quod Britann. et Farnab. interpretantur, ſub dio, Flavius autem Coniect. c. 13. in atrio, ubi mulieres olim textrinam exercebant.

46. *O tu cycropide* 15. *Cicropides* 21. 22.

47 abeſt ab 59. *una* 45. *gente* pro *plebe* 29. *Quirite* 22.

48. *invenias* 16.

49. *venit de* 22. *venit et de* 12. 23. 45. *gente* pro *plebe* 4. 7. 16. 17. 19 — 22. 26. Vtrumque forſan rectius, iudice etiam Schradero.

50. *ſolvet* 23. *ſolvit* 45.

51. *Britanni* pro *Batavi* in quibusdam libris, neſcio quibus, teſte ac prob. Bahrdt. Id omnino adridere poteſt propter victorias, ab Agricola, ſummo illius aevi duce, ex Britannis relatas. Sed vulgata quoque lectio non ſpernenda eſt, et omnium, quod ſciam, librorum auctoritate firmatur.

53. *Nil mihi C.* 21.

Illi marmoreum caput est, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet, nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet, et exsultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios, et primus in aequore pulvis:
Sed venale pecus Corythae, posteritas et
Hirpini, si rara iugo Victoria sedit.
Nil ibi maiorum respectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretiis mutare iubentur
Exiguis, tritoque trahunt epirhedia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.

57. *putat* 10. 15 — 17. 27.

58. *cui facili* 12. *facili qui* 46. 47. 48. *facilis cui* ed. Prat. ut sensus sit: qui velocitate sua multas facile victorias parat. Sed vulgata lectio exquisitior, nec *palma* h. l. victoria est.

61. *cuius* pro *pulvis* 9. facili vitio librarii, quia eadem vox erat ultima versus praec.

62. 63 in 13 sic coaluere: *Sed si rara iugo tardis victoria sedit.* — *Corithae* 17. 18. 19. 25. 27. 48. 56. 57. 59 — 70. 74. 77. *Choritae* 20. *Corinthe* 11. 58. *Corythae* plerique exhibent libri, et vulgo putant, id equae generosissimae nomen esse, inditum ei vel a *Corytho* monte, (hod. *Monte Corvo*) ubi enutrita sit, vel a *Corytho*, Etruriae oppido, quod et *Cortona* vocatur. v. Heyne Exc. ad Virg. Aen. III, 170. Sed duae priores syll. h. l. producuntur, quo ipso veritas huius lect. fit dubia; nec de generosis Corythi equis quidquam legere memini: alioquin suspicarer, veram lectionem esse *Cortonae*, et *Corythae* vel potius *Corythi* glossam margini adscriptam. *Corysse* 1. vel ex emendat. Schurzfl. *Corysaei*. Vetus Schol. est: „*Corysaeorum* (vel *Coryphaeorum*) equorum in Achaia prima nobilitas fuit.“

Ergo, ut miremur te, non tua; primum aliquid da,
Quod poſſim titulis incidere praeter honores,
Quos illis damus, et dedimus, quibus omnia debes.
Haec ſatis ad iuvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, et inflatum, plenumque Nerone propinquo:
Rarus enim ferme ſenſus communis in illa
Fortuna. Sed te cenſeri laude tuorum,
Pontice, noluerim, ſic ut nihil ipſe futurae
Laudis agas. Miſerum eſt aliorum incumbere famae,
Ne conlapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas deſiderat ulmos.

63. *Arpini* 20. *Harpinnae* coni. Farnab. quod eſt nomen equi curulis Oenomai ap. Lycophr. — *rata* 47. — *cedit* 60. 65.

64 poſt v. 66 legitur in 25. *Nil tibi* 45. 60. 65. — *gloria nulla eſt* 13. 16. *nulli* 22.

66. *trito et ducunt* 24. *et trito d.* 13. *tritoque* 10. 12. 14. 15. 19. 25. 26. 46. 47. 48. 50. 54—59. 71—74. 77. *trahunt* 15. 25. 46. 48. 50. 56. 59—69. 71—74. 77. Vtrumque recepi, ut oratio lenius fluat. *trito ducunt* 16. 17. 18. 20—23. 45. 49. 70. 75. 76. 82. *ducuntur* 47. 58. *vehunt* 26. — *epiredia* 17—20. 23—25. 27. 46. 47. 48. 57. 58. 61. 62. 63. 66. 67. 71. 72. 74. 76. *epyredia* 45. *epiraedia* 49. *epirhaedia* 56. *ephiredia* 13. 75.

68. *ut* abeſt a 12. — *primo* 24 a m. ſec. *privum* coni. Salmaſ. ad Solin. p. 61.

69. *poſſis* 24. — *inſcribere* 77.

70. *ac* 10. 12. 14—17. 19—24. 45. *aut* 18.

71—73 eiecti e 13. *vobis* 48.

73. *ſenſus ferme* 15. 23.

74. *Progenitorum te cenſeri* 13.

75. *ſic tu ut* 19. *ſi tu nihil* 13. 20. 22. *nil* 45.

Eſto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer. Ambiguae ſi quando citabere teſtis
Incertaeque rei; Phalaris licet inperet, ut ſis
Falſus, et admoto dictet periuria tauro,
Summum crede nefas animam praeferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſas.
Dignus morte perit, coenet licet oſtrea centum
Gaurana, et Coſmi toto mergatur aeno.
Exſpectata diu tandem provincia quum te
Rectorem accipiet, pone irae frena, modumque,
Pone et avaritiae: miſerere inopum ſociorum.
Oſſa vides regum vacuis exſucta medullis.
Reſpice, quid moneant leges, quid curia mandet,
Praemia quanta bonos maneant, quam fulmine iuſto

---

81. *Falaris* 17. 19. 20. 24. *Faleris* 23. *Phaleris* 27. 45—48. *Pholoris* 13.

84. *cauſam* 26.

85. *coenat* 14. — *tantum* vel *ſecum* pro *centum* coni. Schrader.

86 extruſus e 13. *toto Coſmi* 24. *alieno* 25. 27. 46. 47. 49. 57. 58. 60—69. 71—74. v. ad III, 285.

87. *Et ſpectata* 23.

90. *rerum* 75.— *exſucta* 1. 12. 17. 70. 75—77. 82. *exuſta* 3. 5. 18. 24. 27. 46. 47. 48. 58. *exuta* 2. 10. 13. 15. 16. 20. 21. 22. 29. 45. *exauſta* 14. 19. 23. *exhauſta* 25. 26. 49. 50. 54—57. 59—69. 71—74. Sed noſtra lectio exquiſitior eſt, haec gloſſa videtur.

91. *leges et curia* 13.

92. *moneant* 60. 65. *flumine* 13.

93. 94 in 13 ita contracti: *Pirate Cylicum ruerint damnante ſenatu.* — *Numitor* 1. 12. 21—24. 47. 58. 70. 75. 76. 77. 82. *Tutor* 11. 14—20. 25. 26. 45. 46. 48—50. 54—57. 59—69. 71—74. Quaenam lectio praeferenda ſit, non conſtat: et neutra forſan probanda eſt. Romanarum certe rerum ſcriptores, quod ſciam, neque Numitoris, neque Tutoris mentionem faciunt, qui Ciliciae

Et Capito, et Numitor ruerint, damnante ſenatu,
Piratae Cilicum. ſed quid damnatio confert,
Quum Panſa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
Praeconem, Chaerippe, tuis circumſpice pannis,
Iamque tace. Furor eſt poſt omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, neque vulnus erat par
Damnorum, ſociis florentibus, et modo victis.
Plena domus tunc omnis, et ingens ſtabat acervus
Numorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhaſii tabulis, ſigniſque Myronis
Phidiacum vivebat ebur, nec non Polycleti
Multus ubique labor: rarae ſine Mentore menſae.
Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde

praefuerit: Iulius certe Tutor, Trevir, de quo nonnulli h. l. cogitarunt, ripae Rheni, non Ciliciae, a Vitellio Imp. praefectus. v. Tac. Hiſt. IV, 55. *Sutor* 10. *Tuto* 65. *tutor* coni. Plathner, ut deſignetur tutor provincialis, qui in municipiis fuerit, quod Romae tribunus pl. *ruerunt* 65.

95—120 eiecti e 13. *eripiet* 19 a pr. m. — *Nacta* 19. 23. 24. 49. 50. 58. 64. *Nata* 18. 21. 45. 46. 61. *Nacte* 47. *Nato* 20. — *relinquit* 16. 61.

96. Hic verſus ante v. 95 legitur in 7. 10. 12. 14. 17—27. 45—49. 54—60. 65. *Cheripe* 23. *Cherispe* 19. *Praetorem Chaeripp*e cet. male emend. Plathner hoc ſenſu: Praetorem, licet illum adſpicias in pannis tibi ereptis praeſidentem, adcuſare ſuperſede.

97. *pendere* 47. 48. 58. — *malum* 47. 48. *milium* 11.

98. *nec* 14—20. 23. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74.

101. *et Spartana* 23. — *Choa* 17. 29—22. 24. 27. 45—48. 50. 58. 64.

102. *Paraſii* 45. — *Maronis* 22.

105. *Dolabella* 21—24. 45. 46. 47. 49. 50. 60. 64. *Dolobella* 65. *eſt* non ex-

Sacrilegus Verres. referebant navibus altis
Occulta spolia, et plures de pace triumphos.
Nunc sociis iuga pauca boum, grex parvus equarum,
Et pater armenti capto eripiatur agello:
Ipsi deinde Lares, si quod spectabile signum,
Si quis in aedicula Deus unicus. haec etenim sunt
Pro summis: nam sunt haec maxima. Despicias tu
Forsitan inbelles Rhodios, unctamque Corinthum:
Despicias merito. quid resinata iuventus,
Cruraque totius facient tibi levia gentis?
Horrida vitanda est Hispania, Gallicus axis,
Illyricumque latus. parce et messoribus illis,

stat in 9. 10. 14—20. 23. 24. 26. 27. prob. Plathnero. De quo hiatu v. sup. ad VI, 274. *Inde Dolabellas atque hinc* emend. Scaliger. Quibus lectionibus receptis interpunctio post *Verres* tollenda. Sed vulgata lectio exquisitior est, et maiore librorum auctoritate firmatur. In Hennin. tamen ed. *στίγμα* post *altis* expungendum.

106. *referebat* 14. 26. *manibus* 45.

107. *Occulta et spolia* 50. 64. 74. Sed syll. finalis, per se brevis, sequentibus duabus tribusve consonis, modo corripitur, modo producitur. v. sup. ad VI, 109. Hiatus quoque Iuvenali frequentes. v. ad I, 151.

108. *iuga parva* 16. 19. 26. — *boum et grex* 27. 46. 47. 48. 50. 59—69. 71. 72. 73. *equorum* 18.

109. *eripietur* 10. 11. 14. 16—20. 23. 25. 26. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. Sed *eripiatur* est exquisitius. *eripiuntur* 22. 24. *capietur* 15.

110. 111 transpositi in 12. *signum est* 16.

112. *despicies* 59.

113. *inbellis* 22. — *Modios* 22. *radios* 16. — *vinctamque* 21. — *Corinthon* 14—17. 20. 21. 45. 49. 60. 65. quae doctior scriptura ipsi forsan poetae, non librariis debetur. *Corithon* 19. 22. *Corynthon* 24.

114. *Despicies* 19. —

Qui ſaturant urbem, Circo ſcenaeque vacantem.
Quanta autem inde feres tam dirae praemia culpae,
Quum tenues nuper Marius discinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna iniuria fiat
Fortibus et miſeris. Tollas licet omne, quod usquam eſt
Auri, atque argenti; ſcutum, gladiumque relinques,
Et iacula, et galeam: ſpoliatis arma ſuperſunt.
Quod modo propoſui, non eſt ſententia: verum
Credite me vobis folium recitare Sibyllae.
Si tibi ſancta cohors comitum, ſi nemo tribunal

quid reſinata 2. 10. 11. 12. 14—21. 23. 26. 27. 47. 48. 54. 58. 70. 74—77. 81. 82. Recte! *quid enim reſinata* 22. 45. 46. 50. 61—69. 71. 72. 73. *nam quid reſinata* 24. 25. 49. 55. 56. 57. 59. 60. 65. Non defuere, qui alterutrum probarent, decepti prava lectione Martial. III, 67, 2. Sed ſyll. priores voc. *reſina* producuntur ubivis. Hinc Raderus ad Martial. l. c. emend. *nec reſinata.*

115. *faciunt* 16.

117. *Illyricique latus* legit N. Heinſ. ad Ovid. Her. XII, 27. — *et* abeſt a 16. — *iſtis* 21. *ipſis* 20.

118. *Qui ſaturant turbam*, h. e. plebem Romanam, corrig. Dorleans. — *circis* 14. 17. 20. 21. — *vocantem* 46. 48.

120. *tenuis* 22. — *diſtinxerit* 23 a m. pr. 46. *discuxerit* 20. *diſtrinxerat* 16. *diſciderit* 19.

122. *umquam* 76. *usque* 48.

123. *ac* 13. — *relinques* pro *relinquens* reſtitui ex 11. 14—21. 24. 27. 45—50. 54. 55. 56. 59—63. 65. 68. 71—74. 76.

124. *iacula* 12. 14—20. 25. 45—50. 57—63. 65—69. 71. 72. 73.

125. *verum eſt. Credite* cet. 75. 76. 82. Ego *verum Credite* revocavi ex 10—27. 45—50. 54—74. 77.

126. *recitaſſe* 22. 24. 28.

Vendit Acerſecomes, ſi nullum in coniuge crimen,
Nec per conventus, et cuncta per oppida curvis
Vnguibus ire parat numos raptura Celaeno:
Tunc licet a Pico numeres genus; altaque ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores ipſumque Promethea pones:
De quocumque voles proavum tibi ſumito libro.
Quod ſi praecipitem rapit ambitio, atque libido,
Si frangis virgas ſociorum in ſanguine, ſi te
Delectant hebetes laſſo lictore ſecures:
Incipit ipſorum contra te ſtare parentum
Nobilitas, claramque facem praeferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.

128. *Acerſicomes* 24. *Aterſicomes* 13. *Arcerſecomes* 21. 23 a m. pr. *Arceſecomes* 22. *Arcerſocomes* 23 a m. ſec. — *eſt in* 15. *in* abeſt ab 14. 22, 23.

129. *nec cuncta* 25. 27. 45. 46. 48—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. *ne cuncta* 47.

130. *parat* 13—24. 27. 45—50. 59—65. 68. 71. 72. 73. 77. — *raptat ut* 16.

131. *Tum* 11. 14. 17. 18. 21. 22. 45. *Tu* 20.

132. *delectent* 13. *Titanida turbam* vel *pubem* coni. Schrader coll. Virg. Aen. VI, 580.

133. *pones* 25. 46—49. 54—60. 65. *pingas* 10. 13. 14. 17. 20. 21 a m. pr. 22.

135. *ambitus* 7. 10—27. 29. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

136. *frangas — delectent* 16.

139. *perferre* 26.

140. *quanto, qui peccat, maior habetur* 10.

142. *Quid* 16. *Quod* 22. 24 a m. pr. — *ſignare figuras* 13.

145. *Sanctonico* 17. 18. 19. 21. 23. 24. *Sandonico* 20. 27. 45. 47. *Sadonico*

Quo mihi te solitum falsas signare tabellas
In templis, quae fecit avus, statuamque parentis
Ante triumphalem? quo, si nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Praeter maiorum cineres, atque ossa volucri
Carpento rapitur pinguis Damasippus, et ipse,
Ipse rotam adstringit multo sufflamine Consul;
Nocte quidem; sed luna videt, sed sidera testes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris
Quum fuerit, clara Damasippus luce flagellum
Sumet, et obcursum numquam trepidabit amici
Iam senis, ac virga prior adnuet, atque maniplos
Solvet, et infundet iumentis hordea lassis.
Interea, dum lanatas, torvumque iuvencum
More Numae caedit Iovis ante altaria, iurat
Solam Eponam et facies olida ad praesepia pictas.

22. *Sandaraco* 20 ad marg. *Seronica* 16. *Sardonica* — *cucullu* 13.

146—148 eiecti e 13.

147. De *Damasippo* vid. Excurs. ad h. l.

148. *stringet* 11. *stringit* 15. 16. 21. 22—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74.

149. *sunt sidera testes* 21 a m. pr.

150—162 eiecti e 13. *Incendunt* 20.

152. *nusquam* 10. 14. 15. 21. 22. 23. 26. 46—50. 54. 55. 56. 59. 60. 62. 65—69. 71—74. *trepidavit* 50.

153. *hac virga* 19. *et virga* 22. — *annuit* 16. *innuet* 18. 46. 48. 49. 56. 60—63. 65. 68. 71—74. 77. *innuit* 25. 57. 66. 67. *iuvet* 59.

155. *probumque* 2. *rursumque*, et *rursusque* quidam. *iumentum* 16.

157. *Eponam* 1. 70. 75. 76. 81. 82. Cf. Turneb. Advers. XXIV, 4. et Comm. *Hippo* 2. 50. 64. 74. *Hipponem* 61. *Hypponam* 23 a m. sec. *Hipponam* 12. 49. 62. 63. 65—69. 71. 72. 73. Non male; sed metri leges adversantur. Hinc vox *Solam* eiecta videtur ex 16. 61. 62. 63. 65—69. 71. 72. 73.

Sed quum pervigiles placet instaurare popinas;
Obvius adsiduo Syrophoenix udus amomo
Currit, Idumaeae Syrophoenix incola portae,
Hospitis adfectu Dominum, Regemque salutat,
Et cum venali Cyane subcincta lagena.
Defensor culpae dicet mihi, fecimus et nos
Haec iuvenes. esto. desisti nempe, nec ultra
Fovisti errorem. breve sit, quod turpiter audes.
Quaedam cum prima resecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris. Damasippus ad illos
Thermarum calices, inscriptaque lintea vadit,
Maturus bello, Armeniae Syriaeque tuendis

ex aliis vero altera litera p. Inde *Hiponam* 18. 25. 55. 56. 57. 59. 60. 65. *Hypontam* 10. 15. 16. 27. 45—48. 54. 68. *Yponam* 14. 17. 19 — 24. *Hippo* vel *Hippona* memoratur in rariss. numo ap. Seguin. select. numism. p. 12. et diversa forte numina fuere *Epona* atque *Hippona*, e quibus illa asinis praefuit, (dicta ab ἵππι et ὄνος) haec vero equis.

159. 160 in 22 et 23 ita coaluere: *Obvius adsiduo Syrophoenix incola portae.* Error inde natus, quod voc. *Syrophoenix* bis legitur. v. sup. ad II, 24. — *unctus* pro *udus* 16. 44. v. Heins. ad Ovid. A. A. I, 76. et Fast. V, 340. — *Assyrio* pro *adsiduo* coni. Dorleans, quod et nobis in mentem venit. Optimum amomum fuit Armenium, quod poetis *Assyrium* dicitur. Cf. auctores in Comm. laudatos, et quae diximus ad Sil. Ital. XI, 402. Sed verba *Assyrio* et *Syrophoenix* male iunguntur, nec est, quod displiceat τὸ *adsiduo*, h. e. adsidue.

160 abest ab 18. *curret* 12. 15. 17. 18 in marg. 19. 24.

161. *aspectu* 60. 65.

162. *Caeane* 47. 48. *Ceane* 58.

163. *dicit* 12. 14. 26. 45.

166. *resecantur* 10. 11. 13. 14. 15. 20. 26.

167. *Indulge veniam pueris pueriliter actis* 13.

Amnibus, et Rheno, atque Histro. Praestare Neronem
Securum valet haec aetas. mitte Ostia, Caesar,
Mitte: sed in magna legatum quaere popina.
Invenies aliquo cum percussore iacentem,
Permixtum nautis, et furibus, ac fugitivis,
Inter carnifices, et fabros sandapilarum,
Et resupinati cessantia tympana Galli.
Aequa ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec mensa remotior ulli.
Quid facias talem sortitus, Pontice, servum?
Nempe in Lucanos, aut Tusca ergastula mittas.

168—180 eiecti e 13. *balnea* pro *lintea* 26.

170. Post *Istro* nulla distinctio reperitur in edd. quibusdam, etiam Hennin. et Bipont.

171. *Hostia* 17—24. 27. 45—50. 59. 61—64. 68. 71. 72. 73. 77.

172. *togatum* 56. 59.

174. *Permixtim* 17—24. 27. 48. 59—61. 64. *Permistum* in reliquis. Sed illa scriptura rectior. v. Cellar. orthogr. latin. pag. 290. ed. Harles. — *aut furibus, aut fugitivis* 10, 11. 14. 15. 17. 19—22. 25. 45—50. 54—60. 62. 64—69. 71—74. *ac furibus et f.* 18. *et furibus et f.* 23.

175. *flabros sandapilarum* male emend. Vulcan. h. e. nondum magistros artis, quoniam in Gloss. Isidori *flabri* dicantur *fabulosi*. Vetus scholion h. l. est: Si *sandaliorum*, sutores, ac per hoc abiectae sortis homines: si *sardanafallos*, infamis hominis nomen est: si *sandapilarum*, lectorum, in quibus gladiatores mortui de amphitheatro eiiciuntur.“

176. *Ad* pro *Et* 11. in quo etiam hic versus ante praec. legitur.

177. *ubi* 45. 46. 48. 50. 56. 57. 59—63. 65—69. 71—74. 77. *tibi* 18. 19.

179. *facies* 14—17 a. m. pr. 23.

180. *et Lucanos* 46. 48. — *mittes* 16.

At vos, Troiugenae, vobis ignoscitis, et quae
Turpia cerdoni, Volesos, Brutumque decebunt.
Quid, si nunquam adeo foedis, adeoque pudendis
Vtimur exemplis, ut non peiora supersint?
Consumtis opibus vocem, Damasippe, locasti
Sipario, clamosum ageres ut Phasma Catulli.
Laureolum velox etiam bene Lentulus egit,
Iudice me dignus vera cruce. Nec tamen ipsi
Ignoscas populo: populi frons durior huius,
Qui sedet, et spectat triscurria patriciorum,

181. *nobis* 47. 59.

182. *Volusos* 18. 24. 27. 45—49. 57. 58. 77. *Volsos* 75. 76. *Volscos* 13. Sed v. Heins. ad Ovid. ex P. III, 2, 105. Spanhem. de Vsu et Pr. Num. p. 60. et nos ad Sil. II, 8. — *Brutosque* 25. 27. 48—50. 54—69. 71—74. 77.

183. *Quod* 16. 20. *non* pro *numquam* 22. 23.

185—210 extrusi e 13.

186. *Sippario* 72. *Sipharrio* 10. 17—20. 22. 23. 27. 45—49. 54. 58. *Suppario* 50. 61—64. 66—69. 71. 73. 74. *Sypharrio* 24. *Simphario* 21.

187. *Laureorum* 46. 47. 58. — *Velox* maiore litera initiali scripsere Farnab. et alii. Sed *Lentulo* cuidam hoc cognomen fuisse, legere haud memini, et sic locus languet. Poeta non facile nomen alicuius cum cognomine memorabit, sed potius epitheton, eius naturae moribusque aptum, cuius tamen vis ac potestas in Satiris saepe dubia est et incerta, quoniam non satis cognitam habemus personam, quae eo insignitur. — *et iam* 46. 47. 49.

188. *ne* 25. 59.

189. *durior illo* 25.

190. De voc. *triscurria* v. Excurs. ad h. l.

191. *Planipedesque* 60. 65.

192. *vulnera vendant* 26. *vendunt* 16. 17.

194. *celsi* recepi e 60. 65. v. Comm. *Celsi* in libris tantum non omnibus legitur. De *Celso* Praetore v. Comm. ad VI, 245. Totum tamen versum suspicor eiiciendum tamquam insititium. Primum enim admodum languet, quoniam eadem sententia in vs. praec. inest; deinde verbum

Planipedes audit Fabios, ridere potest qui
Mamercorum alapas. Quanti sua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
*Nec dubitant celsi praetoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone:
Quid satius? Mortem sic quisquam exhorruit, ut sit
Zelotypus Thymeles, stupidi conlega Corinthi?
Res haud mira tamen, citharoedo Principe, mimus
Nobilis. Haec ultra, quid erit nisi ludus? Et illud

vendere in v. 194 ter reperitur; denique Claudius Imp. iam Praetores vetuerat edere gladiatoria munera, eaque Quaestoribus iniunxerat pro stratura viarum, unde h. l. saltem *Quaestoris* pro *Praetoris* refingendum videri possit: neque huius instituti mutationem factam legimus, nisi forte id colligas ex Lampridio, qui in Commeno *presente* (f. *praesidente*) *Praetore Commodiano saepissime gladiatorem pugnasse* memorat. Cf. Suet. Claud. c. 24. Dio LVIII. et Lips. Saturn. Serm. I, 9. — *ludos* 45.

195. *Fige* 24. 57. 59. *hinc atque inde* 16. 24. *hinc atque hinc* 10. 19. 21 a m. sec. *atque hic* 22. — *poni* pro *pone* legendum esse dudum putavi, et nunc video idem sentire Cl. Sterke in Actis liter. Societ. Rheno-Traject. T. I. pag. 174. (Lugd. Bat. 1793. 8.) *Finge* tamen doctius etiam dictum videri potest pro: effinge animo tuo, *dencke dir*.

196. *si* pro *sic* 15. 33. 49.

197. *Tymeles* 22. *Timeles* 19. — *Corithi* 18. *Chorinthi* 11. Alias lectiones notavit Pontanus Analect. II, 11.

198. *Res aut* 45. 47. 48. — *natus* pro *mimus* 10. 11. 12. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. prob. Lubino, ut sensus sit, non mirum esse, si nobiles principibus citharoedis nati, (qui veri parentes non sunt, sed curucarum more eorum nomen sustinent) parentum suorum mores imitentur. Male!

199. *hic ultra* 59. 60. 65. 77. — *ludio* pro *ludus* scribendum, vel *ludum* pro *ludio* positum, (ut sup. VI, 82.) perperam existimabat Ascen-

Dedecus Vrbis habes; nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce ſupina,
(Damnat enim tales habitus; ſed damnat, et odit)
Nec galea faciem abſcondit: movet ecce tridentem,
Poſtquam librata pendentia retia dextra
Nequidquam effudit, nudum ad ſpectacula vultum
Erigit, et tota fugit adnoſcendus arena.
Credamus tunicae, de faucibus aurea quum ſe
Porrigat, et longo iactetur ſpira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho iuſſus pugnare ſecutor.
Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam praeferre Neroni;

ſtus, — *et illud* reſtitui ex 10. 16. 20. 21 a m. ſec. 27. 47. 64. 74. *et illuc* 17 a m. pr. In reliquis libris *et illic*, h. e. etiam in arena: quod durius eſt et minus aptum. v. Comm.

200. *myrmillonis* et *mirmyllonis* alii ſcribunt. Mirmillo a μόρμυρος vel μορμύριον, piſcis genere, quod inſigne in galea gerebat, dictus putatur Salmaſ. ad Solin. p. 213. et Gronov. in Epiſt. ad Ant. Clement. adnexis libro de Seſtert. p. 698.

201. *pugnare aut* 16. *aut pugnantem* 10. 11. 14. 15. 17. 19—22. 26. 45. — *et falce* 77.

202. *et damnat et odit* 10. 11. 12. 14—27. 45—50. 56—63. 65—69. 71—74. Τὸ *ſed* h. l. pro immo, quin. Totus vero verſus interpolationem redolet.

203. *galea frontem* 10. 11. 12. 17. 19. 20. 22. 25. 26. 27. 45—50. 54. 55. 57—63. 65—69. 71. 72. 73. 77. *frontem abſcondit galea* 21.

204. *vibrata* 11. 12. 14—27. 45—50. 56—63. 65—69. 71—74.

205. *Nequiquam* ſcribendum putabant praeter Feſtum Broekhuſ. et alii ad Prop. II, 4, 5. — *effundit* 12.

206. *cognoſcendus* 26.

207. *Cedamus* 50. 64.

Cuius ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus?
Par Agamemnonidae crimen; ſed cauſa facit rem
Disſimilem. quippe ille Deis auctoribus ultor
Patris erat caeſi media inter pocula: ſed nec
Electrae iugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine coniugii; nullis aconita propinquis
Miſcuit, in ſcena numquam cantavit Oreſtes,
Troica non ſcripſit. Quid enim Verginius armis
Debuit ulciſci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam ſaeva, crudaque tyrannide fecit?
Haec opera, atque hae ſunt generoſi principis artes,

prob. Britann. ut poeta ἐρωϊκῶς et quaſi quadam cum miſeratione nobilitatis dicat, cedendum eſſe locumque dandum nobili Romano fugienti tota arena, ut evadat, ne ſcil. a mirmillone inſequente feriatur. Aliter ſenſum non procedere putat, quum verba ſeqq. hoc modo explicanda ſint: Ergo mirmillo, quum paſſus non ſit retiarium virum nobilem fugere, cuius misereri deberet, graviorem adeptus eſt ignominiam, quam ſi grave vulnus adcepiſſet; nam a ſpectatoribus deriſus eſt, quaſi qui peritus inperitum ſuperaverit. Sed v. Comm. — *et faucibus* 11.

208. *longe* 11. 14. 22. — *iaculetur* 21.

214. *non ſerpens* 77. *non culleus* 22. *culleus* 13. 17. 18. 20—24. 28.

220. *Miſcuit in cena, nec Troica ſcripſit Oreſtes* 13. *certavit horeſtes* 45.

221. *Verginius* ſcripſi pro *Virginius*, quoniam ita non modo in 14. 16. 17. 21. 22. 50. 62. ſed etiam in Inſcriptt., optimisque exemplaribus auctorum, quos in Comm. laudavi, legitur.

222. *cum iudice* 21 a m. pr.

223. *tam in ſaeva* 11.

224. *haec ſunt* 17. 18. 19. 50. 61. 62. 63. 71. 72. 73.

Gaudentis foedo peregrina ad pulpita ſaltu
Proſtitui, Graiaeque apium meruiſſe coronae.
Maiorum effigies habeant inſignia vocis:
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyeſtae
Syrma, vel Antigonae, ſeu perſonam Menalippes,
Et de marmoreo citharam ſuſpende coloſſo.
Quid, Catilina, tuis natalibus, atque Cethegi
Inveniet quisquam ſublimius? arma tamen vos
Nocturna, et flammas domibus, templisque paraſtis,
Vt Bracatorum pueri, Senonumque minores,
Auſi, quod liceat tunica punire moleſta.
Sed vigilat Conſul, vexillaque veſtra coercet.
Hic novus Arpinas, ignobilis, et modo Romae
Municipalis Eques galeatum ponit ubique

225. *Gaudemus* 26. — *ſaltu* pro *cantu* recepi ex 10. 11. 12. 14. 15. 17. 19. 20. 21 a m. pr. 22—27. 45—50. 54 — 69. 71 — 74. 77. *Cantus* Neroniani modo iam mentio facta v. 220.

226. *grataeque* 60. 65.

227. *habent* 45. 46. 47. 49. 50.

228 abeſt a 24. *Thyeſtem* 15.

229. *Sirma, aut* 12. — *Antigones* 10. 11. 12. 14. 15. 17—27. 45. 46. 47. 49. 50. 54—58. 60—69. 71—74. *Antigonis* 16. *Antigoni* 77. *Antiopes* Gronov. ad Gell. V, 11 extr. neſcio utrum auctoritate librorum, an labſu memoriae. — *tu* pro *ſeu* 12. 14—18. 20. 21. 22. 24. 45. 49. — *Menalippi* 1. 11. 26. Vetus ſcholion eſt: *Menalippus* eſt, qui Tydeum occidit. Is *Melanippus* dicitur aliis, v. c. Apollod. III, 6, 8. ubi v. Heyne p. 629 ſqq. Cf. Reineſ. Var. Lect. III, 2. p. 374. et Intpp. Gell. V, 11. ubi ſimiliter *Menalippo* pro *Menalippa* in quibusdam libris legitur. *Melanippes* emend. h. l. Munker. ad Hygin. fab. 186. quem vide. Conſ. et Thyſ. ad Gell. l. l., Erneſti ad Cic. Tuſc. Qu. III, 9. et auctores in Comm laudati.

Praeſidium adtonitis, et in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis, et tituli, quantum non Leucade, quantum
Theſſaliae campis Octavius abstulit udo
Caedibus adſiduis gladio. ſed Roma parentem,
Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro,
Nodoſam poſt haec frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret caſtra dolabra.
Hic tamen et Cimbros, et ſumma pericula rerum
Excipit, et ſolus trepidantem protegit Vrbem.
Atque ideo, poſtquam ad Cimbros, ſtragemque volabant,
Qui numquam adtigerant maiora cadavera, corvi,

231. *Quis* 45. 50. 61—69. 71—74. 77. *Qui* 49.

232. *Inveniat* 14. — *quidquam* 61—69. 71—74.

233. *et* abeſt a 16. *paratis* 22. *et flammam templis domibusque paraſtis* 11.

234. 235 abſunt a 13. *bracatorum* 17. 19. 23. 27. 45—47. 49. 61—64. 68. 71. *brachatorum* 24. 60. *bracchatorum* 50. 65.

235. *deceat* pro *liceat* 26.

236. *noſtra* 21.

237—243 eiecti e 13.

239. *in omni monte* 1. 75. prob. Rigalt. Vetus ſcholion eſt: „*monte*, quia in montibus condita eſt Roma. Legitur et *in omni ponte*, propter Molvium, (Milvium) ubi Catilinae coniurati et Allobroges deprehenſi ſunt.“

240. *inter* 26.

241. *ac* pro *et* 12. 14—24. 45. — *nec Leucade* 24.

242. *attulit* 15. 21. 22. 26.

245—268 extruſi e 13. *Harpinas alius Vulſcorum* 11. *in* abeſt a 20.

247. *Neptoſam* 16. — *poſthac* 15. 24. — *tergore* poeta forſan ſcripſit pro *vertice*. Tergum certe, non, quod ſciam, *caput*, ita caeſum eſſe legimus, v. c. ap. Tac. Ann. I, 23 et alios.

249. *Hinc* 21.

Nobilis ornatur lauro conlega secunda.
Plebeiae Deciorum animae, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen, et pro
Omnibus auxiliis, atque omni pube Latina
Subsiciunt Dis infernis, Terraeque parenti:
Pluris enim Decii, quam quae servantur ab illis.
Ancilla natus trabeam, et diadema Quirini,
Et fasces meruit regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum claustra tyrannis
Exsulibus iuvenes ipsius Consulis, et quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mucius, et quae
Imperii fines Tiberinum virgo natavit.
Occulta ad Patres produxit crimina servus
Matronis lugendus: at illos verbera iustis
Adficiunt poenis, et legum prima securis.
Malo pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis

253. *ornatus* 48.
255. *pro tantis* 21. *ii tamen* 64.
256. *plebe* pro *pube* 11. 17. 20. 21. 22. 24. 25. 27. 29. 46—48. 50. 54. 58. 61—69. 71—74.
257. *patenti* 16.
258. *erant* pro *enim* 16. — *qui* 10. 16. 17 a m. sec. 18—24. 26. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 55. 60. 62. 65. 68. 69. 71—73. 77. — *istis* 22.
259. *Ancillae* 14.
263. *de libertate* 16. *decebat* 77.
264. *Codice* 23. 24. — *Mutius* 17. 18. 19. 21. 23. 24. 45—50. 58. 60. 64—67. Sed Graeci eum adpellant Μούκιον Σκαιόλαν.
265. *finem* 25. 27. 46. 47. 49. 50. 54—60. 64. 65.
266. *producit* 61. *conduxit* 11. 19. *eduxit* 2. 3. 6. 7. 14—18. 20. 22. 23. 24. 29. *deduxit* 21. *cum duxit* 45. Schurzfl. suspicabatur, in prisco aliquo cod. primam syll. fuisse detritam, quam deinde librarii pro lubitu commenti sint.
267. *legendus* 21. *asp* 16.

Aeacidae ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas,
Quam te Therſitae ſimilem producat Achilles.
Et tamen, ut longe repetas, longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.
Maiorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

SATIRA IX.

Scire velim, quare toties mihi, Naevole, triſtis
Obcurras fronte obducta, ceu Marſya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem depreuſus habebat
Ravola, dum Rhodopes uda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſervo.
Non erat hac facie miſerabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem uſuram praeſtare paratus
Circuit, et fatuos non invenit. Vnde repente
Tot rugae? certe modico contentus agebas

268. Haec verba aliquando putabam a librariis transpoſita eſſe et in hunc ordinem redigenda: *at illos verbera iuſtis Adficiunt legum poenis, et prima ſecuris,* h. e. primum in libera republ. adverſus reos adhibita. At nunc mihi vulgata lectio praeferenda videtur. v. Comm.

272. Verſus ab alia manu ſcriptus in 10.

274. *Maiorum quisquis primus* 10. 19. 20. 21. *Quisquis maiorum primus* 16.

275. *aut aliud* 25. 46. 48. 49. 57. 59. 60. 65. *aut id quod* 45.

Sat. IX.

2. *Occurris* 11. — *ſeu* 60. — *victo* 64.

3 — 17 eiecti e 13. *vultu* eſt 19. — *deprehenſus* 15. 19. 45. 47.

4 abeſt ab 22. *Navola* 20. *Rabula* 1. v. Comm.

6. *Nec* 45. — *Crepereus* 22. *Creperetus* 60. *Creperellus* 23.

7. *Pallio* 21.

9. *unde repente Tot rugas* elegantius et haud dubie

Vernam equitem, conviva ioco mordente facetus,
Et salibus vehemens intra pomoeria natis.
Omnia nunc contra: vultus gravis, horrida siccae
Silva comae, nullus tota nitor in cute, qualem
Bruttia praestabat calidi tibi fascia visci:
Sed fruticante pilo neglecta, et squalida crura.
Quid macies aegri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domestica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in aegro
Corpore, deprendas et gaudia: sumit utrumque
Inde habitum facies. Igitur flexisse videris
Propositum, et vitae contrarius ire priori.

recte, iudice Heins. ad Ovid. Her. Ep. XII, 84. ubi hunc loquendi modum pluribus exemplis firmavit. — *habebas* 22.

11. *inter* 24.

14. *Bruttia praestabat calidi tibi fascia visci* 70. 76. 82. ex probabili emendat. Salmasii. vid. Comm. *Praestabat calidi tibi Bruscia fascia visci* 75. *Brustia praestabat calidi circum fascia visci* 8. *Bruccia p. c. tibi fascia visci* 9 a m. sec. *Bruccida* cet. 9 a m. pr. Pithoeus *Bruscia* sive *fascia* sive *ascia* ex brusco, (de quo v. Plin. XVI, 16.) scribendum arbitrabatur, sed nihil pro comperto adfirmare audebat. *Praestabat calidi circumlita fascia visci* 10. 11. 12. 14—27. 45. 55. 57. 59. 60. 65. 77. *Praestabit calidi circumlita fascia visci* 46—50. 54. 58. 61—64. 65. (Paris. 1512.) 66—69. 71—73.

16. *aegri ventris* suspicari possis. At v. Comm.

17. *torquet* 15. 23.

18. *deprehendas* 14. 15. 17. 19. 24. 45. 50. Ita et v. 19.

19. *utrimque* 22.

22. *Nuper enim comtus fanum* 13. — *Ganymedis* sc. fanum 13. et ita corrig. Valla et Flavius Coniect. c. 72. At Ganymedi templum fuisse Romae, haud legere memini. *Ganymeden* pro *Ganymedem* recepi ex 17. Plerique interpretes et Heins.

Nuper enim, ut repeto, fanum Iſidis, et Ganymeden,
Pacis, et advectae ſecreta palatia Matris,
Et Cererem (nam quo non proſtat femina templo?)
Notior Auſidio moechus celebrare ſolebas,
Quodque taces, ipſos etiam inclinare maritos.
Vtile et hoc multis vitae genus: at mihi nullum
Inde operae pretium. pingues aliquando lacernas,
Munimenta togae, duri, craſſique coloris,
Et male percuſſas textoris pectine Galli
Adcipimus, tenue argentum, venaeque ſecundae.
Fata regunt homines: fatum eſt et partibus illis,

ad Ovid. Met. IV, 46. iungunt *Ganymedem Pacis*, putantque ita dici Pacis templum, quod in eo Ganymedes ſive eius ſimulacrum fuerit, quod colligunt ex prava lectione Martial. VII, 73, 4. *Sive cupis pace, ſeu Ganymede coli.* In melioribus ibi libris legitur: *Sive cupis Paphien, ſeu Ganymede cales.*

23 eiectus e 13. *avectae* 21. *adductae* 19 a m. pr. — *ſecrata* malebat Lubinus.

24. *Cereris* 13. — *proſtrat* 19. 23. *praeſtat* 22.

25. *Notus adulterio* 13. — *Auſidio* 73. — *celebrare* (h. e. frequentare, frequenter inviſere) revocavi ex 11. 17 — 27. 29. 45 — 50. 55 — 63. 65 — 69. 71 — 74. 77. 81. prob. Heinſ. ad Ovid. Met. IV, 46. ubi monet, ita in ſcriptis compluribus legi, quos inſpexerit. *ſcelerare* 8. 54. 64. 70. 75. 76. 82. Sed illud tam ſatirico poetae, quam amico congruentius eſt.

26—31 extruſi e 13. *Quod taceo atque etiam* 25. *Quod taceo atque ipſos* 10. 11. 12. 14 — 24. 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. 81. prob. Lubino, qui putabat, hanc παράληψιν eſſe vel occupationem, poetamque vel maxime dicere, quod profiteatur ſe tacere velle. — *indignare* 21.

28. *quandoque* 16.

29. *caſſique* 60. 65.

30 abeſt ab 22.

32. *Facta* 18. *in* pro *et* 11. 13. 15. 16. 23. 24. 49. 50.

Quas sinus abscondit. nam, si tibi sidera cessant,
Nil faciet longi mensura incognita nervi,
Quamvis te nudum spumanti Virro labello
Viderit, et blandae adsidue densaeque tabellae
Sollicitent: Αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen ulterius monstrum, quam mollis avarus?
Haec tribui, deinde illa dedi, mox plura tulisti.
Computat, ac cevet. Ponatur calculus, adsint
Cum tabula pueri. numera sestertia quinque
Omnibus in rebus: numerentur deinde labores.
An facile et pronum est agere intra viscera penem
Legitimum, atque illic hesternae obcurrere coenae?

55. 61. 62. 63. 68. 69. 71 — 74. 77.

33. *cessent* 10. 12 — 15. 17. 20. 22. 45.

35—37 eiecti e 13. *Viro* 27. 46. 47. 64. *Virrho* 17.

36 abest a 24. *blande adsiduae* 14. 15. *blande assidueque* malebat Ascens. qui etiam male *tabellas* putabat esse mensas sive convivia. — *pictaeque tabellae* 20.

37. v. Excurs. ad h. l.

38. *Quod tantum* 45. Lubinus perperam legendum putabat: *Quid tamen ulterius?* scil. a Virrone pathico adcipio, quam quod me desiderat, meaque opera uti gaudet? *monstrum quam mollis avarus!* quam ingens monstrum homo mollis et avarus!

39 — 62 eiecti e 13.

40. v. Excurs. ad h. l.

43. *promtum* 4. *in tua* pro *intra* 16. Versus 43 et 44 non Iuvenalis esse, sed inpuri cuiusdam nebulonis, suspicabantur Valla et alii. Sed quamvis obscenitas nimis ad vivum quasi resecetur, aptissima tamen talis pictura h. l. et ingenio Naevoli est; nimisque severus Scaliger, qui Poetic. III, 9 ob talem inpuritatem pudicis lectione Iuvenalis omnino abstinendum censebat.

46. *Non* 17. 20. 45. *tener* 11. 14. 16 — 19. 23. 24. 27. 45. 47. 50. 58. 61 — 69. 71 — 74. *et tenerum puerum* 46.

Servus erit minus ille miser, qui foderit agrum,
Quam dominum. Sed tu sane tenerum et puerum te,
Et pulcrum, et dignum cyatho, coeloque putabas.
Vos humili adseculae, vos indulgebitis umquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?
En, cui tu viridem umbellam, cui succina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit, et strata positus, longaque cathedra
Munera femineis tractas secreta Kalendis.
Dic, passer, cui tot montes, tot praedia servas
Appula, tot milvos intra tua pascua lassos?
Te Trifolinus ager fecundis vitibus inplet,
Suspectumque iugum Cumis, et Gaurus inanis.

48. *et tenerum et puerum* 49. 55. *puerum et tenerum* 77.

47. *Et dignum et pulcrum* 21. *Te pulcrum* 11. Non male!

48. *asseclae* vel *adseclae* 15. 16. 17 a. m. pr. 18. 19. 21. 24. 25. 45—50. 55. 57—60. 64—67. Nil interest. — *non indulgebitis* 16. *nil indulgebitis* 20.

49. *cultoribus* 15. — *nec iam* 21. 22. 27.

50. *Et* 18. 45.

53. *tractat* emend. Britann. et Grang. quod et mihi in mentem venit. Sic verbum hoc a voc. *quoties* pendet: *et quoties positus in cathedra tractat munera.* Praestiterit tamen: *ut strata positus longaque cathedra Munera — tractet,* h. e. manibus pertractet, dulcedine eorum taliumque deliciarum captus. Mireris, non plures intpp. haesisse in vulgata lectione, quae, si quid video, plane inepta est.

54. *cui praedia servas* 10. 11. 12. 14. 21. 22. Non male. *cui proelia* 45. *tot praelia* 46. *et praedia* 15. *tot praesidia* 16.

55. *Appula* pro *Apula* recepi ex 18. 19. 23. 24. 46. 47. 49. 50. 60. 62. 64. 65. 68. 69. 71. 72. 73. ut metro consulatur. v. Excurs. ad Sat. IV, 24—27. extr. — *inter* 25. 48. 56. 57. 59. 60. 65. — *lapsos* 24.

56. *Triphilinus* 27. 48. 59. 60. 65.

Nam quis plura linit victuro dolia musto?
Quantum erat exhausti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? meliusne hic rusticus infans,
Cum matre, et casulis, et conlusore catello,
Cymbala pulsantis legatum fiet amici?
Inprobus es, quum poscis, ais. sed pensio clamat,
Posce: sed adpellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam sollers evasit Vlixes.
Alter emendus erit; namque hic non sufficit; ambo
Pascendi. quid agam bruma spirante? quid, oro,
Quid dicam scapulis puerorum Aquilone Decembri,
Et pedibus? durate, atque exspectate cicadas?
Verum, ut dissimiles, ut mittas cetera, quanto
Metiris pretio, quod, ni tibi deditus essem
Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret?

60—62. v. Excurs. ad h. l.

63. *ais* semper legendum putavi, et nunc recepi ex 14. 15. 17. 18. 21. In reliquis *ait* scil. Virro s. cinaedus. Sed haec ellipsis dura est, et inde a v. 54 Naevolus inducitur conloquens cum Virrone vel cinaedo. — *pusio* pro *pensio* legisse videtur Heins. ad Ovid. Met. III, 454. Non male! Cf. sup. VI, 34. 35.

64—78 in 13 ita contracti: *Poscas. nam quid agam bruma spirante Decembris Offensus, quod alium bipedem sibi servat asellum.* — Lubinus malebat *adpellit*, h. e. cogit, et me adigit huc.

65. *postquam* emendat Grang. ut sensus sit: Tam alte me adpellat, quam alte vociferabatur *Polyphemi lata acies*, h. e. Polyphemus, postquam ei inebriato Vlysses evasit: de cuius Cyclopis clamore v. Virg. Aen. III, 672 sqq. — *Vlixes* recepi ex 17. 18. 19. 21—24. vid. Heins. et Heyne ad Virg. Ecl. VIII, 70. *Vlyxes* 20. 27. 46. 47. 49. 58. Vulgo *Vlysses*.

66. *emendus* 14. 15. 16. *nam* 15.

Scis certe, quibus ista modis, quam saepe rogaris,
Et quae pollicitus. fugientem saepe puellam
Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, et iam
Signabat. tota vix hoc ego nocte redemi,
Te plorante foris. testis mihi lectulus, et tu
Ad quem pervenit lecti sonus, et dominae vox.
Instabile, ac dirimi coeptum, et iam paene solutum
Coniugium in multis domibus servavit adulter!
Quo te circumagas? quae prima, aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum est, ingrate ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus, vel filia nascitur ex me?
Tollis enim, et libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. foribus suspende coronas,

67. *agant* 60. 65. — *orbo* 22.

68. *Quid scapulis dicam* 23. — *scapulis servorum mense Decembri* 10. 11. 12. 14—17 a m. sec. 18—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. forte e glossa. Dura tamen est ellipsis *aquilone* flante.

69. *aspectate* 47. 48. 64.

70. *dissimiles* pro *dissimules* recepi ex 16. 18—24. v. ad II, 3. — *ut ommittas* 15. *et mittas* 23. *et mittes* 16.

76. *haec* 25. 27. 45—50. 55—63. 65—69. 71—74. *ergo* 46. 47. 48.

79. *et dirimi* 22. — *iam fere solutum* 24.

80. *servabit* 10. 13. 17 a m. sec. 19.

81—91 eiecti e 13. *et ultima* 22.

82. *et perfide* 23. *aut perfide* 24.

83. *Qui* 45. — *aut filia* 17—20. 45. *quod filia* 11. recte, opinor, certe venustius aptiusque ad augendum beneficium. Favent etiam huic lectioni verba seqq. *spargere argumenta viri*, de quibus v. Comm.

84. *libris auctorum* 7. 11. 20—24. 29. *titulis acto-*

Iam pater es: dedimus, quod famae obponere possis:
Iura parentis habes: propter me scriberis heres,
Legatum omne capis, nec non et dulce caducum.
Commoda praeterea iungentur multa caducis,
Si numerum, si tres implevero. Iusta doloris,
Naevole, causa tui. contra tamen ille quid adfert?
Negligit, atque alium bipedem sibi quaerit asellum.
Haec soli commissa tibi celare memento,
Et tacitus nostras intra te fige querelas.
Nam res mortifera est inimicus pumice laevis.
Qui modo secretum commiserat, ardet, et odit,
Tamquam prodiderim, quidquid scio. sumere ferrum,
Fuste aperire caput, candelam adponere valvis

rum adspergere, vel *tabulis actorum spargere* legebat Serv. ad Virg. Ge. II, 502.

86. *posses* 11. 16.

88. *Legati omne* 44. prob. Heins. ad Ovid. Her. Epist. VIII, 104. quem vide. Sed verendum est, ne poetae sic elegantia obtrudatur, quae forte nulla est, et quam aut respuit, aut non recordatus est. Cnf. inf. ad X, 155. — *rapis* 18.

89. *iunguntur* 10. 11. 12. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. *caduco* 60. 64. 65.

91. *tantum* 45.

92. *ac alium* 22. *atque alicubi* 12.

93. *Peioris commissa* 13.

94. *tacitus tacitas* 13.

95. *levis*, non *laevis*, 17. 19. 23. 24. 60. 65. Recte.

97. *perdiderim* 16. *prodideris q. scis* 13.

99. *Non caret his opibus, quae sunt annona veneni* 13. *Nec* 21. — *non contemnas* 14. *ne contemnas — numquam careas annona veneni* 11. 15. non inprob. Schurzfl. ut sit quasi apostrophe ad cellam venenariam. — *nec despicias* 23. 60. 65. 77.

100. *numquam careas* 11. 14—17. 20—24. 45. *careas numquam* 18.

101. *tegas* 15.

Non dubitat. nec contemnas, aut despicias, quod
His opibus numquam cara est annona veneni.
Ergo occulta teges, ut curia Martis Athenis.
O Corydon, Corydon, secretum divitis ullum
Esse putas? servi ut taceant, iumenta loquentur,
Et canis, et postes, et marmora. claude fenestras,
Vela tegant rimas, iunge ostia, tollite lumen
E medio, taceant omnes, prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille secundi,
Proximus ante diem caupo sciet: audiet et quae
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus ulciscuntur

102. *O Coridon tacitum secretum* 13.

103. *at* abest a 13. — *loquuntur* 24. *locuntur* 13. 22.

105. *hostia* 18. 19. 20. 23. 24. — *tolle* 15. *tollito* 10. 13. 16. 17 a m. sec.) 18. 19. 25. 27. 46 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. forte rectius: nam verba *claude* et *iunge* praecedunt. Sed quoniam duo in cubiculo sunt, draucus ac cinaedus, etiam nostra lectio bene se habet.

106. v. Excurs. ad h. l.

107. *galli cantum* 11. 14. — *ipse* 20. — *secundum* 17. 72. *secundi* 21.

108. *sciat* 45.

109. *liberius*; in e. dulciarius, coni. non nemo, teste Plathnero. — *archimargiri* 21. *archinaghiri* 19. *archimaciri* 22. *archimachaerae* 20.

110. *Raptores* 4. *Fartores* 6. 21. *Captores* 14. Nec defuere, quibus haec adriderent. Eos tamen non bonos veterum conviviorum arbitros fuisse dicit Lips. Saturn. Serm. II, 2. — *quid* 17 a m. pr. 19. 46. 48. 59. 60. 64. 65. *qui* 47. Sed gravius est *quod crimen*. Nullum est crimen, quod non componant cet. — *carmen* 49. 60. 65.

111. *dominum* 24.

Baltea? Nec deerit, qui te per compita quaerat
Nolentem, et miſeram vinoſus inebriet aurem.
Illos ergo roges, quidquid paulo ante petebas
A nobis, taceant illi: ſed prodere malunt
Arcanum, quam ſubrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.
Vivendum recte eſt, cum propter plurima, tum his
Praecipue cauſis, ut linguas mancipiorum
Contemnas. nam lingua mali pars peſſima ſervi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis,
Quorum animas et farre ſuo cuſtodit, et aere.
*Idcirco ut poſſim linguam contemnere ſervi,
Vtile conſilium modo, ſed commune, dediſti:
Nunc mihi quid ſuades poſt damnum temporis, et ſpes

112. *quaerit* 13.

113. *inebriat* 14. 16.

114—117 electi e 13. *roga* 16.

115. *illi taceant* 11.

117. *Laufeia* 27. 50. 54. 58. 64. *Laufela* 14—17. 20. 21. 22. 24. *Laufella* 10. 11. 18. 19. 23. 25. 45. 46. 48. 49. 56. 57. 59—63. 65—69. 71—74. v. ſup. ad VI, 320. — *iubebat* 27.

118. *eſt recte* 18. 25. 46—49. 54. 57—60. 64. 65. *recte* pro *recte eſt* 10. 13—17. 19—24. 45. 50. 56. 61—63. 66—69. 71—74. — *tum propter* 10. 13. 15. 16. 19. 20. 27. 45. — *pluria* 11. — *tum his* revocavi ex 11. 19. 20. 24. 31 a. 50. 56. 59. 61. 62. 63. 68—74. *tum de his* 60. 65. et codd. Aſcenſ. ac Pontani. *tum iſtis* 64. *tunc his* reliqui, etiam Hennin. Omnia haec ſubſtituta, ut fulciretur verſus, qui tamen non ruit: nam litera *m* et vocales in fine vocis ſaepe non eliduntur, et hiatus Iuvenali frequentiſſimus eſt. Conf. ad I, 151. Broekhuſ. ad Tibull. I, 5, 33. et ad Prop. II, 12, 1. 23, 101. Drakenb. et nos ad Sil. I, 109. X, 23. 29. XIV, 515.

Deceptas? Feſtinat enim decurrere velox
Floſculus anguſtae, miſeraeque breviſſima vitae
Portio: dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.
Ne trepida: numquam pathicus tibi deerit amicus,
Stantibus et ſalvis his collibus; undique ad illos
Convenient et carpentis, et navibus omnes,
Qui digito ſcalpunt uno caput. Altera maior
Spes ſupereſt: tu tantum erucis inprime dentem.
Haec exempla para felicibus: at mea Clotho,
Et Lacheſis gaudent, ſi paſcitur inguine venter.
O parvi, noſtrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, et tenui ſoleo exorare corona,

120. *pars maxima* 25. 45—48. 55—60. 65.

121. v. Excurſ. ad h. l.

123. *poſſis* 17. 18. 24. 46—49. *poſſit* 19. Cf. Excurſ. ad h. l.

124. *conſilium nunc, ſed commune* 16. 19. *conſilium, ſed nunc c.* 18. *conſilium mihi, ſed c.* 25. 27. 45—50. 54. 55. 57—60. 64. 65.

125. *Tu mihi* 13.— *quod* 46. 47. 48.

128. *dum certa unguenta* 11.

130. *paticus numquam* 20.

132. *Conveniunt* 10. 11. 12. 14—25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

133. *carpunt* 21. *digitos* pro *caput* 25.

135—150 eiecti é 13. *Cloto* quidam edidere. Sed eſt Κλωϑώ.

136. *gaudet* 15.

137. *ture* ſcriptum in 17. 19. 20. 22. 60. 65. ut in pleriſque libris vett. *Thus* vero a *ϑύειν*, non a *tundendo* dictum videtur.

138. *exornare* 11. 15. 16. 23. 24. 25. 27. 45—50. 55—69. 71—74. Male! nam iungitur non modo cum *corona*, ſed etiam cum *thure* ac *farre*, quibus non convenit. v. Comm.

Quando ego figam aliquid, quo ſit mihi tuta ſenectus
A tegete et baculo? viginti millia fenus
Pigneribus poſitis, argenti vaſcula puri,
Sed quae Fabricius cenſor notet, et duo fortes
De grege Moeſorum, qui me cervice locata
Securum iubeant clamoſo inſiſtere Circo.

139. *fingam* 11. 14. 20. 29. Vtraque lectio notatur vet. ſcholio: „Conſtituam, componam, habeam: aut certe, quia in ceris vota *figuntur* apud templa.“ In cod. Schurzfl. hoc ſcholion forte rectius legitur: „Quando ego comminiſcar quid, conſtituam; aut quia certa in picturis vota *figuntur*.“ *fiam aliquid, quod ſit* cet. 9.

141. *Pigneribus* pro *Pignoribus* 14. 23. et Priſcian. lib. VI. quos ſequutus ſum. Sic plerumque *pignerare*, (ut ſup. VII, 73.) et ubivis *obpignerare* ſcriptum reperies in libris antt. Conf. ad XI, 40.

142. *Et* 15. *Fabritius* 24. 60. 65. v. ad II, 154. — *notat* 15.

143. *Meſſorum* 11. 15. 19. 22. 23. 24. *Moeſolorum* 27. 47. *Myſorum* Calder. neſcio qua auctoritate. *Medorum* 11 in marg. 16. 18. 45. 46. 49. 56. 58. v. ſup. ad VII, 132. et Pontani Analecta II, 11. — Mox legendum crediderim: *qui me* (in) *cervice locantes* h. e. ponentes.

145. *Sit tibi* 21. *caelator curvus* 22. *torvus caelator* 16. *ſervus celator* vel *caelator* 11. forte et 1. nam vetus ſchol. eſt; opifices, ſervi argentarii, laborioſi, anaglypharii.

146. *multa* 8. unde *maltha facies pingit* conj. Pith. et rectius *maltha f. fingit* Salmaſ. Exerc. Plin. p. 1096. Cf. de maltha Harduin. ad Plin. II, 104. ſ. 108. *pingat* 10. 11. 12. 14—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. 76. 77. *pingit* 8. 75. *fingit* 56. 70. 82. recte, opinor, certe aptius, ut plaſtes deſignetur, qui ex uno modulo vel archetypo *multas facies* ſ. typos *cito* exprimere et poteſt et ſolet. Cf. Salmaſ. l. l. Pictori τὸ *cito* minus congruit. Repoſui tamen *fingat*, quod uſui linguae convenientius eſt. — *ſufficient* 25. 27. 46—50. 54. 55. 57—63. 65—69. 71. 72. *ſuffi-*

Sit mihi praeterea curvus caelator, et alter,
Qui multas facies fingat cito: fubficiunt haec,
Quando ego pauper ero. votum miferabile, nec fpes
His faltem. nam, quum pro me Fortuna rogatur,
Adfixit ceras illa de nave petitas,
Quae Siculos cantus effugit remige furdo.

ciant 73. 77. Parum intereft.
148. *faltim* 17.
149. *Affigit* 10. 11. 12. 14 —27. 45—50. 54—63. 65—69. 71—74. 77. *Adfixit* 1. 64. 70. 75. 76. 81. 82. — *illas* 45.

D. IVNII IVVENALIS
AQVINATIS
SATIRARVM
LIBER QVARTVS.

SATIRA X.

Omnibus in terris, quae ſunt a Gadibus usque
Auroram, et Gangen, pauci dinoſcere poſſunt
Vera bona, atque illis multum diverſa, remota
Erroris nebula. Quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te

Sat. X.

2. *Gangen* pro *Gangem* recepi e 17. et *dinoſcere* pro *dignoſcere* ex 17. 24. 49. 55. 62. 65 — 69. 71 — 73. *cognoſcere* 21. *discernere* 7. 11. 14. 20. 22. 29. 45. ex interpretam. Noſtra lectio firmatur auctoritate plurimorum librorum et Serv. ad Virg. Ge. II.

5. *concutis* 24 a m. pr. *concupis* 10 — 12. 14 — 19. 21 — 23. 31. 53. 45. Sed modo praeceſſit *cupimus*, et noſtra lectio exquiſitior eſt. In verbis tamen, *quid tam dextro pede concipis*, mendum latere videtur. Vulgo ea ſic interpretantur: quod votum concipis, (nam concipere eſt vocab. propr. de votis, quae vel mente, vel formula quadam concipiuntur) quid optas tam felici auſpicio atque conatu? Neque ignoro, tali ſenſu dici: *dextro* et *ſiniſtro pede ire, proficiſci, venire.* Sed quis umquam dixit: *dextro pede concipere* votum? Poeta forte ſcripſit, *dextro omine*, vel *dextra ſpe*.

Conatus non poeniteat, votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipſis
Di faciles. nocitura toga, nocitura petuntur
Militia. torrens dicendi copia multis,
Et ſua mortifera eſt facundia. viribus ille
Confiſus periit, admirandisque lacertis.
Sed plúres nimia congeſta pecunia cura
Strangulat, et cuncta exſuperans patrimonia cenſus,
Quanto delphinis balaena Britannica maior.
Temporibus diris igitur, iuſſuque Neronis
Longinum, et magnos Senecae praedivitis hortos
Clauſit, et egregias Lateranorum obſidet aedes
Tota cohors. rarus venit in coenacula miles.
Pauca licet portes argenti vaſcula puri,
Nocte iter ingreſſus gladium contumque timebis,
Et motae ad lunam trepidabis arundinis umbram:

7. *illis* 22. *operantibus* (ſcil. ſacris, h. e. ſacrificantibus) *ipſis* vetus cod. Rittershuſ. Male!

8. *et nocitura petuntur* 22. 45.

9. *et torrens* 10—12. 15—27. 45—50. 54. 55. 57—63. 65—69. 71—73. *diſcendi* 21. 22.

11. Vltima ſyll. verbi *periit* producitur, vt v. 118 et in Ovid. Eleg. de morte Druſi v. 235, ob contractionem vel hiatum. Cf. ad I, 151.— *admirandusque* 16. 18.

13. *Strangulant* 15. — *exuberans* 17.

14—18 eiecti e 13. *Quantum* 16. 21. 22.

15. *duris* 19 a m. pr.

16. *Longinum — clauſit* dura dictio. Legendum, opinor, *Longini et — Senecae hortos clauſit.*

19. *puti* coni. Voſſ.

20. *contum gladiumque* 13. *cunctumque* 19. *timebit* 18 a pr. m.

21. *formidabis* 19. — *umbras* 11. 17. 18. 20. 22. 45.

Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota, et cunctis notiſſima templis
Divitiae, creſcant ut opes, ut maxima toto
Noſtra ſit arca foro. ſed nulla aconita bibuntur
Fictilibus. tunc illa time, quum pocula ſumes
Gemmata, et lato Setinum ardebit in auro.
Iamne igitur laudas, quod de ſapientibus alter
Ridebat, quoties de limine moverat unum
Protuleratque pedem; flebat contrarius auctor?
Sed facilis cuivis rigidi cenſura cachinni:
Mirandum eſt, unde ille oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat
Democritus, quamquam non eſſent urbibus illis

22. *Cantabis* 10. 11. quod et mihi in mentem venit, venuſtiusque videtur. *Cantabat* 13. 16.

24. *ut creſcant opes* 10. 15. *creſcant et opes* 22. *Divitiae, creſcant opes* 17 — 19 a pr. m. *Divitiae ut creſcant, ut opes* 61 — 69. 71 — 73. 77. *Divitiae ut creſcant et opes* 16. forte rectius; niſi doctior eſt lectio noſtra: *Prima fere vota*, h. e. votorum argumenta ſunt *divitiae* cet.

25. *ſi nulla* 45.

26. *nunc* 10. *tunc pocula* 22. — *ſumas* 13.

27. *Sentinum* 12. 13. 45.

28 — 32 eiecti e 13. *Nonne* 16. *laudes* 16. 17. 19. 20. 23. 45.

29. *a limine* 10 — 12. 15 — 27. 45 — 50. 54. 55. 57 — 63. 65 — 69. 71 — 73. *lumine* 18.

30. *contrarius alter* 10. 12. 17 — 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77.

31. *cui vis* 15. 16. *cuius* 46. 50. *frigidi* 45. *rigidi cuivis* al.

32. *illi* 24. — *ſuffecerat* 12.

34. *eſſet in* 19 a m. pr. *eſſent* pro *eſſet* revocavi ex 11. 15 — 17. 19 — 22. 61 — 63. 76. — *in urbibus* 19.

35. *Praetextae, trabeae* 11. 15. prob. Schurzfl. qui putabat, librarios male geminaſſe literam primam vocis *trabeae*. *Praeterea* 19 a m. pr.

Praetexta, et trabeae, fasces, lectica, tribunal.
Quid, si vidisset Praetorem curribus altis
Exstantem, et medio sublimem in pulvere Circi
In tunica Iovis, et pictae Sarrana ferentem
Ex humeris aulaea togae, magnaeque coronae
Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?
Quippe tenet sudans hanc publicus, et, sibi Consul
Ne placeat, curru servus portatur eodem.
Da nunc et volucrem, sceptro quae surgit eburno,
Illinc cornicines, hinc praecedentia longi
Agminis officia, et niveos ad frena Quirites,
Defossa in loculis quos sportula fecit amicos.
Tunc quoque materiam risus invenit ad omnes

36. abest ab 54. *si praetorem vidisset* 22. — *victorem* pro *Praetorem* coni. Schrader. — *in curribus* 16. 26. 27. 45 — 50. 55. — 69. 71 — 74. 77. Sed omissio praepositionis Iuvenali solennis, aut librariis plerumque tribuenda.

37. *Stantem* 17. *medii* 10. 11. 15 — 17. 20. 21. 24. 56. 59. 60. 65. *sublimem pulvere* 10. 11. 15. 17 — 24. 45. *sublimem e pulvere* 16. *sublime pulvere* 12. — Equidem totum fere versum ab ingenio interpolatoris, pompam Circensem cum triumphali confundentis, profectum crediderim: quo deleto omnia ad pompam habitumque triumphalem referri possunt. Praetorem certe hoc habitu ludis praesedisse, vix alibi, nisi h. l. et forte inf. XI, 192, memoratur; etsi non ignoro, multis triumphalia ornamenta s. insignia esse concessa.

38 — 47 eiecti e 13. Malim legere: *Et tunicam Iovis, et pictae* cet.

40. *quantum* 15. 16. 18 — 20. 23. 24. 45. — *una* 20.

41. *ferat* pro *tenet* 16. — *haec* 77.

43. *surgat* 18.

46. *Sportula defossa in loculis quos f. a.* 16.

47. *Tunc* pro *Tum* recepi ex 1. 15. 16 — 19. 24. 25. 45 — 47. 49. 50. 55. 57. 58. 60. 64 — 67. — *in omnes* 18. 19. 25. 46 — 49. 54 — 60. 65.

Obcurſus hominum, cuius prudentia monſtrat,
Summos poſſe viros, et magna exempla daturos
Vervecum in patria, craſſoque ſub aere naſci.
Ridebat curas, nec non et gaudia vulgi,
Interdum et lacrumas, quum Fortunae ipſe minaci
Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet unguem.
Ergo ſupervacua haec, aut pernicioſa petuntur,
Propter quae fas eſt genua incerare Deorum.
Quosdam praecipitat ſubiecta potentia magnae
Invidiae; mergit longa, atque inſignis honorum
Pagina; deſcendunt ſtatuae, reſtemque ſequuntur.
Ipſas deinde rotas bigarum inpacta ſecuris
Caedit, et inmeritis franguntur crura caballis.
Iam ſtridunt ignes, iam follibus atque caminis

48. *Democritus quondam, cuius* cet. 13.

51. *tunc* pro *et* 13.

54. 55 eiecti e 13. *et* pro *aut* 11. 21. *ſupervacuaque aut* 68. *ſupervacua haec aut pernicioſa* edd. recentt. Prat., Farnab. et al. Ita metro conſultum eſt. At v. ad I, 151. *aut et pernicioſa* non male emend. Schurzfl.

55. *templa* pro *genua* 16. — *mos* legendum crediderim pro *fas*, quod alienum ab h. l. videtur.

57. *merſit* 16. *mergat* 11. unde *merſat* coni. Schurzfl. — *longa, aut* 12. 17. 19. 45.

59. *intacta ſecuris* alios olim legiſſe, intelligitur ex vet. Schol. „Si *intacta*, nova; ſi *inpacta*, percuſſa.“

60. *emeritis* 16.

61 — 103 eiecti e 13. *ſtridunt* pro *ſtrident* recepi ex 10. 12. 16. 17. 19 — 21 a m. pr. 22 — 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. Cf. Heinſ. et Heyne ad Virg. Ge. IV, 262. 556. et Aen. II, 418. IV, 689. VIII, 420. XII, 691.

67. *barba* pro *labra* 16.

68. *nusquam* 22. *ſi quidquam credis* 15. *ſi quidquid credis* 18.

70. *iudicibus* 10. *indiciis* reſtitui ex 11. 17. 23 — 27. 45 — 50. 54 — 63. 65 — 69. 71 — 74. 77. *Indicia* h. l.

Ardet adoratum populo caput, et crepat ingens
Seianus: deinde ex facie toto orbe secunda
Fiunt urceoli, pelves, sartago, patellae.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bovem: Seianus ducitur unco
Spectandus: gaudent omnes. quae labra? quis illi
Vultus erat? numquam, si quid mihi credis, amavi
Hunc hominem. sed quo cecidit sub crimine?
quisnam
Delator? quibus indiciis? quo teste probavit?
Nil horum: verbosa et grandis epistola venit
A Capreis. Bene habet; nil plus interrogo. Sed
quid
Turba Remi? Sequitur Fortunam, ut semper,
et odit

sunt argumenta, quae indicant et ostendunt, crimen non fictum esse, sed verum. Ita nihil deest eorum, quae in indicio capitali requiruntur. *indicibus* 14—16. 19—22. 64. 70. 75. 76. 82. Sed hi vix differunt a *delatoribus*: nisi forte conscii sunt sceleris et socii, qui secretam rem et coniurationem prodiderant. — *probarat* 22.

71. *Nihil* 73. *horum est* 15.

72. Henninius comma post *bene* posuit, ut haec vox simpl. posita sit, quemadmodum ap. Apul. in Apol. (*Bene, quod integras epistolas matris Pontianus adservavit: bene, quod vos festinatio iudicii antevertit*) et τὸ *habet* absolute pro *periit*. Est quidem *hoc habet* nota formula, inpr. gladiatorum, de vulnere inflicto. v. Cerda ad Virg. Aen. XII, 296. et Macrob. Sat. II, 21. Sed τὸ *habere* non simpl. pro *perire* ponitur, neque h. l. satis convenit. v. Comm.

73. *Turba Remi* 17. 31 a. 70. 75. 76. 81. 82. *Turba tremens* (amici Seiani, vel populus ignavus) 10—12. 14—17 ad marg. 18—21. 23 a m. pr. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74. forte et vet. Schol. cuius glossa ad v. 81 est: Iterum sibi loqui-

Damnatos: idem populus, ſi Nurſia Tuſco
Faviſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis, hac ipſa Seianum diceret hora
Auguſtum. iam pridem, ex quo ſuffragia nulli
Vendimus, effudit curas. nam qui dabat olim
Imperium, faſces, legiones, omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem et Circenſes. Perituros audio multos.
Nil dubium: magna eſt fornacula: pallidulus mI
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.

tur populus pavens. *Turba fremens* (in gratiam Tiberii, ne Seiano faviſſe videatur) 22. 24 a m. ſec. 32. *Turba Remens* 83. prob. Heinſ. ad Ovid. Faſt. III, 151. qui Romanos putabat dici *Remenſes* a *Remo*, ut *Rhamnes* vel *Ramnenſes* (Horat. A. P. 342. Liv. I, 13.) a *Romulo*, *Titos* vel *Titienſes* (Liv. l. l. et Perſ. I, 20.) a *Tito Tatio*.

74. *Nurſia* revocata a nobis ex 2. 4. 9. 10. 14—22. 24—27. 45—48. 50. 58. 64. Ita quoque in aliquot codd. Liv. VII, 3. et Tertull. Apol. c. 23 et 24 legitur. *Nurſcia* edd. Farn. Prat. et meliores libri, (neſcio qui) teſte ac prob. Lipſ. ad Tac. Ann. IV, 1. *Norcia* 66. 67. *Nortia* 56. 59—63. 65. 68. 69. 71—74. et optimae edd. Livii l. l. quibus ſavet vetus inſcriptio ap. Steph. Forcatulum in Gallorum philoſ. p. 514. Sed *Nortia* Sutrinorum potius Dea ap. Tertull. l. l. non Volſinienſium, popularium Seiani. *Nyrtia* 1. 77. Vetus ſcholion eſt: Fortunam vult intelligi poeta, quae apud *Nyrtiam* colitur, unde fuit Seianus. *Nurtia* 23. 70. 75. 76. 81. 82. *Murcia* 31 b. 55. *Murtia* 49. 54. 57. *Murſia* 5. 11. *Nerſia* ap. Tertull. l. l. in quibusdam libris.

75. *et* pro *ſi* 25. 48. 58.

76. *ac* pro *hac* 14. 16. 17. 19. 24. 25. 47. 49. 50. 54. 57. 58. *ipſum* 22.

78. *effugit curas* 6. 7. 10—12. 17—27. 29. 45—50. 54—63. 65—69. 71—74. — *dabit* 19. *dedit* 22.

80. *res tantum* 16.

81. *Pan* 11. 14—25. 45. 46. 49. 55. Valla τὸ πᾶν irriſorie, vel *Pan* pro *Pana* dictum putabat. *Pana* 2. 3.

Quam timeo, victus ne poenas exigat Aiax,
Vt male defenſus! curramus praecipites, et,
Dum iacet in ripa, calcemus Caeſaris hoſtem.
Sed videant ſervi, ne quis neget, et pavidum in ius
Cervice obſtricta dominum trahat. Hi ſermones
Tunc de Seiano, ſecreta haec murmura vulgi.
Visne ſalutari ſicut Seianus? habere
Tantumdem, atque illi ſummas donare curules?
Illum exercitibus praeponere? tutor haberi

6. 18 a m. ſec. 60. 61—64. 66—68. 71—74. probb. Britann. et Pulm. ut intelligantur Lupercales ludi in honorem Panos acti. *Panem* 4. 31 b. *Panum* 27. *Pannum* 30. 32. 47. 48. 54. 56—60. 65. 69. probb. Mancin. Aſcenſ. et Calder. Ita deſignaretur inſana ludorum Circenſium ſpectandorum cupiditas, qua Romani ardebant. Cf. quae de *panno* dicemus inf. ad XI, 196 in Comm. Sed male ſic ſynonyma, *pannus* et *Circenſes*, iungerentur h. l. ubi ſermo eſt de populo; *duas res* prae reliquis optante. Noſtra lectio aptior et venuſtior eſt ceteris, et hae ex compendio ſcripturae ortae.

82. *dubium eſt* 15.

83. *Bruttidius* 20. *Butridius* 45. *Butiidius* 17 a m. pr. — *ad Martis fugit ocyus aram*, in ea praeſidium inventurus, malebat Dorleans.

85. *ut* pro *et* 24.

87. *Si* 45. *huius* pro *in ius* 12. 14. 45.

88. *aſtricta* 10. 14—24. 27. 46—50. 54—56. 59—65. 68. 69. 71—74. *abſtricta* 45. — *ad dominum* 21.

90. *haberi Tantumdem* (h. e. tanti aeſtimari, in tanto honore eſſe) non male 21 a m. ſec. aliique codd. teſte ac prob. Heinſ. ad Ovid. Triſt. I, 9, 44. Notiones tamen honoris vel potentiae et divitiarum bene h. l. iunguntur, et illa, non haec, reliquis continetur verbis.

91. *ulli* 14. 17. 22. *ſummas* 1. 70. 75. 76. *ſellas donare curules* 10—12. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. haud dubie e gloſſa.

92. *nitor* pro *tutor* 60. 65.

Principis angusta Caprearum in rupe sedentis
Cum grege Chaldaeo? vis certe pila, cohortes,
Egregios equites, et castra domestica? quidni
Haec cupias? et, qui nolunt occidere quemquam,
Posse volunt. Sed quae praeclara, et prospera tanti,
Vt rebus laetis par sit mensura malorum?
Huius, qui trahitur, praetextam sumere mavis,
An Fidenarum, Gabiorumque esse potestas,
Et de mensura ius dicere, vasa minora
Frangere pannosus vacuis Aedilis Vlubris?
Ergo quid optandum foret, ignoraße fateris
Seianum. nam qui nimios optabat honores,

93. *angusta* 1. 10. 21 — 27. 54. 56. 62. 64. 69 — 76. 82. h. e. quae sedes quasi regni fuit, a Roma illuc translati; vel imperatoria ac sancta (v. Ovid. Fast. I, 609 sqq.) et venerabili, quoniam Principis fuit secessus. Sed haec notio iam exprimitur verbis *Principis sedentis*, et venustius mordaciusque est epitheton *angusta*, quod restitui ex 11. 14 — 20. 45 — 50. 55. 57 — 61. 63. 65 — 68. 77. probb. Scalig. ad Manil. p. m. 42. Voss. Etymol. p. 30. et Lindenbr. Finge tibi Imperatorem Romanum et Augustum, in parva ac petrosa insula *sedentem*. Cf. Comm.

94. *Caldeo* 17 — 20. — *ferrea* pro *certe* 16. *vis ducere pila* emend. Scioppius Verisim. IV, 10. *vis certae pila cohortis* (h. e. primipilatum) 60. 65. prob. Mancin. Neutra lectio vulgatae praeferenda videtur. Haec vero verba cum adfirmantis, tum interrogantis esse possunt.

96. *volunt* 71.

97. *nolunt* 73. — *tantum* 10. 11. 14 — 17. 19. 20. 22 — 24. 27. 45. 59. 60. 64. 65. 69. non inprob. Schurzfl. ut dicat poeta: quaenam usque adeo bona sunt, ut non mala habeant admixta? Eodem sensu interpp. tantum non omnes vulgatam quoque lect. ceperunt. Ita vero mox *ut non* dicendum erat, non *ut*. Hanc difficultatem sensisse videtur Lubinus, qui

Et nimias poscebat opes, numerosa parabat
Excelsae turris tabulata; unde altior esset
Casus, et inpulsae praeceps inmane ruinae.
Quid Crassos, quid Pompeios evertit? et illum,
Ad sua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris sine caede et vulnere pauci
Descendunt reges, et sicca morte tyranni.
Eloquium, ac famam Demosthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, et totis Quinquatribus optat,
Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam,

emendabat *Vt* (h. e. quum) *rebus laetis par est mensura laborum.* Praestiterit: *Quum rebus laetis par sit m. m.* At v. Comm.

98. *latis* 47. 48.

99. *ducitur* 16. — *praetextas* 21. *maius* 45.

101. *mensuris* 11. — *nis* pro *ius* 10. 15. 18. 19. 27. 45-49. 54—60. 65. facili errore.

102. *vacuisque* 11. 17. 18. 20. non inprob. Schurzfl. modo *pannosis* reponatur. — *Vlibris* 20. *Elubris* 16.

104. *Saepe fit ut si quis nimios optabat* 13.

108—111 eiecti e 13. *Cassos* 17 a m. pr.

109. *At* 45. *eduxit* 23. 24.

110. *arce* 46. 48.

112. *ac vulnere* 16. 24. *sine caede et sanguine* (*ἀναιμωτὶ* ap. Homer. et Oppian.) 77 et Serv. ad Virg. probb. Schurzfl. et Heins. ad Claudian. in Cos. I. Stilic. II, 19. qui *vulnus* pro glossemate habebant. Sed *sanguis* potius interpretamentum *vulneris*, aut certe *caedis* esse videtur, (nam *caedes* et Φόνος saepe pro sanguine et *αἵματι* ponuntur) et Servius permulta veterum scriptorum loca memoriter laudavit.

114—139 extrusi e 13. *ac famam* pro *aut famam*, quod minus aptum auribusque h. l. ingratum est, restitui ex 10. 14—27. 45—50. 54—63. 65—69. 71—73. — *ac Ciceronis* 19.

116. *parcam* — *Minervam* (qua puer parce adhuc

Quem ſequitur cuſtos anguſtae vernula capſae.
Eloquio ſed uterque perit orator: utrumque
Largus et exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus eſt et cervix caeſa; nec unquam
Sanguine cauſidici maduerunt roſtra puſilli.
O fortunatam natam me conſule Romam!
Antoni gladios potuit contemnere, ſi ſic
Omnia dixiſſet. ridenda poemata malo,
Quam te conſpicuae, divina Philippica, famae,
Volveris a prima quae proxima. Saevus et illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenae
Torrentem, et pleni moderantem frena theatri.

imbutus eſt) ingenioſe coni. Heinſ. ad Ovid. Faſt. III, 829. coll. Virg. Aen. VIII, 409. ibique Servio, qui ſimili ſenſu *Minervam tenuem, rudem, pinguem craſſamque* dixere. Sed vulgata quoque lectio bene ſe habet. v. Comm.

118. *perit*, v. ſup. ad v. 11.

120. *Ingenuo* 21.

123. *potuit gladios* 49.

124. *O iam dixiſſet* 11. Hinc *Troiam* pro *Omnia* coni. Schurzfl. ut innuat poeta, ideo Antonium Ciceroni fuiſſe infenſum, quod eius eloquio Roma ſit tuta reddita ac fortunata. Sed idem recte monet, verbis ſuis non inconſultius ſidem eſſe habendam, quum Ciceronis *poemata ridenda* mox dicantur.

127. *quem iam mirabantur* 19. 20. *quem iam mirantur* 11. 23.

128. *plene* 47. 48.

129. *factoque* 49.

132. *in luteo* 68. *luto* 64. 73. ex emendat. Britan. et al. ut ſit id. qd. *luteo*, prima ſyll. longa, et ſic metro conſulatur. At vid. Comm.

133. *trophaeis* 17 — 19. 21 — 27. 45 - 50. 54 — 67. ut et noſtri poetae vulgo *Trophäen* dicunt. Sed τρόπαιον vel τροπαῖον dicitur monimentum τῆς τῶν ἐχθρῶν τροπῆς, converſionis, h. e.

Dis ille adversis genitus, fatoque sinistro,
Quem pater ardentis massae fuligine lippus
A carbone, et forcipibus, gladiosque parante
Incude, et luteo Vulcano ad rhetora misit.
Bellorum exuviae, truncis adfixa tropaeis
Lorica, et fracta de casside buccula pendens,
Et curtum temone iugum, victaeque triremis
Aplustre, et summo tristis captivus in arcu,
Humanis maiora bonis creduntur. ad haec se
Romanus, Graiusque, ac barbarus endoperator
Erexit: causas discriminis, atque laboris
Inde habuit. Tanto maior famae sitis est, quam
Virtutis. quis enim virtutem amplectitur ipsam,

fugae hostium, quod victoriae significandae causa in ipso pugnae loco erigebatur, a τροπή et τροπάω.

134. *bucula* 11. 21. 22.

135. *victaeque tyrannis* 22.

136. *Applustre* 10. *Amplustrae* 64. *Amplustre* 16. 24. 25. 27. 45—48. 58. 60. 65. ut in quibusdam codd. Sil. X, 324 et al. Festus: *Aplustria* inquit *navium ornamenta, quae, quia erant amplius, quam erant necessaria usui, etiam amplustria dicebantur.* — *Aplustra* forte 1. Vetus scholion est: „*Aplustra*, tabulatum ad decorandum superficiem navis adpositum: alii dicunt rostra navis, ornamentum puppis, ἄφλαστα." — *summa* — *in arce* 6.

137. *ad haec* (scil. bona) revocavi ex 22. 24 a m. sec. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. *ad hos* 11. 12. 16. 21 a m. sec. 23. 24 a m. pr. 45. *et huc* 77. *ad hoc* 1. 10. 14. 17—21 a m. pr. 70. 74. 75. 82. Vetus scholion est: „*Ad hoc*, id est non propter virtutem posse volunt, sed propter famam et gloriam: cuius causa etiam imperium adsumtum est."

138. *et* pro *ac* 10. 14—18. 20—22. 24. 45. *seu* pro *ac* 12. 23. — *endoperator* scripsi pro *induperator*. v. sup. ad IV, 29.

140. *Militibus longe maior famae* cet. 13. — *tantum* 15.

Praemia si tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, et laudis, titulique cupido
Haesuri saxis cinerum custodibus; ad quae
Discutienda valent sterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data sunt ipsis quoque fata sepulcris.
Expende Hannibalem: quot libras in duce summo
Invenies? hic est, quem non capit Africa Mauro
Percussa Oceano, Niloque admota tepenti,
Rursus ad Aethiopum populos, altosque elephantos.
Additur imperiis Hispania: Pyrenaeum
Transsilit. obposuit natura Alpemque nivemque:

143—145 eiecti e 13.

145. *fici* 10. 21. 64. Nil interest.

146. *fasce* pro *fata* 16. et *rata* 22. — *sepulcra* 21 a m. sec.

147. *dotes* pro *libras* 24.

149. *Perfusa* (inrigata, ut ap. Plin. IV, 12. V, 29. al.) 24. 25. 27. 45—49. 54—69. 71—74. 77. Nostra lectio praeferenda videtur, magis tamen in epico poeta, quam in satirico. *Percussa Oceano* est eius fluctibus pulsata s. verberata.

150—167 electi e 13. — *elephantes* 22. De distinctione h. l. et lectione *altosque elephantos* v. Excurs. ad h. l.

151. *Hesperia* 21. — *Pyrenaeumque* 15. 16. 45.

152. *apposuit* 16.

153. *Diducit* 1. 14. 15. 17—24. 70. 75. 76. et duo MSS. viri docti in Miscell. Obss. Crit. Vol. V. T. II. p. 298. In iisdem legitur *rupit*, ut in 18—21. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. *Diduxit* 10. 16. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. *Deducit* quidam, solenni permutatione. v. inf. ad XIII, 132. et Misc. Obss. l. l.

154. *cum* pro *tamen* 16.

155. *Acti, inquit, nihil*

Diducit scopulos, et montem rumpit aceto.
Iam tenet Italiam: tamen ultra pergere tendit:
Actum, inquit, nihil est, nisi Poeno milite portas
Frangimus, et media vexillum pono Subura.
O qualis facies, et quali digna tabella,
Quum Gaetula ducem portaret belua luscum!
Exitus ergo quis est? o gloria! vincitur idem
Nempe, et in exsilium praeceps fugit, atque ibi magnus,
Mirandusque cliens sedet ad praetoria regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animae, quae res humanas miscuit olim,
Non gladii, non saxa dabunt, nec tela; sed ille

est 12. 20. 24. aliique codd. mss. teste ac prob. Heins. ad Ovid. Ep. Her. VIII, 104. Sed *actum* h. l. coniungendum cum *est*. Cf. ad IX, 88. — *nil* 14. 16. 17. 20. — *ni* 16. 17. 20. 23. 24. 61—63. 68. 71—73.

156. *pono sub umbra* 22. *Suburra* 18. 24. 27. 45—50. 58. 61—64. 66—69. 71—73. v. sup. ad III, 5.

157. *O quali* 10.

158. *portares* 72. — *belua* pro *bellua* 17. 23. 24. 45—48. 59. 60. 64. 65. v. ad IV, 121.

159. *ausculta* pro *o gloria* 16.

160. *et* abest ab 16. 47. 64. — *praeceps abit* 4. 7. 14. 15. 17. 18. 20. 22. 25. 27. 46—49. 55—60. 65. — *ita* pro *ibi* 22.

161. *sedit* 16.

162. *Bythino* 49. 56. 60. 65. *Bithynio* 50. 64. *Bithinio* 10. 18—21 a m. pr. 46—48. 58. *Bitineo* 45. *Bithynico* 21 a m. sec. *Bythinico* 25. v. sup. ad VII, 15. — *iugulare* 21 a m. sec. 27. 45. 47. 58. 65. Sed τὸ *vigilare* non modo satirici poetae ingenio, (v. Comm.) sed historiae etiam (nam Prusias non iugulavit Hannibalem) multo convenientius est.

164. *non tela* 10. 14—18. 20—27. 45—47. 49.

Cannarum vindex, ac tanti ſanguinis ultor
Annulus. I, demens, et ſaevas curre per Alpes,
Vt pueris placeas, et declamatio fias!
Vnus Pellaeo iuveni non ſubficit orbis:
Aeſtuat infelix anguſto limite mundi,
Vt Gyarae clauſus ſcopulis, parvaque Seripho.
Quum tamen a figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. Mors ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula. Creditur olim
Velificatus Athos, et quidquid Graecia mendax
Audet in hiſtoria: conſtratum claſſibus isdem,
Subpoſitumque rotis ſolidum mare: credimus altos
Defeciſſe amnes, epotaque flumina Medo

50. 54—58. 60—69. 71—74.

165. *ac tanti* pro *et tanti* revocavimus ex 25. 27. 45—47. 49. 50. 54. 55. 57. 58. 60—63. 65—69. 71—73. ne copula *et* toties obcurrens faſtidium creet auribus.

166. *Anulus* 11. — *a demens* (ſaltem *ah d.*) 14. 16. *O demens, i, ſaevas* cet. 11. prob. Schurzfl. ne τὸ *et* in tribus verſſ. ſe invicem ſequentibus caeſuram (immo taedium) faciat. Cf. ad v. 165. — *ſoaevas* 49.

167. *placeas pueris* 24.

169. *in limine* 24.

170. *Chirarae* 16. *Giari* et *Gyari* 10. 53. 80. Recte, opinor. *Gyara* certe non niſi h. l. dicitur inſula, et *Gyari* ſup. I, 73. alibi ſemper Γύαρος, *Gyarus*. Sic Tac. Ann. III, 68. 69. Plin. IV, 12 ſ. 23. VIII, 29 ſ. 43. 57 ſ. 82. Strab. X. p. 485. Mel. II, 7. Cic. ad Att. V, 12. Steph. et Suid.

171—187 eiecti e 13. *muratam* 16. — *orbem* 22. *intraverit urnam* h. e. ſepulcrum, invita Minerva coni. Dorleans.

172. *erat* 16.

173. *ſunt* 10. 17. 23. 24. 46—48. 58. — *hominis* 14. 17. 19.

175. *cum ſtratum* 27. 46—50. 55. 57. 58. 61—63. 65—69. 71—73. *con-*

Prandente, et madidis cantat quae Sostratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relicta,
In Corum atque Eurum solitus saevire flagellis
Barbarus, Aeolio numquam hoc in carcere passos,
Ipsum compedibus qui vinxerat Ennosigaeum?
Mitius id sane, quod non et stigmate dignum
Credidit. huic quisquam vellet servire Deorum?
Sed qualis rediit? nempe una nave, cruentis
Fluctibus, ac tarda per densa cadavera prora.
Has toties optata exegit gloria poenas.

Da spatium vitae, multos da, Iupiter, annos!
Hoc recto vultu solum, hoc et pallidus optas.
Sed quam continuis et quantis longa senectus

fractum 15. *constractum* 22. *constratum navibus aequor* 24. — *hisdem* 14. 21.

177. *epotataque* 14. Pro *amnes* malim *lacus*, ne eadem res bis exprimatur, et quoniam Herodotus memorat, non fluvios modo quatuor ab exercitu Xerxis siccatos exhaustosque esse, sed lacum quoque XXX stadiorum.

178. *quae cantat* 45.

179. *rediit qualis* 18.

180. *chorum* 14. 17. 22. — *et* pro *atque* 17.

181. *haec* 25. 27. 46—49. 54. 55. 57—60. 64. 65. *passus* 16.

182. *Compedibus ipsum* 11. *cum pedibus* 25. — *vinxerit* 66. *iunxerat* 27. 46—48. 64. — *Enosigeum* 45. *Ennosigneum* 14.

183. *est* pro *et* 15. 16. Praestiterit: *Mitius id sane, quam quod vel stigmate dignum Credidit.* Huic certe coniecturae favet historia; quae quum librariis ignota esset, haec verba conrupisse videntur. Cf. Comm.

184. *Crederet* 12. 14. 17. 19—21. 23. 24. — *hinc* 57. 59. — *voluit* 18.

185. *namque* pro *nempe* 16.

186. *at* 11. 16. 22. *et* 17.

188. *da multos* 16.

189. *Hoc altus coelumque tuens, hoc pallidus optas* 4. 29. haud dubie ex

Plena malis? deformem et tetrum ante omnia vultum,
Diſſimilemque ſui, deformem pro cute pellem,
Pendentesque genas, et tales adſpice rugas,
Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca ſaltus,
In vetula ſcalpit iam mater ſimia bucca.
Plurima ſunt iuvenum diſcrimina: pulcrior ille
Hóc, atque ille alio; multum hic robuſtior illo.
Vna ſenum facies, cum voce trementia membra,
Et iam leve caput, madidique infantia naſi.
Frangendus miſero gingiva panis inermi:
Vsque adeo gravis uxori, natiſque ſibique,
Vt captatori moveat faſtidia Coſſo.
Non eadem vini atque cibi, torpente palato,
Gaudia: nam coitus iam longa oblivio; vel ſi

interpretam. — *haec et p. o.* 12. *tu* pro *et* 20. — *optat* 27. 47.

192. *ſibi* pro *ſui* 13.

194. 195 eiecti e 13. *Qualis* 60. — *pendit* 60. 65. — *Tabraca* 1. 10—12. 14. 17—21. 25. 26. 27. 45. 47. 49. 50. 54. 55. 58. 61. 62. 63. 65—77. 81. 82. *Trabaca* 16. *Thabraca* 56. 59. 60. 65. *Trabraca* 64. *Tabacra* 23. *Trabacha* 15. *Tabrāca* 46. 48. 57. *Tartara* 24. *Taberni* 22. *Tabracha* Farnab. et al. Cf. Plin. V, 3. ubi eadem fere lectionis varietas eſt, et in quibusdam libris etiam *Trabracha* et *Tacabracha* legitur. *Tabathra* dicitur Steph. et Θάβρακα Ptolem. IV, 3. Cf. Bocharti Geogr. ſacr. p. 519.

197. *multo* 25. 56. 59. 60. 65.

198. *labra* pro *membra* 15. 18. 61. 62. 63. 68. 71—74. *verba* al. *Membra* ac *verba* ſaepe permutari docent Scalig. ad Prop. I, 13, 17. et Schrader Emendatt. p. 126.

199. *tam* Farn. ed. — *leve* 17—20. Recte. *laeve* ceteri. v. ad II, 12.

200. *miſeris* 12. 14. 15. 16. 45. 47. 54. 64.

201. *Atque* 60. 65. 77. *votiſque* pro *natiſque* 7.

203. *Nam* pro *Non* 16.

Coneris, iacet exiguus cum ramice nervus,
Et, quamvis tota palpetur nocte, iacebit.
Anne aliquid ſperare poteſt haec inguinis aegri
Canities? quid, quod merito ſuſpecta libido eſt,
Quae Venerem adfectat ſine viribus? Adſpice partis
Nunc damnum alterius: nam quae cantante voluptas,
Sit licet eximius citharoedus, ſitve Seleucus,
Et quibus aurata mos eſt fulgere lacerna?
Quid refert, magni ſedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? clamore opus eſt, ut ſentiat auris,
Quem dicat veniſſe puer, quot nuntiet horas.
Praeterea minimus gelido iam in corpore ſanguis
Febre calet ſola; circumſilit agmine facto

204. *non* pro *nam* 13.

205. *Conetur* (ſc. ſenex coitum ſ. coire) 13. quod et mihi in mentem venit. *ramice* 13.

206—216 eiecti e 13.

209. *Venerem aſpectat* 24.

210. *cantate* 15. 21. *cantate* 20.

211. *citharoedus ſitve Seleucus* reſtitui ex 10. 11. 12. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. *citharoedo ſive Seleuco* 70. 75. 76. 82. Haec lectio haud dubie ſubſtituta ab iis, qui ſtructura verborum obfendebantur. Sed *cantante, ſit licet eximius citharoedus* docte dicitur pro: cantante citharoedo, licet ſit eximius. Ita fere mox v. 253. *quaerit ab omni, Quisquis adeſt ſocius.* — *ſive* 45.

212. *At* 45. *mos eſt decurrere palla* 64.

214. *Qui ſic* 45. *exaudiat* 10. 11. 12. 14. 17—20. 22. 25. 27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. quod etiam bene habet.

215. *clamare* 15.

216. *quod* 74. — *quis nuntiet* 22.

217. *in* abeſt a 13. 16. 18. 19. 25. 27. 45—50. 55—61. 63—67. 74. 77.

218. *caret* 24 a m. pr.

Morborum omne genus: quorum si nomina quaeras,
Promtius expediam, quot amaverit Hippia moechos,
Quot Themison aegros auctumno occiderit uno,
Quot Basilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exsorbeat uno
Maura die, quot discipulos inclinet Hamillus;
Percurram citius, quot villas possideat nunc,
Quo tondente gravis iuveni mihi barba sonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, et luscis invidet: huius
Pallida labra cibum adcipiunt digitis alienis.

220. *Ippia* 20. 23. 27. 46. 47. 48. 58. *Yppia* 17. 19. 24. *Hispia* 21. *Hippida* 18. *Oppia* 75. 76. Cf. ad VI, 104. et 114.

221—226 eiecti e 13. et 221 e 22. *imo* pro *uno* 15.

222. 223 absunt ab 25. *Hyrrus* 17. 19. 23. 45. *Irus* 27. 47. 48. 54. 55. 56. 58—60. 64. 65. 77. *Hyrus* 57. *Yrrus* 22. *Hirrsus* 12. *Yrcus* 24. *Hircus* 46. Cf. Comm.

223. *absorbeat* 1. ut sup. VI, 126. unde forsan haec lectio desumta. — *una* 21 a m. sec.

224. *Hamillus* 1. 11. 14. 15. 16. 50. 54. 70. 75. 76. 77. 82. *Amilus* 47. *Amillus* 10. 17—27. 45. 46. 48. 49. 55—69. 71—74. 81. ut vulgo legitur ap. Martial. VII, 61.

227. *cossa* 25. 27. 46. 48. 49. 56—59. *ossa* 47.

228. *hic* pro *ille* 16.

229. *capiunt* 16. 25. 27. 46. 47. 49. 50. 54—58. 61—69. 71—74. 77. *digitis accipiunt alienis* 11. metro adversante. *digitis capiunt alienis* recte, opinor, emend. Schurzfl.

230. *Ille* 22. *deducere* 10—14. 16. 17. 19—24. 45. — *rictus* 18. 24.

231. *seu* 60.

232. *ieiuna cibandum* 13.

233. *maior damno* 13. — *nec quae* 24.

234. *cultum* 45. 47. — *agnoscat* 16.

Ipſe ad conſpectum coenae diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna. ſed omni
Membrorum damno maior dementia, quae nec
Nomina ſervorum, nec vultum adnoſcit amici,
Cum quo praeterita coenavit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. nam codice ſaevo
Heredes vetat eſſe ſuos; bona tota feruntur
Ad Phialen: tantum artificis valet halitus oris,
Quod ſteterat multis in carcere fornicis annis.
Vt vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera natorum, rogus adſpiciendus amatae

236. *eduxit* 25. 46—49. 55. 57—60. 64. 65. — *codice ſcaevo* 41. Recte, opinor. *Scaevum* eſt id. qd. *laevum* vel ſiniſtrum, adeoque vel triſte et infelix, vel ineptum, pravum, perverſum, ut h. l. Bene Plathnerus: „Scripta, inquit, haec ſatira ſub Hadriano. (v. ſup. ad v. 80. 81. in Comm.) Iam vero inde a Domitiani ſaeculo teſtamentis nihil poterat relinqui probroſis feminis. (v. ſup. ad I, 55 ſqq. in Comm.) *Codex* igitur (teſtamentum) deliri ſenis h. l. *ſcaevus* i. e. contra normam legis et perverſus dicitur, quemadmodum *ſcaevum dogma* in L. III qui ſaevi C. Theodoſ. tit. de his qui ſup. Rell. cont. dicitur, quod contra regulam et canones eccleſiae introductum eſt. Porro et illud notes ex verbis *nec illos Quos genuit, quos eduxit*, apud patruos plerumque educatos Romanos: acriores enim morum hi cenſores." Cf. Erneſti clav. Cic. v. *patruus*. Non male quidem *ſaevo* h. l. legitur, ſed minus apte: quod quum non intelligerent librarii, vocem ſibi notiorem ſubſtituerunt exquiſitiori.

238. *Phialem* 18. 64. *Phyalem* 24. 45. *Pialen* 17. 20. 22. *Pialem* 19. 23. — *alitus* 21. 22.

239. *ſteterant* 22.

240. *deducenda* 23.

241. *inſpiciendus* 45. — *amicae* 16.

Coniugis, et fratris, plenaeque sororibus urnae.
Haec data poena diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus, multis in luctibus, inque
Perpetuo moerore, et nigra veste senescant.
Rex Pylius, magno si quidquam credis Homero,
Exemplum vitae fuit a cornice secundae.
Felix nimirum, qui tot per saecula mortem
Distulit, atque suos iam dextra computat annos,
Quique novum toties mustum bibit. oro, parumper
Adtendas, quantum de legibus ipse queratur
Fatorum, et nimio de stamine, quum videt acris
Antilochi barbam ardentem; quum quaerit ab omni,
Quisquis adest socius, cur haec in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiserit aevo?
Haec eadem Peleus, raptum quum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Troia Priamus venisset ad umbras

244. *Saepe* 21.
245. *pulla veste* 77. — *senescat* 13.
246. *Pelius* 14. 16. 17. 23. *Pileus* 10.
248. *Felix qui nimium* 22. — *quod tot* 17. 24. *per tot* 10. 16. 23. 25. 45—50. 54. 55. 57—60. 64. 65.
249. *dextra iam* 19. *in dextram* 6. prob. Iun.
250. *ore* 14.
252. *quum videt* revocavi ex 14. 15. 17—22. 26. 27. 57. 58. 61. 62. 63. 66. 67. 68. 71. 72. 73. 75. 76. *quum vidit* al. Sed mox sequitur. *quum quaerit.*
253. *Anthiloci* 23. *Antiloai* 13. 24. *Antiochi* 21. *Antiochus* 72. — *nam quaerit* 10. 13—20. 23—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.
254. *abest* 11. *ab omni: Quisquis adest socio* 7. 10.

Assaraci magnis solennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrumas, ut primos edere planctus
Cassandra inciperet, scissaque Polyxena palla,
Si foret exstinctus diverso tempore, quo non
Coeperat audaces Paris aedificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Eversa, et flammis Asiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus posita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram summi Iovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenue et miserabile collum
Praebet, ab ingrato iam fastiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis: sed torva canino
Latravit rictu, quae post hunc vixerat, uxor.
Festino ad nostros, et regem transeo Ponti,
Et Croesum, quem vox iusti facunda Solonis
Respicere ad longae iussit spatia ultima vitae.
Exsilium, et carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis,
Hinc causas habuere. quid illo cive tulisset

13—27. 45—50. 54. 55. 57—63. 65—69. 71. 72. 73. — *durat* 14.

256—288 eiecti e 13. *colluget* 15.

257. *cui fas est* 12.

259. *Assarici* 27. 48. 57—60. 64.

262. *scisaque* 17. — *Polisena* 19. *Pollyxena* 27.

263. *quo iam* 7. 10. 14—27. 29. 45—50. 54—69. 71—74. *quoniam* 12.

270. *integro* 46. 48.

272. *ritu* 10. *vixerit* 10. 11. 14.

274. *iusti quem vox* 14. 15. 17. 18. 20. 21. *iustificanda* 8. unde *vox mox iustificanda* coni. Pith. qui tamen recte praetulit vulgatam lect.

276. *Mynturnarumque* 17. 20. *Minctnrnarumque* 22.

277. *Emendicatus* 45. — *Karthagine* 11. 18. *Carta-*

Natura in terris, quid Roma beatius umquam,
Si circumducto captivorum agmine, et omni
Bellorum pompa, animam exhalaſſet opimam,
Quum de Teutonico vellet deſcendere curru?
Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas: ſed multae urbes, et publica vota
Vicerunt. igitur Fortuna ipſius et Vrbis
Servatum victo caput abstulit. Hoc cruciatu
Lentulus, hac poena caruit, ceciditque Cethegus
Integer, et iacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, quum Veneris fanum videt anxia mater,

gine 17. 19. 29. v. ad VI, 371.

280. *circumdato* 21. 22.

281. *vitam* prō *animam* ſuſpicari poſſis, ut gloſſa ſit *anima* et hiatus vitetur. At v. ad I, 151.

282. *Theutonico* 27. 48. 61. 62. 63.

284. Epitheton *multae* languere h. l. neque feſtivitati poetae conſentaneum eſſe, putabant Ruhnken. et Cl. Herel: quapropter ille ad Vellei. Pat. p. 239 coni. *moeſtae*, hic vero in literis ad me datis *pullae*, quae vox inſolentior quidem, ſed et iocoſior videri poteſt vulgari *pullatae*, qua Iuvenalis ſup. III, 213 utitur. Ingenioſae quidem emendationes: ſed non video, cur vulgata lectio langueat, quae potius ad magnitudinem Pompeii declarandam multum valet.' Cf. Comm.

286. *obtulit* 21 a m. pr.

290. *ubi* pro *quum* 18. 46. 48. — *fanum Veneris* 24. — *maxima mater* 16.

291. *natorum* pro *votorum* 13. — Pro *inquit* forte reponendum *inquis*. Tertia certe perſ. durior eſt propter ellipſin ſubiecti. v. Comm.

292. *puella* pro *Diana* 18.

294. 295. in 22 ita coaluere: *Ipſa habuit; cuperet Rutilae dare. filius autem* cet. Error inde natus, quod in utroque verſu *Rutilae* legitur. v. ad II, 24. —

Vsque ad delicias votorum. cur tamen, inquit,
Corripias? pulcra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipsa habuit. cuperet Rutilae Virginia gibbum
Accipere, atque suam Rutilae dare. Filius autem
Corporis egregii miseros trepidosque parentes
Semper habet. Rara est adeo concordia formae
Atque pudicitiae! Sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinos;
Praeterea castum ingenium, vultumque modesto
Sanguine ferventem tribuat natura benigna

Verginia 24. *Virginea* 13. — *gybbum* 17. *gyppum* 13.

295 eiectus e 13.

297. *Semper habet natus. Rara est c. f.* 13. *Sic habet et rara* 45.

299. *Sabinas* 10 — 20. 23 — 27. 45 — 48. 50. 54 — 69. 71 — 74. probb. Schurzfl., Schrader. Obseru. pag. 80. et Heins. ad Ovid. Am. II, 4, 15. et in Adverf. p. 357. qui hanc lectionem firmant tum aliorum codd. auctoritate, tum locis simil. Martial. I, 62. (al. 63.) 1. Prop. II, 23, 103. (al. 32, 47.) Horat. Epod. II, 40. 41. Ovid. l. l. et medic. fac. v. 11. aliisque, quibus summa Sabinarum mulierum castitas praedicatur. Sed aptior forte nostra lectio, quoniam de *filio* et de *sanctis moribus horridae domus* h. l. agitur: nam vel tironibus ex Liv. I, 18 nota est *disciplina tetrica ac tristis veterum Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit:* v. sup. ad VI, 164 in Comm. Parum tamen interest.

300. *modestum* 10 — 19 a m. sec. 20. 21. 22. 27. 45. 46. 47. 49. 54. 55. 56. 60 — 69. 71 — 74.

301. *fervente* 14. — *tribuit* 20. *tribuet* 22.

304. *viris* pro *viros* restitui ex 13. 17. 19 a m. sec. 22. 48. quoniam dictio haec doctior est et multo frequentior optimae latinitatis scriptoribus v. Heins. ad Ovid. Ep. Her. XIV, 64. ubi eam similesque, *licet esse*, *contigit*

Larga manu: (quid enim puero conferre potest plus,
Custode et cura natura potentior omni?)
Non licet esse viris. nam prodiga corruptoris
Inprobitas ipsos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia! Nullus ephebum
Deformem saeva castravit in arce tyrannus:
Nec praetextatum rapuit Nero loripedem, vel
Strumosum, atque utero pariter, gibboque tumentem.
I nunc, et iuvenis specie laetare tui! quem
Maiora exspectant discrimina? fiet adulter
Publicus, et poenas metuet, quascumque mariti

esse, vel *satis est esse fideli*, *priori* cet. multis exemplis inlustravit.

307. *scaeva* 18. — *castrabit* 16. — *arte* 21.

308. *Non* 21. — *vel Strumosum* recepi ex 10—19. a m. pr. 20—27. 46—50. 54—69. 71—74. *nec Strumosum* al.

310. *et specie iuvenis* 77. *Hac ergo iuvenis specie* 22. *Nunc ergo iuvenis specie* 10. 15—16. 23. 24. 25. 46—50. 54—69. 71—74. *Nunc ergo specie iuvenis* 11. 13. 14. 17. 18. 20. 21. 45. *Nunc ergo speciem iuvenis* 7. 29. Nota Schurzfl. est haec: „Scriptum in primo libro NVNC ET SPECIE nota Saec. II et seqq. abbreviatura, quam non adtendens librarius exscripsit *Nunc et specie*: alii *ergo* addiderunt, ut versus complerentur.“

311. *exspectent* 12.

312. 313. v. Excurs. ad h. l.

314. *umquam* 45. *numquam* 47. 64. 64. — *exigat* 15. 25. 57. 69.

315. *iste* 25. 27. 46—50. 54. 55. 57—60. 64. 65.

316. *necat ille cruentis Verberibus* 11. 20. ut ap. Horat. Sat. I, 2, 41. *ille flagellis ad mortem caesus*. Sed tum epitheton *cruentis* languet.

317. *Vulneribus* 19.

318—323 *electi* e 13. *delectae* 22.

Exigere irati: nec erit felicior aſtro
Martis, ut in laqueos numquam incidat. exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori
Conceſſit. necat hic ferro, ſecat ille cruentis
Verberibus, quosdam moechos et mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectae fiet adulter
Matronae: mox quum dederit Servilia numos,
Fiet et illius, quam non amat: exuet omnem
Corporis ornatum. quid enim ulla negaverit udis
Inguinibus, ſive eſt haec Oppia, ſive Catulla?
Deterior totos habet illic femina mores.

320. *Fiat* 16. — *quem* 27. 46—50. 58. 61. 62. 63. 65—68. — *exuit* 24. *excuat* 12. 14. 16. *eruet* 25. 46. 48. 49. 55. 56. 57. 59—63. 65—69. 71—74.

321. *illis* 21.

322. *Vnguinibus* 22. — *haec eſt* 11. 45. — *Oppia* 1. 47. 54. 57. 70. 75. 76. 82. *Optia* 12. 14. 17. 22. 23. *Oplia* 21. *Oppicia* 20. *Seppia* 16. *Yppia* 19. *Hyppia* 15. 45. *Hippida* 18. *Ippia* 24. 46. 48. 58. *Hippia* 10. 11. 25. 49. 50. 55. 56. 59—69. 71—74. 77. non inprob. Schurzfl. ut ſenſus ſit: ſive eſt inpudiciſſima, qualis *Hippia* fuit, (v. ſup. VI, 82—115.) ſive caſtiſſima, qualis fuit *Catulla*, (v. ſup. ad II, 49. et Martial. VIII, 53.) utque poeta *μισόγυνος* contendat, nullam omnino feminam eſſe bonam, nihilque intereſſe inter laſciviorem et inter eam, quae maximam caſtitatis laudem ſit promerita. Sed caſta mulier parum apte h. l. memoratur, et *Oppia* potius patricia ac nobilis, *Catulla* vero plebeia, vel illa liberalis ac prodiga et haec avara, vel denique illa dives, et haec pauper fuiſſe videtur.

323. *comes* pro *totos* legendum crediderim, ut ſententia h. l. ſit: *deterior*, mala, inpudica, *femina illic*, in re Venerea, *habet comes mores*, come ingenium: ſumma comitate ac liberalitate adlicere ſolet viros ac delenire.

Sed casto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto grave propositum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe haec, ceu fastidita, repulsa:
Nec Stheneboea minus, quam Cressa, excanduit, et se
Concussere ambae. Mulier saevissima tunc est,
Quum stimulos odio pudor admovet. Elige quidnam
Suadendum esse putes, cui nubere Caesaris uxor
Destinat? Optimus hic, et formosissimus idem
Gentis patriciae rapitur miser exstinguendus
Messalinae oculis: dudum sedet illa parato

324. *profuit uni* 16. *profuit ergo* 49. 55. *profuit olim* 61. 62. 63. 66 — 69. 71 — 74. 77. Sed praestat τὸ *immo*, h. e. potius, Gall. *au contraire*.

325. *Hyppolito* 23. 24. *Ippolyto* 20. *Yppolito* 17. *Ypolito* 19. 22. — *Bellerophonti* 17. 19. 21. 22. 23. 45. 49. 60. 65. *Belophoronti* 11.

326. *certe* pro *nempe* 18. 21. 24. — *seu* 22. — *repulsa* restitui ex 10 — 16. 21 — 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. *repulso* 17 — 20. 70. 75. 76. 82. quod quomodo explicari commode possit, vix adsequor. Sed neque τὸ *haec* h. l. satis aptum est. Refertur vulgo ad Phaedram, Hippolyti novercam, quae mox *Cressa* dicitur. Durissima vero est haec ratio, quum nulla eius antea mentio sit facta. Poeta forte scripsit: *Erubuit nam Phaedra, ut fastidita, repulsa.* Indocti librarii centies ita corruperunt nomina propria.

327. *Stheneboea* revocavi ex 46. 47. 48. 50. 62. 64. quoniam Graecis constanter Σθενέβοια dicitur, v. Muncker. ad Hygin. fab. LVII. et Heyne ad Apollod. II, 2, 1. p. 277. *Sthenoboea* 1. 10 — 15. 24 — 27. 49. 54 — 57. 59. 60. 61. 63. 65. 67 — 77. 81.

Flammeolo, Tyriusque palam genialis in hortis
Sternitur, et ritu decies centena dabuntur
Antiquo: veniet cum signatoribus auspex.
Haec tu secreta, et paucis commissa putabas?
Non, nisi legitime, vult nubere. quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas:
Si scelus admittas, dabitur mora parvula, dum res
Nota Vrbi et populo contingat Principis aures.
Dedecus ille domus sciet ultimus: interea tu
Obsequere imperio, sit tanti vita dierum
Paucorum. quidquid melius, leviusque putaris,
Praebenda est gladio pulcra haec, et candida cervix.

82. *Stenebea* 20. *Sthenoboa* 58. 66. *Steneboea* 21. 22. 23. *Stenobea* 18. 19. *Stenoboea* 17. *Scenobea* 45. *Cenobea* 16. — *Creta* 16.

329. *puer* pro *pudor* 16. — *odio pudor adiungit furioso* 13.

330—345 extrusi e 13. *putas* 12. 16. 22. 67. 68. 72.

331. *Destinet* 27. 47. 48. *Festinat* 16. 66.

333. *dubium* 46.

334. *Flammeolo* pro *Flameolo* restitui ex 18. 20. 23. 24. 62. 68. 71. 72. 73. v. sup. ad II, 124. — *et genialis* 19.

335. *Cernitur* 21 a m. pr.

337. *putabis* 47. 54. 58.

339. *est* pro *erit* 11. 14—17. 19. 20. 23—27. 45—50. 55. 57—63. 65—69. 71. 72. 73.

341. *aurem* 14. 16. 20. 21. 22. 24.

343. *si tanti* 11. 14—20. 23. 24. 25. 45. 49. 56—63. 65. 68. *si tanti est* 27. 46. 47. 48. 50. 54. 55. 66. 67. 71—74. 77. Non male!

344. *levius meliusque* 10. 14. 15. 16. 18. 25. 27. 46—50. 54—63. 65—69. 71—74. *levius meliusve* 23. *melius leviusve* 19.

Nil ergo optabunt homines? Si conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus, quid
Conveniat nobis, rebusque ſit utile noſtris.
Nam pro iucundis aptiſſima quaeque dabunt Di.
Carior eſt illis homo, quam ſibi. Nos animorum
Inpulſu, et caeca magnaque cupidine ducti,
Coniugium petimus, partumque uxoris: at illis
Notum, qui pueri, qualisque futura ſit uxor.
Vt tamen et poſcas aliquid, voveasque ſacellis
Exta, et candiduli divina tomacula porci:
Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.

346. *optabant* 13.
347. *permittas* 13. 16.
348. *quid* pro *ſit* 21.
351. *Impulſi* 63. — *cupidine capti* 14. 17. aliique codd. teſte Heinſ. ad Ovid. Met. XIV, 229. qui noſtram lect. ibid. lib. VIII, 123 multis inluſtravit exemplis. — *coeca vanave cupidine* legiſſe vet. Schol. (cuius gloſſa eſt: *coeca: ſive vano deſiderio*) non mihi perſuaſit Schurzfl. cui epitheton *magnaque* ſemper diſplicuit.
353. *Notum eſt qui* 13.
354. *At tamen ut* 13. 14. 17. 19 — 22. 24. 27. 47. *At tamen et* 10. *Ac tamen ut* 11. *Et tamen ut* 16. *Vt tamen exposcas* 18. 45. — *moveasque* 45.
355 eiectus e 13. *thomacula* 22. 48. 64. *thomatula* 17. 20. 23. 46. *tomatula* 24. *ſtomachula* 15. 16. *thymatula* (a θύειν dicta) emend. Valla.

357. *et mortis* recte forſan 24. 61. 62. 63. 65 — 69. 71 — 74.

358. *extreme* 16. — *intra* 11. *et inter* 21. Quidam poſt *ponat*, non poſt *Naturae* diſtinguunt, praeeunte vet. Schol.

360. 361 abſunt ab 11. et 22. prob. Schurzfl. ſi etiam v. 362 eiiciatur, ne poeta ταυτολόγως dicat, *qui ferre queat quoscumque labores*, et deinde, *qui potiores Herculis aerumnas credat ſaevosque labores* cet. Leguntur in ſcholiis antt. librisque tantum non omnibus, et ab interpolatoris ingenio illos

Fortem poſce animum, mortis terrore carentem,
Qui ſpatium vitae extremum inter munera ponat
Naturae, qui ferre queat quoscumque labores,
Neſciat iraſci, cupiat nihil, et potiores
Herculis aerumnas credat ſaevosque labores,
Et Venere, et coenis, et pluma Sardanapali.
Monſtro, quod ipſe tibi poſſis dare. ſemita certe
Tranquillae per virtutem patet unica vitae.
Nullum numen habes, ſi ſit prudentia: nos te
Nos facimus, Fortuna, Deam, coeloque locamus.

eſſe profectos, vix credidérim. Pro *labores* tamen v. 359 ſubſtituere malim *dolores*, quae lectio in quibusdam reperitur editt. at recentt. Farnabii, Lubini al. — *nil* 24.

361. *ſcevosque* 20.

362. *plumis* 13. 14. 16. 17. 20. 21. 22. 24—27. 46—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. *et plumis, et coenis* 77. — *Sardanapalli* 17 — 24. 45. 49. 64.

365. *nomen* 16. et apud Lactant. Inſt. III, 29. non improb. Plathnero, qui comparavit verba Ciceronis: *Ignoratio rerum et cauſarum Fortunae nomen induxit.* — *Nullum numen abeſt* (h. e. omnes dii favent et adſunt iis, qui non temere, ſed conſilio et prudentia res gerunt) 13. 15. 16. 18 — 22. 24—27. 45—49. 54—59. 61. 62. 63. 65—69. 71. 72. 73. 77. Eodem fere ſenſu Salluſt. B. Cat. 52. al. 56 dixit: *Non votis neque ſuppliciis muliebribus auxilia deorum parantur: vigilando, agendo, bene conſulendo proſpere omnia cedunt.* Sed noſtra lectio h. l. aptior eſt. — *nos te* 1. 8. 11. 12. 70. 75. 76. *ſed te* 10. 14—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. *tecum* 13. eiecto v. 366. In repetitione pronom. *nos* maior vis ineſt. Ceterum eadem lectionis varietas reperitur inf. v. 316. ubi haec verba repetuntur, et apud Lactant. l. l.

SATIRA XI.

Atticus eximie ſi coenat, lautus habetur;
Si Rutilus, demens. quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? omnis
Convictus, thermae, ſtationes, omne theatrum
De Rutilo. nam dum valida, ac iuvenilia membra
Sufficiunt galeae, dumque ardent ſanguine, fertur,
Non cogente quidem, ſed nec prohibente tribuno,
Scripturus leges, et regia verba laniſtae.
Multos porro vides, quos ſaepe eluſus ad ipſum
Creditor introitum ſolet exſpectare macelli,
Et quibus in ſolo vivendi cauſa palato eſt.

Sat. XI.

1. *Eximie dives ſi coenat* 13. — *Acticus* 24. 45. *Atricus* 23. *Etticus* 18. *Satticus* 47. — *ſic* 61.

2. *Si pauper, demens* 13. — *Rutulus* 11. 23. 27. 58. 64. 66. 67. non inprob. Schurzfl.

3. *Accipitur* 24. — *Apitius* 18. 21. 22. 23. 48. 58. — *pauper ſplendidus. unde Multos porro vides* 13. eiectis v. 4—8.

4. *Convinctus* 11. ut alibi *thenſaurus, formonſus*, et inf. v. 26. *fingendum. Conventus* 15. 16. et alii codd. quos laudant Pontan. Analect. II, 11. et Barth. Adverſ. XLII, 16. *Conventus, turmae, ſtationes, omne tribunal* in MS. aliquo ſe legiſſe dicit Lipſ. Epiſt. Quaeſt. II, 9.

5. 6. Ita hunc locum iam recte emendarunt Rutgerſ. var. lect. II, 17. Barth. Adverſ. XLII, 16. Rigaltius et Farnab. Vulgo legitur: *nam dum valida — dumque ardens ſanguine fertur, Non* cet. quod nihili eſt. *Nondum valida* cet. vel mox v. 8 *Scripturit is* coni. Lindenbr. — *et* 18. — *iuvenalia* 17 a m. pr. 64. Vox rarior, qua etiam utitur Virg. Aen. II, 518. V, 475. VIII, 163. ad quae loca v. Intpp.

6. *dum fertur ſanguine et ardens* 15.

7. *Nec cogente* 16. *non prohibente* 16. 23. — Pro *tribuno* forte legendum *tyranno*, quo ſenſu poeta ſup. VIII, 193 dixit *nullo cogente*

Egregius coenat, meliusque miſerrimus horum,
Et cito caſurus iam perlucente ruina.
Interea guſtus elementa per omnia quaerunt,
Numquam animo pretiis obſtantibus. interius ſi
Adtendas, magis illa juvant, quae pluris emuntur.
Ergo haud difficile eſt, perituram arceſſere ſummam
Lancibus oppoſitis, vel matris imagine fracta,
Et quadringentis numis condire guloſum
Fictile: ſic veniunt ad miſcellanea ludi.
Refert ergo, quis haec eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria eſt; in Ventidio laudabile nomen

Nerone: niſi forte *tribunus* h. l. eſt ipſe Imperator; nam tribunicia poteſtas, Auguſto ceterisque Imperatoribus delata, ſummi imperii vim ſignificationemque habebat, unde et anni eius, tamquam anni imperii, in numis aliisque monimentis publicis numerantur. v. Lipſ. et Erneſti ad Tac. Ann. I, 2. III, 56. Schwarzii Diſſ. de Auguſtorum tribun. poteſt. et Dodwelli Prael. Cambd. XIX, 7. Alios quidem tribunos, ſed ſine vi, creari patiebantur Caeſares.

12. 13 eiecti e 13. et v. 13 e 23.

14. *Qui ſuaves guſtus elementa* 13.

17—20 extruſi e 13. *picturam arceſſere ſummam* 11. *accerſere* 22. 24. 60. 64. De qua ſcriptura v. Schelleri praec. ſtili bene latin. T. I. p. 38.

18. *Lancibus optatis* 7. — *ut* pro *vel* 12. — *Martis* 24. — *imagine picta* forte 1. Vetus ſcholion eſt: *ſi in auro picta eſt, aut in argento.* — *imagine cara* malebat Schrader.

20. *miſcellania* 18. 22. 24. 76. *miſcelania* 48. *miſcillania* 73. *miſſellania* 19. *miſſelania* 23. 58 *miſſelanea* 64. *miſellanea* 60. — *ſi veniunt ad m. ludii* coni. Schrader.

21. *Sed refert, uter haec eadem ſibi fercula ponat* 13. — *haecce* 23.

22. *Nam quod luxuria eſt inopi laudabile nomen* 13. — *Venditio* 48. 68. Cf. ad VII, 199.

Sumit, et a censu famam trahit. Illum ego iure
Despiciam, qui scit quanto sublimior Atlas
Omnibus in Libya sit montibus; hic tamen idem
Ignoret, quantum ferrata distet ab arca
Sacculus. E coelo descendit Γνῶθι σεαυτόν,
Figendum, et memori tractandum pectore, sive
Coniugium quaeras, vel sacri in parte Senatus
Esse velis. nec enim loricam poscit Achillis

23. *nomen* pro *famam* 15. 24. — *recte* pro *iure* 15.

24. *quantum* 11. 25. 27. 46. 47. 49. 50. 54—58. prob. Schurzfl. quum mox idem voc. sequatur.

26. *ignorat* 15. 16 — *distat* 14. 15. 16. 24 — *archa* 21. 22.

27. Graeca absunt ab 25. 27. 45. *nothesolitos* 13. *σαυτὸν* 11.

28. *Figendum est* 46. *Fingendum* 13. 19. 20. 25. 56. 57. 59. Cf. sup. ad v. 4. *et* abest ab 47. 54. 58. Versus 28—33 ita distinguere malim: *tractandum pectore. Sive Coniugium quaeras, vel sacri in parte senatus Esse velis, (nec enim — Vlysses) Ancipitem seu tu magno discrimine causam Protegere adfectes:* (ita enim tum certe, vel omnino legendum videtur pro *adfectas) te consule* cet.

29. *sacra* 25. 46. 48. 49. 55—57. 59. 60.

30. *non enim* 25. 56. 57. 59. *neque enim* 27. — *Multum* praestiterit *poscat.*

31. *traducebat* 13. 17—27. 45—50. 55—63. 65—69. 71—74. ut al. *traiicere, travehere, tramittere, tradere*, de quo Donat. ad Terent. Phorm. pr. „*Transdere* veteres sonantius, (et adcuratius) quod nos lenius dicimus *tradere.*" Cf. Drakenb. et nos ad Sil. IV, 487. — *Vlixes* recepi ex 17—20. 23. 24. 58. *Vlyxes* 14. 27. 46—48. *Vlisses* 25. Vulgo *Vlysses*. Cf. sup. ad IX, 65.

32. *ceu* 46. 47. 49. 58. 66. 67. — Vulgo post *Ancipitem* colon vel punctum ponunt, ut sensus sit: *in qua Vlixes se transducebat*, se ostendebat, tamquam Achillem, *ancipitem*, metuentem ne non obtineret, vel dubium intuentibus, num Achilles esset isque revixisset, vel denique modeste ambigentem, an arma Achillis etiam peteret iisque dignus ac par

Therſites, in qua ſe transducebat Vlixes.
Ancipitem, ſeu tu magno discrimine cauſam
Protegere adfectas; te conſule, dic tibi, qui ſis,
Orator vehemens, an Curtius et Matho buccae.
Noſcenda eſt menſura ſui, ſpectandaque rebus
In ſummis minimisque; etiam quum piſcis emetur,

eſſet. Ego potius iungo *ancipitem cauſam*, h. e. ambiguam, dubiam, et vel ſic diſtinguo: Si *tu cauſam ancipitem, ſeu magno discrimine protegere adfectas;* vel ita: *Ancipitem ſeu* (vel potius *ſi*) *tu magno d. cauſam p. a.;* vel denique ita, ut ſup. ad v. 28 dixi, et haec ratio ceteris omnino praeferenda videtur.

33. *tunc conſule* 21. — *qui ſis* revocavi ex 11. 14. 15. 17. 19. 20. 27. 50. 58. 64. Vulgo legitur *quis ſis.* At illud et mollius eſt et doctius. v. Heinſ. et Heyne ad Virg. Ecl. I, 19. et II, 19. *quid ſis* vetuſtus codex Heinſii, qui id probavit inluſtravitque exemplis in comm. ad Ovid. Ep. Her. XII, 31. Sed *eſſe aliquid* alio ſenſu dicitur, qui ab h. l. alienus eſt. v. ſup. ad I, 74.

34 eiectus e 13. *Publius* pro *Curtius* 16. — *an Matho* 11. 14—27. 45—50. 55—63. 65—69. 71—74. *Meta* 19. — Vulgo poſt *Matho* punctum ponunt iunguntque *Buccae Noſcenda eſt menſura tuae*, ut ſit ſenſus: explores et noris facundiae modum vimque eloquentiae; vel ut proverbii loco dictum ſit: ſcias, quousque poſſis et liceat buccam inflare vel diducere fauces. Bahrdt vertit: *Man muſs, wie weit das Maul ſich ſperren läſst, verſtehn.* Sed noſtra diſtinctio haud dubie anteferenda. v. Comm.

35. *Poſcenda* 13. — *menſura tui* 13. *buccae Noſcenda eſt menſura tuae* 10. 11. 20. 24. 25. 45. 56. 60. 62. 63. 64—69. 71—74. *Buccae Noſcenda eſt menſura ſuae* 14—19. 21. 23. 27. 46. 48. 49. 57. *Noſcenda eſt menſura rei* forte vet. Schol. cuius gloſſa eſt: „Conſideranda in omnibus rebus eſt menſura uniuscuiusque rei, et ſi ad hanc ſufficit, ſic eam debes adſumere.“

36. *minimis* 61. 62. 63.

Ne mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantum
In loculis. quis enim te deficiente crumena,
Et creſcente gula, manet exitus; aere paterno,
Ac rebus merſis in ventrem, feneris atque
Argenti gravis, et pecorum, agrorumque capacem?
Talibus a dominis poſt cuncta noviſſimus exit
Annulus, et digito mendicat Pollio nudo.
Non praematuri cineres, nec funus acerbum
Luxuriae; ſed morte magis metuenda ſenectus.
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romae,
Et coram dominis conſumitur. inde ubi paulum,
Neſcio quid, ſupereſt, et pallet feneris auctor,

66—69. 71. 73. — *emantur* 13.

37. *Non* 16. *Nec* 10. 14. 15. 17—20. 22. 23. 27. 45—49. 54—65. 68. 69. 71. 73. 74. — *mullum* 73. — *cupias mullum* 10. 11. 13. 15. 47. 54. 58. *cupias nullum* 64. *capias* 24. — *globio* 64.

40. *verſis* 45. 65. — *foeneris* 18. Ego *feneris* ſcripſi pro vulg. *foenoris*, ab ant. verbo *feo*, h. e. gigno, creo, procreo, facio, unde *fenus*, *fetus*, *fecundus*, *femina*. Cf. Cellar. orthogr. lat. T. I. p. 234. ed. Harleſſ. In media vero voce *e* pro *o* ſubſtituendum eſſe, intelligitur ex verbis deriv. *feneбris*, *feneratio*, *fenerator*, *fenerare*, *feneratrix*, *feneratorius*. Similiter *pigneribus* pro *pignoribus* poſui ſup. IX, 141. — ubi v. Var. Lect.

41. *et* abeſt ab 16. 19 a m. pr. *ac* pro *et* 22.

42. 43 eiecti e 13.

44. *non funus* 19. 21. 45.

45. *Lyxuria* 63.

46—63 extruſi ex 13.

49. *Cum vertere* 28. — *ad oſtia* vel *Oſtia currunt* (ſcil. inde navigaturi; vel quia oppidum olim amoeniſſimum fuit) 14. 15. 16. 60. 65. 67. 74. 77. *ad Hoſtia* c. 19. 23. 24. 25. 27. 45—50. 55. 56. 58. 59. 61—64. 66. 68. 71. 72. 73.

50. *eſt* non legitur in 25. 27. 46—49. 54—60. 66. 68. 69. 71. 72. 73. *tibi* pro *eſt* 62. 63. 67. 74. *ibi* (h. e. Romae) coni. Lubin.

51. *Exquilias* 19. 23. 24.

Qui vertere solum, Baias, et ad ostrea currunt.
Cedere namque foro iam non est deterius, quam
Esquilias a ferventi migrare Subura.
Ille dolor solus patriam fugientibus, illa
Moestitia est, caruisse anno Circensibus uno.
Sanguinis in facie non haeret gutta: morantur
Pauci ridiculum effugientem ex Vrbe pudorem.
Experiere hodie, numquid pulcerrima dictu,
Persice, non praestem vita vel moribus, et re;
Sed laudem siliquas occultus ganeo; pultes
Coram aliis dictem puero, sed in aure placentas.
Nam quum sis conviva mihi promissus, habebis

60. 65. 72. *Aesquilias* 17. 27. 48. 61 — 64. 68. 71. 75. *Hesquilias* 20. *Aexquilias* 56. 59. Cf. sup. ad III, 71. — *Suburra* 18. 19. 27. 46—49. 58. 61 — 69. 71. 72. 73. v. sup. ad III, 5.

52. *patria* 17. 20.

53. *Circensibus: una* — *gutta* 47. 48. 64.

55. *fugientem* 14. 16. 18. 22. 24. *et fugientem* 10. 15. 19. 21. 25. 27. 48. 50. 54 — 67. 74.

56. *Experire* 16. 59. — *pulcerrima visu* 46. 47. 48.

57. *Persice* 25. 46. 47. 48. 57. 58. Ita sexcenties librarii conruperunt nomina propria. — *vitae* 9. *in vita* 11. — *nec moribus* 10. 11. 14 — 18. 20. 22. 23. 24. 27. 45 — 50. 54. 55. 61 — 64. 68. 71 — 74. — *aut re* 22. *ut re* 16. *Experiere hodie, numquid pulcerrima dicta, Persice, non praestem, in vitate, ac moribus et re* coni. Schurzfl. putans, versum duriorem librariis displicuisse, ideoque ab iis varie esse mutatum. Sed talem versum placuisse poetae, quis sibi persuadeat?

59. *pueris in aure* 24. — *in aure* 2 — 5. 10 — 27. 45. 50. 56. 57. 59. 60. 64. 65. 70. 74 — 77. *in aurem* 1. 81. Vetus scholion ita legendum videtur: „*Coram aliis*, i. e. ante alios, ut frugi videar, *pultes* aut legumina iubeo parentur tibi; *in aurem*, *puero* alia *dico* tibi parari. *Siliquas*, i. e. parcitatem: nam proprie *siliqua* est, qua legumina continentur.“ *in ore* 46 — 49. 54. 55. 58. 61.

Evandrum, venies Tirynthius, aut minor illo
Hoſpes, et ipſe tamen contingens ſanguine coelum:
Alter aquis, alter flammis ad ſidera miſſus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Haedulus, et toto grege mollior, inſcius herbae,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet, quam ſanguinis; et montani
Aſparagi, poſito quos legit villica fuſo.
Grandia praeterea, tortoque calentia foeno
Ova adſunt ipſis cum matribus, et ſervatae
Parte anni, quales fuerant in vitibus, uvae:
Signinum Syriumque pyrum, de corbibus isdem
Aemula Picenis; et odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, ſiccatum frigore poſtquam
Auctumnum, et crudi poſuere pericula ſuci.
Haec olim noſtri iam luxurioſa Senatus

62. 63. 66 — 69. 71. 72. 73. *in arce* ed. Farnab. et al.

62. *contingit* 10. 11. 14. 16. 21. *continges* 45.

64. *portata* pro *ornata* coni. Schrader.

65. *Cum de caprifero veniet* 13.

66. *Haedulus*, non *hoedulus*, 27. ut in optimis codd. Virgilii, Ovidii, Prop. et al. Cf. Varr. L. L. IV, 19. — *et loto grege mollior* coni. Heinſ. ad Ovid. Faſt. IV, 758. quia per frequentem lavationem lana reddatur mollis. Sed mollities ac teneritas carnis, non lanae, h. l. deſignatur.

67. *humilis virgas auſus* 15.

68. *at* pro *et* 16.

69. *leget* 14.

70. *totoque* 65.

71. *ſervata* 73.

73 eiectus e 13. *Sygninum* 24. *Segninum* 16. *Singinum* 19. — *hisdem* 21.

74. *Praeterea guſtus et odoris* 13. — *ac* 16.

75. *Non* 14. 17. 24. — *pulvere* pro *frigore* 20.

76. *ſuci* pro *ſucci* ſubſti-

Coena fuit. Curius, parvo quae legerat horto,
Ipſe focis brevibus ponebat oluſcula: quae nunc
Squalidus in magna faſtidit compede foſſor,
Qui meminit, calidae ſapiat quid vulva popinae.
Sicci terga ſuis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam feſtis ſervare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Adcedente nova, ſi quam dabat hoſtia, carne.
Cognatorum aliquis titulo ter Conſulis, atque
Caſtrorum imperiis, et Dictatoris honore
Functus, ad has epulas ſolito maturius ibat,
Erectum domito referens a monte ligonem.
Quum tremerent autem Fabios, durumque Catonem,
Et Scauros, et Fabricios, poſtremo ſeveros
Cenſoris mores etiam conlega timeret:
Nemo inter curas, et ſeria duxit habendum,

tui ex 17. 18. 23. 24. 45. v. ſup. ad V, 24. *ſicci.* 22.

77—80 in 13 excipiunt verſum 84 eiectis vſſ. 81. 82.

80. *Squallidus* 48. 64. — *magno* 21. 72. — *cum pede* 23.

82. *tendentia* 16.

84. *Ac* 60. *At* 25. 56. 57. 59. *Tunc maiorum aliquis* audacter emend. Schrader.

85. *novam* 24. — *daret* 11. 14. 16. 17. 20. 24. — *carnem* 19 a m. pr. 20. 21. 22. 45. 49.

86—92 extruſi ex 13. — *tibi* pro *ter* 46—48.

89. *Ereptum* 21 a m. pr. 56. 60.

90. *alii* pro *autem* 15. *ante* pro *autem* 25. 46. 47. 48. 58.

91. *rigidique* pro *poſtremo* 7. 10. 14—27. 45—50. 54—69. 71. 72. 73. *Rigidus* paſſim dicitur ſeverus, et ipſe Cenſor Ovid. Art. II, 664. Sed h. l. 'langueret, quia cum ſynon. *ſeveros* iungeretur, cuius voc. interpretam. redolet.

93. *habendam* 9.

Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret,
Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere, et parvis frons aerea lectis
Vile coronati caput oſtendebat aſelli,
Ad quod laſcivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atque ſupellex.

94. *in oceano fluctu* 9. 16. 23. 25. 27. 41. 43. 46—49. 55—60. 65. ut inf. v. 113 *litore ab oceano* 7. 14. 16. 17. 19. 20. 22. 25. 41. 43. 45. 49. 55—57. 59. 60. 83. probb. Grangaeo, Plathnero, Lipſ. Epiſt. Quaeſt. IV, 25. et Heinſ. ad Claudian. de nupt. Hon. et Mar. v. 88. Non ignoro quidem, ſubſtantiva ſaepe pro adiectivis poni, ſed non niſi ea, quae proprie ſunt adiectiva, ſi perpauca exceperis exempla, quae vitioſam ſapiunt lectionem. v. Heinſ. l. l. et ad Ovid. Her. II, 74. III, 100. IV, 12. IX, 86. XIV, 19. inpr. XV, 83. ad Ovid. Met. III, 729. ad Claud. b. Gild. v. 407. ei. laud. Stilic. I, 121. ad Petron. c. 35. Drakenb. et nos ad Sil. I, 173. II, 45. III, 387. *Oceanus* autem nuſpiam adiective dicitur. Dubia certe ſunt exempla, quae laudantur, Tac. Hiſt. IV, 12. Caeſ. B. G. III, 7. et Ampel. 1. quibus locis *mare oceanus*, et in quarto caſu *mare oceanum* dici videtur, ut *Rhenus amnis* cet. Cf. Erneſti ad Tac. l. l. Alia exempla, ex Avieno, Pithoei Catal., et Venant. Fortunat. Ep. III, 23. et Carm. VII, 2. ab Heinſio excitata ad Claudian. l. l. tum ex recentt. petita ſunt ſcriptoribus, tum librariorum forſan ſocordiae, aut ſtupori debentur.

95 eiectus e 13. *et nobile* 10. 14. 16—24. 45.

96—100 in 13 leguntur poſt v. 119.

97. *Vite* coni. Hennin. ob verba Hygini, in Comm. laudata. Sic poeta *vite coronati* facete dixit pro *vite adligati*. Sed epitheton *vile* etiam aptiſſimum eſt h. l. vid. Comm. Malim tamen reponere *coronatis oſtendebat* ſcil. convivis, ut ſup. V, 36. ubi v. Comm. *coronatae — aſellae* emend. Scoppa Collect. I, 27. coll. Pallad. I, 35, 16. *(Omnia ſemina horti vel agri feruntur ab omnibus malis ac monſtris tuta ſervari, ſi agreſtis cucumeris tritis radicibus ante macerentur: item equae calvaria, ſed non virginis, intra hortum ponenda eſt.*

Tunc rudis, et Graias mirari nescius artes,
Vrbibus eversis praedarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet equus; caelataque cassis
Romuleae simulacra ferae mansuescere iussae
Imperii fato, geminos sub rupe Quirinos,

vel etiam asinae; creduntur enim sua praesentia fecundare quae spectant) et Colum. X, 344. *Hinc caput Arcadicae nudum cute fertur asellae* (nam ita legendum putabat pro *Arcadici — aselli) Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris.* Haec vero superstitio, ab Etruscis profecta, ab h. l. aliena est: nam amuletum illud in agris ponebatur, non in lectis conviviisque, et poeta noster id agit, ut doceat, quo diverso ornatu lecti priscis et suis temporibus fuerint instructi. Nugantur itaque interpretes tantum non omnes, qui suspicantur, priscos homines in ipsis coenasse agris, et, qui in lectis ibi discubuerint, spectasse sibique invicem ostendisse caput asellae vel aselli, in agrorum limitibus suspensum.

98 abest a 14.

99. Praestiterit: *Quales ergo cibi,* (de quibus v. sup. v. 77 sqq.) *talis* (tam simplex etiam) *domus atque supellex.*

100. *Tum* 17. 20. 21. 22. 24. — *atque* pro *et* 22.

101. *in* abest a 16.

105. 106 eiecti e 13. *et geminos* 22. 61 — 69. 71 — 74. — *sub rume* ingeniose coni. Barth. ableg. crit. II, 2. *Rumis* s. *ruma* et *rumen* antiquo voc. dicebatur mamma, (v. Varr. R. R. II, 1, 20. 11, 5. Festus v. *Ruminalis*, Plin. XV, 18. s. 20. et ibi Harduin.) ac Iuvenalis ante oculos habuit Virg. Aen. VIII, 631 sqq. — *sub rupe Quirini* (ut *in colle Quirini*, h. e. Quirinali ap. Horat. Epist. II, 2, 68.) suspicari possis. *Quirinos* certe *geminos* paulo durius et inpropr. dixit poeta, si verum est, *Quirinum* esse nomen propr. Romuli, idque post *ἀποθέωσιν* demum ei datum. Sed *collis Quirinalis* longe abest a Tiberi, ad cuius alveum expositi Romulus Remusque, et vera notio atque origo nominis Quirini, quod etiam Romulo puero, Iano, Augusto et Antonio ab Ovid. Fast. III, 41. Macrob. I, 9. Virg. Ge. III, 27. et Prop.

Ac nudam effigiem clypeo venientis, et hasta,
Pendentisque Dei, perituro ostenderet hosti.
Argenti quod erat, solis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tusco farrata catino.
Omnia tunc, quibus invideas, si lividulus sis.
Templorum quoque maiestas praesentior, et vox
Nocte fere media, mediamque audita per Vrbem,
Litore ab Oceani Gallis venientibus, et Dis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.

IV, 6, 21. tribuitur, ipsis Romanis parum cognita videtur fuisse ac perspecta.

106. *Hac* 22. *Et* 16. 21. — *venientis* 1. 11. 16. 70. 75. 76. 77. 81. 82. scil. vel ad Iliam, ut cum ea concumberet, vel ad suos liberos, quos lupa alebat. Illam interpretandi rationem proposuit vet. Schol., hanc Grang. Vtraque dura est atque contorta, at durior ellipsis praep. *cum: venientis* cum *clypeo et hasta.* Nonnulli iungunt: *effigiem Dei* in *clypeo et hasta ostenderet.* Sed quomodo *cassis caelata* (nam hoc subiectum est, non *miles*) *effigiem Dei* in *clypeo et hasta ostendere* potest? Pro *venientis* legitur *fulgentis* in 10. 12. 14. 15. 17—27. 45—50. 54—69. 71—74. Sed haud dubie haec est emendatio, quae e margine in contextum inrepsit. Displicet etiam hoc verbum, quod mox sequitur. Poeta forsan scripsit *minitantis.*

107. *Prudentisque* 72. *Pendentesque* (de lupa) *deos,* Romulum Remumque, *ostenderet hosti* (scil. admoto scuto) emend. Lips. in Anal. ad Mil. Rom. Lib. III. dial. 2. Fuere etiam, qui legendum putarent *Perdentisque Dei*, ut *perdens deus* h. l. *perituro hosti* obponeretur. — *offenderet* 7.

108 post v. 109 legitur in 7. 14. 17. 20. at plane abest ab 11. et 13. (e quo etiam eiecti v. 109—116.) et deleri omnino potest salvo sensu.

109 abest ab 21. *Thusco* 54. 60. 64. — *farraca* 10. 12. 17—20. 23. 27. 46. 47. 49. 54. 64. *ferraca* 60. *farraca* 48. — Post *catino*, non post *tunc*, distinctionem posui, praeeunte vet. Schol.

Hanc rebus Latiis curam praestare solebat
Fictilis, et nullo violatus Iupiter auro.
Illa domi natas, nostraque ex arbore mensas
Tempora viderunt: hos lignum stabat in usus,
Annosam si forte nucem deiecerat Eurus.
At nunc divitibus coenandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama sapit: putere videntur
Vnguenta, atque rosae, latos nisi sustinet orbes
Grande ebur, et magno sublimis pardus hiatu,

110. *tum* 22. *nunc* 16.

113. *Litore et oceani* 46. 48. *Litore ab occiduo* rectius forsan 6. iudicio etiam Pulm. et Schurzfl. *Litore ab oceano* 65 et alii. v. sup. ad v. 94.

114. Vox *his* parum commoda est. *hos* reposuit Marshall, adiecta hac nota: „*hos*, i. e. Gallos adventantes et in Italiam inruentes: *moneo* enim duplicem regit adcusativum.“ Praestiterit *hic*, Romae, ut sensus sit: vox deorum Romae praesentium, non oraculi peregrini, monuit nos.

116. *velatus* ad marg. cod. Almelov. notavit docta manus. Male!

117. *nostrasque* 16.

118. *hos* 10—24. 27. 45—50. 54 — 69. 71 — 73. *in usus* 10. 11. 12. 16 — 24. 27. 48. 54 — 69. 71 — 74. Vtrumque restitui pro: *hoc lignum stabat ad usus*, quod in aliis libris legitur. vid. Comm. *stabit* 56. 57.

119. *decerpserat* 11.

120. *Et* 21 a m. pr. 46. 47. 48. 58. *Sed* 21 a m. sec. — *tunc* 64. — *conandi* 12. — *voluntas* 21 a m. pr.

121. *rombus* 17. 19. 20. 23. 45 — 48. *rumbus* 13. 18. — *damma* 13. 14. 17 — 19. 46. 60. 65. *damna* 47. 50.

122. Pro *latos* poeta forte scripsit *citreos*, et illud epitheton margini adscriptum ex alio eius loco sup. I, 137 in textum inrepsit. Cf. loca Lucani et Martialis, in Comm. adscripta.

123 — 129 in 13 contracti in hos duos: *Grande ebur ex nata nobiscum surgit orexis Et stomacho bilis. mensa gravis atque superbum.*

Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, et Mauro obſcurior Indus,
Et quos depoſuit Nabataeo belua ſaltu,
Iam nimios, capitique graves. Hinc ſurgit orexis,
Hinc ſtomacho bilis. nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo ſuperbum
Convivam caveo, qui me ſibi comparat, et res
Deſpicit exiguas. adeo nulla uncia nobis
Eſt eboris, neo teſſellae, nec calculus ex hac
Materia: quin ipſa manubria cultellorum
Oſſea. non tamen his ulla umquam opſonia fiunt

124. *nutrit* 29. — *Syennes* 46 — 49. 58. 60. 64. *Sigenes* 16. — *quos mittunt Caſtra Syenes* ſuſpicari poſſis. v. Comm.

126. *Nabataeo* pro *Nabathaeo* ſubſtitui ex 22. Ναβαταῖοι dicuntur Strab. XVI. p. 779. Plinio et aliis. — *belua*, non *bellua*, 17. 21. 22. 45. 49. v. ad IV, 121.

127. *hic* 75. — *ſpargit* pro *ſurgit* 22. — *oreſis* 23.

128. 129 tranſpoſiti in 18. *bilis* revocavi ex 10 — 22. 25. 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. *vires* 23. 24. 70. 75. 76. 82. Sed illa lectio difficilior eſt et doctior, haec emendationem ſapit. *virus* coni. Lindenbr.

130. *comparet* 1. *conferat* 21 a m. ſec. *computat* 21 a m. pr.

131. 132 eiecti e 13.

132. *neque teſſellae* 16. — *cauculus* 9.

133. *Viles ſpernit ut ipſam manubria c.* 13.

134. *cum tamen his nulla* 13. — *nec tamen* 16. *nulla obſonia unquam* 16. *unquam ulla* 10. 19. 23. 45. *ulla* abeſt ab 27. 46. 47. 58. — *fient* 19. *fiant* 13. — Ceterum *opſonia* (ὀψώνια) ſcripſi, non *obſonia*.

135. *et ideo* 13. *haud ideo* 15. 25. 27. 48. 54. 55. 57 — 68. 71 — 73. — *peius* 24. — *ſecetur* 14. 16.

136 — 163 eiecti e 13.

credere 77.

137. *diſcipulis* 46. 47. — *Triumpheri* 16. *Tryphei* Autumn. et Aſcenſ. *Triferi* Mancin. *Cripheri* Lubin.

138. *atque pygargus* 18. — *pygargo* 57. *pigargus* 45. 64. *pygardus* 46. 56. 59. 60. 65. *pigardus* 27. 47. 48.

Rancidula, aut ideo peior gallina secatur.
Sed nec structor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, discipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, et pygargus,
Et Scythicae volucres, et phoenicopterus ingens,
Et Gaetulus oryx, hebeti lautissima ferro
Caeditur, et tota sonat ulmea coena Subura.
Nec frustum capreae subducere, nec latus Afrae
Novit avis noster tirunculus, ac rudis omni
Tempore, et exiguae furtis inbutus ofellae.
Plebeios calices, et paucis assibus emtos

58. *pitigardas* 16. *pyrargus* 21.

139. *Et Sitiae* 16. *Et Libycae volucres* suspicari possis, quae etiam laudantur Martial. XIII, 45. Sed illae non differunt ab *Afra avi*, quae mox v. 142 memoratur. — *et* abest ab 14. 17 — 21. 25. — *phoenix opterus* 14. 17 — 24. *phoenix oterus* 15. *foenix et opterus* 16. *phoenix obtarus* 45. *et thenio, opterus* 12.

141. *Creditur* 11. — *Suburra* 11. 18. 27. 47. 49. 61 — 69. 71. 72. 73. *Subura* in reliquis. v. ad III, 5.

142. *frustrum* 10. 11. 12. 19. 21 — 25. 27. 45. 49. 54. 57. 58. 61. 62. 63. 65 — 69. 71. 72. 73. 75. 76. 77. 82.

143. *auris* pro *avis* 16. — *et rudis* 11. 20. 77.

144. *furtis* 1. 17. 20. 22. 59. 70. 75. 76. 77. 82. *frustris* 21. 24. 46. *frustis* 10. 11. 14. 15. 16. 18. 19. 23. 26. 27. 46 — 50. 54 — 58. 60 — 69. 71 — 74. quod plerique intpp. probant, ut sensus h. l. sit: *tirunculus noster non novit frustum capreae subducere,* scite demere aut abscindere, *inbutus frustis ofellae,* solitus offulas tantum carnis in frusta concidere. Sed haec sententia languet; quoniam versibus antecedd. iam expressa est. Praeterea voc. *frustum* modo praecessit, neque necesse est *ofellas,* et quidem *exiguas,* in *frusta* concidi. Praestiterit certe verba, *exiguae frustis inbutus ofellae,* ita interpretari: solitus in domo et mensa mea non aves videre aut feras, scite scindendas, sed ofellas tantum carnis, quae, ut verba Martial. X, 48, 16. mea fa-

Porriget incultus puer, atque a frigore tutus:
Non Phryx, aut Lycius, non a mangone petitus
Quisquam erit et magno. quum posces, posce Latine.
Idem habitus cunctis, tonsi, rectique capilli,
Atque hodie tantum propter convivia pexi.
Pastoris duri hic est filius, ille bubulci.
Suspirat longo non visam tempore matrem,
Et casulam et notos tristis desiderat haedos
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris;
Quales esse decet, quos ardens purpura vestit:

ciam, *non egeant ferro structoris.*

146. *porrigit* 16. 21 a m. pr. 60. 65.

147. *non Lycius* 21. 22. *aut a mangone p.* 18.

148. *Quisquam erit et magno* restitui ex 10. 11. 12. 14—20. 23. 25. 27. 45—50. 54—69. 71. 72. 73. *Quisquam erit in magno* 70. 75. 76. 77. 82. *non a mangone petitus Quisquis erit magno* 2. 21. 22. 24. 74. et ita coni. Britan. ut sensus sit: quicumque puer erit, non erit acceptus et emtus a mangone divite et magnum servorum numerum habente. Malim reponere: *Quisquam erit et magnus* scil. statura, non pretio: nam proceri servi maioris quam parvi aestimabantur. v. ad III, 240 in Comm. — *pos*cis 10. 12. 14—17. 19—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73.

149. *erectique* 12. 61. 62. 63. 67—69. 71—74. *tectique* 47. 48. 64. *rectique* in ceteris et 1.

151. *hic est* pro *est hic* recepi ex 10. 11. 14. 16. 17. 20. 22. Versus 152—161 vulgo ad *bubulci filium* referuntur: unde editores tantum non omnes colon posuere post *bubulci* et *haedos* v. 153. Henninius autem distinctionem post *bubulci* plane sustulit, et post *haedos* punctum substituit pro colo. Sed *bubulci filius* boves potius, non *haedos notos tristis desiderabit;* et oratio fiet tersior molliorque, si iunxeris: *Suspirat longo — ingenui vultus puer* cet. (alius ac tertius, qui vi-

Nec pugillarés defert in balnea raucus
Teſticulos, nec vellendas iam praebuit alas,
Craſſa nec obpoſito pavidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit, diffuſa in montibus illis,
A quibus ipſe venit, quorum ſub vertice luſit:
Namque una atque eadem eſt vini patria, atque miniſtri.
Forſitan exſpectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plauſuque probatae
Ad terram tremulo deſcendant clune puellae,
Inritamentum Veneris languentis, et acres

na dabit v. 159.) Ita quoque tres certe: deſcribentur pueri poetae, cui plures fuiſſe ex voc. *cunctis* v. 149 intelligitur.

153. *natos* 16. 29. *triſtis notos* 21.

154. *pueri* 16.

156. *pupillares — teſticulos* vet. Schol. qui interpretatur: quales habent hi, qui patres non habent, ſcilicet tumentes in licentia pueritiae. — *raucos* 16. *draucus* non male 58. 77. probb. Calder., Lubin. et Farnab. Sic ap. Martial. I, 97, 11 ſqq. *Vna lavamur; adſpicit nihil ſurſum; Sed ſpectat oculis devorantibus draucos, Nec otioſis mentulas videt labris.*

157. *velandas* 45. *fellandas* coni. nonnulli.

158. *Caſſa* 22. *appoſito* 10. *Craſſa nec adpoſito pavidus tenet inguina gutto* emend. Heinſ. ad Ovid. Ep. Her. VII, 160.

159. *Hic ubi* 46. 47. 48.

160. *luxit* 21.

161. *vna, eſt atque eadem* 25. 27. 46—50. 54. 55. 56. 58. 61. 62. 66. *eſt* non exſtat in 15. 57. 59. 60. 63. 64. 67. 68. 69. 71—74. 77. — *magiſtri* 22.

162. *exſpectas* 17 et al. Sed *forſitan* cum ſubiunctivo iungi ſolet a Iuvenale (cf. I, 150. V, 156. VIII, 113. XIV, 34.) et aliis. v. Heinſ. ad Ovid. Ep. Her. IV, 53.

163. *plauſusque* 17 ad marg. et 60.

164. *Divitibus tremulo colludunt clune p.* 13. — *tremulas* 16. *tremula* 23.

Divitis urticae. Maior tamen ista voluptas
Alterius sexus: magis ille extenditur, et mox
Auribus atque oculis concepta urina movetur.
Non capit has nugas humilis domus. audiat ille
Testarum crepitus cum verbis, nudum olido stans
Fornice mancipium quibus abstinet: ille fruatur
Vocibus obscoenis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedaemonium pytismate lubricat orbem:
Namque ibi Fortunae veniam damus. Alea turpis,
Turpe et adulterium mediocribus. haec eadem illi
Omnia quum faciant, hilares nitidique vocantur.
Nostra dabunt alios hodie convivia ludos:
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altisoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, tales versus qua voce legantur?

166. *et maior* 22. *ipsa* 18. 27. 46—50. 54. 58. 64.

167. *Feminei sexus: magis hic e.* 13. — *incenditur* quidam, nescio qui, legunt, teste Prat.

168. *urina paratur* 27. 46. 47. 48. 54.

169. *Nec* forte legendum pro *Non*, ut altera adferatur ratio, cur non admittatur *Gaditana*, et prior tum sit illa, (sup. v. 166 sqq.) quod ex eius cantu et saltatione mulieres maiorem, quam viri, voluptatem capiant. — *domus: ille fruatur Vocibus obscoenis* cet. 13. eiectis v. 170. 171.

171. *a quibus* 22. — *illa* 24.

173. v. Excurs. ad h. l.

174. *Pinguium fortunae veniam damus* 13.

175. *tamen* pro *eadem* 16.

176. *faciunt* 16. 17.

177. *Dant mediocria condignos convivia* 13.

Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam cessare diem: non feneris ulla
Mentio, nec, prima si luce egressa, reverti
Nocte solet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida suspectis referens multicia rugis,
Vexatasque comas, et vultum, auremque calentem.
Protenus ante meum, quidquid dolet, exue limen;
Pone domum, et servos, et quidquid frangitur illis,
Aut perit; ingratos ante omnia pone sodales.
Interea Megalesiacae spectacula mappae
Idaeum solenne colunt, similisque triumpho
Praeda caballorum Praetor sedet, ac, mihi pace
Immensae nimiaeque licet si dicere plebis,
Totam hodie Romam circus capit, et fragor aurem

179. *laudem* pro *palmam* 25. 46. 47. 48. 54. 56 — 60. 64. ex interpretam.

180 eiectus e 13. *versus, tales*, 45.

181. *Ad quos dilatis* 13. — *converte* 22. *adverte* 45.

183 — 187 exstrusi e 13. *totum* 11. 15. 16. 17. 19 — 24. 45. — *dum* pro *non* 24.

185. *tacita* 11. 16. — *contrahit* 22.

186. *Numida* 47. 48. — *multitia* 19. 59.

188. *lumen* 11. *excute limen* coni. Schrader.

189. *domum, servos* 56. 59. 60.

191 — 203 eiecti e 13. *palmae* pro *mappae* 27, 46. 47. 48. 58. 61. 62. 63. 65 — 69. 71. 72. 73. prob. Curione.

193. v. Excurs. ad h. l.

194. *Immensa* 73. — *nimiaeve* 23.

195. *auram* 59. 60. 66.

Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam, si deficeret, moestam adtonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannarum in pulvere victis
Consulibus. Spectent iuvenes, quos clamor, et audax
Sponsio, quos cultae decet adsedisse puellae:
Spectent hoc nuptae iuxta recubante marito,
Quod pudeat narrasse aliquem praesentibus ipsis
Nostra bibat vernum contracta cuticula solem,
Effugiatque togam. Iam nunc in balnea, salva
Fronte, licet vadas, quamquam solida hora supersit
Ad sextam. facere hoc non possis quinque diebus
Continuis, quia sunt talis quoque taedia vitae
Magna. Voluptates commendat rarior usus.

198. *in* abest ab 56. 57. 59. 60.

201. 202. Hi versus leguntur h. l. in 1. 2. 14. 17. 18. 19. 46. 49. 50. 70. 74. 75. 76. 81. 82. sed post v. 159 in quibusdam libris, post v. 161 in 45. et cod. Iun. Haecmyndano, (sed ibi hoc modo: *Quod pudeat, narras aliquid praesentibus ipsis: Spectant hoc* cet.) post v. 172 in 16., et post v. 164 in 8. 35. 36. (v. Canteri Nov. Lect. III, 6.) et in edd. recentt. Farnab. et al. prob. Grang. Post v. 173 eos inserendos putabat Bahrdt. Prorsus autem absunt ab 10. 11. 12. 15. 16. 20—27. 47. 48. 54—69. 71. 72. 73. 77. recte forsan, iudice etiam Schurzfl. Ab interpolatore procusi videntur, et a librariis deinde ex margine variis locis inserti. Si tamen ab ipsius poetae ingenio profecti sunt, huic loco magis conveniunt, quam aliis. v. Comm. — *Spectant* 17. 18. 19. *Spectant hic* coni. Withof.

202. *narrare* 17.

204—206 in 13 contracti in duos: *O conviva tamen sis rarus ad hoc quia salva Fronte licet venias, non possis quinque diebus.*

205. *quamqum hora sola s.* 16.

SATIRA XII.

Natali, Corvine, die mihi dulcior haec lux,
Qua festus promissa Deis animalia cespes
Exspectat. niveam Reginae ducimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extensum petulans quatit hostia funem,
Tarpeio servata Iovi, frontemque coruscat:
Quippe ferox vitulus, templis maturus et arae,
Spargendusque mero, quem iam pudet ubera matris
Ducere, qui vexat nascenti robora cornu.
Si res ampla domi, similisque adfectibus esset,
Pinguior Hispulla traheretur taurus, et ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,—

206. *haec* 16.
208 deest 13.

Sat. XII.

1 — 30 eiecti e 13. *carior haec lux* 17. 19. 20. 24. *clarior* (h. e. praestantior, vel memorabilior) 11. 21. 22. prob. Schurzfl. Alterutra profecto lectio genuina videtur, et vulgata emendationem sapit.

2. *festus* restitui ex 10. 11. 12. 15 — 22. 25. 26. 27. 45 — 50. 55 — 63. 66 — 69. 71 — 74. *festas* 14. 23. 24. 54. 64. 70. 75. 76. 77. 82. nescio quo sensu.

3. *Exspectant* 15. 18. — *ducimus* revocavi ex 1. 7. 9. 11. 12. 15. 19. 20. 22. 24. 45. 49. 55. probb. Pith., Schurzfl. et Heins. ad Ovid. Met. XV, 114. *dicemus* 23. *caedimus* in reliquis libris. Sed τὸ *ducimus* est doctius, hoc vulgare, quod haud dubie ex marg. in textum irrepsit. v. Comm.

4. *Maurae* 16.

5. *expensum* 16.

6. *Tarpeo* 19. — *quae fronte coruscat* 20.

7. *ferax* 22. — *maturus templis* 19. — *aris* 15. 21. 22.

11. *Hispula* 27. *Hisbulla* 17 a m. sec. 18. *Gispulla* 66. *his pulla* 11. 15. 16. 17. *Hispello* legendum docuisse

Laeta sed ostendens, Clitumni pascua sanguis
Iret, et a grandi cervix ferienda ministro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque passi
Nuper, et incolumem sese mirantis amici.
Nam praeter pelagi casus, et fulguris ictum
Evasi, densae coelum abscondere tenebrae
Nube una, subitusque antennas inpulit ignis;
Quum se quisque illo percussum crederet, et mox
Adtonitus nullum conferri posse putaret

Thaddaeum Donnolam de patria Propertii, et Bern. Montfaucon., monet Schurzfleisch. — *ipse* 15. 46. 48. 49. 55.

14. *magno* pro *grandi* Serv. ad Virg. Aen. VIII. labsu memoriae. — *magistro* 21. — l. Oratio autem h. l. scabra est ac inpedita, et vix dubito, quin totus hic versus obelo sit transfigendus, et v. 13 pro *sanguis* reponendum *sacri*, quae verba per compendium scripta non admodum differunt. Sic *flumen sacrum* et *sacras undas Clitumni* dixere Virg. et Claud. in Comm. laudati. Ita quoque aptissimum est verbum *ostendens*, scil. niveo pellis colore, quo non satis commode referri potest, si de *sanguine* agitur.

17. *ictus* 9. 21. *et fulminis ictus Evasit* 9. prob. Pith. Recte, opinor, si et pro *etiam* dictum adceperis, et maiorem distincti posueris post *Evasi*. Tum *ignis* v. 19 ad fulmen referri potest. Vulgata tamen lectione servata augentur pericula.

18. *coelum densae* 24.

19. *subitas* 22. — *antemnas* 17. 20. 59. 60. 68. *antennis* 24.

20. *percussum* 29.

23. *graviter, quando* 11. Schurzfleisch. nota est haec: „Puto legendum *quam quando*. In primigenio exemplari fuerit QVANDO. Maiores literae notabant syllabam bis legendam; sed exscriptores, ut saepe in bonis auctoribus factum, rem non adtendebant: ut tamen versui consulerent, *si quando* posuerunt. Non aliter Schol. legisse, clara eius verba docent: *id est, tales*

Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, si quando poetica surgit
Tempestas. Genus ecce aliud discriminis: audi
Et miserere iterum, quamquam sint cetera sortis
Eiusdem; pars dira quidem, sed cognita multis,
Et quam votiva testantur fana tabella
Plurima: pictores quis nescit ab Iside pasci?
Accidit et nostro similis fortuna Catullo.
Quum plenus fluctu medius foret alveus, et iam
Alternum puppis latus evertentibus undis

tempestates contingunt navigantibus, quales fingere solent poetae." Nihil horum mihi certe persuasit vir doctus. — *Pontica surgit Tempestas* (h. e. saeva, qualis in Ponto Euxino esse solet) 45. et cod. MS. Ignat. Hannielis, teste ac prob. Lubino. Sed quanto venustior vulgata lectio! vid. Comm.

25. *sunt* 11.

27. *templa* pro *fana* 7. e glossa.

28. *qui* 73.

31. Hunc versum in 13 excipit v. 37. et hunc 32—36, *emergentibus* 16. — Semper miratus sum, neminem interpretum haesisse in h. l., in quo duo genitivi, *puppis* et *arboris*, vel sine copula, cum voc. *latus* iunguntur, neque commoda exoritur sententia; sive navem h. l. et *puppim* et *arborem*, ut quidam putant, sive, ut alii, malum dici *arborem* censeas. Tandem legi hanc Schurzfl. notam: „Locus mihi non videtur sanus. *Puppis* exponunt de nave, *arboris* etiam: quis inde sensus? Meo iudicio in voce *incertae* latet mendum, et legerim: *Quum plenus fluctu medius foret alveus et iam Alternum puppis latus, evertentibus undis Arboris incurvum, nullam prudentia cani Rectoris quum ferret* (v. mox ad v. 33.) *opem*; *decidere* cet. Sic consentiunt Scholia: *Latus dabat navis et arbore coacta. Arboris incurvum* dixit malum iam curvatam, quam scil. undae evertunt, quum iam alveus aquis plenus est, et latus puppis non minus. Cf. Pontani Analecta II, 11.

Arboris incertae, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem; decidere iactu
Coepit cum ventis, imitatus castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno
Testiculi: adeo medicatum intellegit inguen.
Fundite, quae mea sunt, dicebat, cuncta, Catullus,
Praecipitare volens etiam pulcerrima, vestem
Purpuream, teneris quoque Maecenatibus aptam,
Atque alias, quarum generosi graminis ipsum

de *alterno puppis latere*, et de toto h. l. Heinf. de Sat. Horat. p. 107. Rigalt. ad Phaedr. f. 50. et Schotti Enodatt. I, 25." Sed bonae latinitatis scriptor malum curvatam non dicet *arboris incurvum*, et oratio praeterea scabra est, nisi ante voc. *nullam* copula *et* vel *ac* inferatur. Mea qualicumque sententia iungenda sunt verba *alternum latus arboris incertae*, (v. Comm.) et τὸ *puppis* vel glossa est, voci *arboris* adscripta, vel librariorum incuriae debetur. Hinc varia substituere possis, vel *in puppi*, vel *curvis* — *undis* (quo sensu *unda curvata* s. *sinuata*, κῦμα κυρτωθὲν s. κυρτὸν dicitur) vel *tumidis*, vel *decimis* al.

32. *incerti* 45. *incerto* 17 — 23. 25. 46. 47. 48. 55. 58. 59. 60. 65. quod Ascensius exponit: *mali arboris incertitudine*, *incerto hiatu*.

33. *cum feret* 24. *cum ferret* 11. 17—20. 22. 45. — *discendere* 22.

34. *Castora* legit Koenig de Sat. Rom. p. 81. putans designari hominem impudicum et morbo infami graviter laborantem. Sed vid. Comm.

35. *damna* 46. 47. 48. *damnum* 17.

36. *Testiculi* restitui ex 7. 9. 11. 12. 15. 17 — 21. 24 — 27. 45 — 49. 55. 57. 59. 60. 65. 81. Serv. ad Virg. Ge. I, 58. aliisque exemplis veterrimis, inspectis ab Nic. Heinf. quem v. ad Claudian. Conf. Stil. II, 167. ubi permulta hiatus exempla ex Iuvenale aliisque poetis congessit. Conf. sup. ad I, 151. *Testiculo* 23. Vulgata lectio *Testiculorum* emendationem sapit eorum, qui te-

Infecit natura pecus, sed et egregius fons
Viribus occultis, et Baeticus adiuvat aer.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnae cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo, vel coniuge Fusci.
Adde et bascaudas, et mille escaria, multum
Caelati, biberat quo callidus emtor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento praeferre caput, rebusque salutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,

lem hiatum Iuvenali familiarem esse non reputabant. Hinc etiam alii, teste Ascensio, legunt, *cupiant evadere damna Testiculis*, et Mancinellus, *damno Testiculi, atque ideo* cet. in 59. 60. — *meditatum* 66.

38—47 eiecti e 13. *et iam* 45.

39. *Mecoenatibus* 45, 46, 49. 50. *Moecenatibus* 47. v. sup. ad I, 66.

40. Malim *ipsa Infecit natura*.

41. *et* abest a 15. 23. 71. 73.

42. *Boeticus* 21. 22. 45. 49. 68. 71.

44. *Partemio* 21. 22. Forte legendum *Partheniae*. Samos insl. et urbs primum adpellata Παρθενία: (v. Strabo X. p. 457. Plin. V, 37. ibique Harduin.) nota autem sunt *vasa Samia*. Cf. ad XVI, 6. in Comm.

45. *Polo* 20. — *Fasti* 23.

46. *bascandas* 18. 19. 30. 49. 55. 57. 58. *bascaldas* 15. *bastaudas* 25. *bascaulas* 11. 21. *pastaudrias* 16. *Mascauda* 8. prob. Salmas. — *escalia* 4. 11. 12. 15—24. Nil interest. Sed *estaria* vulgaris scriptura. — *et multum* 22.

47. *biberet* 20. — *calidus* 45. — *Olymphi* 11. *Olimphi* 45.

48 ante v. 45 legitur in 19. — *nunc quis* 17.

50. *faciant* 21. — *quaedam* 13. Pro *quidam* forte substituendum esse *quique* vel *quisque*, ne haec repugnent iis, quae poeta proxime v. 48 et 49 dixerat, aut totum potius versum una cum seq. propter scabram orationem monacho deberi, qui has lacinias margini adfuerit, dudum suspicatus sum. Postea vidi, idem

*Sed vitio caeci propter patrimonia vivunt.
Iactatur rerum utilium pars maxima: sed nec
Damna levant. tunc, adversis urguentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro submitteret, ac se
Explicat angustum, discriminis ultima quando
Praesidia adferimus, navem factura minorem.
I nunc, et ventis animam committe, dolato

Bentleio in mentem venisse, qui ad Horat. A.P. v. 337 haec notavit: „Vides hic in mediam narrationem sententiolas has intrudi, putide prorsus et perquam inscite. Quorsum enim hic *Quidam?* quum iam dixerat, ne unum quidem ulla mundi parte vitam patrimonio praeferre? Quale autem illud, *facere patrimonia?* quae scabies locutionis? Quam alienum et pannosum illud *Vitio caeci?* quod eo tantum adsuitur, ut versiculi cento farciatur. Ergo obelo configendos hos versus 50 et 51 censeo; etiamsi vetus ibi Schol. pro genuinis adnoverit. Solebant olim sententiosa huiusmodi in margine adlini, quae postea in contextum inrepserunt. Sic disticha Epimythia, quae singulis Avieni fabulis subiunguntur, omnia subpositia sunt, et in Galeano, quo usus sum, codice nulla comparent.“

51. *coeci vitio* 16. 20.
52—56 extrusi ex 13.

53. Praestiterit *sed nec Damna iuvant,* ne iactura quidem bonorum prodest, quidquam proficit. Dura certe est ellipsis, sine qua vulgaris lectio expediri haud potest. — *ingentibus* 45. *vergentibus* 57.

54. *Recidit* 1. 14. 70. 75—77. *Accidit* 21 a m. pr. *Decidit* 10. 11. 12. 15—21 a m. sec. 22—27. 45—50. 54—69. 71—74. 81. solenni permutatione, prob. Grang. ut respondeat Gall. *il en vint là.* Sed *decidere,* vel proprie vel metaphorice, motum e loco superiori indicat: at *res illuc* vel *huc recidit* dicitur pro, res eo iam rediit, s. huc redacta est; et haec sententia convenit h. l. non illa. Cf. Gronov. et Drakenb. ad Liv. XLIII, 6. Ernesti ad Tac. Ann. III, 59. et ad Suet. Claud. c. 9. Heins. ad Ovid. Ep. Her. XIV, 46. et ad Claudian. bell. Gild. v. 44. Syllaba autem *re* anceps est in verbis compositis, quae a consona incipiunt, et brevis

Confisus ligno, digitis a morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima taeda!
Mox cum reticulis, et pane, et ventre lagenae
Adspice sumendas in tempestate secures.
Sed postquam iacuit planum mare, tempora postquam
Prospera vectoris, fatumque valentius Euro,

in *redeo*, *redoleo* aliisque, quae hiatus vitandi causa literam inserunt, v. Heins. ad Ovid. l. l. idem et Broekhus. ad Prop. IV, 8, 44. Drakenb. ad Sil. I, 309. Scaliger. ad Manil. I. p. 48. et ad Prop. II, 24. — *succideret* pro *submitteret* 7. e glossa. — *hac re* pro *ac se* 21. *at se* 27. 46—49.

55. *Explicat angustum* 21. 25. 57. *Explicet* emend. Lubinus hoc sensu: ut se artum, impeditum, et in angustias redactum propter malum faciat expeditiorem, impedimentum mali removens. At sic certe dicendum erat *explicaret*, ut modo *submitteret*. Plathneri nota est haec: „Quis sensus? quae grammatica? Lego *hoc se Explicat* cet. Turbata Grammatica nunc quoque; sed quid mirum, turbantibus omnibus naufragii metu?" At bene procedit oratio: *Recidit illue* — *ac se explicat*. Eadem tamen scabra videtur et inpedita in iis, quae mox sequuntur, et forte reponendum: *ac se Explicat angustum*, *ut discriminis ultima quando* cet. h. e. ut facere solemus, quando ultima cet.; nisi malis: *ac se Explicat angustum*, *discriminis ultima quae nos Praesidia adferimus* ceter. Marshall ita distinxit verba: *se Explicat angustum: discriminis ultima*, *quando Praesidia adferimus* cet. ut sensus sit: Ultima sunt discriminis, h. e. tunc maxima adsunt pericula, quum ea remedia adhibemus, quae navem faciunt leviorem. Non male!

56. *anferimus* 22.

58. *et digitis* 12.

59. *aut septem* 9—24. 27. 45—50. 64—61. 63. 64. 65. 70. 77. 81. 82. *ac septem* 25. 62. 66—69. 71—76. — *lautissima* 9. 22.

60—130 eiecti e 13.

61. *Accipe* 21. 64. probb. Britan., Lubino, et Farnab. At v. Comm.

62. *mare planum* 22. *latum mare* 15.

63. *vectores* 16. 21. 24.

Et pelago; postquam Parcae meliora benigna
Pensa manu ducunt hilares, et staminis albi
Lanificae; modica nec multum fortior aura
Ventus adest: inopi miserabilis arte cucurrit
Vestibus extentis, et, quod superaverat, unum,
Velo prora suo: iam deficientibus Austris,
Spes vitae cum sole redit: tum gratus Iulo,
Atque novercali sedes praelata Lavino,
Conspicitur sublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, laetis Phrygibus mirabile sumen,
Et numquam visis triginta clara mamillis.
Tandem intrat positas inclusa per aequora moles,

victoris 23. 24. *victori* 45. — *factumque* 21. — *velocius* 22.

64. *meliore* 15. — *benigne* 16, 19. 24.

66. 67 in unum coaluere in 22. *Lanificae: inopi miserabilis a. o.* — *non multa* 74. *non multum* 45. *non multo* 25. 27. 46—50. 54—69. 71. 72. 73. At sic turbatur oratio: nam haec quoque verba ad πρότασιν pertinent, et ἀπόδοσις est v. 67. *inopi miserabilis* cet.

67. *operi* pro *inopi* 16.

68. *extensis* 10. 11. 12. 13—27. 45—50. 54—69. 71—74. ut *extensum* sup. v. 5.

69. *Velut prona* 22.

70. *dum sole* 22. — *tunc* 18. 22.

71. *novercalis aedes* 16.

73. *frugibus* 46. 47. — *miserabile* 1. 9. 81. Male! Vetus Scholion est: „aut *mirabile*, quia triginta fetus habuit; aut *miserabile*, quod miseratum sit Phrygibus.“ — *numen* 29. quod adridere potest, si memineris, *numen* poetis proprie Dei voluntatem eiusque indicium, monitum et oraculum dici. v. Heyne ad Virg. Aen. I, 8. 133. 666. II, 123. III, 372. IV, 611. V, 56. VII, 119. VIII, 78. IX, 661. XI, 232. Ceterum verba *laetis Phrygibus mirabile sumen* parenthesi forte includenda, quoniam mox sequitur vox *clara*, quae ad *scrofam* referenda est.

74. *nusquam* 16.

Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rursum,
Quae pelago obcurrunt medio, longeque relinquunt
Italiam. non sic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: sed trunca puppe magister
Interiora petit Baianae pervia cymbae
Tuti stagna sinus. gaudent ibi vertice raso
Garrula securi narrare pericula nautae.
Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes,
Sertaque delubris, et farra inponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebamque virentem:
Iam sequar, et sacro, quod praestat, rite peracto,

76. *Thyrreniamque* 45. — *inclusaque brachia* 15. — *rursus* 10—12. 17—26. 45—50. 54—69. 71—74. *sursum* emend. Schrader.

77. *obcurrunt* restitui ex 17—19 a m. sec. 20. 21. 23. 24. 27. 48. 54—68. 71—74. ut sensus sit: quae alto mari in cornua quasi coeunt, ut ap. Homer. Od. N, 97. *δύο προβλῆτες ἀκταὶ ἀποῤῥῶγες, λιμένος ποτιπεπτηυῖαι*, h. e. *προςπεταννύουσαι ἑαυτὰς κατὰ τοῦ λιμένος*, quomodo haec verba interpretatur Heyne ad Virg. Aen. I, 160. 161. *pelago currunt* 1. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 19 a m. pr. 22. 25. 26. 45—47. 49. 60. 69. 70. 75. 76. 77. 82. quae verba vulgo exponunt: in altum procurrunt mare. (Schol. vet. *intrant mare, et admittunt terram solidam.*) Sed ita *in* vel *per pelagus* dicendum erat.

78. *nec sic* 11. — *mirabile* 21 a m. pr.

80. Post *cymbae* et *sinus* punctum positum in 82 et aliis.

81. *Tunc stagnante sinu* 10. 11. 12. 15—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. *Tunc stagnante sinu, gaudent ubi* 11. 15. 16. 17. 19. 20. 23. 24. 27. Quae verba vulgo sic explicant: portu tranquillos habente fluctus, tempestate iam sedata, *tunc*, ubi in portum venere.

85. *Et* 15. — *honate* (forte *honorate*) *focos* 22.

86. *quod restat* 9 a m. sec.

Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Adcipiunt fragili simulacra nitentia cera.
Hic nostrum placabo Iovem, Laribusque paternis
Thura dabo, atque omnes violae iactabo colores.
Cuncta nitent: longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur festa lucernis.
Nec suspecta tibi sint haec, Corvine. Catullus,
Pro cuius reditu tot pono altaria, parvos

89. *Hac* 23.

91. *Cuncta micent* 10.

92. *operatur* restitui ex 10. 11. 12. 15—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. 75. 76. 81. Id vulgo ita interpretantur: *festa* ianua *operatur* sacris, h. e. rem sacram facit, vel ianua mea *operatur festa*, celebrat festivitatem, *matutinis lucernis*, matutino die s. tempore. Bahrdt vertit: *die Thüre feiert schon bei früher Lampen Licht*. Ego malim: *festa* ianua *operatur*, operam dat, *lucernis matutinis*, h. e. servi occupati sunt in lucernis ad ianuam suspendendis, et matutino iam tempore adcendendis. *Operari* est id. qd. operam dare, v. c. sacris, textis, Musis cet. v. Heyne ad Tibull. II, 1, 65. 3, 36. et ad Virg. Ge. I, 339. Bentl. et Iani ad Horat. Od. III, 14, 6. *operantur* 1. et 8. prob. Pithoeo, qui vellem adiecisset rationem et h. l. sententiam. Schol. vet. exponit, sacrificant. Equidem eodem sensu adcipio: *operantur festa* (plur. pro sing.) *lucernis*, h. e. festo hoc die iam mane parantur lucernae. Praestiterit tamen *operitur*, h. e. tegitur, vestitur, (venuste de copia lucernarum, ut mox v. 100. *Legitime fixis vestitur tota tabellis Porticus*) quod ex emendat. Lips. Elect. I, 3. legitur in 70. 77. 82. probb. Prat. Lubino, Grang. et Schurzfl. Cf. Comm.

93. *Nec* emend. Schrader. — *sunt* 45.

97. *vero* 23. — *est* non exstat in 16. 45.

98. *cadat* 22. — *dolorem* 22. *colorem* 73. 77.

99. *Gallitta* 17. *Gallica*

Tres habet heredes. Libet exspectare, quis aegram
Et claudentem oculos gallinam inpendat amico
Tam sterili: verum haec nimia est inpensa: coturnix
Nulla umquam pro patre cadet. Sentire calorem
Si coepit locuples Gallita, et Paccius, orbi,
Legitime fixis vestitur tota tabellis
Porticus. exsistunt, qui promittant hecatomben:
Quatenus hic non sunt, nec venales elephanti,

46. 48. 49. — *Pactius* 25. 57. 58. 60. 64. *Patius* 21. *Poeticus* 22. *Pictius* 17. — *orbus* 16.

100. *fraxis* 22. — *libellis* 2. 3. 4. 7. 10. 11. 15. 17. 19—22. 29. 45. quod magis satiricum videbatur Schurzfl. ut poeta dicat, non tabellas amplius, sed totos libros in porticibus templorum fixos, delubraque quasi iis vestita esse. Hinc et vet. Schol. in cod. Schurzfl. *Ironia: tabulis longis.*

101. *promittunt* 10. 11. 17—20. 25. 27. 45—50. 54—60. 64. 66. Sed nostra lectio auribus gratior est, et vera latinitas postulat, ut formulam loquendi *sunt*, vel *existunt* et *inveniuntur, qui* coniunctivus excipiat. Conf. Ernesti ad Cic. Off. I, 2. n. 17. et c. 20 extr. c. 24 pr. Fin. I, 20. al.

102. *Quatinus* multae edd. etiam Hennin. Sed argutantur vett. Grammatici, qui contendunt, *quatenus* esse adverbium, quod *qua fine*: et *quatinus* coniunctionem, quae *quoniam* significet. Nullum esse discrimen, nisi in scriptura, ut in *protenus* et *protinus*, scripturamque per *e* antiquiorem esse, docent Iani ad Horat. Od. III, 24, 30. Cellar. orthogr. lat. T. II. p. 48. ed. Harlef. et Casaub. ad Suet. Claud. 26. Ceterum legendum crediderim: *Quatenus hic non sunt res venales elephanti, Nec Latio. Haud usquam — concipitur; sed furva a gente petita* (nisi malis *petitum — armentum*) *Arboribus* cet. — *hi* pro *hic* 15. — *elephantes* 27. 46. 47. 48. 50. 54. 58. 61. 63. 65—68. 71. 73. *elephantis* 45. 49. 55.

Nec Latio, aut usquam noſtro ſub ſidere talis
Belua concipitur; ſed furva gente petita,
Arboribus Rutulis, et Turni paſcitur agro
Caeſaris armentum, nulli ſervire paratum
Privato: ſiquidem Tyrio parere ſolebant
Hannibali, et noſtris ducibus, regique Moloſſo,
Horum maiores, ac dorſo ferre cohortes,
Partem aliquam belli, et euntem in proelia turrim.
Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Hiſtrum

103. *haut usquam* 11. *haud usquam* 47. 48. 49. 54. 59. 60. 64. 65. prob. Schurzfl. *aut numquam* 15. 16. — *noſtro ſub ſidere* pro *ſub noſtro ſidere* revocavi ex 10. 61. 62. 63. 65—69. 71. 72. 73.

104. *Belua*, non *Bellua* 17. 18. 20. 45—50. 59. 60. 64. v. ad IV, 122. — *fulva* 11.

105. *Rutilis* 11. 17 a m. pr. 20 a m. pr. 23. 24.

106. *parere paratum* 2. 4. *ſervire ſolebant* 29.

107. *Tyrio ſiquidem* 22. — *ſervire* pro *parere* 11. 16. 21 a m. ſec. 61. 62. 63. 66—69. 71—74. prob. Schurzfl. qui tamen mihi non perſuaſit, veteris elegantiae eſſe, idem verbum bis ponere. — *ſolebat* 16. 21. 22. 23.

109. *et dorſo* 10. 16. 18. 19. 20. 22—27. 45—50. 54—69. 71—74.

110. *bellique* 9 a m. ſec. et 23. haud dubie hiatus vitandi cauſa. At v. ad I, 151. — *turmam* pro *turrim* 10. 11. 15. 18. 19 a m. ſec. 20 a m. ſec. 22. 23. 25. 45—50. 54—69. 71—74. 77. *turbam* 2. 4. 7. 16. 17. 19 a m. pr. 20 a m. pr. 21. 24. 27.

111. *Phonium* 16. — *Hiſtrum* reſtitui ex 10. 11. 12. 17. 18. 21. 45—50. 54. 55. 57. 58. 64. 66. 67. 71—74. quoniam et ſup, II, 58 in omnibus fere libris legitur *Hiſter*, quod eiusdem viri nomen eſſe videtur. *Iſtrum* 19. 20. 23. 24. 25. 56. 59. 60. 65. 68. *Iſtram* 14. 15. 16. 22. 27. 61. 62. 63. 65.

Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante lares Gallitae, victima sola
Tantis digna Deis, et captatoribus horum.
Alter enim, si concedas mactare, vovebit
De grege servorum magna, aut pulcerrima quaeque
Corpora; vel pueris, et frontibus ancillarum
Inponet vittas: et, si qua est nubilis illi
Iphigenia domi, dabit hanc altaribus; etsi
Non sperat tragicae furtiva piacula cervae.
Laudo meum civem, nec comparo testamento
Mille rates: nam si Libitinam evaserit aeger,

(Paris. 1512.) 69. 70. 75. 76. 77. 81. 82.

112. *Paucuvium* 11. ut et inf. v. 125. 128. *Paccuvium* quidam.

113. *Galittae* 17. 18. *Gallites* 22. *Gallillae* 66. *Gallicae* 46. 48. *Gallinae* 61. 62. 63. 67. — *victima sacra* 10. 15—27. 45—50. 54—69. 71—74. Non male: nam *sacra* poetis etiam dicuntur, quae vel magna, vel admirabilia, vel praeclara sunt: ut et *ἱερὰ* ac *δῖα* ap. Hom. Il. *α*, 141. 366. *β*, 535. *γ*, 416. *λ*, 194. *ρ*, 464 et al. Cf. ad Sil. VII, 9. Sed maior vis inest τῷ *sola*, modo post *Gallitae* comma ponatur, non post *sola*, et sensus h. l. sit: quae *victima sola tantis deis digna* est. Hinc vulgarem distinctionem mutavi.

114. *Digna Deis tantis* 17.

115. *vovebat* 16. *movebit* 22. 25.

116. *et* pro *aut* 10. 11. 12. 15—20. 22. 25. 27. 45—50. 54—63. 65—69. 71—74. — *quamque* 25. 57.

117. *vel frontibus* 15. Vox *pueris* languet et inportuna est, quia modo *servorum* mentio facta, eademque sententia bis expressa est. Legendum puto: *nec pueris et frontibus ancillarum Inponet vittas; sed si qua est* cet. h. e. non modo servis, sed etiam filiae.

118. *imponat* 16. — *victas* 15. 16.

121. *testamentis* 77.

122. *si bithina evaserit* 11.

Delebit tabulas, inclusus carcere nassae;
Post meritum sane mirandum, atque omnia soli
Forsan Pacuvio breviter dabit. ille superbus
Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quam
Grande operae pretium faciat iugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius, quaeso, vel Nestora totum:
Possideat, quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exaequet; nec amet quemquam, nec ametur ab ullo!

123. *Debebit* 15. — *Nassae* 2. et *Nattae* 4. 11. in quibus omnibus scholion vetus legitur: *Nassa s. Natta physicus, qui infirmos domunculis suis inclusos curabat.* Sed vulgata lectio multo venustior est, et illud medici nomen Scholiastarum ingenio effictum.

124. *Per* 20.

125. *Paucuio* 22.

126. *Incedit* 15. 21. 22. — *uide* 27. 47. 48. 58. 66.

128. *tantum* 16.

D. IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATIRARVM LIBER QVINTVS.

SATIRA XIII.

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi
Displicet auctori. Prima est haec ultio, quod se
Iudice nemo nocens absolvitur; inproba quamvis
Gratia fallaci Praetoris vicerit urna.

Sat. XIII.

1. *quocumque* 13. 61. — *malum* cod. MS. Hammondi, et inde ed. Lond. 1612. teste ac prob. Henninio, quo iudice haec lectio longe elegantior est, et magis refert acumen Iuvenalis. Praestiterit ita certe *quodcumque mali*. Sed mea qualicumque sententia vulgaris lectio aptissima est et unice vera; illa autem ab h. l. aliena. *Malum committit exemplo*, qui illud non primus, sed post alios facit. *Exemplo* autem *malo* aliquid *committit* is, qui turpe perpetrat facinus, quod alios male docet, et ad idem facinus incitat.

2. *actori* 13. 16. — *haec est* 15. 17.

4. *fallacis Praetoris* 10. 11. 12. 16. 16. 17. 19. 20. 23 — 27. 45 — 50. 64 — 69. 71 — 74. 77. prob. Lubino. *Praetoris fallacis* 13. — *urnam* 10. 12. 13. 15. 16. 17. 19 — 24. 27. 45 — 50. 54 — 57. 59 — 69. 71 — 74. 77. *fallacem* — *urnam* malebant quidam.

Quid ſentire putas omnes, Calvine, recenti
De ſcelere, et fidei violatae crimine? Sed nec
Tam tenuis cenſus tibi contigit, ut mediocris
Iacturae te mergat onus: nec rara videmus,
Quae pateris. caſus multis hic cognitus, ac iam
Tritus, et e medio Fortunae ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus: flagrantior aequo
Non debet dolor eſſe viri, nec vulnere maior.
Tu quamvis levium minimam, exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, ſpumantibus ardens
Viſceribus, ſacrum tibi quod non reddat amicus
Depoſitum. Stupet haec, qui iam poſt terga reliquit

5. 6 eiecti e 13. *Quid cenſere putas* 15. — *putas homines* 11. prob. Schurzfl. — *retenti* (h. e. depoſiti abnegati ac non redditi) coni. Rutgerſ. Var. Lect. II, 17.

7. *Si tibi non tenuis ſit cenſus, nec mediocris* 13. — *ſenſus* 74.

8. *videbis* 11. probante Schurzfl. — *onus, fortem patiendo Quae pateris* 13.

9. 10 poſt v. 16 leguntur in 13. *hic multis* 16. 25. 27. 45—47. 49. 54. 55. 57. 58. 60. 64. 65.

10. *a medio F. d. acervo eſt* 22.

11. *nimios queſtus* 7.

12. *eſſe dolor* 13.

13. *Tunc* 21. *Qui* 13. — *laborum* pro *malorum* 17. 20. 21. 29. quod doctius videri poteſt vel exquiſitius. *laboris* 18.

15. *quod non tibi* 16. — *reddet* 13.

16. *hic* 11. 16. 64. *hoc* 10. Depoſitum. *neſcis fieri quod ſaepe videmus* 13. eiecto v. 17.

18. *An* 1. 10. 12. 13. 14. 23. 24. 54. 64. 70. 75. 76. 77. 82. *Ac* 11. 19. *Ad* 22. *At* 15—18. 20. 21. 25. 27. 45—50. 55—63. 65—69. 71—74. — *proficis* reſtitui ex 10—13. 16—27. 45—

Sexaginta annos, Fonteio Consule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis usu?
Magna quidem, sacris quae dat praecepta libellis
Victrix Fortunae Sapientia. Ducimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitae,
Nec iactare iugum, vita didicere magistra.
Quae tam festa dies, ut cesset prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quaesitum, et partos gladio vel pyxide numos?
Rari quippe boni: numerus vix est totidem, quot
Thebarum portae, vel divitis ostia Nili.
Nona aetas agitur, peioraque saecula ferri
Temporibus: quorum sceleri non invenit ipsa
Nomen, et a nullo posuit Natura metallo.

47. 49. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. 77. *proficit* 14. 15. 48. 50. 56. 70. 74. 75. 76. 81. 82. — *usus* 18 a m. pr.

19. *equidem* 17. 18. 20. 22.

20. *Dicimus* 13. 16. 17 a m. pr. 18. 19. 20 a m. sec. 24—27. 45—50. 54—63. 65. 66—69. 71—74. Parum interest. *Dicemus* 23.

21. *Nos* 48.

22. *dedicere* 15.

23. *fures* 45.

24. *ex* abest a 16.

26. *numerus vix est totidem* (scil. hominum) *quot* (sunt) *Thebarum portae* 1. 13. 14. 18. 48. 70. 75. 76. ut *exercitui, cuius numerus duodecim millium fuit* ap. Corn. Nep. Iphicr. 2. *numero vix sunt totidem* 10. 15—17. 19. 21—27. 45. 46. 47. 49. 50. 55—69. 71—74. 77. *numero sunt vix* 20. *numero vix totidem* 11. *Numerus. vix sunt totidem* malebat Schurzfl. tamquam convenientius stylo poetae.

27. *hostia* 19. 20. 25. 45. 46. 47. 49. 57. 58. 64—67.

28. *Nova* 16. 22. *igitur* 22. Fuere qui coniicerent: *Nunc aetas agitur.* Praestiterit: *Quinta aetas agitur.* At v. Comm.

30. *imposuit* 13.

Nos hominum Divumque fidem clamore ciemus,
Quanto Faesidium laudat vocalis agentem
Sportula. Dic senior bulla dignissime, nescis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia? nescis,
Quem tua simplicitas risum vulgo moveat, quum
Exigis a quoquam, ne peieret, et putet ullis
Esse aliquod numen templis, araeque rubenti?
Quondam hoc indigenae vivebant more, prius quam
Sumeret agrestem posito diademate falcem
Saturnus fugiens: tunc, quum virguncula Iuno,
Et privatus adhuc Idaeis Iupiter antris.
Nulla super nubes convivia Coelicolarum,

31 — 33 eiecti e 13.

32. *Quando* legit, vel certe in vers. german. expressit Bahrdt. Sed vulgata lectio longe aptior, et in ea maior vis est. — *Faesidium* 1. 10. 11. 12. 14. 15. 18. 22. 54. 55. 70. 75. 76. 82. *Fessidium* 20. 24. 25. 27. 47. 48. 50. 56 — 69. 71 — 74. 77. *Fesidium* 19. *Phesidium* 21. 23. 45. 46. *Phaesidium* 49. *Phoesidium* 17. *Sesilium* 16. — *laudet* 25. 56. 57. 59. 60.

34 abest a 16. et post v. 35 legitur in 19. — *ventres* 13.

36. *Exigit* 13. *Exiges* 16. — *illis* 22.

40. *Saturnus fugiens, et erat virguncula Iuno* 11. plane eleganter et recte, iudice Schurzfl. qui monet, lacunas olim in primigenio exemplari poetae fuisse, quas librarii, pro captu quisque suo, expleverint. Nonnulli pro maioribus distinctt., v. 40. 45. 49. et 50 positis, minores substituunt, ut omnia a vocc. *tunc quum* pendeant. Ita quidem sententia h. l. non mutatur: sed tam longas propositiones respuit poesis. — *tum* 21.

41 — 45 extrusi ex 13. *Et primaevus — Iupiter* coni. Britan. coll. verbis Claudiani: *Talis ab Idaeis*

Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis uxor
Ad cyathos, et iam ſiccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparaea nigra taberna.
Prandebat ſibi quisque Deus, nec turba Deorum
Talis, ut eſt hodie, contentaque ſidera paucis
Numinibus miſerum urguebant Atlanta minori
Pondere. nondum aliquis ſortitus triſte profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum coniuge Pluton,
Nec rota, nec Furiae, nec ſaxum, aut vulturis atri
Poena; ſed infernis hilares ſine regibus umbrae.
Inprobitas illo fuit admirabilis aevo.
Credebant hoc grande nefas, et morte piandum,
Si iuvenis vetulo non adſurrexerat, et ſi

primaevus Iupiter antris Poſſeſſa ſtetit arce poli.

43. *Haec* 25.

44. *et iam* pro *etiam*: revocavi ex 23. 26. 45—50. 55—60. 62. 66—69. 71—77. Vetus ſcholion eſt: *etiam exſiccato faeculento, aut liquefacto.* Inde Schurzfleiſch. haec notavit: „Schol. forte *ſaccato* legit. Gloſſae: *ſacco, exprimo, decolo.* In utribus habebant olim vina. Decolatis igitur exinde faecibus brachia, tamquam oleo aliquo, unxiſſe Vulcanum ait poeta.“ Praeſtiterit *nec iam*, vel potius *aut iam* (ut mox v. 50.) *ſiccato nectare*, forte etiam *tendens brachia — nigra*, ſcil. quum pocula porrigeret.

45. *Lipparea* 20. 45. *Lipareia* 22.

49. *necdum* 21.

50. *Pluto* 16. 17. 18. 22. 23. 24. 64. *Pluton*, Πλούτων, dicitur Virg. Aen. VII, 327. Claud. R. P. I, 276. al.

51. *aut Furiae* 15. — *nec vulturis* 16. *ac vulturis* 13.

52. *inferius* 16. — *legibus* 24.

54. *quod* pro *hoc* 13. 17. 19. 20. 21. 23. 24. 27. 48. 49. 64. 66. *quoque* pro *hoc* 22.

55. *adſurrexerit* 21. 22. 24.

Barbato cuicumque puer, licet ipse videret
Plura domi fraga, et maiores glandis acervos;
Tam venerabile erat praecedere quatuor annis,
Primaque par, adeo sacrae lanugo senectae!
Nunc, si depositum non infitietur amicus,
Si reddat veterem cum tota aerugine follem;
Prodigiosa fides, et Tuscis digna libellis,
Quaeque coronata lustrari debeat agna.
Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, aut miranti sub aratro
Piscibus inventis, et fetae comparo mulae,

56. *quicumque* 21 a m. pr. — *ille* 22.

57. *fraga* 1. 14. 18. 21 a m. pr. 23. 24. 48. 59. 70. 75. 76. 77. *arva* 44 b. 83. 84 *farra* 10—13. 15. 16. 17. 19. 20. 21 a m. sec. 22. 25. 26. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54—58. 60—69. 71—74. prob. Autumno, quia *fragorum acervus* custodiri non possit; (!) nec inprob. Farnab. quod Iuvenalis respexisse videatur Ovid. Met. V, 131. Sed aurea aetate homines solis arborum fructibus atque herbis victitasse, iam alii monuere. — *maioris* 15. 17.

59 eiectus e 13. *pars* quidam, probb. Ascensio et Lubino, ut sensus sit: tam venerabilis erat lanugo, quae prima est pars vel initium senectae. Male!

61. *veteres — folles* 21.

62. *tabellis* 10. 16. 20. 23—27. 45—48. 50. 56—59. 64—67.

63 extrusus e 13. *coronanda* 19.

65. *Et* 17. 21. 49. 55. et cod. quidam Pith. — *aut* restitui ex 11. 15. 23. et 10. 12. 16. 17. 19—22. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74. vel 14. 18. 70. 75. 76. 77. 82. Haud dubie id substitutum ab iis, qui hiatum, Iuvenali familiarem, non concoquebant. v. sup. ad I. v. 51. — *miranti* revocavi ex 10—13. 16. 17. 19—27. 45—50. 54—69. 71—74. et cod. quodam Pith. Nam praeclare sic summum adumbratur monstrum, cuius novitatem ipsum aratrum mirari fingitur, et more poetarum sensus tribuitur rei inanima-

Sollicitus, tamquam lapides effuderit imber,
Examenve apium longa conſederit uva
Culmine delubri, tamquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, et lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris ſeſtertia fraude
Sacrilega? quid ſi bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? maiorem tertius illa
Summam, quam patulae vix ceperat angulus arcae?
Tam facile et pronum eſt ſuperos contemnere teſtes,

tae. *aut miranti ſub aratro* 11. 23. *et miranti ſub aratro* 16. 17. 19—22. 24. 45. 46. *et miranti iam ſub aratro* 10. 12. 25. 27. 47—50. 56—69. 71—74. ſed *iam* inſertum ob metum labantis metri, qui vanus eſt; *aut mirantis iam* 15. *pueroque miranti* 13. *pueroque admiranti* cod. quidam Pith. *mirandis* 14. 18. 70. 75. 76. 77. 81. 82. probante Schurzfl. qui monet, *piſces mirandos* dici, ut inf. v. 70 *gurgites miros*, quod inter θαυμάσια ἀκούσματα referantur. Sed noſtra lectio longe venuſtior eſt, haec emendationem ſapit, et quidem ineptam: non enim *piſces* ſunt *mirandi*, ſed mirandum eſt, quod *ſub aratro* inventi ſint.

66. *feſtae* ſcripſi pro *foetae*. v. ad XI, 40.

68. *Examenve* pro *Examenque* legendum ſemper putavi, et nunc recepi ex 11. 13. *conſederat* 12. *cum ſederit* 20—22. — *una* 13.

69. *Culmen* 16. — *delubrum* 11. quod pro *delubrorum* poſitum ſuſpicabatur Schurzfl.

70. *Gurgitibus niveis* vel *nigris* conii. Schrader. — *aut lactis* praeſtiterit. — *vertice* 12. 21. 22. v. ſup. ad VI, 524.

71—74 eiecti e 13. *ſeſtertia* 19. 20.

73. *ille* 12. 15. 16. 17. 19. 24. 27. a m. ſec. 45. *illo* 25. 27. a m. pr. 47. 48. 56—60. 64. 65.

74. *Partem* 77. — *ceperit* 25.

75. *Eſt facile et pronum ſuperos* 13. — *eſt* non exſtat in 24.

Si mortalis idem nemo sciat! Adspice, quanta
Voce neget? quae sit ficti constantia vultus?
Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina iurat,
Et Martis frameam, et Cirrhaei spicula vatis,
Per calamos venatricis pharetramque Puellae,
Perque tuum, pater Aegaei Neptune, tridentem:
Addit et Herculeos arcus, hastamque Minervae,
Quidquid habent telorum armamentaria coeli.
Si vero et pater est: Comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.
Sunt, in Fortunae qui casibus omnia ponant,
Et nullo credant mundum rectore moveri,

76. *sciat* 16. *nesciat* 56. 57.

78. *flumina* 11.

79. *phrameam* 27. — *Cirrei* 45. *Cirei* 13 a m. sec. 20. *Cyrrhei* 25. 50. *Cyrrhaei* 66. 67. *Cyrraei* 19. 27. 46. 47. 48. *Cyrrei* 17. *Curei* 13 a m. pr. *Circei* 25.

80 — 83 eiecti e 13.

81. *Aegei* al. etiam Hennin. Sed *Aegeus*, Αἰγεὺς, Thesei pater, a quibusdam Pandionis II., ab aliis Scyrii, ab aliis Phemii, (v. Heyne ad Apollod. p. 671 sqq.) a nemine vero, quod sciam, Neptuni filius editur. Eum quidem in mare Aegaeum se praecipitasse eique dedisse nomen; fabulantur Diodor. IV, 62. 63. Pausan. I, 22, 5. et Hygin. f. 43. non vero, eum propterea filium Neptuni creditum esse, quod nonnulli suspicantur. Illud quoque mare non Αἰγαῖον, sed Αἰγαίου dicitur. Fac tamen, *Neptunum* etiam *Aegei patrem* esse editum, haec appellatio Dei, cui a poetis multi tribuuntur filii, adsciscendum h. l. ieiuna est, ne quid gravius dicam. Multo exquisitior vulgata lectio *Aegaei*, a nobis restituta, quam etiam in plerisque nostris codd. mss. reperiretur, nisi hi diphthongos respuerent. v. Comm.

82. *Addidit* 16. 23.

83. *et armamentaria* 16.

84. *Si verum pater est* — *et* abest ab 15. 25. 27. 46. 47. 49. 54. 58. 60. 64. 65.

86. *Sunt, qui in Fortu-*

Natura volvente vices et lucis, et anni;
Atque ideo intrepidi quaecumque altaria tangunt.
Est alius, metuens ne crimen poena sequatur:
Hic putat esse Deos, et peierat, atque ita secum:
Decernat, quodcumque volet, de corpore nostro
Isis, et irato feriat mea lumina sistro,
Dummodo vel caecus teneam, quos abnego, numos.
Et phthisis, et vomicae putres, et dimidium crus
Sunt tanti? Pauper locupletem optare podagram
Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyra, nec
Archigene. quid enim velocis gloria plantae

nae iam casibus 10. 12. 17. 19 — 22. 24 — 27. 45 — 47. 49. 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. *Sunt qui Fortunae iam casibus* 16. 23. *Sunt, qui Fortunae sub casibus* 13. *Sunt qui Fortunae iam lapsibus* 30. — *ponunt* 10 — 13. 15. 16. 45. 50. 60 — 63. 65. 68. 69. 71 — 74. 77. Sic et mox v. 87. *credunt* 10. 11. 12. 15. 16. 22. 25. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54 — 58. 60 — 64. 65. 68. 69. 71 — 74. 77. At v. sup. ad XII, 10 f.

87. *nullum* 13.

88. *volente* 64.

89. *Atque ergo* 11.

91. *et peierat* 16.

92. *discernat* 16. 22.

95. *pthisis* 66. *pthysis* 23. *pothysis* 27. 46 — 49. 58. *pisis* 19. *thisis* 15. 16. 17. 20. 22. *tisis* 21. *thyssis* 13. *ethisis* 45. *etysis* 24.

96. *semper* pro *pauper* 16. — *optabo* 13.

97 — 99 eiecti e 13. *Ne* restitui ex 2. 21. 25. 56 — 60. 62. 64. 66. 68. 69. 71 — 76. *Nec* 1. 3. 5. 10. 11. 12. 14 — 20. 22. 23. 24. 27. 45 — 50. 54. 55. 61. 63. 65. 67. 70. 77. 82. *Non* 11. Malim, *Num dubitet Ladas?* — Mox *dubitat* 3. 5. 10. 22. 23. 27 a m. pr. *dubitat*, vel *dubitet*: *laudas*, *si* cet. 2. 3. 5. 10. 11. 12. 15. 17. 19 — 22. 24 — 27. 45 — 49. 55 — 60. 65. 66. 67. *laudas* 16. 23. Sexcenties nomina propria sic corrupta.

98. *Archigine* 24. *Areygone* 17. 20. — *et quid* 10.

Curentur dubii medicis maioribus aegri;
Tu venam vel discipulo committe Philippi.
Si nullam in terris tam detestabile factum
Ostendis, taceo; nec pugnis caedere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:
Quandoquidem adcepto claudenda est ianua damno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur numi, quam funera. nemo dolorem
Fingit in hoc casu, vestem deducere summam

124. *medicis melioribus* 4. e glossa.

125. *veniam* 17. 20.

129. *cludenda* 48.

130. *At* 16. *Sic* 13.

131. *et nemo* 15. — *dolores* 13. 16. 17. 20. 25. 27. 45—49. 54—60. 64. 74.

132. *in occasu* 10. 15—23. 47. 49. 54. 55. 57. 58. 62. 66—69. 71—74. — *deducere* restitui ex 10. 13. 18—20. a m. sec. 22—24. 45. 74. aliisque codd. mss. quos laudant Heins. ad Ovid. Amor. I, 7, 48. et vir doctus in Misc. Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 298. *diducere* in reliquis libris, quod etiam non ineptum forte, si exposueris: distrahere tantum, pectoris nudandi plangendique caussa. Sed illud dolori, etiam ficto, convenientius videtur. Sic ap. Ovid. Met. VI, 405. *Dicitur unus Flesse Pelops, humeroque suas nudi pectora postquam Deduxit vestes:* et ap. Senec. Troad. v. 86 sqq. de choro Iliadum, Hectoris Priamique mortem lugente: *veste remissa Substringe sinus, uteroque tenus Pateant artus;* et v. 102 sqq. *cadat ex humeris Vestis apertis; utrumque tegat Subsulta latus: iam nuda vocant Pectora dextras* cet. Cnf. sup. ad X, 153.

136. *diversa in parte* 10. 11. 12. 16—27. 45—56. 54—69. 71—74.

137. *ducunt* 16. — Pro *ligni* h. l. et inf. XVI, 41. ubi idem legitur versus, vel *lini* vel *signi* reponendum putabat Heins. ad Ovid. ex Ponto II, 9, 69. ut vel linea intelligerentur vincula, tabellis testamentisque obsignandis adhiberi solita, vel *chirographum* et *signum* coniungerentur, ut ap. Cic.

Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrumis amissa pecunia veris.
Sed si cuncta vides simili fora plena querela;
Si, decies lectis diversa parte tabellis,
Vana supervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipsorum quos litera, gemmaque princeps
Sardonychum, loculis quae custoditur eburnis:
Ten', o delicias! extra communia censes
Ponendum? qui tu gallinae filius albae,

ad Att. II, 20. Sed vulgata quoque lectio non inepta videtur. v. Comm.

139. *Sardonychus* 68. 74. 77. 81. *Sardonichus* 49. 55. 72. *Sardonycus* 10. 50. 54. 64. 67. *Sardonicus* 12. 15—20. 23—27. 45—48. 56—63. 65. 66. 69. 71. 73. *Sardonicum* 21. *Sardondotum* 22. Sed omnes illae vocis formae nusquam obcurrunt, et effictae videntur a librariis vel scholasticis, qui ignorabant, *Sardonychum* esse gen. plur. voc. *sardonyx*, σαρδόνυξ, υχος. *Sardonyches* edd. recentt. Prat. et al. rectius forsan, certe doctius: nisi malis *Sardonychis*, vel Graece *Sardonychos*.

140. *Ten' o delicias* 14. 21—24. 48. 70. 82. Recte, opinor, et venuste, modo eo, quo curavi, modo exclamandi interrogandique signa ponantur. v. Comm. *Te nunc delicias* 10. 11. 12. 15—20. 25. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54—69. 71—77. *Cur te delicias* 13. *Te nunc deliciarum inter communia male conj. Schurzfl.*

141. *qua tu* 15. *quod tu* 13. *quia tu* 10. 11. 12. 17. 19. 25. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 55. 57. 58. 60—69. 71. 72. 73. 75. 76. 77. Forte legendum: *qui tu gallinae filius Afrae*. Gallinae Africanae s. Numidicae, si Varroni et Plinio fides habenda, *novissimae sunt peregrinarum avium in mensas Romanorum receptae propter ingratum virus*, et tamen in delicatis veterum cibis maxime praedicantur. Sola itaque raritas iis videtur auxisse pretium, quod et Petron. c. 93 innuit his verbis: *Afrae volucres placent palato, Quod non sunt faci-*

Nos viles pulli nati infelicibus ovis?
Rem pateris modicam, et mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina. confer
Conductum latronem, incendia sulphure coepta,
Atque dolo, primos quum ianua colligit ignes.
Confer et hos, veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandae robiginis, et populorum
Dona, vel antiquo positas a rege coronas.
Haec ibi si non sunt, minor exstat sacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, et faciem ipsam
Neptuni; qui bracteolam de Castore ducat.
An dubitet, solitus totum conflare Tonantem?
Confer et artifices, mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo

les scil. paratu. Cf. Bochart. Hieroz. P. II. lib. I. c. 19. et Wernsdorf Poet. lat. min. T. III. p. 70. Hinc *gallinae filius Afrae* proverbii loco quis dici potest eo sensu, quo *phoenix* quis dicitur, aut sup. VI, 165 *Rara avis in terris nigroque simillima cycno*. Cf. Erasmi proverb. II, 1, 21.

142. *Non* 71. 73. *Nos viles, populus* 11. *Nos viles populi* 16. *Nos vilis populis* 21. 22. *Nos vilis populus* 7. 12. 13. 17. 20. 29. non inprob. Schurzfl. ut eo sensu haec dicta sint, quo Horatiana: *Nos numerus sumus, fruges consumere nati*. Sed venustior est vulgata lectio, qua *viles pulli* obponuntur *gallinae albae*.

144. *Si confers oculos* 11. quod adrisisse Schurzfl. mireris. Cui enim placebit idem verbum, vario sensu bis in eodem versu positum? — *confert Conductum* cet. 16. 22.

146 eiectus e 13. — *dolos* 21 a m. sec. — *primo* 71.

147. *his* 46. 48. 49. — *veteres* 27. 54. 58. *veteris aevi* 72. — *tollunt qui* 17.

148. *rubiginis* 17 — 22. 60. 64. Sed *robiginis* in anti-

Clauditur adverſis innoxia ſimia fatis.
Haec quota pars ſcelerum, quae cuſtos Gallicus Vrbis
Vsque a lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi noſſe volenti
Sufficit una domus: paucos conſume dies, et
Dicere te miſerum, poſtquam illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroe craſſo maiorem infante mamillam?
Caerula quis ſtupuit Germani lumina, flavam
Caeſariem, et madido torquentem cornua cirro?
Nempe quod haec illis natura eſt omnibus una.
Ad ſubitas Thracum volucres, nubemque ſonoram

quiſſ. codd. legitur. v. Heinſ. ad Ovid. Faſt. IV, 907. et Virg. Ge. I, 151.

149. *et* pro *vel* 15.

150—153 eiecti e 13. *tibi* 16. 47. 48. 54. 58.

151. *inarati* 16.

153. *dubitat* 18. 22. — *ſolus* 23. 24. *ſolitus dubitet* 25.

154. *Confert* 22. *artifi-cem* 13. 16. 17. — *merca-toresque* 19.

155. *reducendum* 63.

157. *quo iudex ſedulus urbis* 13.

158. *Vix* 13. — *ab* 21.

159. *nolenti* 47.

160. *domus, nec mirum dixeris unquam* 13. — *diesque* 11. 24.

161 eiectus e 13. *illuc* 11. 15. 21. *illic* 22. *iſtinc* 77.

162. *miretur* 13.

163. *caſſo* 22.

164. *lumini* 16.

165. *et* abeſt ab 15. 24. — *madidum* 22. — *cyrro* 17. 20. *madidos torquentem in cornua cirros* emend. Salmaſ. in Epiſt. de Coma. Non male! Durior certe dictio: *torquentem cornua e madido cirro.*

166. *hic* 22. *illic* 50.

167. *volucres Thracum* 15.

Nos viles pulli nati infelicibus ovis?
Rem pateris modicam, et mediocri [illegible] curvis
Si flectas oculos maiora ad cri[illegible] videas hoc
Conductum latronem, in[illegible] re: sed illic
[illegible] spectentur proelia,
Atque dolo, primos qu[illegible] ridet.
Confer et hos, veteri [illegible] pede non est altior uno:
Pocula adorandae r[illegible], fraudisque nefandae
Dona, vel antiq[illegible] crede hunc graviore
Haec ibi si n[illegible] catena
[illegible] (quid plus velit ira?) necari
Radat inar[illegible] illa tamen iactura, nec umquam
Neptuni[illegible] sospes erit. sed corpore trunco
An d[illegible] dabit minimus solatia sanguis.
Cor[illegible] bonum vita iucundius ipsa,
Et [illegible] indocti, quorum praecordia nullis

169 torvis 16.
169 foeva 18. — haec [illegible]

171. quatiare 1. 14. 17. 64. 75. 76. 82. quaterere 50. Marshall. quatiere 10—13. 15. 16. 18. 19. 21. 23—27. 45—50. 54—63. 65—69. 71—74. 77. minus venuste. *quatiaris et illic* 20. 22.

172. Vox *quamquam* ab h. l. plane aliena videtur, et vix dubito, quin totus hic versus ab ingenio interpolatoris profectus sit. *Assidue quamquam* 16. 17. — *spectantur* 10. 15. 16. 18. 19. 22 — 24. 45.

174—185 in 13 ita mutati et transpositi: *Quaerunt indocti, quorum praecordia nullis Interdum, aut levibus surgunt flagrantia causis. Quantulacumque etenim est occasio, subficit irae. Nullane periuri capitis fraudisque nefandae Poena datur; manet illa quidem iactura, nec umquam Depositum bene sospes erit. de corpore trunco Invidiosa fluens reddat solatia sanguis. Nam vindicta bonum vita iucundius ipsa. Sed non vindictam sapiens commendat, ut ille, Qui* cet.

175. *affectum* 16. 29.

lum, aut levibus videas flagrantia causis.
lacumque adeo est occasio, subficit irae.
s non dicet idem, nec mite Thaletis
ulcique senex vicinus Hymetto,
. adceptae saeva inter vincla cicutae
ori nollet dare. Plurima felix
atim vitia, atque errores exsuit omnes,
rima docet rectum Sapientia: quippe minuti
Semper et infirmi est animi exiguique voluptas
Vltio. continuo sic conlige, quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. Cur tamen hos tu
Evasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet adtonitos, et surdo verbere caedit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?

arreptum 21. 22. — *minora* 7.

177. *movet tamen illa* 16. — *ulla* 73.

180. *Aut* 45. — *bonum est* 15. 16.

182. *nullis, Interdum levibus* 11.

184. *dicit* 16. 23. 24. 60. 65.

185. *Hymeto* 25. 27. 45. 47. 48. 50. 57 — 60.

186. *saevae* 25. 27. 46. 48. 50. 57 — 60. 64. *saeve* 47.

188. *ast errores exsuit omnes Prima docens* r. S. legisse vet. Schol. suspicabatur Schurzfl. At sensum forte loci huius, ut toties, non percepit. v. Comm.

189. *docens* 10 — 13. 15 — 22. 25. 27. 45 — 50. 54 — 58. 60 — 63. 65 — 69. 71 — 74. *doceas* 59.

190. *Semper et exigui est infirmi animique voluntas* 13. forte *animi infirmique voluptas*.

191. 192 eiecti e 13.

193. *putas* 16. 17. 20. 21. 22. *putet numquam quos conscia facti* 13.

194. *caeco verbere pulsat* 77.

195. *quatiens* 13. 20. 21. 22. 24. *qnatiens animum terrore* 4.

Poena autem vehemens, ac multo ſaevior illis,
Quas et Caedicius gravis invenit, et Rhadamanthus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.
Spartano cuidam reſpondit Pythia vates:
Haud inpunitum quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, et fraudem iure tueri
Iurando. quaerebat enim, quae numinis eſſet
Mens, et an hoc illi facinus ſuaderet Apollo?
Reddidit ergo metu, non moribus; et tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probavit,
Exſtinctus tota pariter cum prole domoque,
Et, quamvis longa deductis gente, propinquis.

196. *Poena etenim vehemens eſt et ſaevus cruciatus* 13. — *et* 16.

197. electus e 13. *Caedicius* recepi ex 1. 17. 21. *Cecidius* 20. 22. 45. *Seditius* 18. 23. 60. *Caeditius* in reliquis libris. — *aut Rhadamanthus* 23. 61. 62. 63. 66 — 69. 71 — 74. 77. *Radamanthus* 18. 20. 45. *Rhadamantus* 50. *Radamantus* 17. 19. Sed Gr. Ῥαδάμανθυς dicitur.

199 — 207 eiecti e 13.

200. *fore quondam* 16. — *forte* 45.

201. *detinere* 24.

203. *facinus illi* 11.

206. *pariter tota* 10. 16. 18. 19. — *domnque* 20.

207. *deductus* 20.

208. *ſaeva* pro *ſola* 13. 20. 21. — *voluptas* 17. 20. 21. 22. 24. 27. 45 — 49.

210. *Facti crimen habet vitioſa mente peractum* 13. — *credo* 47. 48. *dic* pro *cedo* 22. ex interpret.

211 — 222 eiecti e 13.

212. *et morbo* 15. 17. 20. 23. 27. *e morbo* 11. *ex morbo* 21. 22.

213. *Setina miſellus Exſpuit, Albani veteris pretioſa ſenectus Displicet* in.

Has patitur poenas peccandi sola voluntas.
Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. cedo, si conata peregit?
Perpetua anxietas nec mensae tempore cessat,
Faucibus ut morbo siccis, interque molares
Difficili crescente cibo. sed vina misellus
Exspuit. Albani veteris pretiosa senectus
Displicet. ostendas melius; densissima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem si forte indulsit cura soporem,
Et toto versata toro iam membra quiescunt:
Continuo templum, et violati numinis aras,
Et, quod praecipuis mentem sudoribus urguet,
Te videt in somnis. tua sacra et maior imago
Humana turbat pavidum, cogitque fateri.
Hi sunt, qui trepidant, et ad omnia fulgura pallent,

Klotz. Actis literariis ingeniose coni. Cl. Herel, qui bene monet, haec vini genera etiam sup. V, 33. 34 coniungi, et τὸ *sed* h. l. ineptum esse, *vina* autem simpl. dicta non satis respondere consilio poetae, qui id agat, ut fastidium exprimat deliciarum cuiuscumque generis, quod anxius habeat homo sceleris que sibi conscius. De hac coniectura Ruhnkenius olim gratulatus est docto eius auctori, qui per literas id mihi significavit. Eadem firmatur alio, qui mihi succurrit, poetae nostri loco sup. X, 27. (*lato Setinum ardebit in auro*) ubi *Setinum* sc. vinum dicitur, ut h. l. *Setina*. Forte etiam epitheton *veteris*, cui parum apte h. l. *senectus* iungitur, e glossa irrepsit. Similia tamen passim in poetis obvia.

217. *saporem* 16. 21. 60.

218. *tota* 16. — *vexata* 24. — *foro* 77. — *quiescant* 18. 23. 27. 46. 47. 48. 50. 58. 64.

219. *et templum* 24 — *aram* 24.

221. *at* 16.

223. *Qui peccant, trepi-*

Quum tonat, exanimes primo quoque murmure coeli;
Non quasi fortuitus, nec ventorum rabie, sed
Iratus cadat in terras, et iudicet ignis.
Illa nihil nocuit, cura graviore timetur
Proxima tempestas, velut hoc dilata sereno.
Praeterea, lateris vigili cum febre dolorem
Si coepere pati, missum ad sua corpora morbum
Infesto credunt a numine: saxa Deorum
Haec, et tela putant. pecudem spondere sacello
Balantem, et Laribus cristam promittere galli
Non audent: quid enim sperare nocentibus aegris
Concessum? vel quae non dignior hostia vita?
Mobilis et varia est ferme natura malorum.
Quum scelus admittunt, superest constantia: quid fas,
Atque nefas, tandem incipiunt sentire peractis

dant 13. — *fulmina* 3. 4. 16. 22. 27. 46. 47. 48. 64 solenni varietate.

224. *quoque primo* 25. 46—50. 57—60. 64. 65.

225. *fortuitu* 18. 19. 20. 27. 45—50. 54. 55. 56. 59—65. 68. 71—74. Nostra lectio doctior est.

226. *ut* pro *et* 16. 19.— *vindicet* 7. 10. 13. 16. 19. 20. 22—27. 29. 45—50. 54—69. 71—74. Sed exquisitius videtur *iudicet*, iudicis quasi personam agat, sententiam quasi de reis ferat, eos condamnet ac puniat.

227. *noceat* 24.

228. *haec* 24.

231. *de numine* 22. — *sacra deorum* 13. *et saxa* 10.

232. *Haec tela esse putant* 16.

233. *permittere* 46. 47. 48. 58.

235 abest ab 23.

237. *Dum* 23. *Tum* 60. — *superest audacia* 77. — *quid fas* pro *quod fas* restitui ex 10. 21. 24. 25. 47. 48. 55—60. 62. 66—69. 71—74.

Criminibus. tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa et mutari nescia. nam quis
Peccandi finem posuit sibi? quando recepit
Eiectum semel adtrita de fronte ruborem?
Quisnam hominum est, quem tu contentum videris uno
Flagitio? dabit in laqueum vestigia noster
Perfidus, et nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Aegaei rupem, scopulosque frequentes
Exsulibus magnis. Poena gaudebis amara
Nominis invisi, tandemque fatebere laetus,
Nec surdum, nec Tiresiam quemquam esse Deorum.

SATIRA XIV.

Plurima sunt, Fuscine, et fama digna sinistra,
Et nitidis maculam haesuram figentia rebus,

238. *tamen* 25. 46. 49. 56. 57. 60. 65.

240. *et fixa* 13. 23.

241. *imposuit* 19.

242. *attritum* 13. — *pudorem* 21. 22. 24. 28.

244—249 in 13 ita mutati: *dabit in laqueum vestigia latro, Et demum merita torrebitur in cruce noto Crimine deprensus; tandemque fatebere letus* cet.

246. *Et* 16. — *Aegei* 19.

248. *Numinis* 21. *Nominis illisi* 16.

Sat. XIV.

1. 2 in 13 in unum contracti: *Plurima sunt nitidis rubem faoientia rebus.*

2. *maculam et rugam* 22. (Gr. σπίλον καὶ ῥυτίδα) *maculam ac rugam* 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 25. 26. 27. 45—50. 54—69. 71—74. prob. Rigalt. — Ante hunc versum alius legitur in multis codicibus, et quidem *Et quid maiorum vitio sequiturque minores* in 12. *Et quod m. vitio* (al. *vitium*) *s. m.* in 2. 4. 8 a

Quae monſtrant ipſi pueris traduntque parentes.
Si damnoſa ſenem iuvat alea, ludit et heres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec melius de ſe cuiquam ſperare propinquo
Concedet iuvenis, qui radere tubera terrae,
Boletum condire, et eodem iure natantes
Mergere ficedulas didicit, nebulone parente,
Et cana monſtrante gula. Quum ſeptimus annus
Transierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto coenare paratu
Semper, et a magna non degenerare culina.
Mitem animum, et mores modicis erroribus aequos
Praecipit, atque animas ſervorum et corpora noſtra

m. ſec. 11. 23. 24. 27. 35. 36. 45. 74. *Et quod m. vitia ſ. m.* in 17. 19. 20. Pithoeus non repugnat, quo minus eum retineamus, dummodo poſt v. 3 reponatur. Sed argumentum potius Satirae hoc verſu et forte altero, qui exciderit, comprehenſum fuiſſe, non male ſuſpicabantur Lipſius Epiſt. Quaeſt. IV, 15. Grangaeus, Calder. et alii, qui recte monent, in membranis plerisque, memoriae iuvandae cauſa, verſum, quo argumentum contineatur, vel Satiris praefixum, vel, ut in cod. Divaei, ad marginem libri ſcriptum legi, indeque ſpurium illum et ineptum, quo tota loci huius ſententia turbetur, facile potuiſſe in textum inrepere.

3. *tradentque* 13.

4. *iuvet* 22.

5 eiectus e 13.

6. *Nec melius cuiquam de ſe* 11. 16. 17. 45. *Nec de ſe cuiquam melius* 20. *Nec de ſe melius cuiquam* 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. *cuidam* 12. 15.

7. *Concedit* 10. 13. 15. 16. 17. 19—24. 27. 48. 54. 59—65. — *rodere* quosdam legere monet Lubinus, qui id exponit, avide vorare.

10—24 extruſi e 13. — *cava* 45.

Materia conſtare putat, paribusque elementis;
An ſaevire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu, et nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi laris, ac Polyphemus?
Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid ſuadet iuveni laetus ſtridore catenae,
Quem mire adficiunt inſcripta ergaſtula, carcer
Ruſticus? Exſpectas, ut non ſit adultera Largae
Filia, quae numquam maternos dicere moechos
Tam cito, nec tanto poterit contexere curſu,
Vt non ter decies reſpiret? Conſcia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante puſillas

11. *puero* pro *puerum* reſtitui ex 10. 15. 16. 17. 19 — 27. 45 — 50. 54. 55. 57 — 69. 71. 72. 73. Poſſis etiam legere: *Transierit, pueri nondum* cet. — *nec dum* 23.

13. *cupiens* 9.

15. *aequus* 48.

16. *Praecipitat qui* 29. *Praecipitateret* 12. — *animos* 10. 12. 15. 17. 19. 25. 27. 45 — 50. 54. 55. 57 — 63. 65 — 69. 71. 72. 73.

17. *paribusve* 17.

18. *Inſaevire* quidam. — *Rutulus* 11. 17. 19. 21 — 24.

19. *nulla* 16. 19. — *Syrena* 17. 20.

20. *et* pro *ac* 22.

21. *Tunc* 10. 11. 17. 19 — 24. 45. — *aliquis quoties* 7. et mox v. 22. *propter duo* 7. 11. Vtrumque probavit d'Orville ad Chariton. I, 5. p. 234 ed. Lipſ.

25. 26. *Exſpectas fruſtra, quod non ſit adultera tandem, Quae virgo numquam* cet. 13. — *exſpectes* 15. 25. 46 — 50. 54 — 60. 64. 65. — *Lagae* 21 a m. ſec. 22. *large* invita Minerva coni. Fidentinus et Sabinus.

26. *diſcere* 24.

27. *non* 22. — *potuit* 24. *poterit tanto* 21.

28. *tredecies* 16.

29. 30. *Turpi, quae ce-*

Inplet, et ad moechos dat eiſdem ferre cinaedis.
Sic natura iubet: velocius, et citius nos
Conrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Quum ſubeunt animos auctoribus. Vnus et alter
Forſitan haec ſpernant iuvenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit praecordia Titan:
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt,
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpae.
Abſtineas igitur damnandis. huius enim vel
Vna potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes ſumus; et Catilinam

ras illa dictante puſillas Implet, et inceſtis ſert mechis verba refertque 13. — *has* 16. *nunc hac ceras* 11. *non hac ceras* 11 ad marg.

30. *moechos* pro *moechum* revocavi ex 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19. 20. 25. 27. 45—50. 54—60. 64. et Priſciani lib. VII. et XIII.— *easdem* 16.

31. *natura docet* 24.

32. *magis* 13. *magna* 47.

33. *ſubeant* 10. 13. 15. 16. 17. 19—22. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74. — *actoribus* 16. *doctoribus* 7.

34. *ſpernunt* 45. *ſpernent* 15. *ſpernet* 13.

38—43 in 13 ita transpoſiti et contracti: *Turpibus et pravis omnes dociles imitamur. Raro Brutus erit, Bruti vel avunculus umquam. Quolibet in populo ſaevum videas Catilinam. Vna potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur Ex nobis geniti, nec proſicit ulla niſi iſta.* — *Abſtineat* 12. *Abſtineas igitur damnis;* (ſceleribus, quae tibi liberisque tuis exitio ſunt) *huiusce etenim* (rei) *vel Vna potens* cet. 10. 11. 12. 15. 17. 19. 20. 21 a m. ſec. 22—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. *damnas, et huiusce etenim* 16.

39. *eſt* non exſtat in 11. 19. 22. — *nec* 22. 23. 24. 65.

40. *vobis* 23. — *mirandis* 22.

41. *et* 16.

42. *in templo videas* 21.

Quocumque in populo videas, quocumque sub axe:
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.
Nil dictu foedum visuque haec limina tangat,
Intra quae puer est. procul hinc, procul inde puellae
Lenonum, et cantus pernoctantis parasiti.
Maxima debetur puero reverentia. si quid
Turpe paras, ne tu pueri contemseris annos;
Sed peccaturo obstet tibi filius infans.
Nam si quid dignum Censoris feceris ira
Quandoque, et similem tibi se non corpore tantum,

43. *umquam* 21.

44. *Neo* 12. 45.

45. *Intra quae pater est* 1. 11. 29. 75. prob. Schurzfl. — *ac* pro *hinc* 11. 12. 22. et *hac* 10. 17. 19. 20. 21. 24.

45. *profani* pro *puellae* 11. *procul hinc, procul ite puellae* recte, opinor, in literis ad me datis emend. Cl. Herel, qui suspicatur, vocem importunam *inde* ab indocto librario repositam esse, ut τῷ *hinc* responderet.

46. *ut cantus* 16.

47. *pueris* 22.

48. *ne* recepi ex 13. 27. 47. Idem coni. V. Cl. Herel. *neo* in plerisque libris. *non* in quibusdam. — *tu ne pueri* 13.

49. *Si* 13. — *obstet* 1. 14. 16. 18. 24. 70. 82. *obstat* 19. *absistet* 23. *obsistat* 10. 12. 13. 15. 17. 20. 21. 22. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—76. Rectius; nisi potius repositum est ab iis, qui metro timebant. v. sup. ad I, 151.

50—58 in 13 ita mutati et contracti: *Nam si quid dignum Censoris feceris ira, Vnde tibi frons vel libertas corripiendi, Quum facias peiora senex, morumque sit ipse Filius et similis tibi sit non corpore tantum.*

51. *Quandoquidem et similem* 10. 12. 16. 17. 19—27. 45—50. 54. 55. 57—64. *Quandoquidem similem* 11. 15. 50. 55. 65—69. 71. 72. 73. 77. Illud probavit Schrader, hoc Schurzfleisch. — *non se* 22. Vulgo

Nec vultu dederit, morum quoque filius, et qui
Omnia deterius tua per vestigia peccet,
Corripies nimirum, et castigabis acerbo
Clamore, ac post haec tabulas mutare parabis.
Vnde tibi frontem libertatemque parentis,
Quum facias peiora senex, vacuumque cerebro
Iam pridem caput hoc ventosa cucurbita quaerat?
  Hospite venturo, cessabit nemo tuorum.
Verre pavimentum, nitidas ostende columnas;
Arida cum tota descendat aranea tela;
Hic leve argentum, vasa aspera tergeat alter;
Vox domini furit instantis, virgamque tenentis.

verba *Quandoquidem — filius*, vel adeo tres versus, 51. 52 et 53., parenthesi includuntur.

52. *morum tibi filius* 12. 17. *morum quod filius* quidam. — *et quum Omnia* cet. 10. 15. 16. 17. 19—21. 23—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

54. *et nimirum* 15. 16. *nimium* 45.

55. *aut post haec* 12. 16—20. 24. 25. 27. 45—48. 56. 58. 60. 64. 65. *ac posthac* 24. 77. *ad hac post* 23. *ut post haec* 57. 59.

57. *facies* 12. 23.

60. *et nitidas* 12. 23.

62. *lavet argentum* 10—13. 15. 16. 18—22. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. *laeve argentum* in reliquis. Ego *leve* scripsi. v. ad II, 12. — *tergat et* 13. *tergeat atque* 12. 17.

63 eiectus e 13. *furit* 1. 14. 18. 48. 70. 75. 76. 82. *fremit* 7. 10. 11. 15. 20. 21. 23—27. 29. 45. 46. 47. 49. 50. 54—69. 71—74. 77. *fremat* 12. 16. 17. 19. *premat* 22.

64. *ut* pro *ne* 19 a m. pr.

66. *Nec* 25. 45. 50. 56. 57. 60. Parum interest.

67. *scrobis* 11. 12. 16. 17. 19. 20. 24. *scropis* 23. — *emondat* vet. MS. Rittershus. *mundat* 12. *emundet* 21 a m. sec. *emundat* 11. 23. 24. quod recte, opinor, probarunt Sciopp. Verif. IV, 10. et Schurzfl. qui monet, ita etiam legisse Eutichium Gramm. lib. II. p. 2174. ed. Putsch.

Ergo miser trepidas, ne stercore foeda canino
Atria displiceant oculis venientis amici,
Ne perfusa luto sit porticus: et tamen uno
Semodio scobis haec emendat servulus unus.
Illud non agitas, ut sanctam filius omni
Adspiciat sine labe domum, vitioque carentem?
Gratum est, quod patriae civem populoque dedisti,
Si facis, ut patriae sit idoneus, utilis agris,
Vtilis et bellorum, et pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, et quibus hunc tu
Moribus instituas. Serpente ciconia pullos

69. *labe* 23.

70 abest ab 23. *patriae-que dedisti* 22. *Patribus civem populoque* emend. et copiose defendere conabatur Bentl. ad Horat. Od. III, 6. 20. putans, ineptam non modo h. l. esse tautologiam, sed inficetam quoque inconcinnamque repetitionem voc. *patriae*. In hac vero repetitione magna potius vis inest, et *patriam populumque* diserte etiam iunxit Ovid. Met. XV, 572. (cui loco eamdem adhibere medicinam, magnae temeritatis est) neque ea prorsus synonyma esse verba, sed *patriam*, quatenus sit ipsa res publica, cum partibus suis, maiestate, dignitate, securitate et salute publica, distingui et posse et debere a *populo* s. civibus, iam monuit Iani ad Horat. l. l.

72. *rebus pacis* 23. 25. 27. 46—49. 54—60. 64. 65.

73. *Intererit multum, quibus — ipsum tu* 13.

74. *nidos* pro *pullos* 84 a m. pr. prob. Schradero in Observatt. p. 70. ubi recte, puto, monet, vulgatam lect. ex glossem. inrepsisse, (ut et ap. Claud. III Cons. Honor. Praef. v. 5.) et pullos aviumque fetus a poetis aliisque scriptoribus, originem vocabuli respicientibus, erudite *nidos* vocari. v. ad V, 143 in Comm. Iuvenalis docte loqui amat, et quis sibi persuadebit, *nidos* librariorum ingenio deberi?

Nutrit, et inventa per devia rura lacerta:
Illi eadem sumtis quaerunt animalia pinnis.
Vultur iumento, et canibus, crucibusque relictis,
Ad fetus properat, partemque cadaveris adfert.
Hic est ergo cibus magni quoque vulturis, et se
Pascentis, propria quum iam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capream, famulae Iovis, et generosae
In saltu venantur aves: hinc praeda cubili
Ponitur: inde autem, quum se matura levavit
Progenies, stimulante fame, festinat ad illam,
Quam primum praedam rupto gustaverat ovo.
Aedificator erat Cetronius, et modo curvo
Litore Caietae, summa nunc Tiburis arce,

75. *Nutrire* 22.

76. *quaerunt alimonia* 11. ad marg. Glossae; *Alimonium*, τροφεῖον, τροφή; et eadem voce usus est Varr. R. R. I, 8, 7. II, 1, 14. 5, 16. III, 16. Sed alibi, quod sciam, ea non obcurrit, et *eadem animalia* h. l. sunt serpentes et lacertae. — *pennis* 10. 13. 15. 16. 17. 19—27. 45—50. 54—69. 71—74. Praestat *pinnis*, si verum est, de quo tamen dubitare licet, ita dici plumas, h. e. molliores exiguasque pennas.

77. Fuerunt, qui mallent *gruibusque relictis:* sed hi sententiam h. l. parum perspexisse videntur.

78. *Adfoctus properat* 9. 22.

79. *Hinc* 21. — *iam* pro *quoque* 15.

81. *fecit* 11 a m. sec. unde *quum fecit in arbore* coni. Schurzfl.

82. *tunc praeda* 10. 12. 15. 16. 17. 19—27. 45—50. 54. 56—69. 71—74.

83. *se cum* 13. *iam matura* 16. — *natura* 45—48. — *levabit* 10. 12. 13. 17. 19—27. 48. 54—63. 65. 66—69. 71—74.

85. *primam* 17. 20. — *ructo* 16. *rupto praedam*

Nunc Praenestinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Graecis longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunae atque Herculis aedem;
Vt spado vincebat Capitolia nostra Posides.
Dum sic ergo habitat Cetronius, imminuit rem,
Fregit opes; nec parva tamen mensura relictae
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas adtollit marmore villas.
Quidam sortiti metuentem sabbata patrem,
Nil praeter nubes, et coeli numen adorant;
Nec distare putant humana carne suillam,
Qua pater abstinuit; mox et praeputia ponunt:
Romanas autem soliti contemnere leges,
Iudaicum ediscunt, et servant, ac metuunt ius,

61. 62. 63. 66. 67. 68. 71 — 74. — *gustaverit* 11. (alia lectio, ab eadem manu notata) 22. 25. 27. 49. 50. 56 — 65. 68. 71 — 74. *gestaverit* 46. 47. 66. 67.

86 — 95 eiecti e 13. *Cetronius* 1. 11. 12. 14. 19. 22. 45. 49. 70. 75. 76. *Centronius* 10. 15. 16. 18. 20. 21. 23 — 27. 46 — 48. 60. 64 — 69. 71 — 74. 77. *Caetronius* 17. *Cretonius* 8. et mox v. 92 *Cetonius*, sed utroque loco *Cetronius* a m. sec. *Centonius*, *Ceronius*, *Ciconius* al.

87. *et tunc* 15. 23. — *nec* 16.

90. *ac* 17. 46 — 50. 54 — 56. 59. 60. 64. 66.

91. *Possides* 18. 47. 49. 60. *Pusides* 21. *Busides* 16.

92. *Cetronius* 1. cet. v. ad v. 86. — *imminuit* 16.

95. *attollat* 18.

97 eiectus e 13. *coeli lumen* alii, nescio qui, probb. Cantero Nov. Lectt. IV, 2 ac 5. et Scalig. ad Cirin, sed refrag. Lips. ad Tac. Hist. V, 5.

98. *Non* 13. — *suilla* 22.

99. *Cum pater* 13. *Quod pater* 18.

101. *discunt* 15. *et discunt* 19. *edificant* 22. — *ac servant* 22. 23. — *et*

Tradidit arcano quodcumque volumine Moses.
Non monstrare vias, eadem nisi sacra colenti:
Quaesitum ad fontem solos deducere verpos.
Sed pater in causa, cui septima quaeque fuit lux
Ignava, et partem vitae non attigit ullam.
  Sponte tamen iuvenes imitantur cetera: solam
Inviti quoque avaritiam exercere iubentur.
Fallit enim vitium specie virtutis et umbra,
Quum sit triste habitu, vultuque et veste severum.
Nec dubie, tamquam frugi, laudatur avarus,
Tamquam parcus homo, et rerum tutela suarum

metuunt 11. 16. 22. 23. 25. 27. 46. 47. 48. 55—60. 64. 65.

102. *arcana — volumina* 23. — *Mosis* 46. 47. *Moyses* 17 a m. pr. 18. 19 a m. pr. 20—24. — *Tradit et arcano* 11. non improb. Schurzfl. ut sensus sit: *ediscunt* ritus Iudaeorum, et *observant, quodcumque tradit Moses*, quale est, *non monstrare vias*, nisi Iudaeis, et non circumcisos ne communis quidem aquae usu dignari velle, aut *sitientibus* fontem ostendere. Haec vulgaris interpretandi ratio dura, sed lectio illa omnino probanda videtur, modo post *Moses* non colon, ut vulgo fit, sed punctum ponatur, ut infinitivi *monstrare* et *deducere* non pendeant a verbis *Moses tradidit*, sed narrativi sint sive historici. Ita voc. *quodcumque* aptius est, quam si ad *ius Iudaicum* referatur: nec opus, versus 103 et 104 post v. 100 conlocare, quod Scaligero placuisse docet Pithoeus, ut infinitivi illi ad voc. *soliti* v. 100 pertineant. Forte tamen in fine v. 103 post voc. *colenti* incuria librariorum excidit copula *et*, qua certe inserta oratio magis fluit.

103. *Nec* 22.

104. *verpes* 13.

105. *Sed pater in causa, requies cui septima lux est* 13. — *in causa est* 22.

106 eiectus e 13.

108. *Invitam* 46. 48.

110. *habitum* 45. — *voce* pro *veste* 2.

Certa magis, quam ſi fortunas ſervet eaſdem
Heſperidum ſerpens, aut Ponticus: adde, quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat adquirendi
Artificem: quippe his creſcunt patrimonia fabris.
Sed creſcunt quocumque modo, maioraque fiunt
Incude adſidua, ſemperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis eſſe putat: iuvenes hortatur, ut illam

111. *laudatur* 10. 11. 15. 17—22. 25. 27. 45—50. 54—63. 65—69. 71—74. 77. *laudator* 16.

112. *rerum cautela* 4. 17. 21. 22.

113. *ſi fortuna* 75. 76. *fortunas ſi* 25. 27. 46. 47. 57—60. 64. — *ſervat* 16. 22. 45.

114. *ſerpens, qui poma tuetur athlantis* 13.

115 electus e 13. *putat atque verendum Artificem* 10. 11. 18—21. 23—27. 45—50. 54—69. 71—74. *atque verendi* 12. 16. 17. 21. quod Pulmannus exponit: verecundae actionis.

116. *Pinguia ſub cupido creſcunt p. ſabro* 13. — *creſcant* 16.

117. *quocumque malo* 4.

119. *Et ſolos animi felices* 13. *animi felicis* (ſcil. eſſe) 10. 15—21. 23. 25. 48. 54. 55. 57—63. 65. 66—69. 71. 72. 73. non male! Sed doctior eſt et Graeca dictio *Felix animi*, ut μακάριος τῆς τύχης, εὐτυχὴς τῆς ὁμιλίας cet. et contra *infelix animi* ap. Virg. Aen. IV, 529.

120. *mirantur* 10. 12. 13. 15—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73. 77. — *hi nulla* 12. 15—18. 20. 21. 23. 24. 45. 46. 49. 55. 56. 59. 60. 65.

121. *putant* 10. 12. 15—21 a m. ſec. 22. 24. 25. 27. 45—47. 49. 54—69. 71. 72. 73. — *hortantur* 10. 18. 19. 22—27. 45. 46. 47. 49. 54—69. 71. 72. 73. — *avarus* pro *ut illam* 13.

Ire viam pergant, et eidem incumbere sectae.
Sunt quaedam vitiorum elementa: his protenus illos
Inbuit, et cogit minimas ediscere sordes.
Mox adquirendi docet insatiabile votum.
Servorum ventres modio castigat iniquo,
Ipse quoque esuriens: neque enim omnia sustinet umquam
Mucida caerulei panis consumere frusta,
Hesternum solitus medio servare minutal
Septembri; nec non differre in tempora coenae
Alterius, concham aestivam cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique siluro,

122—124 eiecti e 13. *peragant* 9. 11. 15. 16. 23.

124 *nimias* 4. 5. 20. 21. 22.

125. *Et conquirendi docet i. v.* 13. — *insanabile* 22.

126. *avarus* pro *iniquo* 13.

127. *nec* 15. 16. *enim* abest a 12. Vetus Schol. haec notavit: „id est, omnia sustinet. Duo negativa confirmativum faciunt." Hinc eum legisse, *neque enim non sustinet umquam Omnia caerulei* cet. suspicabatur Schurzfl. putans, *mucidi* fuisse glossam τῷ *caerulei*, et deinde textum obsedisse.

128. *Muscida* 13. 16. — *frustra* 22. 24. 45. 47. 48.

129. *Est solitus medio hesternum s. m.* 13. — *medici* pro *medio* 7.

130—132 eiecti ex 13. *tempore* 16. 27.

131. *concham* 2. 3. 5. 10. 17—24. 27. 45—49. 54. 55. 57—60. 66—69. 71—74. *concam* 12. *aestivi* 2. 3. 5. 10. 16—27. 45—47. 49. 50. 54—69. 71. 72. 73. 77. *Concha aestivi cum parte lacerti* apta h. l. si vile concharum genus intellexeris, quia cum *lacerto* coniungitur. Sed *concham et lacertum* iunxit etiam Martial. VII, 77. *concham aestivi* cet. 16. 25. 50. 56. 61—65. 77. prob. Magio in Miscell. II, 3. et 10. ubi *partem* h. l. dici credebat caudam lacer-

Filaque ſectivi numerata includere porri.
Invitatus ad haec aliquis de ponte negabit.
Sed quo divitias haec per tormenta coactas,
Quum furor haud dubius, quum ſit manifeſta phreneſis,
Vt locuples moriaris, egentis vivere fato?
Interea pleno quum turget ſacculus ore,
Creſcit amor numi, quantum ipſa pecunia crevit;
Et minus hanc optat, qui non habet. ergo paratur
Altera villa tibi, quum rus non ſubficit unum,
Et proferre libet fines; maiorque videtur,
Et melior vicina ſeges: mercaris et hanc, et
Arbuſta, et denſa montem qui canet oliva.

ti, et hanc ſolam in pretio fuiſſe conligebat ex Martial. l. l.

133. *porci* 22.

134 extruſus ex 13. *negabit* reſtitui ex 10. 11. 12. 16—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. probb. Lindenbr. et Heinſ. ad Ovid. in Ibin v. 420. *negavit* 14. 15. 70. 75. 76. 82. quod *ἀορίστως* adcipi poteſt. *negarit* non male coni. Schurzfl.

135. *quod* 25. 61. *quid* pro *quo* al. Sed doctius *τὸ quo*. v. Comm. — *per haec* 16. 45. *mala per tormenta* 13.

136. *phreneſis manifeſta* 11. Recte, opinor, ut priores ſyll. voc. *phreneſis*, *Φρένησις*, ſint breves. Eas quoque conripuerunt Prudent. Hamartig. 125. et Seren. Samm. 90.

137. *egenti vivere fato*. 10—13. 16. 18—21 a m. pr. 22—27. 45—50. 54—69. 71—74. rectius forſan, certe doctius.

138. *Praeterea pleno conſurgit* 13.

139. *pecunia creſcit* 10—13. 15 27. 48. 54—69. 71—74. 77. forte rectius.

140. *qui non habet, artius autem* 13.

141 eiectus e 13.

142. 143. *Si quis habet, cumulare cupit maiorque videtur Et melior vicina ſeges, mercetur ut illam* 13.

144 extruſus ex 13.

Quorum ſi pretio dominus non vincitur ullo,
Noctę boves macri, laſſoque famelica collo
Iumenta ad virides huius mittentur ariſtas;
Nec prius inde domum, quam tota novalia ſaevos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix poſſis, quam multi talia plorent,
Et quot venales iniuria fecerit agros.
Sed qui ſermones? quam foedae buccina famae?
Quid nocet haec? inquit. tunicam mihi malò lupini,
Quam ſi me toto laudet vicinia pago,
Exigui ruris pauciſſima farra ſecantem.
Scilicet et morbis, et debilitate carebis,
Et luctum et curam effugies, et tempora vitae
Longa tibi poſt haec fato meliore dabuntur;
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,

145. *Cuius* 13. — *dominus precio* ſ. *pretio* 11. 13. 16 — 24. 45. *pretiis ullis* 77.

147. *Armenta* 25. 27. 46 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. - *mittantur* 16. *mittuntur* 10 — 13. 15. 17 — 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77.

148. *ſcaevos* 18. 23.

149. *habeant* 17. 20. 22 — 24. 27. 45. 46. 49. 56. 60. 65. *habebant* 47. — *credant* 20. 24.

151. *Et ſic venales* 16.

152. *Si quem corripiat foedae quoque b. f.* 13. — *quae foedae* 17 — 21. 23. 24. 27. 45 — 47. 49. 50. 54 — 58. 61 — 69. 71 — 74. *tam foedae* 22. — *bucina* 17. 18.

153. *Quid nocet hoc* 10. 11. 12. 15 — 22. 24. 25. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. *Non nocet haec* 13. *Quam nocet hoc* al. — Mox *lupini* reſtituimus ex 10 — 13. 15 — 21. 23 — 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. *lupinae* 14. 22. 48. 70. 75. 76. 81. 82. quae vox, quod ſciam, non alibi obcurrit, niſi adiective poſita.

155. *farra metentem* 22. Non male!

Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis aetate, ac Punica paſſis
Proelia, vel Pyrrhum inmanem, gladiosque Moloſſos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur
Vulneribus. merces haec ſanguinis atque laboris
Nullis viſa umquam meritis minor, aut ingratae
Curta fides patriae. ſaturabat glebula talis
Patrem ipſum, turbamque caſae, qua feta iacebat
Vxor, et infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: ſed magnis fratribus horum
A ſcrobe, vel ſulco redeuntibus, altera coena
Amplior, et grandes fumabant pultibus ollae.
Nunc modus hic agri noſtro non ſubficit horto.
Inde fere ſcelerum cauſae, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſaepius ullum

156—171 eiecti e 13.

158 abeſt ab 23.

159. *ſolus culti* 25. 46—49. 54—60. 64.

161. *paſſis aetate* 11. ſed *fractis* in marg. — *et Punica* 25. 27. 46. 47. 49. 54—58. 60. 64. — Ante hunc verſum excidiſſe unum alterumve ſuſpicari poſſis: in ſententiarum ſaltem ordine eſt, quod ſeveriori iudici diſplicere poſſit.

162. *Moloſos* 46—49. *gelidosque Moloſſos* malebat Scaliger, quod multo concinnius videbatur Plathnero.

163. *dabuntur* 49.

164. *merces ea ſanguinis* 10. 11. 12. 15—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

165. *haud ingratae* 10. 11. 12. 15—18. 20—24. 27. 45. 46. 47. 56. 65.

167. *in qua* 15. *qua camera* 16.

171. *poſtibus ollae* 21.

172. *Namque antiquus ager noſtro non ſ. atro* 13.— *veſtro* 57.— *agro* pro *horto* 15.

173 eiectus e 13.

174. *Iam non inter nos graſſatur* 13. — *ac ferro* 21. — *craſſatur* 18. 19.

Humanae mentis vitium, quam ſaeva cupido
Indomiti cenſus. nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri. ſed quae reverentia legum,
Quis metus, aut pudor eſt umquam properantis avari?
Vivite contenti caſulis et collibus iſtis,
O pueri, Marſus dicebat et Hernicus olim,
Veſtinusque ſenex; panem quaeramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis: laudant hoc numina ruris,
Quorum ope et auxilio, gratae poſt munus ariſtae,
Contingunt homini veteris faſtidia quercus.
Nil vetitum feciſſe volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi; qui ſubmovet Euros

175. *ſceva* 23.

176. *Indomiti cenſus* revocavi ex 10. 12. 13. 17—22. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. h. e. immenſi, quo ſenſu *indomita prela* dixit Plin. XVII, 10. ſ. 14. *Inmodici cenſus* 11. 14. 15. 16. 23. 24. 70. 75. 76. 82. quae lectio haud dubie ex interpret. orta. Illam certe librariorum ingenio deberi, quis ſibi perſuadeat?

177. *neque enim eſt* pro *ſed quae* 13.

178. *Nec metus* 13. — *et pudor* 18. *Quis modus, aut pudor eſt* in literis ad me ſcriptis ingenioſe emend. Cl. Herel, coll. Horat. Od. I, 24, 1. *Quis deſiderio ſit pudor aut modus*, qui locus Iuvenalis forte menti obverſabatur. Vox *metus* languet, quoniam cum *reverentia legum* iungitur.

179. *his caſulis* 15. *gazulis et mollibus agris* 13.

180. 181 in 13 ita contracti: *O pueri, panem curvo quaeratis aratro.*

182. *Qui* reſtituimus ex 11. 12. 13. 16—20. 23—27. 45—50. 55. 57—69. 71. 72. 73. 75. 76. *Quis* 10. 14. 15. 21. 22. 54. 56. 70. 74. 77. 82. quod minus aptum videtur, niſi forte ita iunxeris verba: *aratro panem quaeramus menſis noſtris, quis ſatis eſt,* quibus ſufficit panis. — *laudant haec*

Pellibus inverſis. peregrina ignotaque nobis
Ad ſcelus, atque nefas, quaecumque eſt, purpura ducit.
Haec illi veteres praecepta minoribus: at nunc
Poſt finem auctumni media de nocte ſupinum
Clamoſus iuvenem pater excitat: Adcipe ceras,
Scribe, puer, vigila, cauſſas age, perlege rubras
Maiorum leges, aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo, naresque piloſas
Adnotet, et grandes miretur Laelius alas.
Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi ſexageſimus annus
Adferat: aut, longos caſtrorum ferre labores

11. 21 a m. ſec. 22. 23. — *numina vatis* 16.

184. *Contingunt homines* 10. 11. 12. 17 — 24. 27. 45 — 49. 54. 55. 56. 60 — 63. 65 — 69. 71 — 74. 77. non inprob. Schurzfl. qui comparavit Gr. ἄπτει χόρος. *Contemnunt homines* 13. *Effugiunt homines* 50. 64.

186. Poſt hunc verſum in 16 inſertus eſt iſte: *Frondoſo pariter requiem capeſſere lecto.*

188. *quodcumque* 13. 49. 55. 61. 62. 63. 65 — 69. 71 — 74.

189. in 13 legitur poſt v. 178 et ita: *Iſta dabant veteres praecepta minoribus olim. — et nunc* 16.

190. *Nunc autem cupidus media* 13.

192. *vigila ac cauſas age* 17. 19. *vigil ac* 16. 21 a m. ſec. 22. 28.

193 — 200 in 13 ita contracti: *Maiorum leges, aut, ſi te ferre labores Hos pigeat, tua cura paret, quod vendere poſſis* cet.

194. *Sit caput* 11. 20. prob. Schurzfl. putans, voce *ſed* turbari ſenſum.

195. *Advocet* 16.

196. *Dirue maiorum* cet. 20. — *atteias* 27. 47. 55. *actegias* 24. *acegias* 23. *ad tegias* 19. — *Brigrantum* 18.

198. *at* 11.] 15. 16. *et* 45.

Si piget, et trepidum ſolvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares, quod vendere poſſis
Pluris dimidio, nec te faſtidia mercis
Vllius ſubeant ablegandae Tiberim ultra:
Neu credas ponendum aliquid discriminis inter
Vnguenta, et corium. lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet. Illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur, DIs atque ipſo Iove digna, poetae:
Vnde habeas, quaerit nemo; ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulae pueris repentibus aſſae:
Hoc diſcunt omnes ante alpha et beta puellae.

199. *trepido* 10. 11. 12. 16—27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73.

202. *Vllius ſubeant mittendae trans mare longe* 13. — *Tyberim* 17. 20. 62. 68. 69. 71. 73.

203. *Ne* 63. *Nec* 13. 17. 18. 23. 25. 27. 45—50. 54—62. 64—69. 71—74. Eadem varietas eſt ap. Virg. Ge. IV, 47 et al. debeturque librariis, qui ignorabant, *neu* vel *neve* paſſim pro *nec* poni.

204. *Turpes atque bonas. Lucri bonus* cet. 13.

206. *poeta* 8. 13. 21. prob. Pith. Sed iunge: *ſententia poetae.*

207. *Vnde habes, nemo quaerit* 16. *quaerit nummos* 22.

208 eiectus e 13. *Haec* 20. — *pueris vetulae* 10. 17—24. 45. — *repentibus aſſae* 1. 10 14. 70. 75. 76. 77. 82. *repetentibus aſſem* 21. 24. quod coni. Schurzfl. coll. V, 144. *poſcentibus aſſem* 11. 12. 15—20. 22. 23. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. probb. Grang. et Rigalt. coll. eodem loco ſup. V, 144. qui ſane huic lectioni favet, vel potius alteri *repetentibus aſſem*, quae ad noſtram propius adcedit, et peperit tertiam: *poſcentibus* enim eſt gloſſa, verbo *repetentibus* adſcripta. Noſtram lectionem primus revocavit Carrio Emendatt. II, 9. ubi monet, *aſſam* dici nutricem, quod ſemper *aſſit* ſ. *adſit* iis, quos nutrit. Sed rectius forte vetus Schol. interpretatur hanc vocem: „*Aſſa* dicitur nutrix ſicca et

Talibus instantem monitis quemcunque parentem
Sic possem adfari: Dic, o vanissime, quis te
Festinare iubet? meliorem praesto magistro
Discipulum. securus abi: vinceris, ut Aiax
Praeteriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum teneris. nondum inplevere medullas
Maturae mala nequitiae. quum pectere barbam
Coeperit, et longi mucronem admittere cultri,
Falsus erit testis, vendet periuria summa

vetusta, quae has non praestat infantibus, sed solum diligentiam et munditiam adhibet." Gloss. vett. „*Assae*, adsestrices, ἀναγετριαι, ταις τικτουσαις ὑπηρετουσαι, aliquando etiam τροφοι." *vetulae pueris poscentibus assae* legebat H. Pontan. ad Macrob. VII.

209. *Haec* 19. — *alpha et vita* 11 a m. sec. et 64. Cf. Valesiana p. 206. — *minores* pro *puellae* 13.

211. *possum* 10. 13. 15 — 25. 54—60. 62. 64—69. 71—74. *possunt* 27. 48. 61. 63. — *dico* 27. 61. 62. 63.

212. *Festinare facit* 16.

213. *abis* 66.

214. *et Pelea* 15. *aut Pelea* 23. — *vincit* 18.

215. *Parcendum teneris* 10. 17. ut ap. Virg. Ge. II, 363. Id substitui pro vulg. *Parcendum est teneris*. Librarii sexcenties inculcarunt τὸ *est*, ubi bona latinitas illud omittere solet. *Parcendum est pueris* 22.

216. *Maturae* 14. 15. 16. 23. 24. 48. 59. 65. 70. 77. *Naturae* 10 — 13. 17 — 22. 25. 26. 27. 45 — 49. 54 — 58. 60. 75. 76. non inprob. Schurzfl. ut *medulla naturae* maxima dicatur κακοζηλια. *Nativae* 50. 61 — 64. 66 — 69. 71 — 74. — Mox ante *quum* insertum est *Ast* in 14. 70. 82. quod extrusi, quoniam abest ab 10 — 13. 15 — 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 77. et interpolationem redolet. — *pectora* 16. 22.

217. *mucronem adtingere c.* 13.

Exigua, et Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam iam crede nurum, ſi limina veſtra
Mortifera cum dote ſubit. quibus illa premetur
Per ſomnum digitis! nam quae terraque marique
Adquirenda putas, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni ſceleris labor. Haec ego numquam
Mandavi, dices olim, nec talia ſuaſi.
Mentis cauſa malae tamen eſt, et origo penes te.
Nam quisquis magni cenſus praecepit amorem,
Et laevo monitu pueros producit avaros,
*Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, et totas effundit habenas

219. Copula *et* abeſt ab 10. — 13. 15 — 27. 45 — 50. 54. — 69. 71 — 74. 77. — *tegensque aramque* 21.

223. *Anquirenda* recte, puto, emend. Grang. v. ſup. ad VI, 501. — *putes* 18. 19. 23. 27. 46 — 50. 54. 55. 56. 59 — 64. 65. 68. 69. 71 — 74. 77.

224. *magis* pro *magni* 10. 54.

228. *levi* 45. *laeto* 16. — *providit* 15. 16. 29.

229. *Atque docet fraude — conduplicari* 13. — *fraudem* 24. — *conduplicari* 13. 17. 18. 20. 22. 23. 24. 27. 45. 47. 54. 58. 64. *conduplicandi* 15. Forte rectius, etſi non ignoro, vocem *libertatem* etiam infinitivo iunctam legi, v. c. ap. Prop. I, 1, 28. et Val. Fl. I, 601. — Totus autem verſus abeſt ab 2. 10. 11. 12. 16. 21. neque eum in ſuo exemplari habuiſſe videtur vetus Schol. qui illum ſilentio praetermiſit, et verba *dat libertatem* expoſuit: auctoritatem et nequitiam permittit. Eſt haud dubie lacinia, adſuta ab interpolatore, qui verba *Dat libertatem* non concoquebat, niſi talia adderentur. Minus quidem languebit, ſi τὸ *et* v. 228 et 230 pro *etiam* poſitum adceperis. At quis ferat hanc copulam toties ac vario ſenſu repetitam, eamdemque ſententiam ter expreſſam? Hinc etiam non placet opinio eorum, qui

Curriculo: quem ſi revoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contemto rapitur, metisque relictis.
Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent ſibi latius ipſi.
Quum dicis iuveni, ſtultum, qui donet amico,
Qui paupertatem levet, adtollatque propinqui;
Et ſpoliare doces, et circumſcribere, et omni
Crimine divitias adquirere, quarum amor in te,
Quantus erat patriae Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, ſi Graecia vera, Menoeceus:
In quorum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, et horrida bella capeſſunt

v. 230 τὸ *et* ante *totas* delendum putant, ut verbis *Nam quisquis — dat libertatem* πρότασις, (quae ſic nimis longa eſt et ταυτολογεῖ) reliquis vero, *totas effundit habenas* cet., ἀπόδοσις contineatur. Toto potius verſu eiecto nihil eſt, quod in h. l. displiceat. vid. Comm.

230. *effudit* 21. 22. 25. 27. 46—49. 54—63. 66. 67. 69—73.

232. *Cum* 22. *Sed* non male coni. Plathner. — *meritisque relictis* 9 a m. pr.

233. *credet* 24.

235. *Cur* 22. — *dicas* 16. — *ſtultus, qui donat a., Qui p. levat adtollitque p.* 13. Non male, ut ipſa ſint patris verba.

236. *levat* 13. 16. 23. — *attollitque* 13. 16. *attolletque* 15. *tollat levetque* 24. — *propinquum* 21.

238. *anquirere* etiam h. l. ſuſpicari poſſis. v. ſup. ad VI, 501. — *in te eſt* 18. 19 a m. ſec. 23. 25. 27. 46. 47. 48. 50. 54—69. 71—74.

239. *in pectore fato* 13.

240—243 eiecti e 13. *Meneceus* 19. 45. *Menecheus* 15. *Menecus* 18. *Meniceus* 11. ut in aliis MSS. *inophorus, iconomus* cet. v. Gifan. Ind. Lucret. *Menichoeus* 47. *Menicheus* 27. *Miniceus* 22. *Myneceus* 16. 17. *Menyceus* 20.

241. *quarum* (ſcil. Thebarum) 19. 25. 46. 48. 49. 50. 54—57. 59—69. 71—

Continuo, tamquam et tubicen ſurrexerit una;
Ergo ignem, cuius ſcintillas ipſe dediſti,
Flagrantem late, et rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur miſero, trepidumque magiſtrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis geneſis tua: ſed grave tardas
Exſpectare colus. morieris ſtamine nondum
Abrupto. iam nunc obſtas, et vota moraris:
Iam torquet iuvenem longa et cervina ſenectus.
Ocius Archigenen quaere, atque eme, quod Mithridates
Compoſuit, ſi vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare roſas. medicamen habendum eſt,
Sorbere ante cibum quod debeat et pater et rex.
Monſtro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla aequare queas Praetoris pulpita lauti,

74. Sed doctius eſt τὸ *quorum*. v. Comm.
243. et tamquam 20. — *tibicen* 22. 49.
245. *et late* 10. 11. 15. 17 — 19. 23. 25. 45 — 49. 54. 55. 57 — 60. 64. 65.
247. *caveam* 15—20. 22. 24.
248. *nec grave* 24.
249. *colos* 13. 18—21 a m. ſec. 22. 23. 24. 46 — 50. 54—57. 59. 60. 62. 64. 65. 68. 69. 71—74.
252. *Archygenen* 17. 19. Ego *Archigenen* pro *Archigenem* ſcripſi. — *Mitridates* 17. 18. 19. 46. 47. 50. 64. *Metridates* 20. 21. 45. 60.
253. *Oppoſuit* 22.
254. *togas* pro *roſas* 16. — *eſt* non exſtat in 17. 18.
255. *aut pater aut rex* 10. 11. 15—20. 24—27. 45—50. 54—69. 71—74.
256—297 eiecti e 13. *qui* 71. 72. 73.
257. *queat* 15. 64.
258. *ſpectas* 18. 23. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74. — *conſtant* 21. 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74.

Si ſpectes, quanto capitis diſcrimine conſtent
Incrementa domus; aerata multus in arca
Fiſcus, et ad vigilem ponendi Caſtora numi,
Ex quo Mars Vltor galeam quoque perdidit, et res
Non potuit ſervare ſuas. Ergo omnia Florae
Et Cereris licet, et Cybeles aulaea relinquas;
Tanto maiores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora, quique ſolet rectum deſcendere funem;
Quam tu, Corycia ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro ſemper tollendus et Auſtro,
Perditus, ac vilis ſacci mercator olentis;
Qui gaudes pingue antiquae de litore Cretae
Paſſum, et municipes Iovis advexiſſe lagenas?
Hic tamen ancipiti figens veſtigia planta
Victum illa mercede parat, brumamque famemque

259. *multis* 60. —
263. *relinques* 22.
265. *Non* 12. — *iactare* 12.
266. *ſolent* 27. 47. 54. 61. 63. 64. 74.
267. *Quantum* 16. — *in* ante *Corycia* non male inſeritur in 10. 17. 19. 23. 24. vel ante *puppe* in 45. — *Coricia* 10. 17. 19. 23. 24. 46. *Coritia* 47. 48. 50. 64. *Corithia* 21. 45. *Corinthia* 22. — *rupe* 21 a m. ſec.
268. *chore* 17 — 22.
269. *ac vilis* 1. 2. 14. 18. 56. 70. 74 — 77. 82. *Perditus, a Siculis ſacci mercator* (qui a Siculis ſaccum mercaris) 3. 5. 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19 — 27. 45 — 50. 54. 55. 57 — 69. 71. 72. 75. quod perperam probat Plathnerus, quia *ſaccus olens* ſit crocum, quod plurimum in Sicilia, unde et *Sicanium* dicatur Stat. Sylv. V, 3, 41. — *oletis* 11.
270. *pingui* 16. 27. 45. 59. 60. — *antiquo* 22. *antiquum* 27. 47.
273. *Victum ex illa merce* 22.

Illa reſte cavet: tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius. Adſpice portus,
Et plenum magnis trabibus mare: plus hominum
                                        eſt iam
In pelago: veniet claſſis, quocumque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium, Gaetulaque tantum
Aequora transſiliet: ſed longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo ſtridentem gurgite ſolem.
Grande operae pretium eſt, ut tenſo folle reverti
Inde domum poſſis, tumidaque ſuperbus aluta,
Oceani monſtra, et iuvenes vidiſſe marinos.
Non unus mentes agitat furor. ille ſororis
In manibus vultu Eumenidum terretur et igni:
Hic bove percuſſo mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. parcat tunicis licet atque lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus inplet
Ad ſummum latus, et tabula diſtinguitur unda:
Quum ſit cauſa mali tanti, et diſcriminis huius,

275. *Et mille villas* 19 a m. pr.

276. *eſt* non exſtat in 21. 22.

277. *vocat te* 10. 27. 47. 54. 58.

279. Secundam ſyll. voc. *Calpe* in ſexto caſu conripi, iam miratus eſt Priſcian. lib. VI. Eamdem brevem eſſe ap. Avien. Arat. v. 1023 obſervat Curio prava lectione deceptus, qui cum aliis putabat, id propterea fieri, quod *Calpe* etiam tertiae declinationis ſit, et *Calpes*, *Calpis* non minus recte dicatur, quam *Calpe*, *Calpes*.

285. *terretur* 11. In marg. non inprob. Schurzfleiſch. — *igne* 16.

286. *credet* 17.

287. *lacertis* 7. 12. 15. 17 a m. ſec. 20. 21. 22. 46. 61. 62. 63. 65—69. 71—73.

288. *navem qui* 21.

289. *tabula diſt. uda* 15. 16. 19. 21. 23—27. 46—49. 55—60. 68. *una* 17. 20. 22. 28. 74. *hirda* 65.

Conciſum argentum in titulos faciesque minutas.
Obcurrunt nubes et fulgura. ſolvite funem,
Frumenti dominus clamat, piperisque coemti;
Nil color hic coeli, nil faſcia nigra minatur;
Aeſtivum tonat. Infelix hac forſitan ipſa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, et zonam laeva morſuque tenebit.
Sed cuius votis modo non ſubfecerat aurum,
Quod Tagus, et rutila volvit Pactolus arena,
Frigida ſubficient velantes inguina panni,
Exiguusque cibus, merſa rate naufragus aſſem
Dum rogat, et picta ſe tempeſtate tuetur.
Tantis parta malis, cura maiore metuque
Servantur. miſera eſt magni cuſtodia cenſus.
Diſpoſitis praedives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus iubet, adtonitus pro
Electro, ſignisque ſuis, Phrygiaque columna,

291. *Conſciſſum* 16. 21. 22.

293. *piperisve* 19. 45. non male! *coemtor* 11. *coemptor* 15. 16. 19. 21 a m. pr. 23—27. 46—50. 54—69. 71. 72. 75.

295. *at forſitan* 15. 17. 20. 21. 22. *ac forſitan* 16. 19. 23—27. 48. 56—64. 66—69. 71—77. *an forſitan* al.

296. *cadit* 21. — *trabibus fractis* 10.

298. *ſuffecerit* 20. 21. 27. 46. 47. 48. 54. *ſufficeret* 23.

299. *volvunt* 22. *ſolvit* 16.

300. *ſufficiant* 16.

301. 302 eiecti e 13. *Exanguisque cibus* 21.

305. *Depoſitis* 16. — *perdives* 24. *dives* reponi iubebat Curio, et *armis* pro *hamis* Britann. ut metro conſuleretur. Neutrum illis veniſſet in mentem, niſi perperam de *hamis* piſcium cogitaſſent.

306. *Lucinus* 12. *Licius* 22. *Lamos* 16.

Atque ebore, et lata teſtudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici: ſi fregeris, altera fiet
Cras domus, aut eadem plumbo commiſſa manebit.
Senſit Alexander, teſta quum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis aequanda pericula rebus.
Nullum numen habes, ſi ſit prudentia: nos te,
Nos facimus, Fortuna, Deam. Menſura tamen quae
Subſiciat cenſus, ſi quis me conſulat, edam:
In quantum ſitis, atque fames, et frigora poſcunt,
Quantum, Epicure, tibi parvis ſubfecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates.
Numquam aliud Natura, aliud Sapientia dicit.

308—310 electi e 13.

310. *aut eadem* 10. 11. 12. 14. 15. 18. 19. 23. 24. 43. 45. 50. 64. 70. 82. *atque eadem* 16. 17. 20. 21. 22. 25. 27. 46—49. 54—63. 65—69. 71—77. At quomodo *altera ſiet domus*, et ſimul manebit *eadem?* Id iam monuit Lipſ. Epiſtol. Quaeſt. IV, 25.

312. *quantum* 23. 47. 48. 49. 55. 58. 64.

313. *totum qui* 27. 47. 48. 49. 56—60. 64. 65. *poſcerit* 21.

315. *Nullum numen abeſt* 13. 15. 16. 19. 20. 23—27. 45—50. 54—63. 65—69. 71. 72. 73. — *ſed te Nos facimus* 10. 13. 15. 16. 17. 20—27. 45—50. 54—69. 71—74. *ſed nos Te facimus* 12. 19. v. ſup. ad X, 365. ubi iidem leguntur verſus.

316. *Deam, coeloque locamus* 45. ex X, 366.

317. *conſulit* 16. 21.

318. *En quantum* ſuſpicari poſſis. At v. Comm. — *ac frigora* 21.

321. *dicet* 11. 22. 23. 25. 27. 46—50. 54—60. 65.

322—331 deſunt 13. — *ludere* 45. *includere* 15. *claudere* 16. 17. 19—22.

Acribus exemplis videor te claudere. misce
Ergo aliquid nostris de moribus: effice summam,
Bis septem ordinibus quam lex dignatur Othonis.
Haec quoque si rugam trahit, extenditque labellum;
Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum inplevi gremium, si panditur ultra:
Nec Croesi fortuna umquam, nec Persica regna
Subficient animo, nec divitiae Narcissi,
Indulsit Caesar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis, uxorem occidere iussus.

SATIRA XV.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars haec: illa pavet saturam serpentibus ibin.

25. 46 — 50. 55. 57 — 60. 64 — 67. *Cludere* ἀρχαϊκῶς passim scriptum reperitur. v. Drakenb. et nos ad Sil. VI, 451. XV, 655. Intpp. Cic. N. D. II, 39. Heins. ad Valer. Fl. I, 34.

323. *de nostris* 19. 25. 27. 46 — 50. 54. 55. 57 — 60. 64. 65. — In omnibus, quas vidi, editt. perperam non post *summam*, sed post *ordinibus* distinguitur. vid. Comm.

324. *dignetur* 45.

325. *labellis* 22.

326. *quadraginta* 16. 20 a m. pr. 22. v. ad I, 106.

327. *non* 27. 64.

328. *Rosci* pro *Croesi* 4. forte e glossa, ad v. 324 adscripta. *Croesi*, regis Lydorum, divitiae cui non sunt auditae? — *vel Persica* 16.

329. *Sufficiunt* 27. — *Marcissi* 67. 68. 71. 72. 73.

Sat. XV.

1 eiectus e 13. *Bythinice* 17. *Bitynice* 48. *Bitinice* 19. *Bittinice* 22.

2. *colit* 13. 23. — *cocodrillon* 11. 13. 17. 21. 22. 24. 45. *cocodrilon* 15. 16.

3. *ibim* 45. 49. 60. 64.

Effigies ſacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicae reſonant ubi Memnone chordae,
Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
Illic caeruleos, hic piſcem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum et caepe nefas violare, et frangere morſu.
O ſanctas gentes, quibus haec naſcuntur in hortis
Numina! Lanatis animalibus abstinet omnis
Menſa. nefas illic fetum iugulare capellae:
Carnibus humanis veſci licet. Adtonito quum
Tale ſuper coenam facinus narraret Vlixes
Alcinoo, bilem aut riſum fortaſſe quibusdam

4—6 extruſi e 13. *cercopytheci* 46—49. *circophitici* 10. 15. 16. 17. 19. *circhophitici* 45. *circophetici* 24. *cyrcophetici* 20. *cirropetici* 22. *citrophetici* 21.

5. *Mennone* 21—23. 65. Ita ubivis ſcribendum putabat Harduin. ad Plin. VI, 30. ſ. 35. X, 26. ſ. 37. XXXVI, 7. ſ. 11. *reſonat ſub Memnone* 11 a m. pr.

7. v. Excurſ. ad h. l.

9. *Porrum ſaepe* 13. — *ac frangere* 10. 12. 16—20. 22—25. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

10 eiectus e 13.

11. *Illic laniatis* 13.

12. *foetum violare* 45.

13. *humanis licet illic ad ſacra veſci* 15. — *veſci liber* 28. — *attonitis* 22.

14. *Quando ſuper coenam monſtra haec narraret* 13. — *narravit* 22. — *Vlixes* recepi ex 17. 19. 20. 58. *Vlyxes* 23. 46. 47. Vulgo *Vlyſſes*. Cf. ad IX, 65. et XI, 31.

15. *Alchinoo* 21. 22. — *atque* pro *aut* 16. — *riſum ſermone movebat* 13.

16. *Vt mendax arethologus tamen in mare nemo* cet. 13. — *Moveat* 62. 68. 71. 72. 73. — *aretologus* 23. *arethologus* 22.

17. *Scylla* pro *ſaeva* conlicit. Schrader. — *carybdi* 17. *caribdi* 19. 20.

18. *Figentem* 57. 59. — *Laeſtrigones* 13. 16. 24. — *Cyclopes* 13. 16. 24. *et Cyclopas* 10. 11. 17—20. 25. 27. 45—50. 54—69. 71—74. 77. quod adridebat

Moverat, ut mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abicit, saeva dignum veraque Charybdi,
Fingentem inmanes Laestrygonas atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia saxa
Cyaneas, plenos et tempestatibus utres
Crediderim, aut tenui percussum verbere Circes,
Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phaeaca putavit?
Sic aliquis merito nondum ebrius, et minimum qui
De Corcyraea temetum duxerat urna:

Schurzfl. ut exprimeretur res ipsa, grandis scil. Cyclopum vastitas et moles quadrata, versu spondaico durum sonante.

19. *procurrentia*„ *saxa* conj. quidam male. v. Heins. ad Ovid. Met. VII, 62.

20. *Cyaneas* semper suspicatus sum, et nunc recepi ex 28. ut sit adpositio et interpretatio verborum *concurrentia saxa*. „*Cyaneas* perperam legitur in 13. et recentt. editt., Prat., Bipont. al. Vulgo *Cyaneis*; sed saxa non concurrunt Cyaneis, sed *Cyaneae* scil. rupes s. cautes sunt ipsa *saxa concurrentia*. *Sicaneis* emend. Schrader audacter invitaque Minerva, et *saxa Cyanea* Dausqueius ad Sil. XIV, 515. pag. 628. contra metri leges et κακόφωνως. — *plenos vel* 21. — *vires* pro *utres* 73.

22. *grunisse* 46. 47. 50. 60. 64. *grunnire* 13. — *Helpenora* 64. *Elphanora* 16. *Alpenora* 13. *Alphanora* 24. — Hunc versum in 13 excipit alius, ab interpolatore procusus: *Quamquam homo carnes humanas ederit umquam.*

23—28. eiecti e 13.

24. *Hic* 20.

25. *temeti* (scil. *minimum* v. 24.) recte, opinor, emend. Schrader, idemque et nobis in mentem venit. — *diduxerit* 16. *deduxerit* 12. 13. *deduxerat* 2—4. 7. 11. 15. 17. 19—22. 24—27. 45—49. 55. 57—60. 65. 66. contra usum loquendi et metrum: nam priores syll. vocis *temetum* producuntur.

Solus enim hoc Ithacus nullo ſub teſte canebat.
Nos miranda quidem, ſed nuper Conſule Iunio
Geſta ſuper calidae referemus moenia Copti:
Nos vulgi ſcelus, et cunctis graviora cothurnis.
Nam ſcelus a Pyrrha, quamquam omnia ſyrmata volvas,
Nullus apud tragicos populus facit. adcipe, noſtro
Dira quod exemplum feritas produxerit aevo.
Inter finitimos vetus atque antiqua ſimultas,
Inmortale odium, et numquam ſanabile vulnus
Ardet adhuc Ombos et Tentyra. ſummus utrimque

26. *enim* deeſt 12. 15. — *haec* 12. 17. 19. 21. 22. 45.

27. v. Excurſ. ad h. l.

28. *Facta* 20. — *Combi* 24. *Compti* 22. *Coctae* 19. *Capti* 23. Cf. ad v. 35.

29—34 poſt v. 106 leguntur in 13. *Nos miranda quidem, et cunctis* cet. 13. — *ſcelera* 2. forte rectius.

30. *Crimina dicemus, quamquam* 13. — *ſcirmata* 27. 46—48.

31 eiectus e 13. *populos* 16.

32. *Dira quidem exemplum noſtro produxit in aevo* 13. — *produxit in aevo* 13. 22.

33. *Inter f. dirum execranda ſimultas* 13. — *Inter finitimas* ſcil. urbes emend. Salmaſ. Exerc. Plin. p. 447. Sed iunge *inter finitimos Ombos et Tentyra.*

34. *et* deeſt 19. — *ſatiabile* 13. Ego potius verſum hunc pannum eſſe crediderim, a verſificatore aliquo adſutum.

35—77 eiecti e 13. *Ombos* 1. 14. 18. 61. 70. 75. 76. 77. 81. 82. *Combos* 10. 17. 20. 21. 22. 24. 25. 45—50. 54—60. 62—69. 71—74. quod perperam probarunt Calder., Britann. et Lubinus. *Ombi* diverſi a *Combis* v. 28. *Combros* 11. 15. *Cumbos* 19. 23. 27. *Cambos* 16. — *Tentira* 11. 25. 48. 58. 59. 61—64. 66. — *utrique* 64.

36. *vulgi* 16. 17. 19. 20. 22. 23. 28. 45. — *nomina* 16. 47.

Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit uterque locus, quum solos credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit. sed tempore festo
Alterius populi rapienda occasio cunctis
Visa inimicorum primoribus ac ducibus, ne
Laetum hilaremque diem, ne magnae gaudia coenae
Sentirent, positis ad templa et compita mensis,
Pervigilique toro, quem nocte ac luce iacentem
Septimus interdum sol invenit. Horrida sane
Aegyptus: sed luxuria, quantum ipse notavi,
Barbara famoso non cedit turba Canopo.

37. *Colit* 23. — *credit* 22. 25.

39. *multis* pro *cunctis* 15.

40. *Visaque maiorum* 7. — *maioribus ac ducibus* 11.

41. *nec magnae* 11. *magnae ne* 45. *magnae nec* 23. — *gaudia vitae* 22.

42. *Sentiret* 16. 45. 67.

43. *luce ac nocte* (cum ingrata elisione) 10. 11. 12. 17. 19. 20. 21. 27. 45—49. 54. 55. 57—60. 64. — Pro *iacentem*, h. e. stratum, Plathner conj. *calentem* scil. ab iis, qui adsidue ei incubant. Ego malim: *quo nocte ac luce iacentes Septimus interdum sol invenit*. Ex *quo* facile fieri poterat *quem* propter compendium scrib.

44. *interdum* 1. 14. 18. 25. 48. 57. 58. 59. 65. 66. 67. 69. 70. 75. 76. 82. *interea* 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19—24. 27. 45. 46. 47 49. 50. 54. 55. 56. 60—64. 65. 68. 71—74. 77.

44. 45. Semper suspicatus sum, in h. l. mendum latere, variaque tentavi: *horrida sane hic* (in hac regione ac urbe) *Aegyptus*, vel: *horrida pars haec* aut *gens haec* aut *est Aegypti*, vel: *horrida sane Aegypti pars* s. *gens; sed luxu, quantum* cet. Nunc video, eamdem mendi suspicionem fuisse Schradero, qui coniecit: *horrida sane Est Coptos.* Sed h. l. de *Ombis* agitur, non de *Copto*. — *quantum ipse putavi* 7.

46. *formoso* 21. — *ripa* (scil. orientalis Nili, in qua

Adde, quod et facilis victoria de madidis; et
Blaesis, atque mero titubantibus. inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
Vnguenta, et flores, multaeque in fronte coronae:
Hinc ieiunum odium. sed iurgia prima sonare
Incipiunt animis ardentibus: haec tuba rixae.
Dein clamore pari concurritur, et vice teli
Saevit nuda manus: paucae sine vulnere malae:
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine nasus
Integer. adspiceres iam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, et hiantia ruptis
Ossa genis, plenos oculorum sanguine pugnos.
Ludere se credunt ipsi tamen, et pueriles

siti Ombi) pro *turba* 3. 5. 7. 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19—27. 29. 45—49. 54. 55. 58—63. 65. 66. forte et vetus Schol. cuius glossa est: *Latini ripa*, quam Schurzfl. eam putabat dici, quae tum sub potestate Latinorum fuerit.

50. *multoque* 60. *multaque* 25. 49. 57. 59. 61. 63. 65. — *ventre* pro *fronte* 24.

51. *genuinum odium* 11. 24. quod et male coni. Merula. *geminum* 19. 20 a m. sec.

52. *hoc tuba* 22.

53. *Deinde clamore* 24. *Dehinc clamore* 10. 11. 22. 23. 25. 27. 54—63. 65. 66—69. 71—74. *Declamare* 16.

55. *cuidam* 12. — *ac nulli* 1. — *coeco certamine* (in quod caeci, vel caeco inpetu ruebant) quidam libri, teste Pithoeo, nescio qui. Recte, opinor; saltem longe venustius.

56. *aspicies* 23. — *tota* pro *cuncta* 25. 27. 46—49. 55—60. 64.

58. *plenos sociorum* 11.

59. *tamen ipsi* 46. 47. 49.

60. *quia* pro *quod* 22.

61. *Et sane quod* 15. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 55. 58. 66—69. 74. *Et sana quo* 28. *Et sanae quot* 48. 64. *Saneque quo* 15. *Sanaque iam quod tot* 25. 41. 56. 57. *Sanaque iam quot* 59. 60. 65. *Et sanare quo* 16.

Exercere acies, quod nulla cadavera calcent.
Et ſane quo tot rixantis millia turbae,
Si vivunt omnes? ergo acrior inpetus, et iam
Saxa inclinatis per humum quaeſita lacertis
Incipiunt torquere, domeſtica ſeditioni
Tela; nec hunc lapidem, quales et Turnus, et Aiax,
Vel quo Tydides percuſſit pondere coxam
Aeneae; ſed quem valeant emittere dextrae
Illis disſimiles, et noſtro tempore natae.
Nam genus hoc vivo iam decreſcebat Homero.
Terra malos homines nunc educat atque puſillos.
Ergo Deus, quicumque adſpexit, ridet, et odit.
A deverticulo repetatur fabula. poſtquam

62. *Sic* 21. 27. 54. 58. 64. 74. *Sic vivant* 64.

63. *inclinantes* 21. *inclinantis* 65.

64. *ſeditione* 10. 12. 15. 16. 21—24. 45. 46. 47. 49. 50. 54. 55. 59. 60. 65.

65 *ſed hunc* 12. — *qualis Turnus* 12. *qualis ſe Turnus* 24. *qualis et Turnus* 64. *quali ſe Turnus et Aiax* 11. 15. 17. 23. 25. 45—47. 49. 54—60. 62. 65—69. 71—74. Male: nam hi ſaxis ſe ipſi non percuſſiſſe dicuntur. *quali Turnus* 19. *quali vel Turnus* 10. 20. *quali et Turnus* 16.

66. *Et quo* 27. 46—50. 55. 56. 59—65. 68. 69. 71—74. — *Tytides* 17. 19. *Titides* 20. 21. 22. — *coſtam* 12.

71. *Ecce Deus* 21. Non male! *Deos* 50.

72. *deverticulo* ſcripſi pro vulg. *diverticulo*, latinitate ita poſtulante. *Deverticulum* enim et *deverſorium* dicuntur a *devertere*, h. e. ab uno loco ad alium ſe convertere; a quo differt *divertere*, quod adhibetur de duobus, qui diverſam inſtituunt viam, unde *diverſus* et alia: quae verba male vulgo a librariis confunduntur, v. Heinſ. ad Ovid. Am. II, 6, 9. (ubi veterrimi codd. nobis favent) Burm. ad Petron. 10. et ad Virg. Ge. III, 293. Bentl. ad Terent. Eun.

Subſidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet, et infeſtis pugnam inſtaurare ſagittis:
Terga fugae celeri praeſtantibus omnibus, inſtant,
Qui vicina colunt umbroſae Tentyra palmae.
Labitur hinc quidam, nimia formidine curſum
Praecipitans, capiturque: aſt illum in plurima ſectum
Fruſta et particulas, ut multis mortuus unus
Subficeret, totum conroſis oſſibus edit
Victrix turba: nec ardenti decoxit aeno,
Aut verubus: longum usque adeo, tardumque putavit
Exſpectare focos, contenta cadavere crudo.

IV, 2, 17. et Erneſti clav. Cic. v. *devertere.*

73. *aucta* 16. *auctis* 27. 46. 47. 48. 56—60. 64. 74. *actis* 25. — *pars altera amittere ferrum* 22.

74. *pugnas inferre* 2.

75. v. Excurſ. ad h. l.

76. *umbroſa* 27. 47.

77. *hic* 10. 15. 16. 17. 19. 20. 24. 45—47. 49. 50. 54—60. 62. 64—69. 71—74. 77.

78—92 verſum 34 excipiunt in 13. v. ſup. ad v. 29. *Nunc hominem quemdam velut hoſtem plurima ſectum* 13. — *rapiturque* 16. *carpiturque* 23. — *illum aſt* 23.

79. *Fruſtra* 16. 22. 23. 24. 46. 47. — *ac* 27. 46—50. 54. 55. 59—65. 68. 69. 71. 72. 73.

81. *aheno* 25. 46—50. 57—60. 62. 64—69. 71. 72. 73. v. ad III, 285.

84. *Hinc* 10. 21 a m. ſec. 23—25. 27. 45—50. 58. 61—69. 71—74.

85. *Promethea* 9.

87. *ſed quae* (ſc. *turba* v. 81.) emend. Schrader.

88. *nihil* 17. 20. 23—27. 45. 46. 47. 49. 50. 56. 58. 60—69. 71—74.

89. *non* pro *ne* 16.

90. *voluptates* 22. — *ultimum* 24. — ultimus auctor *Qui venit* coni. Schrader.

91. *Qui ſitit* malebat Lubinus. At ſitis ſanguinis,

Hic gaudere libet, quod non violaverit ignem,
Quem summa coeli raptum de parte Prometheus
Donavit terris. elemento gratulor, et te
Exsultare reor. sed qui mordere cadaver
Sustinuit, nil umquam hac carne libentius edit.
Nam scelere in tanto ne quaeras, et dubites, an
Prima voluptatem gula senserit. ultimus autem,
Qui stetit absumto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de sanguine gustat.
Vascones, haec fama est, alimentis talibus olim
Produxere animas: sed res diversa, sed illic

quae huic homini fuit, satis exprimitur v. 92.

92. *Per terram manibus,* a. *de corpore gustat* 16.

93. *ut fama* 1—5. 10—13. 15—17. 19—27. 45. 47. 49. 54—60. 65. 68. 69. 74. et omnes codd. quos vidit Britann. qui tamen τὸ *ut* delendum putabat, ut versus staret; obfensus haud dubie eo, quod alioquin syllaba secunda voc. *Vascones* h. l. brevis esset. Eadem conripitur a Prudent. περὶ στεφ. I, 93. et a Paulino Nolano ad Auson. Carm. X. v. 203. 212. 218. Ptolemaeus tamen et Strabo III. p. 111. scribunt Οὐάσκωνες et τὸ τῶν Οὐασκώνων ἔθνος. Suspicari itaque possis, recte legi vel *Vascones, fama est, alimentis,* in 48. 61—64. 66. 67. 71. 72. 73. vel *Vascones, ut fama, alimentis* in 17. nisi malis: *Vascones fama est alimentis talibus olim Produxisse animas.* — Mox *elementis talibus* 8. quod Pithoeo placuisse mireris. *humanis carnibus* 13. — *usi* pro *olim* 7. 9—13. 15. 16. 17. 19—23. 25. 27. 45—50. 54. 55. 57—69. 71. 72. 73.

94—96. *P. a. sed eos commovit ad istum Extremum casum longae obsidionis egestas* 13. — *Perduxere* 45. — *illinc* 23. 27. 46. 47. 49. 58.

Fortunae invidia est, bellorumque ultima, casus
Extremi, longae dira obsidionis egestas.
Huius enim, quod nunc agitur, miserabile debet
Exemplum esse cibi. sicut modo dicta mihi gens
Post omnes herbas, post cuncta animalia, quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hostibus ipsis
Pallorem, ac maciem, et tenues miserantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, esse parati
Et sua. Quisnam hominum veniam dare, quisve Deorum
Viribus abnuerit dira atque inmania passis;
Et quibus illorum poterant ignoscere manes,
Quorum corporibus vescebantur? Melius nos

95. *bellorumque culmina* 29.

96. *dura* 21. *durae* 15.

97. 98 eiecti e 13. *qui* pro *quod* 21 a m. pr. 22.

98. *esse tibi* 24. 45. — *sic* 15. 16.

99. *Hi nam post herbas* 13. — *cunctas* pro *omnes* 16.

100. *hostibus istis* 22 a m. pr.

101. *Pallore ac macie extenues* quidam cod. Pith. — *et maciem* 10. 19. 25. 46 — 49. 55 — 60. 64. — *mirantibus* 13.

104. *Viribus* 8. 10 — 27. 45 — 50. 54 — 77. 81. 82. quod interpretantur: virilibus animis, vel viris fortibus. Quae ratio dura est, etsi ferrem eam in poeta lyrico. *Vrbibus* recentt. edd. Prat. et al., h. e. Calaguri, Numantiae, Sagunto, ut vulgo putant; aut *urbibus* poet. pro *urbi*, Calaguri, et hoc pro civibus, ut passim, et apud Graecos πόλις, Ἄργος, Ἑλλὰς, de quo v. Facius ad Eurip. Orest. v. 46. Sed haec quoque ratio longe petita est. Poeta forte scripsit *Civibus*, vel *Fortibus*, vel *Talibus*. — *abnueret* 21.

105. *ipsorum* 61. 62. 63. 66 — 69. 71 — 74.

106. *vescantur, sed melius* 23 — 26. 45 — 48. 54. 56. 58 — 60. 64. 65. *vescuntur, sed melius* 19. — *moriundi* pro *melius nos* 13.

Zenonis praecepta monent: nec enim omnia, quaedam
Pro vita facienda putat. ſed Cantaber unde
Stoïcus, antiqui praeſertim aetate Metelli?
Nunc totus Graias, noſtrasque habet orbis Athenas.
Gallia cauſidicos docuît facunda Britannos:
De conducendo loquitur iam rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus; et par
Virtute atque fide, ſed maior clade Saguntus
Tale quid excuſat. Maeotide ſaevior ara
Aegyptus. quippe illa nefandi Taurica ſacri
Inventrix homines (ut iam, quae carmina tradunt,

107. *movent* 22. — *non omnia parva* 13.

108. *Pro vitae quoque ſervandae facienda ſalute* 13. — *facienda putant* ſcil. praecepta 10. 11. 12. 15. 16. 45.

109 — 128 eiecti e 13.

110. *totas* 21. *noſtras Graiasque* 22.

112. *Thyle* 1. 17. 23. 24. 45. 49. *Thile* 20. 21. 22. *Tyle* 27. 46. 47. 48. 57. 58. 75. 76. *Tile* 19.

113. *dicimus* 68.

114. *Saguntos* 19. *Sagunto* 22. — Verſus 113. 114. 115 alii ita diſtinguunt: *Nobilis ille tamen populus, quem diximus, (et par Virtute — Saguntus) Tale quid excuſat;* alii ſic: *Nobilis — diximus, et par Virtute atque fide: ſed maior clade Saguntus Tale quid excuſat;* alii denique ita: *Nobilis ille — diximus, et par Virtute atque fide, ſed maior clade Saguntus, Tale quid excuſat,* ut verba ſic iungantur: *Nobilis ille populus,* Vaſcones, *et Saguntus,* ei *par virtute atque fide* cet. Verba tamen Iuvenalis, quocumque modo interpungantur, ſcabra videntur. Forte legendum: *et par Virtute atque fide, ſed non et clade, Sagunto.*

115. *Fata quid adcuſet?* coni. Schrader.

117. *qui* 22.

Digna fide credas) tantum inmolat, ulterius nil,
Aut gravius cultro timet hostia. Qui modo casus
Inpulit hos? quae tanta fames, infestaque vallo
Arma coegerunt, tam detestabile monstrum
Audere? anne aliam, terra Memphitide sicca,
Invidiam facerent nolenti surgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones umquam,

119. *Vt* 22. — *Qui* pro *Quis* restitui ex 11. 17. 20. quia mollius est et doctius. v. Drakenb. ad Sil. II, 645. VII, 538. IX, 651. X, 117. XIII, 450. XV, 668. quosque laudavit, Heins. ad Virg. Ecl. II, 19. ad Prudent. Apotheos. v. 418. et ad Ovid. Met. XIV, 162. Gronov. Obss. ad script. eccles. c. 21. et Bentl. ad Horat. Serm. I, 4, 41. 5, 79.

120. *qui tanta* 22.

123. *faceret* 19. — *volenti* 45.

124. *Britones* 1. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 18. 20. 23—27. omnesque edd. vett. *Brittones* 17. et edd. recentt. Prat. et al. *Brytones* 19. *Bistoris* 21. *Bistones* 22. Io. Schraderus in Observatt. libro p. 4—6. docte de h. l. ita disputavit: „*Britones* in numerum ferarum et inmanium gentium referuntur. Id dolens Marklandus inustam genti maculam delere tentavit ad Stat. Sylv. IV, 2, 38. reponens: *Cimbri, nec Teutones umquam, Sauromataeve truces*. Vir doctus in Actis Lips. An. 1729. p. 383 testatur, et adcedere quatuor MSS. in quibus *Sauromataeve* legatur; in aliis duobus esse *Bistones*, (ut in nostro cod. 22.) vel ex comp. scribendi *Bitones* vel *Btones*. Lectio *Bistones* reperitur etiam in cod. Perizon. eiusque vel in primis ratio videtur habenda, quod ipse Iuvenalis haud leviter eam confirmat, *Sarmatas* et *Thraces* similiter iungens sup. III, 79. ut ante Martialis XII, 8. 9. Thracum vero feritatem et crudelitatem omnes omnium temporum scriptores fere notaverunt. Sed et plurimos et locupletissimos diritatis atque inmanitatis Britannorum testes ex vetustis monimentis exci-

Sauromataeve truces, aut inmanes Agathyrsi,
Hac saevit rabie inbelle et inutile vulgus,
Parvula fictilibus solitum dare vela phaselis,
Et brevibus pictae remis incumbere testae.
Nec poenam sceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares sunt
Et similes ira atque fames. Mollissima corda
Humano generi dare se Natura fatetur,

tavit Barth. ad Claudian. laud. Stil. II, 246. et praecipue Conf. Mall. v. 51. et Rutil. I, 500. Claud. b. Get. 568. Avien. D. O. T. 418 et 749. Horat. Od. III, 4, 33. Aut igitur vulgata Iuvenalis scriptura servanda est, aut locus, quem *Britones* obtinent, *Bistonibus* adsignandus. *Britones* autem et *Britanni* ita dicti a vocab. *Brit*, quod proprie versicolorem, depictum et coloratum denotat: nam moris fuit, ut Britannorum nurus cutem caeruleo colore inficerent, de quo v. Plin. XXII, 1. f. 2. Mel. III, 6, 155. Camdenus in Britannia p. 24 sq. 27 sq. Cannegieter de Brittenb. p. 6." Conf. etiam Interpp. Prop. II, 17, 25. al. 18, 23. Herodian. III, 14. Caes. b. Gall. V, 15. Martial. XI, 53. XIV, 19. Solin. XXII. extr.

125. *Sauromataeve* pro vulg. *Sauromataeque* revocavi ex 11. 17. 20. 21. 22. 24. 45. 49. et quatuor MSS. de quibus vid. quae modo dixi ad v. 124. Sexcenties librarii particulas *que* et *ve* permutarunt, et haec aptior est h. l. *Sauromatesve* 19. — *nec* pro *aut* 15. — *Agatyrsi* 19.

126. *inmane* pro *inbelle* 25. 46. 48. 49. 54. 55. 57. 59. 60. Sed voc. *inmane* modo praecessit. — De metro h. l. vid. sup. ad VI, 274.

127. *futilibus* pro *fictilibus* coni. Schrader coll. Virg. Aen. VI, 414. ubi v. Cerda et Heyne. — *solidum*. 74. — *phasellis* 25. 27. 46—50. 55. 57. 58. 61. 62. 64. 66. 73. At v. Comm.

128 abest ab 23.

129. *poenas* 16. *sceleri poenam* 13.

131 deest 23.

Quae lacrumas dedit: haec noſtri pars optima ſenſus.
Plorare ergo iubet cauſam dicentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad iura vocantem
Circumſcriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturae imperio gemimus, quum funus adultae
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. quis enim bonus, et face dignus
Arcana, qualem Cereris vult eſſe ſacerdos,
Vlla aliena ſibi credat mala? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile ſoli

133. *Et* 13. — *pars ultima* 81. *pars intima* 64. ex emendat. Britann. ut ſenſus ſit: lacrymae ſunt, quae interiorem ſenſus noſtri partem pietatemque patefaciunt.

134 — 137 eiecti e 13. In vſſ. 134 et 135 ſcabra oratio, quam miror nemini diſplicuiſſe, niſi Curioni, qui non male coni. *caſum lugentis amici*, coll. Virg. Aen. II, 93. *caſum* legitur in 16. et *lugentis* in 10. 21. 22. 24—27. 45—50. 54—69. 72. 73. 74. *lucentis* vitioſe in 71. Forte quidam librariorum pro *caſum* perperam repoſuerunt *cauſam*, et deinde alii aptum ei vocabulum *dicentis* commenti ſunt. At ne ſic quidem locus hic ſatis placet. Non enim *ſqualor rei* cuiusque plorandus; et inportuna eſt particula *que*, voci *ſqualorem* adnexa, quae vel adiungenda erat τῷ *pupillum*, ſi tres h. l. res miſeratione dignae memorantur, vel plane omittenda, ſi vulgatam forte lectionem hoc ſenſu (nam quo alio modo expediri poſſit, vix adſequor) adceperis: *plorare iubet ſqualorem rei amici, cauſam dicentis*, innocentiam ſuam in foro defendentis. Forte legendum: *cauſam dicentis amici Squalorem, atque rei pupillum* ceter. (h. e. *pupillum ad iura vocantem circumſcriptorem rei* ſuae familiaris) vel, quod malim: *cauſam dicentis amici Squalorem, vel rem* (cauſam) *pupilli ad iura*

Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendisque artibus apti,
Senſum a coeleſti demiſſum traximus arce,
Cuius egent prona, et terram ſpectantia. Mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus ut nos
Adfectus petere auxilium, et praeſtare iuberet,
Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto
De nemore, et proavis habitatas linquere ſilvas:
Aedificare domos, Laribus coniungere noſtris
Tectum aliud, tutos vicino limine ſomnos
Vt conlata daret fiducia: protegere armis

vocantis Circumſcriptorem. Vulgata lectio facile e comp. ſcrib. naſci potuit, et concurſus verborum quarti caſus, *pupillum ad iura vocantem Circumſcriptorem*, orationem et aſperam et obſcuram reddit.

135. *Squalloremque* 94.

136. *fletus* 27. 47. 50. 54. 64. *fletum* 44. Alterutra lectio videtur probanda. v. ſup. ad VI, 623.

139. *occurrat* 13.

140. *Vt minor.* conicit Schrader. — *aut face* 61. 62. 63. 65—69. 71—74.

141. *qualis* 16.

142. *ſeparet hoc nos* 23. *ſeparat haec* (ſcil. natura, vel pietas, humanitas et miſericordia) *nos* 20. 24. 25. 27. 46—50. 54—69. 71. 72. 73. probb. Mancin. et Aſcenſ. *ſperat et nos* 60.

143. *A grege brutorum* 16. — *ſolum* 22.

144. *divinarumque* 45.

146. *a* deeſt 24. — *demiſſum coeleſti* 16. — *duximus arce* 45.

149. *et* pro *ut* 16.

151. *et migrare* 25. 27. 46—50. 54—69. 71—74.

152. *ac* 29. — *linquere terras* 21.

154. *totos* 13. — *limine* recepi ex 16. 17. 19. 20. 23 —27. 45. 46. 47. 49. 50. 55—69. 71—74. *limite* in reliquis libris.

Labſum, aut ingenti nutantem vulnere civem,
Communi dare ſigna tuba, defendier Isdem
Turribus, atque una portarum clave teneri.
Sed iam ſerpentum maior concordia. parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore umquam
Exſpiravit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſaevis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum letale incude neſanda
Produxiſſe parum eſt; quum raſtra et ſarcula tantum
Adſueti coquere, et marris ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios extundere fabri.
Adſpicimus populos, quorum non ſufficit irae

156. *mutantem* 13.

157. *hisdem* 12. 17. 19. 21.

158. *aut una* 45. — *tueri* 16.

159. *maior eſt* 45.

163. *rapida* 13. 19 — 21 a m. pr. 22. 23. 28. 68. ſolenni errore. Cnf. ſup. VI, 428. Burm. ad Prop. p. 553. Broukhuſ. ad Tibull. IV, 1, 72. et nos ad Sil. V, 451.

164. *intra* 16.

166. *ac* pro et 13. 17. 20. 22. 23. 45.

167. *Adſueti torquere* 13.

168. *Neſcierant* Serv. ad Virg. Ge. II, 540. *Neſcierunt* 23. Male, etſi non obſtat metrum; de quo v. ad Sil. V, 264. *Neſcirent* 10. 11. 13. 16. 20. 24. *Nec ſcirent* 21. 22. *Neſcirint* rectius videbatur Schurzfl. — Mox *extundere* reſtitui ex 2. 4. 10. 17. 20. 21. *excudere* 15. 19. 25. 27. 46—50. 54—64. 66—69. 71—74. 81. et Serv. ad Virg. l. l. *excludere* 65. *extendere* (ſcil. cudendo ſ. malleo, h. e. cudere) 14. 16. 18. 22. 23. 24. 70. 75. 76. 77. 82. Cnf. Heyne ad Virg. Aen. VIII, 665. in Var. Lect. ubi iam monuit, *extundere* exquiſitius eſſe id. qd. *excudere*, tum et omnino proferre, in-

Occidiſſe aliquem: ſed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus eſſe cibi. Quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, ſi nunc haec monſtra videret
Pythagoras: cunctis animalibus abstinuit qui
Tamquam homine, et ventri indulſit non omne legumen?

SATIRA XVI.

Quis numerare queat felicis praemia, Galle,
Militiae? Nam ſi ſubeuntur proſpera caſtra,
Me pavidum excipiat tironem porta ſecundo
Sidere. plus etenim fati valet hora benigni,
Quam ſi nos Veneris commendet epiſtola Marti,
Et Samia genitrix quae delectatur arena.

venire, ut Virg. Ge. I, 133. IV, 315. 328. Antiqua haud dubie ſcriptura fuit *extndere*, et inde orta haec varietas: *extundere, extendere, excudere, excludere.*

171. *Crediderant* 16. *Crediderunt* 15.

172. *quonam ſugeret* 19.

174. *homini* 19. — *neutri indulſit* 13.

Sat. XVI.

1. *munera* pro *praemia* 13.

2. *nam et ſi* 50. — *iubeantur* 22. 66. *lubeant* 15. *ſubeantur* 10. 13. 16. 17. 19. 20. 21. 23. 24. 25. 45—50. 54—60. 62. 64. 65. 67. 68. 69. 71—74. 77. *Quod ſi ſubeantur* non male legit Priſcian. lib. VIII. Diſplicet certe *τὸ nam*, quod mox *etenim* ſequitur.

3. *Et pavidum* 13. — *excipiet* 15. 25. 27. 46—49. 54—63. 66—69. 71—74. *accipiat* 16.

5. *commendat* 19. 23.

6 eiectus e 18. *genitrix Samia* 16. *genitrix* pro *genetrix* ſubſtitui ex 16. 21. 22. 60. 64. poſtulante ſic etymologia a *genitum*. vid. Schelleri praec. ſtili bene lat. p. 26. 30. 34.

Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulſare togatus
Audeat: immo etſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos Praetori oſtendere dentes,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculum medico nil promittente relictum.
Bardaicus iudex datur haec punire volenti
Calceus, et grandes magna ad ſubſellia ſurae,
Legibus antiquis caſtrorum, et more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra,

7 abeſt ab 23.

8. *nimium* 16. — *nec te* 20. *ſi te* 12. 17. 19. 22. 45.

9. *et* abeſt a 16. totusque verſus a 7. et 23. de quo v. ſup. ad II, 24.

10. *offendere* 57.

11. *Et tumidam in facie nigris livoribus offam* 11. — *faciem* 15. 21. 22. 72. 73.

12. *oculos* — *relictos* 10 — 13. 15. 16. 17. 19 — 27. 45 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77.

13. *Bardaicus* 1. 2. 4. 11 24. 45. 70. 75. 76. 81. 82. ut ap. Capitol. in Pertin. c. 8. *Bardiacus* 3. 5. 10. 25. 27. 46 — 50. 54. 55. 58. 61 — 69. 71 — 74. 77. probb. Calder. Caſaub. ad Capitol. l. l. *Bardyacus* 56. 57. 59. 60. 65. Ita et libri variant ap. Martial. IV, 4, 5. ubi in optimo MS. Palat. *vardaicus* legitur. v. Comm. — *hoc* 45.

14 — 17 eiecti e 13.

16. *nec* pro *ne* 15. 46 — 49. 54. 55. 58. 61 — 64. 66. 67. 71. 73.

18. *Cognitio atque datur* 13.

20 poſt v. 22 legitur in 19. *omnisque* 15. 16. 20. 27. 54. 64.

21. *Cum ſenſu* 22. — *officiunt* 10 — 13. 16. 17. 19 — 22. 24 — 27. 46 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. *afficiunt* 16. — *curabilis* 1. 14. 18. 25. 45. 46. 47. 49. 50. 56 — 59. 65. 66. 67. 70. 75. 76. Vetus ſcholion eſt: ut ſatis cures, quemadmodum effugias illos. *plorabilis* quidam. *Conſenſu magno officiunt. Curabitis, ut ſit* 10. 11. 15 — 17. 19 — 24. 27. 48. 54. 55. 60 — 64. 65. 68. 69. 71 — 74. 77. Tum verba *Curabitis ut ſit* cet. ſunt vel militum increpantium togatum, qui militem accuſare audet,

Et procul a signis. Iustissima Centurionum
Cognitio est igitur de milite; nec mihi deerit
Vltio, si iustae defertur causa querelae.
Tota cohors tamen est inimica, omnesque manipli
Consensu magno efficiunt, curabilis ut sit
Vindicta et gravior, quam iniuria. dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde Vagelli,
Quum duo crura habeas, obfendere tot caligas, tot

vel ipsius poetae, obiurgantis togatos s. cives, adcusatione militis novum sibi incommodum, idque priori gravius, inportantes. Parum interest, quocumque modo legas, et vulgata forte lectio non repudianda propter insolentiorem usum vocis *curabilis*, nisi forte hic ipse varietatem lectionis peperit. — *curabitur ergo* 13.

22. *Vindicta gravior* 10. 11. 15. 16. 17. 19 — 22. 25. 27. 45. 46. 47. 49. 50. 54 — 62. 64 — 69. 71 — 74. 77. non inprob. Schurzfl. ut sit Graeca positio. Syllaba utique finalis, natura brevis ob caesuram, aut sequentibus duabus vel tribus consonis, modo producitur, modo corripitur. v. sup. ad VI, 109. — *iniuria fiat eidem* 13.

23 — 25 eiecti e 13. *mulino* 14. 18. 61. 63. 70. 75. 76. 81. 82. *Mutinensis* 10. 11. 12. 16. 17 a m. sec. 20. 21. 23 — 27. 45 — 50. 54 — 60. 62. 64 — 69. 71 — 74. 77. Vtrumque in codd. suis iam legit vetus Schol. qui haec notavit: „*mulino corde*, i. e. ignavus. In alio *Mutinensis*. Rhetor aliquis de Mutina.“ Nostra tamen lectio praeferenda ob sarcasmum, quem a librariorum ingenio profectum vix crediderim. *Mutinensi* 15. 17 a m. pr. 19. 22. — *Vagilli* 22. 24.

24. *ostendere* 21. 22. — *tot caligas, tot Millia clavorum* 14. 18. 61. 63. 70. 82. et MS. liber Dempsteri, qui ad Coripp. p. 192 intellexit ictus calcium, quod probavit Schurzfl. coll. Valtrin. de mil. Rom. p. 176. et Castalion. Obss. p. 84. *tot caligatos* milites, *Millia clavo-*

Millia clavorum. Quis tam procul absit ab Vrbe?
Praeterea quis tam Pylades, molem aggeris ultra
Vt veniat? lacrumae siccentur protenus, et se
Excusaturos non sollicitemus amicos.
Da testem, iudex quum dixerit: audeat ille,
Nescio quis, pugnos qui vidit, dicere, Vidi?
Et credam dignum barba, dignumque capillis
Maiorum. Citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati, contraque pudorem.
Praemia nunc alia, atque alia emolumenta notemus

rum 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19—27. 45—50. 54—60. 62. 64—69. 71—77. 81. Sed illud venustius. *caligato* 42. 66. Plathneri nota est haec: „Liber noster mediae notae *caligato*. Inde fallor, an legendum *caligatae* scil. militiae. *Caligati* sunt milites manipularii ap. Th odos. Imp. L. XXII. C. de Nupt.“

26. *Pilades, ut nos tueatur Orator? lacrimas* cet. 13.

28. *Excusatores* 13.

29. *iudex quem dixerit* 7. 10—13. 15. 16. 17. 19—27. 29. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

30. *pugnos vidit qui* 10. 15. 16. 17. 19—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

34. *contraque furorem* coni. Schrader.

35. *vocemus* 13.

36. *cum vallem* 15. 20. 22. 24. 45.

37. *ut campum* 21.

38. *Aut* 10. 13. 15. 16. 17. 19—27. 45—50. 54—69. 71—74. 77.

39. *vetulo* restitui ex 7. 10—13. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 23—27. 45—47. 50. 54—69. 71—74. 77. *vetula* 22. *patulo* (h. e. ingenti) 14. 18. 48. 49. 70. 75. 76. 82. Sed nostra lectio haud dubie exquisitior. Libum dicitur *vetulum* ob vetustatem vel huius ritus et sacrificii, vel possessionis agri lapidisque terminalis. Vtramque vero ad scelus augendum valet. *Vetus in triviis lapis* dicitur Tibull. I, 1, 12. al. 18. — *plus* 22. 46—49. 57. 58. 66. 67. 71. 72. 73.

Sacramentorum. Convallem ruris aviti
Inprobus, aut campum mihi si vicinus ademit,
Et sacrum effodit medio de limite saxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo;
Debitor aut sumtos pergit non reddere numos,
Vana supervacui dicens chirographa ligni:
Exspectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda
Taedia, mille morae; toties subsellia tantum
Sternuntur; iam facundo ponente lacernas
Caedicio, et Fusco iam micturiente, parati

41. *cirographa* 21. 22. Cns. sup. ad XIII, 137. ubi idem versus legitur, et unde eum huc translatum esse marginique adscriptum suspicari possis. Sed huic quoque loco aptissimus est, et hinc ab ipso forte poeta repetitus.

42. *inchoet* pro *inchoat* revocavi ex 10—13. 15. 17. 19. 20. 21. 23—27. 45—50. 54—63. 65—69. 71—74. 77. et Serv. ad Virg. Aen. II, 102.

43. *nunc* 16. *tum* 13. 21. 22.

45—47. in 13 ita contracti: *Sternuntur. sed digredimur mox deinde parati.* — *Sternentur* 17. — *iam* recepi ex 7. 10. 11. 12. 15. 16. 17. 19—22. 24—27. 45—50. 54—69. 71—77. *nam* 23. *tum* 14. 18. 70. 82. *cum facundo poscente lucernas* vel *lacernas* coni. Schrader. — *lucernas* 7. 11. 17. 19. 20. 25. 39. 40. 45. 46. 48. 49. 54—57. 59. 60. Barthius Advers. XIV, 16. hanc lectionem vulgatae praefert, modo reponatur *poscente lucernas*, ut sententia h. l. sit: Quum tantum temporis frustra exspectaveris, quantum loquacissimos causidicos, diem dicendo eximere suetos, in Vrbe lassare possit, ut alter ad indicandum serum diei tempus *lucernam poscat*, alter urinae iniuria vix morari sustineat; abibis tamen non solum non expedito negotio, sed nec proposita actione. Non male!

46. *Caeditio* 68. 71. 72. 73. *Ceditio* 17. 48. 56. 59.

Digredimur, lentaque fori pugnamus arena.
Ast illis, quos arma tegunt, et balteus ambit,
Quod placitum est ipsis, praestatur tempus agendi,
Nec res adteritur longo sufflamine litis.
Solis praeterea testandi militibus ius
Vivo patre datur: nam, quae sunt parta labore
Militiae, placuit non esse in corpore census,
Omne tenet cuius regimen pater. ergo Coranum

60. 62. 64. *Caditio* 19. *Caecidio* 21. *Caecilio* 2. 39. prob. Barth. l. l. Cf. sup. ad XIII, 197.

47. *Egredimur* 20. — *pugnemus* 19.

48. *illi* 21. 22.

49. *illis* 10—13. 15. 16. 17. 19—27. 45. 46. 47. 49. 50. 54—69. 71—74. 77. At male sic eadem vox repetitur. — *tempus praestatur* 11. — Perperam post *placitum est* distinctio posita in omnibus, quas inspexi, editionibus.

51—54 eiecti e 13.

54. *Omne tamen* 23. — *Corannum* 22. *Corantum* 64.

55. 56 in 13 sic contracti: *Signorum comitem validis manibus labor aequus.*

56. *captet* 17. — Vox *labor* me semper offendit, quae mox sequitur et modo praecessit. Quam inepta etiam est sententia haec: *labor reddit sua dona labori?* Hanc miror nemini interpretum displicuisse praeter Britannicum, qui auctor est, ut reponatur: *Hunc labor aequus Provehit; et pulcro reddi sua dona labori, Ipsius certe ducis hoc referre videtur*, (ea ratione) *Vt qui fortis erit* cet. Melius, opinor, nitori carminis consuletur hac emendatione: *hunc favor aequus* (favor iustus meritusque ducis) *Provehit* ad honores ac dignitatem, *et pulcro reddit sua dona labori* scil. militiae.

57. *reddet* 22. *dedit* 20.

58. *ergo* pro *certe* 12. — *haec referre videntur* 25. 27. 46—49. 55—60. 65.

59. *Et* 20. *Vt, qui sit fortis, sit felicissimus idem* 22. forte rectius. *erit, sic et* 45. *erat* 16. *sic* 73. — *olim* pro *idem* 24.

Signorum comitem, caſtrorumque aera merentem,
Quamvis iam tremulus, captat pater. Hunc labor aequus
Provehit, et pulcro reddit ſua dona labori.
Ipſius certe ducis hoc referre videtur,
Vt, qui fortis erit, ſit feliciſſimus idem,
Ut laeti phaleris omnes, et torquibus omnes.

60. *Et* 20. Henninius emend. *Vt laeti phaleris, armillis, torquibus omnes,* quoniam haec dona militaria etiam ap. Gell. II, 11. et in Inſcriptt. coniungantur, et tum inſipida, tum Iuvenali inſolita ſit ταυτολογία vocis *omnes.* Sed repetitio huius voc. magnam potius vim habet, (nam quo plures milites dona, et quo plura adcipiunt, eo glorioſius id tam toti exercitui eſt, quam, qui ei praeeſt, duci) et ſatis eſt, a poeta duo tantum virtutis militaris praemia memorari.

EXCVRSVS
AD
QVAEDAM IVVENALIS LOCA.

EXCVRSVS
ad Sat. I, 130.

Vehementer olim viri docti disceptarunt inter ſe de *Arabarche* vel *Alabarche* illo, et adhuc ſub iudice lis eſt: ad quam dirimendam vix quidquam facient codices, qui haud variant, ſi paucos exceperis, quorum lectiones ſupra ad h. l. percenſuimus. Qui vulgatam tuentur lectionem, *Arabarchen* dici putant vel mollem Arabiae praefectum; vel eum, qui praefuerit Arabibus, h. e. ſervis, ex Arabia Romam advectis; vel praefectum *Arabarchiae*, h. e. vectigali, pro animalibus ſolvendo, quorum ingens copia ex Arabia in Aegyptum abduci ſolita fuerit; (v. cod. Iuſtin. IV, 61, 9.) vel denique magiſtratum, ab Aegypti Nomo Arabiae dictum, et Alexandrinum, quod colligunt ex Cic. ad Att. II, 17. ubi in aliis libris *Arabarches* legitur, in aliis *Alabarches*. Cnf. ibi Intpp. et Weſſeling. de Archont. Iudaeorum c. 8. Alii *Alabarches* legendum exiſtimant, et varie interpretantur, v. c. Cuiacius, (Obſſ. VIII, 37.) Erneſti, (in clavi Cic. et quidem in Ind. hiſt. p. 92.) Brodaeus, (Miſcell. IV, 2.) et Turnebus (Adverſ. XXVII, 25.) magiſtrum ſcripturae vel vectigalis e paſcuis, ab *ἀλάβῃ*, *atramento;* (v. Heſych.) Fuller Miſcell. IV, 16. *ἐπίσκοπον* vel praefectum Principis, ab hebr. vel ſyr. *halax* et *arcin;* (forte אלוף et ארכון, Graec. *ἄρχων*) Ruffinus praefectum

falis, a Gr. ἅλς dictum, unde *Halabarches* quibusdam scribendum videtur. *Aegyptiacus Alabarches*, h. e. scripturae vel vectigalibus per Aegyptum praefectus; emend. Plathner, provocans ad auctoritatem Gratiani Imp. in L. IX. C. de Vectig. et Com. *Vsurpationem totius licentiae submovemus circa vectigal Alabarchiae per Aegyptum atque Augustaneam.*

Quemadmodum autem de ipso verbo eiusque vi inter viros doctos discrepat, ita et de eo, ad quem poeta h. l. respexerit: quamquam inter eos fere convenit, *atque*, non *aut*, h. l. legendum, et *Aegyptium atque Arabarchen* vel *Alabarchen* non diversos, sed unum eumdemque hominem esse. Baptista Pius (Adnotatt. poster. c. 93.) quemvis designari putabat mollem atque effeminatum; Parrhasius (epist. XXIII.) et Ptol. Flavius (Coniectan. c. 49.) Iosephum, ducem a Iudaeis creatum, et, si D. Hieronymo fides habenda, propter virtutem ac vaticinium de imperio Vespasiani statua triumphali donatum; Gyraldus (in Dialog. XXXIX.) et Alciatus (in Praetermiss. II.) Tiberium Alexandrum, Ἀλαβάρχην Alexandriae, fratrem Philonis Iudaei, vel eius filium eiusdem nominis, Procuratorem Iudaeae et illustrem equitem Romanum; (de quibus v. Ioseph. XX, 3. Lips. ad Tac. Ann. XV, 28. et Hist. I, 11, II, 74. 79.) Britannicus autem et alii Crispinum Aegyptium, quem Lubinus mordaciter Arabum principem adpellari existimabat, quasi omnium vernarum ex Arabia summum, h. e. pessimum, quem vero *a Nerone Arabiae principem esse factum* tradit Schol. MS. laudatus in Miscell. Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 267. Quod si verum est, nec potius coniectura, ex h. l. ducta; (quae tamen ingeniosa videtur et admodum probabilis) non est, quod dubitemus, quin pessimus ille homo significetur, qui mali Principis gratia e servili conditione ad summum fastigium evectus est, et in quem Iuvenalis etiam Sat. I, 26 sqq. et IV, 1—28. 108. 109 acerrime invehitur.

Equidem olim suspicabar legendum esse *Aegyptius, atque* vel *aut Alabandus*, ut servi innuantur, qui ex Aegypto et Caria (cuius urbs *Alabanda* inf. III, 70 et passim memoratur) Romam sint deducti, ibique ad amplissimos honores adscenderint. Sed in re tam obscura ignorantiam profiteri malo, quam vanis incertisque coniecturis indulgere.

EXCVRSVS
ad Sat. I, 157.

Versus perobscurus, cuius et lectio et interpretatio tam dubia est, atque tam parum commode expedita ab editoribus, ut Pithoeus profiteretur, nullum in his Satiris locum esse, quem ex Grammaticorum glossis minus grammatice intellexerit. Varietatem lectionis supra ad h. l. enotavimus: nunc paucis recensebimus virorum doctorum explicationes. Nonnulli h. l. ita legunt et interpretantur; *lucebis* s. ardebis, *et latum media sulcum deducis arena*, frustra laboras, notatione tua ac reprehensione nihil omnino proficis; quod proverbii loco dictum arbitrantur, ut Graec. *ἄμμον μετρεῖν*, vel Lat. *litus arare*. (Cf. inf. VII, 48. 49.). Britannicus: *lucebis* tunica molesta indutus *taeda*, igne, *qua stantes ardent*, aut quia adligabantur stipiti circumiecto igne, aut quia, ut Seneca Epist. XIV, scribit, per medium hominem agebatur stipes, ut per omnes artus emergeret; *et deducit sulcum*, aut quia forte unco trahebantur, aut quod damnati, et *in media arena* amphitheatri, ubi multi cremabantur vivi, (ut Atellanae poeta teste Suet. Cal. 27.) adligati stipiti pedibus *sulcum* faciebant circum se volventes, terrore ignis admoti. Videtur itaque *τὸ deducit*, secundum Atticam numerorum enallagen, pro *deducunt* positum adcepisse, ut Grangaeus, qui coll. Virg. Ge. III, 402. 403. putat, maleficos designari, qui unco tracti fuerint per *arenam*, et *sulcum* quemdam inpresserint; qua usus sit metaphora Lycophron

in Cassandra, de Hectore tracto ab Achille, Λευρὰς βιώτης γατομῶν δι' αὔλακος. Sic et vetus Schol. „adductus quum per arenam traheretur, sulcum corpore suo fecit; vel fossam, in qua stipites fiebant, in quibus ardebant.“ Idem tamen hanc quoque interpretandi rationem proponit: „*Pone* nobilem, ut Tigellinum; quod nisi facias, in rogum corpus tuum mittetur, in quo non iacentia corpora, sed ad lignorum parsimoniam stantia exuruntur. Vnde putant dici: *et latum media sulcum deducit arena;* quod parcus ustor subditi ligni inopia scrobe sub terra facto subcavet, ut ardere possit.“ — Farnabius *sulcum* accipiebat de scrobe, ad necis adactae vel spontaneae necessitatem redactis vel ab aliis vel ab ipsis praeparari solita, forte ad evitandum casum ἀσχήμονα in ipsa morte; quo referebat Tac. Ann. XV, 67. Philostrat. vit. Apollon. V, 8. Appian. b. Civ. IV. et Suet Ner. 49. Cnf. tamen Lips. et Ernesti ad Tac. Ann. I, 61. — Flavius in Coniectan. Cent. I. versus transponendos emendandosque putabat hoc modo: *fumant. Qui dedit — despiciat nos, Et latum media sulcum deducat arena.* Idem et nobis aliquando in mentem venit, sed nunc minus adridet. — Is. Vossius ad Catull. p. m. 42. cum Ascensio *fumat* legi malebat, eiusque sententia Iuvenalis dixit, ab incensa tunica molesta tantam liquefactae taedae seu picis defluxisse copiam, ut *latus* etiam *in media arena deduceretur sulcus*, et ardens quasi formaretur rivus. — Lipsius ad Senec. de ira III, 3 extr. ex vet. cod. legendum censebat, *Et latus mediam sulcus diducit arenam*, quod probarunt Scaliger Emend. Temp. lib. V. et Ferrarius Elect. II, 7. qui omnes *sulcum* intellexere de fossa in media arena, qua vivi cremati sint defossi et ad palum defixi. — Vir doctus in Miscell. Obss. crit. Vol. V. T. II. p. 268 corrigebat: *Et latum media sulcum signabis arena.* — In edit. Variorum Amst. 1684. haec reperitur nota: Si per parenthesin inserantur verba, *Qua stantes — fumant*, sensus erit concinnus, *Lucebis in illa taeda, et media arena*, per quam tu curris palo

adligatus, vel, per quam corpus tuum trahitur comburendum, *deducit* seu *deducet*, (immo *diducet* i. e. patefaciet, monstrabit *latum sulcum*: nec obstat, quod ultima syll. voc. *media* nom. cas. sit brevis; nam per penthemimerin brevis est producta licenter. Id exemplo Virg. Aen. III, 464. firmavit Beckius in Obss. philol. in Sat. Iuven. duas priores (Altorfii 1732.) p. 9. ubi hunc existimavit verborum ordinem esse ac sensum: *Pone Tigellinum*, statim *lucebis in illa taeda, qua stantes ardent, et fumant fixo* s. adfixo *gutture*, et ab qua taeda *media arena* (non amphitheatri, sed quaevis, cremando corpori subiacens) *latum sulcum* adipis cum pice mixti, et ex ustulato corpore descendentis, *deducit*, h. e. derivat, ut ap. Cic. de Div. II, 105. et Virg. Ge. I, 54. — Withofius olim coniiciebat, *pix ducit arena*; quod probavit Schraderus. — Io. Fr. Gronovius, ab Henninio laudatus, verba poetae hoc sensu cepit: Fac eum vixisse aevo Neronis, et pro Mucio posuisse Tigellinum, nihil certius fore spondeo, quam ut luceat in illa taeda molestiae tunicae, et defossus in *media arena sulcum latum diducat*, vel mediam arenam sulco aperiat ac dividat. Huic explicationi favent similia loca Sen. de ira III, 3 extr. *circumdati defossis* (al. *defixis*) *corporibus ignes* cet. et Gell. III, 14. *Homines defoderunt* Poeni *in terram dimidiatos, ignemque circumposuerunt*: ad quae loca vid. Intpp. qui plura huius crudelitatis exempla congesserunt. Sed hac ratione admissa reponerem; *qui fixo gutture fumant*, vel *fumat, Et latum media sulcum qui ducit arena*. Et ita poetam omnino scripsisse crediderim; nisi forte totus versus, quem salvo sensu obelo transfigere licet, interpolatrici manui debetur, et plane eiiciendus, non emendandus est.

EXCVRSVS

ad Sat. II, 7.

Memorabilis est lectio *puteum* in 59 et 60. Ita iam olim coni. Vales. et Graev. qui idem persuaserat Nic. Heinsio, ut sensus sit: *iubet Cleanthas servare puteum*, habet imagines. Cleanthis, ex puteo aquam haurientis, vel hauriendis aquis apud puteum stantis. Nam Cleanthes, ab inopia vexatus, ut interdiu studiis literarum vacare posset, operam suam locavit Atheniensi cuidam, cuius hortum noctu aqua, ex *puteis* hausta, inrigaret, unde et Φρεάντλης dictus est. v. Suidas, Diogen. Laert. et Sen. Epist. 44. Id omnino adridere potest: sententiam tamen illam paulo durioribus obscurioribusque verbis expressam esse facile intelligitur; (nisi forte *puteum Cleanthis* legendum) neque vulgata lectio inepta videtur. *Pluteus* s. *pluteum* proprie dicitur asser, parieti adfixus, vel armarium, repositorium, scrinium, parieti inclusum, in quo imagines seu libri reponebantur; et hinc ipsa quoque bibliotheca aut museum. Sic forte ap. Pers. I, 106. et ap. Sidon. cuius verba Britann. laudavit: *Hic libri adfatim in promtu: videre te crederes aut grammaticales pluteos, aut Athenaei cuneos, aut armaria exstructa bibliopolarum et bibliothecarum.* Lipsius in Synt. de biblioth. c. 10. huc etiam refert vetus distichon, imagini Virgilianae subscriptum, *Lucis damna nihil tanto nocuere poetae, Quem praesentat honos carminis et plutei*, (h. e. videtur vivere, qui in libris et imagine vivit) et *sigilla plutealia* ap. Cic. ad Att. I, 10. ubi tamen optimi libri *sigillata putealia* exhibent.

EXCVRSVS

ad Sat. II, 149-157.

Esse aliquid pro vulg. *aliquos* olim suspicabar tamquam exquisitius, et nunc recepi e cod. Schurzfl. Proba-

vere hanc lect. Schurzfl., Schraderus et Burm. ad fimil. loc. Prop. IV, 7, 1. qui haud dubie Iuvenalis animo obverfabatur: *Sunt aliquid Manes; letum non omnia finit, Luridaque evictos effugit umbra rogos.* Vtrique forte praeivit Homerus Il. Ψ, 103. 104. Ὢ πόποι, ἦ ῥά τις ἐστὶ καὶ εἰν Ἀΐδαο δόμοισι Ψυχὴ καὶ εἴδωλον, ἀτὰρ φρένες οὐκ ἔνι πάμπαν. Ibi in antiquiff. cod. MS. Lipf. pro τις legitur τι, quod non fpernendum iudicabat Erneſti, ut fenfus effet: Non ergo falfum eft, apud inferos effe ψυχὰς cet. Eodem fenfu Graeci fcriptores paffim dixere εἶναί τι, et Ovid. Met. VI, 543 *fi numina Divum funt aliquid.*

Vf. 150. *pontum* 1. 70. 75. 76. 81. 82. fed *contum* 2—12. 14. 15. 17. 19—27. 44—69. 71—74. 77—80. quod reftitui, quoniam tanta auctoritate firmatur aptiusque videtur h. l. ubi Iuvenalis fubtiliter illas fabulas et commenta poetarum explodit. Refpexit, opinor, verba Virg. Aen. VI, 302. *Ipfe* Charon portitor *ratem conto fubigit, velisque miniftrat, Et ferruginea fubvectat corpora cymba.* Eumdem Maronis locum, ubi etiam, ut h. l. verfu feq., de magna umbrarum, transmitti cupientium, turba agitur, contulit vetus Schol. fed perperam, memoriae forfan vitio, ita adfcripfit: *Ipfe ratem ponto fubiit* cet. — Nic. Heinfius pro *Et pontum* vel *contum* malebat *Et Porthmeum* vel *Porthmeaque et;* (v. Burm. ad Virg. l. l.) at Sterke in Actis literariis focietatis Rheno-Trajectinae Lugd. Bat. 1793. 8. T. I. p. 174. *Et cantum et Stygio ranas* cet. h. e. ranas cantantes. Ita legitur in cod. 16, idque placere poteft propter exquifitam loquendi formam, et locum Ariftoph. de Ranis Act. I. Sc. 4 ubi Charon, ad remum agendum excitans Bacchum, fuaviffimos dicit ab eo auditum iri ranarum cantus, fi remo incumberet. Sed noftra omnium fere librorum lectio non videtur follicitanda, eaque numerus rerum fabulofarum augetur.

Vs. 153 sqq. Olim suspicabar, poetam scripsisse: *Sed tu vel reputa, Curius quid sentiat, ambo Scipiadae quid, Fabricius manesque Camilli, Quid — animae, quoties hinc talis ad illos Umbra venit?* Tum sententia h. l. est: Nemo quidem hodie praeter infantes credit, Manes ac inferos esse: sed vos quoque, turpes et effeminati homines, reputate, quaeso, si vera essent, quae falsa vobis et inania videntur, quid sentirent, quos animi sensus conciperent praestantissimi illi viri, virtutum exemplaria, *si talis umbra hinc ad illos veniret?* At nunc, re solertius perpensa, vidi nulla lectionis mutatione opus esse. Cf. Comm.

EXCVRSVS

ad Sat. III, 90. 91.

Sententia huius loci non obscura quidem, sed parum commode expressa videtur; etsi interpretes tantum non omnes difficultatem verborum vel non senserunt, vel callide dissimilarunt. Libri tamen non variant, nisi quod *deterior* legitur in 15. et 24. *maritus* in 16. *Illa* et *quemordetur* in vet. cod. Claverii; unde hic non male emend. in paraphrasi IV. in Iuven. *Illa — gallina* et *quum mordetur*, adiecta hac nota: „quia gallinae maritus nihil femineum sonat, (unde et *puer, cuius vox gallulascit*, h. e. viriliter sonat, dixit Naev. ap. Nonium 2, n. 368.) sed gallina ipsa, quum salitur vel initur a gallo, cristulam ipsius mordente, unde illa quid exile, aut querulum, vel raucum edere solita est: nam adolescentulus, qui, ut ita dicam, gallulascit, indicia potius quasi virilitatis emisisse dicitur, quam animi parum masculi; galli denique natura, quantum alterius alitis, calida et alacris est, ac eius cantilena, ubi maritum gerere occepit, ipsis quoque leonibus pavorem incutit.“ Hanc veram poetae mentem esse non dubitabat Grangaeus, qui tamen τὸ *Ille* retinebat, et hunc verborum ordinem perperam consti-

tuebat: *Ille* scil. adulator *miratur vocem angustam, qua deterius nec sonat gallina, quum mordetur a marito.* Cl. Bredenkamp in Syntagmate Opusc. scholast. (*Magazin für öffentliche Schulen und Schullehrer.* Vol. I. P. II. p. 439. 440.) corrigit: *Illa* scil. vox, *qua mordetur gallina a marito,* vel *qua deterior nec Ille sonus, quo* cet. Idem *τὸ mordetur* dictum accipit pro *obiurgatur,* quia sonus galli, si gallinas increpare videatur, ingratissimus sit et singularis. Sed verbum *mordere,* si de gallis adhibetur, proprio videtur sensu capiendum.

Equidem olim suspicabar reponendum: *qua deterius nec Illa sonat, quae mordetur gallina marito,* (3 cas. pro *a marito*) vel: *Ille sonat, cui mordetur gallina, maritus.* Nunc vero levissima mutatione legere malim: *Ille sonat, cui mordetur gallina marito,* ut *ille, cui marito* doctius dictum sit pro *ille maritus, cui,* h. e. a quo *mordetur gallina;* quemadmodum ap. Horat. Sat. I, 10, 16. *Illi, scripta quibus Comoedia prisca viris est,* et ap. Sil. I, 280. *Haud alium vidit tellus, cui ponere finem Non posset mors una viro.* Pro *cui* facile substitui poterat *quo,* vel incuria librariorum, vel glossa *a quo* margini adscripta, quae forte in textum irrepsit, et deinde, quum leges metri totam respuerent, dimidia ex parte eiecta est. Quidquid vero ex his placuerit, sententia est eadem, quam interpretes fere omnes in h. l. inesse putarunt: *Miratur vocem angustam,* exilem, quae non minus ingrata est, quam vox galli, gallinam mordentis, h. e. si gallinam mordet; tum enim ultra vires urgere solet vocem acriusque intendere. Possis etiam simpl. interpretari: miratur vocem exilem vel raucam, quae non minus ingrata est, ac vox gallinacei. Tum verbis, *maritus, cui,* vel: *a quo gallina mordetur,* periphrasis contineretur galli, ut caprarum verbis Horatii, *olentis uxores mariti,* Od. I, 17, 7. ubi v. Iani, qui coll. Theocr. IX, 49. Virg. Ecl. VII, 7. et

Georg. III, 125. monet, hanc periphrasin non languere, sed exquisitam ac festivam esse, quae latinum sermonem poeticum mirifice deceat, in alio autem, nostrisque temporibus, minus gratiae habitura sit. Illa tamen ratio huic anteferenda. Ceterum bene h. l. comparatur locus Quintil. Inst. XI, 3. *Vox ultra vires urgenda non est: nam et suffocata saepe et maiore nisu minus clara est, et interim elisa in illum sonum erumpit, cui Graeci κλωγμὸν nomen a gallorum* (et graculorum) *inmaturo cantu dederunt.*

Plathner haec adnotavit: „Abstrusius quid poetam notasse, fidentissime tibi praesto. Notum est, Cybeles sacerdotes *Gallos* vocari. Erat autem hoc hominum genus lascivum, et tantum non in ipsis templis muliebria patiebatur. Sed plerique etiam testiculos ponebant bilibres, (v. inf. VI, 371 sqq.) et lascivae mulieres eorum concubitu maxime delectabantur, quod non gignebant. (v. inf. VI, 366 sqq.) Alterutrum Noster tetigit, tetigit tamen. Nam priori modo satirice *gallinam* vocat Gallum; posteriori vero, quod magis videtur, *gallina* erit adultera, quae cum Cybelico solebat. Nam et Gallis istis vox exilis; (v. sup. II, 111.) porro et *mordendi* verbum sic aptissimum: notae quippe amantium blandientes morsiunculae ex Prop. IV, 3, 25. 6, 39. et Ovid. Am. I, 8, 98.“ Cf. Iani ad Horat. Od. I, 13, 12. Vereor tamen, ne poetae sic obtrudantur, quae ipsi non in mentem venere; etsi ingeniosa certe haec videbuntur iis, quibus lubet, in talibus ingenio indulgere.

E X C V R S V S

ad Sat. III, 231.

Vox *lacertae* admodum torsit interpretes. Britannicus eam adcepit de vermiculo, h. e. re vel levissima: Farnabius, Grangaeus et alii de agello aut hortulo quam minimo, ubi vel unica lacerta latitare possit ac discur-

rere, ut ſoleat. Horum ſententiae favet Martial. XI. Epigr. 19. iisque praeivit vetus Schol. cuius nota eſt haec: „Notandum, quia feminino genere dixit *lacertae*, quum Virgilius maſculino dixit *lacertos*: et aut ad animal retulit, quia ſunt in agro quamplurimi, aut *lacertam* pro horto poſuit, per quem discurrere et latitare conſuevit.“ Nonnulli *lacertae* pro *lacerti* dictum, vel hoc reponendum cenſent, ut tantum deſignetur agri, quantum eſt ſpatium brachii inter ſcapulae et cubiti oſſa; quemadmodum nos dicere ſolemus, *ein Fuſs Landes*, vel, *eine Hand voll Erde*. Bahrdt ita παραφράζει: dominum tanti, quantum lacertus vel brachium ſanum firmumque colere valeat. Heinſius ad Ovid. Faſt. II, 578 omnino *lacerti* legendum putabat coll. inf. XIV, 293. Arnob. lib. III. (ubi Neptunus *maenarum et piſcium dominus* vocatur) et Martial. XII, 59, 8. quem verſum ſic emendabat: *maenae dominus pediculoſae*, h. e. piſciculi marini, non magni pretii, (ut *lacertus*, de quo v. Comm. inf. ad XIV, 131.) et ſale condiri ſoliti in vaſis ſ. orcis, (ut *lacerti*, apuae, ſcombri, ſiluri, pelamides, gerres, cordillae) quo veſcebantur ut plurimum mendicabula hominum pediculoſa. Heinſii emendationem probavit Schraderus. Alii vero ſuſpicantur, pro *lacertae* vel *latebrae*, vel *lacernae*, ſubſtituendum eſſe.

Nihil horum mihi ſatisfacit, et crediderim potius, Iuvenalem ſcripſiſſe *tabernae*, h. e. caſae, (quo ſenſu *tabernas pauperum* et *obſcuras* dixit Horat. Od. I, 4, 20. et Art. poet. v. 229.) et *quocumque* non pro *quovis*, ſed pro *qualicumque* poſuiſſe. Quidquid vero legas ſententia h. l. eſt: praeſtat alio quocumque loco agellum et hortulum, vel res tenues ac nullius fere pretii, quam Romae multas aedes ingentesque opes poſſidere.

EXCVRSVS

ad Sat. III, 238.

Druso est lectio omnium fere librorum. Quae si vera est, Iuvenalis respexisse videtur ad somnolentiam Ti. Claudii Drusi Caesaris, de qua v. Suet. Claud. c. 5. et 8. Rectè tamen monuerunt iam viri docti, non bene *Drusum* iungi cum *vitulis marinis*, h. e. phocis, et ingeniose coniecerunt, *somnum urso*; vel rectius *somnos urso*, quod etiam legitur in 45 a m. sec. 50. et 64. Notum est, ursos esse somnolentos, et per hiemem potissimum in lustris suis delitescere, indulgentes somno et nihil comedentes. v. Aristot. hist. anim. VIII, 22. et Auctor libri de mirab. auscult. p. 1155. Praegnantes etiam ursae, ut verbis Plinii VIII, 36. s. 54 utar, *primis diebus bis septenis tam gravi somno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant: tunc mirum in modum veterno pinguescunt* cet. (Conf. Aristot. l. l. et Solin. c. 26.) Idem Plinius lib. IX, 13. s. 15. docet, *nullum animal graviore somno premi* phocis, (cf. Oppian. Hal. I, 408. et Intpp. Virg. Ge. IV, 432.) iisque *vitulorum* nomen inditum esse, quod *ipsis in sono* (non *somno*) *mugitus sit*: (ἀφίησι δὲ ὁμοίαν φωνὴν βοΐ, Aristot. H. A. VI, 11.) unde et Gallis *veaux de mer* dicuntur.

Quae quum ita sint, mens poetae ita h. l. capienda videtur: strepitus curruum aurigarumque tantus est, ut vel animalia somniculosa expergefacere queat. Eam non percepit Graevius, qui haec adnotavit: „Qui vitulis marinis Romae possit somnus excuti dicant, qui eos dormientes viderunt aut Romae, aut usquam terrarum. Locum mendosum esse nemo non videt. Legendum autem videtur, *Druso vetulisque maritis*. nam senes sunt somnolenti: quamvis alia possit ratio dari, cur vetuli mariti, qui iuvenculas duxerunt, somno alto sopiti iaceant.“

EXCVRSVS

ad Sat. IV, 24—27.

Markland. in Epist. Crit. p. 152 hunc locum sic distinguit et emendat: *Multa videmus, Quae miser, et frugi non fecit Apicius: haec tu Subcinctus Pharia quondam, Crispine, papyro? Hoc pretium squamae?* Adiecit has rationes: „Vox *Pharia* valentior videtur ad excitandam invidiam et odium adversus Crispinum, utpote Aegyptium, quam illa altera *patria;* et, quod summum est, si *patria* retineas, non exinde colligere potes, cuius regionis fuerit Crispinus: *patria* enim *papyrus* non necessario *Aegyptiam papyrum* denotat, quoniam in aliis etiam regionibus nascebatur papyrus." Sed contra eum iam ita disputavit Schrader in Observatt. p. 19. „Papyrus Aegyptia adeo nobilis erat, ut Nilus amnis papyrifer adpellaretur, et Niliaca papyrus ab omnibus celebraretur. v. Muncker. ad Fulgent. I. p. 19. *Subcinctus* igitur *patria papyro* notat et designat Aegyptium. Sed contra *subcinctus Pharia papyro* non necessario significat Aegyptium, quoniam sic subcingi poterat alienigena. Deinde constabat inter omnes, Crispinum esse Aegyptium: subficiebat ergo *patria*. Denique receptae lectioni firmissimum praesidium est in v. 32. ubi poeta similiter siluros Crispini *municipes* vocat. Cf. Salmas. ad Solin. p. 939."

Vs. 25. *Hoc pretio squamae* (h. e. tanto pretio piscis scil. a te emitur vel emtus est, quod verbum mox sequitur) 1. 61—63. 65—73. 75. 76. 82. *Hoc pretium squamae* (h. e. tantum pretium est s. ponis mullo, s. mulli, piscis squamosi, a te emti) 7. 10. 11. 14—17. 19—27. 29. 45—50. 54—60. 64—67. 74. 83. 84. prob. Schradero. Sed doctior est illa lectio, et piscem potius *squamas*, quam *squamam* dici crediderim.

Vs. 27. Vetus scholion est hoc: „Anthypophora, quasi Crispinus hoc responderit: Quid mihi invides?

Apulia curios (forte *carius*) agros vendit, ut maiores pisces vendit, quos tu provincialibus gratis abstulisti. Et ironia: *maiores Apulia vendit.* Amphibologia, utrum *agros* an *mullos?* vel per anastrophen postpositum sit." — Ferrarius in Elect. I, 18. *maioris* legit contra metri leges, et perperam hunc locum ita interpretatur: „*Apulia* hic non est regionis nomen, sed mulieris praedivitis orbae, quae donatos a captatoribus pisces carius vendebat: duos enim hic de more perstringit Iuvenalis, *Crispinum*, qui millibus sex (i. e. CL coronatis) mullum emerat, et *Apuliam*, quae hamata heredipetarum munera, inter quae iure mulli tunc fuere pretiosissimi, maioris vendebat. Cf. inf. VI. 39. 40. et inpr. V, 97. 98. ubi de *Aurelia* sermo est, quod nomen et h. l. fidentius ponerem, si codex manu exaratus ad manus esset, vt sit: *sed maioris Aurelia vendit.*" Sic etiam multi interpretes *Apuliam* putarunt mulieris nomen esse ap. Horat. Od. III, 4, 10. ubi v. Bentl. — Rectius mentem Iuvenalis percepisse videtur Henninius, qui haec notavit: „Iusta indignatione exagitat agri pretio piscem emtum, quum sex millibus extra Italiam in provinciis ager emi potuerit, imo quum et in ipsa Italia, in fertili illa Apulia, *maiores agri* quam in provinciis venirent eopse pretio: oblique vero taxat Romanos, qui usque adeo ab antiqua frugalitate desciverint, ut susque deque habita agri colendi ratione, 'prae nimio gulae luxu *piscem* potius emerent, cuius singulas libras, si modo adulatoria vanitate de magnis maiora non fuerint dicta, venientibus etiam in ponderis rationem *squamis*, et interaneorum reiectaneis, singulis millibus pensarent, quam ut eo pretio agrum sibi compararent. Cf. Colum. Praef. ad lib. de R. R. Obiter etiam vellicat superbum illud delicatorum nepotum patrii soli fastidium, qui non dubitabant pluris emere agros in *provinciis*, quam ut *maiores* fertilioresque eodem pretio in ipsa Italia, in fertili illa *Apulia*, sibi compararent. Legendum ergo sensu plano et

obvio: *Provincia tanti Vendit agros; et maiores Apulia vendit.* Tangit etiam obiter Appulorum gulam, cui ut obsequerentur, agros suos viliori pretio vendebant. Τὸ *sed* a librariis est ex finali litera τοῦ *agros* praecedentis, et monachorum scriptura *set*, ut sexcenties in vett. MSS. et saepius ad Martial. monuit Scriverius: aut si quis τὸ *sed* tolerare velit, nostram sententiam admittat saltem." *Praedia Appula* laudantur etiam inf. IX, 55. ubi cf. Comm. — Prateus tamen et alii non male suspicantur, minoris quam alibi venisse agros Apuliae, quod magna eius pars, quam poeta respexerit, montibus aspera fuerit ac sterilis, (v. Horat. Sat. I, 5, 77 sq. et Senec. Ep. 87. et 91 ubi haec leguntur: *Agri suburbani tantum possidet, quantum invidiose in desertis Apuliae possideret*) vel quod Apulia infestetur Atabulo vento, qui plantas frigore adurat, de quo v. Horat. l. l. Senec. Nat. Quaest. V, 17. Plin. XVII, 24. Gell. II, 22. Alex. ab Alex. III, 22.

Ceterum scripturam *Appulia* pro *Apulia* revocavi v. 60 — 63 65. ne metrum laboraret: nam primam syll. voc. *Apulia* brevem esse, intelligitur ex Horat. Od. III, 24, 4. et al. Neque tamen eamdem ob causam auctore Schurzfl. emendandum: *et maiores terra Appula vendit:* nam secunda quidem syll. τοῦ *Apulus* s. *Appulus* conripitur a poetis, sed τοῦ *Apulia* et *Apulicus* semper producitur, v. c. ab Horatio in Od. III, 24, 4. in Epod. III, 16. et in Sat. I, 5, 77.

EXCVRSVS

ad Sat. V, 9 — 11.

In v. 10, qui haud dubie a librariis foede conruptus est, nulla neque librorum lectio nobis satis facit, neque coniectura virorum doctorum, qui, ut in vitio detegendo sagaces, sic in medicina adferenda parum felices fuere.

Iam pro *Tam* 58. — *quum possis* vitiose (nam posterior syll. verbi *possis* longa est) 10. 11. 14—17. 19—22. 24. 25. 27. 45—50. 54—61. 63—68. 70—74. *quum poscis* 65. (Paris. 1505.) 69. *quum possit* 23. 44. 62. 75. 76. *quin possis* 13. *posses et* 26.

Prateo iudice satius est, poeticam ferre licentiam, quam sensum pervertere. Despauterius malebat *poscit*: quo tamen nihil proficitur. Ascensius emend. *Tam ieiuna fames*, tu tam famelicus, *quum possit* scil. fames, h. e. quum possis, *honestius illic et tremere* cet. vel: *Tam ieiuna fames, quum poscis*, quando cupis *tremere honestius illic*, in iniuriosa divitum coena, *et mordere sordes* s. immundas reliquias *farris canini*, panis adeo duri, quem ne canes quidem comesse possent. Illam emendationem, cui et libri favent, non inprobat Prateus, et reliquis praefert Plathner, ut poeta eleganter tribuat fami, quod orator famelico tribuisset. — Lubinus et Graevius reponi iubent *quin poscis*, sed diverso modo haec verba et interpretantur et interpungunt. Ille sic: *quin* tu longe *honestius poscis*, postulas et praecptas mendicando potius tremere et sordidum comedere panem, quam turpiter adulando idem facere in divitum mensis. Hic vero ita: *Tam ieiuna fames?* famesne tanta est, ut illas patiaris contumelias? *quin poscis?* cur non mendicas? *honestius* est, *illic*, in crepidine aut ponte, *et tremere*, frigus pati, *et sordes farris mordere canini*, et sordido pane vesci, quam in mensa divitum tam indigna pati. Hanc lectionem distinctionemque receperunt Henninius, et post eum alii. Sed τὸ *poscere* simpl. poni pro *mendicare* vix crediderim. — Grangaeus, Britannicus et alii h. l. tacent et difficultatem eius vel non sensisse videntur, vel sapienter dissimulasse.

Equidem non tantum mihi sumserim, ut rem acu tetigisse mihi persuadeam. Quum vero in lectionibus, quae in omnibus fere libris circumferuntur (*quum possis* et *quum possit*) nemo facile adquiescere, et levissi-

nia earum mutatione carminis nitori atque dignitati consuli queat: veniam spero mihi datum iri, quod in illarum locum aliam (*quum pol sit*) substituerim; quam, simul ac meliora edoctus fuero, lubens damnabo. Ea certe admissa non video, quid in h. l. displicere possit, si ita eum exposueris: *Tantine* pretii est tibi, vel a te aestimatur *iniuria coenae*, h. e. coena iniuriosa, convivium, in quo tot talesque iniuriae tibi ferendae sunt? tanti coenam divitum nobiliumque facis, ut propter eam illas toleres iniurias? *tam ieiuna fames*, (ut ap. Ovid. Met. VIII, 790.) tantane et tam dira est fames tua, ut tantas ob eam et tot iniurias patienter feras? *quum pol*, profecto, (ut edepol, ecastor, hercle, mecastor, mehercle) *sit honestius, illic*, in crepidine vel ponte, *et tremere*, frigore horrere, (quia pauper male vestitus est, ut taceam, quod Grang. monet, plerumque ficte tremere, qui stipem mendicent, unde et forte *tremens Iudaea* dicitur inf. VI, 543.) *et sordes farris mordere canini*, panem sordidum edere, qualis canibus datur? Cf. Martial. X, 5, 5.

Olim suspicabar, quod nunc minus placet: *Tam ieiuna fames; quam poscis*, efflagitas, optas? *Honestius* est, *illic Et tremere* cet. vel, quod praestiterit: *Tam ieiuna fames? quum* (nisi malis *quin* sine interrog.) *possit honestius Irus Et tremere — canini? Irus*, qui ex Hom. Odyss. Σ, 1 sqq. notus est, poetis passim proverbii loco mendicus dicitur, ut dives contra *Croesus*, (v. c. Prop. III, 3, 39. al. III, 5, 17. Ovid. Trist. III, 7, 42. Martial. V, 41, 9. VI, 77, 1.) indoctique librarii sexcenties corruperunt nomina propria.

EXCVRSVS

ad Sat. V, 90. 91.

90. *Quod propter* 23. — *Bochare* 19. 20. 23 a m. pr. *Boccare* 11. 17. 24. 25. 46— 60. 55. 57. 59. 61 — 65.

71 — 78. 77. *Bocare* 21. *Bolcare* 22. *Bocchori* 17. *Bocchore* 11. 58. Hoc adridere potest, ut significetur Aegyptius, oleumque Aegyptium pessimi odoris. Cf. Comm. ad v. 88. *Bocchoris* rex et legislator Aegyptiorum, notissimus ex Eusebio, Syncello et aliis. v. Diodor. p. 29. 41. 59. Plutarch. Opp. T. I. p. 961. ed. Frft. et Mémoires de l'Acad. des Inscr. et B. L. T. XIX. p. 20 sqq. Maurorum etiam regem *Bocchorem* vel *Bocchum*, non *Boccharem*, dictum putabant Salmas. et alii. — *lavabat* 17.

Versus 91 ante v. 90 legitur in 11. Non male; iudice etiam Rigaltio. Eum vero totum esse delendum, tamquam pannum a scholastico quodam adsutum, semper suspicatus sum: admodum certe languet, et magis grammatici, quam poetae acumen sapit. Quis enim ferat h. l. τὸ *quod* toties repetitum, et triplicem olei notationem? Nunc video, versum abesse ab 8 et 75. prob. Schurzfl. qui ingeniose suspicatur, eum esse scholium, subiungendum verbis vet. Schol. *Significat oleum Tripolitanum*, et ad v. 90 adponendum, ut itaque interpres caussam dicat, cur nemo eum Bocchare h. e. Afro velit lavari, quod scil. ille, tamquam adhuc sit in Africa, ubi a serpentibus cavendum sibi sit, oleo Tripolitano malique odoris inungatur. Scholion autem versu expressum esse, non est quod mireris. Id enim tum casu, tum arte scholastici fieri, et sententia vix aliter soluta oratione efferri potuit. Optimis quoque scriptoribus prosaicis, Ciceroni, Livio, Sallustio et aliis multos excidisse hexametros, quis est qui ignoret? Exempla dabunt Scheller in praeceptis stili bene lat. p. 735. Pott ad Epist. Iacobi I, 17. et Nolten. in Lex. v. *versus*. Fraus etiam tum facilis est interpolatoribus, tum difficilis ad detegendum in poetis satiricis, qui sermoni propiora scribunt; de quo v. Horat. Sat. I, 4, 40 — 62. Cf. inf. Excurs. ad IX, 123.

Afros exhibent 13. 21. 22. 82. *Afris* 77. *atris* 10. 11. 12. 14. — 17. 19. 20. 23 — 37. 45 — 50. 54 — 74. 76. 81. Quae lectiones probae sunt omnes. v. Bentl. ad Horat. Sat. II, 8, 95.

EXCVRSVS

ad Sat. VI, 64 — 66.

Tucia 22. *Tutia* 27. 47. 54. 63. *Tuscia* 11. 19. 23. 25. 46. 48. 56 — 60. quam lect. multi probant, quia cum *Appula* iungitur. Huic tamen voci responderet potius *Tusca*, et illa matronarum nomina non petita a regionibus populisque Italiae, sed a Iuvenale conficta videntur: nisi forte hic *Appulam* eo sensu dixit, quo Horat. Epod. II, 39 sqq. *pudica mulier — Sabina qualis aut perusta solibus Pernicis uxor Appuli.* Cf. inf. ad X, 299. *Tuccia*, quod iam alii monuere, videtur h. l. Vestalis illa esse, de qua v. Valer. Max. VIII, 1, 5. (ubi conf. Intpp.) et Plin. XXVIII, 2. et 8. (ubi cf. Harduin.) quibus locis similiter libri variant, et *Tutia*, *Tuscia*, *Tuccia* exhibent. Cf. Ernesti clav. Cicer. in Ind. histor. voc. *Tutia*. — *Apula* 19. 21. 22. contra leges metri.

65. 66. *subat et miserabile longum Adtendit* rustica mulier et minus experta delicias, emend. Barth. Advers. XXIV, 5. ubi monet, verbis *subare*, *catulire*, *adhinnire* et similibus belluinam effrenemque hominum libidinem exprimi. Cf. Plin. X, 63. Lucret. IV, 1193. Horat. Epod. XII, 11: al. Aptissimum est h. l. τὸ *subat*, quoniam eum *gannit* iungitur: sed reliqua tum verba expeditu difficilia; nisi forte iunxeris: *Appula gannit, Sicut in amplexu, subat et miserabile*, h. e. miserabiliter. Fortasse legendum: *Appula gannit, Sicut in amplexu, subitum et miserabile*; (h. e. subito et miserabiliter) *longum Adtendit* (diu observat) *Thymelen*, *Thymelen* (eius artem) *et* (vel ac) *rustica discit*:

vel *longum Adtendens Thymelen, Thymelen hanc rustica discit:* vel, quod malim, *linguam* (verba, orationem ac sonum) *Adtendit Thymeles, Thymelen et* (s. ac) *rustica discit:* vel denique *linguam Adtenuat Thymele, Thymelen hanc rustica discit;* ut v. 71. 72. *Vrbicus risum movet — hunc diligit Aelia pauper.*

Adtendit Thymelen 31 b. 48. 49. *Tymele* 19 a m. pr. *Timele* 21. 22. — *dum rustica* 16. *tum rustica* 47. 54. 57. 58. 64.

EXCVRSVS

ad Sat. VI, 116 — 120.

In optimis editionibus post voc. *uxor* comma, post *una* v. 119 colon vel semicolon, et v. 120 post *Sed* et *galero* commata reperiuntur: quo scabra et hiulca efficitur oratio. Nonnulli v. 117 post *cubili* punctum ponunt, aut saltem τὸ *sumere* v. 118 pro *sumebat* dictum putant: quo non tolluntur difficultates, sed augentur. Ego distinctionem mutavi: at ne sic quidem omnia bene procedunt ac fluunt, nisi v. 117 post *cubili* culpa librariorum excidit copula *et*, qua inserta verbum *sumere* v. 118 a voc. *ausa* pendet, nec quidquam restat, quo obsendi aliquis queat, excepto forsan verbo *linquebat*, scil. *virum* dormientem v. 116. quo, duobus versibus interiectis, non satis commode videtur referri posse. Sed eiusmodi sermonis durities passim in poetis concoquenda, neque tanta est, ut propterea necesse sit, vel versus 117 et 118 parenthesi includere, quod Lubinus, vel versum 119 post v. 116 ponere, quod Schurzfleisch. suadebat.

EXCVRSVS

ad Sat. VI, 124 — 126.

Versum 124 post v. 126 ponendum censebat Schurzfleisch. Ego potius post v. 125, quod et Rigaltio placuisse postea vidi. Sed vulgaris quoque verborum ordo bene se habet. *tibi* pro *tuum* legitur in 11, quod melius et satirice omnino dictum videbatur Schurzfleischio. Barthius in Advers. XXX, 2. haec notavit: „Verbum *ostendit* nimium quam leve mihi semper visum est pro re et facinore tam atroci. Quid enim nuda *ostensio* commune cum incestis illis adulteriis habet? et qui potuit palam *ostendere* in loco tenebroso, ubi nulla, nisi ad fuliginеam lucernam, lux erat? Lego *obfenditque*, quod verbum principes observamus, incestae aliquid laesionis gerere in sinu. Sic usus Varro Marcipore apud Non. cuius verba ob obscoenitatem adscribere pudet." Sed cur lux lucernae non sufficit ad ostendendum ventrem? et cur hoc alienum a tantis libidinibus? *Sub clara nuda lucerna* iacet, de eadem re dixit Horat. Sat. II, 7, 48 sq. et Sen. de Ben. VII, 9 extr. *Matronae nostrae ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quam in publico ostendunt.*

Versus 126 post v. 129 legitur in 74. et post v. 128. in vetustis codicibus, e quibus eum primi restituere Io. Cuspinianus in vita Sigismundi Caes. p. 400. et Pulmannus: nam plane abest ab 10. 11. 14—17. 19—23. 25—27. 45—73. 75—77. Henninius monet, se retraxisse eum in suum locum, unde monstrante viam sensu exciderit ob praetextatam licentiam, mox vero a curiosulis receptus eo migraverit, quo non quadraret. Eiectus est ab iis, qui rei obscenitate obfendebantur: eodem tamen, quem nunc occupavit, loco iam exstat in 24. et 84 ad marg. In utroque vero cod. legitur *Continueque iacens*, et praeterea in illo *cunctorum* pro *multorum*.

EXCVRSVS

ad Sat. VI, 188.

Barthius in Adverſ. XXIV, 5. hunc verſum putabat ſpurium eſſe et alienum ab h. l. ubi optima ſic interpoletur ſententia. „Scilicet, inquit, quidam ſemi-Gallus aut Italus, aut adeo Germanus doluit illo aevo ſciſſe Graece delicatas illas loqui, ſuo vero turpius eſſe neſcire Latine loqui, quae barbarae alioqui non nimis eſſent.“ Neque ego diſſimilo, mihi ſemper diſplicuiſſe hunc verſum, qui magis acumen orationemque rhetoris, vel etiam interpolatoris, qui loci Cicer. in Comm. laudati memor erat, quam ſatirici poetae redolet, atque a codd. 13 et 22 abeſt. Inportuna etiam eſt vox *magis*, et manca h. l. ſententia, quae quomodo commode expleri poſſit, vix adſequor. Num ſenſus eſt, turpius eſſe Romanis Latine, quam Graece, neſcire? an turpius eſſe iis neſcire Latine, quam Graece loqui? Vtrumque non modo languet, ſed etiam male expreſſum eſt.

Olim arbitrabar, fraudem librarii in hoc verſu latere; idemque ſuſpicati ſunt Henr. Stephanus (in dialogo de bene inſtituendis Graec. ling. ſtudiis p. 92.) et Lubinus. Ille emendabat, *Quo ſit turpe magis;* hic melius, *Quum ſit turpe minus*, quod recepit Marshall. ut mens poetae ſit: Quandoquidem minus turpe et inhoneſtum eſſe reputatur linguam vernaculam ignorare, quam ſermonem Graecum non intelligere. Ego olim tentabam: *Omnia Graece* ſcil. proferunt ſ. loquuntur, *Quum ſit turpe magis noſtris ea ſcire Latine*, vel *Quae ſit turpe magis* (turpius) *noſtris* (noſtratibus) *nunc ſcire* (quod compendioſe ſcribitur *nc ſcire*) *Latine*, quam Graece eloqui, quoniam tam foeda ſunt et inhoneſta. Sed nihil horum nunc mihi adridet, et vix dubito, quin verſus hic pannus ſit, a ſcholaſtico quodam adſutus, quo reſciſſo expedita ſunt omnia.

EXCVRSVS

ad Sat. VI, 276.

Locus obſcurus et a librariis forte corruptus. *corruca* 16. 48. *coruca* 23. *curuca* 13. Rectius forſan *curruca* 17—22. 24. 59. 60. vel *curruca* 2. 3. 5. 10—12 14. 15. 25. 45—47. 50. 54. 56—58. 64. 68. 70. 74. 77. 81. 82. Neutra vero vox alibi reperitur, et barbarae videbantur Alciato Parerg. Iur. VII, 5. qui vel *urtica*, vel cum aliis *eruca* reponendum cenſebat. *eruca* 61—63. 65—67. 69. 71—73. Ita dicitur inſectum parviſſimum, braſſicas depaſcens, Gr. *κάμπη*, Germ. *Raupe;* non *urtica* vel *huruca*, quae tamen ſcripturae in quibusdam libris Iuvenalis, ut et Columellae aliorumque reperiuntur. *uruca* 1. 75. 76. *huruca* 49. 55. Vellem tamen Alciatus verborum ſimul illorum, quae ſubſtituit, ſententiam adieciſſet, quam haud facile expedias. Inepta certe eſt interpretatio Vallae, qui maritum ſtupidum torpentemque h. l. *erucam* vocari putat, quod ab uxore increpitus miro ſilentio obticeſcat, perinde ac ſi ab eadem ſit enectus: quod colligit e loco Colum. XI, 3 extr. de erucis: *Democritus adfirmat, has ipſas beſtiolas enecari, ſi mulier, quae in menſtruis eſt, ſolutis crinibus et nudo pede unamquamque aream ter circumeat; poſt hoc enim decidere omnes vermiculos, et ita emori.* Suſpicari potius poſſis, hominem nihili ſtolidumque *erucam* vocari, quemadmodum Plautus Truc. V, 5, 50 *campas* pro *nugis* dixerit. — Vetus ſcholion h. l. eſt: „*Vruca* mimologi ſtupidi nomen finxit, quia ſermo quaſi frequenter fallitur, quum agit perſonam mariti: (aut ex emendat. Schurzfl., qui a femina ſua ſic frequenter fallitur, quum adſciſcit perſonam mariti) vel, ut alii dicunt, genus eſt animalis foedi, ſpinoſi, ut ericius. *Vruca* autem eſt proprie illud, quod in faba naſcitur, ut gurgulio.“ Conf. Stewech. ad Apuleii Apolog. p. 495. Salmaſ. Exerc. Plin. p. 893. et ad Tertull. Pall. p. 187.

EXCVRSVS

ad Sat. VI, 343.

Simpuvium restitui ex 1. 10. 17—20. 24. 68. 69. 71—73. quae scriptura etiam reperitur in Plin. XXXV, 12. f. 46. Cic. ap. Non. 4. n. 434. et Varr. ibid. 15. n. 12. Vetus scholion h. l. est: „*Simpuvium*, vas sacrificiis aptum, in quo Pontifices lavare (leg. *quo P. libare*) solebant: *simpuvium* autem, quia omnes sacerdotes *simul bibebant*; unde *simpuviatrix* illa dicitur, quae porrigit poculum ipsum." *Sympuvium* 11. 12. 14—16. 22. 25. 26. 45. 47. 48. 50. 54. 56—67. 74. 77. 81. 82. *Sympinium* 49. 55. quod a συμπίνειν, combibendo, dictum putant. *Simpluvium* 21. 23. *Symptuium* 46. *Sympullum* 70. At forte scribendum *Simpulum*; vel, si veteres Romani, ut vulgo putant, secundam syll. huius voc. non produxere, sed conripuere, *Simpullum*, quod etiam editum in 75. et 76. Festus: *Simpulum*, inquit, *vas parvum, non dissimile cyatho*, (vel ligneum, vel fictile) *quo vinum in sacrificiis libabatur, unde et mulieres rebus divinis deditae* simpulatrices *dicuntur*. Varro L. L. IV, 26. *Quo vinum dabant, ut minutatim funderent, a guttis* guttum *adpellarunt; et quo sumebant* (vinum) *minutatim, a sumendo* simpulum *nominavere*. In huiusce *locum in conviviis e Graecia successit epichysis et cyathus, in sacrificiis remansit guttum et simpulum.* In Fulgent. de prisco serm. et in Isidori Glossis *simpulo* conviva dicitur, et *simpulator* amicus sponsi adsiduus cum eo in convivio. In Inscriptt. *simpulariarius*, qui simpula facit. Figuram simpuli exhibet Causeus Mus. Rom. T. II. p. 3. tab. 2. Conf. Harduin. ad Plin. XXXV, 12. f. 46. et Ernesti clav. Cicer.

EXCVRSVS

ad Sat. VII, 12.

Magna est h. l. varietas librorum in nominibus propriis. *Alcyonem* 15. 23. 25. 26. 50. 56—60. 67. 70. 77. 82. Alcyone Aeoli, alia Marpessae, alia Atlantis filia. v. Heyne ad Apollodor. p. 101. 109. et 685. *Halcyonem* 61. 63. 65. 66. 74. *Halcyonen* 62. 68. 69. 71—73. — *Alcinoem* 14. 16. *Alcinoen* 27. 45. 47. 48. 55. *Alcinoe* Stheneli, et alia Polybi filia. De illa v. Apollod. II, 4, 6. de hac Parthenii Erotica c. 27. *Alcinohen* 49. *Alcynoem* 24. *Alcynoen* 10. 54. 64. *Alchinoem* 22. *Alchinoen* 17. 20. *Althinoen* 21. — *Alcione* 46. *Alcionem* 18. 19. *Alcionen* 60. *Altionem* 12. — *Alcitheon* 1. 75. 76. unde suspicor *Alcithoen* legendum esse h. l. Schraderus vel *Autonoen* e VI, 72. vel *Alcathoen* ex Ovid. Met. IV, 1. substituendam putabat. Sed *Alcithoe*, Ἀλκιϑόη, non *Alcathoe*, Ἀλκαϑόη, dicebatur mulier Thebana, quae spretis Bacchi Orgiis in vespertilionem mutata est. v. Heins. ad Ovid. l. l. — *Alcinoum* 4. Hoc nomen fuit Hippocoontis filio, de quo v. Apollod. III, 10, 5. et regi Phaeacum, notissimo ex Hom. Odyss. Z, 197 sqq. H, 57 sqq.

Bachi 21. 22. *Pacci* 1. quod forte non respuendum. *Paccius* et *Faustus* videntur esse nomina poetarum, et *Alcyone*, *Thebae* ac *Tereus* tituli tragoediarum, quas illi scripsere. *Paccius* poeta sic non nisi h. l., quod sciam, memoraretur, ut et *Faustus*, nisi hic idem est, qui perstringitur a Martiali XI, 65. *Paccii* tamen vel *Pactii* et *Pacciae* passim laudantur in antt. lapidibus et inf. XII, 99. Cic. ad Div. IV, 16. Tac. Hist. IV, 41. et Ann. XIII, 16. 36. XV, 12. Martial. XIV, 78. al. *Bacchi* quoque, si haec lectio vera est, non Dei nomen esse crediderim, sed poetae nobis ignoti, qui forte non *Bacchus*, sed *Bacchius* dicebatur, quod nomen passim obcurrit. v. Bentl. ad Horat. Sat. I, 7, 20. At vix dubito, quin librariis debeatur hoc nomen, quod illis notius

erat, et ad Deum, *Alcithoes* punitorem, ab iisdem relatum sit: ut adeo poeta scripserit *Alcithoen Paccl.* Neque tamen magnopere repugnaverim, si quis *Alcyonem* s. *Alcyonen*, vel *Alcinoen* propter auctoritatem librorum retinere malit. Possis etiam suspicari, pro *Baccho* s. *Bacchio* et *Paccio* substituendum esse *Accium* s. *Attium*, insignem poetam tragicum, qui Pacuvii bellique Numantini temporibus vixit.

Pro *Terea* male *Therea* 24. et *Terrea* 19. 23. De *Tereo* v. Comm. sup. ad VI, 644. et inf. ad v. 73. Fuit argumentum ac titulus multarum tragoediarum, quas Sophocles, Euripides, Livius Andronicus, L. Attius aliique scripserunt. Sic et *Thebais* (h. l. *Thebae*) inscripta olim non modo carmina heroica, sed etiam tragoediae, v. c. eiusdem Attii et Senecae.

E X C V R S V S
ad Sat. VII, 62.

Euoe restitui ex 4. Est nota vox Baccharum *εὐοῖ* (ex *εὖ. οἱ*) et exclamatio, quum praesentis numinis sensu perturbarentur ac furerent, ut *εὐᾶν* et *σαβοῖ*, (v. Virg. Aen. VII, 389. et Ovid. Met. IV, 522.) unde Bacchantes Εὔιαι γυναῖκες dicuntur Eurip. Phoen. 660. et ipse Bacchus passim Εὔιος, *Euius*. v. Barnes. ad Eurip. Bacch. 141. et Bourdin. ad Aristoph. Thesmoph. 999. Eadem voce etiam Horatius in summo enthusiasmo usus est Od. II, 19, 5. 7. — *ohe* 10. 15. 24. 25. 50. 54. 56 — 60. 62 — 69. 71 — 74. 77. quod probabant Britann., Farnab., Schurzfl., Bahrdt et alii, coll. Horat. Sat. I, 5, 12. II, 5, 96. Martial. IV, 91, 1. Plaut. Aulul. I, 1, 16. al. quibus locis fastidium satietasque hac voce designatur. Sed *ohe* multi dixere, *euoe* vero praeter Horatium nemo, nisi de ipsis Bacchis: adeoque hac voce magis, quam illa, carminum Horatii indoles et character adumbratur, ut mox v. 68 sqq. Virgilianae Aeneidos, habito respectu

loci de Alecto Aen. VII. Errant autem, qui *euoe* et *ohe* vocabula esse synonyma, vel *ohe* etiam in Horat. l. l. scribendum existimant. — *euhoe* 9. et 23 a m. pr. ut ap. Sidon. Epist. VIII, 9. *Forsitan Satiricum illud de Satirico non recordaris: Satur est, quum dicit Horatius Euhoe* — *hohe* 11. 13. *hoe* 16. 17. 22. 27. 45. *ehohe* 21. *Heuhoe* 14. 18 — 20. 23 a m. sec. 49. 55. *Heuohe* 12. 46—48. 61. 70. 75. 76. 82. — Conf. Horat. Od. II, 19, 5. 7. et Virg. Aen. VII, 389. quibus locis eaedem librariorum eberrationes reperiuntur.

EXCVRSVS
ad Sat. VII, 80.

Iaceat Lucanus in hortis Marmoreus 12. 14. et ita emend. Gronov. Obss. III, 13 extr. probb. Burm. ad Anthol. II. p. 66. et Schurzfl., qui audacter totum h. l. ita corrigebat: *iaceat Lucanus in hortis Marmoreus. Sit Serrano tenuique Saleio Gloria tanta licet, quid* cet. ut sententia h. l. esset: statuas poetis positas non solvere aes alienum, quo teneantur. Sed, ut alia taceam, ita certe *stet* dicendum erat, non *iaceat*. Sic *aeneus ut stes* ap. Horat. Sat. II, 3, 183.

et pro *at* 11. 14 — 25. 27. 30. 45—50. 54—63. 65—69. 71 — 73. *sed* malebat Gronov. l. l. — *Sarrano* 11. 18 — 21. 23. 24. 28. 30. 59. 61 — 63. *Sarano* 27. 46 — 48. 54. 58. 64. *Sarnano* 22. Gentis Atiliae cognomen in numis et marmm. *Sarranus* vel *Saranus* scribitur, et a devictis *Sarranis*, Tyriis, (nam *Sarra*, צר, priscum Tyri nomen, de quo v. Gell. XIV, 5.) h. e. Poenis, vel potius a *Sarrano*, antiquo Vmbriae oppido, (unde *Sarranates* dicti Plin. III, 14.) deducitur a Drakenb. ad Sil. VI, 62. et Perizon. Animadv. hist. c. 1. p. 24. et 38. ubi doctissime de familia agitur Atilia multique errores vulgares refutantur. Vulgatam contra scripturam *Serranus* tuentur Heins. ad Virg. Aen. VI, 845 et alii,

qui, propter historiam,„ ex Cic. Rosc. Amer. c. 18. Plin. XVIII, 3. et Valer. Max. IV, 4, 5 notissimam, Atilio hoc cognomen a *ferendo* datum putant. Ita tamen *Serenus*, vel *Saranus* certe dicendus erat. — *Saleo* pro *Saleio* 71. *Salivo* 48. *Salino* vel *salino* perperam 10—12. 14—17. 19—24. 45. 46. 61—63. et forte vetus Schol. cuius glossa ex emendat. Pith. et Schurzfl. sic legenda videtur: „Nomina sunt poetarum pauperum; aut a *Serrano* vase fictili, in quo Atilius Serranus solebat mendicare (forte *manducare*). *Saleio* (f. *Salino*) *tenui*: ait mendicorum catillum fictilem, in quo ea, quae salsa sunt, adponuntur.“ Ascensius probabat utramque lectionem, *Sarrano* et *tenui salino*, quod *marmoreis hortis* obponi arbitrabatur. Male! v. Comm.

EXCVRSVS
ad Sat. VII, 120.

Mira est in hoc versu varietas lectionum. *Pelamydum* 1—3. 5. al. *Pelamidum* in quibusdam libris, ut πηλαμίδες ap. Aristot. VI, 16. *Pellamidum* 17 a m. pr. 19. *Pilamidum* 21. Sed πηλαμὺς et πηλαμύδιον rectius scribi monet Hesych. *Pelamydes* dictae forsan παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μυεῖν, quod in luto se obcultant, saltem ἀπὸ τοῦ πηλοῦ, a luto, in quo eas nasci dicit Festus. *Pelamydum Afrorum, et veteres epimenia bulbi* 4. prob. Iun. vid. Comm.

aut abest a 19. *aut veteres* 5. 12. 15. 25—27. 46—77. *et veteres* 2—4. 10. 11. 14. 16—18. 20—24. 45.

Mox *Afrorum* pro *Maurorum* libri tantum non omnes, quos sequutus sum, 2. 3. 5. 10. 11. 16—25. 27. 28. 45—50. 54—69. 71—74. 77. Deinde *epimenia* 1—5. 10. 11. 12. 14—18. 20—23. 26. 27. 45—50. 56. 58. 63. 70. 74—77. *epymenia* 24. *epimedia* 19. *epimenida* 25. 54. 55. 57. 61. 62. 64—68. 71—73. quod probant Calder., Britann. et Farnab. ut adpositio sit, quoniam Plinius

XIX, 5 dicat, ex genere bulborum esse *scillam*, et duo genera *medicae*, masculum albis foliis, femineum nigris, et tertium genus cibis gratum, quod *epimenidium* vocetur. Hinc nonnulli *epimenidia* emendant, ut sit proceleusmaticus, et Ge. Merula *epimendia*, quae lectio reperitur in 59. 60. 69. Fuere etiam, qui suspicarentur *ormenia*, caules. Has coniecturas sugillavit Casaub. ad Athen. II, 22. et defendit nostram lectionem, ex qua tamen commodam sententiam vix elicias. v. Comm. Quid, si scribatur *epimaenia*, et poeta hoc vocab. effinxerit ex Gr. ἐπιμαίνεσθαι, insanire, furere, inpr. amore, unde ἐπιμαίνια scil. φάρμακα dici possint amoris remedia sive stimuli? *Bulbos* enim stimulare Venerem, notum ex Plin. XIX, 5. s. 30. XX, 9, 40. Martial. III, 75, 3. XIII, 34. Ovid. Rem. Am. v. 797. 798. et Colum. X, 105 106. ubi Pompon. haec notavit: „Genera bulborum Graecis nominibus notantur, differuntque odore, suavitate, sapore, colore, magnitudine, omniaque ferventis naturae sunt, ideo libidinem adcendunt. Pythagoras de bulbis librum composuit Megarensibus. M. Varro et Apicius scribunt: *aqua decoquant bulbos, qui Veneris usum quaerunt;* hoc modo in nuptiis adponuntur." Conf. ibid. Wernsdorf in Poet. Min. T. VI. p. 56. 57. — *bulli* 11. 21. 43. probb. Schurzfl. et Lips. Epist. Quaest. IV, 25. ubi laudantur Glossae ad oram cod. Divaei scriptae: *Bulli, pisces exigui vilissimi*, et e Glossar. vet. edito ab Henr. Stephano: *Bulli*, χρυσοκάνθαροι. Idem tamen Lipsius monet, vulgatam lectionem non spernendam videri, quum et Martialis IV, 46, 11. *bulbos* ponat inter munera, causidicis mitti solita, et Plinius XIX *bulbos* in *Africa* natos maxime laudari dicat.

EXCVRSVS
ad Sat. VII, 154.

Cambre vel *cambre* legitur in 2. 3. 5. 10. 14—20. 23. 24. 27. 45—49. 55. 69. et cod. Pincier. cuius v. Parerg. IV, 5. Hanc lectionem defenderunt Calderinus et Scoppa Collectan. II, 2. p. 66. ut h. l. designetur inscriptio declamationis de *Cambro*, Scytharum rege, cuius meminit Diodorus vel de *Cambria* s. Cambro-Britannia, (hod. Wales) vel de oppido huius nominis. Calderinus: *Cambre*, inquit, oppidum est in Theutrania Troadis, ut scribit Plinius, et e proxima regione est Lesbos, in qua Mitylenem occuparunt tyranni, ut auctor est Strabo, Nigesilus et Magarogilus: Alcaeus poeta eos carmine est insectatus, unde aureum plectrum habuisse dicitur, auctore Fabio. ergo h. l. declamatio de tyrannis eiectis Cambre." Scoppa provocat ad auctoritatem libelli Mirabilium Puteolorum, in quo haec leguntur: „Ad radicem montis Gauri, ab occidente ad orientem adcessus, olim vicus fuit, *Cambre* dictus, meridiem respiciens, nunc vetustate consumtus; is locus dictus *Cambre* quasi *Camerae*; nam locus erat, ubi *Camerae* et Apothecae multae erant, in quibus navium Puteolanarum, et Miseni Baianorumque portuum onus suum deportandum per alias regiones Italiae deponebatur. Hic vicus nunc corrupte a circumpositae regionis hominibus, nominis vetusti ignaris, *Campana* vocatur, eo quod Campani, i. e. Capuani, a Cumanis ibidem dicuntur esse conflictu superati: ob cuius conflictus memoriam est historia composita *Cambre* dicta, quae a magistris in scholis frequentissime dicebatur. Vnde Iuvenalis: *Occidit miseros Cambre r. m.*" Haec nimis longe petita etiam Pithoeo adrisisse mireris. Exagitat ea Politian. Miscell. c. 33.

EXCVRSVS
ad Sat. VII, 218.

Acoenonoëtus nomen ficticium paedagogi, quod restitui e vet. Schol. qui exponit: „Eunuchus paedagogus, aut communi carens sensu, (ἀκοινονόητος) proprium papatis.“ Cf. Gell. XII, 12. et de *pappate* sup. ad VI, 633. *Acoenonaetus* 70. 75. 76. 81. 82. quod putant esse Graec. ἀκοινώνητος, alienus a familiari consuetudine, (ut ap. Cic. ad Att. VI, 1. et 3.) et hinc adrogans, vel rigidus, severus. Grangaei nota est haec: „Ἀκοινώνητος Graecis est exacte verum rectumque persequens; vel qui nihil habet cum alio commune; aut cuius alter particeps non est: hic enim paedagogus partitur alterius mercedem, at nemo cum illo.“ Sed Schurzfl. iam recte monuit, ita *Acoenonoëtus* scribendum esse, quod tamen h. l. leges metri non permittunt. — *Acunctus* 20. *Achinetus ipse* 15. 16. *Achenetus ipse* 24. *Acaenetus ipse* 10. 27. 46—49. 54. 56. 57. 64. *Acenetus ipse* 18. 19. 23. 25. 45. 58. 60. *Acoenetos ipse* 59. *Acoenetus ipse* 11. 14. 17. 21. 22. *Acoenitus ipse* 50. 55. 61—63. 65—69. 71—74. 77. quod credunt esse nomen vel proprium, vel fictum ab ἀ priv. et κοινὸς vel κοινότης, ut designetur homo, qui sui tantum, non communis commodi rationem habeat. — Farnabius putabat, hoc nomine adludi ad *Anicetum* paedagogum, de quo v. Suet. Ner. c. 5. — Possis etiam suspicari *Acinetus*, vel *Acoretus*, vel *Achrematus ipse*. Ἀκίνητος, inmobilis, segnis; ἀκόρητος, inmundus; ἀχρήματος, inops. At τὸ *ipse*, quod in plerisque libris legitur, ab ingenio hominis, lacunam versus explentis, profectum videtur.

EXCVRSVS
ad Sat. VIII, 7.

Hic versus legitur in 1. 8. 9. 14. 37. 43. 70. 75. 76. 77. sed abest ab 10 — 13. 15 — 27. 31. b. 45 — 50. 64 — 69. 71 — 74. Primus eum revocavit Lipsius, qui in Epist. Quaest. IV, 16. monet, illum non de trivio esse et ad rem aptissimum. Mea qualicumque sententia nullum fere verbum in eo non suspectum est: unde asterisco illum notavi. *Corvinum* modo memoraverat poeta; quare *Cornelium* certe, vel *Cominium*, vel *Cornutum*, vel *Carvilium* pro eo substituendum esse suspicari possis. Deinde voc. *posthac* alienum ab. h. l. est, ne dicam ineptum. Praeterea pro *contingere*, quod non nisi in 1. exstat et glossam redolet, in reliquis libris legitur *deducere*, unde commodam sententiam non nisi ridiculis adhibitis elicies: quae saltem non exoritur, si *virgam* de lictoribus, vel praelatis virgarum fascibus, et verbum *deducere* de iis, qui officii causa magistratus comitabantur, adceperis. Denique hoc versu eiecto nihil est, quod in h. l. amplius desiderare possis. — Olim quidem opinabar, scribendum esse *diducere*, quod saepius cum *deducere* confunditur, et in varias partes ducere, separare, significat, vel: *multam deducere virgam* (a) *Fumosis — magistris*, h. e. genus s. stemma deducere; demissum habere ab illis. Sed nunc neutra ratio mihi adridet, et vix dubito, quin totus versus, in quo quodvis paene verbum est asperum ac durum, non emendandus sit, sed damnandus.

EXCVRSVS
ad Sat. VIII, 147.

Damasippus ex 10 — 12. 14 — 27. 46 — 50. 54 — 69. 71 — 74. 77. restitui h. l. et v. 151. et 167 ubi vetus Schol. monet, ita legi in aliis codd. Haec lectio firma-

tur omnium fere librorum auctoritate, et h. l. aptissima est. Ficto nomine designatur vir nobilis et δαμασίππος, domitor equorum, qui vulgo Graecis ἱππόδαμος dicitur. v. Comm. ad I, 59. *Damasippus* etiam cognomen fuit Liciniae gentis, et notissimus Praetor, qui Carbonem interfecit; (v. Vellei. II, 26. et Cic. ad Div. IX, 21.) nec non alius, qui statuas amabat, de quo v. Horat. Sat. II, 3. Cic. ad Att. XII, 29. 33. et ad Div. VII, 23.

Lateranus 70. 75. 76. 81. 82. et 1. inf. v. 167. Ita quoque significatur quilibet nobilis, vel summus magistratus: nisi re vera talis olim Lateranus vixit. Ex hac familia clarissimus fuit Plautius Lateranus, Messalinae adulter et Consul designatus a. V. C. DCCCXIX, quo in Neronem coniuravit et occisus est. v. Tac. Ann. XI, 30. 36. XIII, 11. XV, 49. 60. *Lateranorum egregiae aedes*, quarum mentio fit inf. X, 17. sitae in Coelio monte, quo loco deinde exstructa D. Ioannis aedes sacra et basilica, quae a Constantino M. dono data est Sylvestro, summo Pontifici, et vulgo nunc *Lateranum* dicitur.

E X C V R S V S
ad Sat. VIII, 190.

Vox *triscurria* in omnibus fere libris legitur, sed expeditu difficillima est. Fortasse ita dicuntur admodum vel extreme scurrilia scil. facinora, ut *triparcus, trifur, trifurcifer, triportentum, trismegistus, triveneficus, triperditus*. Vetus Schol. inepte, ut solet, exponit: iocos, (leg. iocose) tres scurras, (f. currus) nobilium fabulas agentes; dictum, quia *tres* simul exeant, quasi aliquid *quaerentes*; vel ex emendat. Schurzfl. „quamvis alii quaerant ista." — Scaliger de Emend. Temp. lib. V. et ad Catull. corrigit *transcurria*, ut poeta innuat, patricios *transiisse ad scurras*, orchestram, vel potius ludos, h. e. ex senatoribus factos esse scurras. — Libri non variant, nisi quod *triscuria* exhibent 11. 18. 21 a

m: sec. 23. 46—48. 58. 64. de qua leet. Scaliger l. l. ita disputat: „Novi, qui malit scribere *triscuria;* nam *triscurium* ingens cura, ut est reipublicae, quae sane cura digna fuerat patriciis. Priscianus: Composita a verbo *Cura, Securus, Obscurus, Tricurium.* Festus ex Livio: *Solicuria in omni re curiosa.*" — *tricharia patriciorum* coni. Petitus ad leges Att. p. 245 sqq. (p. 329. ed. Wegel.) quoniam spectaverint cruciarium Laureolum in *tricha* destitutum. — *strictoria* omnino legendum putabat Is. Voss. ad Catull. p. 55. 56. ubi haec notavit: Sic vocabantur tunicae strictae, quibus non histriones tantum et comoedi, sed et ipsi quoque patricii, et senatores deposita toga et neglecta honoris et dignitatis suae ratione, in conviviis, in ludis et spectaculis, passim et palam spectabantur.

E X C V R S V S

ad Sat. IX, 37.

Ita leguntur Graeca in 1. 70. 75. 76. 81. 82. In reliquis vero codicibus ab indoctis librariis vel prorsus omissa sunt, v. c. in 25. 27. 45. 58. 61. vel admodum conrupta, et in multis quoque non graecis expressa literis, sed latinis. Nec mirum: *Graeca sunt; non leguntur.* ἤθους γὰρ γλυκέος ἄνδρα κίναιδον 10. 18. 23. 48. 50. 56. 57. 59. 60. 62—69. 71—74. quae verba vulgo referuntur ad *blandas tabellas,* et ita explicantur: *Hominem enim cinaedum blandi dulcisque moris* scil. εἶναι πρέπει, vel simpl. πρέπει, esse decet s. convenit. Sed dura est haec ellipsis, et metri leges respuunt vocem γλυκέος: neque etiam intelligitur, cur poeta haec Graece dixerit. Nam quod putant, summam Virronis mollitiem indicari, quum Graecus sermo plus suavitatis blanditiarumque habeat, et effeminati sit, eo uti, id quidem parum probabile videtur. — ἤθους γὰρ γλύκεα ἄνδρα κίναιδον 47. ἤθους γλυκὺς ἄνδρα κίναιδον 46. ηθους γλυκεος

μην ανδρα κιναιδον 20. ηθαυς καιπερ γλυκυν ανδρα κιναιδον 49. 54. 55. αιθος γλικου ανδρα κιναιδος 14. 17. αιθος γλυκυ κιναιδον ανδρος 19. ετος γλυκυ και ανερα κιναιδος 24. ηδοσης γλυκυ ανδρα κιναιδου 11. Alias aliorum nugas praetermittimus. — Schurzfleischii nota est haec: „Qui ex Homero rem repetunt, acute ii quidem, sed Iuvenalis non fuit acutus, qui tam simplicem sensum graecis verbis dixerit. Vox ἄνδρα in codice nostro literam secundam puncto subnotatam habet. Id notat, literam eliciendam esse. Quid si nos punctum illud unicum elegantissimam doceat scripturam, et monstret, in Iuvenale emendandum esse: αὐτὸν γὰρ ἐφέλκεται ἄστρα κίναιδον vel propius ad veterem scripturam, αὐτὸν δ' ἕλκει γλυκὺν ἄστρα κίναιδον. Sed prior lectio, quum parodia sit pressior, plane placet, et spondere ausim, ita Iuvenalem scripsisse, ut Naevolo persuadeat, fortunam in turpibus etiam rebus a genesi dependere, et simul idem credentes Romanos derideat. In Schol. pro *ipse ad se trahit* possis legere *ipsum astrum trahit* vel *te trahit*, ut legerit, σὲ γὰρ αὐτὸν ἐφέλκεται ἄστρα κίναιδον." Mihi aptior facetiorque videtur nostra lectio, nec magis adsequor, cur Iuvenalis illa Graecis expresserit verbis, vel, si Homerica in rem suam convertere voluit, de quo vix dubitare possis, tam multa inmutaverit, quam cur acutam Homeri sententiam variatione unius vocis non lepide transtulisse censendus sit. v. Comm.

EXCVRSVS

ad Sat. IX, 40.

Sententia huius loci est: *Computat* cinaedus avarus, quae dedit mihi dono, *ac cevet*, et tamen libidini indulget, cui imperare non potest; vel, calculum et rationes mecum subducit, dum explet libidinem. *Cevere* proprie significat clunes movere more canum (v. Comm. ad Sat. II, 21.) et aptius h. l. verbum est, quam *canet*

vel cavit, quae plerique interpretes pro de substituerunt, ac cevet 1. 60. 65. 69. 70. 75. 76. 82. et cevet 31. 49. 54. 55. 61 — 63. 66 — 68, 71. 72. 77. 81. atque cevet advers⸗ sus metrum 25. 56. 57. atque cenet 59 vitiose. — et cavet 24. 73. Rectius atque cevet 10 — 12, 14 — 23. 27. 45 — 48. 50. 58. 64. 74. Cavet, ne plus adcipiat servulus, PRAT. ne in computando decipiatur, BRITAN. Eandem lec⸗ tionem defendit Scharzfleisch. his verbis: „Poeta Naevolum, quod nihil a divitibus donorum adciperet, consolatus est a v. 32. reiiciendo culpam in astra, homines etiam ci⸗ naedos regentia; Finito sarcasmo v. 38 seqq. infert Naevolus, illa patienter quidem se ferre, sed hoc intto⸗ lerabile esse, quod quidam avari pathici sint, qui etiam, quae dederint, obiiciendo exprobrent, et omnia accurate computent, pactamque mercedem inde decurtent. Quis inde non viderit, τὸ cevet h. l. ἄτοπον esse, ubi non nisi de rationibus agitur? Sed ille mos est quorundam Criticorum, ut non nisi vocabula casca, aut etiam prae⸗ textata in bonos auctores inculcent; ad nescio quos co⸗ dices provocantes.“ Enimvero τὸ cevet in plerisque le⸗ gitur libris, nec video, cur alienum sit ab h. l. ubi poeta ostendit, ridiculum esse hominem, qui, dum libi⸗ dinem explere cupiat, tam avarus sit, et libidinem eius maiorem esse avaritia.

E X C V R S V S

ad Sat. IX, 60 — 62.

Melius ne 59. 60. a quibus etiam τὸ *hic* abest, ut ab 25. 37. *melior* 27. 47. *melior nec hic* 48. 58. *me⸗ lius nae — legatus fiet amici* 24. idque malebat Bri⸗ tann. hoc sensu: *nae*, profecto, *hic*, Romae, *melius*, cum maiori emolumento, *legatus*, internuncius et velu⸗ ti leno *fiet amici pulsantis cymbala*, sacerdotis Cybe⸗ lei, maius lucrum ita faciet puerulus *rusticus*, qui pau⸗ perrimus est et aliud nihil habet, quam matrem, et cui

fulam et catellum. Grangaeus: „Certe melioris conditionis est comes, idemque draucus Galli *cymbala pulsantis*, quem per provincias errans stipem mendicandi gratia ducit una cum matre cet., quam ego, qui tecum soleo. *Rusticus infans* h. l. iuvenis, et iam robustae aetatis: facete autem *casulas* vocat canistra, seu mavis scirpeas asino inpositas, quibus per viam mendicantes illi tamquam in domo s. casula omnia sua frivola recondunt, quales Apuleius in Milesiis depingit; nec minus facete hunc comitem *legatum* adpellat, quasi alicuius exconsulis in provinciam proficiscentis." Omitto alias aliorum nugas.

Vs. 61. *cisculis* 8. 9. 75. 76. h. e. servis rusticis, vernis; propr. servis militaribus, v. Plaut. Trin. III, 2. 95. et Pseud. Argum., Varr. L. L. IX, 3. et Fest. Vulgatam lectionem ex Sat. XI, 153. XIV, 167. 179. ortam putabat Pithoeus. — *cum lusore* 10. 12. 15. 16. 18 — 25. 45. 46. 48. — 50. 54 — 69. 71 — 73. *cum iussore* 11.

Vs. 62. *legatum* ex 1. 48. 75. post Farnab. Lubin. Prat. et Maittar. substitui pro vulg. *legatus*, quae lectio inepta videtur, certe ineptas peperit interpretationes. Cf. Comm. et Lips. Epist. Quaest. IV, 25. Nescio, utrum legerit Ferrarius, qui Elect. II, 16. h. l. ita exposuit: *meliusne* ergo, i. e. lautius legatum Villici filius capiet a pathico, quam draucus ipse, qui non agrum colit, sed dominum? At sic poeta dixisset *legatarius fiet*, vel *legatum capiet*: neque ita satis congruunt reliqua verba *cum matre et casulis* cet.

E X C V R S V S

ad Sat. IX, 106.

Pro *taceant omnes* contrarium *clament omnes* legitur in 10 — 18. 20 — 25. 45 — 50. 54. 55. 57 — 69. 71 — 73. *clamat omnis* 19. *clamant omnes* 27. 77. Haec vero contra mentem poetae dici, facile intelligi-

tur, neque rem expediunt, qui interpretentur: vociferentur omnes, qui sunt in conclavi, ne, qui foris sint, exaudiant, quid in eo agatur. Cur enim multi sunt in cubiculo? et cur clamant, si nemo prope recumbit? cur noctu? nonne ita clamore suo dormientes e somno potius excitarent, locumque darent suspicioni facinoris mali, vel magnae adeo calamitatis? — Sed nostra quoque lectio non satis convenit, et mireris eam silentio praetermissam esse ab interpretibus ac nemini displicuisse praeter Schurzfleisch., qui recte, opinor, monet, non apte ita dici *omnes*, si soli aut bini sint intra conclavia. Hinc emendat: *Tollite lumen E medio, claves omnes, prope nemo recumbat*. At haec languent, quoniam verba *iunge ostia* praecedunt. Equidem leviori mutatione reponendum crediderim: *taceant* scil. in lecto s. somno, et media nocte, (*ad cantum galli* v. 107. quo potissimum tempore aliquid clam fieri potest ac solet) *omnes* reliqui, qui in domo sunt, et quidem remoti a cubiculo domini, *prope nemo recumbat*. Coniectura tamen Schurzfl. adridere potest, quoniam τὸ *taceant* magis quam τὸ *clament* emendationem redolet: nisi forte sciolus aliquis scholasticus verba *taceant omnes* minus h. l. congruere putavit, quam *clament omnes*.

EXCVRSVS

ad Sat. IX, 121.

In verbis, *qui liber non erit*, fraudem latere arbitror. v. Comm. Displicuere etiam Plathnero, qui tamen more suo ita nugatur: „Negligenter admodum in v. 121 interpretes, ut quibus ne suspicio quidem mendi certissimi. Verum dicant mihi, quis tam miser umquam servus, cui nec spes libertatis? aut quis sensus sit: Ille servus, qui numquam liber, deterior servis? Nam v. 122 periphrasis servi est. Nec vero culpa se liberabunt, si dicant, eum, qui numquam liber erit, esse *monstrum*

a vitiis nulla virtute redemtum. Philosophice enim hoc magis dicetur, quam vere. Porro Pithoeus in libro MS. monet fuisse: *Deterior tamen hic, qui liber noverit illos.* Inde coniectura mihi nascitur, Iuvenalem scripsisse: *Deterior tamen hic, qui liber nubserit illis, Quorum animas* cet. Ait enim, pessimae frugis esse plerosque servorum, deteriorem tamen dominum, qui eiusmodi *bipedes sibi quaerat asellos.* De turpibus enim nuptiis praecipue in hac Sat. agit. Nam et inpudici Naevolis suis se submittentes *nubere* dicuntur; et pathicus sup. I, 78 *turpis sponsa* vocatur." — Aptior, puto, emendatio erit haec: *Deterior tamen* servis dominus *hic, qui liber,* quum liber sit, *contremit illos, quorum* cet.; h. e. servos eorumque linguam timet, propter mala scil. facinora, quorum sibi conscius est; nisi malis: *hic, qui liber,* quum liber sit, *vox,* h. e. sermo *erit illis, quorum* cet. quo sensu Propert. II, 21, (al. 20) 7. dixit *nunc inter eos sermo es;* vel Plautus Pseud. I, 5, 4. *filius meus sermo est per urbem.* Iuvenalis menti obversata videntur loca Horatii, in Comm. laudata.

EXCVRSVS

ad Sat. IX, 123.

Hic versus, qui silentio praetermittitur ab interpretibus quoties eum legi, semper me obfendit; (nam et languet meraque repetitio est v. 119. et τὸ *idcirco* plane ineptum videtur h. l.) semperque putavi, hanc esse glossam in margine adscriptam ad v. 119. *his praecipue causis, ut linguas mancipiorum contemnas.* Quorum verborum haud dubie interpretamentum fuit: *Idcirco ut possis linguam contemnere servi;* quod, quum in textum inreperet, perperam a librariis in eum, quem nunc occupat, locum est translatum, et *possim* repositum pro *possis,* quod tamen et ipsum in 17. 18. 24. 46 — 49

legitur. Eo minus autem illi dubitarunt, quin haec verba ab ipso poeta essent profecta, quum glossa ista versus esset hexameter; quod vero vel casu fieri potuit coeco, vel parva verborum transpositione. Conf. Excurs. ad Sat. V, 90. 91.

Has coniecturas vidi postea firmari auctoritate non tam cod. 13. e quo hic versus una cum seq. eiectus est, (ut trecenti alii; unde haud quidquam fere momenti habet in re critica) quam codicis vetusiss. 8. in quo versus 118—124 hoc ordine ac modo leguntur:

Vivendum recte, cum propter plurima, tunc est
Idcirco ut possis linguam contemnere servi,
Praecipue causis, ut linguas mancipiorum
Contemnas. nec lingua mali pars pessima servi.
Deterior tamen hic, qui liber noverit illos,
Quorum animas et farre suo custodit et aere.
Utile consilium cet.

Hinc Pithoeum quoque iam olim versum hunc tollendum de medio, ut subpostititium, aut potius duplicem quasi censuisse animadverto. Sic in eodem MS. mox post v 134 legitur hic: *Gratus eris. tu tantum fucis inprime dentem.*

EXCURSUS
ad Sat. X, 150.

Distinctionem maiorem posui post *elephantos*, non post *tepenti*, ut hic quoque versus ad superiora, et ambitum finesque Africae referatur. v. Comm. Pro *Rursus* tamen poeta forte scripsit *Prorsus*, plane. Henninius et alii hunc versum connectunt cum seqq. ut sensus sit: Aethiopiae et *elephantis*, h. e. Mauretaniae s. Africae adiungitur Hispania. Sed non bene sic vel Africa designatur, vel vox *imperiis* additur. — *aliosque elephantos* exhibent 16. 14 — 27. 45 — 50. 54 — 74. ut epitheton ad diversitatem vel terrarum Libyae, in qui-

bus elephanti sint, vel elephantorum in Mauretania et Aethiopia, seu Aethiopia occidentali et orientali, vel ipsorum Aethiopum spectet. De hac v. Comm. eamque significari putabant Grangaeus, Rigalt. et alii, ut *alii* propr. non *elephanti* sint, sed Aethiopes. Cf. Stat. Theb. X, 85. Multo probabilior videtur emendatio Plathneri, qui *albosque* coniiciebat coll. verbis Ptolemaei: *Iuxta Libyam magna Aethiopum regio, in qua elephanti, albi omnes, et rhinocerotes et tigres sunt.* Elephanti vulgares sunt fere cinerei, (*grau*) rariores rubri s. rufi, et rarissimi candidi; unde in regnis Pegu et Siam de solo titulo *Regis candidi elephanti* cruenta olim bella orta esse memorat M. le Blanc in Itinerar. Hac emendatione recepta totus hic versus ad Aethiopiam denotandam pertinet. Sed in Aethiopia *omnes* elephantos fuisse candidos, quis sibi persuaderi patiatur? et *albi* ap. Ptolem. sunt forsan cani s. cinerei. Aptiores quoque h. l. sunt *alti elephanti.* v. Comm.

E X C V R S V S
ad Sat. X, 312. 313.

Magna est h. l. lectionis varietas, quae librariorum stupori debetur. *quascumque mariti Exigere* (h. e. exigunt, vel exigere solent, scil. ab adulteris) *irati* restitui ex 5. 12. 18. 24. 25. 27. 46—49. 54—69. 71—74. probb. Pulm. et Gronov. Obss. II, 14. ubi magna exemplorum copia ostendit, multa passim per infinitivum modum pronunciata esse, sive in oratione obliqua, sive per per ellipsin verbi finiti, quae librarii et inprovidi correctores vexarint. *quascumque mariti Exigere ira* 15. adversante metro: unde *quascumque mariti Exigere ira potest* 2. 36. v. Canteri Lectt. nov. III, 6. *quascumque mariti Exigere irati debent, nec erit felicior astro* 4. 16. 23. et duo alii codices, quos memoravit Gronov. l. l. in qua lectione, ex duabus conflata, τὸ *debent* abundat. Hinc

metri fulciendi causa *quascumque mariti Exigere irati debent. felicior astro* cet. 11. sed contra mentem poetae. *quascumque mariti Exigere irati debuit* 45. *quascumque mariti Exiguo irati, nec erit. f. a.* 50. — *quascumque mariti Irati faciunt* 35. *quascumque mariti Irati debent* 3. 13. 17. 19 — 22. 38. 43. 75. 76. prob. Lipf. Epist. Quaest. IV, 25. Enimvero non mariti debent poenas, sed adulter; nisi subplendum censeas *exigere*, vel *capere*, *petere*, *repetere*, *sumere* scil. ab adultero, quae tamen ellipsis dura est. *quascumque mariti Irati debet* 10. *quascumque maritis Iratis debent* 77. *quascumque mariti Irati debent rivalibus. exigit autem Interdum* cet. 13. *quascumque maritis Irati debent* 14. 28. et ita coni. Lipf. l. l. Commodam tamen sententiam vix inde elicias. *quascumque maritus Exigit iratus* edd. recentt. Farn. Prat. et al. quae haud dubie est emendatio nostrae lectionis. *et poenas debet quascumque mariti Exigere irati* corrig. Schurzfl. ut mens poetae sit haec: *debet* filius tuus *exigere*, sustinere, luere, omnes *poenas irati mariti*, h. e. quas hic ab adultero repetere solet. Sed quis umquam *exigere poenas* hoc sensu dixit? *quascumque maritis Iratis debet* 70. 82. Non male: nam *poenas* vel supplicium *debere* dicitur is, cui vel metuendae, vel potius luendae ac solvendae sunt, ut fere *ludibrium debere ventis* ap. Horat. Od. I, 14, 16. ubi iam monuit Iani, has loquendi formas ductas esse e Graeco ὀφλεῖν vel ὀφλισκάνειν γέλωτα ap. Aristoph. Nub. 1031. et Eurip. Med. 1049. At vix dubito, quin nostra lectio sit a Iuvenalis manu profecta, et deinde a librariis vel scholasticis, qui illum infinitivi modi usum, de quo supra dixi, ignorabant, inmutata, substituto verbo *debent* vel *debet*, quod docta manus, tamquam ellipsin subplendam, margini adscripserat. Praestiterit tamen *quascumque mariti Exegere ira*, h. e. saepe exegerunt, vel ἀοριστῶς, exigere solent. Cf. Iani Art. poet. p. 291.

EXCVRSVS
ad Sat. XI, 173.

Versus expeditu difficillimus, et hinc forte eiectus e 13. quae profecto facillima nodi solvendi ratio est. Maximam nobis molestiam creat vox obscura *pytisma*, de qua v. Comm. *pytismate* exhibent 1. et plerique codd. tam scripti quam editi. *pitismate* 10. 17. 19. 27. 46—48. 58. 64. 67. *petismate* 22. *pitysmate* 11. 18. 28. prob. Valla, ut *orbis Lacedaem.* sit trochus e pinu, ἐκ πίτυος, quem adsidua rotatione oleo uncta mulier *lubricaverit* s. levigaverit: de quo Graecorum, impr. Spartanorum, ludo v. Comm. *pedeumate* exhibet vetus membr. Mureti, quem vide in Var. Lect. X, 6. *pitteumate* alia Taubmanni, ab eo laudata ad Plaut. Pers. V, 2, 67. *pede nudo* liber Iac. Schegkii, qui in Praemiss. et Obss. Epist. c. 5. hanc lectionem defendit, ut mos Graecorum innuatur, quos in conviviis nudos saltasse, (*pede libero pulsasse terram* Horat. Od. I, 37, 1.) doceant Athenaeus et Cic. Pis. 10. (*quum ipse nudus in convivio saltaret, et illum suum saltatorium versaret orbem cet.*)

Quae lectiones quum non adriderent aliis, dici vix potest, quantopere in iis emendandis operam luserint. Potiores eorum coniecturas paucis recensuisse sufficiet. — *paedaemate* suspicabatur Caecil. Minutian. de orthogr., et rectius, at contra metri leges, *pedemate* (ut legitur in 63. 68. 69 ad marg. 71. 73. 74.) Bapt. Egnat. Racem. c. 17. Brodaeus Misc. V, 26. et Britann. ut vel designetur βίβασις Λακωνικὴ, genus saltationis, *lubrico pedemate*, πηδήματι, saltu vel celeri pedum mobilitate, in *orbem*, gyros et ambages, circa tibicinem in medio sedentem atque canentem, exercitae, (v. Pollux, et Lucian. de Saltat. c. 10. Opp. T. IV. p. 347 sqq. ed. Schmid.) vel, quae Brodaei sententia est, *orbis* sit ligneum tympanum, in quod desilierint, quodque modo saltantes circumduxerint pedibus, modo per longum spatium super stantes uno impetu lubricando

agitaverint. — *pitylismate* vel *pytilismate* coni. Politianus in Miſc. II, 37. 38. et Iul. Scalig. Poet I, 22. ut ſit exercitatio in *Laconico* (v. Comm.) facta, qua quis ſummis pedibus ingrediens manus protenderit ocyſſimeque moverit, alteram retrorſum, alteram prorſum, de quo v. Galen. ll. — *petteumate* recepit Farnab. ex emendat. Mureti in Var. Lect. X, 6. ubi haec vox deducitur a Gr. *πεττεύειν*, talis ſ. calculis, *πεττοῖς*, ludere, ut h. l. ſignificetur dives aleae ſtudio deditus, qui menſam ex marmore Laconico aſſidue ludendo lubricet, h. e. poliat. Cf. vſ. 10. — *pyreismate* vel *pyreysmate* corrig. Alciatus Parerg. Iur. VI, 5. ut ſit exercitatio quaedam Laconum, vel nudorum oleoque unctorum, in ſudatorio, Laconico, *πυρεύματι* ſ. *πυριατηρίῳ*. — *proptysmate* Mercurialis art. gymn. I, 10. putans intelligi petulantiam ditiorum, qui multo ſputo (*προπτύοντες*, inſputantes) irrigaverint Laconicum, eiusque pavimentum lubricaverint, ut facile quis cadere potuerit. — *pitterismate* Eberh. Moſlerus, qui hanc lectionem Lubino probavit excitatus aliquot veterum ſcriptorum locis, inpr. Luciani. — *pygismate* Lipſ. Epiſt. Quaeſt. IV, 25. ubi monet, *πύγισμα* poetae Siculo dici paedicationem, et verbum *lubricare* obſcoeni quid praeferre, *orbem* vero *Lacedaem.* partem vocari averſam, et divitis pueros Lacedaem. tribui, quoniam ea gens Iuvenalis tempore maxime mollis et pueri inde oriundi in nobilium deliciis fuerint. Cf. Philoſtr. vit. Apollon. IV. et Martial. IV, 55, 6. 7. — *poppysmate* Flavius Conſectan. c. 51. ubi docet, verba *poppysma* ſ. ſibilum (v. ſup. ad VI, 584 in Comm.) et *lubricare* de re obſcoena adhiberi, et *orbem Lacedaem.* eſſe praepoſteram Venerem, quoniam Spartanos primum ad athleticam nudaſſe corpora, et inde libidinem in pueros exarſiſſe, tradant Thucyd. et Cicero. — Lipſius l. l. dicit, Iac. Suſium ſuaſiſſe, ut pro *orbem* ſubſtitueretur *orbum*, h. e. ſenem orbum, divitem ac foedum, qui neſcio quid obſcoeni fecerit vel potius paſſus ſit. — *urbem* legitur in 23; inepte.

EXCVRSVS

ad Sat. XI, 193.

Praeda caballorum Praetor legitur in 1. 11. 14. 16. 48. 50. 66. 70. 74—77. et tam copiose quam erudite defenditur a Gronov. Obss. IV, 24. ubi monet, acerbo sale perstringi munerarium, qui dum triumphantis ritu habituque praesideat Circensibus, magnum se virum putet, quum re vera sit *caballorum praeda*, h. e. prodiga illa inpensa in equis aurigisque alendis, exercendis, producendis, comedatur miser, patrimonium exhauriat sub vana specie honoris, et intereat. Cf. sup. I, 59. 60. Lips. ad Tac. Ann. I, 15. et Heins. ad Claudian. Fescenn. v. 11. Ingeniosa profecto interpretatio, quae tamen paulo longius petita videri possit. Male vetus Schol. „*Praeda caballorum*, pompa. Quoniam Circensibus illis, quos Praetores edunt, unus est missus, qui *ordearius* (non *ordinarius*) dicitur; ideo *praeda caballorum*, quia *hordeum* pro illo die aurigae tollunt equorum; aut ideo *praeda* dixit, quoniam multi equi frangebantur iisdem Circensibus." Cf. Savaron. ad Apollinar. p. 406. — *Praedo caballorum Praetor* exhibent 10. 12. 15. 17—27. 45—47. 49. 54. 55. 57—69. 71—73. prob. Grot. ad Capellam p. 174. Nonnulli, v. c. Schol. in cod. Iunii, Praetorem ita dici putant propter equos ab hostibus raptos; alii vero per iocum aut paronomasiam, quod vel optimos equos invitis dominis vili auferat pretio, vel iniquus certaminis iudex s. brabeuta sit, et palma praemioque s. brabeo fraudans meritos et victores equos efficiat, ut exiguo vendantur pretio, et vel a se emi possint. — *Perda* emend. Salmas. (ad Solin. p. 465. et ad Trebell. Poll. de XXX tyrannis c. 17. in Hist. Aug. p. 305. 312.) h. e. perditor, Φθορεὺς, ut *scriba*, *advena*, *transfuga*, *heredipeta*, *homicida*, *parricida*, et inpr. *officiperda* ap. Caton. distich. IV. n. 43. et Isidor. in Gloss. — Praestiterit *Praeco*, praedicator, laudator, *caballorum*, equo-

rum vel aurigarum victorum, ut *praeco virtutis* ap. Cic. pro Arch. c. 10.

EXCVRSVS
ad Sat. XV, 7.

Illic caeruleos, nec piscem fluminis 23. *Illi caeruleos, hi piscem fluminis, illi* 4. et 9. *caeruleum* emend. Nic. Heinf. ad Virg. Aen. III, 329. ad Prop. II, 12, 1 et 23, 101. (al. 32, 45.) et ad Claud. laud. Stilic. II, 167. quibus locis docet, literam *m* produci propter hiatum et caesuram, neglecta ecthlipsi. Cf. sup. ad I, 151. II, 26. XII, 36. Drakenb. ad Sil. I, 109. Broekhuf. ad Prop. ll. ll. et ad Tibull. I, 5, 38. Oudend. ad Lucan. V, 526. Refragatur his Schrader Emendatt. p. 136 seq. ubi monet, Grammaticos, praestantiores quidem, nihil eiusmodi tradere, adeoque loca, quibus viri docti se tuentur, aut suspecta esse; aut perspicue mendosa. Meo qualicumque iudicio talia si et excusanda, tamen non fine necessitate obtrudenda sunt poetae, et, quamvis illa emendatio Heinsii adridere possit, ut Iuvenalis iunxerit duo verba sing. num., *caeruleum* sc. piscem, et *piscem fluminis*, leviori mutatione nitori carminis (si nitor est, nec potius nostra lectio, quae doctior est, magis placet multis) consuli poterit, si reposueris *Illic caeruleos, hic pisces fluminis.* Ita sibi respondent *pisces caerulei*, h. e. maris caerulei, s. marini, ac *pisces fluminis*: et nunc video, ita legi in cod. 15. — *Illic aeluros* non male corrig. Brodaeus Miscell. VII. 2. probb. Lindenbr., Nonio, (de esu piscium c. 2.) Schurzfl. et Plathnero, quoniam non satis constet, marinos pisces ab Aegyptiis cultos fuisse, et ex ipsorum potius religione Iove nihil dignum in mari gigni posse docuerit Plato, et ex eo Pierius hieroglyph. lib. XXXI pr. *Felis* contra, quae Graecis dicitur αἴλουρος, (et hinc quoque *aelurus* Gell. XX, 8. et Hygin. Astron. II, 28. ubi v. Muncker.) Bubasti Aegyptiorum s. Lunae sacra fuit, eiusque viva quaedam imago. v. Herodot.

II, 66. 67. Plut. de If. et Ofir. p. 376. Diodor. I. et II. Iablonski Panth. Aeg. III, 3. §. 3 feq. p. 60. et 66—71. Vulgatam vero lectionem tuentur Grang. et Scalig. ad Tibull. I, 7, 14. et aptius fibi h. l. obponuntur *pifces caerulei* f. maris, et *fluminis*. Vellem tamen aliorum fcriptorum locis probari poffet, cultum pifcium marinorum Aegyptiis in ufu fuiffe.

EXCVRSVS

ad Sat. XV, 27.

Nomen confulis varie h. l. exhibent codices tam fcripti quam editi. *Iunio* 8. 9. 11. 14. 17—20. 23. 70. 75. 76. 77. 82. Recte, opinor. v. Comm. Nomen corruptum videtur ab imperitis librariis, qui putabant, metri leges prohibere, quo minus fervaretur. Sed *Iunio* διςύλλαβος vox eft, et eiusmodi συνίζησις passim obvia. Sic ap. Silium (ut ex hoc folo exempla petam) *Pelio* dicitur III, 495. *tenuia* et *tenuis* IV, 147. VI, 19. *femiufta* III, 16. *femiambuftus* II, 681. *femianimis* IX, 123. *femiermis* XII, 467. *genua* I, 529. *proinde* II, 353. *alveo* III, 450. IV, 602. *finuofa* et *finuata* II, 172. VI, 226. VII, 503. X, 181. XV, 173. 621.

Iuno legitur in 25. 49. 55—57. 59. *Ionio* in 15. *vinio* in 16. *iurno* in 22. *Iunco* in 10. 21. 27. 46—48. 54. 58. 60. *Vinco* in 24. 45. 50. 61—69. 71—74. 81. Lipfius in Epiftol. Quaeft. IV, 20. monuit, neque *Vincum*, neque *Iuncum* Confulem inveniri in Faftis, et pofteriorem horum partem intricatam effe propter Confules crebro fubfectos. *Iuncus* tamen aut *Iunctus* Commodo regnante Conful fuit. Vlpianus l. XXVIII Digeft. de fideicommiffis libertatibus: *Factum eft*, inquit, *fenatusconfultum Aemilio Iunco et Iulio Severo confulibus*. Lampridius in Commodo c. 4. *In exfilium acti funt Aemilius Iunctus et Atilius Severus COSS*. Sed nec definiri poteft, quae vere horum confulum nomina fuerint, nec probabile eft, Iuvenalem

ad Commodi aetatem vixisse. Britannicus quidem suspicabatur, τὸ *nuper* h. l., ut passim, de longo tempore dici, et *Vinicium* forte Consulem fuisse sub imperio Neronis auctoremque coniurationis *Vincianae*, de qua v. Suet. Ner. c. 36. – Enimvero ibi in plerisque iisque optimis libris legitur *Viniciana*, et *Viniciorum* gens clarissima fuit. v. Intpp. Tac. Ann. VI, 15. 45. XIV, 40. Suet. Aug. c. 64. 71. — Grangaeus conii. *Vero*, ut designetur Verus, qui cum Fulvio Consul fuerit imperante Domitiano. Notior est L. Ceionius Commodus Verus, ab Hadriano, et inpr. eius filius, ab Antonino Pio adoptatus. Hic a. V. DCCCCVII Consul, et deinde cum M. Aurelio Imperator fuit.

E X C V R S V S
ad Sat. XV, 75.

Terga fuga cet. legitur in 9. 11. 15. 17. 19—22. *sceleri* pro *celeri* in 21. 22. *instar* pro *instant* in 22. *et sceleri praestantibus omnibus instans* in 9. in quo tamen verba haec a recent. manu scripta sunt, et, quae fuerant veteris scripturae, stylo expuncta: unde coniiciebat Pithoeus, populi nomen positum h. l. a poeta, et a librariis conruptum esse. Idem suspicabatur Salmasius in Exercitt. Plin. p. 452 B. ubi de h. l. ita disputat: „*Terga fuga celeri praestant instantibus Ombis, Qui vicina colunt umbrosae Tentyra palmae* legendum vidit Ios. Mercerus ex veteri scriptura, quae habuit: *praestant instantibus omnes*. Loci vero nomen hic proprium desideratur, cui vicina Tentyra: nam ridiculum est, *umbrosam palmam* pro palmetis intelligere. Scriptum fuisse suspicor *Pammae* pro *Pampae*, unde *Palmae* fecerunt. *Pampae* vicus vicinus Tentyris. Παμπανὶς vocatur Ptolemaeo. Legendum ergo *Pampae* pro *palmae*: et Tentyra illa sunt Iuvenali, quae *Pampae vicina*, longe utique ab Ombis sita, quae tamen propinqua statuit. Quid si poeta Oxyrynchitarum et Cynopolitarum historiam sub nominibus Ombitarum et Tentyrita-

rum traduxit? Sane et tempus convenit, nec res disconvenit, ut videre est apud Plutarchum, Iuvenali contemporaneum. (v. sup. ad v. 2 in Comm.) Tum denique *Ombi* et *Tentyra* versum melius et mollius ineunt, quam *Cynopolis* et *Oxyrynchus*, quae prorsus heroicum metrum negant intrare.“ Ita Salmas. ingeniose magis, quam vere. Nam Plutarchus quidem similis belli, ob eamdem causam inter Oxyrynchitas et Cynopolitas gesti, mentionem facit, non vero (quod caput rei est, neque silentio praetermittendum erat vel dissimilandum) dirae inhumanitatis vel ἀνθρωποφαγίας, quae h. l. vss. 77 seq. memoratur. Neque etiam lectio illa *Pampae* nobis adridet. Quis enim, ut situm *urbis* designet, eam *vico* alicui dicet vicinam esse? *Tentyra* quoque Iuvenalis sup. v. 33 *Ombis finitima* dixit; et h. l. non *vicina* Ombis, sed *palmae umbrosae*, h. e. palmis umbrosis, (nisi forte ita legendum) sive palmetis, de quibus v. Io. Bapt. Porta de re rustica p. 350. — *praebentibus* pro *praestantibus* coni. Schrader, et *hostibus* pro *omnibus* Lubinus. Praestiterit *Ombiis;* quae vox facile ita a librariis corrumpi poterat. Nec tamen τὸ *omnibus* ineptum.

INDEX
RERVM ET VERBORVM
IN
IVVENALEM.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN IVVENALEM.

(Multae res ac voces non nisi in Var. Lect. vel in Comment. quaerendae sunt.)

O.

V.

X.